תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר נשים

ריטב"א על קידושין

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על קידושין

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-קידושין/

הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 9
דף ג. 11
דף ג: 13
דף ד. 16
דף ד: 18
דף ה. 19
דף ה: 22
דף ו. 26
דף ו: 27
דף ז. 31
דף ז: 36
דף ח. 37
דף ח: 40
דף ט: 46
דף י. 50
דף י: 53
דף יא. 55
דף יא: 59
דף יב. 60
דף יב: 63
דף יג. 66
דף יג: 67
דף יד. 75
דף יד: 77
דף טו. 79
דף טו: 81
דף טז. 82
דף טז: 85
דף יז. 89
דף יז: 91
דף יח. 94
דף יח: 97
דף יט. 98
דף יט: 103
דף כ. 104
דף כ: 105
דף כא. 107
דף כא: 107
דף כב. 110
דף כב: 111
דף כג. 115
דף כג: 118
דף כד. 124
דף כד: 125
דף כה. 127
דף כה: 129
דף כו. 133
דף כו: 139
דף כז. 141
דף כז: 145
דף כח. 148
דף כח: 150
דף כט. 152
דף כט: 153
דף ל. 155
דף ל: 155
דף לא. 156
דף לא: 159
דף לב. 160
דף לב: 161
דף לג. 162

דף לג: 163
דף לד. 164
דף לד: 165
דף לה. 166
דף לה: 169
דף לו. 170
דף לו: 173
דף לז. 174
דף לז: 175
דף לח. 177
דף לח: 178
דף לט. 179
דף לט: 181
דף מ. 181
דף מ: 182
דף מא. 183
דף מא: 186
דף מב. 188
דף מב: 193
דף מג. 197
דף מג: 199
דף מד. 204
דף מד: 205
דף מה. 208
דף מה: 210
דף מו. 212
דף מו: 215
דף מז. 222
דף מז: 225
דף מח. 228
דף מח: 231
דף מט. 233
דף מט: 233
דף נ. 234
דף נ: 239
דף נא. 242
דף נא: 245
דף נב. 246
דף נב: 248
דף נג. 251
דף נג: 252
דף נד. 254
דף נד: 256
דף נה. 258
דף נה: 259
דף נו. 261
דף נו: 262
דף נז: 266
דף נח. 268
דף נח: 269
דף נט. 273
דף נט: 276
דף ס. 279
דף ס: 284
דף סא. 286
דף סא: 291
דף סב. 292
דף סב: 294
דף סג. 295
דף סג: 298
דף סד. 301
דף סד: 302
דף סה. 304
דף סה: 304

דף סו. 313
דף סו: 318
דף סז. 320
דף סז: 320
דף סח: 323
דף סט. 326
דף ע: 329
דף עא. 329
דף עא: 330
דף עב. 330
דף עב: 331
דף עד. 334
דף עד: 335
דף עה. 336
דף עה: 339
דף עו. 341
דף עו: 343
דף עז. 343
דף עז: 343
דף עח. 349
דף עח: 352
דף עט. 353
דף פ. 357
דף פ: 359
דף פא. 360

דף ב.

פרק ראשון

האשה נקנית בשלשה דרכים בגמ' מפרש אמאי תנא האי לישנא ומניינא למעוטי מאי וקונה את עצמה בב' דרכים נקנית בכסף בשטר ובביאה והאי דאקדמי' לכסף ושטר מקמי ביאה למאן דנפקא ליה ביאה מובעלה נקט סדורא דקרא דמעיקרא כתיב כי יקח דהיינו כסף כדאיתא בגמרא והדר ובעלה דהיינו ביאה ונקט שטר בהדי כסף מפני שקניינן מרובה בעלמא ואפילו למאי דמפקינן כסף מויצאה חנם אין כסף היינו למימרא דקדושי דאב הוה אבל עיקר קדושי כסף מכי יקח הוא כדמ' בצריכותא דעבדינן בגמ'. [לקמן ד"ט:] ולרבי יוחנן דנפקא ליה ביאה מדכתיב בעולת בעל איכא למימר דאקדים תנא למתני כסף ושטר מקמי ביאה משום דהכי אורחא דמילתא טפי ולא עוד אלא דאסור לקדש בביאה ורב מנגיד אמאן דמקדש בביאה כדאיתא במכילתין [דף י"ב]:

בכסף ב"ש אומרים בדנר ובשוה דינר ובה"א בפרוטה ובשוה פרוטה בגמ' מפרש במאי פליגי ובדין הוא דלא הוי צריך למיתני אלא בה"א בשוה פרוטה וכדתנן בפ' הזהב חמש פרוטות הן האשה מתקדשת בשוה פרוטה שיש בכלל שוה פרוטה פרוטה אלא משום דאיצטריך למתני לב"ש בדינר ובשוה דינר איידי דקתני כסף תני נמי לב"ה בפרוטה ובשוה פרוטה כלישנא דב"ש. וקשיא להו לרבנן קמאי ז"ל מכדי קדושי כסף מנ"ל מדכתיב כי יקח וכתיב כסף השדה קח ממני וכיון שכן תינח כסף שוה כסף מנ"ל. וכ"ת שיש שוה כסף בכלל כסף והא אשכחן בעלמא בכמה דוכתי דכתיב בהו כסף ואפ"ה איצטריך קרא לרבויי שוה כסף כדאשכחן גבי נזיקין דמרבה שוה כסף דכתיב כסף ישיב לבעליו ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין. וגבי עבד עברי המגרע פדיונו נמי אמרי' ישיב גאולתו לרבות שוה כסף וגבי פדיון הבן נמי דרשינן בבכורות מכלל ופרט וכלל דשוה כסף ככסף חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות וגבי ערכין והקדשות נמי דאמרינן הכי היינו משום דילפינן בג"ש ערך ערך מפדיון הבן דהכי עבדינן לה להך ג"ש בבכורות וגבי אונס ומפתה דאמרי' בערכין דשוה כסף ככסף היינו משום דגמרינן להו מנזיקין דגמרינן להו תחת נתינת ישלם כסף כדאיתא בפ"ק דב"ק אבל הכא גבי קדושין דלית לן רבויי ולא דרשא מנ"ל דשוה כסף ככסף. ויש שתירץ כיון דדרשינן כסף קידושין מדכתיב ויצאה חנם אין כסף וגבי ע"ע וה"ה אמה העברי' שו"כ ככסף דאנן נמי גבי קדושין דדרשינן הכי אין כסף ושו"כ לאדון זה אבל יש כסף ושו"כ לאדון אחר דיציאה דכות' ממעטינן לגמרי ולא מיחוור דהא ודאי לאו הכריחא הוא למידרש הכי ושפיר איכא למימר אין כסף ושוה כסף לאדון זה אבל יש כסף מיהא לאדון אחר

ומנו אביה. ואחרים תירצו דכיון דבעבד עברי שוה כסף ככסף ה"ה לעבד כנעני דליכא מידי דקני בעבד עברי ולא קני בעבד [כנעני] וכדאמרינן בפ' השולח עכו"ם ישראל קונה עכו"ם עכו"ם לא כ"ש הכי נמי ע"ע נקנה בשוה כסף עבד כנעני לכ"ש. והא דגמרינן בגמ' דעבד כנעני נקנה בכסף ושטר מקרקעות ולא גמרינן לה מעבד עברי היינו משום דסוף סוף איצטרכינן למיגמר חזקה מקרקעות דלית' בע"ע וכיון דכן גמרינן להו לכולהי מקרקעות והשתא דאתינן להכי דעבד כנעני נקנה בשו"כ וה"ה בשפחה כנענית דחד דינא אית להו הדר ילפינן משפחה כנענית לקדושי אשה בג"ש דלה לה. מיהו לא אלימא האי ג"ש למיגמר מינה חזקה לקדושי אשה משום דלא שייכא חזקה אלא בדבר שגופו קנוי וחליפין נמי לא גמרינן מינה משום דאיתתא בפחות מש"פ לא מקני' נפשה מ"מ גבי דרשא דשו"כ דליכא אלא גלויי מילתא דשו"כ בכלל כסף להא מיהת תהני לן ג"ש. אבל לא למילף מינה קנין גמור לכתחלה והיינו דטרחינן לאיתויי קדושי כסף מכי יקח ומויצאה חנם ולא מייתינן לה משפחה כנענית בג"ש דלה לה. וגם זה אינו מחוור דלא אשכחן בשום דוכתא דעבדינן ג"ש דלה לה אלא גבי גט דכתיב ביה לה לה אבל גבי קדושין מנ"ל והנכון דהכא פשיטא מילתא דכיון דגלי רחמנא דאשה נקנית בכסף דומי' דקנין שדה ה"ה לשו"כ דבכל הנהו דכתיבנא לעיל דאיצטריך לרבויי לשו"כ בכלהו איכא טעמא דגבי נזיקין איכא טעמא הי"א דכיון דכתב רחמנא מיטב שדהו ישלם שיד ניזק על העליונה ה"ה שאינו יכול לסלקו בסובין בע"כ. וגבי גרעון כסף דע"ע נמי הו"א כיון שהיא עדיין תוך זמנו ויוצא בע"כ של אדון דין הוא שלא יסלקהו אלא בכסף ונימא ליה ליטרח וזבין דומיא דלוה הבא לפרוע חובו עד שלא יכפנו המלוה שאינו לסלקו בשו"כ משא"כ כשהמלוה כופהו שאם אין ללוה מעות יפרע שו"כ כדאיתא בכתובות ולהכי איצטרך רבויי' ישיב גאולתו לרבויי שוה כסף ככסף דחס רחמנא עליה דליפוק לחירות משום כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים משא"כ בחוב דעלמא וגבי פדיון הבן וערכין והקדשות נמי הו"א דדברים אלו חדוש הם ואין לנו בהם אלא חדושם רחמנא אוקים יד דהקדש והכהן על העליונה דהא השתא בתר רבוייא מיעט מינה עבדים ושטרות וקרקעות אבל הכא גבי קנין דקדושי כסף כיון דמדעת שניהם ואיכא דבר חשיב מה לי כסף מה לי שו"כ והא דאמרינן בגמרא האי בתבואה וכלי' ה"ד אילימא דלא נקט להו כלל ישיב אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף לרוחא דמילתא אמרינן הכי לאלומי קושיין ולאו למימרא דאיצטרך לרבויי לענין קטן אי נמי משום דכתיב מכסף מקנתו דמשמע מיעוטא איצטרך לרבוייא דשו"כ אבל בקטן אשה ושדה פשיטא מלתא דכסף ושו"כ שוין הם וזו דעת אדוני הרמב"ן ז"ל והוא נכון:

וכמה היא פרוטה א' משמונה באיסר האיטלקי פ' ע"ש שהמטבע הזה יוצא מאיטליא של יון נקרא כן איסר האיטלקי על שמה. והא דפירש כמה היא פרוטה ולא פירש כמה הוא הדינר משום דב"ש במקום ב"ה אינו משנה ואין אלו צריכין לפ' דבריהם ותו דסך הדינר היה ידוע אצלם שהרי שיערו הפרוטה באיסר ולא פירשו כמה הוא איסר לפי שהיה ידוע אצלם:

וקונה את עצמה בשתי דרכים בגט ובמיתת הבעל. פי' קתני גט ברישא משום דהוו לישנא דחיי' דהיינו סידורא דקרא דכתיב ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרין והקשה הראב"ד ז"ל אמאי לא קתני מנין דרכים ביבמה ולימא והיבמה נקנית בדרך א' וקונה את עצמה בשתי דרכי' ומניינא דרישא למעוטי כסף ושטר ומניינא דסיפא למעוטי גט. ותו גבי ע"ע נמי אמאי לא קתני דרכים למעוטי חליפין ולמעוטי משיכ' וחזקה שאינו נקנה בהם כעבד כנעני ובסיפא דידה נמי ליתני דרכים למעוטי שאינו קונה עצמו במיתת האדון ותירץ הרמב"ן ז"ל דדרכים דקתני ברישא דמתני' גבי אשה אכולה מתניתין קאי וה"ק האשה נקנית בא' מג' דרכים שיש לנו בקטן כסף ושטר וביאה והיבמה נקנית בדרכים אלו שאמרנו בביא' וע"ע נקנה מהם בכסף ושטר אשתכח דהני שלש דרכים הדרי בכולם ואינם נקנין בדרך אחרת מיהו בסיפא דיבמה ובסיפא דע"ע מצו למתני דרכים אלא דדרכים דידהו ליתניהו בדרכים דאשה אלא דכיון דלא קתני דרכים ברישא ה"ה בסיפא וגבי עבד כנעני לא תני דרכים משום דלאו דוקא וה"ה דנקנה במשיכה וחליפין כדאיתא בגמ':

גמרא מ"ש הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש. והא דלא דייק מעיקרא לישנא דהאשה כסדרא דמתני' והדר נידוק נקנית ומקדש משום דאי דייק מעיקרא אמאי תני האשה ה"א דמשום סיפא תני הכי בדידה כדאמרינן הכי בסמוך ובהא היה מיתרצה לי' אמאי תני נקנית דהיינו משום סיפא דקתני וקונה את עצמה דלא מצי למיתני לישנא דקידושין ומ"ה דייק מעיקרא מנקנית כי היכי דלישמועינן דעדיפא מינה דנקט לישנא דקנין דדוקא משום דקיחה אקרי קנין ולא משום סיפא. תו מסתבר לי דהשתא לא דייק אמאי קתני האשה משום דאפשר דלישנא נקנית אכרחי' למתלי מילתא באשה הילכך בעא מעיקרא אמאי קתני נקנית ובתר דפריש ליה האי וחזא דהאי לישנא שייך נמי באיש למתני האיש קונה בעא מיניה אמאי לא קתני האיש קונה:

כתיב הכא כי יקח וכתיב התם נתתי כסף קח ממנו. פי' מה התם כסף אף הכא כסף, ולאו ג"ש ממש היא, דהא קיחה דהתם קאי אכסף וקיחה דהכא קאי אאשה, אלא גלוי מילתא בעלמא וכעין נלמד סתום מן המפורש, דלישנא דקיחה קיחה דכתב רחמנא אתא

לגלויי דמה התם בכסף אף הכא בכסף, ודכוותה בתלמוד, ומאי דאמרינן וקיחה אקרי קנין, לאו קיחה דכתיב בקרא, דהא קיחה אכסף קאי כדפרישנא, אלא הכי אמרינן, דקנין דשדה אקרי קנין, אלא דלא שייך שפיר למימר וקנין אקרי קנין, ולהכי נקטינן קנין בלשון קיחה כלישנא דקרא דכתיב השדה אשר קנה אברהם:

דף ב:

אי נמי שדות בכסף יקנו. פי' וכ"ת דלא כתיב אשר קנה אלא בתר דקנה בחזק' אבל משום כסף לא מיקרי קנין וכסף השדה לא בא אלא לפרעון ומפני קפידתו של עפרון קמ"ל שדות בכסף יתנו וכי תימא ואכתי היכי תני תרתי משום חדא הא לא קשיא דשטר נמי איקרי קנין כדכתיב ואקח את ספר המקנה ולא קתני אשה נקחת משום סיפא דלא שייך בה לשון קיחה:

ואב"א אי תני גבי קידושין האיש קונה ה"א בע"כ. פי' כיון דתלי מילתא באיש תני האשה נקנית מדעת אין בע"כ לא. וקשיא להו לרבנן ז"ל והא קתני סיפא והיבמה נקנית ואיתיה אפי' בע"כ ומפרקי לה דקונה משמע בע"כ דוקא אבל נקנית משמע מדעת ומשמע בע"כ ובאשה דהוי תחלת קנין משמע מדעת סיפא דיבמה דזקוקה ועומדת משמע בע"כ. והנכון דגבי יבמה לא מצי למתני האיש קונה דא"כ הוא משמע דבעינן דעתו מיהת ואנן אמרינן התם דאפי' שלא מדעת שניהם נקנית כדקי"ל שאם נפל מן הגג ונתקע ביבמתו קנאה ולהכי קתני נקנית דמשמע מאליה ובסיפא דקתני וקונה את עצמה לא משמע לן אפי' בע"כ דהא לא אפשר דבדידיה תלה רחמנא כדכתיב ושלחה מלמד שאין האיש מוציא אלא לרצונו ותו דהא קתני מיתת הבעל דלא שייך למימר בע"כ וכיון דהכי הוא לא דק וקתני קונה את עצמה כיון דלא מצי למתני (קינה) ומקנה ובאידך פירקא דקתני האיש מקדש משום דלא אפשר למשמע בע"כ כדפירש הכא במתני' ותו דבלישנא דקנין הוא דאיכא למימר משום דאשכחן קנין דשדה בע"כ של מקנה דתלויה וזבין זביניה זבינא אבל קדושין לישנא דהקדש הוא ופשיטא מילתא שאין אדם מקדיש ממון חבירו בע"כ. ולא מצי למיתני הכא האשה מקנה עצמה דלא הוה לישנא תריצא דכתיב כי יקח ולא שתלקח אשה לאיש:

ומאי איריא דתני שלש לתני שלשה. פי' בעלמא אורחי' למתני שלשה וארבעה שלשה ימים לפני אידיהם ארבעה דברים נאמרו בכוס של ברכה ואמאי שני הכי לישני:

גירסת הספרים א"ה קשיא קראי אהדדי וקשיין מתניתין אהדדי ויש מעביר קולמוס על א"ה משום דהא לכולי עלמא נמי קשיא קראי אהדדי ומתני' אהדדי והנכון דשפיר גרסינן

ליה ומשום דפריק תלמודא דדרך עיקרו לשון נקיבה אלא דזמנין דאשכחן ליה יוצא מן הכלל דהוי בלשון זכר אקשי ליה השתא בשלמא לדידי דרך הוי בין לשון זכר בין לשון נקבה כי הדדי כדאשכחן דכות' בלשון תורה כדכתיב רוח גדולה וחזק וכדכתיב והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגילת ספר ואחרינא טובא ומ"ה נקיט קרא ומתניתין כדבעי זמנין בלשון זכר וזמנין בלשון נקבה אלא לדידך דאמרת דדרך עיקרו לשון נקבה קשיא קראי אהדדי ומתני' היכא דתני להו בלשון זכר דהיינו קרא דבדרך אחד יצאו אליך ומתני' דזב: והא דאמרינן התם דבמלחמה קאי שאין דרכה של אשה לצאת במלחמה כתב בלשון זכר. ואיכא דקשיא ליה והא כתיב נכח ה' דרכם אשר תלכו בה והתם בזכרים הוה עובדא וכתיב נמי בשוב רשע מדרכו הרעה ומפרקינן לה דאנן הכי קאמרינן דהיכא דלא שייכא אשה כתיב בלשון זכר אבל היכא דשייכי אשה אע"ג דלא מיירי באשה קרי ליה בלשון נקבה והיינו לישנא דאמרינן איש דרכו לצאת במלחמה ואין דרכה של אשה לצאת במלחמה איש דרכו ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק אלמא טעמא מילתא מפני שאין דרכה של אשה בכך הוא הא אלו היתה דרכה בכך אע"ג דלא מיירי עניינא באשה ליה לן בה ונכון הוא. מיהו לדידי קושיא מעיקרא ליתא דאנן השתא קאמרינן בדרך לשון נקבה הוא וכי הוה לשון זכר הוי לבר מדינא וכיון דכן כל היכא דכתיב בלשון נקבה היינו דיניה וליה לן למיהב טעמא אלא להנהו דהוה בלשון זכר אלא דכיון דפריש טעמא דהנהו לשון זכר פירש נמי טעמא באידך דלשון נקבה כיון דאיכא טעמא אע"ג דלא צריך ליה:

רבי שמעון אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתיב כי תלקח אשה לאיש כו'. פי' ובלשון קיחה הוא דאיכא למיפלג בין יקח ותלקח לפי שאן בו לשון קנין אלא לשון לקוחין בעלמא אבל מתני' דקתני האשה נקנית משמעות לשון זה היינו שהיא קנויי' לו וכיון דכן הוא היה הקונה והיינו נמי דהאיש קונה הוה משמע בע"כ ואלו כי יקח שהיא לשון ליקוחין לא משמע בע"כ:

הא דתנן אתרויג שוה לאילן בג' דרכים קתני עלה בדוכתא לערלה ולרבעי ולשביעית ופרש"י זלה"ה שערלה ורבעי נוהגין בו כאילן והולכין בו לענין שביעית בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק. והקשו עליו בתוס' א"כ דכלהו דיני אתרוג דשוה לאילן או לירק קתט ליתני נמי לשכחה ופיאה שאין נוהגת בו כירק לפי שאין לקיטתו כאחד וכדממעטינן מהאי טעמא תאנה ואת"ל דס"ל להאי תנא דפאה ושכחה נוהגין בו כאילן ליתני שנוהגין בו כאילן ולאו קושיא הוא דלא שייך למתני שוה לאילן אלא במידי דליתיה בירק כלל אלא באילן ולא שייך למיתני שוה לירק אלא במידי דליתיה אלא בירק

ולא באילן והכא זימנין דפאה ושכחה אינה נוהגת באילן כמו תאינה וכיוצא בו שאין לקיטתן כאחד ואיכא נמי ירק שנוהגין בו פאה ושכחה כגון מלבנות בצלי' ואיכא נמי ה' המינין של תבואה דלא הוה אילן ונוהגין בהן. מיהו הא קישא אמאי לא קתני שאינו כלאים בכרם כאילן וכן שר"ה שלו שבט כאילן. ונ"ל דלא קתני אלא דברים שנחלקו בהם ובמס' ר"ה פירש"י ז"ל דה"ק לערלה ולרביעי ולשביעית שהולכים שלשתן אחר חנטה כאילן ולא אתא לפרושי דיני אתרוג השוה לאילן אלא דין חנטה זו בלחוד משום דבעי למתני דלגבי מעשר אזלינן בתר לקיט' כירק הא בכל שאר מילי פשיטא מלתא דדינם כאילן ואף על גב דחנטה דרך אחד הוא כיון שבא על ענייני חלוקים שפיר שייך למימר בשלשה דרכים וקמא עיקר. והא דלא מייתינן הכא רישא דקתני תרומת מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים ולתרומה בדרך אחד משום דמצי לשנויי דמשום דבעי למתני סיפא דרכים תנא נמי רישא דרכים ובאידך תירוץ דאסיקנא דכל היכא דאיכא פלוגתא תנא דרכים מיתרצא נמי הא ממילא. ואגב אורחין שמעינן מהא מתני' דאילן נוהג בו רבעי ואתיא כמ"ד נטע רבעי ולא פריך מינה בפ' כיצד מברכין למ"ד כרם רביעי משום דמצי למימר תנאי היא כדאיתא התם. ותו משמע הכא דבשביעית הולכין בירק אחר לקיטה מדתני באתרוג שוה לאילן בחנטה אלמא אי הוה שוה לירק לא הוה אזלינן ביה אלא בתר לקיטה. וק"ל הא דאמרינן בפסח ראשון כל הספיחים מותרים חוץ מספיחי כרוב. ופירש רבינו נסים ז"ל דבירושלמי מפרש דבספיחי ירק דששית הנכנסת לשביעית מיירי והכי פירושו כל ספיחי ירק שחנטו בששית ונכנסו בשביעית מותרים אפילו בשעת הביעור מכיון שחנטו בששית ולא גזרינן דילמא מאן דחזי סבר שחנטו בשביעית דמנכר הוא דספיחים הם חוץ מספיחי כרוב שאינם נכרים ואתו למטעי בהו אלמא בתר חנטה אזלינן בהו ובתוספות העלוה בגמגום ומסתברא לפרושי כל הספיחים של ששית מותרים בשביעית קודם שעת הביעור דוקא כדין פירות שביעית דבתר לקיטה אזלינן חוץ מספיחי כרוב שהן אסורין אפי' תוך זמן הביעור לפי שאינם נכרים שהם ספיחים דהרואה סבר שנזרעו בשביעית ואתי למזרע בשביעית לאחר זמן הביעור כולן ספיחים נינהו בשביעית ובתר לקיטה נינהו כנ"ל:

דף ג.

והא דתנן כוי יש בו דרכים שוה לחיה כו'. אי תנא סבר דכוי לאו בריה בפני עצמה הוא אלא ספק והלכתא הכי ולפיכך הנותן בהמותיו וחיותיו לחבירו יש בכללן נמי כוי

ממ"נ. שוה לחיה לענין כיסוי שוה לבהמה לאסור חלבו אינו שוה לא לחיה ולא לבהמה להרבעה שאסור להרביעו עם בהמה וחיה:

ותו הא דתנן וזו אחת מן הדרכים ששוה גיטי נשים לשחרורי עבדים. פירוש שהמביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם והא דתלי גיטי נשים בשחרורי עבדים ואע"ג דעיקר תקנתא בגיטי נשים הוי ואחר כך השוה לו שחרורי עבדים כבר פרישית בדוכתא טעמא דמילתא מפני שזה היה קל שהקילו חכמים בגיטין להכשירו ע"פ שטח אחד אפילו קרוב ואשה דתו לא מצי בעל לערער ומ"ה תלו קולא בשחרור עבדים שהוא ממון הקל וכאלו קתני זה אחד מן הדרכים שהקילו בגטי נשים שהוא איסור ערוה חמורה כמו שהקילו בשחרור עבדים שהוא ממון הקל:

אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים. פירוש כל היכא שהתנא מחלק בדבריו והשואתו ששונה שוה לזה בענין זה ושוה לזה בענין זה קתני דרכים כגון מתניתין דאתרוג וכוי וגיטי נשים. וכ"ת והא מתניתין דאשה ומתניתין דזב ליכא חלוק וקתני דרכים איכא למימר דטעמא דהני כדפרישית לעיל מדרבי שמעון ומתני' דזב דדרכא דמיכלא יתרא לאיתויי לידי זיבה ולא הדרינן השתא מפירוקי אלא מההוא דאתרוג בלחוד ורש"י ז"ל פירש בע"א דכל היכא דאיכא חלוק בדינין שהוצרך למעטם תני' דרכים ואינו נכון כלל דאפילו תימא דבזב ממעט אונס שינה מ"מ מניינא הוא דאתא למעוטי כל הא כדאיתא לקמן ולא דרכים ועוד דלישנא דפלוגתא לא משמע הכי ואינו נכון. קבלנו מרבותינו ז"ל דכולא סוגיין עד הכא דבתר הוראה היא ומרב הונא גאון ז"ל מסורא איהו תני ליה ואיהו דאסר כנתא וביומיהי תקינו תקנתא דמורדת דנהיגי בה גאונים ז"ל:

סד"א מה שדה מיקניא בחליפין אף אשה נמי מיקניא בחליפין איכא למידק זו מנין היה לנו לדמות אשה לשדה בקנין דהא אנן לא גמרינן לאשה משדה כלל כדפרישי' לעיל אלא ג"ש קלישא בעלמא הוא דעבדינן מלישנא דקיחה קיחה לומר שקיחה זו שנאמרה באשה היא לשון כסף אבל מעולם לא הקשינו אשה לשדה. ותו אם לשדה באנו לדמותה נימא דקני אשה בחזקה דומיא דשדה מיהו הא איכא למדחי דחזקה לא שייכא בדבר שאין גופו קנוי כדכתיבנא לעיל אלא אידך קשיא ומיהו קשיא נילף מינה שטר ואלו לקמן לא ילפינן שטר מהתם. והנכון דה"ק דסד"א כיון דגמרינא קיחה קיחה משדה עפרון שקיחה האמורה באשה כסף היא ואשה נקנית בכסף ובשוה כסף ה"ה שיש בכלל זה שנקנית בחליפין דקס"ד שחליפי סודר בכלל כסף הם ומדין כסף הם קונים וכל דמהני בזה כסף מהני בזה חליפין קמ"ל תנא דמתניתין דהא ליתא מ"ט חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה ואתתא בפחות משוה פרוטה לא מקניה נפשה פירוש דמאי דקס"ד דחליפין מדין

כסף קונין ליתא דכסף אינו קונה בפחות מש"פ לפי שאינו חשוב כסף ואילו חליפין קונין אפילו בפחות מש"פ וזו ראיה דחליפין אב בפני עצמו הם ולאו תולדה דכסף הם ואפילו כשיש בה שוה פרוטה וכיון שכן אין לנו לרבותם באשה מדין כסף דאתתא לא מקטא בכסף בפחות מש"פ. ולהאי פירושא היינו דלא סליק אדעתיה כלל למימר שתהא חזקה קונה באשה כשדה שהדבר פשוט שאין חזקה קונה מדין כסף. ויש ספרים שכתוב בהם ואתתא בפחות מש"פ לא מקניא נפשה ולאו למימרא דתליא מילתא בקפידתא של אשה ובדעתה כדמשמע מפרש"י ז"ל דא"כ למה אין חליפין קונין באשה מיהת כשיש בהם ש"פ אלא ודאי אין בטלות קנין חליפין באשה אלא לפי שאינם בכלל כסף כמ"ש ולפיכך אפי' היא רוצה ואפילו הם שוים ממון גדול לא מקניא בהו אלא הכי פירושא ואתתא הנקנית בכסף לא מקניא נפשה בפחות מש"פ אפילו מדעת' דפחות משוה פרוטה אינו חשיב כסף ולא ממון ואינו קונה בקרקע וא"א לה להקנות עצמו בדבר שאינו כסף ולא ממון וגזירת הכתוב דבעינן כסף וממון ואע"ג דאיכא איניש דחשיב ליה פחות מש"פ כסף או ממון בטלה דעתו אצל כל אדם ולא משגיחינן ביה. וכי תימא ואמאי לא מייתינן ראיה לחליפין שאינם קונין מדין כסף ממאי דקי"ל דאין מטבע שהוא עיקר כסף נעשה חליפין ואיכא למימר דהא לאו ראיה היא כיון דאיתנהי בכסף שאינו טבוע שהיא כלי וגזירת הכתוב הוא דבעינן כלי דומיא דנעל:

דף ג:

מניינא דסיפא למעוטי מאי למעוטי חליצה כו'. עד ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה וכו' פי' הך דרשא לרבי יוסי הגלילי הוא דאלו לרבי כריתות לדבר הכורת בינו לבינה והך דרשא נפקא לה מדכתיב וכתב לה בכתיבה מתגרשת ולא בדבר אחר אלא דכיון שאין זה מקום עיקרו של דבר והדבר מבורר שכן הדין אפילו לרבנן לא קפיד תלמודא ומייתי האי והכי אשכחן דכוותא במסכת סנהדרין דאמרינן מה נגעים ביום אף דינים ביום ונגעים מנא לן דכתיב וביום הראות בו והך דרשא דאביי היא דאלו לרבא לא נפקא ליה אלא מכנגע נראה לי ולא לאורו והא ודאי דרבא עדיפא ליה אלא דנקט חדא מינייהו ולא קפיד ובמסכת מגילה נמי אמרינן אין מוהלין אלא ביום מנא לן דכתיב וביום השמיני ואלו במס' שבת דרשינן ביום ואפילו בשבת ונפקא לן דמילה ביום דכתיב ובן שמונת ימים ימול ודכותא טובא בתלמודא. ומסתברא דה"ה דמצי למימר דמניינא דסיפא למעוטי שאינה מתגרשת בכסף סד"א נקיש יציאה להווייה מה הווייה בכסף אף יציאה בכסף קמ"ל ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר אלא דמשום דמיעוטא

דכסף מתברר שפיר לקמן [והיינו] דנקט הא דלא אירינן בה וס"ד דאתיא מק"ו מיהו בפיריקא דפריק הא מפריק אידך דספר כורתה ואין דבר אחד כורתא ול"ש כסף ול"ש חליצה כצ"ל:

הא דתנן האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף ובשטר וביאה מקשי עליה בירושלמי ניחא כסף ושטר אלא ביאה מאי נדון כלומר מה זכות יש לו לאב בביאה ואמרינן תפתר בשאמר לו הילך מנה מנה ונתקדש בתך לי בביאה פי' קמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קרושין גופייהו זכי ליה נמי מאי דאתי מחמתייהו:

מנ"ל דמקניא בכסף וכסף דאביה הוא כו'. ואימא לדידה פי' ודרשינן הכי אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ופרקינן השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלא כספא פי' כיון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בע"כ ושלא מדעתה איהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונא היא חשיבה בענין זה וכיון דאיהו הוי מקנה לא סגי דלא להוי כספא דיליה דאי איהי שקלא כספא איהי חשובא בעל דבר ואין האב אלא כשליח וא"כ האיך אפשר לו לקדשה בע"כ:

ופרכינן ואימא ה"מ קטנה דלית לה יד אבל נערה דאית לה יד תקדש איהי נפשה ותשקול כספא. איכא למידק והא קרא דאת בתי נתתי בנערה כתיב דהא במוציא שם רע כתיב והתם בנערה ממש הכתוב מדבר דהא כתיב וסקלוה ואלו קטנה לאו בת עונשין הוא. ויש מתרצין דאע"ג דהשתא בשעת עונשין היה גדולה בשעה שקדשה קטנה היתה וה"ק קרא את בתי נתתי כשהיא קטנה וכי תימא וקטנה ל"ל קרא השתא זביני מזבין לה קדושי מבעיא איכא למימר שאני מכירה שלא מכר לו אלא זכותו שהרי אף מרשות אדון יוצאה בנערות אבל קדושין שאינה יוצאה בנערות ולא בבגרות אין אדם מוכר דבר שאינו שלו וכן נראה דעת רש"י ז"ל ואינו נכון. ועיקרו של דברים דודאי בין בקטנה בין בנערה פשיטא לן מילתא שהאב יכול לקדשה מדכתיב את בתי נתתי ובהא כ"ע מודו ולא איפלגי לקמן במכילתין אלא בדידה אם יש לה יד לנערה לקדש אף היא עצמה או אביה ולא היא אבל באביה ליכא מאן דפליג ופשיטא לן מילתא דכל היכא דאבי' מקדש לה אפילו כשהיא נערה איהו שקיל כספא וכדאמרינן לעיל דהא לא אפשר בלאו הכי אלא היינו הוא דאמרינן דנערה דאית לה יד מיהת להתקדש כשאין לה אב כי יש לה אב נמי תקדש איהי נפש' ותשקול כספא כיון שהיא קדשה עצמ' ומהדרינן אמר קרא בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה פי' ולא איצטריך קרא אלא להיכא שקדשה איהי נפשה.

ואמרינן אלא הא דאמר רב הונא מניין שמעשה הבת לאב שנאמר וכי ימכור איש כו' לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה. פי' דהאי לאמה מיותר הוא לדרשא וה"ק את בתי שהיה לו לאמה תיפוק לי' מבנעוריה בית אביה אלא ודאי דמההיא ליכא למשמע לא למעשה ידיה ולא לקדושין דהאי קרא בהפרת נדרים בלחוד היא דכתיב:

וכי תימא נילף מבשת ופגם תמיהא מילתא דהא התם בכתובות ילפינן בשת ופגם דהוי לאביה מקדושי נערה וא"כ השתא דאכתי לא קיימינן אקדישי נערה דליהוי דאביה היכי קיי"ל דבשת ופגם דאביה הוי והיכי ילפינן קדושין עלייהו. ויש מתרצים דהשתא במעשה ידיה איירינן ועליהו קאמרינן דלילף מבשת ופגם ולא נהירא אבל הנכון דאנן לא קשיא לן בקדושי נערה היכא דקדשה אביה דודאי קידושי דידיה הוא (דד"פ) [דהא פשיטא] כדפרישנא לעיל וכיון דכן מיניה ילפינן שפיר לבשת ופגם דהוי דאב מתוך שבידו למוסרו למנוול ומוכה שחין והדר ילפינן וקדושי נערה בקדשה היא נפשה דהוי דאביה מבשת ופגם היכי דבשת ופגם דידיה ה"ה כסף קדושין אפילו כשנתקדשה ע"י עצמה. וכן פי' בתוספות עוד יש לפרש דהשתא לרוחא דמלתא פרכינן דמבושת ופגם אפילו נפקא ליה מדוכתא אחריתי שלא מקדושין לא מצינו למגמר מיניה לקדושין דלא דמי להדדי ודכוות' בתלמודא:

שאני בושת ופגם דאביה נמי אית ליה צערא בגווייהו כך היא הגירסא ברוב הספרים. ותמיהא לן דהא בושת של חבלות דאית לה צערא לא הוה דידיה ואפילו קטנה יעשה לה סגולה כדאיתא בפ' החובל ועוד בייש בעני ובן טובי' דאית להו צערא לכל בני משפחה הכי נמי דיהיב להו בשת לכל בני משפחה ואיכא למימר דהכא לאו למימר דמשום דאית ליה צערא בגווייהו זכי בה אב אלא הכי קאמרינן א"ל קדושין מבשת ופגם במה מצינו דהא לא דמי אהדדי דבהא אית לן צערא ובהא ל"ל צערא. אבל רש"י ז"ל גריס וכן היא במקצת נוסחאות שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך בגווייהו כלומר מתוך שבידו לפגמה ולביישה שהרי בידו למוסרה למנוול ומוכה שחין אבל כשנתקדשה ע"י עצמה אימא דאיהי תשקול כספא וזו היא הגירסא נכונה:

אלא מסתברא דיציאה דכוותה קא ממעט. פי' והכי דרשינן אין כסף ביציאה לאדון זה אבל יש כסף ביציאה האחרת לאדון אחר ומנו אב וילפינן מינה קדושין אפילו היכא דקידשה נפשה ואלו קדשה אביה לא צריך קרא ופרכינן והא לא דמי' האי יציאה כו' כלומר היכי ממעטינן מיציאה זו יציאה (זו) דקדושין דהא בקדושין ליכא יציאה כלל שהרי עדיין היא ברשות אביה עד שתכנס לחופה ופרקינן דהתם נמי איכא יציאה כיון

דלענין הפרת נדרי' מיהת נפקי ליה מרשותיה וכיון דאיכא שם יציאה אע"ג דלא דמיא לגמרי ליציאה זו שיוצאה מרשות אדון לגמרי ולא נשתייר לו בה זכות שפיר איכא למידרש אבל יש כסף ביציאה אחרת לאדון אחר. כן נראה לי:

דף ד.

דתניא זרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מניין ת"ל זרע אין לה מכל מקום אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין. פי' לאו זרע פסול ממש דהאי לא צריך קרא דכל שנבעלה לפסל לה פסלה מן הכהונה אלא ה"פ זרע זרעה פסול מנין ת"ל זרע אין לה עיין עלה:
והא אפיקת' לזרע זרעה דקס"ד דמאין לה היא דמפקינן ברישא זרע זרעה ומהדרינן זרע זרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הם כבנים איכא למידק דהא בפ' יש נוחלין גבי הא דכתב בפ' נחלות בן אין לו מרבינן בני בנים מדכתיב בן אין לו עיין עליו וכן נמי ביבמות גבי יבם אלמא בני בנים אינם כבנים. ותירצו בתוספות דשאני הכא דכתיב זרע משמע אפילו בני בנים והיינו נמי דאמרינן דלזרע זרעה לא צריך קרא דאין לו מלשון זרע משמע אפילו בני בנים. והכי מוכח בסנהדרין דאמרינן מעביר בנו ובתו באש אין לי אלא בנו ובתו בן בנו בן בתו מנין ת"ל כי מזרעו נתן למלך אלמא בנו ובתו דוקא וזרעו משמע אפילו בני בנים מיהו יש אחרת שיפה כח הבן מכח הזרע דאלו בן משמע אפילו זרע פסול וכדאמרינן ביבמות מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשתו ליבום ואמרינן מ"מ לאתויי ממזר סד"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב מה התם כשרים ולא פסולים אף הכא נמי כשרים ולא פסולים קמ"ל אלמא דהתם דכתיב בן ואח משמע אפילו פסול אבל זרע לא משמע אלא כשר והיינו דאמרי' הכא דכי איצטרך רבייה דאין לו עיין עליו לזרע פסול דאלו זרע גופיה לא משמע אלא כשר:
ואיצטרך למיכתב קדושיה לאביה ואיצטרך למיכתב מעשה ידיה לאביה דאי כתב רחמנא קדושי' לאביה ה"א התם היא דלא טרח' בהו וכי תימא אי מהאי טעמא היא נילף מנייהו מציאתה דהוא דאביה מדאו' דההיא נמי אתי לי' מעלמא ולא טרחא בהו ואלו בכתובות אמרי' דמדינא דאורייתא מציאתה לעצמה אלא דזכי בה מדרבנן משום איבה ואיכא למימר דלא דמיא מציאתה לקידושין דדלמא שאני קידושין שהיא יוצאה מרשותו משום הכי זכינהו ליה רחמנא אי נמי דשאני מציאות דלא שכיחא וכיון דלא שכיח לא זכי ליה רחמנא: ואי אשמעינן מעשה ידיה משום דקא מיתזנא מיניה תמיהא מילתא היכי אפשר לומר דמעשה ידיה תחת מזונות והא אם לא רצה לזונה הרשות בידו ואפילו הכי העדפתו שלו. ואיכא למימר דהכי קאמרינן דרחמנא זכה לאביה מעשה ידיה משום

שירדה תורה לסוף דעתן של בריות שדרך האב לזון את בתו מסתמא אף ע"ג דלא חייב במזונותיה מ"מ מפני שכן דרכו זיכה לו מעשה ידיה כלם בין כשזן אותה בין העדפתו וכי מתזנא ממעשה ידיה חשבינן כאלו אמר לה צאי ממעשה ידיך במזונותיך ולפיכך העדפה שלו. מורי רבינו ז"ל:

גופא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות הא דדריש בוגרות קמי נערות אע"ג דנערות קודם בזמן אפשר דמשום דפשיט דיניה טפי מקדים ליה אי נמי משום דדרשינן לעיל בנערות אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר נקט תנא ויצאה חנם לבגרות ואין כסף לנערות:

ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות אמר רבה בא זה ולימד על זה. פי' קס"ד דרבה דה"ק דלכתוב רחמנא אין כסף ימי נערות ולא בגרות ומשום הכי אהדר רבה בא זה ולימד על זה דלא ניקים אין כסף לימי בגרות מידי דהוי אתושב ושכיר וא"ל אביי מי דמי התם תרי גופי נינהו. פי' ומלתא דעבידא דאתו הוא דהוי תרוייהו וכיון דכן אע"ג דיליף שכיר מתושב מק"ו אפילו הכי טרח וכתב לה קרא אבל הכא חדיא גופא היא ואז נפקא בנערות תו לא אתי לקמן דינא דתיפוק בבגרות ואמאי כתב רחמנא מילתא דלא אתי לעולם כלומר ואנן הכי פרכינן דלכתוב רחמנא נערות בפירוש ותו לא צריך בגרות כלל: אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאיילנית שאין לה ימי נערות ומקטנות יוצאת לבוגרות סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק קמ"ל. הקשה הראב"ד ז"ל אכתי הא למה לי קרא דבלאו הכי נמי דהאי גברא אימת קא זבין לה אם בשמכרה בעודה קטנה קודם י"ב שנה תיפוק לי' דהא מקמי דהוה בוגרת כשהיה בת עשרים נפקא לה בשש ואם כשמכרה כשהיא בת י"ו שנה מפני שלא הביאה סימנים והיא קטנה ואלו לתשלום שש היה לה לעבוד עד בת כ"ב שנה והשתא נפקא כשהיא בת כ' שנה בבגרות הניחא למ"ד התם ביבמות דסריס ואיילונית שלא הביאו סימנים כי הוה בני עשרים היה גדולים מכאן ולהבא אלא למ"ד התם נעשה גדולה למפרע היכי קס"ד דלא תיפוק דהא איגלאי מילתא למפרע דזבין' לאו זבוני דכי זבנה כשהיא בת י"ו גדולה הות. ואיכא למימר דהאי קושיא ליתא דלעולם כשמכרה כשהיא קטנה כשהיא בת עשר ומפני שלא הביאה סימנים עבדה עד י"ו ויוצאה בשש וכשהגיעה לעשרים ויודע שהיא איילנית נעשית גדולה למפרע ואיגלאי מילתא שהיה דינה לצאת בשנת י"ב שנה ומחצה דהוה בוגרת ויש לאדון לשלם לה כל מה שנשתעבד בה מי"ב שנה ומחצה ומעלה עד י"ו וכן הא דאמר רב אשי לא נצרכה אלא לעיקר זביניה דאיילונית הכא נמי קאמר סד"א לא היה זבינה זביני וכי הות בת עשרים ואגלאי מלתא למפרע שהיא איילונית בטל המקח

ויחזירו זה לזה דלא אמר רחמנא דלזבין לה אלא כשיש לה נערות דתיפוק ולא תתעכב הרבה ברשות אדון אבל דלא מייתי סימני נערות דאית לה לעכוב' טובא לא הוו זבינה זביני קמ"ל דכיון דגלי רחמנא דתיפוק בבגרות אשמועינן דזבינה זביני רבינו הגדול ז"ל.
ויש להראב"ד ז"ל בזה תירוץ נכון שאינ' נעשי' גדול או גדולה למפרע אלא כשהביאו סימני סריס ואילנות ובלקוטי פרשתי' כ"א:
ותנא דמתני' אייתי קדושי כסף מהכא דתניא כי יקח כול' פירוש ומוכח הכי לישנא דנקנית כדדייקינן לעיל:
והלא דין הוא ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף וק"ל מה לאמה העבריה שכן אין קניינה לשם אישות ולא שייכא בה ביאה ולאו משום קולא דביאה הוא.
ואיכא למימר דתנא סמיך אהא דאפילו כי מיפרך מדין ק"ו ילפינן במה מצינו באמה העבריה שכסף קונה בה אף זו נמי נקנית בכסף ומשום הכי לא קפיד ואייתי לה בתירת ק"ו ואנן מהדרינן דאפילו במה מצינו לא אתי דאמדמדית לה לאמה נדמי' ליבמה שאין כסף קונה בה ואמרינן מה ליבמה שכן אין נקנית:

דף ד:

בשטר כלומר דלאמה העבריה ראוי לדמות יותר מלדמותה ליבמה שהרי דומה לאמה העבריה בצד אחר שהיא נקנית בשטר משא"כ ביבמה הכא עדיפא לן למיגמר כסף מאמה במה מצינו ויש פנים אחרים וזהו הנכון:
ואיצטרך למכתב כי יקח וכו' עד הוה אמינא היכי דיהבי לה איהי לדידיה וקדשתיה הוה קידושיה קדושין. פי' ולא שני לן בין (יהיב) [יהבא] איהי כספ' לדידיה או דיהיב איהו לדידה ובכל חד מנייהו הויא מקודשת כיון דאיכא כסף. וכ"ת היכי קס"ד למימר הכי דהא אמרינן לעיל מסתברא יציאה דכוות' ממעט שאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב ואי איהי יהבא כספא לדידיה היכי הוי כסף דאב דזכות בתו זכי ליה רחמנא ולא זכות חתנו ואיכא למימר דאנן דרשינן אבל יש כסף לאדון אחר ומנו בעל (יהיב איהו) ולי נראה בזה תירוץ אחר (לה) כספא לדידה דרשינן אדון לאביה וכי יהבי איהי כספא לדידיה דרשינן אדון בעלה דהא מכיון דשקילה ליה לכסף מינה איתקדשי' לי' לאלתר וכי אתינן למידין על הכסף שהוא שלו כבר הוא אדון ושפיר איכא למימר יש כסף לאדון אחר ומנו בעל קמ"ל כי יקח דבעל יהיב כספא לעולם והוי דאב כדדרשינן אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב ואפילו כשהיא נערה ונתקדשה ע"י עצמה כדאסקינן לעיל וכיון דהכי הוא דאביה שקיל כסף קדושיו לעולם איכא למימר דאיהו נמי מקדש

לה ולא היא עצמה וכרבי יוחנן דאמרינן לקמן בפרק (האומר) [האיש מקדש] דבין קטנה בין נערה אביה ולא היא דאי לא איכא למיפרך כדפרכינן לעיל איהי מקבלה קדושין ואביה שקיל כספא. והא אמרי' התם מ"ט דר' יוחנן גרושין מכנסת עצמה לרשות אביה בין היא בין אביה מקבלת גיט' קדושין דמפקעת עצמה מרשות אביה אביה ולא היא לאו היינו עיקר טעמא דר' יוחנן דא"כ כיון דגמרינן מההיא טעמא אביה ולא היא למה לן כל זה שקלא וטריא דלעיל דהא כיון דאביה מקבל קדושיה הדין נותן שיהא הכסף שלי דהשתא אביה מקבל קדושיה ואיהי תשקול כספא אלא ודאי דהתם יהיב טעמא אמאי שני לן בין גירושין לקדושין אבל עיקר טעמא דאביה ולא היא היינו משום מאי דאכרחי הכא דכספא דאב הוי וכיון דכן איהו מקבל קדושיה ור"ל דקאמר התם דבין היא ובין אביה מקבלי קדושי' ס"ל דלעולם יש לה יד לנערה לקבל קדושיה וממונא דקידושין הוא דזכי ליה רחמנא לאב מדידה כ"ש דזכי לה נמי מעשה ידיה והלכתא כר' יוחנן. רבינו נר"ו:

מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת כו'. קשיא לן דהא אנן בתורת ק"ו אתינן עלה ולא בתורת מה מצינו וכיון שכן כי הויא זקוקה ועומדת מאי הוי מ"מ אע"פ שזקוקה ועומדת מצינו שקונה ביאה ואין כסף קונה בה וא"כ הויא לה ביאה חמור' מכסף ואיכא למימר דהכי קאמרינן דהא דביאה קונה ביבמה ולא כסף לאו משום חומרא דביאה אלא משום דהתם כיון שהיא זקוקה ועומדת הרי היא כארוסה וביאה שלה עושה נשואין משא"כ בכסף שאין עושה נשואין אבל בזו שהיא תחלת קטן וארוסין מנין לנו דביאה עדיפא אדרבא אימא לך דבזו שהיא תחלת קנין כסף עדיף טפי ואימא לך דביאה ראויה לגמור ולא לקנות לכתחלה שכן היא לעולם גמר מעשה וכסף ראו לקנות בו לכתחלה ולא לגמור והא ליכא למיפרך ומה כסף שאינו גומר קונה לכתחלה ביאה שגומרת ביבמה אינו דין שתקנה וכדיליף רב הונא לקמן לאכוחי דחופה קונה שהיא גומרת אחר כסף ואין כסף גומר דטפי שייכא חופה להיות קנין ככסף כיון שיש אחריה מעשה מביאה שאין אחריה כלום כנ"ל:

דף ה.

ומנין שאף בשטר והא דפריש ביאה מקמי שטר ולא נקיט שטר אחר כסף כסדורא דמתני' משום דהכא מקראי דריש להו ונקט סדרא דקראי כי יקח והדר ובעלה והדר ויצאה והיתה:

ודין הוא ומה כסף שאינו מוציא מכניס שטר שמוציא כלומר ויש בו כח דהיתרא להתיר האסור אינו דין שמכניס ויאסור המותר דהא ודאי כח דהיתרא עדיפא והקשה הראב"ד ז"ל אמאי לא אייתי לה בק"ו מאמה העבריה ולימא הכי ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה נקנית בשטר מי שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בשטר וכי מפריך ק"ו משום דאמה אינה נקנית לשם אישות אתי במה מצינו כדפרישנא לעיל. ומסתברא דלאו קושיא היא דאכתי איכא למיפרך מעיקרא דדינא כדפריך רב אשי לעיל מה לאמה העבריה שכן יוצאת בכסף ואע"ג דלעיל אתינן למילף כסף והשתא ילפינן שטר כיון דמה מצינו הוא שפיר איכא למימר שאין זו דומה לאמה ללמוד ממנה כיון שאמה יוצאה בכסף ואין זו יוצאה בכסף:

מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני. פי' והוא ג"כ כחא דהיתרא משא"כ בשטר. וכי תימא ואי משום דכסף פודין בו הקדשות הוא שקונה כאן נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה התם אין פודין מדין כסף בשטרות ועבדים וקרקעות אף הכא נמי אין אשה נקנית בהם ואלו אנן קי"ל דנקנית בכל שוה כסף. ואיכא למימר דהא ליתא דאנן עיקר קדושין לאו מפדיון הקדשות נפקא לן אלא מכי יקח ולא אתינן למיגמר הכא מפדיון הקדשות מידי אלא דקאמרינן דמהת' שמעינן דכסף חמור משטר הא לענין שוה כסף האי כדיניה והאי כדיניה כנ"ל:

ומה ראית כלומר למדרש ויצאה והיתה להקיש הוי' ליציאה אימ' איפכא להקיש יציאה להוי' ונדרוש וכתב לה לומר שאינה מתקדשת בכתובה עיין בדף ה':

הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין. פי' כל ימי חייכי אבל כל ימי חיי כל ימי חיי פלוני כריתות הוה דאי מיית בעל או ההוא פלוני לא אגידא ביה והכי איתא התם וכן הדין באומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני דהוי כריתות מה"ט כיון דאפשר דמיית ההוא פלוני ותהא מותרת לכל העולם ולא דמי לחוץ מפלוני דהתם איכא שיורא בגירושין ואפילו שייר לשעה אינו כריתות אבל הכא גופא דגיטא לגמרי שרי לה לכ"ע ואין אסורה אלא משום תנאי וכבר הארכתי בזה במקומו בס"ד:

שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. פי' לאו דוקא בהאי לישנא דהא אם מת אביה או שמכר הבית או שנתנה לאחר יכולה ליכנס שם כדאית' במסכת נדרים בהדיא וכיון דכן הא אפשר דלא אגידא ביה כל ימיה והוה ליה כאומר שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ואפילו כי אמרינן לבית זה שהו' של אביך נהי דאם מת אביה או מכר הבית אסורה בו אפשר דנפיל בית ותשתרי ביה שהאומר קונם שלא אכנוס לבית של פלוני אם נפל ובנאו מותר ליכנס בו וליכא לאפרושי בין נדרים לתנאים כמו שכתבו רבו' אלא

הכא באומר לקרקע זה של אביך דהשתא מתסרי ביה אפילו לאחר מיתה או מכירה אפילו לאחר נפילה דקרקע גופיה איתא הכא וכן לענין קונם ואפשר דלגבי הא אם הבית חזק ואינו רעות לא חיישינן לנפילה שיפול בחייה לפיכך כי אמר לבית זה של אביך אינו כריתות שמא לא יפול בחייה והדבר קרוב כיון שהוא חזק אבל בתוספתא מוכיח כלשון הראשון כדפירשתי בדוכתי' ויש בדברי רבינו משה במז"ל בעניינים אלו דברים שאינם מחוורים כל הצורך:

כסף נמי איתא באמה העבריה בע"כ. פי' רש"י שכן האב מוכר את בתו קטנה בכסף בע"כ. ולא נהירא דכיון דקטנה היא ואינה ברשות עצמה ואביה הוא המקנה והוא בעל דבר והמכר נעשה מדעתו הא לא חשוב בע"כ דאנן בע"כ של מקנה קאמרינן והכא הא איכא דעת מקנה ומדעת' לא איכפת לן. ותו דאי משום הא חשיב בע"כ היכי מהדרינן דבאישות בע"כ לא אשכחן שהרי האב יכיל לקדש בהו קטנה או נערה בע"כ ואע"פ שרש"י ז"ל נשמר בכאן דה"ק דלא אשכחן בעלמא כסף באישות בע"כ דאלו בקידושין דהכא אכתי לא קים לן ולא נהירא דהא אפילו לא משכחינן ליה בעלמא מאי איכפת לן כיון דאנן צד השוה פרכינן ועוד דאי בעלמא קאמרינן מאי איריא בע"כ אף מדעתה לא משכחינן לה. ובתוספ' היו מתרצי' דסתמא דמילתא בקידושין ניחא לה ומדעתה הוא אבל מכר לא ניחא לה והוי בע"כ. ולא נהיר' שהרי אף כשהיא נערה ובת דעת מוסרה למנוול ומוכה שחין ואפילו היא צווחת. אבל הלשון כמו שפי' ר"ת ז"ל כסף נמי איתא באמה העברי' שהאדון מייעד אותה בכסף דשפחות אפי' בע"כ של אב ומהדרינן דבכסף הנותן לאישות לא אשכחן שיהא בע"כ שעיקר מכירה זו לשפחות היתה וע"ד שכחה קבל אביה קדושיה כסף זה אבל שטר וביאה איתנהי בעיקר בעל כרחה שטר בגירושין וביאה ביבמה:

אמר רב הונא חופה קונה מק"ו כו'. אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא כו' אמר אביי כו' ומסתברא דהלכתא כרב הונא דהא אייתי לה שפיר במה הצד ומאי דפריך רבא הא פריק ליה אביי ובהא דלאו עיקר מימרא דידהו ליכא למימר דהלכתא כרבא ואע"ג דאמרינן לעיל ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו אפ"ה הלכתא כוותיה דהא אשכחן כוותיה לקמן בפרקין דאמרינן ולרב נחמן פירי לא עבדי חליפין מאי איכא למימר והלכתא כרב נחמן אבל הגאונים ז"ל לא הביאו בהלכותיהם הא דר"ה משמע דדחי לה משום פירכא דרבא וכפשטא דמתני' דשלש תנן ארבע לא תנן וכדדייקינן לעיל מניינא דרישא למעוטי חופ' ולמעשה ראוי להחמיר ובמסכת יבמות פרק הבא על יבמתו אמרינן ע"כ לא קאמר' ר"מ אלא קידושין דקני לה אבל חופה דלא קני לה ומשמע כסבר' דרבוותי ז"ל ומיהו

מכולהו שמעתין שמעינן דקדושי כסף ושט' מדאורייתא הם והא כתיבי בהדיא כדרשינן לעיל וכדאמרינן הכא תנא מילתא דכתיבי בהדיא ולפי' סוקלין ודנין על ידיהן והא דאמרינן בכמה דוכתין אפקעינהו רבנן לקדושין מיניהו ופרכינן תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר לאו משום דקדושי כסף מדרבנן כדפי' רש"י ז"ל דהא לית' אלא טעם נכון בדבר כדפרשית בדוכתא וזה ברור ואין בו בית מיחוש:

דף ה:

תנו רבנן כיצד בכסף נתן לה כסף או ש"כ ואמר לה כו' מתקיף לה רב פפא כו' הא ודאי לא הוה לה למימרא בלישנא דאתקפת' דהא רישא אסיפא פריך והוה ליה למימר הא גופא קשיא אלא דלא דק ודכוותא טובא בתלמודא:

טעמא דנתן הוא ואמר הוא [הא] נתן הוא ואמרה היא לא הוה קידושין. קשיא לן אמאי לא דייק נמי הא נתנה היא ואמר הוא לא היה קדושין דהא כיון דקתני רישא נתן הוא ואמר הוא כל היכא דאיכא חד מינייהי בדידה בין אמירה בין נתינה לא הוי קדושין ומסיפא משמע איפכא דלא מפסיל עד דהוה תרוייהו בדידה אמירה ונתינה. ואיכא למימר דבנתנה היא פשיטא מילתא וליכא למטעי בהא דבעי' שיהא הכסף משלו כדכתיב כי יקח ולפיכך אם אדם חשיב הוא ואמר לה הרי את מקודשת בהנא' שקבלתי ממך מתנה פשיטא דהוי קדושי דבהנאתו שהוא ככסף מיקדשא והוי ליה נתן הוא ואמר הוא ואי לא אמר לה בההיא הנאה אלא שקדשה בכסף עצמו שנתנה לו אי נמי דליתיה אדם חשוב וליכא הנאה פשיטא דלא הוה קדושין היינו עיקר פשיטותי' דקרא ולא אתינן למידק אלא באמרה היא דלא מתפרי' דקרא כולי האי. ופרקי' רישא דוקא כלומר דתרווייהו בדידה בעינן סיפא כדי נסבא ולא דק תנא בסיפא למיתני לישנא דיקא ואקשינן ותנא סיפא מילתא דסתרה לרישא אלא הכי קאמר נתן הוא ואמר הוא פשיט' דהוה קדושין נתנה היא ואמר היא פשיטא דלא הוה קדושין נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנה ואמרה היא ולא הוה קידושין פי' דמתניתין חסורי מחסר' וקתני בפסיקא מאי דפשיטא ליה דכי איכא תרווייהו בדידיה הוה קידושין ומינ' דכי ליכא חדא מנייהו בדידה הוה כאילו ליתנהו לתרווייהו דפשיט' דלא הוה קידושין ואין הפירוש הזה מחוור דא"כ הוי ליה למימר חסורי מחסרא וי"ל דאנן מתרצינן דהא דקתני בתרייתא נתנה היא ואמרה או אמרה היא והכי קאמר דבין אמרה בלשון זו בין אמרה בלשון או הכל שוה:

ואיבעית אימא נתן הוא ואמרה היא ספיקא וחיישינן מדרבנן. מסתברא לי לפרושי דה"ק דתנא לא קתני אלא הני תרי בבא דפשיטא ליה ואידך בבא תליתאה מספקא ליה

אי הוה קדושין או לא כלומר ומרישא דייקינן נתן הוא ואמר הוא מקודשת גמורה אבל נתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת גמורה אלא ספק וכן בסיפא אינה מקודשת כלל אבל נתן הוא ואמרה היא חוששין מספק והשתא לא קשיא דוקיא אדוקיא כלל. ולאו משום דבאמר' היא מדינא להוי קדושין דהא ודאי אמיר' שלו בעינן כתיב כי יקח איש ולא שתלקח אשה לאיש אלא טעמ' דספיק' משום דחיישינן אע"פ שאמר' היא כיון שנתן הוא שמא היה דעתו בנתינתו על סתם שלה וכאלו אמר לה הילך כמו שאמר' שתהא מקודש' לי ואע"פ שלא פי' כן משום חומר' דא"א חיישי' להא מדרבנן לשויי' ספק מקודש' להצריכ' גט אבל אינו ספק גמור שהדין נותן יותר להתיר ומ"ה לא תני ליה בהדיא בספק מקודשת והלכתא כהאי אי בעית אימא לחומרא:

אמר שמואל בקדושין נתן לה כסף כו'. אמר ליה רב פפא לאביי למימר' דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים. פי' ידים הוא לשון ידות הכלים שהוא בית אחיזתם ובאחיזתם נתפש כל הכלי וכן כל שאין גומר בדיבור כל עניינו אלא שהתחיל בו ויש קצת הוכח' בענין למה שלא פי' ממה שפירש וניכר מתוך עניינו ומעשיו אלא שאינו הוכח' גמורה מיקרי ידים שאינם מוכיחות כלומר שאינ' מוכיחו' בדבורו ולא במעשיו לגמרי וכשניכר מתוך מעשיו לגמרי והדעת מכרע' לכוונתו הוי ידים מוכיחות והא לכ"ע חשיב כאלו השלים דבורו אבל כשמתחיל דבר ואין בו הוכח' על כוונתו יותר מענין אחר אפילו ידים לא מיקרו וצריך אתה לדעת כל שאנו אומרים לא הויין ידים אפילו היתה כוונתו לענין גמור כמו לנזירות או לנדר או לקידושין אינם ידים דחשיב דברים שבלב וכדפרישנא בדוכתא בס"ד והתם במסכתא נדרים בפרק קמא פליגי אביי ורבא בידים שאין מוכיחות דאביי סבר ידים שאין מוכיחות הויין ידים ורבא סבר לא הוויין ידים ורב פפא סבירא ליה התם נמי כרבא ומשום הכי שקיל וטרי הכא בהאי מימרא דשמואל דקידושין למימרא דלא פליג עליה ולהכי קאמר השתא למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוויין ידים דהכא כי אמר הרי מקודשת ולא אמר לי הוי להו ידים שאין מוכיחות שהרי אע"פ שלא פי' הדעת נוטה דלדידיה מקדש לה שאין אדם מקדש אשה לחברו: **והא תנן האומר אהא הרי זה נזיר** פיר' שלשים יום כסתם נזירות והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר פי' לכולי עלמא מקשינן ואפילו לאביי דקאמר דידים שאינן מוכיחות הוויין ידים דהכא אפילו ידים שאין מוכיחות ליכא דאהא לא משמע טפי אהא נזיר מאהא בתענית ואין הוכחה לזה יותר מזה ומשום הכי פרכי' לה סתמא ולא אמרינן לימא תהוי תיובתא דרבא או סייעתיה דאביי:

ואמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו דהשת' מוכחא מילתא לנזירות טפי מתעני' חדא דכיון דעובר לפניו הוי כאימ' כזה אלא שקיצר ועוד משו' דאהא משמע דבר שבגופו דהיינו אהא נזיר ולא מסתבר' למימ' אהא תענית שאין [גופו] עצמו תענית אלא שהוא בתענית ומשום הכי חשיבי ידים מוכיחות דהוי ידים לדברי הכל ואפי' לרבא ולהכי הוי נזיר ואתיא מתניתין דברי הכל:

הא אין נזיר עובר לפניו לא הוי נזיר. פיר' אלמא ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים מדלא אוקמא אע"ג דאין נזיר עובר לפניו וקשיא להו לרבנן ז"ל מאי קושיא דהכא כמו היכא דאין נזיר עובר לפניו ואמר אהא אפילו ידים שאין מוכיחות ליכא כדפירישנא לעיל. ומפרקי לה דהיינו פרכא דאלו ס"ל לשמואל דידים שאינן מוכיחות הויין ידים בלאו נזיר עובר לפניו ה"מ לאוקמי מתני' במילתא דהוי ידים שאין מוכיחות כגון שהיה מדבר קודם לכן בענין נזירות ולא בענין תענית ואחר כדי דיבור שפסקו מדבורם אמר אהא דהשתא משמע לנזירות טפי מתעני' א"נ איפשר דאפילו בלאו הכי נמי הוי ידים שאין מוכיחות כגון שאמר שהיתה כוונתו לשם נזירות דכיון שאמר אהא שהוא לשון נופל על נזירו' שהיא לשון דבר שבגופם והוא אומר שנתכוין לכך למאן דאמר ידים שאין מוכיחות הווין ידית חשבינן ליה פיו ולבו שוין אבל למאן דאמר דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים אין כאן לשון נזירות וחשיב כאלו לא הוציא כלום בשפתיו וכוונת לבו הוי דברים שבלב ואינם דברים ומשום הכי דייק רב פפא דכיון שלא אוקמה שמואל בחדא מהני אוקמתיה דהוה ליה ידים שאין מוכיחות ואוקמה בנזיר עובר לפניו שהוא ידים מוכיחות דאלמא סבירא ליה דבאידך לא הוי נזיר דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואלו בהא דקדושין דלא בעי לי משמע דסבירא ליה לשמואל דידים שאין מוכיחות הויין ידים וקשיא דשמואל אדשמואל ופריק ר"פ גופה דהכא במאי עסיקינן דאמר לי:

ובדין היא דמצינן לפרוקי דמההיא דהתם ליכא למשמע דס"ל לשמואל דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דהא דאוקמה כשנזיר עובר לפניו משום דהא הויא דברי הכל דהוי ידים מוכיחות ולרווחא דמילתא מוקים מתניתין בדכולה עלמא ולא מחית נפשיה לידים שאין מוכיחות דהוי פלוגתא דאמוראי אי הויין ידים אי לא והא עדיפא לה לאוקמה כדברי הכל ולא לאוקמה בפלוגתא וכאלו אמר דבנזיר עובר לפניו אתיא מתניתין דברי הכל אבל אין נזיר עובר לפניו הוי בפלוגתא תדע דהתם במסכת נזיר דאתינן לאוכוחי מינה כי הכא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואמרינן לימא קסבר שמואל דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים ודחינן לה ואמרינן לא בזמן שהנזיר עובר

לפניו ליכא לספוקא במילתא אחריתי אבל אין הנזיר עובר לפניו ואמרינן דילמא אהא בתענית קאמר כלומר והוי להו ידים שאין מוכיחות ודיניה כפלוגתא דאביי ורבא והאי דלא דחינן הכא בשמעתין כדדחינן התם משום דהאי סגויא דהכא דרב פפא דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הווין ידים ואית ליה דהכי ס"ל לשמואל והכי מוכח ממימרא דהתם וכיון דכן בעי לאוקמי בהכי מימרא דהכא דקדושין דלא תקשי דשמואל אדשמואל אבל התם דחינן לה בכל דהו. וזו מן הסוגיות המתחלפות שיש בתלמוד. והרי זה נכון. ולענין הלכתא ודאי קי"ל כרבא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דאביי ורבא הלכה כרבא וכוון דכן קי"ל כאוקמא דרב פפא דהכא ובקדושין בעי דלימא לי ואי לא אינה מקודשת כלל דבין בנדרים בין בגיטין וקידושין כל היכא דהוו ידים שאין מוכיחות למ"ד לא הוויין ידים לא חשיבי מידי ואין כאן נדר ולא גט ולא קדושין ואפילו לחומרא. מיהו תמיהא מילתא דהתם בגיטין פרק המגרש איפליגו במתני' רבנן ור"י דרבי יהודה סבר צריך שיכתוב בגט ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ורבנן סברי אינו צריך ואמרינן עלה בגמרא דפליגי בידים שאין מוכיחות דרבנן סברי הוויין ידים ורבי יהודה סבר לא הוויין ידים ואי לא כתב ודין חיישינן דלמא בדיבורא בעלמא מגרש לה ואיבעיא לן התם מי בעי' ודין או לא בעינן ודין ולא איפשיט והשתא דהכי הוא קשיא לן מאי קא מבעיא לן והיכא לא תפשוט לן דבעיא ודין מדרבא דאמר ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים וקיי"ל כותיה. וכבר פירשו רבנן ז"ל בהא טובא ומחוורת' דמילתא דהתם מספקא לן כל היכא דלא כתיב בגיטא ודין אי חשיב ידים שאין מוכיחות ובעינן ודין או חשוב ידים מוכיחות ולא בעינן ודין וראיה לדבר דהתם בפרק קמא דנדרים אתינן לאוקמי אביי ורבא בפלוגתא דר' יהודה ורבנן דאביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כר' יהודא ואמרינן רבא אמר אנא דאמרי אפילו לרבנן עד כאן לא אמרי רבנן אלא גבי גט לפי שאין אדם מגרש אשת חברו פירוש והוו להו ידים מוכיחות דמיניה מגרש לה וכ"ש דהוה להו ידים מוכיחות דבגט זה דיהיב לה מגרש לה ולא בדיבורא אבל בעלמא מי שמעת להו ומשום האי דחויי' דדחי התם רבא מספקא לן במסכת גיטין ולא עוד אלא דפלוגתא דרבי יהודה ורבנן אליבא דרבא ליתא בידים שאין מוכיחות דעלמא אי הוויין ידים או לא דלכ"ע לא הוי ידים אלא דפליגי בלאו בדין אי הוה ידים מוכיחות או לא וכדפירש התם וחיישי תלמודא דילמא הוו להו ידים שאין מוכיחות כסברא דרבי יהודה ובעינן ודין וכן הלכתא: מיהו כל היכא דבגיטא כתיב ביה ודין דיהוי ליכי מינאי כדיניה אף על גב דבשעת נתינה לא קאמר ודין ולא מינאי אלא שאמר לה הרי את מגורשת או הרי את מותרת לכל אדם לית לן בה דכתיב ודין ומנאי דהוי בגט חשיב ידים מוכיחות ובהא מיהת מודינן לרב'

אליבא דרבנן וה"ה במקדש בשטר וכתוב בו הרי את מקודשת לי בשטר זה כדינו וכשנתן לה השטר לא א"ל [אלא] הרי את מקודשת הרי זו מקודשת גמורה דידים מוכיחות נינהו ולא גרע ממדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה ולא פריש דחשבינן לה ידים מוכיחות ומקודשת ולא בעינן דלימא לי אלא במקדש בכסף והיינו דלא מפרקינן אלא מימרא קמא דשמואל דקדושין אבל בבא דגירושין שבקינן לה כדאיתא דאע"ג דלא אמר בשעת נתינה הרי את מגורשת ממני בשטר זה ה"ז מגורשת כיון שכתוב בגט וכדאמרן וכל היכ' שאינו כתוב בגט ודין אע"פ שאמר כן בשעת נתינת הגט לא מהני דמילי דצריכא לגיטא צריך שיהו כתובין דאי לא בדיבור' בעלמא מגרש לה ולא הוי גיטא. וכן הדין במקדש בשטר דבעינן לשון בעל ולכתוב ודין ולי ואי לא אע"ג דאמר ליה בדיבורא בעלמא לא מהני שכל זמן שאינו כתוב בו אין בו תורת שטר. והנה אמת הנה נכון וזו שטת מורי רבינו נרו:

דף ו.

אלא הכי קאמר האומר חרופתי ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה ושמעינן מהכא שקדושין שנאמרו בכל לשון שמשמעותו באותו מקום לשון קדושין הוה קדושין אף על פי שאינו לשון תורה ואומר ללעוזות בלע"ז וערבית לערבים ויונית ליונים: **ופסק הרמב"ם ז"ל שהאומר חרופתו בכל מקום מקודשת.** וטעם דבריו משום דהאי תנא דקתני דלא הויא מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא אינה לשון קדושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר. ואנן קיי"ל דבשפחה חציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייכי בה צד קידושין והוי נחרפת לישנא דקידושין:

במאי עסקינן אילימא כשאין מדבר עמה על עסקי קדושין כו' עיקר הפירוש בזה דלא קיימינן אלא אהנהו לישני דמבעיא לן אבל בהנהו לישני דתניא בברייתא בהדיא דהוי' מקודש' לא קא מבעיא להו דלידדהו לישני דמוכחי לקדושין אינון ופשיט' מילת' דכל שהיה מדבר עמה על עסקי קידושיה מקודשת דלקדושין משמע ולא למלאכה. מיהו היינו לדידהו אבל השתא לדידן דלא בקיאין נשי בלישנ' דהני ואינם יודעות לספר בלשון הקודש כל היכא שאין מדבר עמה על עסקי קידושי' ואמר לה אפילו מהנהו לישני דתניא בהו מקודשת לא חיישינן לה דאיהי לא ידעה מאי קאמר אבל במדבר עמה על עסקי קידושיה הא ידעה דלקדושין קאמר לה וכיון דהוו לישנא דקידושין הרי זו מקודשת גמורה ובאומר הרי את מקודשת לי הרי זה לשון ברור ומובהק וחזק' הוא דידעה ואפילו

בשאין מדבר עמה על עסקי קידושיה חוששין לה שידע' והויא מקודשת וזו שטת גדולי רז"ל. והיא הנכונה בעיני:

והא דקאמרינן **מנא ידעה מאי קאמר לה** אקידושין קיימין דבעינן דעתה דהוא עיקר סוגיין וגיטין אגב ריהטא דמתניתא דלקמן נקטינן לה דבגיט' לא בעינן דעת' כלל כדתנן במסכת גיטין העיד רבי יוחנן בן גודגד' על החרש' שהשיא' אביה שמתגרשת ואע"ג דלית לה דעת כלל ואמרינן עלה בגמרא מעדותו של ר"י בן גודגדה נלמד אמר לעדי' ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר כנסי שטר חוב זה הרי זה גט אלמא לא בעינן דעתה כלל מיהו דעת' בעינן שיהא הוכחה בדבריו או במעשיו שנותן לה גט זה לגירושין ואע"ג דלא אמר לדידה כגון זו שאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי א"נ שיהא מדבר עמה על עסקי גיטה כי הא דרבי יוסי וכדתניא בתוספתא הוליך אשתו אצל הסופר ונתן לה גט ולא פריש אם היה מדבר עמה על עיסקי גיטה מגורש' ואם לאו אינ' מגורש' מיהו אם מדבר עמה על עסקי גיט' ואח"כ אמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטלה לדבורא קמא ואין דעתו לגירושין ואינה מגורשת עד שיאמר לעדים ראו גט זה דהשת' אמרינן אם אית' דבטלי' לעדים הוה אמר ומשום כסיפא הוא דקאמר אבל בשלא קאמר כן לעדים אלא שנתן לה ואמר לה כנסי שטר חוב זה ודאי בטוליה בטלה וה"ה דאע"ג שהיה מדבר עמה על עסקי גיטא ונתן לה סתם ולא אמר כלום דאי לא עבד לה נתינה גמורה דלא מהני והשתא היינו הא דתנן מצאת' מאחוריו קורא' והרי הוא גיטה אינה גט עד שיאמר לה הא גיטיך ואוקימנא דאעיק לה חרצה וההיא במדבר עמה על עסקי גיטה הוא דאי לא פשיטא וכבר הרוחתי בדינין אלו התם בדוכתה בס"ד מפי רבינו ז"ל:

הא דאמרינן א"ל רב יימר לרב אשי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן אפילו לא שמיע ליה הא דרב הונא אמר שמואל פירש"י ז"ל מי שכיחא הא או לא שכיח' הא שיהא אדם נותן גט או קדושין לאשה ואינו מפרש. וי"מ לא יהא לו עסק עמהן לדבר עם שום אשה פנוייה בעסקי קידושי ולא עם אשתו בעסקי גירושין שמא יטעה בדבר ויקדש אותה והוא אינו מכוון וכן הוא בספר המצות ופרש"י ז"ל עיקר ונכון:

דף ו:

אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו לגמרי קאמר ליה כו' ת"ש המוכ' עבדו לכותי יצא לחירות. פי' ואע"פ שנתבטל המכר דקנסוהו רבנן מפני שמפקיעו מן המצות ואם הגיע

לרשות העכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיו להוציאו מידו כדאיתא התם ומכרו ומת לא קנסו בנו אחריו כדאיתא התם ושם פירשתיה יפה:

היכי דמי אונו כגון דכתב ליה לכשתברח ממני אין לי עסק בך. פירוש רגילין היו לכתוב כן בשטר המכר ואם הגיע השטר ליד העבד יצא בו לחירות בלשון זה אף על פי שלא נכתב על דעת כן ואפשר שבשעת מכר היו כותבין כן לעבד אתה פלוני מכרתיך לפלוני ולכשתפרוש ממני אין לי עסק בך והיו עושין לו כן לראיה שלא יתפוש בו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ודכ"ע תברח לאו דוקא אלא פי' כשתפרש ממני כדפירש"י התם ואגב אורחי' שמעינן דלישנא דאין לי להבא נמי משמע כאלו אמר לא יהא לי דאלו לא משמע הכי אלא לשון הודאה היאך יצא בגט זה לחירות נהי דמהניא הודאתו לקמן שעבודו אבל לקטן אסור שבו גיטא בעינן דומיא דאשה אלא ודאי דלהבא נמי משמע וכן לשון חכמים בכל מקום הרי את מקודשת לפלוני הרי את תהא מקודשת לי וכדאמרי' התם נתתי שדה פלוני לפלוני דמשמע להבא ולשעבר וכן גט זה בטל הוא משמע שתי לשונו' ודנין בהן בכל מקו' כאלו היו כותבין שתי לשונות בפירוש לשון הודאה ולשון הקנאה וזוכה בעל השטר באי זה שירצה ואין בזה משום יד בעל השטר על התחתונה כדפי' התם בפ' השולח בסייעתא דשמיא. ואיכא דקשיא ליה מ"ש מהא דתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה לא אמר כלום ואמאי לא חשיב שטר מקנה דההיא אפילו בכותב לו איתא כדמוכח בכתובות פ' הכותב. ולאו קושיא היא דהכא גבי עבד שהוא בן דעת ויש לו יד לזכות בעצמו כיון שאמר ואין לי עסק בך וסילק ידו ורשותו ממנו זכה העבד בעצמו וזכו בו שמים אבל גבי שדה הרי אין חברו זוכה בה אלא בהקנאה או בהפקר ולשון אין לי עסק בך אינו לשון הקנאה ולא לשון הפקר וכדאמרי' עלה בכריתות שאני התם דמדין ודברים הוא דסילק נפשיה מגופה של קרקע לא סילק נפשיה כלומר ואינו לשון הפקר. מיהו בשקנו מידו הקטן מיפה הלשון ועושה אותו לשון הקנאה וקנה דאמרי' מגופ' של קרקע קנו מידו ולא חשיב קנין דברים ומצינו מקומות שהקנין מיפה ומחזיק הענין וגדולה שבכלם ההיא דבר מצרא דאי אמר ליה זיל זבין לא מהני וכי קנו מידו מהני ומ"מ בכל כיוצא כאלו אין לנו אלא מה שמנו חכמים והבו דלא לוסיף עלה הוא. מפי מירי רבנו נר"ו:

אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת. עיקר הפירו' המקדש בגופה של מלוה שאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שאת חייבת לי ולאפוקי היכא שמחל לה המלוה או מקצתה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שמחלתי לך מלוה זו שהיא מקודשת כיון שהנאה זו שוה פרוטה דהנאה בכל מקום חשובה ככסף וכדאמרינן גבי ערב דמשתעבד

בהנאה וגבי קדושין אמרינן שחוק לפני רקוד לפני הרי זו מקודשת ובכלן כשאמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת כך וכך ויש בהנאה ש"פ אלא הכא שקדש' בגוף המלו' אינה מקודשת שאין דעתו אלא לקדש בגוף המלוה ולא בהנאה המגיע לה עכשיו שנפטרת ממנו וכיון דדעתי' אזוזי הוה ליה מקדש בדבר שאינו שלו דמלוה להוצאה ניתנה ואין למלוה בה כלום ואפילו הגיע זמן הפרעון (בשבועה) ואפי' מעות המלוה עצמו בעין צרורין ומונחין ברשות הלוה ולהכי קאמר אביי מלת' פסיקת' המקדש במלוה אינה מקודשת אפילו הגיע זמן פרעונה ואפילו היא בעין ברשותה:

בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית ואמרי' האי הנאת מלוה היכי דמי אילימא דאמר לה ארבע בחמשה פי' וקדשה בזוז החמישי של רבית שהיא חייבת לו רבית מעלייתא הוא. פירוש לישנא בעלמא קא מקשי ליה היכי קרי ליה הערמת רבית אבל ודאי אפילו גמורה אם כבר פרעתו לו וחזר וקדשה בו מקודשת דמעות דרביתא שפרעם לוה למלוה קננהו לגמרי וממון גמור הם לו אלא שיש עליו חובה להחזירו ובית דין מוציאין ממנו ואם מת אין בניו חייבין להחזיר אלא בדבר מסויים מפני כבוד אביהם ולא עוד אלא דאפי' בחזרה לא מיתקין לאויה כדמתקן לאו דגזל בהשבון וכדפירש בפרק איזהו נשך פירוש מרווח.

ועוד היינו מלוה כלומר כיון דאכתי לא פרעתיה וחוב הוא אצלה הרי הוא מקדש במלוה דאמאי עדיף זוזא דרבית מזוזי דקרן:

ופרקינן לא צריכא דארווח לה זימנא. יש מפרשים שהיתה חייבת לאחרים ובא זה ופייס עליה במעות או בדברים והרויח לה זמן דשויא לה ההיא הרוחה שוה פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שעשיתי לך שנשתדלתי עם פלוני שהרויח לך זמן. וכי תימא אם כן מאי הערמת רבית איכא אפילו פייסו זה למלוה במעות על שהרויח לה זמן דהא אמרינן התם דשרי ליה לאיניש למימר לחבריה הילך ק' זוזי בשכר דתוזפיה לפלניא שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. ואיכא למימר דשאני הכא שהוא כחוזר ונפרע ממנה מה שנתן למלוה ומחזי כהלואה דכל כה"ג אסור כדפרישנא תתם והפי' הזה אמת הוא אבל אין אנו צריכים לו דמילתא אתיא שפיר כפשטא דמההיא מלוה דאיירי רישא שהיא חייבת לו הרויח לה זמן וקדשה באותה הנאה ששוה פרוטה וכ"ת א"כ רבית קצוצה הוא ואגר נטר לי' גמורה שהרי נקנית לו מפני שהרויח לה מעות המלוה. ואיכא למימר דאגר נטר לי' לא מיתסר אלא בשנותן הלוה למלוה ממון וזו אינה נותנת לו ממון ואם מפני שמקנה לו עצמה הרי הוא קונה אדון לעצמו אלא משום דמחזי לעלמא כרבית אסור לעשות כן מפני הערמת רבית. ואיכא דקשיא ליה

מ"ש מקדש במלוה שאינה מקודשת מאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום בכסף זה שאם לא חזרה בה בתוך ל' יום מקודשת לאחר ל' יום בכסף זה ואף על פי שנתאכלו המעות והא התם הנהו מעות עד ל' יום בתורת מלוה הם ברשותה ואף על גב דליתנהו בעולם בשעת חלות הקדושין מקדשא בה. ואיכא למימר דשאני התם דכיון דלתורת קידושין יהביניהו ניהליה הרי הוא כאלו פירש שתתקדש לו בהם לאחר ל' יום בהנא' שהלוה אותם לה ונפטרת מהם דודאי להכי אקדימנהו ניהליה ויהיב לה רשות לאנפוקינון שתהנה בהם ותתקדש בהנאתה אבל הכא דבתורת מלוה הגיעו לידה ושלה הם לגמרי והוא בא לקדשה בממון שלה אינה מקודשת:

אמר רבא הילך [**מנה**] (**אתרוג**) **ע"מ שתחזירהו לי** [**כו'**] (**זה**) **עד רבא הוא דאמר אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא**. פי' החזירו בזמנו שראוי לו לצאת בו ולאפוקי אחר החג דתחזירהו לי מידי דחזי לי משמע כדאיתא בפרק יש נוחלין:

אלא אמר רב אשי בכלהו קני לבר מאשה. פי' רב אשי לאו סברא דנפשיה בלחוד קאמר דא"כ אכתי תיקשי דרבא אדרבא אלא רב אשי אמר דודאי כי איתמר דרבא הכי איתמר דבכלהו קנה לבר מאשה אלא ששמע השומע וטעה והיינו דאמר ליה רב הונא בר נחמיה הכי אמרי' משמיה דרבא כוותך:

הכי גרסינן בכלהו קני לבר מאשה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין אבל בספרים שלנו כתוב לפי שאין אשה נקנית בחליפין ולא מיחוור' דמשמע מינה דמתנה ע"מ להחזיר היא תורת חליפין והא ליתא. ועוד דאין מטבע נעשה חליפין. ויש לפרש דה"ק דלפי שאין אשה נקנית בחליפין אינה נקנית בזו גזיר' אטו חליפין כיון שזו דומה כעין חליפין שהן קני ע"מ להקנות כדאיתא בפ"ק דמציעא ובמס' נדרים ולשון זה דומה למ"ש במס' שבת מ"ט אין מדליקין לפי שאין מדליקין אע"ג שלפי דעתו פירושא התם לפי שאין אורן מדליק ומבהיק והיא הנכון. וקשיא ליה לראב"ד ז"ל דהא אמרינן התם בפ' יש נוחלין דמתנ' ע"מ להחזי' אם הקדיש' מקבל מתנה אינה מקודשת דתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר והדרה למר' וא"כ היכי הוי מתנה דהא גבי מעשה דבית חורון אמרינן אמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה. וקושיא זו כבר תרצו איתה בעלי הגמרא במקומה במסכת נדרים דשט התם דסעודתו מוכיח עליו פי' שהדברים ניכרי' שלא גמר בלבו לשם מתנה כלל אלא שהיה מערים כדי שיהנה אביו מסעודתו וכדאמר ליה הרי הם לפניך כדי שיבא אבא ויאכל ואמר' עלה בירושלמי ר' ירמיה בעי וכי אין אדם נותן מתנה לחברו על מנת שלא יקדשנה לשמים ואמרינן (ביני) במתנית' כל

מתנה שהיא כמתנת בית חורון שנעשית בהערמה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה ע"כ. הא בנותן מתנה גמורה ע"מ להחזיר בלב שלם מתנה גמורה היא תוך זמנה ואם הקדיש אינה מקודשת כלל ובאים בעלים ונוטלים אותה בלא פדיון דהכי אתנו עליה דתיהדר להו בענין דחזיא להו בשעת חזרה וכן הסכימו רבותי לדעתי בזה ושלא כדברי הראב"ד ז"ל שכתב שצריך לפדותה. ומיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו וכשמחזירה לו הקנא' גמור' בעי כשאר הקנאות דעלמ' ומסתבר' שאם שעבדה לבעל חובו הרי הוא משועבד ומחזיר וגובה ממנה לאחר חזרה וכדפרישית בפרק יש נוחלין. וקשיא לן בפדיון הבן היאך בנו פדוי דהא אמרינן התם בבכורות פ' יש בכור לנחלה רצה הכהן ליתנה לו במתנה רשאי רב חנניה דשקיל ומהדר חזייא לההוא אזיל ואתי קמיה א"ל לא גמרת ויהבת לי מידעם הילכך אין בנך פדוי פי' משום דגלי דעתיה דלא גמר ויהיב אלא על דעת שיחזירהו לו אלמ' אם נתן הפדיון ע"מ להחזיר אין בנו פדוי. ולאו קושיא הוא דהתם שנתן סתם ולא פי' והוה אזיל ואתי גלי דעתיה שלא גמר למתנה כלל שיהא כהן זוכה בו ואפילו במתנה ע"מ להחזיר ורב חנניה נמי היה דעתו ליטלו ע"ד לעכבו אצלו אם ירצה וכיון שכן שזה לא נתכוין להקנות אינה מתנה ואין בנו פדוי אבל כשפי' וגמרו שניהם להיות מתנה ע"מ להחזיר זו מתנה גמורה היא ובנו פדוי ובתרומה יצא ידי נתינה אלא שאסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות דקי"ל שאין חולקין לו תרומה דבעינן שכר עבודתם ולא שכר מלאכתם ומכר קנה ודאי השדה אלא שיש איסור בדבר משום רבית כדמוכח בפ' איזהו נשך ושם פירשנוה יפה בס"ד. ותו לא מידי:

אמר רבא תן מנה לפלוני ואיקדש אם לך מקודשת מדין ערב. פי' ל"ש אמרה תן ממש במתנה ל"ש אמרה בהלואה ומשום הערמת רבית ליכא כלל דהוה ליה כההיא דאמרי' שרי ליה לאיניש למימר לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפיה מנה לפלוני דהכא לא הדרא דמשתלמא מידי איהו מההוא פלוני כלל וזה פשוט:

דף ז.

ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידי' משתעבד. פי' לאו למימרא דלא מטי ליה שום הנאה דא"כ במאי משתעבד אלא לומר דאע"ג דלא מטי לידיה הנאת מעות שהוציא המלוה ולא הגיע לידו של ערב לא כסף ולא שו"כ אפ"ה משתעבד בהנאה דמטי ליה במה שהלוה לזה על אמרתו דהנאה בכל דוכתא בכל דכות' חשיב' ככסף כדפרישנ' בכמה דוכתי הכא נמי אע"ג דלא מטי לידה הנאת מנה עצמו מקניא נפשה בההיא הנאה דשויא

פרוטה דיהיב מנה לפלוני בדבוריה. מיהו כל מקודש' דאמרינן בשמעתין היינו כשאמר הוא שאמר לה בזו הרי את מקודשת לי באותה הנאה שנתתי מנה לפלונך בדבורך. ולא דמי הא למאי דאמרי' לקמן תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת דהתם לא אמרה ואיקדש אני לך וכיון דכן דחויא קא מדחי ליה מה שאין כן בזו:

הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני. פירוש הא מיירי בשאין הנותן שלוחו של מקדש אלא שניתן כסף משלו כדי שתתקדש בו לזה והיינו דאתי עלה מדין עבד כנעני וכיון דכן צריך שאותו פלוני יאמר לה הרי את מקודשת לי בכסף שנתן לך פלוני שתתקדש לי ולא אמרינן הכא אלא דנתינת אחר בשבילו חשיבא כנתינתו:

בעי רבא הילך מנה ואיקדש אני לך מהו אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת. פי' קס"ד דמדין אגב אתי עלה דמקניא ליה נפשה אגב זוזי ולהכי אמר ליה רבינא למר זוטרא א"כ הוה להו נכסים שיש להם אחריות נקנים עם נכסים שאין להם אחריות ואנן איפכא תנן איכא למידק דהא מדקאמר איפכא תנן משמע דאלו הוי איפכא אתיא אתיא שפיר והא ליתא דבהדי' אמרינן בפרק ארבעה אבות נזיקין דאפילו מ"ד עבדא כמקרקעי דמי לא מקנ' מטלטלי אגבו דשאני מקרקעי דניידי מקרקעי דלא ניידי ואפי' למ"ד עבדא כמטלטלי דמי לא מיקני עבד אגבי קרקע דשאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי וכיון שכן אפילו תימא דעבדא כמטלטלי דמי ואשה זו כמטלטלין ומקניא נפשה אגב קרקע גמור לא אהני. ועוד קשיא לן היכי קרי לה אשה זו קרקע דכי אמרינן בעלמא היינו עבדא שהוקשו לקרקעות כדכתיב והתנחלת' כו' אבל ישראל בן חורין מנין לנו שהוקש לקרקעות ועוד קשיא לן דאפילו הוי אגב גמור דקני בעלמא הכא בקדושין לא מהני שלא מצינו אשה מתקדשת באגב דאגב לאו מדין כסף הוא קונה כדי שיקנה כאן כדפירשתי לעיל.

ואיכא למימר דהכא לרווחא דמילתא לא דק הכא טובא דאפי' תימא שתהא אשה נקנית באגב ויהא דינה של אשה כקרקע לא מהני הכא דאנן איפכא תנן ומשום דאידך פירכא דמצי פריך ליה מסברא ולא מפשטי כולי האי נקט הך לומר היאך אתה טועה שהיא משנה מפורשת ואהדר ליה מי סברת דאנא מדין אגב אתינא עליה הא ודאי ליתא אלא הכא ודאי באדם חשיב עסקינן דבההיא הנאה דמקבל מינה מתנה גמורה ומקניא נפשיה פי' דההיא הנאה שויא לה פרוטה ובאותה הנאה הוא מקדשה ואומר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שקבלתי ממך מתנה זו:

איתמר נמי משמיה דרבא וכן לענין ממונא פרש"י ז"ל אתלת מימרא דרבא קמאי אבל לא אמימרא רביעא דהילך מנה ואיקדש אני לך. נראה מדבריו דכה"ג בממונא לא קני

שאם אמר לו הילך מנה ושדי מכורה לך לא קנה אפילו באדם חשוב שלא אמרו כן אלא בקדושי אשה שהיא רוצה בנשואי אדם חשוב ויש לה שתי הנאות הנאת קבלת המתנה והנאת נשואין אבל בעלמא לאו. ויש סועדין דברין מדאמרי' בפרק הזהב אליבא דרב דהלכתא כוותיה שאין קוניו בחליפין בכליו של מקנה אלא בכליו של קונה ואם איתא אמאי לא קנינן נמי בכליו של מקנה אם הוא אדם חשוב. והא לאו ראיה הוא כלל. חדא דהתם איירינן בסתם אדם שאינו חשוב אי נמי שקונה סתם ולא מפרש בההיא הנאה הא באדם חשוב ומפרש שדי מכורה לך בהנאה שקבלת ממני חליפין אלו ודאי קנה. ותו דהתם דבר שאינו מצוי הוא דמשום דמקבל מיניה חליפין שאין בהם שוה פרוטה במתנה ע"מ להחזיר תהא למוכר הזה הנאה כל כך שיקנה שדהו לזה ותו דהתם בדין קנין חליפין איירי שקונה במטלטלין ואלו באדם חשיב ומפרש בההיא הנאה אין כאן קנין מתורת חליפין כלל אלא מתורת כסף וקונה אפי' בפחות ומטבע דלא עבדין חליפין ואינו קונה במטלטלין ובדין קנין כסף לא איירינן. והגאונים ז"ל כתבו דהא דרבא אכלהו מימרא דלעיל קאי ואפילו אההיא דאדם חשוב וכן עיקר ויש לי ראיה לזה דאי לא קאי אלא אתלת מימרא קמאי מאי אתא רבא למימר דכן הדין לענין ממונא פשיטא דהא אינהו גופייהו מממונא ילפינן להו מדין ערב ומדין עבד כנעני ומדין שניהם אלא ודאי דלא אתא לאשמועינן אלא שאף באידך דאמרינן מסברא ולא ילפינן ממונא איתא נמי לענין ממונא. וקשיא לן ללוי דאמר התם בכלי של מקנה ומפרשינן התם טעמא דידיה דבההיא הנאה דמקבל מתנה מיניה גמר ומקני נפשיה אמאי לא בעי שיהא הקונה אדם חשוב כי הכא. והנכון דהתם לאו למימרא דההוא טעמא הוה עיקר טעמא דמימרא דלוי התם ודאי רב ולוי בדרש' דקרא פליגי אי בועז נתן לגואל אי גואל נתן לבועז ולרווחא דמלתא נקיט ההוא טעמא רבי' נר"ו:

הכי קאמר לה אי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא. פירש ואע"ג דבלאו האי תנאה מצי עביד הכי דקי"ל נושא אדם כמה נשים והוא דיכול למיקם בספוקייהו אפ"ה אתני בהדה הכי משום שלא תהא קובלת עליו וזימנין דאהני ליה תנאה כגון דלא מצי קאי אספוקייהי א"נ באתרא דנהיגי דלא למינסב אלא חדא איתתא כגון אלו הארצות שלנו דמדינא מצי מעכבא עליה שלא לשאת אשה אחרת עליה דכיון שנהגו בכך אדעתא דהכי אינסיבא ליה וכאלו התנו עמו דמי וכן קבלתי ממורי רבינו ז"ל:

תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. פי' והכי קרא מידרש כל רבוי שינתן מקצת לה' ממנו יהיה כלו קדש. ואפילו למ"ד אין כולה עולה ה"מ היכא דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו פ' הא דנקיט אפילו למ"ד אין כולה עולה י"ל דלאו למימרא

דלמ"ד כולה עולה אתיא ליה שפיר כפשטה דהא איכא למימר דאפילו למ"ד כולה עולה שאני התם דרביי' רחמנא מדכתיב כל אשר יתן ממנו אבל בקידושין מנא תיתי אלא ודאי דהשתא לכ"ע אמרי' דלא פליג ר"מ ואמר אין כולה עולה ולא איצטרך חברוהי לרבייא דקרא אלא משום דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו לכ"ע הויא כולה עולה בלא רבוייא דקרא כנ"ל. ומיהו בלאו הכי נמי קשיא ודברים כפשטם דכיון דאשכחן התם האי דינא דפשטה קדושה בכולה אין לנו לומר דהתם בלחוד הוא ונקל בזו אדרבא יש לנו לומר דהתם עבד קרא בנין אב לכל מקום וזו שיט' התלמוד עד שיהיו שני כתובים הבאים כאחד:

מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת. פי' התם בהמה שלו היא ואע"פ שלא הוצי' בלשונו אלא שהקדיש אבר אחד ממנו כיון שהנשמה תלוייה בו הרי היא כאלו הקדישה הכול אבל גבי קדושין אין האשה שלו ואפילו היה דעתו דקדשה כולה כיון שלא הוציא בלשונו אלא חציה לא גמרא היא להקנות לו אלא חציה דכל כי האי גוונא בתר דידה אזלינן הא למה דומה לראובן שהיה דר בביתו של לוי ומכרו לשמעון וכתב לו בסתם ביתי מכירה לך ולוי נכנס לו ערב שלא איבד זכותו שיכול לומר לו אתה לא כתבת אלא שמכרת לי ביתך וזה ביתי היא וכל כיוצא בזה:

הא לא דמיא אלא להא דאמר ר"י בהמה של שני שותפין הקדיש חציה כו' ש"מ תלת ש"מ ב"ח נדחים ולאפוקי ממ"ד אין דיחוי אלא בשחוטין וש"מ יש דיחוי בדמי' וש"מ דחוי מעיקרו הוי דיחוי לאפוקי ממ"ד דאין דיחוי אלא בנראה ונדחה. וש"מ יש דיחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כגון שמתחל' לא הקדשה אלא לדמיה שהרי חציה חולין שלא היתה ראויה למזבח. והקשו עליו בתוס' אם כן אמאי אמר וש"מ תלת דהא מכיון דאמר יש דיחוי בדמים ממילא שמעינן דדחוי מעיקרא הוי דחוי שאין לך דבר בעולם שבתחלתו הוקדש לדמיו שלא יהא דחוי מעיקרא. ולפי פי' יש דיחוי בדמי' שכל אבר שנדחה מעל גבי הזבח כשם שנדחה היא נדחו דמיו ודייק להו תלמודא מדקתני אינה קריבה לגבי המזבח סתם דמשמע דאין לה תקנה לעולם. ואין זה נכון מדאמרי' בכריתות בפ' המביא אשם תלוי א"ר אלעזר אושעי' מטמ' מקדש עשיר שהפריש קן תחת כבשתו והעני הואיל ונדחה נדחה ש"מ תלת ש"מ ב"ח נדחים וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ דיחוי מעיקרא הוי דיחוי ואותבינן עלה מדתני המפריש נקבה לפסחו קודם הפסח תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח ר"ש אומר הוא עצמו יקרב וקשיא דר"ש אדרב אושעיא ופרקי' כי קאמר ר' אושעי' לרבנן פי' דאית להו ב"ח ניחין והא הכא דרבנן כר' אושעיא דאמר יש דיחוי בדמים ואפ"ה קתני ימכר ויביא בדמיה פסח ואין הדמים דחויים ובמסכת

פסחים פרק מי שהיה טמא תנן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמי' פי' ולא פליגא אההיא דכריתות דקתני ויביא בדמיו פסח דההיה דכריתות בשהיה מופלג מן הפסח שהיה שהות בדבר כדי שתרעא קודש הפסח ותסתאב ולהכי קתני התם קודם הפסח והא דפסחים בשאין שהות בדבר קודם הפסח וצריכה לרעות לאחר הפסח כדי שתסתאב ולפיכך לוקחין בדמיה שלמים כדקי"ל דמותר הפסח לשלמים ואמרינן עלה בגמרא אמר רב הונא בריה דרב יהושיע ש"מ תלת ש"מ ב"ח נדחין ש"מ דיחוי מעיקרו הוי דיחוי וש"מ יש דיחו בדמים דהא התם דתנן בהדיא ימכר ויביא בדמיו שלמים וקאמרינן עלה ש"מ יש דיחוי בדמים. והנכון כפירש רש"י ז"ל ודקאמרת כיון דחשיב דחוי בדמים אמאי חשיב דיחוי מעיקרא איכא למימר דאע"ג דדיחוי דמים יש דכללו דיחוי מיעיקרו כיון שמצינו דחוי מעיקרא בלא דיחו דמים כגון בכירים שבצרו ושגרן ביד שליח דכיון דאידחו אידחו וכגון אשרה שנטעה מתחילה לע"ז שאע"ג שחזר עכו"ם וביטלה נדחה לולבו למצוה דהני הוי דחוי מעיקרא ואינם דחוי דמים חשיב להו בתרתי דלא תימא שאין דחי מעיקרא דיחוי אלא כשהוא קדוש קדושת הגוף וכי היכי דחשיב ב"ח נדחין משום דאשכחן ליה בלא דיחוי מעיקרו ובלא דחוי דמים כגון עשיר שהפריש כבשה והעני וחזר והעשיר א"נ כגון ישראל שהקריב קרבנו ונשתמד וחזר בתשוב' וה"נ אשכחן דחוי בדמי' ודחוי מעיקרו בלא ב"ח נדחין כגון עשיר שהפריש עשירית האיפה והעני דהואיל ונדחה ידחה וק"ל דהכא בשמעתין ובמסכת זבחים דמייתינן הא דר' יוחנן ובההיא דפסחים חשיב הני תלת ולא חשיב קדושת דמים מדחה ואלו התם במסכת כריתות איתא להא שמעתא ואמרינן לה באנפה אחרינא דאמרי' ש"מ תלת ש"מ ב"ח נדחין דקתני אינה קריב' וש"מ קדושה דמים מדחה כלומר לעשות אחרת כמותה דקתני ותמורתה כיוצא בה וש"מ יש דיחוי בדמים דקתני קדוש' ולמאי לדמים הרי שמנו דקדושת דמים מדחה ולא מנו דחוי מעיקרו ובמסכת תמורה גרסא שלישית דמייתי התם בפרק כיצד הא ר"י אמרי' עלה ש"מ תלת ש"מ ב"ח נדחין וש"מ קדוש' דמי' מדחה וש"מ דיחוי דמעיקרו הוי דחו'. וי"ל דהכא בשמעתין ובזבחי' ובההיא דפסחי' לא חשבינן קדושת דמי' מדחה דהא קתני בהדיא ותמורתה ובההיא דכריתות דלא חשבינן דחוי מעיקרא מפני שהוא בכלל יש דיחוי בדמים שאין לך דחוי בדמים שלא יהא בו דיחו מעיקרו כדכתיב' לעיל ולהכי חשיב בהו בחדא ובההיא דתמורה לא חשבינן דחוי בדמים משום דכייל ליה במאי דקאמר קדושת דמים מדחה כלו' אפילו דבר שהוא קדוש' דמים מתחלתו מדחה אף תמורתו דיחוי גמור שאינו נראה לעול' וכיון שדוחה תמורתו אין ספק שהוא עצמו נדחה ובההיא דרב' אושעיא

דמסכת כריתות דאמרינן עלה ש"מ קדושת דמים מדחה אין פירושו שמדחה תמורה כאידך דכריתות ותמורה דהתם לא איירי רבי אושעיא בענין תמורה כלל אלא פירוש דקדושת דמים היא עצמה נדחית ויש גרסאות וגורסין מידחייא והיא כמו שפירשנו ויש לאומר' כפירוש חברותיה ואע"ג דרבי אושעיא לא איירי בתמורה קים ליה לתלמודא דהכי נמי דינא כאידך שעשה תמורה ותמורת' כיוצא בה ויש גרסאו' הרבה בתלמוד שהן מתחלפות בחלוף המסכתות וזו אחת מהן. וזהו הנכון בפי' שמועת מורי רבינו נר"ו:

דף ז:

בעי רבא חצייך בחצי פרוטה כו'. חציך בפרוטה וחצייך בפרוטה פי' ונתן לה שתי הפרוטות ביחד אלא שמונה והולך חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה אבל אם נתן לה מתחילה חצי פרוטה או פרוטה ואמר לה חצייך מקודשת לי וחזר ונתן חצי פרוטה או פרוטה ואמר חצייך האחר מקודשת לי הדבר פשוט דפסקא למילתא ואינו מקדשת כלל: **חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר**. פי' ונתן לה שתי פרוטות עכשיו ואמר לה הכל עכשיו והיינו דאמרינן או דילמא הכי קאמר ניתחלו קדושי האדנא ולא ליגמרו עד למחר ואלו היתה אמירה של מחר למחר הא ודאי ליכא למימר הכי. והא דבעי שני חצייך בפרוטה קי"ל דהא ודאי לאו הולך ומונה הוא ולחצאין נותנין. וי"ל דהיינו בעיין דכיון דלחצאין נתכוין אינה מקודשת או דילמא כיון דתרוויהו חצאין בהדי הדדי אתי אין בכך כלום ולא חשיב חצאין וכן לשון הגמרא מוכיח:

והא דאמרינן או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה. פירשו בו דדוקא בשמשך הפרה אבל לא משך הפרה ולא החזיק בקרקע פשיטא מילתא דבתך ופרתך ובתך וקרקעתך בפרוטה קאמר ואינה מקודשת כלל. וראוי להחמיר:

ההוא גברא דקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא כו' איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי רב יוסף פי' אפילו אמר לה בכל מה שהן בין הרבה בין מועט דמ"מ כסבורה ששוין הרבה ומתקדשת על דעת כן ויהיו קדושי טעות ורבא סבר דלא מחתה נפשה למה שהן בין רב בין מועט:

אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא מכסף מקנתו כו' תבוא' וכלי' היכי דמי אילימא דלא מיקני בהו כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף. פירוש וכיון דמגרע פדיונו בשוה כסף הוא הדין שנקנה בהן כדכתיב מכסף מקנתו והיינו נמי לישנא דישיב והא דאיצטריך לאיתויי דנקנה בשוה כסף מרבוייא דקרא אע"ג דבעלמא שוה כסף בכלל כסף כדפי' במתני' משום דהכא איכא מיעוטא מכסף מקנתו וכדפי' במתני':

ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי איכא למימר. וכי תימא ולימא דהכי קאמר אינו נקנה כדרך שנקנה תבואה וכלים דהיינו חליפין והשתא אתיא אפילו לר"נ דהא קי"ל דאע"ג דפירי לא עבדי חליפין איקנויי מקנו בחליפין. ואיכא למימר דלישנא דמתני' לא אתיא שפיר דקתני ואינו נקנה בתבואה וכלים דמשמע שבתבואה וכלים היא קונ' ואם כדבריו הוה ליה למיתני ואינו בתבואה וכלים ותו דלא אתיא ליה מאי דקתני מתורת כסף הוא נקנה דהא כסף אינו נקנה אלא באגב או במשיכה והיכי אמרי' דעבד עברי נקנה באגב או במשיכה דהא ודאי ליתא כנ"ל:

ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא עגל זה לפדיון בני כו' היכי דמי אי דלא שוי כל כמיניה. פי' דגזר' הכתוב שיתן הפוד' לכהן ה' סלעים ואע"ג דקי"ל דבמתנה ע"מ להחזיר בנו פדוי וההיא לא שוי' ה' סלעים מ"מ ה' סלעים שלמים נתן לו וזכה בהן בהן כיון דקי"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ובעלים מכחו חוזרין וזוכין בהם אבל היכא דמעיקרא לא שוי' ה' סלעים לא קיים מצות נתינ' של תורה וזה ברור:

דף ח.

לעולם דלא שוי' ה' סלעים וכגון דקבל' עליה כהן כי הא דרב כהנא כו' אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא ומבעי ליה סודרא. פי' וקי"ל ודאי דשוה חמש לדידי' אבל לכ"ע דלא שוי' לי' לא ואע"ג דקבלי' עליה לאו לאו כל כמיניה. ושמע' מהכ' שהמוכר חפץ לחבירו בשיתא ובשוק לא שוי אלא חמשה אי להאי לוקח שוי שיתא אין בו משום אונאה דבתר דידיה אזלינן כי היכי דחשבינן ליה הכא דשוי חמש סלעים. מיתו בדשוי' לזבונא שיתא כי אורחיה אבל אי לדידיה לא שוי' אלא מפני שהוא דחוק בדבר הא ודאי קציצה מתוך הדחק לא שמה קציצה ואפילו נתן לו הדמים חוזר וגובה אותם ממנו והכי מוכח ביבמות דאמרינן בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה אתא לקמי' דאביי ואמר ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז לבתר דחלץ לה אמר לה אביי זיל הב ליה פי' דאע"ג דבכל תנאין דעלמא בנותן גט או מוכר דבר על תנאי אין כופין איתו לקיים תנאו אלא אם קיים תנאו הוי גט והוי מכר ואם לאו אינו גט ואינו מכר כגון האומר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הכא שאני דכיון דאין תנאי בחליצה לא חשיב הא כתנאי אלא כשכירות ששוכרת אותו שיחלוץ לה בשכר מאתי' זוז ומ"ה א"ל אביי זיל הב ליה שכירותו וא"ל רב פפא ולימא ליה משטה אני בך מי לא תניא הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה (עוברת) [מעברא] לפניו וא"ל טול דינר זה והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא אמר לו משטה אני בך הכא נמי שכירות מרובה הוא שהאי יבם

זה אינו הגון לה והתורה השיאתן עצה לחלוץ כדכתיב ודברו אליו מה שקצצה עמו לתת לו בשכר החליצ' מאתי זוז הויא קציצה התוך הדחק ואינה חייב' בו:
ושמעינן מינה שכל המתנה בשכירות יותר מכדי דמים מפני האונס ודוחק השעה שלו יכול לומר משטה אני בך. ומכאן ללוקח סמנין הרבה בדמים יקרי' מפני חולי הדוחק דלא מחייב אלא בדמיהן וכן כל כיוצא בזה. ומיהו אם התנה בשכר הרופא הרבה חייב ליתן לו שחכמתו מכר לו ואין לו דמים וכ"כ אדונינו הרמב"ן ז"ל. וכן שמעתי מפי מורי **א"ר אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת בדינר וישלים**. פירוש ואם לא השלים אינה מקודשת אבל אם השלים או שמחלה לו מקודשת דמחילה כהאי גונא חשובא כנתינה דלהנאתה איכוון וכדכתיב' בגיטין ומסתברא שכופין אותו להשלים או לפטור אותה ושלא יעגן אותה ואמרינן לזה או כנוס או פטור:
מיתיבי התקדשי לי במנה כו'. עד הכי נמי מסתברא דאי ס"ד רישא במנה סתם וסיפא במנה זו השתא במנה סתם לא הוה קידושי במנה זו מבעיא. פי' ולמה לי' למתני סיפא דהא מרישא שמעינן לה. איכא למידק דהא רישא וסיפא דינים חלוקים הם דאלו ברישא בעי חזרה וכל כמה דלא חזרו בהם הוה קדושין כשישלים לדברי הכל וכדקתני בהדיא ורצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו ואלו בסיפא כיון דזה אינה צריכה לחזור בפי' אלא כיון שנמצא מנה חסר דינר לא הוה קידושי' והיינו דקתני סיפא אינה מקודשת ולא קתני חזרה בה וכיון שדיניהן חלוקי' היאך אפשר דלא לתני סיפא לאשמיעינן דלא בעי' חזרה ומסתמא לא הוה קדושין. ונראה שזה הזקיקו לרש"י לפ' במנה זו מבע' דמצי לחזור דאלמא בסיפא נמי בעי חזרה ולא נהיר'. ורבינו הגדול ז"ל תירץ דבשלמא אי אמרת דבמנה סתם הוה קדושין להכי איצטרך סיפא למתני דבמנה זו אינה מקודשת מאליה לאפוקי מרישא אלא אי אמרת דרישא במנה סתם ואפ"ה יכולה לחזור בו למה ליה למתני בסיפא דבמנה זו אינה מקודשת דפשיטה מילתא דכיון דבמנה סתם יכולה לחזור בו דבמנה זו אינה מקודשת מאליה ולא בעיא חזרה ונכון היא. ורבינו נר"ו פירש דהשתא אליבא דמקש' קא אמרינן דלא מפליג בין מנה סתם למנה זה ולכן קאמרי דלדבריו ברישא היה סגי דאע"ג דברישא בעיא חזרה התם מפני שהמנה שלם והוא בא ומשלימו לה וכיון שכן בהא ודאי אפי' במנה זה צריכה חזרה שאם לא חזרה בה בדינר האחרון הרי קבלה המנה ונתקדש' אבל בסיפא שאין המנה שלם וכדקתני שנמצא חסר דינר דינא הוא ודאי דבין במנה סתם בין במנה זה לא הוה קדושי מסתמא ולא בעיא חזרה ואם כן למה ליה לתנא למתני סיפא במנה זה דהא לדבריו ה"ה והוא הטע' למנה סתם וזהו הנכון:

לא צריכא דנפיק ע"י הדחק. פי' ואע"ג דמנה חשיב מיהת כיון דנפיק כלל מ"מ כיון דלא נפיק אלא ע"י הדחק אין לה לקבלו ממנו כשם שאין למוכר או למלוה דעלמא לקבלו כדכתיבנא פ' הזהב

אמר רבא אמר רב נחמן אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליהם אינה מקודשת מ"ט מנה אין כאן. י"מ אותה אפילו כשנתחייב לה במנה בקנין כראוי או שזיכה לה במשכון מנה שאמר לה זכי בו לשעבוד למנה וקנתה אותו אין כאן משכון דהא לא מטי השתא לידה שום הנאה לא מן המנה ולא מן המשכון שהרי אינו מקדשה בגופו של משכון והויא ליה כי הלואה דלא הוי בעין דלא מקדשא ביה והאי דאמר כיון דמנה אין כאן שאין כאן מנה בעין משכון לא מהני לקדשה בו והרי זה נוטל משכונו ממנה ואע"ג דבמלוה דאחרי' מקודשת כל היכא דסמכה דעתה דלא מצי מחיל ללוה דיליה התם כיון שזכתה במלוה נפיק ממונא מיניה דהא נפיק שעבוד' דלוה מיניה וזכיא ביה איהי אבל שעבוד דידיה שנתחייב לה בקנין או בשטר דלא נפיק מיניה כלום הויא ליה כמקדש במלוה שאינה מקודשת וה"ה במכר שלא קנה כשם שאינו נקנה במלוה כדאיתא לקמן והיינו דקאמר דכיון שבא לקדשה במנה ואינה מתקדשת בו דה"ל מלוה אין המשכון כלום ולהכי אמרי' מנה אין כאן משכון אין כאן. וכן בעובדא דאמתא דאמרינן פריטי אין כאן נסכא אין כאן. מהאי טעמא הוה דחשבינן ליה כקונה במלוה שלא קנה. ולהאי פירושא לא אתי שפיר לישנא דמשכון אין כאן וטעמא דמילתא נמי לא מיחוור שתהא דין זו כדין מלוה שהיא תחת ידה קודם לכן. ועיקר הפי' בזה כפי' הראב"ד ז"ל שאין משכון חל ומשתעבד אלא כשקד' לו חיוב הממון שלוה ממנו או שנתחייב לו בקנין כראוי דהשתא מקני משכון לשעבוד אותו חיוב אבל הכא שלא נתחייב לה במנה ובאמיר' בעלמא הוא שאמר לה שתתקדש לו במנה כיון שלא זכת' במנה ולא נתחייב לו בו באמירתו משכון דיהיב על ההוא מנה לאו כלום הוא וכן הדין במכר ובכל דבר כגון שאמר לחברו אתן לך מאתים זוז והרי לך משכון עליהם לא זכה כלל ונוטל ממנו משכונו וכן כל שהתנו ביניהם תנאי בדברים ונתנו משכון על אותם דברים לא זכו אבל אם נתחייב לה מנה בקטן וחזר וקדשה בו או שלוקח ממנו שדה אשה מקודשת ושדה מכור' ואם נתן המשכון על אותו מנה זכת' בו דהא איכא הנאה דשויא פרוטה להתקדש בו והשתא אתי שפיר לישנא דאמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן כלומר כיון דמנה אין כאן שלא זכתה במנה אין כאן תורת משכון ולא זכתה בו הא אלו אמר לה זכי במשכון זה שיעור מנה והתקדשי לי בזו ומשכה אותו זכתה בו לשיעור מנה אלא שיכול לסלקה

בדמים וכיון שזכתה בו הרי היא מתקדשת בו. וזה נכון וברור ואין בו בית מיחוש וכן פר"י ז"ל:

דף ח:

איתיביה רבא לרב נחמן קדש' במשכון מקודשת ופרקינן התם במשכון דאחרים וכדרבי יצחק דא"ר יצחק מנין לב"ח שקונה משכון. פי' לענין שאינו נעשה מטלטלין אצל בניו ואין שביעי' משמטתו וה"ה דלא סגי ללוה במחילת החוב עד שיחזיר לו משכונו כדאיתא לקמן בפירקין וכיון דאית ליה למלוה קנין וזכות במשכון זה מקדש בו את האשה ולא מבעיא לאחר שהחליטוהו לו ב"ד בפרעון חובו או שהרהינו אצלו ולא פדאו דהא פשיט' דדידיה הוא אלא אפילו קודם לכן דאע"ג דקי"ל בפ' כל שעה כרבא דאמר מכאן ולהבא היא גובה ואי אקדיש מלוה או זבין לא עביד כלום ואפילו החליטוהו לו ב"ד לזמנו שאני הכא במשכון דאית ליה קנין בגויה מדר' יצחק ובדידיה אי זבין מלוה או אקדיש דבריו קיימין למפרע כשיחלטוהו לו ב"ד הילכך באשה מקודשת לו מעתה ואפילו פדאו לוה בזמנו דשאני קדושין מזביני והקדש דכל היכא דבשעת קדושין איכא הנאת פרוטה וסמכה דעתה עליה מקדשא ביה תדע דהא לקמן אמרינן דלכ"ע אית להו מתקדשת במלוה דאחרים אלא דפליגי במלוה דאחרים אם יש לה הקנאה במלוה על פה א"נ אי סמכא דעתה או חיישה למחיל' מדשמואל וכיון שכן הכא במלוה על המשכון שיש לה הקנאה ואין המלוה יכול למחול ללוה אחר שמכרו או נתנו לכ"ע סמכא דעתא ומיקדשת ביה ואע"ג דבמלוה דידה אינה מתקדשת שאני התם דדעתה אזוזי וליתנהו בעולם כדפי' לעיל אבל במלוה דאחרים ודאי דעתה אההיא הנאה ולא אזוזי וכ"ש כשיש עליה משכון דדעתה אזכיה שזוכה במשכון וכיון דאית ליה ביה קנין מדרבי יצחק זכיא ביה ומקדשה ביה והא דנקט במלוה על המשכון דאחרים אע"ג דה"ה דמתקדש' במלוה דאחרים בלא משכון כדאיתא לקמן משום דבמלוה שאין עליה משכון פליגי תנאי ובמלוה על המשכון מודו כ"ע דהא מצי מקני ולא מצי מחיל נקט הכי. והא דר"י איתא בין במשכנו בשעת הלואתו בין במשכנו שלא בשעת הלואתו ואע"ג דקר' מיירי במשכנו שלא בשעת הלואתו כ"ש אידך במשכנו לו מדעתו וכבר פירש' אותה בפ' השוכר את האומנין:

והא דאמרינן אם אינו קונה משכון צדקה מנין הפירוש הנכון דאי לאי דקני ליה והוי כדידיה מאי צדקה עביד כשמחזיר לו משכון שלו ואי משום דכשהיא ברשותו ולא עביד

השבה יכוף לבו לפורעו יותר קראי לאו ברשיעי עסקינן אלא בצדיקי דבלאו הכי לבו כפוף לפרעו אלא ודאי דקני ליה והיינו השב' צדקה שלו כשמחזירו:

פריטי אין כאן נסכא אין כאן. ושמעינן מהכא דמאן דמודה במקצת ואמר הילך משכון זה במה שאני חייב דלא חשיב הילך דמשכון אינו חשוב פרעון וכן כתבו הגאונים ז"ל. ואע"פ שאין הראייה מכאן מחוורת הדין אמת כמו שפירש' במקומו. ודוקא דהא אבל מלוה על המשכון ההוא משכון כיון דקני ליה מדרבי יצחק חשיב הילך ואם אמר המלוה מנה הלויתיך עליו ולוה אמר חמשים ואיכא ראיה דליכא מגו הרי הלוה פטור משבועת היסת מודה מקצת דמשכון חשיב הילך ושבועת היסת ונפטר מורי נר"ו:

מיהו שמעינן מהכא דמאן דזבין מטלטלי ויהיב משכון עלייהו לאו פרעון הוא כלל והרי הוא כדברים בעלמא דלא קיימי במי שפרע ל"ש בחד תרעא ול"ש בתרי תרעי. ויש מביאין ראייה מכאן דדברים ומשכון דאית בהו משום מחוסרי אמנה וכדאית' בפ' הזהב דוקא בחד תרעא אבל בתרי תרעי לא דאי לאו הכי היכי הדר ביה ולא חייש למחוסרי אמנה אלא ודאי ש"מ דכיון דאייקר ליכא משום מחוסרי אמנ' והדין אמת כמו שביררנו במקומו בפ' הזהב אבל הראייה אינה כלום דהכא בני רב הונא דאית להו למיחש למחוסרי אמנה הוא לא הדרי בהו ואידך מוכר דהדר ביה לאו בר הכי דליחו' להכי:

ת"ר התקדשי במנה נטלתו וזרקתו כו'. לא מיבעי' שדינתיהו קמיה דלא הוה קידושין פי' דהא לא מיחייבא בהו שהמפקיד אצל חברו ולא קבל ממנו וזרקו לפניו אינו חייב בו שלא קבל עליו שמירתו ואפילו לא אמר כלום כשזרקו לפניו משא"כ בפקדון שהיה כבר ברשותו שאם זרקו לפניו חייב כלום אלא אם כן אמר לו טול את שלך דהשתא לא מיחייב ביה אלא בפקדון שיש לו זמן שנתחייב בו עד תשלום הזמן שקבל עליו וה"מ בפקדון אבל בחוב אינו נפטר עד שיזרקנו ברשותו בפניו וכי עביד הכי מיפטר אפילו תוך זמנו ואפילו בע"כ דבכה"ג נתינה בע"כ הויא נתינה וכבר ביררתי משפט דינין אלו בראיות ברורות במסכת גיטין ובמס' ב"מ בס"ד:

ת"ר התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך כו'. וצריכא דאי אשמועינן אבא ואביך כו'. איכא למידק דהא אביך ופלו' תרווייהו אתו להודיעך כחא דסיפא והא למה לי תרתי לתני אבא ופלוני ובהכי סגי אבא להודיעך כחא דרישא ופלוני להודיעך כחא דסיפא אביך למה לי ויש מתרצים דאיצטריך סלקא דעתיך אמינא אביך דמקרבא דעתיה לגבי בריה וידו כיד בנו ותו דאית לה כסופי למתבעינהו מיניה דאזלא השתא לרשותיה אפילו כי אמר שיקבלם לי לא סמכא דעתה ולא הוה קידושין קמ"ל. ובדין הוא דהוה ליה לערבינהו ולמיתנינהו כלהו כחדא אלא דתנא חד חדא שמעינהו וגרסינהו. ונכון הוא:

ת"ר התקדשי לי במנה תנם על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת פרש"י ז"ל לפי שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ולא נהיר' דבמאי עסקי' אי דקיימא בצד הסלע פשיט' ואי דלא קיימא בצדו היכי זכיא לה דחצר שאינה משתמרת היא דבעינן עומד בצד שדהו כדאיתא בפ"ק דמציעא ותו מאי האי דאיבעיא לן ולא איפשיטא בסלע של שניהם אם במניח בסלע עצמו פשיטא דאינה מקודשת דחצר של שניהם זוכה לכל אחד מהם מיד אחרים אבל אינו זוכה לאחד מהם מיד חברו ואם בשנתנו לתוך קופתה שהיא מונחת ע"ג הסלע פשיט' דקנתה לה כדמפ' ואזיל בדוכתא בפרק הספינה. והנכון כמו שפירשו בעלי התוספות דהכא לאו מדין חצר וזכייה דידה אתינן עלה כלל אלא מפני שהוציא ממונו מרשותו על פיה דבעלמא קיי"ל שכשם שאם פוטרו מלוה ללוה על פי אחרים נתחייבו לו אחרים כדמוכח בפר' המקבל ה"ה באומר לחברו תן מנה לפלוני ואתחייב אני לך ונתנו על פיו שנתחייב לו בההיא הנאה ואב לכולן ערב וה"ה והוא הטעם באומר לחברו זרוק מנה שלך לים או לדבר האבד ואתחייב אני לך שהוא חייב דמידי הוי טעמא אלא מפני שהוציא ממונו מרשותו על פיו נשתעבד לו באות' הנאה ומה לי נתנו על פיו במתנה גמור' או זרקי לים או למקו' האבד הילכך האומר לחברו תן מנה ע"ג הסלע שהוא מקו' האבד ואתחייב אני לך ונתנו שם על פיו חייב והוא שלא חזר ונטלו משם דאי חזר ונוטלו משם הא לא עבד כלום על פיו ובמה נשתעבד לו. מיהו אם נתנו שם והלך לו והניחו לאבוד במקום שאינו משתמר ואח"כ חזר ונטלו משם איכא למימר דחברו חייב לו דמאי דהדר השתא ושקלינהו כמציאה הוא אצלו ומן שמיא הוא דאקנינהו ניהליה והא תליא בפלוגתא דרשב"א ורבנן פרק אלו מציאות המוציא מציאה בסרטיא ופלטיא ובכל מקום שהרבים מצויים שם דרבנן אמרי חייב להחזיר ורשב"א אמר אינו חייב להחזיר וקי"ל כוותיה ברוב גוים מיהת הילכך כל שנתנו לאיבוד במקום שהרבים מצויין שם שאלו מצא שם מציאה אינו חייב להחזיר והניחו שם ולאחר זמן חזר ונטלו הרי הוא אצלו כממון אחר וחבירו חייב לו במנה זה וכיוצא בו באשה מקודשת אבל מקום שכיוצא בו אם מצא שם מציאה חייב להחזיר לבעלים אף כאן נמי כשחזר ונטלו הרי נטל שלו והלוה פטור ובאשה אינה מקודשת וכן אם אחר שהניחתם במקום האבד בא חברו ונטלם ואמר לו טול אותה אם לא רצה ליטלם הרשות בידו וזה חייב לו בהם שכבר נתחייב לו בהם כשנתנם לאבוד על פיו. ואיכא דקשיא ליה לשטתינו זאת הא דאמרי' בפ' השואל השאילנו פרתך ואמר לו ביד מי הכיש' במקל ותבא אמר רב נחמן כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב ומשמע התם מסוגיא דשמעתתא דשמואל ורב אשי פליגי עליה והלכתא כוותיהו וכ"כ הגאונים ז"ל אלמא אף על פי שמוציא ממון

על פיו לאיבוד לא מתחייב עליה ואם כן ה"ה באומ' תן ע"ג הסלע ואתחייב לך ואיכא למימר דהתם לא קאמר בהדיא ואתחייב אני לך אלא דקסבר רב נחמן דסתמו כפירושו ושמואל ורב אשי פליגי עליה דסתמו לאו כפירושו הא אלו פי' הכישה במקל ואתחייב אני לך והכישה חייב וכדפרישנא התם. מעתה כל שאמר כן בקידושין זרוק מנה לים או לאיבוד וכיוצא בו ואתקדש אני לך וזרקו מקודשת וכדאמרי' לעיל באומר תן מנה לפלוני ואתקדש אט לך שהיא מקודשת בהנאה שנתן ממונו על פיה ואע"ג דבירוש' פירשו טעמא דמילתא מפני שהוא זוכה לאשה וחוזר וזוכה לעצמו ואם היה חרש שאין לו יד לזכות אינה מקודשת גמרא דילן דמדמי לה לערב לא אזיל כלל בהאי שיטתא ואנן אגמרא דילן סמכינן וה"ה שאם אמרה לו בפי' תן מנה ע"ג הסלע ואתקדש אני לך שהיא מקודשת אפילו בסלע שאינו שלה כל זמן שלא חזר ונטלם משם אלא לאחר זמן בענין שזוכה במציאה ואפילו חזרה היא ונטלתם משם ונתנם לו לית לן בה שכבר נתקדשה לו כשנתחייבה בו ועכשיו תשלומין היא שמשלמת לו ושמעתין משום דלא אמרה ואקדש אני לך הוא דאמרינן דבסלע של אחרים אינה מקודשת דלדחויה בעלמא הוא דאמר לה הכי ואינה מתרצה בקדושין שלו ואם היה סלע שלה מקודשת דהשתא לאו דיחוייא מדחי ליה אלא מתרצה היא בקדושיו וכאלו אמרה בפי' ואיקדש אני לך חשבינן ליה ובסלע של שניהם היא דאיבעיא לן אי דחויי מידחייא ליה או מתרצה בקדושיו ולא איפשיטא והוי ספק מקודשת והרי זה ברור ונכון מורנו נר"ו:

כלב רן אחריה מהו. פי' ואמרי ליתנו לכלב מי אמרינן הרי הוא ככלב שלה ונחת' לקידושין ולא לתשלומי או דלמא דאמרה ליה מדאורייתא מחייבת לאצולי פי' על דעת להשתלם לא לאבד ממונו בחנם דהוה ליה מבריח ארי מנכסי חבירו להצילו שזה לא מצינו והכי מוכח בפ' הגוזל דכי עבד מנפשי' אינו משתלם כלום אלא הכא דעבד מדעתה שאמרה לי תנהו לכלב משתלם ממנה דהפודה שבוי כיון שכבר הגיע לו הנזק לא חשיב מבריח ארי כדכתיב בבבא מציעא ומשתלם מיניה. מפי רבינו נר"ו:

והלכתא שיראי לא צריכא שומא ואע"ג דהא פשיטא דהא קיי"ל דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה קנין ומחצה איירי דפסק תלמודא הלכתא באידך פסק נמי בהא והכי אורחא דתלמודא תדע דהא פסק נמי הלכתא כר' אלעזר וכרבא אמר רב נחמן ולא הוה צריך למיפסק בהו מידי דהא ליכא אמורא דפליג עלייהו. מיהו הא קשיא לן אמאי לא אמרינן הלכתא כרבה כי היכי דאמרינן באידך ומכאן דקדק רבי יעקב ז"ל דסברא דתלמודא הוא דדוקא שיראי היא ודכותיה שהאשה בקיאה בהם על הרוב ואין הטעות מרובה בהם אבל אבנים יקרות וכיוצא בהם שאין בקיאין בהם אלא אומנים ומצוי בהם

הטעות גדולה מאוד דברי הכל צריכין שומא והא דאמרינן לקמן ההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא בלא שומא אבנא דכוחלא דמיה ידועין ועל דרך זה הנהיגו במקצת מקומות שלא לקדש בטבעת שיש לו חותם של אבן יקרה ואין זה מחוור דא"כ לא היה שתיק מינה גמרא לעיל כדשקיל וטרי במאי דפליג רבה ורב יוסף ובמה דלא פליגי אלא ודאי שמעינן מינה דבכל מידי לא צריך שומא כרבה ל"ש אמר בחמשי' ושוו חמשין ול"ש אמר לה בכל דהו והא דלא אמרינן הכא והלכתא כרבה משום דאיכא לעיל תרי לישני ומספקא לן במאי פליגי נקיט לה נמי סתמא:

תנו רבנן בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי כו'. קשיא לן דהא שטר קידושין מגט הוא דילפינן לה דמקיש הוייה ליציאה והתם בעינן שטר שאינו יכול להזדייף הוא ונייר וחרס שטר שיכול להזדייף הוא והיכי מיקדשא ביה. ואיכא למימר דכי בעינן שטר שאינו יכול להזדייף היינו לר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והא אתיא כר' אלעזר דאמר דאף עידי מסירה כרתי ובעידי מסירה לא איכפת לן בשטר שיכול להזדייף וקי"ל כרבי אלעזר בגיטין ובקידושין והיינו דאמרי' התם גבי גט כתבו על הנייר המחוק ועל הדפתרא פסול וחכמי' מכשירין ואמרינן מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי מיהו בשאר שטרות שהם שטרי ראייה קיי"ל כר"מ דבעינן עידי חתימה וכדאמרינן בכתובות ודוקא אחספא אבל אמגלתא לא דילמא אשכח לה איניש דלא מעל' וכתב עלה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' דאלמא בחספא לא מהני מידי ובכל דוכתא דמתכשר בעדים החתומים כתב ידו חשיב כעדים אלא דבגט פסול מדרבנן ואם נשאת הולד כשר אבל בקידושין כשר לגמרי כדיניה. וכן קבלתיה

מתקיף לה רבי אבא והא לא דמי האי שטרא לשטר זביני דעלמא וכ"ת ולפרוך ליה דהא לא דמיא הוי' ליציאה דביציאה מקנה כותב דהיינו בעל והכא קונה כותב. ואיכא למימר דאי לאו שטר זביני דעלמא גט לא הוה קשיא דאנן מדמינן להו הכי מה להלן בעל כות' ואשה מקבלת אף כאן בעל כותב ואשה מקבלת אבל שטר זביני קשיא:

והא דאמרי' הכא בלוקח תלה רחמנא דכתיב כי יקח איש תמיה' מילתא דהא כי יקח איש בקדושי כסף כתיב ומה ראיה מייתי מיניה לקידושי שטר. ואיכא למימר דאע"ג דמקיח' קיחה גמרי' קדושי כסף עיקר לישנא דיקח איש משמע כי יקנה אשה בכל ענין שיהא ומדיוקא דפשטיה דקרא נקטינן דקנין זה בלוקח תלייא רחמנא בין בשטר בין בכסף למעוטי היכא דיהבא לה איהי לדידיה וקדשתיה דלא הוה קדושין כדאיתא לעיל וכלהו שמעינן מיניה שפיר וכן הא דאמרינן התם [נמי כתיב] שדות בכסף יקנו אע"ג

דבקנין כסף קרא כתיב הא כתיב בתריה וכתוב בספר וחתום וכאלו אמר יקנו בכסף וכתוב בספר וחתום. ויש תירוצים אחרים וזה נראה לי נכון:

רבינא אמר מהכא ואקח את ספר המקנה פי' וירמיהו שהוא לוקח לקח ספר המקנה מיד המוכר:

אלא הלכתא נינהו וקראי אסמכת' בעלמא. פי' דלא אתו קראי אלא לדינהו כי יקח לקדושי כסף למעוטי שלא תלקח אשה לאיש ולמעוטי היכא דיהבה ליה לדידי וקדשתיה אלא דאסמכינהו רבנן להני דיני עלייהו:

אמר רבא אמר רב נחמן כתבו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בהן שוה פרוטה מקודשת בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתי בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מקודשת והוא שלא בגרה נראה פשטה דבוגרת לא הויא אבל נערה או קטנה הויא והא לא איפשר דבשלמא נערה אף על פי שאינה מתקדשת מעצמה כיון שהיא גדולה ויש לה שליחות הרי היא מקבלת שטר קידושיה מדעת אביה ובשליחות אבל קטנה דלית לה יד ולאו בת שליחות היא כלל היאך מתקדשת על ידי עצמה בשטר דאף על גב דאמרינן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך ואשכחן אליבא דרבי יוסי בר יהודה שהאדון מייעד שפחתו קטנה שלא במעות ראשונות שנתן לאב אלא על ידי עצמה התם היא בקדושי כסף דלא בעינן דלימטי כסף ליד האב ויד שלוחו כלל ואלו אמר זרוק מנה לים ותתקדש בתי לך מקודשת וכן אם אמר כל הנותן כסף לבתי קטנה תתקדש לו מקודשת בההיא הנאה שנתן זה כספו לאיבוד על פיו ועל הדרך הזה אמרו אומר אדם לבתו צאו וקבלי קדושי כסף בשקדשה מתחל' ואמר לו תנם על ידה ותתקדש לך גרע מתנם על גבי הסלע או תנהו לכלב ותתקדש לך דהויא מקודשת וכן בכסף ייעוד לרבי יוסי בר יהודה כשמכרה האב מתחלה חשבינן כאלו אמר כשתתן כסף לידה הרי היא מקודשת לך דהא אדעתא דהכי זבנא ניהליה אבל בקדושי שטר אינו כן דבעינן דומיא דגט דכתיב ונתן בידה שיגיע הגט ליד האשה או לחצרה או לשלוחה אם היא בוגרת או שאין עליה רשות אב אי נמי ליד האב או לחצרו או לשלוחו כשהיא ברשותו וכיון דקטנה לית לה יד ולא שליחות כשם שאינה מתגרשא על ידה אף על פי שאמר לה צאי וקבלי גיטך כך אינה מתקדשת בשטר על ידי עצמה אלא ודאי דהא דאמרינן והוא שלא בגרה היינו למימרא דהוי נערה ואתא לאשמועינן כר"י דאמר שאין נערה מתקדשת מעצמה אלא אביה ולא היא הא בקטנה אינה מקבלת שטר קידושיה כלל וכן עיקר:

והא דקתני רישא בתך מסתברא דה"ה בלישנא דהרי את בין על ידי עצמה בין על ידי אביה דהא אף על גב דאין לה יד לקבל קדושיה והיא ברשות אביה מכל מקום היא

מתקדשת וכי יהב לה בשליחות אביה שפיר מצי למימר הרי את ככותב גט לנערה או לקטנה שכותב הרי את ואפילו בנותן הגט ליד אביה ובקטנה שאין לה יד כלל הכא נמי לא שנא ובכסף ייעוד דאמרינן לקמן אליבא דרבי יוסי ב"ר יהודה שאומר לה בפני עדים הרי את מקודשת לי והא דנקט רישא בתך רבותא קמ"ל דאפילו כשמתקדשת על ידי עצמה כיון דבשליחות אביה הוא דמקדשא שפיר מצי למכתב בתך כאלו נתן לאבי':

והא דנקט סיפא כשבגר' לישנא דהרי את מסתברא דעל ידי אביה הוא הדין דסגי באומר בתך דאף על גב דהשתא אביה שליח דידה הוא וקאי בחריקה ואינו בעל דבר דלא אשכחן שיהא צריך לדבר עם האשה לא בקידושין ולא בגירושין אלא שידבר היא ואפילו עם אחרים שאם עשתה שליח לאביה או לאחיה לקבל גיטא יכול למכתב בתך אחותך פלונית מגורשת ולא צריך לאזדהורי אלא שיהא כתוב בלשון בעל דבר ולא בלשון עדים והגע עצמך אלו כתב בשטר שדי מכורה לך בשטר זה והגיע השטר לידו קנה בו ולא בעי למכתב שדי מכורה לך וכיון שכן אף כן בקידושין אם כתב בתך או אחותך או פלונית מקודשת ולכשאם תמצי לומר דכי היכי דבגט בעינא שמו ושמה הוא הדין בשטר קדושין כדי שיהא מוכיח מתוכו ה"נ הכא כותב בתך פלונית מקודשת לי אני פלוני ולעולם בבתך סגי והא דנקט סיפא לישנא דהרי את היינו משום כשמתקדשת על ידי עצמה דהשתא כיון שהיא בוגרת דקיימא ברשותא דנפשה והיא עצמה מקבלת קידושיה אי איפשר לומר לה ולא למיכתב בשטר בתך דהוי משמע שהוא מקדש בתה שלה:

ולענין שמו ושמה איכא מ"ד דכיון דהוייה ליציאה מקשינן בעינן בשט' קידושין שמו ושמה דשמו ושמה בגט לאו מתקנת ר"ג היא אלא מדאורייתא דבעינן ספר כריתות שיהא מוכיח מתוכו שיהא עושה כריתות וכיון שכן אף בקידושין כן ומדלא מדכרינן ליה בשום דוכתא כדשקלינן וטרינן דבעינן לשמה ומדעתה משמע טפי כסברא דמקצת רבוותא ז"ל דלא בעיא בשטר קידושין שמו ושמה מוכיח מתוכו דבגט גופיה מדרבנן הוא מתקנת ר"ג דומיא דשם עירו ושם עירה ואפילו יהא בגט מדאורייתא התם דכתיב ספר כריתות אבל בשטר קידושין כיון שמוכיח לנו למי מקדש ומי הוא המקדש בהא סגי ולא בעי מוכיח מתוכו והיינו דלא אדכר בהא דהכא ולא בשום דוכתא בתך פלונית מקודשה לפלוני. וכן נראה נכון:

דף ט:

בתר דבעי' הדר פשטה הוייה ליציאה מקשינן הילכך אפילו בשטר קדושין בעינן לשמה וכבר פירשתי בפ"ק דגטין דכל שצוה הבעל לכתבו לאשה זו חשיב לשמה והיינו דנפקא

לן מדכתיב וכתב לה לשמה שכל שנכתב לה לשמה הוא וקיימא לן דלא חיישינן בגט שלא נכתב לשמה אלא מסתמא כתב לשמה בין בכתוב בעדי' בין בכת' ידו בלא עדים וכן הדין בשטר קדושין וכל שיצא שטר קדושין בעדים או בכתב ידו מתחת ידי אשה הרי היא מקודשת דחזקה היא דבדין נכתב לשמה ומדעתה ובדין הגיע לידה דקיימא לן דלא חיישינן לנפילה ולא לפקדון והיינו דנקט הכא שכתבו שלא לשמה כלומר שיודע שלא כתבו לשמה ודוק. וכל שמקדש בשטר בעדים או בכתב ידו אף על פי שמסרו לה שלא בפני עדים הרי זו היא מקודשת גמורה. מפי רבינו נר"ו:

איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה. פירוש שלא בשליחותה דהא מקשינן ליה לדעת האיש בגט והתם דעתו דבעינן היינו שליחתו שיצוה לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו וכן למאן דבעי דעתה בשטר קידושין צריך שתאמר אף היא לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו וזה פשוט:

רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת אמר רב פפא כו' עד מה יציאה בעינן דעת מקנה אף הוייה נמי בעינן דעת מקנה. פירוש לאו דעת מקנה לחוד דהא כ"ש דבעינן דעת שלו ובהא ליכא מאן דפליג וכדתנן אין כותבין שטרי אירוסן אלא מדעת שניהם ורב פפא מוקים ליה בשטרי אירוסין ממש אלא הכי קאמר בעי' אף דעת מקנה:

מיתיבי אין כותבין שטר אירוסין ונשואין אלא מדע' שניהם מאי לאו שטרי אירוסין ונשואין ממש וכרב פפא לא שטרי פסיקתא וכדרב גידל אמר רב דאמר כמה אתה נותן לבנך כך וכך ולבתך כך וכך ועמדו וקדשו קנו והם הם הדברי' הנקני' באמיר'. פי' ודוק' קדשו דבההיא הנאה דמחתני' אהדדי גמרי ומקנו כדאיתא התם אבל כ"ז שלא קדשו אע"פ ששידכו יכולין לחזור בהן והכי איתא בירושלמי מיהו כל שקדשו שוב אין חוזרין בהם לא שנא קדשו לאלתר לא שנא לאחר זמן דהא איכא הנאה דמחתני אהדדי וגרסינן בירושלמי אבל לא האם על ידי בתה ולא האב על ידי אחותו וסברא דרבוותא ז"ל דדברים אלו הנקנים באמירה אינם נדוני' כמתנה בקנין לחוד אלא כחוב בקנין דמהני אפילו לפוסק דבר שאינו בעולם ושאינו ברשותו וכי איכא נמי קנין חשבינן לי' קנין חיוב בהאי הנאה ונראין דבריהם. וכי תימא בשלמא למאן דמפרש שטרי ארוסין ממש משום הכי בעינן דעת שניהם משום דבעינן אף דעת מקנה דמקשינן הוייה ליציאה אלא למאן דמוקים לה בשטרי פסיקת' כיון דדברים הנקנים באמירה הם וקנו הרי הוא כאילו קנה מידם ובקנין לא צריך לאימלוכי ככתיבה כדאיתא בריש פרק אע"פ דסתם קנין לכתיבה עומד עד שימחה איכא למימר דמאן דמוקים ליה בשטרי פסיקתא סבר דדברים

הללו לא אלמוהו רבנן אלא לגבי בני חורי אבל ממשעבדי לא גבי וכיון דליכא קנין ממש צריך לאימלוכי ביה דאי כתבי להו בשטרא גובה ממשעבדי ואיכא תוספת חיוב ואין מוסיפין על חיובו שלא מדעתו ברצונו אבל רב פפא ורב שרביא דסבירא להו דמתניתין בשטרי אירוסין ממש סביר' להו דבשטרי פסיקתא כותבין שלא מדעת שניהם או משום דסבירא להו דהוה לה כדברים בקנין שסתמו לכתיבה עומד וחשיב מדעתו או משום דסבירא להו שאף על פי שנכתבו לא גבי ממשעבדי כיון דליכא קנין דהא לא קבילי שעבודא עלייהו ולא אמר אלא כך וכך אני נותן ובההיא הנא' לא נתחייבו אלא לבני חורי והיינו סברא דרבי אשי התם בפרק הנוש' דאמרינן התם אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב א"ל לא ניתנו ליכתוב וליכא לפרושי לא ניתנו ליכתב אלא מדעתם אבל אם כתבו מדעתם מהניא להו כתיבה למגבי ממשעבדי כסבר' דמקצת רבנן ז"ל שהרי כמה תשובות בדבר חדא דלא דייק הכי לישנא דלא ניתנו ליכתב ותו דהתם מקשינן לרב אשי מדקתני והיא ניזונית מנכסים משועבדים ואם איתא מאי קושיא דילמא התם בשכתבו מדעתם ולמה לן לאוקומי התם כשקנו מידו בכתיבה מדעתם סגי. אלא עיקר הפי' כך הוא דברים הללו ניתנו ליכתוב דמהניא להו כתיבה למגבי ממשעבדי או לא ניתנו ליכתב שאין כתיבה מועלת בהם להוסיף שעבוד לגבו' ממשעבדי וא"ל לא ניתנו ליכתוב ואע"פ שנכתבו הרי הם כאלו לא נכתבו ולא גבו אלא מבני חורי ואותבינן עלה מדתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם מאי לאו שטרי פסיקתא פירוש וכיון דבעינן דעת שניהם בכתיבתן מכלל דכתיבה מהני להו למשעבדי ולפיכך אין חבין להם שלא מדעתם ופריק לא שטרי ארוסין ממש וכדרב פפא ורב שרבי דבעו שטרי ארוסין לשמה אבל בשטרי פסיקתא כותבין שלא מדעתם שאין תוספו' חיוב בכתיבה זו ואקשינן לה מדתנן והיא ניזונית מנכסים משועבדים אי אמרת בשלמא ניתנו ליכתב אתיא כשנכתבו אלא אי אמרת כתיבה לא מהניא להו אמאי גובה מנכסים משועבדים ואוקמה כשקנו מידו דבהא ודאי כיון דאיכא קנין וכתיבה גובה ממשועבדים וקיימא לן כרב אשי הילכך ע"כ רב אשי כרב פפא ורב שרביא סבירא ליה דמוקים מתניתין בשטרי אירוסין ממש וכיון דכן אשמועינן מינה דהלכתא כוותייהו וכן פסקו הגאונים ז"ל:

ובשטרי פסיקתא אע"פ שכתבו אי ליכא קנין לא גבי ממשעבדי אבל בקנין גבי ממשעבדי וכיון שכן לעולם כותבין אותם שלא מדעת שניהם דאי ליכא קנין הא ליכא שום חיוב בכתיבה זו ואי איכא קנין הא סתם קנין לכתיבה עומד. ופירוש שטר נישואין לאו היינו כתובה דבהא אמאי בעינן דעת שניהם דבדעת האיש סגי דהא כותבין ללוה שטר אף

על פי שאין מלוה עמו כל היכא דהוי שטרי אקנייתא ואי בשטרי דלאו אקנייתא אפילו מדעת שניהם אין כותבין משום קנוניא דלקוחות אלא אם כן נתנוהו למלוה או לאשה בו ביום אלא שטר אירוסין ונשואין היינו שטר קדושין שהוא מקדש והוא עיקר נישואין. ויש לומר דלעולם שטר כתובה וכל היכא דליכא קנין אין כותבין אלא מדעת שניהם לומר שיכתבו ויתנו לה בו ביום משום קנוניא דלקוחות ולאפוקי שאין כותבין ונותנין לו כנ"ל. והשתא דקיימא לן בעינן דעתה בקידושין ושליחותה נראין הדברים שאם עשתה שליח לקבל קדושין לא סגי שדעתו של שליח בשטר קידושין דלקבלה עשאתו שליח ולא לזה ודעתה בעינן שימנה (צ) לסופר ולעדים לכתוב ולחתום בפניהם ולא על ידי עדים דהא קיימא לן בגט דאומר אמרו מדעתכם כשר ולא תעשה שמא תשכור עדים הכא נמי כשר ולא תעשה שמא ישכור עדים וכתבו ליה שלא מדעתה שהוא פסול הילכך כי היכי דהתם בגט חותם סופר ועד פסול משום חורבא דאומר אמרו כדאיתא התם הוא הדין בשטר קידושין. וזה דעת מורי רבינו נר"ו:

בביאה מנא לן אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן שוכב עם אשה בעולת בעל שנעשית לבעל על ידי בעילה כך היא הגירסא הנכונה. ויש ספרים שגורסין והיא בעולת בעל וליתא דההוא הא דרשינן ליה בסנהדרין גבי בני נח דבעולת בעל בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ושמעתי מפי רבינו צרפתי שזהו שאמר יהודה על תמר צדקה ממנו לפי שהכיר בה שלא נבלעה ולא היתה אשת איש ולא זקקוה ליבם והכין מסקנא בפרק ד' אחין דמעשה ער ואונן שלא כדרכה היה לא היה דש מבפנים אלא מבחוץ שאלמלא כן היאך נפטרה משריפה לפי שזינתה עמו ומי התירה לזנות עמו יותר מעם אחרים שאף על פי שיש לומר דבדורות שלפני הדיבור היה יבום נוהג בכל קרוב לא משמע הכי ואף על גב דמשום כלתו ליכא דבן נח מותר בכלתו שלא נאסר להם עירוב הבאה על ידי אישות וכדברי רבא ביבמות מכל מקום בשביל שסבורין שזנתה היו דנין אותה בשריפה כבת כהן מאורסה (חסר לשון). וכיון דההוא קרא מבעי לן להוא דרשא היכא דרשינן ליה בשמעתין באנפי אחרינא אלא ודאי כדאמרן:

אי מהתם ה"א עד דמקדש והדר בעיל. פירוש דסבירא ליה יוחנן כרבי יונתן דאמר דלא משמע אלא שניהם כאחד וכי תימא דרבי דמפיק ליה ביאה דקניא לחודה מהכא מאי קסבר הא לא קשיא דסבירא ליה כרבי יאשיה דאמר משמע שניהם כאחד ומשמע לכל אחד בפני עצמו עד שיפרט לך הכתוב יחדו כדרך שפרט בכלאים:

מתקיף לה רבי אבא בר ממל אם כן דהוה דרשינן דבעינן קיחה ובעילה תרווייהו נערה המאורסה שחייבה תורה סקילה כשהיא בתולה היכי משכחת לה דהוי מאורסה ובתולה

אי דקדיש ובעיל בעולה היא ודינה בחנק והשתא הוה קא סלקא דעתך דה"ה בקידושי שטר דבעי מקדש ובעיל דומיא דקידושו כסף משום דאיתקוש הויות להדדי. אבל לקמן תריצנא לרבי יוחנן דשאני קידושי שטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס אבל רבי לית ליה האי סברא ואי דקדיש ולא בעיל פנויה היא ולא מיחייבא קטלא כלל אבל לדידן מוקמי' לה בקדיש ולא בעיל דסבירא ליה דבקדושי כסף בלא ביאה היא מקודשת והרי היא בתולה ולפיכך נדונת בסקילה. ושמעינן מהכא להדיא דקדושי כסף ושטר מדאורייתא שהרי חייבה תורה נערה המאורסה על ידם וזה מבואר:

אמר להו אביי ע"כ לא פליגי רבי ורבנן אלא באחר אבל בבעל דברי הכל עושה אותה בעילה שלא כדרכה. פירוש דכיון דאהניא ביאתו לקנותה אהני לעשותה ביאה גמורה ולדונה כבעולה אבל ביאת אחר לא עביד לה בעולה שלא כדרכה לרבנן:

דף י.

א"ר זירא מודה ר' לענין קנס דכלהו משלמי דלגבי הא אין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה וכן הלכה. שאלו חכמי צרפת ז"ל ולגבי אונס דקי"ל ששותה בעציצו הי מנייהו כייפי' לשתות בעציצו. ויש שהשיבו שהראשון שותה בעציצו כיון שהוא נתחייב לשתות תחילה. ומורי נר"ו אומר בשם רבו ז"ל שאין שאלה זו כלום דקי"ל התם בפ' נערה שנתפתתה דבידידה תלה רחמנא ואי איהי לא בעיא ליה הרשות בידה וכיון דכן הכא שהם עשרה הרשות בידה שלא לרצות באחד מהם או לומר לזה אני רוצה ולזה איני רוצה שפתי' ישק משיב דברים נכוחים:

ורבנן האי לבדו מאי עבדי ליה מבעי להו למדרש כר' יונתן דתניא ומתו גם שניהם לא גרסינן דההוא באשת איש והתם שניהם בחנק כשהן בני עונשין ואם היא קטנה הרי הוא בחנק אלא ה"ג את שניהם עד שיהיו שניהם שוין. פירש"י ז"ל שיהיו שניהם בני עונשין למעוטי קטן הבא על הקטנה והיה נראה לפי זה דלאו למימרא שאם היא קטנה ופטורה משום דלאו בת עונשין שיהא הוא פטור אע"פ שהוא גדול דהא לא אשכחן בשום דוכתא ובהדיא אמרינן לקמן וחייבים עלי' משום אשת איש וכולן מומתים על ידה והיא פטורה אלא הכי [קאמר] שכל זמן שהא' מהם פטור לפי שאינו בן עונשין אין האחר נדון בסקילה האמורה בפרשה אלא בחנק כאשת איש דעלמא ור' [יונתן] (נתן) סבר דנדון בסקילה דכתיב ומת האיש אשר שכב עמה לבדו כלו אף על פי שהוא לבדו ימות במיתה האמורה בו הוא נדון דהיינו בסקילה ופלוגתא דרבי מאיר ורבנן היא בפרק ד' מיתות דרבי מאיר סבר הבא על הנערה המאורסה בחנק שאינו בסקילה עד שתהא

נערה ורבנן סברי דנערה אפילו קטנה במשמע והרי היא בסקילה כדינו והתם אוקימנ' כהני תנאי ולפירושי אתי ר"מ כרבי יאשיה ורבנן כרבי יונתן כנ"ל:

איבעיא להו תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה למנ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר א"נ לכ"ג דקא קני בתולה בביאה. פירוש אי אמרת תחלת ביאה קונה הא בשעת קנין בתולה היא ושרי ואי אמרת סוף ביאה קונה כי קנייה בסוף ביאה הא הוי לה בעולה (עצמה) ואסירא ליה. וקשיא להו לרבנן ז"ל ואפילו תימא תחלת ביאה קונה היכי שריא ליה דהא אפילו תימא דביאה נשואין עושה היינו ביאה גמורה אבל תחילת ביאה אינו עושה אלא אירוסין וכיון דכן בתחילת ביאה הוי כארוסה וכי הויא סוף ביאה דהוה נשואין הוי לה בעולה וכ"ש אי כולה ביאה אירוסין עושה דכי הויא נשואה בכניסתה לחופה הויא לה בעולה קי"ל דבתר נשואין אזלינן וכדקי"ל ביבמות פ' הבא על יבמתו כהן גדול שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר אירוסין אזלינן או בתר נשואין אזלינן ומסקנא דבתר נישואין אזלינן. ואיכא למימר דמיירי כשכנסה לחופה בלא קדושין וקדשה בביאה דמכיון שקנאה בביאה נעשית כאשתו לכל דבר והוי נשואה גמורה בתחלת ביאה שהיא בתולה א"נ דכי אמרינן שאזלינן בתר נישואין ה"מ התם דאשתני גופא ע"י בגרות בין אירוסין לנשואין אבל הכא דלא אשתני גופא כדקיימא קיימא ובתר אירוסין דקנייה אזלינן דהו"ל ככהן הדיוט שקידש אלמנה ונתמנה כ"ג ושריא ליה:

אמר אמימר כל הבועל דעתו על גמר ביאה. פירוש ופשטי' סוף ביאה קונה. ואיכא למידק טובא דהכא אסקי' דסוף ביאה קונה ואלו ביבמות אמרינן להדיא דתחלת ביאה קונה דאמרינן ביבמות פ' הבא על יבמתו דיבם שהערה ביבמתו קנה אין לי אלא יבמה אשה לבעלה מנין שנקנית בהעראה גמר קיחה קיחה אלמא אפילו אשה לבעלה נקנית בהעראה. ואין לומר כדפירש ר"ת ז"ל דתחלת ביאה האמור כאן היינו נשיקת אבר וסוף ביאה הכנסת עטרה דהיינו העראה דהא לא מיסתבר כלל דקרי להערעה סוף ביאה וגמר ביאה ולומר שכל הבועל דעתו על הכנסת העטרה. ותו היכי קרי ליה בעולה לכ"ג לאוסרה עליו משום נשיקת אבר ורבינו הגאון אלפס ז"ל תירץ דהא דהכא בביאה בלא קידושין וההיא דיבמות בביאה שאחר קדושי כסף או שטר דכיון שהערה בה אחר שקדשה ולא נכנסה לחופה קני לה כאשתו גמורה ליורשה ולטמא לה דיקא נמי דאמרינן התם אשה לבעלה מנין והיינו דגמרינן לה קיחה משדה עפרון כלומר דכי איכא יקח ובעלה דהיינו ביאה וקדושין קנאה. ולא נהירא שלא מצינו בכל מקום ביאה אחר קדושי כסף בלא חופה שתהא קונה דאדרבה ביאה באיסור היא והבא על ארוסתו בבית

חמיו לוקה והכי מוכח ביבמות דביאה דבתר קדושין בלא חופה זנות בעלמא היא אלא שיש לומר דהתם בבועל סתם אבל בבועל לשם נישואין אחר קדושין הרי הוא עושה נישואין כן כתב הרמב"ם ז"ל מכל מקום אם איתיה להאי פירושא היכי אמרינן למאי נפקא מינה ולא אשכחן נפקותא אלא לכ"ג או לפשטה ידה וקבלה קדושין דלא שכיחא לימא דעדיפא כגון שהערה בה ופירש ולא גמר ביאתו אבל עיקר הפי' דההוא דיבמות כשהערה בה בלבד ופירש א"נ שגמר ביאתו ואמר בפי' שדעתו לקנות בהעראה והשתא קני בהעראה והא דהכא כשגמר ביאתו סתם דכיון דכן מסתמא אין דעתו לקנות אלא בסוף והיינו לישנא דאמרינן הכא כל הבועל דעתו על גמר ביאה הא אלו לא גמר או שגמר ואמר שדעתו על תחלת ביאה קונה בתחילת ביאה מיהו דוקא באשה דעלמא דתלי קנינה בדעתו אבל ביבמה לא הלכו אחר דעתו כדי שנאמר דעתו על גמר ביא' שבפירוש ריבתה תורה שוגג כמזיד והבא על יבמתו אפילו באונס ושלא מדעת שנפל ונתקע בה קנאה ולפיכך אזלינן בתר דינא ומדינא קני בהערא' ואפילו עומד וצווח שדעתו על גמר ביאה והיינו הא דאמרינן התם גבי הא דאמרינן דכהן גדול לא חולץ ולא מיבם קא פסיק ותני ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנשואין בשלמא מן הנישואין לא אתי עשה דיבם ודחי עשה ולא תעשה דכ"ג באלמנה בעולה עשה דאשה בבתוליה יקח ולא תעשה דאלמנה אלא מן האירוסין שהוא בתולה ליתי עשה דיבם ודחי לא תעשה דאלמנה ואי ס"ד דיבמה נמי כי גמר ביאתו בסוף ביאה היא קונה הרי בגמר ביאה בעולת עצמו היא ואסורה לו בעשה והיכי אמרינן דליכא אלא לא תעשה אלא ודאי דיבם לעולם הוא קונה בתחלת ביאה ודוחק הוא לומר דכי אמרינן דליכא אלא לא תעשה מיירי כשפירש או שגלה דעתו לקנות בתחלת ביאה דא"כ לא היה לו למקשה לסתום דבריו כ"כ והיה לו לפרש דהא סתמא ביאה גמורה משמע עד שיפרש וכי תימא א"כ דתחלת ביאה קונה ביבמ' לעולם מאי האי דמתרצינן התם עלה דהאי קושיא דאמרי' אי בביאה ראשונה הכי נמי דכהן גדול מצי ליבומי אלמנה מן האירוסין אלא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה דליכא מצוה דיבום ואם איתא למה לן משום גזירה דביאה שנייה הא איכא גזירה דביאה ראשונה גופא דכיון דקני לה בתחלת ביאה כבר קיים מצותו וסוף ביאה הוה ליה כביא' שנייה שהיא אסורה לו. ואיכא למימר דאע"ג דרבי רחמנא שתהא יבמה נקנית בהערעה מ"מ מצות יבמה יבא עליה ישנה בכל מקום ביאה דהא כתיב להקים זרע לאחיו שם ואינו ראוי להקים שם אלא בסוף בואה שראוייה להתעבר בה וזה ברור בשיטתו של רבינו הרמב"ן ז"ל:

ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה. פירוש בביאה ראשונה קא מבעיא לן אבל בביאה שנייה פשיטא מילתא שאם היא לשם נישואין דנשואין עושה דאתא בק"ו מיבמה ומה יבמה שאין כסף קונה [בה] ביאה גומר' בה זו שכסף קונה בה אינו דין שביאה גומר בה. וא"ת מה ליבמה שכן זקוקה ועומד' הא נמי זקוקה ועומד' שהרי היא ארוסה כבר ודוקא במפרש לשם נישואין אבל בסתם זנות בעלמא הוא כדכתיבנא לעיל:

קתני ביאה וקתני נשאת. פי' אלמא ביאה ארוסין עושה אבל לא מצי לאוכוחי דארוסין עושה מדקתני האב זכאי במציאת' ובהפרת נדריה דההיא איכא למימר דאשארא אבל הא דקתני סיפא נשאת משמע דעד השתא לא קתני נישואין ואפ"ה תירץ ליה דכי קתני נישאת אשארא דהיינו אכסף ושטר קאי:

אית דגרסי אם בא עליה יבם קנא' וחייבין עלי' משום אשת איש ומפרשים דאיבמה קאי דאלו אאשת איש דעלמא פשיטא דחייבין עליה כיון דמתקדשת בביאה אבל באידך איצטריך ס"ד כי היכי דאמרינן דבן תשעה שנים ויום א' הבא על יבמתו אע"פ שקנא' אינ' אלא כמאמר והבא עליה אינו חייב כבא על אשת איש אלא כבא על יבמה דה"ה בקטנה זו שבא עליה יבם שאע"פ שקנאה אינה אלא כמאמר והבא עליה אח"כ לא יהא חייב משום אשת איש קמל"ן. מיהו לא נהירא דבסנהדרין מוכח בהדיא דארישא קאי דאמרינן התם אין הולכין בדיני נפשות אחר הרוב ומקשי' מהא דתניא וחייבין עליה משום אשת איש ואמאי וניחוש שמא איילונית היא כלומר ויהיו קדושי טעות והויא פנויה ופרקינן כגון דקביל עליה שתהא מקודשת אפילו תמצא איילונית ואם איתא דאיבמה קאי כי קביל יבם או אחיו של מת עלייהו איילונית מאי הוי שאין זה תלוי בקבלתו דאיילונית אינה זקוקה ליבם ואסורה עליה משום אשת אחיו אלא ודאי כדאמרן ואע"ג דקתני מתקדשת בביאה לא תימא היינו לחומרא להצריכה גט אבל אין חייבין עליה מיתה קמ"ל וכן הגרסא בספרים שלנו וחייבין עליה משום אשת איש ואם בא עליה יבם קנאה ויש להעמיד הגרסא האחרת ולומר דאתרוייהו קאי וראבות משום יבמה כדלעיל וקושיין ופירוקי' בסנהדרין מאשת איש.

דף י:

ומטמא את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון. פי' נדה מטמא משכב ומושב טומאת מדרס לטמא אדם וכלים ואפילו עשר מצעות זו ע"ג זו התחתון טמא טומאה חמורה והבועל נדה גם כן מטמא משכב ומושב אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו אלא שאינו מטמא אותם טומאה חמורא לטמא אדם וכלים כאב הטומאה אלא לטמא אוכלין ומשקין

כראשון לטומאה כדין עליונו של זב שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין כדאי' במסכת נדה והיינו ומטמא [את] בועל' שהוא מטמא משכב התחתון כלומר אפילו עשר מצעות זו ע"ג זו וטומאתן כעליונו של זב והכי מתפרש במס' נדה וקמ"ל דנדון אותה כגדולה אבל פחות מכאן הבועל אותה אין דינו אלא כנוגע בנדה. ועליונו של זב פי' רשב"ם ז"ל שהיא הסיטו והוא הדבר הנושא עליו כגון הוא בכף מאזנים ומושבות ומשכבות בכף שנייה וכורעו הן טמאין מדרס כרע הזב זהו עליונו ומטמא אוכלין ומשקין אבל זב מטמא הוא משכב ומושב טומאה חמורה כדאיתא במגלה ובכמה דוכתא:

ואם נשאת לכהן אוכלת בתרומה קמ"ל שאפילו להאכילה בקדשים חשבינן ליה כנשואה וחופתה חופה אבל קודם לכן כיון דלא חזיא לביאה כלל אין חופתה חופה ודינה כארוסה שאינה אוכלת בתרומה ואע"ג דיש חופה דלא חזיא לביאה הא לביאה מחמת נפשה דביאה ביאה:

ת"ש וכבר שלח כו'. ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה כו' פי' לאו ק"ו ממש הוא דהא איכא למיפרך מה לשפחה כנענית שכן אין קניינה לשם אישות אלא ודאי במה מצינו אתי עליה ונקיט לה בלשון ק"ו וכדפרשינן דכוותה לעיל:

אי אמרת בשלמא נישואין עושה מ"ה פשיטא ליה וא"ת ואלא מאי נישואין עושה אם כן איכא למיפרך מה לביאה שכן עושה נשואין דין היא שתאכל תרומה תאמר בכסף שאינה עושה אלא אירוסין. וי"ל דמ"מ אכתי ק"ו איתא ומה שפחה כנענית שאין הביאה עושה נישואין מאכילתה בתרומה כספה מאכילה זו שביאתה מאכילתה בתרומה אין דין שכספה מאכילה וכ"ת מה לשפחה כנענית שכן אין ראויה לביאה שאין קטינה לשם אישות ואין ביאה קונה בה הא אמרינן דכי פרכינן הכי הדרי' למידן מה מצינו:

ה"ג בהאי לישנא קמא דרבי יהודה בן בתירא אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה משום סמפון דהכי פריך התם עולא בפ' אף על פי טעמא דמשנה אחרונה משום סמפון אבל במשנה ראשונה פי' עולא טעמא משום שמא ימזגו לה כוס דתנן התם נותנין לבתול' י"ב חדש ולאלמנה שלשים יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה זו משנה ראשונה בית דין של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ואמרינן התם אמר עולא דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומ' ומ"ט אמרו אינה אוכלת גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה א"ה הגיע זמן ולא נישאו נמי ופרקינן התם בדוכתא דוכתא מייחד לה רב שמואל בר יהודה אמר משום סמפון א"ה הגיע זמן נמי התם מבדק בדקי לה. הדר אמרינן עלה דסיפא דמשנה אחרונה מ"ט אמר

עולא משום סמפון הילכך האי לישנא קמא דר' יהודה בן בתירא דקתני שאינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה אתיא כמשנה אחרונה ומאי דאמרינן משום דעולא היינו משום סמפון דלכ"ע טעמא דמשנה אחרונה משום סמפון ובאידך לישנא דרבינא גרסינן אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה משום דעולא ולא גרסינן בה עד שתכנס לחופה דע"כ כיון דרבי יהודה בן בתירא מייתי בק"ו מעבד דלא חיישינן לסמפון טעמא דאמרו רבנן שאינה אוכלת בתרומה היינו כטעמא דעולה למשנה ראשונה דהיינו שמא ימזגו לה כוס דלמשנה אחרונה ליכא טעמא אלא משום סמפון וכיון דהא למשנה ראשונה היא ליכא למגרס בה עד שתכנס לחופה דלמשנה ראשונה מכיון שהגיע זמן ולא נישאו אוכלות בתרומה אשתכח להאי לישנא דרבי יהודה בן בתירא ובן בג בג לא פליגי בדאורייתא ובדרבנן הוא דפליגי מ"ט אינה אוכלת בתרומה דרבי יהודה סבר משום שמא ימזגו לה כוס ובן בג בג סבר משום סמפון ותרוייהו ס"ל כמשנה ראשונה ופליגי בטעמא דידה דרבי יהודה כשיטתא דעולא ובן בג בג כשיטתא דשמואל בר יהודה אבל כלהו מודו דהגיע זמן אוכלות בתרומה והיינו דאמרינן מכדי בין מר ובין מר לא אכלה מאי טעם כלומר דבין לרבי יהודה ובין לבג בג מדרבנן לא אכלה משעת אירוסין לאלתר עד שיגיע זמן או עד שתכנס לחופה אם נשאת תוך זמן אם כן מאי בינייהו דמה לי הוי טעמא כבן בג בג משום סמפון או משום שמא ימזגו לו כוס כרבי יהודה ואמרי' דאיכא בינייהו (עליו) קבל מומין ומסר והילך:

דף יא.

ובן בג בג סמפון בעבדים ליכא אי מומים שבגלוי הא קא חזי להו כו' נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו דכלהו הכי איתנהי ואדעתא דהכי נחית ואין זה מקח טעות ופירוש קוביוסטוס משחק בקוביא ובהגדה אמרו ויאמר שלחני כי עלה השחר אמר לו וכי גנב אתה או קוביוסטוס שאתה מתיירא מן השחר פירוש שכן דרך המשחקי' בקוביא שגוזלין ממון בני אדם וגנבי נפשות הם כדי לפרוע המלוי' להם והם מתיראים לצאת ביום והתם בבכורות אמרינן על ענין השקלים אמר לו אותו הגמון לרבי יהושע משה רבכם קוביוסטוס היה או אינו בקי בחשבון היה פירוש שהרי לא נתן חשבון מכל כסף השקלים אלא מאת ככר וזה א"א אלא מפני שגנב מהם או שלא היה בקי בחשבון ולפי שדרך מצחק בקוביא לגנוב מממון בני אדם בהטעאה ובתחבול' בפניהם ואינם מרגישין קורהו קוביוסטוס א"ל מרע"ה גזבר נאמן היה בקי בחשבונות היה מנה של קדש כפול היה:

מאי אמרת ליסטים מזויין או מוכתב למלכות ההוא קלא אית להו. פרש"י וכיון דכן מסתמא ידע במילתא וסבר וקיבל. ולא נהיר' דהא אמרינן התם בב"ב נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך אלא הכי פירושא הנהו כי אית בהו בעבד הני מומין קלא אית להו וכיון דלית להו קלא בהאי עבד מסתמא לא חיישינן דלא שכיחי בהו אבל היכא דאיתנהו ודאי הוי מקח טעות ולא אמרינן סבר וקיבל שאן אדם מקבל מומין כאלו ודכוותי' דהכי איכא נמי מומין דהוה מקח טעות כדאמרינן התם שפחה זו משועממת היא שוטה היא נכפית היא אלא דהני לא שכיחי ולא חיישיינן להו מסתמא והרי זה נכון:

מתניתין בכסף ב"ש אומרים בדינר ובשוה דינר וב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה בגמרא מפרש במאי פליגי ובדין הוא דלא הוה להו לב"ה למתני בפרוטה דהא בקרא כסף כתיב וסבירא להו לב"ה דלאו כסף ממש אלא ממון דהיינו שוה פרוטה וכיון דכן פרוטה עצמה שהיא של נחשת היינו שוה פרוטה עצמה ולאו כסף היא אלא דאיידי דקתני ב"ש אומרים בדינר דלא סגיא בלאו הכי כיון דקתני בכסף תנא נמי לב"ה בפרוטה ובשוה פרוטה אבל התם בפרק הזהב דקתני חמש פרוטות הן לא קתני אלא האשה מתקדשת בשוה פרוטה ואי קשיא לך דהתם במסכת עדיות חשיב האי פלוגתא דב"ש וב"ה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואמאי דהא זימנין דהוי איפכא כגון שבא ראובן וקדשה בפרוטה וחזר שמעון וקדשה בדינר ומת ראובן דלב"ש הרי היא אשת איש משום קדושי שמעון ולב"ה היא פנייה דלא תפסי קדושי שמעין הא לא קשיא דלעולם בכל דינר דאיירי תלמודא או אפליגו בהו תנאי או אמוראי בתר מעשה קמא דההוא ענינא אזלין ובדידיהו שקלי וטרי וכיון דנכן הכא נמי בקדישי קמאי של אשה זו נחלקו ב"ש וב"ה ובדידהו קולי ב"ש וחומרי ב"ה הוא דלב"ש הויא פנויה ולב"ה אשת איש וזה פשוט כנ"ל:

גמרא מ"ט דב"ש שכן אשה מקפד' על עצמה ואין אשה מתקדשת מפחות משוה דינר. פירוש שהוא דבר חשוב אמר ליה אביי אלא מעתה דבקפידא תליא מילתא כגון בנתיה דרבי ינאי דקפדן אנפשייהו ולא מיקדשו בפחות מתרקבא דדינרי הכי נמי דאי פשט' ידה וקבלה חד זוזא דהיינו דינר ה"נ דלא הוה קידושין פירוש וכי תימא הכי נמי א"כ נתת דבריך לשעורין ועוד אמאי קתני מתני' בדינר שהרי אין לדבר קצב' אלא כל חדא וחדא לפי קפדנות':

אמר ליה פשטה ידה וקבלה קידושן לא קאמינא. פי' דכיון דאתרצית מקודשת ובלבד שיהא שוה פרוטה דחשיב ממון דפחות מכאן לא חשיב כסף ולא ממון:

כי קאמינא דקדשה בליליא א"נ דשויא שליח פרש"י ז"ל והשתא סתם שאר נשים מתקדשת בדינר ובנתיה דרבי ינאי בתרקבא דדינרי. ולא נהירא דא"כ אכתי תקשי לן אמאי קתני בדינר דהא כל בליליא או ע"י שליח בחשיבותא תליא מילתא וכל איתתא לפום חשיבתה ונתת דבריך לשיעורין אלא הכי פירושו כי קאמינא דקדשה בלילי אי נמי דשויא שליח דהשתא מסתמא כלהו נשי מיקדשי בדינר ואפילו בנתיה דרבי ינאי דאנן בתר רוב נשים דעלמא אזלינן ואם איתא דההיא איתתא בעיא טפי הוה ליה לפרושי לשליח שלה אי נמי להאי דמקדש' בליליא שאינה מתרצה אלא בתרקבא דדינרי דהא ידעת דמסתמא לא יהיב איניש אלא דינר וכיון שלא פירשה ודאי נתרצית:

רב יוסף אמר טעמייהו דבית שמאי כרבי יהודה אמר רב אסי דאמר כל כסף האמור בתורה כסף צורי. יש שפירש וכיון דבעינן כסף צורי אין לך לומר פחות מדינר שהוא סוף מטבע של כסף באותה שעה. וקשיא להו דהא איכא מעין שהוא מטבע פחות יותר וכי תימא דקים להו לבית שמאי שלא היו מעין בדורו של משה והא כתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרים מעין סלעא ותירצו דלאו למימרא דגרה היינו מעין אלא משקל ידוע הי' ואונקלוס הי' ידוע אצלו שמשקלו כמשקל מעה שבדורו ותרג' אותה מעה כך פי' בתיס' ואינו מחוור. אבל הנכון דבדורו של משה היו שם מעין ואע"ג דכתיב בקרא עשרים גרה השקל ואלו לדידן יש כ"ד מעין בסלע שהרי שש מעה כסף דינר כדלקמן וסלע ד' דינרין הא אמרינן התם בבכורות שהוסיפו על המטבעות שתות ומאי דאמרי הכא בית שמאי דינר היינו טעמא דידהו דכיון דלא כתב רחמנא ממון וכתב כסף כדי שיהא כסף צורי הא אפקיה מפרוטה מפני שאינה דבר חשוב וכיון דאפקתיהו מפרוטה אוקמיה אדינר שהוא מטבע חשוב וכדאמרינן לקמן וכן פירש"י ז"ל. והשתא שקלינן וטרינן אדרב אסי גופה ולא אטעמייהו דבית שמאי דא"כ היכי פרכינן להו מקדושי כסף אליבא דבית הלל אלא ודאי דאדרב אסי קיימינן וספרים יש שגורסי' גופה אמר רב אסי ואין צריך:

ואמרינן וכללא הוא והרי טענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף ותנן הטענה שתי כסף דהיינו שתי מעין כדמוכח בהדיא במסכת שבועות וכדתנן בירו' בהדיא תני הטענה בית שמאי אומרים מעה כסף ובית הלל אומרים שתי מעות כסף אא"ב דכסף של תורה אינו כסף ממש אלא ממון ומסרו הכתוב לחכמים לדון דכל אחד כפי מה שהוא היינו דהכא בקידושין הוי דינר ובטענה שתי מעין ובעלמא פרוטה כפי מה שראו חכמים אא"א דכסף של תורה כסף צורי ממש ומטבע ידוע למה נשתנו שיעוריהן דהכא בקדושין הוי

דינר והתם בטענה שתי מעין ובעלמא פרוטה שהרי בדין היה שיהא לכולם שעור אחד ומנין אחד:

גרסת רש"י ז"ל התם דומיא דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב ופי' הוא ז"ל הא דבעינן התם שתי מעין גזרת הכתוב שיהו שתים דומיא דכלים שהם שנים דיליף כסף מכלים וכלים מכסף יליף כסף מכלים דמה כלים שנים אף כסף שנים דליף כלים מכסף דמה כסף שהוא צורי הוא דבר חשוב אף כלים בעינן שהיא דבר חשוב ולאפוקי מדשמואל דאמר התם טענו שני מחטין והודה לו באחת מהם חייב לכך יצאו כלים למה שהן קמל"ן דכלים חשובין בעינן. ואין פי' זה נכון מכמה טעמים חדא דאכתי תיקשי לן נהי דילפינן כסף מכלים שיהו שנים מנ"ל דהוה מעין נימא שני דינרין כדאמרינן הכא בקידושין דינר. ועוד למה ליה לתלמודא לאיתויי הכא מאי דדרשינן מה כסף דבר חשיב אף כלים דבר חשוב דהא לא איצטריך הכא ליפרוק קושין ועוד היכי חשיב מעה כסף דבר חשוב דהא בקידושי' משום דקפידן רחמנא אדבר חשיב ואפקיה מפרוטה אוקמיניה אדינר ולא אוקמיניה אמעה שהוא סוף מטבע והיה ראוי לאוקמי במעה משום דתפשת מועט תפשת. ועוד היכי אמרינן דריש תלמודא דמה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב ולאפוקי מדשמואל דהא התם ליכא מאן דפליג עליה דשמואל והתם אמרינן דדייקי קראי כוותיה דשמואל דכלים כלי כל דהו משמע ולא כלי חשוב דוקא וכדאמרינן גבי חליפין דבעינן כלי קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה. אבל הגרסא הנכונה כגרסתו של רבינו יהוסף הלוי בן מיגש ז"ל דגריס הכא והתנן במסכת שביעית מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב. וה"פ מה כלים שנים והיינו דבעינן שתי כסף (הוי דלהוי) ולא סגי בכסף אחד כמו בקידושין וכן מאי דהוה מעין ולא הוה דינרין משום דהכא לא בעינן כסף חשוב אלא כל שהוא מטבע כסף דמה כלים כיון שהוא כלי ראוי למלאכה הוי חשוב וקרוי כלי ונשבעין כשכפר באחד מהם כדשמואל אף כסף כל שהוא מטבע כסף ויוצא הוי חשוב לגבי הא ונשבעין עליו הילכך אוקמי' אמעין שהוא כסף מטבע של כסף צורי כדמתרגמינן עשרין מעין סלעא והא דילפינן להו תרוייהו מכלים משום דאי לא אתו כלים אלא ללמד על כסף שהוא שנים לימא כספים ואי לא אתו אלא ללמד מה כלים דבר חשוב לימא קרא כלים אלא ודאי מדכתיב כלים שמעינן שבא ללמד על שניהם שיהא כסף חשוב אפילו סוף מטבע ושיהו שתי מעין. וכי תימא ולב"ה דסברי דכסף של תורה ממון היא ולא כסף צורי מ"ש דבארוסין סגי בפרוטה ובטענה בעינן שתי מעין טמא שתי פרוטות. ואיכא למימר דכיון דגבי טענה כתב רחמנא מנין שיהו (שוין) שנים

הא גלי לן דכסף בהאי דוכתא אינו ממון סתם אלא מטבע כסף הוא וכיון דכן אוקמינן אמעין שהוא סוף מטבע אבל בעלמא שלא ירדה תורה למנין משמע כסף כל שהוא ממון ואפילו פרוטה והרי זה נכון וזו שיטתו של רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל. ושיעור שני מעין ופרוטה לפי מה שכתבו רבינו יצחק ורבינו חננאל ז"ל שהדינר יש בו נ' ארגינ"ץ של כסף נמצאו השני מעין ארגינ"ץ אחד ופרוטה היא משקל חצי שעורה של כסף נקי:

דף יא:

והרי מעשר דכתיב ונתת הכסף וצרת הכסף ותנן הפורט סלע של מעשר שני. פי' אם יש לי סלע של מעות מעשר שני בפרוטות ורוצה להחליפו במעין של כסף פליגי ב"ש ב"ה אי בכל סלע מעות או במחצה סלע מעות ומפרש טעמייהו בפ' הזהב מ"מ חזינן שהוא על פרוטות חלל מעשרותיו תחלה ואע"ג דכתיב כסף אלמא לאו כסף צורי הוא ופרקינן דהתם כסף הכסף ריבה אפי' פרוטות ופרכינן והרי הקדש דכתיב ויסף חמישית הכסף ערכך ואמר שאואל כו'. ופרקינן התם קדש קדש יליף ממעשר ויש ספרים שכתוב בהם כסף כסף יליף ממעשר ולא למימרא דמכסף כסף גמרינן לה דאם כן אף לכל כסף האמור בתורה נילף הכי אלא ה"פ כסף האמור כאן יליף מכסף האמור במעשר בג"ש דקדש קדש ורש"י ז"ל פי' בע"א:

האי מימרא דשמואל כבר פירשתי' בפ' הזהב גם בפ' ראשון של מסכת ע"ז פירוש מרווח: ופרכינן לימא רב אסי דאמר כב"ש אלא אי איתמר הכי איתמר כו' וקשיא לן ולרב יוסף דאמר כרב אסי דאמר כל כסף האמור בתורה ואפילו כסף סתם קאמר שהא כסף צורי לימא רב אסי דאמר כב"ש. ואיכא למימר דלרב יוסף אין הכי נמי דרב אסי דאמר כב"ש ולא איכפת ליה לרב יוסף בהאי. א"נ והוא הנכון דרב יוסף לא קאמר בדוקא דרב אסי כל כסף אפילו סתם קאמר אלא דרב אסי אמר שיש כסף בתורה שהוא כסף צירי ולא ידע אי כל כסף או כל כסף קצוב דוקא ומ"מ ב"ש דבעו בקדושין דינר סבירא להו דכל כסף אפילו אינו קצוב הוא כסף צורי ולהכי בעי בקדושין דינר וב"ה סבירא להו שאינו אלא כשהוא כסף קצוב אבל כסף סתם ממון הוא ואפילו פרוטה אשתכח פלוגתייהו בדרב אסי אי אמרינן כל כסף או אמרינן כסף קצוב דוקא והיינו דאמר רב יוסף טעמייהו דב"ש כדרב אסי אבל רב אסי איפשר דכסף קצוב קאמר קאמר כב"ה ואנן דייקינן על מימרא דרב אסי או כל כסף סתם קאמר היכי שביק ב"ה ואמרי כב"ש אלא ודאי דאיהו כסף קצוב קאמר ורב יוסף שכח תלמודא בההיא שמעתא קמייתא דכתובות וזה נ"ל נכון:

מאי קמל"ן תנינא חמש סלעים של בן שלשים של עבד כו' תמיהא מילתא אמאי לא עריב חמש סלעים של בן בהדי אידך ועבד מיניה בבא באנפי נפשה דהכא דחדא מתניתא ודברים מפורשים בתורה ליכא לממיר חדא חדא שמעינהו וגרסינהו. ומורי וכ"ו ותירץ לי דמשום דאמרי' התם בבכורות שהוסיפו על כל השקלים האלו חוץ משקלים של פדיון הבן מני ליה הכא באנפי נפשיה ונכון הוא:

כסף מדינה איצטריכא ליה דלא תנן כו'. איכא למידק וכללא הוא דכל כסף של דבריהם כסף מדינה הא תנן בפרק החובל. התוקע לחברו נותן לו סלע רבי יוסי אומר מנה ופרישנא התם שהוא מנה צורי. תירץ רבינו הגדול שלא אמר רב אסי שיהא כל כסף דברים כסף מדינה לעולם אלא שיש בדבריהם אף כסף מדינה ומסתמא כסף מדינה משתעי ולפי' אמרוהו סתם דתפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת אבל כשפירשו שהוא כסף צורי הרי פירשו ואין זה קושיא לפי שהזכירו כסף צורי. מיהו תמיהא לי הא דתנן בכתובות וכן המשיא את הבתולה לא יפחות לה פחות מחמשי' זוז וטרחינן בגמ' לאוכוחי מסיפ' דקתני אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה דמאי נ' זוז ד' זוזי פשיטא שהוא כ"מ ול"ל כולי האי תיפוק אי דסתם דבריהם בכסף מדינה עד שיפרשו וי"ל דשאני התם דהוה ס"ד שלא יספק לנישואי בת ישראל פחות מחמשין זוז של כסף צורי דכסף מדינה הוא דבר מועט ואינו הגון לעניין כזה והכי אצטרכינן לומר דאפילו התם כסף מדינה הוא אבל ליכא לפרושי כמו שפירשו רבים שאין כסף של דבריהם כסף מדינה אלא בסלע דומיא דשל תורה אבל לא במנה או בחמשים וכל דבר קצוב דהא לא משמע הכי לישנא דרב אסי כלל:

הא דאמרינן והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה. פירוש דהכי משמע לשון והפדה שיכון מסייע לה שתפדה עצמה הא כיצד שתגרע פדיונה שאי איפשר לו שיהא משמע שיפדנה הוא לגמרי כיון שקנאה. כל היכא דלא מצי מייעד פירוש כגון שמכרה לקרובים או לעכו"ם לא הוה זביני:

דף יב.

רבא אמר היינו טעמא דבית שמאי שלא יהו בנות ישראל כהפקר. פי' ומדרבנן הוא אבל מדאורייתא בפרוט' סגי דכסף סתם ממון משמע וכי תימא היכי מפקעי רבנן קדושי דאורייתא כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה וזמנין דמפקעי להו בגיטא דכל דהו וזימנין בלא שום גט כלל כההיא דאותביה אכורסייה דמסכת יבמות וכן הא דהכא לב"ש וכבר פירשנוה יפה במקומות אחרים. אי נמי והוא

הנכון דאפילו מדאורייתא אוקמי' רחמנא אדינר שהקפידה על בנות ישראל שלא יהו כהפקר:

סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו. פירוש כל שיוצאת באותו מקים שהיו הקדושין ואף על פי שאינה אחד משמנה באיסר דכיון דנפקא בההיא דוכתא חשיבא ממון:

אמר ליה אביי והא עלה קתני כמה היא פרוטה וכי תימא הני מילי בדורו של משה פירוש וליכא למימר בדורו של משה מאי דהוה דהא נפקא מינה למקום שאין יוצאין שם פרוטות דבעינן פרוטה דמשה אי נמי היכא דקפדא דלא תיקדיש אלא בפרוט' דמשה:

וכי אתא רב דימי אמר שיער רבי סימאי בדורו כו' וכי אתא רבא אמר דרבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו כמה היא פרוט' פירוש ובמקומותם של חכמים אלו פרוטות היו מצויות דאי לא מאי קושיא דכיון שאין שם פרוט' בעיר צריכין היו לשער פרוטיו של ב"ה אלא ודאי פרוטות היו שם וזו היא עדותן של רב דימי ורבי שאע"פ שהיו פרוטות בעירן לא היו סומכין עליהן חכמים אלא לקדש בהם אשה עד ששיערו פרוטה של ב"ה ודלא כרב יוסף:

אמר ליה רב יוסף היינו דתנינא במסכת תמורה גבי הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה שהו' חייב להביא קרבן בשתי סלעים ואמרינן בא וראה כמה החמירה תורה בנהנה מן הקדש דמשום שוה פרוטה מביא שתי סלעים שיש בהם כמה פרוטות וצא וחשוב כמה פרוטות בשתי סלעים יותר מאלפים אא"ב דפרוטה של תורה בכ"מ פרוטה כל דהו זימנין שהוא בשתי סלעים של תורה מן הפרוטות היוצאות עכשיו יותר מאלפים אא"א דפרוטה האמורה בכ"מ לעול' היא א' מח' באיסר היכי הוי יותר מאלפי' דהא אפילו אלפים לא הוי אלא אלף קל"ו לפי חשבון קצ"ב פרוטות שיש בדינר וחשבונו פשיט וידוע:

אמר ליה אביי לרב דימי כו'. עד נמצאת פרוטה אחד מששה באיסר. פי' שהרי לדברי הכל שש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין וכיון שיש במעה כ"ד פרוטות חלקם על ד' איסרים שיש במעה ויעלו לכל איסר ואיסר שש פרוטות נמצאת פרוטה אחד מששה באיסר:

אמר ליה בן לדידי בן לרבין אליבא דתנא קמא לא פלגינן דאנן כותיה סבירא ליה ופלגינן עליה דרשב"ג דלר"ש בן גמליאל אין בדינר אלא קמ"ד פרוטות לחשבון כ"ד למעה אבל לעולם לדידן יש בדינר קצ"ב פרוטות אלא דהיכא דאייקר איסרי ולא שוי דינר אלא כ"ד איסרי שוי האיסד שמנה פרוטות והיכא דזיל איסרי ושוי הדינר ל"ב אסרין כשתחלק הקצ"ב פרוטות בל"ב איסרין אין האיסר אלא שש פרוטות. וליכא למימר דתרווייהו כרבי

שמעון בן גמליאל וכגון דאייקיר איסרי טובא דקמו בציר מכ"ד בזוזא דכי מפלגת קמ"ד עלייהו היה שמנה באיסר דהא ליתא דלעולם אין בדינר פחות מכ"ד איסורין בחשבון שש מעה כסף דינר ומאי דאמרי' דאייקור איסרי וקום כ"ד בזוזא. (חסר):

אמר שמואל קדשה בתמר' אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. יש שפירשו דכיון דבמדי שויא פרוטה הרי היא חשובה ממון ודוקא כשהוא דבר המתקיים שאלו תוליכנו למדי הוה שוה לה פרוטה ואשתכח דממון יהב לה אבל ירקות וכיוצא בו מדבר שאינו מתקיים עד למדי כיון דהכא לא שויא פרוטה והתם אי אפשר להוליכו הרי אין כאן ממון כלל ואינו מקודשת אפילו קדושי ספק וכ"כ הרמב"ם ז"ל גם רבינו הגדול מודה לו. ואיכא למידק א"כ כי אקשינן עליה ממתניתין דקתני שוה פרוטה לוקמה מדבר שאינו מתקיים. ואיכא למימר דאה"נ אלא דנקט מילתא כויחא ושינוייא דהוי קושט' דמהני' לקדושי ודאי. אבל בתוספות כתבי דהא דשמואל אפילו בדבר שאינו מתקיים דאנן לאו משום דאיפשר דשויה לה לאשה פרוטה ה"א דאתינן עלה דהא מילתא דחיקא שתוליכנו למדי ותוציא מנה על פרוטה אלא טעמא דשמואל משום דחיישינן שמא יזדמן כאן אדם ממדי ויראה שהמקדש בתמרה וכיוצא בו שאין קדושיו קדושין וילך ויורה כן בעירו ולא ידע דהתם דשוי פרוטה מקודשת:

כאן לקדושי ודאי כאן לקדושי ספק. נראין דברי רבינו ז"ל שכתב שאפילו ברי לנו ששוה פרוטה במדי אינם אלא לקדושי ספק מדרבנן משום חומר אשת איש שאלו מן הדין אין לך בקדושין אלא כפי מקומו ושעתו תדע דלענין גזל הגר דקי"ל שאם גזל שוה פרוטה יוליכנו אחריו למדי ואף על פי שהגזל קיימת ואין חוששין שמא תיקר ולא חיישינן נמי שמא שוה פרוטה במדי ומייתי אשם בלחוד דאלמא אין לך בדבר של ממון אלא כפי מקומו ושעתו ולרבותא נקט הכא דאפילו מן הספק חוששין לקדושי ספק שמא שוה פרוטה במדי:

ההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא משער בה אי אית בה שוה פרוטה למה לי והאמר שמואל חוששין שמא שוה פרוטה במדי לא ס"ל דשמואל תמיהא מילתא אמאי אוקמינן פלוגתא בינייהו בכדי נימא כדאמרן לעיל כאן לקדושי ודאי כאן לקדושי ספק וי"ל דקי"ל דרב חסדא לא ס"ל דשמואל דהא חזינן דאמרו רבנן לרב חסדא והא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה ואינהו לאו לשווינהו קדושי ודאי קאמר הכי דהא לא אפשר כלל דמשום קלא תהא מקודשת גמורה שלא יתפשו בה קדושי שני אלא אינהו לקדושי ספק קאמרי הכי ומינה שמעינן דרב חסדא אפילו ספק מקודשת לא עביד לה ולא אצרכה גיטא כלל והיינו נמי דפרשי רבנן

מההיא משפחה וזה מבואר והא דאמרינן היינו דיהודית ולא אייתי לה מהא דתנן הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי שהוא מותר בקרובות בתו ובתו מותרת בקרוביו דאלמא אין האם נאמנת לאסור בתה ולא קרובותיה על אחרים משום דשאני הכא שאף הבת מודה לדברי האם ומשום הכי איצטריך להא דיהודית כנ"ל:

דף יב:

הא דאמרו לרב חסדא והא איכא עדים באורי דההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה לאו למימרא דידעי ודאי דאיכא עדים דא"כ היכי איפשר דלא חייש לה רב חסדא כלל אלא ה"פ והא איכא קלא דאיכא עדים באורית ולאו קלא דאתחזק בבי דינא כדחזי דא"כ לא סגיא דלא ניחוש ליה דהא קי"ל יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ולא דמי למאי דאמרינן התם מימר אמרינן עיינו רבנן בקדושי ולא הוה ביה ש"פ ובטלה קלא דהתם הוא משום דאשתכח דהכי הוה קושטא דמילתא שלא היה בקדושי שוה פרוטה אבל בכאן שהקול מוחזק שהיה ש"פ היכי איפשר דלא ניחוש לקלא אלא ודאי דהאי קלא דלא איתחזק בבי דינא הוה ואע"ג דקי"ל התם דכל קלא דלא איתחזק בבי דינא. לאו קלא הוא קסברי הני רבנן דהתם הוא שקול הקדושין הוא יוצא לגמרי ואין קדושין מוחזקין כלל אלא על פי הקול דלא מחזקי' קדושי מעיקרא אפומייהו אבל בזו שכבר היא מקודשת בפנינו אלא דמספקא לן בקדושי אי היה בהו ש"פ אי לאו בכי הא חיישינן לקלא אע"ג דלא איתחזק ורב חסדא סבר דכיון דסהדי ליתנייהו לא חיישינן לקלא דלא איתחזק אפילו בהא ואייתי ראיה מעובדא כבנתיה דמר שמואל דאפילו שהיו שבויות בפנינו אלא דמספקא לן אם נבעלו לא חששי לקול דאמרי דהוה עדי טומאה מכיון דלא איתחזק. ואביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא דאמרי אם הקלו בשבוייה נקל באשת איש פי' דאע"ג דחזינן דכשים שהאשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת כך אם אמרה אשת איש אני הייתי וגרושה אני נאמנת שאני התם דהפה שאסר היא הפה שהתיר דאורייתא הוא בכל דבר ואפילו באשת איש כדנפקא לן מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ולא עוד אלא דסבראי הוא ולא בעיקרא כדאיתא בכתובות פרק האשה קמא אבל הכא דאיכא קלא לאסור' אמרי' שאם הקלו בקול זה בשבוי' נקל באשת איש ולאו משום דשבוייה איסור לאו ואשת איש איסור כרת דהא אמרינן התם ביבמות דכל בדאורייתא ל"ש איסור לאו ל"ש אסור כרת וכן נמי ל"ל דמשום דשבויי' חזקה דכשרות שהיתה בחזקת בתולה דבאידך נמי איכא חזקה דכשרות שהיתה קודם ספק זה בחזקת פנויה ואוקמה אחזקת' אלא טעמא משום דשאני שבויי' דמנוולא נפשה לגבי שבאי ואיתתא לא איתרעי שהרי

אעפ"י שנשבית אפשר שלא נבעלה וטהורה היא ובמקצת נוסחות גם בהלכות רבינו ז"ל גרסי הכי בהדיא אם הקלו בשבויי דמנוולא נפשה לגבי שבאי נקל באשת איש וכי תימא הניחא. למאן דס"ד התם דעדי שבוי' איתמר אלא למאן דאסיקנא דעדי טומאה איתמר הא איתרעאי חזק' זו דמינוולא נפשי' איכא למימר שחזקה זו דמינוולא נפש' לגבי שבאי גדולה כ"כ דאית לן לאורועי קלא כיון דלא איתחזק ולמימר דקלא דשיקרא הוא ולעולם לא יבאו עדים שיעידו על טומאת' והרי זה נכון:

ההוא גברא דקדיש בשוטית' דאסא בשוקא. פי' ולא הוה ביה ש"פ שלחא רב אחא בר רב הנא לקמיה דרב יוסף שלח ליה נגדיה כרב ואיצטריך גיטא כשמואל פי' הא אלו לא הוה חיישינן לשמואל לא הוה נגיד ליה משום דרב כיון דלא אהנו מעשיו כלל:

דרב מנגיד מאן דמקדיש בביאה. פירוש משום חוצפא שבעל בפני עדים ולא מיחוור כלל דהא בעידי ייחוד סגי כדכתיבנא לעיל ותו דהא אמרינן ביבמות גבי יבם מצות יבם מקדש והדר בעיל אבל בעיל והדר מקדש לא משום דרב דמנגיד אמאן דמקדש בביאה והתם בין בתחל' בין בסוף לא סגיא דליכא עידי ביאה שהרי ביאה גומרת בה ולא כסף ושטר לכך פר"ת ז"ל דהיינו חוצפה משום שעושה הפקר שתהא תחלת קירובו באשתו בביאה ונראה כעושה דרך זנות:

ומאן דמבטיל גיטא מסתבר לי דרב לטעמיה דס"ל דביטלו שלא בפניו מבוטל ומשום הכי מנגדינן ליה שהוא גורם להביא ממזרי' לעולם דזימנין דלא ידיע בטוליה ויהיב ליה שליחא לגיט' לאיתת' ומינסבא ביה ובתר הכי משתכח דבטלי' ותצא ובניה ממזרי'. הא למ"ד ביטלו אינו מבוטל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה כיון דלא אהני בטוליה ולא נפיק מיני' חורבא לא מנגדינן ליה ואע"ג דרב יוסף ס"ל התם בפ' השולח דביטלו שלא בפניו אינו מבוטל ואנן מייתינן הכא הוא רב על מימרא דרב יוסף לא מייתי לה אלא משו' מאי דקאמר ננגיד כרב דמנגיד אמאן דמקדש בביאה ובהא ס"ל כרב ופליג באידך דמנגיד אמאן דמבטל גיטא ואפשר לומר דאפילו לרב יוסף דסבר ביטלו שלא בפניו אינו מבוטל מנגדינן לי' משום דמפיק עליה לעז וכגון שהרואה סבר שהועיל ביטולו והגט בטל ובטה ממזרים וגם זה נראה לי נכון:

ההיא גברא דקדיש בציפתא דאסא כו'. עד כל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא. ואיכא למידק מהא דתנא לקמן בפרק האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבדו אם נשתייר בו שוה פרוטה מקודשת. והא התם לא אמר' מידי אלא דאישתיקה ומ"ש דשתיקה לאחר מתן מעות מהני'. תירצו בתוספות דההיא בדשדיך ואידך מתניתא דמייתי רבא בדלא שדיך. ולא נהירא שכל כה"ג הוה

להו לפרושי בגמרא כדלקמן גבי חטף סלע מידה. אבל הנכון דהתם בדאמרה אין והא דלא פירשי הכי במתניתא למתני רצתה מקודשת משום דהתם לא אתא תנא לאשמועינן מידי בדין קדושי סתם ושתיקה דהא פריש לה באידך מתניתא דקא מייתי הכא רבא והתם אתא לאשמועינן שהמקדש בפקדון שבידה אין דעתם על כלו אלא מה שנשתייר ממנו קיים וכל שיש בו שוה פרוטה מקודשת ולעולם בדאמרה אין וכן פי' רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל:

אמר רבא מנא אמינא לה דתניא כו'. קשו בה בפום נהרא משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יהבינהו ניהלה סברא אי שדינא להו מחייבנא בהו הקשה הראב"ד ז"ל אי משום הא הוא דלא שדיתנהו תשדינהו ולימא ליה שקול פקדונך דרשתא לא מחייבא בהו ומדלא אמרה הכי נימא דודאי מתרצית היא בקדושין ותירץ הוא ז"ל דמיירי בפקדון שיש בו זמן ועדיין לא הגיע זמנו דהשתא לאו כל כמיני' למימר ליה הרי שלך לפניך ולמתב' ניהליה שלא מדעתו ולא מיחוור דא"כ הוה ליה לפרושי הכי בהדיא דפשטא דמתניתא סתם שאין בו זמן משמע. ואחרים תירצו דאנן לאו דינא קאמרינן אלא סברא דידה שטועה וסוברת דכיון דבתורת פקדון יהבינהו ניהלהי אי תישדינהו קמיה מחייבא באחריותן עד דמטו לרשותיה דומיא דמלוה ולא מיפטרא משום אמירתה דתימא הרי שלך לפניך אבל בקידושי' לא איפשר לה למטעי כלל כיון דלא קבלתינהו בתורת פקדון ואם איתא דלא ניחא לה תשדנהו ופריק רב אחא דאטו כלהו נשי דינ' גמירי כי היכי דטעא בפקדון טעי' נמי בהא דקדושין דסבר' כיון שבאו לרשות' בתור' קידושין אי לא מורה בקדושין ושדיא להו ומיתברי מתחייבי בהו ואיברא דלישנא דגמ' אתי שפיר להאי פירוקא דקאמרינן מעיקרא סברא אי שדינא להו ולא אמרינן התם אי שדיא להו מחייב בהו דאלמא לאי דינא הוא אלא דאיהי טעיא וסברה הכי וכאידך דפריק רב אחאי [קאמר] ה"נ סברה אי שדינא להו דהיינו סברה בטעותא ולאו מדינא אלא דאכתי תקשי לן אם על זה אנו באין לדון דמשום דסברה דתחייב בהו אע"ג דאמרה הרי שלך לפניך הוא דלא שריתנהו מ"מ אמאי שתקה לגמרי תימא ליה אני רוצה בקדושין ותו לא בעיא וליכא עלה משום חששה. לפיכך יש לנו לומר דקושיא מעיקרא ליתא דהכא ודאי אלו אמרה ליה תא שקול לפקדונך ואמר לא בעינ' ובתר הכי שדיתנהו קמיה פטורה ואיהי נמי ידעא במילתא. מיהו הכא אין אנו באין לדון אלא על שתיקת' ועכוב המעות אם הודא' היא שמודה בקדושין או לא ובהא טענינן דלאו הודאה היא אלא דחיישינן דמיתברי' ומיחייב' באחריותן ואיהי לא בעיא למיטען בהדיה ולא למימר ליה אני רוצה בקדושי' ולא לומר לו טול את שלך אי משום כסופא וצניעותא אי

משום דמאיס ליה דיבוריה הילכך אין לנו לדון אלא על שתיקת' בלבד וזה עיקר מפי רבינו נרו בשם רבו ז"ל:
ואגב אורחין שמעינן מהכא דכל שכבר בא בפקדון לידו אינו נפטר בזריקה לפניו עד שיאמר לו טול פקדונך ואמר לא בעינ' דבתר הכי שדי ליה קמיה ומיפטר אבל בתחילת פקדון אם אינו רוצה להיות נפקד שלו זורקו לפניו ונפטר וכדכתבי' לעיל:

דף יג.

והא דשלח להו רבינא אתון דשמיעא לכי הא דרב הונא חושו לה להצריכה גט מספק תמיהה לן אם להצריכה גט מספק למה לי משום שתיקה דלאחר מתן מעות דארבעה זוזי בלאו הכי נמי צריכה גט מספק משום קדושי ציפתא מדשמואל דאמר חוששין שמא שוה פרוטה במדי ואיכא דדחו לה לדשמואל מהא דרבינא וכל הני דלא חיישי לה משום דשמואל ואחרים תירצו דהא איתתא משום דשמואל אצרכוה גט וכי שלחו לקמיה דרבינא לאו האי עובדא דציפתא שלחו קמיה אלא הכי שלחו ליה שתיקה דלאחר מתן מעית במידי דלאו פקדון כגון שזרק לה כסף תוך חיקה וחזר ואמר התקדשי לי בו מי מהניא דהא אנן לא תנן דלא מהניא אלא בפקדון אבל היכא דלא הוי פקדון מי מהניא דהא דרב הונא בריה דרב יהושע מפליג ביניהו ואהדר להו דאינהו דשמיעא להו הא דרב הונא ליחשו לה. ולא מחוור. אבל הנכון דבהאי עובדא דהכא אפילו שמואל מודה דאין חוששין שמא שוה פרוטה במדי דהא אמרה ליה והא לית ביה שוה פרוטה וגליא דעתה דלא בעיא לאקדושי לזה בפחות משוה פרוטה ובהא ודאי אפילו נתן לה מנה ואמרה איני רוצה אלא במאתים אינה מקודשת כלל ואפילו קדושי ספק עד שיתן לה מאתים וכיון דאמרה הכא שאינה רוצה להתקדש אלא בדבר שישוה לה ש"פ בכאן ל"ל למיחש תו שמא שוה פרוטה במדי וזה מבואר כנ"ל:
ולענין הלכתא בדשמואל איכא לדחויא מהא דרב חסדא הלא ס"ל כותו' ורבנן דפרשי מההיא משפחה אמרי' דלאו משום דס"ל כשמואל דאלמא לאו הלכתא היא מיהו כיון דחזינ' בההיא דקדיש ביומא דשיקא דרב אחא ורב יוסף מצרכי לה גט כשמואל אית לן למיחש לה להחמיר וכן פסקו הגאונים ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל:
האי איתתא דהוי מזבנא ורשכי כו'. עד שיכולה למימר שקלי ודידי שקלי איתיבי' רבא כו' עד הא בדשדיך הא בדלא שדיך. פי' דכיון דאיכא שדוכין כי שתקה בשעת מתן מעות מתרצית היא בדבר ומקניא ליה מאי דחטף מינה לקדוש' בה:

ולענין טבעת שאול' מסתברא דאין מקדשין בה אלא א"כ היא שאולה אצלו לזמן ויש בהנאת תשמישה שוה פרוטה היא מקדשה בזכות שיש לו בה שמקנה לה ויש בו שוה פרוטה וכן אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר טבעת אחד וקדשה בה אינה מקודשת דהא איהו מחייב להדורי גופא לנותן דאי לא לא קנה כדאמרינן גבי אתרוג לא החזירו לא יצא וכיון דכן כי יהיב לאשה נמי ע"מ להחזירה לו היא ואין אשה מתקדשת במתנה על מנת להחזיר כנ"ל:

הא דאמרינן כדמתרגם רב יוסף אף על פי דיונתן בן עוזיאל הוא שתרגם נביאים לפי שרב יוסף היה סגי נהור ולא יכול ללמוד דברים שבכתב על פה היה רגיל בתרגומו וכההיא דאמר רב ששת בפ"ק דברכות אנן בדידן ואינהו בדידהו:

מולידין בנין מנשי חבריהון וכי תימא ובלאו תרגום דרב יוסף נמי תיפוק לי' דהא כתיב בקרא ניאוף ויש לומר דאי לאו דרב יוסף ה"א בדמים נגעו היינו מרציחה וכי כתיב באידך קרא על כן תאבל הארץ עליה קאי דהוא בתרא וכי תימא ואכתי אמאי חמירא מדור המבול אטו בדור המבול לא הוה הכי והא כתיב כי הפחות כל בשר את דרכו וי"ל דהיא הנותנת דכיון שחטאו בה בדור המבול ונענשו עליה והם חזרו ושנו בחטאתם שראוי להחמיר בעונשם:

לא נגזרה על דגים שבים. פירוש שלא השחית כל בשר דרכו על הארץ ולא נענשו בעין הארץ. מכאן אמרו בתוס' דהא דגרסינן התם בהגדה עורזילא דימא היכא הוה קאי בתיבה דטעותא היא שהרי לא נגזרה גזירה על דגים שבים אלא ה"ג עורזלא דימא והיא עופר הראם:

ה"ג אלא מי כתיב ופרצו פרצו כתיב ונוסחי דלא גרסי אלא הכי בעי לפרושי ודכותיה בתלמודא טובא:

דף יג:

הדור יתבו וקאמרי הא דתנן האשה שהביאה חטאת' ומתה יביאו יורשים עולתה. פירוש הא מתני' באשה יולדת שחייבת להביא חטאת ועולה וה"ה לכל חייבי עולה וחטאת כגון זב ומצורע וכיוצא בהם וחדא מנייהו נקט ומשום דאיירי רישא דמתטיי התם באשה קתני סיפא נמי באשה ופי' שהביאה חטאתה ומתה היינו שהקריבה אותה ממש מחיים אבל בהפרש' בעלמא לא סגי דחטרת שמתו בעליה אף כל פי שהפרישיה מחיים למיתה אזלא כדאיתא בכמה דוכתי וכיון דמתה וא"א להקריב חטאת' אף העולה אינה קריבה דהא תנן כל החטאות קודמת לעולה וכיון דכן אע"פ שהפרישה עולתה

מחיים אינה קריבה וכ"ש אם לא הפרישתה שאין מפרישין איתה לאחר מיתה. וקשיא לן הא דקתני סיפא דמתני' הביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשי' חטאתה משום דחטאת שמתו בעליה אזלא למיתה למה לי מתה אפילו לא מתה נמי כיון שכבר קריבה עולתה שוב אין מקריבין חטאתה דהוה לה עולה קודמת לחטאת ואנן חטאת קודמת לעולה בעי' וכ"ת דהני מילי לכתחלה וקודם שיתקרב אחת מהם דאי אפשר להקריב' שתיהן ולהקדים החטאת מקריבין אותה ואם לאו אין מקריבין אותם כלל. אבל בדיעבד שכבר הקריבו העולה מקריבין החטאת אחריה הא ליתא דהא אמרי' בפסחים פ' תמיד נשחט וכ"ת כשקרב' עולתה כבר ומיקרב' עול' קודם חטאתו והתני' כו' ופריק רבא שאני עול' מצורע רחמנא אמר והעל' את העול' שהעל' כבר טעמא דרבייה רחמנא במצורע הא בעלמא אסור אפילו בדיעבד כי התם ואית דמתרצי דלעולם אין דין חטאת קודמת לעולה אלא לכתחיל' בלבד ושאני מצורע דכתיב ביה זאת תהיה לעיכוב ולהכי איצטריך ריבוייא אבל בעלמא דליכא עיכובא בדיעבד תביא חטאת אחר עולה מחייב. ולא נהירא מדאמרינן בזבחים הביא אשמו ונשחט לא יהא אחר ממרק בדמו עד שישחוט את החטאת אלא תעובר צורתו ותצא לבית השריפה ואמאי אסור בדיעבד דהא כי כתיב זאת תהיה לאו אשחיט' קאי אלא אקרבה. ובתוספות תירצו דכיון דרבי רחמנא גבי מצורע שאם הקריב עולתו בדיעבד יקריבו חטאתו גמרינן מינה לכל חייבי חטאת ועולה דכוותי' אבל אין למדין ממנו לחטאת ואשם שדנין חטאת של מחוסרי כפרה מחטאת ועולה של מצורע ואין למדין אשם וחטאת מעולה וחטאת והכי משמע קצת בפ' תמיד נשחט. ואפשר עוד לומר דסיפא דקתני הביאה עולתה ומתה לא שהקריבה ממש דומיא דהביא' דרישא דא"כ אפילו מחיים נמי לא תביא חטאתה אלא מאי הביאה הפריש' והא הביאה סתמא דמשמע הקריבה דומיא דרישא משום דמתני' איתא אפילו במצורע כדכתיבנא ולגבי מצורע אפילו הקריב עולתו כבר יקריב חטאתו מחיים מרבויי דקרא וזה יותר נכון:

אמר רב יהודה בר שמואל והוא שהפרישת' מחיים. פי' הא דתנן יביאו יורשין עולתה דמשמע שכופין אותן בכך דוקא שהפרישתה מחיים שכבר זכה בה מזבח אבל לא הפרישתה מחיי' לא פי' דחובה הוא דרמי עלה שעבודא וכיון שמתה אין כופין היורשין לפרעו אלמא קסבר שעבודא לאו דאורייתא והיה ליה כמלוה על פה בעלמא שאינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אליבא דשמואל. ומסתברא דאע"ג דסבר שמואל שעבודא לאו דאורייתא מודה הוא דמצוה איכא וכופין אותו לקיים מצוה זו וכדאמרינן בכתובות אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא לדידך דאמרת פריעות ב"ח

מצוה פירוש מצוה בעלמא ולאו שעבידי' אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי היאך כופין אותו לפרוע ב"ח א"ל תנינא בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל כופין אותו עד שתצא נפשו פי' ה"נ כופין אותו ועד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו כיון דמצוה דממון היא. וכ"ת א"כ מאי האי דקאמר שמאל דמלוה עלפה אינה גובה מן היורשין וקאמר נמי דמהאי טעמא אין כופין את היורשין להביא עולתה דהא גבי יורשין איכא נמי מצוה דקי"ל מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ואפילו ממה שאינו משועבד למלוה כגון מטלטלין א"נ נכסים שקנה אחרי כן כגון לוה וקנה והוריש למ"ד לא משתעבד כדמוכח בהדיא בפרק מי שמת דאלו מנכסי דידהו דכ"ע ליכא עליהו שום מצוה וההיא עובדא דקטינא דאביי דאמר להו איידך זוזי מציה קא עביד בו היינו לפי שירשו אותן מעת מאביהן והיה עלהן מצוה לפרוע חוב אביהן מהם אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואומר רבינו נר"ו דאע"ג דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא כופין אתו ב"ד לפרוע חובו כההוא דכתובות התם הוא דאיכא עליה מצות עשה דאורייתא ולא משום הין צדק שיהא הן שלך צדק דהיא לשלא ידבר אחת בפה ואחת בלב דרשינן ליה בב"מ אלא עשה דידה מדכתיב האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה דרמא עליה רחמנא לפרוע ב"ח ואע"ג דההיא קרא במשכון כתיב שמעי' שמצוה לפרוע חובו ומאי דדרשינן מיניה במס' גיטין דב"ח בזבורית דמה דרכו של אדם להוציא פחות שבכליו נהי דבפרעון גמור הוה עידות וכל מטלטלי מיטב הוא כדאית' בב"ק לגבי משכון בעלמא זבורית חשיב שאין דרך ליטול משכון לכוף הלוה לפרוע אלא משכון יפה. איכא למימר דתרתי שמעינן מקרא דמדחייבין לתת משכון למלוה שלו שמעינן שהוא מצוה לפרעו ומדנתן הרשות בידו לפרוע ולקיים מצותו מאי זה שירצה לתת שמעינן שידו על העליונה לפרוע הזיבורית כשם שיפ' כחו לתת לו משכון רע א"נ דלמ"ד פריעת ב"ח מצוה ולית ליה שעבוד' דאורייתא לא בעי קרא לזבורית דההוא למאן דאית ליה שעבודא דאורייתא איצטריך אבל לאידך מקיים מצותו מאיזה שירצה ושוב אין כופין אותו ומייתי קרא דיוציא אליך למצות עשה שיפרע חובו וכיון דאיכא עליו מצות עשה דרמא הוא עליה כשלוה כופין אותו לקיימ' כשם שכופין אותו על שאר מצות עשה וכדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם אבל גבי יורשיו ליכא מצוה דאורייתא ממש בעשה דקרא דיוציא אליך בלוה גופיה כתיב תדע דההו' קרא במטלטלין הוא ואפילו הכי קיימא לן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואפי' למאן דקסבר שעבודא דאורייתא ואלו מיניה דידיה גבי אפי' מגלומא דאכתפיה אלא ודאי דההוא קרא ליתיה אלא בלוה גופיה ולא ביורשיו

ומצו' בעלמא הוא דרמייא עלייהו כדי שלא יהא אביהם לוה רשע ולא ישלם ואם לא רצו לעשות אין כופין אותם בכך דלאו אינהו רמו עלייהו ההוא מצוה והיינו דאמר להו אביי בעובד' דקטינא הנהו זוזי דפריעתו מצוה עבידתו שלא היו כופין אתכם בכך וכן מוכיח בשלהי מי שמת דאיתבי' למ"ד דאקנה קנה והוריש לא משתעבד ממתני' דנפל הבית עליו ועל אביו כו' ואי ס"ד דאקנה קנה והוריש לא משתעבד כי מיית אב ברישא מאי הוי דאקני קנה והוריש הוא ותרגמה רב נחמן זעירא מצוה על היתומים לפרוע חובת אביה' כלומר דאע"ג דמדינא לא משתעבד באקנה קנה והוריש כיון דמצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ממה שירשו מאביהם אף ע"פ שלא נשתעבד למלוה מ"ה חולקים אי מיית אב ברישׁ' דלגב' מלוה מנכסים שירש בן הלוה משלו שהוריש ליורשין ואתקיף לי' רב שימי בר אשי מלוה על פה היא ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה על פה אינה גובה מן היורשין פירש כיון דאמרת דמדינא לא משתעבד הויא לה כמלוה על פה לשמואל דאמר שעבוד' לאו דאורייתא ואיהו הא קאמר דאין ב"ד כופין אותם לפרוע ואין נגבית מן היורשין דכל מידי דליכא שעבודא אין כופין את היורשין משום מצוה דרמיא עלייהו לפרוע חובות אביהם ומתני' דנפל הבית בחוב הנגבה בבית דין הוא ואידחי פירוקא דרב נחמן זעירא ושמא דמשום מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם אין כופין בשום דבר שאין בו שעבוד מן הדין ולהכי אמר שמואל דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין וקאמר נמי לא יביאו יורשין עולתה דשעבודא לאו דאורייתא. והוי יודע דמאן דס"ל שעבודא לאו דאורייתא אפילו במלוה בשטר נמי איתא והכי מוכח בבבא בתרא ובמסכת ערכין נמי דאמרינן אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים ואפילו במלוה בשטר פירש רב פפא טעמי' דפריעת ב"ח מצוה ויתמי נחו בני מעבד מצוה נינהו כלומר וכיון דליכא שעובדא אין נזקקין להם אלמא מאן דסבר שעבודא לאו דאורייתא אפילו במלוה בשטר קאמר לה והכי אמר רבא בהדיא בפרק גט פשוט במאי דפליג בהדי עולא וטעמא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא משום דסבר שאין הקנאה לחצאים ושעבוד קנין לחצאין ולא חייל אנכסי דאיתנהו בשעת הלואה וכ"ש אנכסי דקנה אחר שלוה שאין אדם מקנה דבר שלא בא לרשותו וכיון שכן כל זמן שהנכסים ברשותו כופין אותו לפרוע לקיים מצותו אבל כשנתרוקנו הנכסים ליורשים או ללקוחות אינו מן הדין לגבות מהם כלל אפילו מלוה בשטר אלא דבמלוה בשטר מיהת עבוד רבנן תקנתא משום נעילת דלת שיגבה מהם אבל מלוה על פה אוקמוה אדינא אפילו לגבי יורשין:

רבי יוחנן אמר אפילו לא הפרישתה מחיים כופין את היורשין להביא עולתה קסבר שעבודא דאורייתא דאף על גב דאין הקנאה לחצאין ואין הקנאה בדבר שאינו ברשותו

היינו הקנאה גמורה אבל שעבודא דמתלא תלי וקאי חייל אנכסי דהשתא ואנכסי דאקנה כל היכא דאיתנהו ברשותיה מיהת הילכך אפילו מלוה על פה גובה בין מן היורשין מן הלקוחות מן הקרקעות שהיו לו כשלוה אבל לא מן המטלטלין דכיון שהן עשויין להבריח לא סמך עליהן ב"ח ולא לוקחים לערבים לאחר שנתרוקנו לרשות יורשין או לקוחות:

ואמרינן והא איפליגו בה חדא זימנא דרב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה על פה כו' משום דשעבודא לאו דאורייתא אלא דבמלוה בשטר עבוד רבנן תקנתא אבל במלוה על פה לא עבדין תקנתא שהרי אפשר לו להלוות בשטר דליזדהרו לקוחות ורבי יוחנן אמר אפילו מלוה על פה גובה בין מן היורשין בין הלקוחות מן הקרקעות דקסבר שעבודא דאורייתא:

צריכא דאי איתמר בהא קאמר שמואל כו'. ואי איתמר בהא בהא אמר רבי יוחנן דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וכי תימא וכי הוי ככתובה בשטר מאי הוה דהא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא אפילו במלוה בשטר קאמר מטעמא דכתיבנא וכדאיתא בפרק גט פשוט בהדיא. ואיכא למימר דאנן לאו דינא קאמרינן אלא הוה אמינא דהוה סלקא דעתך דבהא אמר שמואל משום דמלוה על פה אבל במלוה הכתובה בתורה שהוא ככתובה בשטר מודה שמואל דשעבודא דאורייתא. (אי נמי דהכא קאמר דהך דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר מודה שמואל דשעבודא דאורייתא) אי נמי דהכא קאמר דהך מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר מודה שמואל דגובה מן היורשין דאע"ג דשעבודא לאו דאורייתא אפילו במלוה בשטר הא עביד רבנן תקנתא למלוה בשטר משום נעילת דלת ולא פליג רבנן בתקנתיהו להוציא מלוה הכתובה בתורה להקדש מן הכלל שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וזה נ"ל נכון:

אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית לה קלא. קשיא להו לרבנן ז"ל דהכא משמע דסבירא ליה לרב פפא שעבודא דאורייתא והתם בפרק גט פשוט אמרינן אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחות דלית לה קלא ומדקא מפרש טעמא דגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת משמע דמדינא אינו גובה מהם דשעבודא לאו דאורייתא דהא למאן דאמר שעבודא דאורייתא מדינא גובה מן היורשין כדאיתא בשמעתין. תירץ רבינו תם ז"ל שזה מהסברות המתחלפות בתלמוד והוה ליה כאיכא דאמרי ומשום דלא איתאמרו תרווויהו לישני בחד דוכתא לא אמר בהו תלמודא

איכא דאמרי. ואינו מחוור דכל כה"ג הוה ליה לפרשי בגמ'. ורבינו אלפסי ז"ל תירץ דרב פפא א"ל שעבודא דאורייתא כי הכא והתם ה"ק גובה מן היורשין דאוקמו' רבנן אדינא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחו' דאפק' רבנן לדיניה משום דל"ל קלא ואיכא פסידא דלקוחות דלא אפסידו אנפשיהו ואיהו אפסיד אנפשיהו דאוזפיה על פה. ולא מחוור חדא שלא היה צריך לתת טעם למה העמידוה רבנן לגבות מן היורשין כדינו דהא פשיטא שאין חכמים יכולין לעקור דבר מן התורה בלא טעם. ועוד דאשכחן ליה לרב פפא בעלמא דסבירא ליה שעבודא לאו דאורייתא כדאמרינן בההיא דכתובות דכתיבנא דאמר ליה רב הונא בריה דרב יהושיע לרב פפא לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה ובמס' ערכין נמי אמרינן גבי אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים מאי טעמא אמר רב פפא פריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו רב הונא אמר אימר צררי אתפסה. ורבינו חננאל ז"ל תירץ דרב פפא דאמר הכא שעבודא דאורייתא לא אמר אלא בהא דעולה בלחוד ומשום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא אבל במלוה על פה דעלמא מודה הוא שעבודא לאו דאורייתא. וגם זה אינו נכון חדא דהא רב פפא סתמא קאמר הכא מלוה על פה דמשמע כל מלוה שבעולם. ועוד דלמאן דאית ליה שעבודא לאו דאורייתא ליכא הפרש בין מלוה בשטר למלוה על פה כדאיתא בפרק גט פשוט בהדיא וכדכתיבנא לעיל. ועוד דאכתי לכלהו פירושי תיקשי מימרא דרב פפא דפרק גט פשוט היא גופא רישא אסיפא דמעיקרא יהיב טעמא דגובה מן היורשין משום שלא תנעול דלת בפני לווין ולאו מדינא דשעבודא לאו דאורייתא והדר אמר ואינה גובה מן הלקוחות דלית לה קלא הא מדינא גובה אלמא שעבודא דאוריית'. והנכון דרב פפא אליבא דנפשיה סבירא ליה דשעבודא לאו דאורייתא כדאמר בכתובות ובערכין והכא והתם בפרק גט פשוט לא אתא אלא למיפסק הלכתא ולומר דבין למאן דאמר שעבודא דאורייתא ובין למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינה גובה מן הלקוחות ובהא דהכא פירש טעמא למאן דאמר שעבודא דאורייתא דמלוה על פה גובה מן היורשין כדינא משום דשעבודא דאוריית' ואינו גובה [מן] הלקוחות בר מדינ' דאפקעיה רבנן לשעבודי' משום דלית ליה קלא ואיכא פסידא דלקוחות דלא מצו לאזדהורי ואיהו מצי לאזדהורי דלא לוזיף אלא בשטרא ובכל כה"ג דאיכא טעמא רבא יכולים חכמים לעקור דבר מן התורה והתם בפרק גט פשוט פירש טעמא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא דמלוה ע"פ גובה מן היורשין מתקנתא דרבנן שלא תנעול דלת בפני לווין דהא ליכא פסידא ליורשין מדידהו מידי ולהאי אית ליה פסידא ואינו גובה מן הלקוחות דאלו מדינא לית ליה למגבי דשעבודא לאו דאורייתא ותקנתא נמי לא עביד בה ואוקמוה

אדינא משום דלית לה קלא ואינהו לא אפסדו אנפשייהו והאי אפסיד אנפשיה והני תרתי מימרא דר' פפא בהדי הדדי אמרינהו אלא דמאן דסדר תלמודא פלגינהו וסדר חדא הכא ואידך התם בפ' גט פשוט. ואליבא דהלכת' מסתברא ודאי דהלכתא כמ"ד שעבודא דאורייתא חדא דהא רב יוחנן ור"ל הכי ס"ל ולית הלכתא כרב ושמואל לגביהו ועוד דרבא דהוא בתרא הכי סבירא ליה בגיטין פרק הניזקין בשמעת' דשטר שכתוב בו שבח דקאמר דמדאוריית' נזקין מן הזיבורית ואלו למ"ד שעבודא לאו דאוריית' כלהו מיתמי לא גבי מדאורייתא וגבי אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אמרינן בערכין שלחו מתם שמתיה ומית בשמתיה והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושיע ולאפוקי מדרב פפא דאמר טעמא משום דפריעת דב"ח מצוה. וכ"ת וכיון דפסק רב פפא הלכתא דלמ"ד שעבודא דאורייתא ולמ"ד לאו דאורייתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות מאי נפקא לן השתא אי שעבודא דאורייתא אי לאו דאורייתא וכ"ת דנפקא מיניה לענין מלוה ע"פ ומלוה בשטר וזמן מלוה על פה קודם דלמאן דאמר לאו דאורייתא מלוה בשטר דאית לה קלא קודם בתקנתא דרבנן ולמאן דאמר שעבודא דאורייתא מלוה ע"פ קודמת הא ליתא דודאי מלוה בשטר בכל דוכתא לגבי מלוה ע"פ כנכסים משועבדים דלקוחות חשיבא וכל מאי דלא טריף מלקוחות לא טריף ממלוה בשטר וכדאמרין בריש פרק מי שהיה נשוי בכתובות ש"מ כתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ממשעבדי ליתי בני ראשונה ולטרוף מבני שנייה וכיון דכן כי היכי דמלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות אפילו למ"ד שעבודא דאורייתא משום דלית לה קלא ומתקנתא דרבנן הכי נמי אינה גובה במקום מלוה בשטר מנכסים בני חורין וכ"כ הגאון אלפסי ז"ל בתשובת שאלה. ומסתברא דנפקא מינה לענין ערב דפרעינן למלוה אחר שמת הלוה בעוד שהיתומים קטנים מקמי דלודעינהו ליתמי כדכתיב' בפ' גט פשוט. וכן קבלנו פירוש שמיע' זו מפי רבינו מורי הרב נר"ו. והנה אמת דינא נכון. והא דאמרינן דמלוה על פהי גובה מן היורשין היינו היכא דליכא למיחש לפרעון כגון דמית לוה בגו זמניה דקי"ל חזקה לא פרע אינש בגו זימניה וגבי אפילו מיתומים קטנים. א"נ כגון דאודי ליה בשעת מיתה דלא פרעיה א"נ דשמתיה ומית בשמתיה הא כל היכא דליכא חדא מהני לא גבי מיורשיו כלל דאלו היה הלוה קיים הוה מצי טעין פרעתי וקי"ל דטענינן ליורשין כל מאי דמצי טעין הלוה וזה פשוט:

הא דאמרינן מדאמר רחמנא אלמנה לכ"ג אסורה הא לכהן הדיוט שריא מקשו עלה בירו' דילמא כי איצטריך למיסר לכ"ג היינו היכא דנפלה לו יבמה דלישראל שריא ולדידיה אסורה ואפילו מן האירוסין. ובגמרא דילן דחי לה באנפא אחרינא ולא חשו להא:

ודילמא לכ"ג בלאו לכ"ע בעשה בעי רבנן ז"ל הכא האי עשה מהיכ' אתי לן. איכא מינייהו מ"ד דאתי לן מדכתיב ודבק באשתו ודרשי' התם בסנהדרין באשתו ולא באשת חבירו והוה ליה לאו הבא מכלל עשה עשה ואע"ג דהאי קרא בבני נח כתיב ואפילו מחיים דבעל הא אמרי' התם שכל פרשה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה. ואחרים אמרו דאתי לן מדכתיב ושלחה ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר בגט אבל לא במית' ולאו הבא מכלל עשה עשה וכל אלו דברי' של הבאי דא"כ הוה לן לפרושי בגמרא ומימר בתר הכי האי עשה מאי עבדינן ליה. ועיקרן של דברים דעשה דאמרי' הכא לאו דוקא עשה ממש אלא דאע"ג דפקעא איסור לאו וחנק במיתת הבעל אכתי רכיב עליה איסורא ומשו' דליכא איסור דקיל מעשה קרי ליה להאי איסור עשה ואמרי' האי איסור מאי עבידתיה כי' אי דאהניא לה מיתת הבעל שריא לגמרי ואי דלא אהניא ליה מיתת הבעל אוקמה באסורה ומתמהינן אלמא לא אפיקתה ממיתה ואוקמה אעשה מידי דהוי אפסולי המקדשין דפרקינהו דפקע מינייהו מעילה ואסורי בגיזה ועבודה וכ"ת מי דמי שאני התם דרביי' קרא לאיסור גיזה ועובד' מדכתי' תזבח ולא גיזה ועבוד' אבל הכא דלא רבי' קרא אימ' לך דכיון דאתי' מית' הבעל ואפקת' מלאו ומיתה שריי' לגמרי הא לא קשי' כלל דאנן לאו מפסולי המוקדשין אתינן למילף לאשת איש אלא דאמרינן אשה זו בחזקת איסור היתה בחיי בעלה והרי באיסורה לעולם עד שיתברר לך שהותר ואף על גב דמית בעלה ונפקא מלאו וחנק אכתי אימא דקיימא באיסורא ועליה להביא ראיה שיצתה להיתר גמור ודקאמרת היכא מצינו איסור שפקע מקצתו ולא הותר כלו אימא לך שמצינו כיוצא בפסולי המוקדשין והתם הוה ליה פדיון שמוציא להיתר גמור בכל מקום איצטריך קרא למרמי עלייהו איסור גיזה ועבודה אבל הכא מעולם לא ראינו לה היתר גמור ולא מצינו שהתירה תורה במיתת הבעל לגמרי וזה מבואר:

אמר רב אשי חדא דיבם לא מקרי אחר. איכא למידק דהא אמרינן בכתובות גבי תנאי כתובה שכתב לה כשתנשאי לאחר תטלי עה שכתוב ליכי דיבם נמי איקרי אחר ורב אשי גופיה אמר לה התם. ויש שתירצו דלא דק הכא וחדא ועוד דצריכי להדדי נינהו. ואחרים תירצו דלשון תורה לחוד ולשון תלמוד לחוד ולא נהירא. והנכון הוא דהתם הוא גבי דידיה דאיהו לגבי דידהו לכולה עלמא אחר קרי להו אבל אינשי דעלמא לא קרו ליה ליבם אחר והיינו דאמרי' התם בסוטה פ"ק והלכה והיתה לאיש אחר ולא ליבם א"נ איכא למימר דה"ק דאע"ג דבעלמא יבם אקרי אחר הכא בהאי קרא יבם לא איקרי אחר שהרי זה רצונו ללכת למלחמה והתורה באת להפחידו כדי שישיב לביתו וכיון שכן אינו מן הראוי שידבר הכתוב בשום לשון שיהא במשמע שהיב' יקח אשתו דאי

אמר קרא הכי כ"ש שיחזיק ללכ' במלחמה כשידע שאם ימות תתיבם שהיבם יקח אשתו ולא ימחה שמו מישראל ולפיכך אלו היה במשמע אחר יבם לא היה אומר כן אלא היה הכתוב אומר פן ימות במלחמה ואיש נכרי יקחנה א"נ פן ימות במלחמה ותו לא שאע"פ שמן הדין אלו מת אשתו זקוקה ליבם הרי יש כאן כמה ענייני' שאפש' שלא תתיב' ואפי' למ"ד מצות יבום קודם וכיון שכן היה להפחידו שיקח נכרי אשתו או שלא להזכיר לשון שלא יהא יבם במשמע אלא ודאי דבמקום זה אין יבם במשמע אחר אבל בעלמא זמנין דמקרי אחר:

דף יד.

והא דתנן והיבמה נקנית בביא' הוינן בה מנ"ל. פי' מנ"ל דמקני' בביא' ולא בכסף ושטר דאמר קרא יבמה יבא עליה ופרכינן ואימא כאשה פי' דגמר קיחה דכתיב ולקחה לו מקיחה דשדה אפרון ומה להלן בכסף אף הכא בכסף כדילפינן באשה ה"ג א"כ לימא קרא יבמה מאי ויבמה שמעת מיניה תרתי פי' וא"ו דויבמה דרשינן והתם ביבמות דרשי' מהכא פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו מדכתיב ויבמה ולא כתיב ויבם וש"מ תלת: והא דאמרי' בב"ד של ישראל ולא בב"ד של עכו"ם וקשיא לי הא למה לי האי קרא תיפוק לי' מדכתיב מקרב אחיך כל משימות שאתה משום לא יהו אלא מקרב אחיך. ואיכא למימר דאי מהתם כיון דאמו מישראל בהכי סגי כדאמרי' לקמן גבי הא דרבא דמניה למריה בר רחל בפרהסיא דבבל ואקשו עליה מדאמרינן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך ואהדר להו כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה הילכך הכא גבי חליצ' דאיצטרי למיכת' מישראל שיהא ישראל מכל צדדיו שיהו אביו ואמו מישראל וכדאמרי' ביבמות ולענין חליצה עד שתהא אביו ואמו מישראל ומהכא איכא למשמע מאי דסבירא לי' לר"א ז"ל דאין גר דן ד"נ עד שיהא אביו ואמו מישאל דודאי לא גריעי ד"נ דחמירי מחליצה מיהו בדיני ממונות כשר כל שאמו מישראל והיינו דתנן בסנהדרין הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות ואמרי' עלה בגמ' הכל לאתויי מאי לאתויי גרים כלו' לאיתויי גר גר שאמו מישראל כשר לדיני ממונות ואינו כשר לדיני נפשות דליכא לפרושי גר שאפילו אמו אינה מישראל כדפרש"י ז"ל דהיכי אפשר דגריעי דיני ממונות ממילי דשררותא דמתא דבעינן אמו מישראל. ותו א"כ דלא ממעטי' מדיני נפשות אלא כשאין אמו מישראל אבל אמו מישראל כשר כדפרש"י ז"ל היכי איפשר דעדיפא חליצה מדיני נפשות אלא ודאי כדאמרן דלאתוי גרים שאמן מישראל תנן הכל וממעטינן להו מדיני נפשות דבעינן אביו ואמו מישראל והא דתנן כל הכשר לדון כשר

להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון ואמרינן עלה בגמרא דסנהדרין לאתויי סומא באחת מעיניו שכשר להעיד ואינו כשר לדון בדין הוא דמצינן למימר לאתויי גר שאין אמו מישראל שאינו כשר לדון וכשר להעיד כדאיתא בפרק החולץ אלא דלא פסיקא ליה מילתא דהא איכא שכשר גר לדין כגון שאמו מישראל. ואומ' מורי רבינו ז"ל דבכל מקום שהצריכו אביו ואמו מישראל אביו דוקא ואמו לאו דוקא דכיון דאביו מישראל בהכי סגי ליה שהכל הולך אחר הזכר וראיה לדבר דהא מלך צריך שיהא אביו ואמו מישראל כדמוכח בסוט' מדאמרי' גבי אגריפס כיון שהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא זלגו עיניו דמעות ואמרו ליה אגריפס המלך אל תירא אחינו אתה ופרש"י ז"ל לפי שהיתה אמו מישראל ואף עפ"כ כן אמרו שם שנתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה לפי שהחניפו לו לאגריפס. וטעמא דמלתא משום דשאר משימות דנפקא לן מדכתיב מקרב אחיך סגי לן באמו מישראל אבל מלך דכתיב ביה טפי לא תוכל לתת עליך איש נכרי וצ"ע אשר לא אחיך אתא לרבויי עד שיהא אביו ואמו מישראל דקרא ודאי במלך כתיב ומשום דכתיב איש נכרי קרא יתירא דרשי' שאר משימות וסגי לן באמו מישראל דתו לא הוי נכרי ומקרב אחיך קרינא ביה ומקרב אחיך דנקטינן בכל דוכתא לאו דוקא דמאיש נכרי דמיותר דרשינן שאר משימות אלא דנקטינן רישא דקרא כדין והשתא דאתינן להכי דבעינן במלך שיהא אביו ואמו מישראל ואשכחן ברחבע' בן שלמה דהוה אמו גיורת אפילו הכי מלך על פי הדיבור אשמועינן דאביו דוקא ואמו לאו דוקא. ואיכא מילתא דאפ' גר גמור אפילו אין אביו ואמו מישראל כשר בה והיינו לדון חבירו גר כדאמרינן ביבמות גר דן חברו גר דבר תורה דכתיב שום תשים עליך מלך מקרב אחיך עליך הוא דבעינן מקרב אחיך כו' והתם ודאי אפי' בשאין אמו מישראל כשר דאי באמו מישראל אפי' ישראל הוא דן דיני ממונות. מיהו מסתברא דאפי' לגר חברו דוקא בדיני ממונות אבל לא בדיני נפשות דלא יהא אלא שיור (ממזר) דאמרינן התם בסנהדרין דלא בעינן בזה עשרה דברים ואפילו הכי אמרינן דאיתיה בכלל מאי דתנן הכל כשרין לדון דיני ממנות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות משום דבעינן עשרים ושלשה. אשתכח השתא דחליצה ומלכות ודיני נפשות בעינן אטו מישראל ולדיני ממונות סגי לן באמו מישראל וגר דן את חבירו גר דיני ממונות וכל שאר משימית אפי' אין אמו מישראל והיינו בכלל מאי דאמרינן התם הכל כשרין לדון דיני ממונות לאתויי גר ואמרינן עלה דאצטריך לאיתויי ממזר ואיצטרך להביא גר דאתי מטפה סרוחה ולא הוי מטפה סרוחה אלא כשאין תורתו בקדוש' ואלו אמו מישראל לאו גר הוא אלא ישראל ואפי' בא עליה עכו"ם דאם בגר הבא על בת ישראל לאו מטפה סרוחה הוא אלא ודאי בגר גמור מיירי

שאע"פ שאין אביו ואמו מישראל כשר לדון חברו גר מיהת ד"מ ולא ד"נ ובכלל' נמי לאיתוי גר שאמו מישראל שדן את ישראל דיני ממונות ולא דיני נפשות והתם באצרכתא נקטי חדא מינייהו והרי זה נכון וברור:

והא דאמרינן והא יום הכפורים דכתיב גורל וחוקה קשיא לן למימרא דחוקה עכובה הוא והא אמרינן התם בזבחים מנין לכהן שלא קידש ידים ורגלים שעבודתו פסולה גמרינן חוקה חוקה ממחוסר בגדים מה להלן עבודתו פסולה אף כאן עבודתו פסולה טעמא דכתיב ג"ש דחוקה חוקה הא לאו הכי לא ואע"ג דכתיב ביה חוקה. ותירץ הר"ר יהודה ברבי יקר ז"ל דאי לא ג"ש ה"א דעכובא דחוקה היינו שלא תעלה לבעלים לשום חובה אבל קרבנו כשר מיהת דומי' דזבחים שנזבחו שלא לשמן להכי אצטריכינן לג"ש דחוקה חוקה לפסול הקרבן:

וחד לה ולא לחברתה. פי' לגרש אותם בגט אחד בלשון אחד אנא פלוני תריכין יתכון פלונית ופלונית אבל אם כתב לכל אח' גט בפני עצמו זה אחר זה והעדי' חתומים על שניהם כשר כדאיתא התם:

דף יד:

אשכחן עבד עברי נמכר לעכו"ם הואיל וכל קנינו בכסף פרש"י ז"ל שכל קנינו בעלמא אינו אלא בכסף ואפילו מטלטלין אינו קונה בכסף אלא במשיכה. והקשו עליו בתוס' דאדרבה עכו"ם קונה מטלטלין בכסף דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ודרשינן ביה לעמיתך בכסף הא לעכו"ם במשיכה. והא דאמרו ז"ל אתיא לר"ל דסבר דבר תורה משיכה קונה בישראל ולא מעות ודרשינן לעמיתך במשיכה הא לעכו"ם בכסף והיכי מקשינן הכא אליבא דריש לקיש דלאו הלכתא. מיהו לאו קושיא כ"כ היא דזמנין דמקשה תלמודא דלא כהלכת' כדאקשי' בכתובות בפ' האשה שנתארמלה וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי איכא עדים מאי הוי ניזיל בתר רובא ותטול מאתים ואע"ג דקי"ל כשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב להוציא ממין מחזקת בעלים אקשינן התם אליבא דרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב כמאן דאמר נימא תהוי מתני' דלא כרב ולקמן בפ' האומר דאקשינן אמאי את וחמור היא וקושיא אליבא דחד והרבה בתלמוד כיוצא בהן. מכל מקום נראין דברי רבינו תם זכרונו לברכה שפירש כאן אשכחן נמכר לעכו"ם הואיל וכל קנינו של עכו"ם בעבד עברי אינו אלא כסף דבשטר אינו קונה אותו דאנן מהיכא גמרינן דישראל קונה עבד עברי בשטר מאמה העבריה ואמה העבריה ליתא בעכ"ם דלאו בר ייעוד הוא ואפ' למ"ד מוכרה הוא לקרובים התם הוא דאיתנהי בתורת

ייעוד בעלמא מיהת אבל עכו"ם ליתנהו בתורת ייעוד כלל תדע דאמרי העברי' גמרה שטר מאחרת ואחרת ליתא בעכו"ם דלאו בר קדושי' הוא ואין מיחדים לו ערוה עמה וכיון דעכו"ם לא קני אמה העבריה אף עבד עברי אינו קונה בשטר ומשיכה וחליפין ליתנהו בעבד עברי ולא חזקה נמי ואפילו בלוקח ישראל. וכ"ת והא אמר התם בגיטין אשכחן עכו"ם ישראל מ"ל דקנ' לי' דכתי' וישב ממנו שבו והתם בחזק' הוא דקני ליה דהא במלחמה הוא דליכא כסף ושטר מצינא לתרוצי לן דההוא עבד כנעני הוא והיינו דכתיב וישב ממנו שבו כלומר שבי שהיה להם לישראל וכן אמרו בהגדה שפחה כנענית היתה והא דאמרי' עכו"ם ישראל מנין משום דעבד כנעני שייך במצות קרי ליה ישראל לגבי עכו"ם מיהו שנוייא דחיקא לא משנינא לך דכיון דקאמר עכו"ם ישראל מנין ישראל גמור משמע אלא איכא למימר דמלחמה שאני ועכו"ם קונה ישראל במלחמה קטן גמור בחזקה ישראל דקניה מיניה קני ליה לגמרי וכי נפיק מיניה צריך גיטא דחירותא כדאיתא ביבמות ובפרק איזהו נשך הארכתי בזה גם בפ' השולח תדע דהא קי"ל דקרקע אינה נגזלת ואפ"ה עכו"ם קונה קרקע עכו"ם אחר במלחמה בחזקה כדאמרינן התם עמון ומואב טהרו בסיחון הכא נמי ל"ש וזה ברור:

והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה פרש"י ז"ל אלמא בכסף קנאה דאי לא מאי מגרעא ולא נהירא דדילמא דקנייה בשטר ונתן כסף אתורת דמים וקא מגרעא ואזלא מדמים. אבל הנכון כמו שפר"ת ז"ל מלמד שמגרע' פדיונה ויוצאה בכסף וכשם שקונה עצמה בכסף סך נקנית בכסף ועבד עברי נמי שקונה את עצמו בגרעון כסף כאמה העבריה נקנה בכסף. ואמרינן אשכחן אמה העבריה הואיל ומקדשא בכסף מקניא בכסף פי' דטעמא דאמה העבריה נקנית בכסף לאו משום שקונה עצמה ממש היא דא"כ הא ודאי ה"ה לעבד עברי אלא ודאי הא ליכא למימר דא"כ למ"ל ויצאה והיתה למגמר קדושי שטר נימא כיון שמצאה בשטר נקנית בשטר אלא טעמא דידה מפני שהקיש' הכתוב לאחרת מה אחרת בכסף אף אמה בכסף וכיון דכן לא ילפינן מינה לעבד עברי. וכ"ת א"כ דמאחרת נפקא לן כסף גבי אמה והפדה למ"ל הא לא קשיא דההוא לגרעון כסף איצטרך אלא דאנן הוה אמר לן מעיקרא שכשם שעבד עברי דומה לה לקנות עצמו בכסף כך דומה לה להיות נקנה בכסף:

יליף שכיר שכיר עד וילמוד עליון מתחתון כו'. פי' עליון נמכר לישראל ותחתון נמכר לעכו"ם דכתיב ביה מכסף מקנתו מלמד שנקנה בכסף ואיכא דקשיא ליה ונילף נמי תחתון מעליון להיות נקנה בשטר ולאו קושיא הוא דשטר לאו איכא בעכו"ם דהא מאמה העבריה נפקא לן דליתא בעכו"ם כדכתיב' לעיל:

ומאן תנא דלא יליף שכיר שכיר. פי' בהאי דוכתא דאלו בעלמא אשכחן לרבי יוסי בר יהודה דלא יליף שכיר שכיר דאמרינן בפרק המקבל דסבירא ליה הבהמה והכלים אין בהם משום בל תלין אבל יש בהם משום ביומו תתן שכרו ופרישנא התם טעמי' משום דלא יליף שכיר שכר אלא ודאי כדאמרן:

דתניא המוכר עצמו נמכר לשש ויותר על שש עיקר הפ' בזה שנמכר בפי' בין לשש בין ליותר על שש כפי מה שיתנו ביניהם וה"ה לפחות משש דהא לא אשכחן ליה דרשא דקרא שיהא סתמא לשש דקרא ונמכר לך כתיב ולא יהיב ביה שיעורא כלל אלא ודאי הכי פירושא כדפרישנ' שנמכר ברצונו בין לשש או פחות או יותר עד היובל ושלא כדברי רש"י ז"ל שפירש שסמכו לשש ובתוספות ראיתי כפירושינו:

דף טו.

מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית יש אומרי' שאסור גם כן אפילו מדעתו בשפחה כנענית וראייתם מעובדא דרבי שמלאי דאמר להההיא גברא אי קדימתך טהרתינהו לבנך דאמינ' לך ז"ל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ותשתרי בשפחה כנענית דאלמא ליכא תקנתא אליבא דת"ק דהלכתא כותיה דישתרי בשפחה כנענית ע"י מכירת עצמו דאי לא למה ליה למימר זיל גנוב לימא ליה זיל איזדבן בעבד עברי. ואין זה נכון דא"כ מוכר עצמו למה צריך גט חירות שהרי אין גופו קנוי ממש ולא מצינו גט אלא במקום שיש לרב קנין איסור דומה לגט אשה שצריכה גט ובעבד כנעני לגבי קנין ממון שבו בהפקר סגי ליה אלא שצריך גט לקנין איסור כדכתיבנא במסכת גיטין. ועוד דהא לקמן איבעיא לן אליבא דת"ק מ"ט מוכר עצמו אינו נרצע ואיצטריך לאתויי קרא למעוטי ואם איתא דמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית למה ליה קרא למעוטי מרציע' דהא קי"ל דכל שאין לו אשה ובנים אינו נרצע אלא ודאי כדאמרן והא דרבי שמלאי לאו ראייה הוא דהתם מילתא בעלמא קאמר ולאו דוקא וכי תעל' על דעתך שיאמר לו [רבי] שמלאי שיגנוב ויעבור על לאו של תורה שהרי אפילו בגונב ע"מ למיקט או לשלם תשלומי כפל יש לאו כדאיתא בפ' איזהו נשך אלא לרווחא דמילתא אמר הכי דאלו קדמ' הכי הוה א"ל ומשום דההוא גברא היה עשיר ואין לו למכור עצמו נקט הכי אבל לעולם ה"ה שהמוכר מותר בשפחה אלא שאין רבו כופהו בכך וכן דעת מורי נר"ו:

לו ולא לבעל חובו מדס"ל בעלמא כר' נתן אתא לו ואפקיה ואידך דהיינו ת"ק בעלמא נמי לא ס"ל כר' נתן וקשיא לן למה לן למימר הכי נימא דמשום דס"ל בעלמא כר' נתן וה"ה הכא לא דריש לו ולא לב"ח ודריש לו ולא למוכר עצמו והא הוה עדיפא לן דלא ליפלוגי

עליה דר' נתן דלא אשכחן מאן דפליג עליה. ואיכא למימר דאי ס"ל בעלמא כר' נתן הכי עדיפא טפי לאוקמי מיעוטא דלו מיניה וביה דהיינו לו ולא לב"ח מלאוקמי למעוטי מוכר עצמו דהוי בר מגופיה. ואיכא למידק דהא קיימא לן הכא כרבנן דר' אליעזר יחידאי היא ושמותי הוא וכיון דכן לית הלכתא כר' נתן דהא רבנן פליגי עליה ואנן אשכחן בכוליה תלמוד' דמייתי הא דר' נתן להדיא ומוקמי' מתנייתא ומתני' כוותיה והתם בפ' כל שעה (פסחים דף ל"א) מייתי' לה גבי פלוגתא דאביי ורבא כי היכי דמשתעבדנא לב"ח דאבוכון מדר' נתן וכן בכתובות דף י"ט מביא האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן אוקימנ' לעולם דקאמר מלוה וכדר' נתן וכן ההיא דראובן שמכר שדה לשמעון וזקפן עליו במלוה וכן בפ' החובל ובמסכת גיטין ובדוכתי טובא מייתי לה וליכא מאן דפליג.
והנכון דודאי קיי"ל הכא כרבנן וקיי"ל כר' נתן והא דאמרינן הכא דרבנן לית להו דר' נתן היינו לרב טביומי דקסבר דת"ק יליף שכיר שכיר ואצטרך לו למעוטי מוכר עצמו ולא דריש לו ולא לב"ח ואלו היה משכח רב טבומי הכא דלא יליף שכיר שכיר הוה איפך לקיימי דחיה דיליה אבל מכיון דלא אשכח תנא אחרינא דלא יליף שכיר שכיר אית לן למימר דתלמודא דאמר לעיל אלא למאן דלא יליף שכיר שכיר בדוקא קאמר ליה ומשום דידע דת"ק הוא דלא יליף ליה והיינו דמיעט מוכר עצמו מכל הנהו דיני משום דלא כתיבי ביה ולא יליף כהו ממכרוה ב"ד ותו לא מצטרכי' להההוא מיעוטא ודריש ליה לו ולא לב"ח כר' אליעזר וכרבי נתן ומאי דאמרינן לקמן הא מני חוטאי היא דאמר לו ולא לב"ח לאו למימר דחיטאי היא ויחידאה ולית הלכתא כותיה דודאי הלכה הוא דכרבי נתן אתיא ורבנן מודו בה אלא נקטי' חוטאי דהוה אמרה להאי דרשה בהדיא וכן דרך התלמוד וזה נכון וברור וכן מצינו לרמב"ם ז"ל שפס' כרבי נתן וכרבנן למימרא דלא פליגי ואתיא שפיר לפום מאי דפרישנא וחזינן לר"ת ז"ל שכתב דרבנן פליגי עליה דרבי נתן ולא קיימא לן בהא כרבנן אלא כר' אליעזר דאמר זה וזה מעניקין לו דקאי כר' נתן אבל באידך ס"ל כרבנן. ורבנן אחריני ז"ל פסקו כרבנן בכולהו מתניתא ודחו דברי ר' נתן ומאי דכתיב' אמת ועיקר:
מאי משמע פ' דושבתם מיירי בנרצע ואידך במכרוה ב"ד וכ"ת מאי מבעיא לן דהני תרי קראי מיותרין הם שהרי אם במוכר עצמו הרי כבר אמור ועל כרחך אית לן למידרשינהי חד בנרצע חד במכרוהו ב"ד כרבי אליעזר בן יעקב. וי"מ דה"ק מאי משמע דהאי ושבתם מיירי בנרצע דילמא בשדה אחוזה כתיב כפשטי' ואי מייתיר לך דריש לי' לרבויי מידי בשדה אחוזה אבל נרצע נקנסי' דלא ליפוק ביובל. ולא נהירא דלאו אורחא דתלמוד' למימ' דילמא האי קרא לרבויי אחרינ' הוא אלא דלא ידעינן מאי הוא וכל דפריך חדא

רבוייא אית לי' לאוקמי' ברבויי' אחרינא. ונראה לפ' דה"ק מנא לי' לרבי אליעזר דושבתם בנרצע ואידך במכרוהו ב"ד אימא איפכא. וכ"ת מאי נפקא לן מיניה למדרש הכי או איפכא אנן לא נפקא לן מיניה אלא משום דחזי' דר"א בן יעקב דקפיד בדרש' למדרש נרצע מושבתם ומכרוהו בית דין מושב אל משפחתו אקשי' לי' מנ"ל למקפד בהא לימא סתם חד בנרצע וחד במכרוהו ב"ד ותו נפקא לן מינה דאי אשכחן מאן דדריש חד מנייהו לדרשא אחרינא ידעינן אידך דאישתאר לצאת ביובל או הוא נרצע או מכרוהו בית דין כנ"ל:

איזהו דבר שנוהג באיש ולא באשה הוי אומר זו רציעה וכ"ת מכרוהו ב"ד שאף הוא אינו נוהג באשה שאין נמכרת בגנבתה כדאיתא לקמן ואיכא למימר דרציעה אינה נוהגת באשה כלל אבל מכירה נוהגת באשה שהרי אביה מוכרה בע"כ שהיא דומיא דמכיר' בית דין שהיא בע"כ וע"י אחרים כן פי' ר"י בעל התוס':

ואי כתב רחמנא ושבתם הו"א הני מילי היכי דלא עבד שש כו'. פי' דהאי קרא להקל עליו בא שאם פגע בו יובל בתוך שש שיוצא ביובל ולא להחמיר עליו שאם נתאחר יובל לאחר שש שימתין עד יובל קא משמע לן ועבדו לעולם בא להחמיר שיעבדנו עד עולמו של יובל דהא תלמוד ועבדו לעולם לקנסו ולהחמיר בדינו ועבודתו בא ואלמלא ושבתם הוה שמעי' ליה לעולם ממש השתא דכתיב ושבתם ממעטי' מחומרי' שלא יעבוד אלא עד יובל אבל קודם לכן לא יצא בשש:

דף טו:

דאמרי' א"ה באלה למה לי ה"פ א"ה דר' יוסי סבר מקרא נדרש לפניו דוקא ולא לאחריו ור"ע סבר לאחריו ולא לפנו ממילא אמעיט למר גאולת אחרים ולמר גאולת קרובים ל"ל למכתב באלה למעוטי' וכ"ת דהאי באלה דרשי לה לכדר' והא מתנית' דידהו לא קתני הכי:

ומהדרין דבעלמא מקרא נדרש ביו לפניו בין לאחריו והכא נמי הוה דרשי' ליה הכי והכל לשחרור כתב רחמנא למעוטי אחרי' או קרובים לשעבוד ואקשי' א"ה הדרא קושיא לדוכתי'. פירוש בשלמא אי אמרת דבסברא פליגי ודרשי' באלה כדדריש רבי שפיר אא"א דמשום באלה הוא דממעט חד מנייהו כיון דלא פירש הי מנייהו ממעט אית לן למהדר על כרחך למדרש לרבי עקיבא אם לא יגאל אלא באלה והדרא קושיא לדוכתה מידי אלא באלה כתיב. אלא אימא הכי דודאי בעלמא מקרא נדרש לפניו ולאחריו והכא

אתא באלה למעוטי חד מינייהו ולא גלי באלה הי מנייהו ממעטינן אלא מסרו הכתוב לחכמים ופליגי רבי עקיבא ור' יוסי הי מנייהו מסתבר טפי לרבות' לשעבוד:
א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי רבי יוסי כו' אלא כיון דהכל לשחרור האי ויצא בשנת היובל דמשמע שלא יצא עד יובל מאי עביד ליה ואמרינן מבעי ליה לכדתניא ויצא בשנת היובל בעכו"ם שישנו תחת ידיך הכתוב מדבר פירוש שלא יצא מעמו עד שנת היובל שאע"פ שהוא כפוף תחת ידינו לא נוציאנו מידו קודם לכן בע"כ אבל ביובל נוציאנו מידו בע"כ דביובל אית לן טענה לאפוקי מרשותיה אבל קודם לכן לית לן טענה ואפי' למ"ד גזלו של עכו"ם מותר הכא אסור מפני חלול השם. ומסתברא דהלכתא כרבי דהא קאמר לה רבי יוחנן בלשון חכמי' דהוה רבים כי היכי דתיקום להלכת' הילכך קיי"ל דבאלה נגאל ואינו נגאל בשש וקי"ל דבעכו"ם שישנו תחת ידינו הכתוב מדבר שיצא ביובל ולא קודם לכן בעל כרחו של עכו"ם וקיי"ל נמי דבין נגאל ע"י אחרים בין נגאל ע"י קרובים הכל לשחרור ומקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו ותו לא מידי:

דף טז.

בשטר מנ"ל אמר עולא דכתיב אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מקני' בשטר כדילפינן מויצאה והיתה אף אמה העבריה מקניא בשטר. איכ' דקשי' ליה אמאי לא מקשי' נמי אחרת לאמה העברי' ונימ' מה אמה העבריה נקנית בכסף כדילפינן לעיל מוהפד' אף אחרת מקניא בכסף קיחה ואין כסף למיגמר קדושי כסף למה לי. והא לא קשיא כלל לפום מאי דכתיבבא לעיל דלא ילפי' כסף באמה. העבריה מוהפדה אלא הוא דיליף ליה כדילפינן הכא שטר והיינו דאקשי' לעיל אשכחן אמה העבריה הואיל ומיקדש' בכסף מקניא בכסף אלמא שקונה באמה מכסף קדושין דאשה נפקא וזה מבואר בעצמו:
הניחא למ"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו שפיר אלא למאן דאמר אב כותבו. פי' שכותב בתי קנוי' לך דומיא דשטר מכר שכותב שדי מכור' לך היכי מקשינן ליה שטר קדושין דהא לא דמו כלל דאלו שטר קדושין כותב הבעל שהוא לוקח ושטר אמה העבריה כותב האב שהוא מוכר וליכא לדמויי לשטר מכר קרקע שכותבו מוכר דלא אשכחן בשום דוכתא שהוקש עבד עברי לקרקע דאם כן היה נקנה בחליפין או בחזקה: גירסת רוב הספרים שטר היה ליה לרבויי שכן מוציא בבת ישראל. ואיכא דקשיא ליה לימא שכן קונה בבת ישראל דהכי עדיף ליה למגמר קנין מקנין. ולאו קושיא היא חדא דכיון דקידושין מיציאה נפקא לן דכתיב ויצאה והיתה מיציאה שהיא עיקר עדיף ליה

למגמר. ותו דהשתא למ"ד שטר אמה העבריה אב כותבו שקלינן וטרינן וכיון דכן עדיף לן למנקט שטר גירושין דדמי ליה דהכא והכא מקנה כותבו מלמנקט שטר קדושין דלוקח כותבו. ויש ספרים דגרסי שכן קונה בבת ישראל. ואינו נכון דשאני התם דלא שייך שטרא והכי פירושו חזקה קנייה אלימתא היא שקונה במקום שאין דעת אחרת מקנה אדרבה הוה ליה לרבויי שכן קונה בנכסי הגר פי' מש"כ בשטר שאינו קונ' בנכסי הגר מיהת אע"פ שקונ' בשאר נכסי ופרקי' באישות מיהא לא אשכחן פירש וכח דשטר עדיף דעביד מעשה באישות בין לאיסור בין להיתר:

אי בעית אימא להכי אהני אם אחרת למגמר מינה להכא דשטר רבי לן קרא. וקשיא לן אכתי בין לרב הונא בין לרב חסדא אשכחן אמה העבריה הואיל ומיקדש' בשטר נקנית בשטר עבד עברי מנלן בשלמא מכרוהו ב"ד יליף מאמה העבריה ומהיקשא דכי ימכר לך אחיך העברי או העבריה אלא מוכר עצמו מנלן הניחא למ"ד דיליף שכיר שכיר אלא למאן דלא יליף שטר שכיר מאי איכא למימר. ואיכא למימר דלדידי' להכי כתב רחמנא כצאת העבדים בלשון רבים משום דיוקא דדייקינן מינה אבל נקנה בקנין העברים להקיש עבד עברי לעבד כנעני בדין זה דמה זה בשטר אף זה בשטר. וצ"ע:

והא דאמרינן בגרעון כסף כתיב והפדה. פי' דיליף מכרוהו ב"ד מאמה העבריה ויליף מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד בג"ש למאן דיליף שטר שכיר ולמאן דלא יליף שטר שכיר יליף מנמכר לעכו"ם מוכי תשיג וי"ו מוסיף על ענין ראשון:

אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף. פי' ודוקא מדעתו של אדון אבל בע"כ לא כדאמרינן לקמן שקיל מרגניתא בידי' ויהבינן ליה חספא מיהו מלוה לאו כסף היא כלל שהרי אין קרקע נקנה בו ואינו מחייב מי שפרע במטלטלין כדאיתא בירושלמי בהדיא וכדכתיב' לעיל וכיון דכן אף אינו מגרע פדיונו במלוה. אלא שטר שחרור ל"ל שטר' לימא ליה באפי תרי זיל:

אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי ורב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול (פי') וקשיא לן היכי אמר דעבד עברי גופו קנוי דהא אית ליה יד לכל דבר ואין ידו כיד רבו לא לגבי מציאה ועירוב ופדיון מעשר דבכולן מזכה על ידי ולא בשום מידי אחרינא. ואיכא למימר דאלו בעבד כנעני יש לרב בו שני קנינים קנין מעשה ידיו וקנין איסור שבו שאסור בבת ישראל ומשום קנין איסור שבו לא סגי לי' בדברי' דלימא לי' זיל וצריך גט שחרור להתירו בבת ישראל דומיא דגט אשה שצריכה גט להתיר איסור שבה ולא סגי לה בדברי' ולפי' המפקיר עבדו אע"פ שיצא לחירות ופקע מעשה ידיו צריך גט שחרור וכן עבד כנעני הנמכר לעכו"ם כשלא כתב עליו אונו ומשום האי טעמא נמי אמר רבה דבע"ע נמי

הא איכא צד קנין הגוף דקנין איסור שבעודו עבד מותר בשפחה כנענית ומפני קנין זה ודין איסור זה דרמי עליה בעודו עבד חשיב קנין הגוף להצריכו גט ולא סגי ליה בדברים והשתא דאתינן להכי כי אמרינן דלא נפיק בדברים היינו להפקיע קנין איסור זה לאסרו בשפחה אבל קנין מעשה ידיו פקע בדברים והוה ליה דומיא דמפקיר עבדו שיצא לחירות וצריך גט שחרור וה"ה נמי שהמפקיר עבדו עברי יצא לחירות וצריך גט שחרור מיהו התם בעבד כנעני הפקר הוא דמהני ליה להוציאו לחירות מיהת משום דכיון דאפקריה סילק ידו ורשותו ממנו ויש לו יד לזכות בעצמו במעשה ידיו אבל מחילה לא מהניא ליה אפילו להוציא לחירות דמחילה כמתנה הוא וכשם שאין לו יד לזכות במתנה מיד רבו כך אין לו לזכות במחילה זו במעשה ידיו אבל עבד עברי שמקבל מתנה מיד רבו ויש לו יד זוכה נמי במעשה ידיו על ידי מחילה ולאמימר דאמר התם במסכת גיטין שהמפקיר עבד כנעני יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור וה"ה ודאי דאמר הכי בעבד עברי אמר לך דהפקר עדיף ממחילה דהפקר הוא ענין סלוק רשותו וזכותו לגמרי ופקע ביה אפילו קנין איסור שזוכה בו העבד בעצמו לגמרי כאלו יצא ע"י כסף אבל מחילה שהיא מתנה לא שייכא אלא בקנין מעשה ידיו. ואגב אורחין שמעי' מהכא דמחילה אינה צריכה קנין ומיהו כשיש בה קנין הגוף כמלוה על המשכון לא סגי ליה במחילה כדכתיבנא לעיל וכדבעינן למימר קמן כך קבלתי פי' שמועה זו מפי מורי רבינו נר"ו. ותמיהא לן תנא דמתניתין אמאי לא קתני שקונה עצמו בשטר וליכא למימר דס"ל דעבד עברי אין גופי קנוי ובדברי' נפיק דא"כ דתנא דמתניתין פליג אמתניתא היכי דייק רבא הכא ממתניתא דעבד עברי גופו קנוי אדרבא נשמע ממתניתין דהלכתא היא דאין גופו קנוי. ואיכא למימר דתנא דמתניתין מילי דאתי בעל כרחו של אדון דהיינו שנים ויובל וגרעון כסף קתני אבל שטר דהוה מדעתו של אדון לא קתני דההוא פשיטא ליה:

אמר ריש לקיש אמה העבריה קונה עצמה במיתת אב מרשות אדון מק"ו כו' מאי שייר דהאי שייר. פי' לשון זה הוא במקומות הרבה בתלמוד ושנים מהם בפרק קמא דבבא קמא ורבותינו בעלי התוס' מפרשים אותו דלעולם אין התנא משייר דבר אחד אלא שני דברים וכשמשייר דבר אחד ראיה הוא שאינו שיור אלא משום דלא ס"ל ולהכי אמרינן מאי שייר דהאי שייר דאיהו לא משייר חדא מילתא ומהדרינן דשייר מיתת אדון והוה ליה במיתת אב שתי דברים ופרכינן אי משום מיתת אדון לאו שיורא הוא דכיון דאיתא נמי בעבד עברי דהא זימנין דנפק במיתת אדון כשאין לו בנים שאינו עובד את האח לא שייך למתני יתירה עליו אמה העבריה אע"ג דהאי שנוייא דחיקא הוא דמ"מ יתירא היא עליו אמה העבריה לצאת במיתת אדון כשיש שם בן שאינה עובדת את הבן מה שאין

בן בעבד עברי אפילו הכי הא עדיף לן לדחוקי מלאחזוקי תנא דלהוי שיירנא דלעולם דחקינן ומשוינן ולא אמרי' דשייר מידי עד דחזינן בהכרח דשייר חדא מילתא דהשתא אמרינן דשייר אידך משום דלאו אורחא לשייר חדא מילתא בלחוד והיינו דאמרינן בפ"ק דב"ק בשמעתא דפלגא נזקא מאי שייר דהאי שייר שייר חצי כופר ומהדרינן אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר והתם רבי יוסי הגלילי יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה ואפ"ה דחקינן לאוקמי תנא כוותיה ולאו לאחזוקי דשייר מידי וכ"ש בהא דהכא. ותו לא מידי וזה הנכון:

דף טז:

מתיב רב ששת ר"ש אומר ד' מעניקים להם ג' באיש כו' עד הכי נמי מסתברא דקתני סיפא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם לפי שאין סימנין באיש ואין רציעה באשה ואם איתא באשה מיהת משכחת לה ארבעה פי' שנים ויובל ומיתת אדון וסימנין. וקשיא לן למאי דקס"ד מעיקרא דמיתת אדון קתני היכי הוה מתרצא לי' מתניתא כלל דלא מבעיא אי חשיב יובל בתרתי יובל ויובל של רציעה שאפי' באיש משכח' ארבעה שנים ויובל ויובל של רציעה ומיתת אדון אלא אפי' לא חשיב יובל אלא בחד נהי דבאיש ליכא אלא תלת שנים ויובל ומיתת אדון מ"מ הא איכא באשה ארבעה שנים ויובל ומיתת אדון וסימנין והיינו הוה טעי בהא כלל וליכא למימר דס"ל שאין אשה יוצאת במיתה אדון דהא לא אשכחן דאמר ליה הכי כלל אדרבה מוכחי' לעיל מקרא שאינה עובדת לא את הבן ולא את הבת וליכא מאן דפליג. ותו כיון דמעיקרא ס"ד הכי והשתא הדר ביה למימרא שאשה יוצאה במיתת אדון הוה ליה לפרושי. ותו היכי קאמר הכי נמי מסתברא דהא הכרח הוא. ואיכא למימר דאיהו קס"ד דיובל לא חשיב ליה אלא בחד באיש ובאשה לא חשיב ליה כלל כיון דלית בה יובל של רציעה והשתא הדר ואמר דהא ליתא דכיון דאיכא יובל באשה דין הוא למחשביה וכיון דכן אם איתא דקתני מיתת אדון משכחת לה באשה מיהת ארבעה שנים ויובל ומיתת אדון וסימנין תדע דיובל שאינו של רציעה מני לה באשה מדקתני סיפא ואין רציעה באשה אלמא לא מיעט מינה תנא אלא רציעה שאינה בה אבל יובל שאינו של רציעה דשייך בה מני ליה. ואפשר עוד לפרש דאיהו קס"ד מעיקרא דיובל חשיב בחד ואין הכי נמי דאיכא באשה ארבעה אלא דלא מני ליה תנא כיון דלית בה יובל של רציעה והיינו דקתני שלשה באשה וכן קתני רישא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם דמשמע לא איפשר דלהוה ארבעה היינו שאינו בכל אחד ואחד מהם אלא באחד בלבד א"נ לאו שאי אתה יכול לומר כן בשום א' מהם

אלא באיש שהוא אחד מהם דבאיש ליכא אלא שלשה שנים ויובל ומיתת אדון והשתא הדר ביה מסיפא דודאי כי קתני שאין ארבעה באחד מהם בכל א' וא' מהם קאמר לא באיש ולא באשה מדקא יהיב טעמא למילתיה לפי שאין סימנין באיש ואין רציעה לאשה ומדקא יהיב טעמא נמי לאשה מכלל דאפי' באשה קתני דליכא ארבעה הילכך אם איתא דקתני מיתת אדון משכחת לה באשה ארבעה וגם זה נכון. וכי תימא דקס"ד דארבעה דקתני הייני שנים ויובל ומיתת אדון וסימנין א"כ ר"ש היינו תנא קמא דידיה דקתני ואלו מעניקין להם היוצא בשנים ויובל ומיתת אדון ואמה העבריה בסימנין כדאיתא לקמן. וא"ל דאה"נ ולא בא ר"ש אלא לפרש לפי שאין סימנין באיש ולא רציעה באשה:

מתיב רב עמרם ואלו מעניקים להם כו'. וכי תימא הכא נמי תנא ושייר והא אלו קתני. פירוש דאלו משמע דוקא אלו ולא אחריני ואע"ג דתנן ביבמות אלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואיכא אחריני דלא מני להו במתני' כדמפרש התם בגמ' שאני התם דמפליג תנא במילתיה אלו מותרות לאלו ואלו מותרות לאלו אבל כל היכא דליכא פלוגתא במילתיה כי הכא אלו דקתני דוקא הוא כך פי' בתוס':

תיובתא דריש לקיש תיובתא קשיא לן רב ששת דפריך לעיל מסיפא דרבי שמעון דמיפרק מינה ריש לקיש שפיר לפרוך מהאי רישא דפריך רב עמרם דהוי תיובתא דבשלמא אי הוה פריך להו חד אמורא או תלמודא הוה אמינא דפריך מעיקרא מקולתא ובתר הכי אסקיה בתיובתא מחמירתא דהכי אורחא דתלמודא אבל הכא דרב ששת פריך מסיפא בלחוד קשיא לן היכי שבקא לרישא ופריך מסיפא ואיכא למימר דמתניתא דאותי' לרב ששת לעיל מדרבי שמעון לאו היינו סיפא דמתני' דלקמן דההיא לא שמיעא ליה דאי שמיעא ליה מרישא הוה פריך אלא מתניתא אחריתי דרבי שמעון בלחוד הוא דשמיעא ליה כרב ששת ופריך מינה. ובתוס' תירצו דרב עמרם פריך מעיקרא מרישא ואסקיה בתיובתא ובתר הכי אתא רב ששת ואמר דמסיפא נמי איכא לאותוביה ולא קמה תיובתיה ומשום הכי רב אשי (ששת) דסדר תלמודא כתב מעיקרא פירכיה דרב ששת ובתר הכי דרב עמרם דאסקיה בתיובתא ויש כיוצא בזה בתלמוד:

והא דאמרינן ק"ו פריכא היא דאיכא למפרך מה לסימנין שכן נשתנה הגוף תאמר במיתת אב שלא נשתנה הגוף קשיא להו לרבנן דמכל מקום ק"ו אכתי איתיה דנהי דלהוי טעמא דסימנין מ"מ סימנין אין מוציאין מרשות אב ומיתת אב מוציאה מרשות אב ושפיר א"ל ומה סימנין שאף ע"פ שנשתנה הגוף אין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתת אב שלא נשתנה הגוף שמוציא מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון. והנכון

דכל היכא דאמרינן קל וחומר כי האי גונא הוה ליה עיקרו מאב לאדון ולא מסימנין למיתה ואף על גב דנקטינן לישנא דסימנין מיתה דכיון דנקטה בהדי סימנין הוה ליה שאין מוציאין מרשות אב טעמא דשכן נשתנה הגוף המחזיק כחן של סימנין שהיה נותן שיהו מוציאין כל כי האי גוונא לאו משום כח סימנין אתיא דמאן דאתיא לאדכורי קולא דמילתא לית ליה לאודועי כלל אלא ודאי משום כח אב אתיא עלה והכי קאמר ומה סימנין שאף על פי שמסייע להם שנשתנה הגוף אעפ"כ אין מוציאין מרשות אב מפני חומרו אבל מוציאין מרשות אדון מפני קולו מיתה שמוציאה מרשות אב חמור אינו דין שתוציא מרשות אדון הקל וכל היכא דהוי קל וחומר מאב לאדון איכא עליה פירכא אחריתי שדיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מצינו מיתה שתוציא אלא מרשות המת ולא מרשות אחרת ולהכי לא אייתי ריש לקיש האי קל וחומר כלל אלא דנקטיה מסימנין למיתה ובהא איפריך ליה במאי דקאמר תלמודא מה לסימנים שכן נשתנה הגוף אבל ל"ל דר"ל בק"ו דידיה נקיט סימנין ומיתה אבל עקרו מאב לאדון ובתרווייהו רמז ואתרווייהו איפרך בתלמודא דהא ליתא אלא כדאמרן ולכשאת"ל כן יש לתרץ כדפירשו בתוספות דאנן הכי קאמרינן דסימנין שמוציאין מרשות אדון לאו משום קולא דסימנין הוא אלא משום דאיהו לא זבנה ניהליה אלא בעוד שהיא כמות עכשיו שלא נשתנה גופה וקטנה זבין לה ולא נערה דכיון דעכ"פ יוצאה ממנו בשנוי גופה בבגרות לא נחיתו בהני זביני אלא בעודה בלא שנוי הגוף וכמאן דפרוש דמי הילכך סימנין שנשתנה הגוף יוצא ממנו מיתת אב שלא נשתנה גופה אינה יוצא ממנו ומרשות אב אין סימנין מוציאין דאיהו ממילא זכי ואפילו כי גדלה זכי ליה רחמנא דהיינו עד שתבגר אבל מיתת אב מוציאה מרשותו דלדידיה זכי ליה רחמנא לבריה לא זכי ליה רחמנא ויש תירוצים אחרים בזה אבל זה שכתבנו לבדו הנכון. וכי תימא אכתי ליתי עלה בקל וחומר משנים ויובל ולימא הכי ומה שנים ויובל שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתת האב שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוצאה מרשות אדון א"ל דלאו ק"ו הא דהא איכא למפרך מה לשנים ויובל שכן מוציאין בעבד עברי ול"ל סימנין יוכיחו דהא פרישנא דסימנין טעמא אחרינא הוא דקטנה זבין לה ולא נערה וסימנין מילתא אחריתי היא ולאו משום חומרא דידהו מוציאין מרשות אדון ובלקוטים הארכתי יותר:

ותניא אידך ענק אמה העבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטלה בלבדאיכא למידק דהכא תניא דמציאת עבד עברי לעצמו אע"פ שמתבטל ממלאכתו ואין לרבו אלא שכר בטלה ואלו התם בפרק קמא דבבא מציעא תנן מציאת עבדו ושפחתו העבריה הרי אלו שלהם אוקמא רבא במגביה מציאה עם מלאכתו כלומר שאינו מתבטל כלום

ממלאכת רבו דמשמע הא אלו מתבטל ממלאכתו אין המציאה שלו אלא של רבו ואיכא למימר דהא אוקמא התם רבי יוחנן למתני' בעבד נוקב מרגליות שמלאכתו יקרה דמסתמע לא נחית אדון אלא לזנות במלאכתו ואחולי אחיל גביה מציאותיו הא בעבד בעלמא מודו רבנן כדינא דמתני' דהכא ולא איירי בה כלל וכי אתא רבה ואמר במגביה מציאה עם מלאכתו לא אתי לאפלוגי באוקמתא דרבי יוחנן אלא להוסיף על דבריו ולומר דבלאו האי דינא דאיירי מתני' בעבד נוקב מרגליות משכחינן עבד דהוי מציאתו לעצמו דהיינו במגביה מציאה עם מלאכתו הא כל שמתבטל כלום ממלאכתו הוי לרבו שכר בטלה והשכר שלו ולא אוקמה למתני' דהתם בהא משום דמציאתן לעצמן לגמרי משמע ואפי' שכר בטילה ליכא הילכך לא משכח אוקמתא אלא בעבד נוקב מרגליות דאפי' שכר בטילה ליכא לרבו מיהו לית הלכתא התם לא כרבא ולא כרבי יוחנן אלא כרב פפא דאמר דכל עבד מציאתו לעצמו חוץ משכר בטילה בלבד ומתני' דהתם בכל עבד איירי ואע"ג דאמרינן שפועל ששכרו לעשות מלאכה סתם מציאתו לבעל הבית כששכרו ללקוט מציאות דאקפי אגמא בכוורי הא לאו הכי מציאתו לעצמו חוץ מניכוי בטילתו הכא נמי בעבד מציאתו לעצמו חוץ משכר בטלה ואתיא לדידיה מתניתא דהכא שפיר:
גרסת רש"י זכרונו לברכה אמר רב יוסף יוד קרת קא חזינא הכא ופירוש תנא זה האריך בדברים שלא לצורך כעושה מיוד קטנה עיר גדולה. אבל הראב"ד ז"ל גורס אמר רבה יוד קרת קא חזינא הכא והוא שם אדם קשה מאד שלא היה חס אפילו על בניו ובני ביתו כדאיתא בתעניות ולדוגמא הביאו לכאן לומר שאף זו קושיא קשה היא וזה יותר נכון:
והא דאמרינן הא מני תוטאי היא דאמר לו ולא לב"ח יש מפרשים היינו דנקט תוטאי הוא לומר דיחידאה הוא ולית הלכתא כותיה וליתא כמו שכתבנו למעלה אלא משום דתוטאי הוא דאמרה בהדיא נקט לה בשמיה:
בורח השלמה בעי. פי' קס"ד כשברח תוך שש שכן סתם הבורחים ולהכי פריך למה לי קרא דלא נעניק ליה דהא פשיטא דאי תוך זמן זה שברח היכי מעניקין ליה שהרי לא יצא לחירות ואילו איתא כייפינן ליה להשלים והיכן מצינן הענקה תוך זמנו ואם בא והשלים ויצא הא ודאי הענקה יש לו כשאר עבד היוצא בשש ואוקימנא כגון שברח ופגע בו יובל פי' דודאי יובל מפיק ליה שאין לך עבד שלא יצא ביובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל תשלחנו והענק קרינן ביה ונעניק קמ"ל דכיון שברח קודם זמנו ולא עבד כראוי אף על פי שיוצא ביובל קנסינן ליה ולית ליה הענקה שאין שלוחו מעמך והתורה קנסתו ואפ"ה את"ל דבתר יובל כייפינן ליה להשלים מה שברח ההיא לאו בתורת עבדות הוא אלא מדין תשלומין כפורע חובו וכי משלים ליכא שלוח עבד דנעניק ליה דבן חורין גמור

הוא מקודם לכן. מ"מ נראין הדברים דכיון שפגע בו יובל ויצא לחירות שוב אינו משלים ואפי' מדין פרעון חוב ותשלומין דמה דברח ונתבטל אינו אלא גרמא בעלמא כמבטל כיסו ביתו ושדהו של חבירו שהוא פטור וכן הוא דעת מורי רבינו נר"ו:

דתניא מנין לבורח שחייב להשלים. פי' בורח תוך שש שחייב להשלים כשלא פגע בו יובל ת"ל שש שנים יעבוד יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא י"מ דאבורח קאי שאם ברח וחלה אינו משלים דאמר ליה כי הוית גבך מאי אהני לך דהא נהום כריסאי לא שוינא לך אבל בירושלמי פי' דבלמא קיימין שחלה ולא ברח כלל וה"פ יכול כשם שהבורח שנתבטל ממלאכתו משלים כך החולה שנתבטל ממלאכתו משלים ת"ל ובשביעית יצא הא בורח שחלה בין חלה ואח"כ ברח בין ברח ואח"כ חלה חייב להשלים מה שנתבטל בזמן בריחתו ובלשון הזה אמרו שם ברח ואח"כ משלים מצי למימר ליה אלו הוית גבאי לא אבאשת אמר רב הונא אפי' על קדמה וחלה ואח"כ ברח משלים דיכול למימר ליה אלו גבאי הוית אנשמתי בכריע פי' נתרפ' מיד:

דף יז.

אמר רב ששת בעושה מעשה מחט. פי' הא דקתני אפי' חלה כל שש אינו חייב להשלים שלא היה בטל בחליו לגמרי והיה עושה מעשה מחט מכלל דאידך מתניתא מיירי בשאינו עושה כלום ואפ"ה קתני רישא דחלה שלש אינו חייב להשלים ואע"ג דאמרינן בפרק השוכר את האומנים דפועל או קבלן שחלה אין לו אלא שכרו במה שעשה ובטילת חוליו לעצמו לא דמי פועל לעבד עברי דאלו פועל או קבלן השכירו ב"ה למלאכה זו על דבר ידוע נוטל שכרו וכיון שלא עשאו אע"פ שחלה או נאנס אין לו אלא שכרו מה שעשה לפי חשבון אבל עבד עברי לא נשתעבד לו לעשות דבר ידוע אלא נשתעבד לו שיכופהו למלאכתו לומר שכל מלאכתו תהא לרבו ולפיכך אם חלה ולא עשה כלום נסתחפה שדהו של אדון אלא דכי חלה יותר משלש הוי אומדן דעתא דמוכח דלאו להכי נחת למזבין וכדי שלא יפסיד הלה לגמרי ממונו חייב זה להשלים ולכך פטרוה לגמרי אפי' חלה כל שש כשלא נתבטל לגמרי והיה עושה לו מעשה מחט וזה נכון וברור כנ"ל: ה"ק ארבעה נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים מסתבר לי דכיון שבא להשלים משלים הכל ואפילו שלש שנים ראשונות שכך הם כל מרות חכמים כדאמרי' אם בא לנפות מנפה את כולו והכי משמע משמעתא דפ' בית כור בההיא דתנן לא את המותר הוא מחזיר אלא הרבעי' כלם:

ת"ר כמה מעניקין לו כו'. עד הא קמל"ן מיבצר הוא דלא ליבצר מחמש עשרה הא בצר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה פי' האי לישנא משמע דאפי' מצי למבצר מחד מינא ולטפויי באידך וכיון דכן תמיהא מילתא (לכתחלה) למה ליה למיתני חמש סלעים מכל מין ומין ליתני חמש עשרה ותו לא איכא למימר דמשום דעיקר דרשא נפקא לן מריקם דפדיון הבן ושדי ריקם אצאן ושדי ריקם אגורן ושדי ריקם איקב נקט חמש סלעים מכל מין ומין לאשמועינן האי דרשא א"נ לאשמועינן דדוקא למבצר אחד מינא ולטפויי מאידך מינא הוי רשותא בידיה אבל למיתן ליה כלהו מאידך מינא ולא ליתן ליה מחד מינא כלל לאו כל כמיניה דמחייב לקיומי פשטי' דקרא ואפי' לר"מ:

ונילף ריקם ריקם מעולת ראיה. פי' דעולת ראיה כל שהוא כדתנן ברישׁ מסכת פיאה אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורי' והראיון והא דלא גמרינן מפדיון הבן למהוי ה' סלעים בירושׁ' דפאה פרישו דהלכתא גמירי לה שאין לה שיעור:

ואימא בפחות שבערכין אשר ברכך ה' אלהיך כתיב פי' דמשמע מתנה חשובה וכיון דאפיקתיה מפחות שבערכין אוקמיה אגדול שבערכין:

והא דאמרינן רבי שמעון מיכה מיכה גמר מסתבר לי דרבי יהודה נמי גמר ליה נהאי מיכה מיכה בעלמא דהא קי"ל הכא כרבי יהודה והתם בפרק המקבל קי"ל שמסדרינן לב"ח כשם שמסדרין לערכין וגמרינן לה מיכה מיכה מערכין כדאיתא התם בהדיא אלא דהכא גמיר רבי יהודה דלא דיינינן מיכה מיכה אלא נתינה נתינה ודכותה בתלמודא:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב צאן גורן ויקב. פי' דמשום דהוו תלתא פרטי ושדינן ריקם אכל חד מנייהו גמרינן דהוה ט"ו סלעים ואלו בצר חד פרטי בצרי ה' סלעים אלא לרבי יהודה ורבי שמעון דגמרי נתינה נתינה ולא נפיק סכום הענק מפרטי האי צאן גורן ויקב למה לי תמיהא לי מלתא מאי קושיא דהא איצטריכו לפשטיהו למיחן ליה לכל חד מנייהו ואי לית ליה מהאי דליתן ליה מאידך ואלו לא כתיב אלא חד פרטי או תרי פרטי לא יהיב ליה אלא מנייהו היכא דאית ליה מנייהו ואי לית ליה מנייהו לא יהיב ליה לאידך. ואיכא למימר דמשמע לן דלכוליה עלמא צאן גורן ויקב לאו דוקא אלא הוא הדין כל דכותיהו דהא אית לן כלל ופרט וכל הענק תעניק כלל צאן גורן ויקב פרט אשר ברכך חזר וכלל והיינו מאי דדרשינן בהאי מתניתא דתניא יכול לא יהיו מעניקין כו' עד מה גורן ויקב מיוחדין שישנן בכלל ברכה כל אף שישנו בכלל ברכה לומר דאתי לן בכלל ופרט וכלל דמה הפרט מפורש דבר שישנו בכלל ברכה אף כל שישנו בכלל ברכה ולהכי פרכינן השתא דאלו למידן בכלל ופרט וכלל בחד פרטא או בתרי פרטי סגי למ"ל תלת פרטי ואסקינן אגב שקלא וטריא דאיצטריכו גורן וצאן למידן מעין הפרט כל

שהוא כלל ברכה בין גדולי קרקע בין ב"ח ואצטריך יקב למדרש מייתורא לר' אליעזר פרדות ולרבי יהודה כספים שאלו ודאי יצאו מן הכלל דלא חשיבי בכלל ברכה ולא אתיא מדין כלל ופרט וכלל אתא יקב ורבינהו דהני נמי הוה בכלל ברכה דפרדות הא משבחי בגופייהו וכספים הא עבדי בהו עיסקא הלכך בשלשים סלעים שיש לו להעניק נותן לו מכל מה שיש לו מדברים שהן בכלל ברכה ואפי' מכספים ופרדות והשתא להאי פי' שפיר גרסינן למר לאיתויי כספים ולמר לאיתוי פרדות ודכותה דהא איכא בפרק מרובה דב"ק. ורש"י ז"ל גריס הכי למר למעוטי כספים ולמר למעוטי פרדות ומה שכתבנו נכון לע"ד. א"כ מה ת"ל הענק תעניק לו דברה תורה כלשון בני אדם והתם בפרק אלו מציאות אשכחן כמה לשונות כפולים דדרשינן כפילא ולא אמרי' דברה תורה כלשון בני אדם ולא משמע דפליג בהו רבי אליעזר בן עזריה דלית ליה קראי אחריני לאיתויינהו מנייהו ויש לנו לומר כמו שכתבו התוספות דמודה ראב"ע דהיכא דאיכא למדרש כפילא דלישנא דרשינן ולא אמרינן דברה כו' והכא ס"ל דליכא למידרש משום דגמיר דדברים כפשטן ומש"ה קאמר דברה תורה כלשון בני אדם וכן יש לומר בההיא דיבמות דוק ותשכח. ובפרק אלו מציאות כתבתי מזה בס"ד:

שדה אחוזה נמי מהאי פירכא נפקא ליה לתני כלום יש יבום אלא במקום שאין בן. ואיכא דקשיא ליה דבר משדה אחוזה נמי איכא תרתי שכן קם תחת אביו ליעודה ולירושה ולאו קושיא היא דירושה נמי מהאי פירכא נפקא לן כלום יש יבום אלא במקום שאין בן וכדמוכח בהדיא בפרק יש נוחלין.:

דף יז:

א"כ ליכתוב קרא לאמתך כן. פי' ובהכי דרשינן דאינה עובדת לא את הבן ולא את הבת כנרצע מאי תעשה כן ש"מ תרתי פירוש דתעשה יתירא אתי להענקה לעשות לאמה כמו שעושין לנרצע וכן פרש"י ז"ל ומיהו בר מהכי לא אמרינן היקש לגמרי כדאמרינן בעלמא משום דכן מעוטי הוא ועל מאי דקאי משמע:

אמר רבא עכו"ם יורש את אביו דבר תורה וכי תימא מאי איכפת לן נפקא מינה לענין גזלו של עכו"ם דאסור כדאיתא בהגוזל שאם יש לו נכסים מאביו אם יש לו ירושה יש בהם משום גזלה ואם לאו אין בהם משום גזלה דהפקרא נינהו:

גר את העכו"ם אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתניא עכו"ם וגר שירשו את אביהם עכו"ם גר יכול לומר לעכו"ם טול אתה ע"ז ואני מעות טול אתה יי"נ ואני מעות

ומשבאו לרשות גר אסור ואי ס"ד דאורייתא כי לא באו ברשותו נמי כי קא שקיל חלופי ע"א קא שקיל אלא מדרבנן כו':

קשיא לי ודילמא עולם דאורייתא ודקאמרת כי לא באו לרשותו נמי האי תנא סבר יש ברירה והאחין שחלקו יורשין הוה ואע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר האחין שחלקו לקוחות הוה הא ברירנא לה התם:

תו קשיא לי מאי דאמרינן תניא נמי הכי מאי תניא נמי הכי מי אלימא האי מתניתא מאידך והיכן מצינו שמסייע התלמוד מתניתא חדא ממתניתא אחריתי ומסתבר לי דרבא סבר דטעמא דתנא לאו משום דיש ברירה מדקתני ירשו ותניא נמי באידך מתניתא דדוקא ירשו אבל נשתתפו אסור ואי משום דיש ברירה אפילו נשתתפי אמאי אסור דכיון דיש ברירה הרי הוברר הדבר שזה חלקו המגיע לו ואין מחזירין דכותיה זה לזה ביובל בשותפין שחלקו קרקע אלא ודאי שמע מינה דטעמא משום דאין לו ירושה אלא מדרבנן ואקילו בזה רבנן שיהא יכול לומר טול אתה ע"א ואני מעות ואוקמוה בהא אדינא אבל כשנשתתפו דאית ליה זכייה גמורה אסור דחליפי ע"א קא שקיל משום דאין ברירה אי נמי יש ברירה ואסור מדרבנן מפני שרוצה בקיומו גזרה שמא יחזור לסורו והקילו בשל דבריהם ופי' שמא יחזור לסורו מלשון סורי הגפן נכריה אי נמי מענין סורו טמא ואית דגרסי לאסיאורו מלשון ואל ישובו לכסלה. דמתרגמינן ולא יחזרון לסיאורה:

עכו"ם את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים דתניא הלוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו:

ה"ג והתנן (אין) רוח חכמים נוחה הימנו ול"ג והתניא דהיא מתני' בסוף מסכת שביעית דתנן המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו וכיון דאיכא מתניתין לא שביק תלמודא למיפרך מינה ופריך מברייתא:

ופריקנן לא קשיא כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ולא גרסי' כלל כאן שהורתו ולידתו בקדושה דההיא ישראל גמור הוא וחייב להחזיר מן הדין אלא הגרסא כדכתיבנא וכן גריס רש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל הא דאמרינן אין רוח חכמים נוחה הימנו מפט כשהורתו ולידתו שלא בקדושה ואידך דאמרינן רוח חכמים נוחה הימנו כשהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה:

וקשיא לן הא דאמרינן פ' מי שמת איסור גיורא הוה ליה תליסר אלפי זוזי בי רבא ורב מארי בריה דאיסור הורתו שלא בקדושה הוה ולידתו בקדושה הוה כי קא שכיב איסור אמר רבא היכי ליקנינהו רב מארי להני זוזי אי משום ירושה גר לאו בר ירושה הוא כו'

עד ולודי איסור דהני זוזי דרב מארי נינהו עד נפיק אודיתא ביה רבא ואיקפד רבא אמר קא מיגמרי טענתא לאינשי ומפסדו לי. ואמאי קפיד רבא דהא אית ליה לאהדורינהו משום רוח חכמים נוחה הימנו וליכא למימר דלהכי קפיד משום דהשתא מהדר להו מדינא ואלמלא כן היה מקיים בו רוח חכמים נוחה הימנו דאם כן לא הוה אמר ומפסדו לי דמשמע דהפסד ממון יש לו בדבר זה אלמא רצונו היה לעכבם אצלו ויש שאמרו דאע"ג דכי מהדר רוח חכמים נוחה הימנו כי לא מהדר לא קפדי' רבנן אלא שאין מחזיקין לו טובה וליתא דבההיא מתני' דשביעית קתני סיפא כל המטלטלין נקנין במשיכה כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו והרי מי שאינו מקיים את דברו אין רוח חכמים נוחה הימנו וחשיב ממחוסרי אמנה מכלל הן אתה שומע לאו שכל מקום שאמרו בעושה רוח חכמים נוחה הימנו כשאין עושה אין רוח חכמים נוחה המנו ור"ת ז"ל תי' שלא אמרו רוח חכמי' נוחה הימנו אלא בלוה דוקא שגמלו אביו של זה חסד שהלוה לו ואינו בדין שישלם לו רעה תחת טובה אבל בפקדון אם רצה אינו מחזיר ולא נהירא דכיון דבמלוה דליכא אלא שעבודא יש לו להחזיר כ"ש בפקדון שהוא בעין ואין שליחות יד בו שראוי להחזירו ויש שפירשו דרב מארי בן עכו"ם הבא על בת ישראל הוה דקי"ל הולד כשר וישראל גמור הוא מעיקרו ואינו ראוי לירש את העכו"ם שאינו אביו כלל ומתניתא דהכא בעכו"ם הבא על הכותית ולדידי מסתברא לפי שיטת רש"י ז"ל דצורבא מרבנן דדחיק ליה שעתא שאני:

והנכון לפרש דכי הויא הורתו ולידתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו גזירה שמא יחזור לסורו וליכא למיחש דמשום הא חשבי' ליה כישראל גמור דכ"ע ידעי דבן עכו"ם הוא כיון דאף לידתו שלא בקדוש' אבל כשלידתו בקדושה אין רוח חכמי' נוחה הימנו דהא איכא למיחש ביה שמא יחזור לסורו ואם הוא מחזיר לו אתו למטעי בי' שהוא מתיחס אחריו ואין קדושין תופסין לו באשת אביו ואע"ג דלהאי פירושא אתי פירוקא דתלמודא על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון לא איכפת לן דהא אשכחן דכוותא בתלמודא וחדא מינייהו במסכת סוכה פ' הישן גבי הישן בתפילין וכי תימא והיכי מוקמינן מתניתא דקתני אין רוח חכמים נוחה הימנו כשלידתו בקדושה דהא קתני נתגיירו בניו עמו ומדנתגיירו בניו עמו אלמא לידתו שלא בקדושה הא ליתא דהא באידך מתניתא נמי קתני בניו עמי וסוף סוף בחדא מינייהו אית לן למימר דבניו לאו דוקא וכיון דכן הא עדיף טפי לקיומי מתני' כפשטיה דבניו עמו דוקא ע"מ דלידתו שלא בקדושה ולמימר דבניו עמו דברייתא לאו דוקא דהא לידתו בקדושה וזה מבואר:

דף יח.

תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה כו'. וכי תימא ואמאי לא קתני נמי שאמה העבריה אינה נרצעת מה שאין כן בעבד עברי ואיכא למימר דהא פשיטא ליה דהא בעבד עברי גופיה מיעטי' רחמנא דכתיב ואם אמר יאמר העבד ולא אמה העבריה. ותו דאפילי בעבד עברי נמי כל היכא דהוי רבותא דלא מצי למימר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני אינו נרצע שאם אין לו אשה ובנים אינו נרצע כנ"ל:

מהו דתימא לא ליבטלו הלכתא מינה. מסתברא לי דהכי פירושא מ"ד כיון דהני קדושין לא דמו לקידושין דעלמא דהא הוה בע"כ דאב ודכותייהו בעלמא לא הוה קידושין כלל והכא גזירת הכתוב הוא דמהני וכיון דכן אין לך בו אלא במה שאמרה תורה ותצא כהלכותיה דומיא דאמה העבריה דעלמא קמ"ל:

אי הכי אמאי יוצאה בסימנין תמיהא מילתא מאי אי הכי דהא לדידיה אי מוקי' לה כשלא יעדה קשיא רישא דקתני משא"כ בעבריה וי"מ דהאי אי הכי לא מתפרש באי אמרת בשלמא אלא כפשוטיה ופרושא דסיפא קא בעי היכי מיתרצא ולאו למימרא דלידידי' ניחא ויש כיוצא בו בתלמוד כלל ודין הוא דכל היכא דאיהו לא עבד אוקימתא דפריכו לית למימר אי אמרת בשלמא ומיהו עדיין יש לומר דאי אמרת בשלמא היא ומקשה סבר דלעולם כשלא יעדה והא דקתני רישא מה שאין כן העבריה לאו למימרא שאין דינין אלו דעברי נהגין בעבריה אלא הכי קתני יש דינין מפורשים בתורה שאינם מפורשים באמה העבריה ואפשר דנהגי בה דילפא מינה או אפשר דלא נהגו בה אבל תנא לא מיירי בהכי מיהו תלמודא לא בעי לפרושה מתניתא הכי משום דא"כ לא אתיא רישא דמתניתא דומיא דסיפא דאלו סיפא דקתני יש בעבריה מה שאין בעברי פירשו שאין נוהגין בעברי כלל ולהכי עדיף ליה לאוקמי כשיעדה כנ"ל:

ואינה נמכרת ונשנית מכלל דעבד עברי נמכר ונשנה והתניא בגניבו ולא בכפילו ולא בזממו בגנבו כיון שנמכר פ"א שוב אי אתה יכול למכרו. פי' דהאי בגניבתו כוליה מיותר לדרשא דמצי למכתב אם אין לו ונמכר בה לימא בגנבו דאי בגנבו שמעת מינה תלת דרשינן גנבה גנבו בגניבתו גנבה למעוטי כפל גנבו למעוטי זממו גנבתו דמשמע חדא למעוטי שאינו נמכר אלא על גניבה אחת. וכי תימא ולישני ליה דמתניתא דהכא במוכר עצמו שנמכר ונשנה ואידך במכרוהו ב"ד דקרא במכרוהו ב"ד כתיב ולא יליף תנא דמתניתא שכיר שכיר ואיכא למימר דמשמע לן דכיון דקתני מה שאין כן בעברי אינו נורג בשום עברי ואפי' מכרו ב"ד נמכר ונשנה:

ופרקינן אמר רבא לא קשיא כאן בגנבה אחת. כאן בשתי גניבות יש מפרשים בשתי גניבות נמכר ונשנה כמתניתא דידן וכי קתני כיון שנמכר פעם אחת אי אתה רשאי למכרו בגניבה אחת שאם אינו שוה כנגד גנבתו אינו נמכר עליה ב"פ כרבי אליעזר דלקמן ואקשינן דהא מגנבתו ממעט ליה תנא והא חדא גנבה הוא ובגנבה אחת אפי' פעמים הרבה נמכר והיינו דאקשינן גנבו טובא משמע. וי"מ בהפך דכי קתני נמכר ונשנה בגנבה אחת כרבנן דאמרי גנב אלף ושוה חמש מאות נמכר ונשנה דלא מוקמי' מתניתא כיחידאה וכי קתני אינו נמכר ונשנה בשתי גנבות ואפי' בשני בני אדם שגנב לזה וגנב לזה דגנבתו אמר רחמנא ולא שתי גנבות:

ומקשי' דהא בגנבתו טובא משמע כלומר דכל היכא שגנב גניבות הרבה לכמה בני אדם לכל אחת מהם גניבה אחת לגבי כל חד מנייהו גנבה אחת היא ושפיר קרינן ביה ונמכר בגנבתו:

ופרקינן לא קשיא כאן באדם אחד כאן בשני בני אדם. פי' דבאדם אחד שגנב לו שתי גניבות אינו נמכר אלא על הראשונה שאלו נמכר על שתיהן קרינן ביה בגנבותיו אבל בשני בני אדם נמכר ונשנה:

ומסתברא דבאדם אחד נמי דוקא כשגנב וגנב ואחר כך נמכר אבל גנב ונמכר ואחר כך גנב הא ודאי נמכר ונשנה דשפיר קרינן ביה בגניבתו ואינו בדין בשביל מכירה יחזור ויגנוב לו כמה פעמים ויהא פטור אלא ודאי כדאמרן וכיון דכן דכוותה בסיפא בשני בני אדם אפילו בגנב לזה וחזר וגנב לזה שלא היתה מכירה בנתים נמכר ונשנה ואם עמד בדין עם הראשון קודם שגנב לשני נמכר לתשלומי ראשון תחלה ואם לאו נמכר ונשנה לצורך שניהם מחלקים ביניהם לפי חשבון וכל שגנב לאדם א' או לשני בני אדם שני פעמים ושוה כנגד שתיהן נמכר פעם אחת:

א"ל אביי מאי ניהו דכתיב ליה שטרא אדמי' פי' דאלו מכסף בע"כ מאי איריא אמה העבריה אפילו בע"ע נמי אלא ודאי לומר דכתיב ליה שטרא אדמיה בע"כ ונפקא לן מדכתיב והפדה שמסייע והיינו סיוע. אלא אמר אביי בע"כ דאב משום פגם משפחה:

אי הכי עבד עברי ניכפינהו לבני משפחה משום פגם משפחה. וכי תימא וכיון דאינהו לא חיישי לפגמייהו אמאי כייפינן להו שהרי אין להם תובעין. איכא למימר כגון דאיכא ענים ועשירים. א"נ דכלהו עשירים ומקצתן רוצים ומקצתן אינם רוצין וכי תימא והא קיי"ל דנמכר לישראל אינו נגאל ע"י קרובין דלקמן איבעיא לן ולא איפשיט לן ולרבי בהדיא קאמר מי שאינו נגאל באלה. ואיכא למימר דכייפינן להו למיתן ליה כספא במתנה דאזיל הוא ופריק נפשיה. ונראה לפרש דברים כפשטן דה"ק אי הכי עבד עברי

ניכפינהו לבני משפחה כשמוכר א' מהם עצמו ויש לו במה ליגאל דליפרוק נפשי' משום פגם משפחה ופרקינן הדר ומזבין נפשיה:

גירסת הספרים והיא גירסת רש"י ז"ל בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה במאי קא מיפלגי ר' עקיבא סבר יש אם למקרא ור' אליעזר סבר יש אם למסורת ע"כ. ובודאי דר"ע יש אם למקרא ס"ל כדמוכח בריש מס' סנהדרין ור"א ס"ל יש אם למסורת כדאית' בבכורות והאי מקרא ומסורת דאמרינן הכא פרש"י דר"ע אזיל בתר מקרא דקרינן בבגדו בה בחירק דמשמע לשון בגד דאולי הוי לשון בגידה הוי קרינן בבגדו בחולם במשקל בשמעו את דברי האלה. ור' אליעזר ס"ל אזיל בתר מסורת דכתיב בגדו חסר ומשמע לשון בגידה מדכתיב בגד בוגדים בגדו ואלו הוי לשון בגד הוה כתיב בביגדו ביו"ד:

והקשו עליו בתוספות דהא אשכחן בגדו טובא מלשון בגד ומלבוש דלא כתיב ביה יו"ד כדכתיב ותתפשהו בבגדו ובגדו שפיר משמע בין במקרא בין במסורת מלשון בגד ומלשון בגידה נמי כדכתיב בגד בוגדים. ויש שפירשו דהכא לאו מקרא ומסורת דבגדי דרשי' אלא מדכתיב אשר לא יעדה באל"ף וקרינן ליה לו בוא"ו דר"ע דדרש מקרא אשר לו יעדר דאיכא קדושין והכי קאמר קרא אם רעה בנישואי' בעיני אדוניה מפני שהיא פסולה לו או שאינו רוצה לשאת אותה אחר אשר לו יעדה לא ימשול למכרה שאינו מכרה אחר אישות אבל בלא ייעוד מוכרה שמוכר אדם בתו לשפחות אחר שפחות ור' אליעזר דריש מסורת אם רעה בעיני אדוניה ולא יעדה כלל והפדה לא ימשול למכרה שאינו מוכר בתו לשפחות אחר שפחות הא לשפחות אחר אישות לחוד מוכרה. והקשו על פי' זה דא"כ דלא יעדה הוא דדרשי' מאי האי דנקט תנא בלישני' בבגדו בה ופריש לה חד מלשון טלית וחד מלשון בגיד' דמשמע דפלוגתי' (יהו) במשמעות בבגדו:

ומסתברא למימר דה"ק דכל חד מהני תנאי בעי למדרש סופי' דכתיב בבגדו לפום סבריה דדריש מלא יעדה כי היכי דלא תקשו ליה סופיה דקרא דרבי עקיבא דדריש אשר לו יעדה קאמר דקרא לא קשיא ליה דכתיב בבגדו דההוא לשון בגד הוא ורבי אליעזר דדרש אשר לא יעדה קאמר דקרא דכתיב בבגדו לא קשיא ליה דההוא לשון בגידה הוא והיינו דבעינן בגמרא במאי קא מיפלגי כלומר מאי טעמא דריש ליה חד מלשון בגד וחד מלשון בגידה ואמרינן דרישא דקרא קשיתיה לכל חד מנייהו דמר סבר יש אם למקרא ודריש אשר לו יעדה ומר סבר יש אם למסורת ודריש אשר לא יעדה:

מיהו הא קשיא דלקמן דאיבעי לן ייעוד ארוסין עושה או נשואין עושה אתינן למפשטע מהא דתניא בבגדו בה כיון שפירש טליתו עלי' שוב אינו רשאי למוכר' הא קדושי מקדיש

לה אלמא ייעד אירוסין עושה ודחינן דהתם במתניתא בקידושין דעלמא קאי ואי רבי עקיבא מלו יעדה נפקא ליה דאינו רשאי למכרה הא קדושי מקדיש לה היכי איפשר לומר דאשר לא יעדה בקידושין דעלמא קאי:

ויש לנו לפרש כדברי רש"י ז"ל דבתיבת בבגדו פליגי והא דקיי"ל מאי מסורת דריש רבי אליעזר דהא בגדו חסר מלשון מלבוש בגד משמע דומיא דותתפשהו בבגדו א"ל דאע"ג דבעלמא כתיב בגדו חסר מלשון בגד התם הוא דליכא למטעי ביה כלל הכא דאפשר למדרשיה מלשון בגידה אלו הוה מלשון בגד לא הוה כתיב חסר ומדכתיב חסר שמעינן דלשון בגידה הוא וקרא נמי מסייע ליה מדלא כתיב בבגדו עליה וכתיב בבגדו בה אלמא לשון בגידה הוא. והא דמקריה במתניתא ר"ע לרבי אליעזר רביה אשכחן דכותא בתלמודא וחד מנייהו בפרק קמא דב"ק ר"מ אומר אף הצבוע רבי אליעזר אומר אף הנחש ורבי אליעזר היה קודם ר' מאיר כמה דורות:

דף יח:

ורבי שמעון סבר יש אם למסורת ולמקרא ואע"ג דהתם במסכת סוכה גבי דפנות דס"ל שלש כהלכתו ורביעית אפילו טפח דריש מקרא בלחוד בסכות כדאיתא התם התם לא איפשר למדר' מקרא ומסורת דחד סתר לאידך דמקרא משמע שלש כהלכתן וממסורת משמע שתים כהלכתן אבל הכא דאפשר לומר שאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות ואפשר למדרש מקר' ומסורת דריש להו ומינה דר"ע דלא דריש הכא אלא מקרא לחוד דאפילו היכא דאיפשר למדרשינהו תרווייהו לא דריש אלא מקרא והא דאשכחן בפסחים דדריש לחם עוני קרי ביה אוני לחם הנאכל באנינות יצא לחם מעשר ודריש נמי לחם עני פרט למצה שנילושה ביין ושמן ודבש לאו למימרא דדריש לחם עוני לחם עני ודריש מסורה אלא קרא כפשטיה דרש ליה לחם של עניות פרט למצה שנילושה ביין ושמן ודבש שהיא לחם עשירות ומאי דדרשינן התם מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה ודרשינן לחם עני ולא פליג בה ר"ע הא פרישנא בדוכתה דההיא לאו חובה הוא דאורייתא אלא דרשא דרבנן ואם רצה אינו פורס ומברך על השלימה. כנ"ל:

איבעיא להו ייעוד נשואין עושה כו'. עד זבוני הוא דלא מצי מזבין הא קדושי מקדש לה פי' האי לא למה ליה למימר לא ימשול למכרה לימא אין לו בה כלום ומהדרינן התם בקידושין דעלמא קאי והכי קאמר כיון שמסרה למי שנתחייב בשארה כסותה ועונה שוב אינו רשאי למכרה. ותמיה מילתא למה ליה לאורוכי כולי האי ולמימר הכי

קאמר כיון שנמסרה כו' לימא התם בקדושי דעלמא ותו לא. ואיכא למימר משום דאי בייעוד אדון מיירי שכבר היא ברשותו [שהוא] זן ומלביש אותה אתי שפיר בבגדו בה מלשון בגד שפורש טליתו עליה לייחדה לו לאשה אלא בקידושין דעלמא היכי שייך בבגדו בה דמשום קדושין דמקדש לה ליכא פרישת טלית שהרי עדיין לא נכנסה לרשותו עד שימסרנה לו אביה לחופה ולהכי מפרש דה"ק כיון שמסרה למי שנתחייב בכסות' ומשום כסותה נקט שארה ועונתה דכי הדדי נינהו ואתא כמ"ד מזונות וכסות דאורייתא ולמ"ד דרבנן לאו דוקא נתחייב אלא למי שדרכו לתת לה שאר כסות ועונה כנ"ל:

בשלמא ארוסין מארוסין שאני אלא נישואין מנשואין מי שאני פירוש דבשלמא ארוסין דלא מפקי לה מרשות אביה אלא שהתורה החמירה עליו שלא ימכרנו איכא למימר דהיינו משקדשה הוא אבל נתקדשה היא אוקמא אדינא שהיא ברשות אביה אלא נישואין מדינא מפקי מרשות אב דהוה להו כבגרות ומה לי נישואין דידיה או נישואין דידה:

דף יט.

מוקים לה כר' אליעזר פי' ועד השתא מהדרינן אדר' עקיבא משום דהלכתא כותיה דאלו רבי אליעזר שמותי הוא:

איבעיא להו מהו שייעד אדם לבנו קטן כו'. עד ואיש פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש פרט לקטן הא דקתני רישא איש פרט לקטן פי' הראב"ד ז"ל דהיינו קטן ממש פחות מבן י"ג שנה ויום א' דומיא דקטן דסיפא ולמפטר קטן הבועל איצטריך סד"א בעריות לחייב שהרי ביאתו ביאה ודומיא דמתעסק בעריות שהיא חייב מפני שנהנה קמ"ל דכיון דקטן הוא אינו בר עונשין ואפילו אף בזו. אבל הר"א א"ב ב"ד ז"ל פירש דלמפטר קטן לא איצטריך דהא פשיטא דלא חייבה תורה לשום קטן בשום עונש אלא הכא למפטר את הנבעלת איצטריך אע"פ שהיא גדולה ומיירי בקטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד שאין ביאתו ביאה וכי תימא א"כ הוה ליה לפרושי בהדיא איש פרט לקטן פחות מבן ט' שנים ויום א' יכול אפילו ט' שנים ויום א' ת"ל ואיש והכי נמי דרשי' התם בספרא גבי מאי דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע ובמאי דכתיב ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע. ואיכא למימר דכיון דפריש לה התם והכא לא אתא השתא אלא משום סיפא לא פריש לה וסמיך אהנהו דהתם ואע"ג דסיפא בקטן פחות מבן י"ג שנה ורישא בקטן פחות מבן ט' לא איריא הוא דכל חד מנייהו כדאיתא וזה הנכון:

מאי הוי עלה תא שמע דא"ר ינאי אין ייעוד אלא בגדול ואין ייעוד אלא מדעת תרתי. פי' רש"י ז"ל דלא הוי האי כתרתי דאמרינן בעלמ' שפירושו תרתי דסתרן אהדדי אלא הכי פירוש' ל"ל תרווייהו דהא כיון דליכא ייעוד אלא מדעת פשיט' דאין ייעוד אלא בגדול אבל ר"ח ז"ל פירש אותו כתרתי דעלמא והכי פירושו דאלו רישא קאמר דאין ייעוד אלא בגדול וסיפא קאמר אין ייעוד אלא מדעת הא מדעת יש ייעוד ואפילו בקטן ומהדרינן דחדא קאמר וסיפא פירושא דרישא א"כ דמאי מדעת דידה והשתא להאי פירושא לא מיפשיט בעיין עד מסקנא דפרישנא דמה טעם קאמר או דמדעת דידה הוא אבל לפירושו של רש"י ז"ל מגופיה דמימרא דרישא מיפשיט בעיין ולמה לן למקשי עלה ולתרוצה ואי בעינן לתרוצה הוה לן למימר גופא אמר רבי ינאי כו':

דתני אבימי משמיה דרבי אבהו אשר לו יעדה מלמד שצריך לידעה פי' דלהכי אפיק תנא קדושין אלו בלשון ייעוד משום דמשמע מלשון למועד אשר יעדו כמיעד ומודיע לחבירו ואית דגרסי שצריך ליעדה והכל אחד ליודע' פירש ליעדה הוא ולאו דמסרסינן מלת יעדה:

הוא תני לה והוא אמר לה בקדושי ייעוד ואליבא דרבי יוסי בר' יהודה. פי' אע"ג דהא פשיטא דבקידושי ייעוד משתעי קרא דאשר לא יעדה איצטריך אבימי למימר דדוקא בקדושי ייעוד ולא ילפינן מינה למקדש בתו דעלמא דשאני הכא משום דהוי שלא מדעתו דאב או מדעתי ובעל כרחך למ"ד מעות הראשונות לקדושין נתנו מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא כו' והפדה שיהא שהות ביום כדי פריה דהיינו שוה פרוטה ואע"ג דהפדה לגופיה איצטרך לגרעון כסף מדכתיב יעדה והפדה וסמכו ענין לו ושמעת מיניה תרתי שאין יעדה אלא בזמן שאפשר בפדיון:

רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין נתנו ובכסף ראשון מיעדה שאני הכא דכתיב והפדה. פי' דהאי שוה פרוטה לאו לקדשה בה בעינן לה אלא גזרת הכתוב הוא דכי היכי שאינו מיעדה אחר שכלו כל שש כך אינו מיעדה כל זמן שלא נשתייר לו בה שוה פרוטה וכאילו כבר יצאה חשבינן לי' כך פי' רבינו הגדול ז"ל ועיקר:

אמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושין מדרבי יוסי בר' יהודה כו'. תמיהא מילתא טובא היכי דמי אי דמקבלה להו לאביה בשליחותה קטן וקטנה לאו בני שליחות נינהו ואי משום יד הא אין יד לקטנה כלל לקבל קידושיה וגיטה ואפילו אין לה אב ואי מטעמא דהוה ליה כמאן דאמר זרוק מנה לים ותתקדש לך בתי אם כן למקדש אותה הי' צריך לומר כן ותו מאי איריא לרבי יוסי ברבי יהודה בלאו דידיה נמי מודו בהא רבנן. יש מפרשים דלעולם מדין ידה ואף ע"ג דקטנה אין לה יד

היינו מדין עצמה מכל מקום כיון שיש לאב יד עליה לקבל קידושיה והוא מרשה אותה ומרקן רשותו אצלה הרי ידה כידו דומה קצת להרשאה דעלמא. וכי תימא ואפילו אית לה יד היאך יש לה זיי' בממון דהתם בדר' יוסי ברבי יהודה אין שם זכיית ממון אלא מחילה שמוחל לה שעבוד שעליה ואף על גב דאין מזכין לקטן על ידו הא ודאי מוחלין לו דלא יהבינן ליה מידי דבעינן דלהוי ליה יד לזכות איכא למימר דהכא במאי עסקינן כשאין כאן זכיית ממון כגון שמקדשו בשטר שאינו ממון דליבעי יד לזכות וכיד בעלמא דאית לה לקבל קידושיה סגי לה אי נמי במקדשה בביאה או במאכילה או משקה אותה שוה פרוטה ומקדשה באותה הנאה והשתא היינו דאיצטרכינן למילף מדרבי יוסי ברבי יהודה דאלו מדרבנן לא הוה שמעינן דלהוי יד לקטנה כלל אע"פ שהאב מרקן רשותו אצלה ולא מיחוור. חדא דא"כ מצינו קטנה מתקדש' ע"י עצמה בכי האי גוונא והיכי מתמהינן לעיל אלמנה קריא לה דאלמא לא אפשר לשו' קטנה שתקדש עצמה ועוד דא"כ אפילו לאחר מיתת האב מקבלת קידושיה כשאמ' לה מחיים צאי וקבלי קדושיך דומיא דיעוד דאיתא אפילו לאחר מיתת האב וזה אין הדעת סובלתו ולא אמרה אדם מעולם ובהרשאה כיוצא בזו כשמת המרשה בטלה הרשאתו:

ויש מפרשים אותה דלעולם כשמקבלת קידושיה לאביה שאמר לה צאי וקבלי קידושיך בשבילי ולא מתורת שליחות לקטן אלא מדין זכיה שתזכה בקידושין לאביה ואתא רבא למימר דמדברי ר' יוסי בר' יהודה שמעינן דקטן וקטנה אית להו זכיה לזכות בממון לאחרים ומיירי בשאמר תחלה למקדש שכל זמן שיתן מנה למי שיזכה בו בשבילו תתקדש בתו לו ואחר כך אמר לבתו שתקבל אותו מנה בשבילו דהשתא האב הוא שמקדשה והיא זוכה בשבילו והוה אמינא דקטנה לית ליה זכייה קמל"ן דיש לה זכייה אפילו מדאורייתא מדרבי יוסי בר' יהודה דאמר מעות הראשונים לאו לקידושין נתנו וכי משייר בה שוה פרוטה ומתקדשה בה מקודשת דחשבינן כאלו אמר לה כשמכרה צאי וקבלי קידושיך והיא מקבלת אותו בשביל אביה ואית לה זכייה מן התורה לזכות בו לאביה וכי תימא ומאי ראיה איכא מדרבי יוסי ברבי יהודה דהתם ליכא זכיית ממון אלא מחילה ולעולם אימא לך דאין לה זכייה. איכא למימר דהא דרבא אמר רב נחמן תליא באידך מימרא דידיה דאמר המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת דברי רבי יוסי בר' יהודה כו' דאשמועינן דכי מקדש לה לאמה הוי כמקדש במלוה שיש עליה משכון ומחזיר המשכון ואינו מקדש בגוף המלוה אלא במשכון שמחזיר לה שהוא קונה אותו כדבעי' למימר כי כשמקדש אותה באותו שוה פרוטה הרי היא כמחזיר לה המשכון שהיא בידה והיינו דאמרינן לעיל דאף על גב דעבד עברי לא סגי ליה במחילה אמא

העבריה במחילה סגי לה דהא לית בה קטן איסור ואי משום דיש כאן משכון ומחילה במלוה שיש עליה משכון לא מהניא בלא חזרת משכון הכא שהמשכון ביד' מכיון שמחול לה שעבודו חזרת משכון איכא:

והשתא דאתינן להכי דקדושין דאמה העבריה לרבי יוסי ברבי יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו אינם בשוה פרוטה דמלוה אלא בחזרת המשכון אם אתה אומר דקטן אין לו זכייה לזכות בממון האיך היא מקודשת שהרי אין לה יד לזכות במשכון שהרי ב"ח קונה משכון אפילו בשעת הלואתו כדבעינן למימר ואלו יש ביד ראובן משכון של שמעון ומת שמעון אינו יכול למוחלו לבניו כשהם קטנים ואע"פ שהחזירו להם לא זכו דכיון דקני ליה כשותף הוא בו וצריך בר זכייה לזכות בהקנאתו וכיון דחזינן דא"ה קטנה זוכה במשכון שמחזירין לה שמעינן דקטן אית ליה זכייה לזכות בממון לעצמו או לאחרים. וכ"ת כיון דמדרבי יוסי בר' יהודה שמעי' דקטן א"ל זכייה מדאורייתא היכי לא מייתינן מיניה ראיה במס' גיטין בפ' התקבל דשקלינן וטרינן התם קטן אי א"ל זכייה או לא ומייתינן התם מתניתא אחריתי ולא מייתינן הא. והא לא קשיא דהא דרבא אמר רב נחמן לא אתיא מדרבי יוסי ברבי יהודה אלא למאן דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו והיא מתקדשת בחזרת משכון ואיכא למדחייא כדרב נחמן בר יצחק דלעולם מעות הראשונות לקידושין נתנו ועל ידי אביה היא מתקדשת שקיבל מעות הראשונות לקידושין (נתנו ועל ידי אביה היא מתקדשת שקבל מעות הראשונות) וכן ראיתי שפירש החכם רבי יצחק הלוי ז"ל בן אחיו של מורי הרב נר"ו ונכון הוא. אלא דקשה קצת דכיון דהא דרבא אמר רב נחמן קמייתא תליא באידך דידיה בתרייתא הוה ליה לתלמודא לאקדומי אידך בתרייתא. ואפשר לפרש דלעולם הכא מדין זרוק מנה לים ותתקדש בתי לך אתינן עלה ואף על גב הא אפילו לרבנן איתא אצטרכינן לרבי יוסי ברבי יהודה לאשמועינן שאף על פי שלא דבר מתחילה עם המקדש כן כיון שאמר לה צאי וקבלו קדושין בהכי סגי וסתמו כפירושו שכן היתה כוונתו שכל מי שיתן הכסף בידה תהא מקודשת לו והיינו מדרבי יוסי ברבי יהודא דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו שלא דבר עם האדון מקידושיה כלל א"ש כיון שאם רצה מייעד חשבינן כאלו אמר צאי וקבלו קידושיך וכאלו אמר לה כשתתן הכסף בידך תתקדש לך דאי לא היאך הוא מקדשה בשוה פרוטה שנותן לה ולפי זה דוקא במקדשה בכסף דומיא דההיא דייעוד אבל לא במקדשה בשטר וכדכתיבנא לעיל בפרקין וכן נראה שיטתו של רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל:

ואמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה כו' יש מפרשים דהיינו דאתינן למילף מדרבי יוסי ברבי יהודא דב"ח קונה משכון ויכול לקדש בו את האשה. וכי תימא הא מדרבי יצחק שמעינן לה. איכא למימר דמדרבי יצחק לא שמעינן אלא כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו לא אע"ג דקושטא דמילתא ל"ש הכי ול"ש הכי ב"ח קונה משכון מ"מ אפשר למדחייה כדרבי יצחק וכדדחינן בפ' השולח דאמרינן אימור דאמר ר"י במשכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי אמר הילכך איצטרכינן לרבי יוסי ברבי יהודה דאמה העבריה משכנו בשעת הלואתו ומקדשה בו והא ודאי בגוף המשכון מקדשה דאלו במלוה גופה לא אפשר דהא קי"ל המקדש במלוה אינה מקודשת. ואין זה נכון דאפילו לכשאת"ל דמשכנו בשעת הלואתו אין ב"ח קונה משכון ולא אמר רבי יצחק אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו בכל כי האי משכון דאמה העבריה שהמלוה הולך ואוכל פירות דכ"ע ב"ח קונה משכון דלא אפשר למיכל פירי בלא קנין הגוף לפירות ואפילו למאן דאמר קטן פירות לאו קנין הגוף דמי ותו היכי נקטינן סתמה המקדש במלוה שיש עליה משכון דאיכא במשמע כל משכון ואע"פ שאינו אוכל פירות דילמא שאני אמה העבריה דאיכא אכילת פירות ולפיכך ב"ח קונה אותה אבל במשכון שאין המלוה אוכל פירות לא. לכך נראה לפרש דודאי מדרבי יצחק שמעינן דהמלוה קונה משכון אפילו בשעת הלואתו וכדתנן המלוה על המשכון אינו משמע דטעמא משום דקני ליה ומלוה על המשכון משכנו בשעת הלואתו משמע. מיהו אע"ג דמלוה קונה משכון אכתי הוה אמינא שאם קדש את האשה סתם במלוה שיש עליה משכון שלה א"מ ואע"פ שהחזיר לה המשכון שאין דעתה של אשה על חזרת המשכון אלא על גוף המלוה דליתא בעול' דאלו משכון גופי' כיון דאיהי נמי א"ל קנין בגויה אין דעתה עליו קמל"ן מדרבי יוסי ברבי יהודה דדעתה אמשכון ולפי' מקודשת והא דמדמינן אמה העבריה למשכון מטלטלי משום דעבד כבעל דאיכא קנין הגוף גמור וידו כיד רבו הוא דאיתקש לקרקע אבל עבד עברי לא וכל שכן אמה העברי' שאין גופה קנוי כלל ובמחילה גרידת' סגי לה דאיכא לדמיה למטלטלי והני תרי מימרא דרבא אמר רב נחמן הלכתא נינהו דליכא מאן דפליג עלייהו והא דאמרינן לעיל גבי קדשה במשכון מקודשת דהתם במשכון דאחרים וכדרבי יצחק לאו דוקא במשכון דאחרים דה"ה במשכון דידה אלא דשנינן לה לרוחא דמילתא במשכון דאחרים בשינוייא רווחא ולאפוקי מאידך דרב נחמן דלעיל מינה במקדש במנה והניח לה משכון עליהם שאינה מקודשת ודכוות' בתלמודא טובא:

דף יט:

תנו רבנן כיצד מצוות ייעוד כו'. משל לאומר לאשה כו' מה שפירש"י ז"ל מכאן נלמוד משל זה שלאומר לאשה לא ירדנו לסוף דעתו בזה שאין צריך לפרש אלא במשל דעלמא שאינו בא ללמוד אלא ללמד. משל למאן אילימא לרבי יוסי ברבי יהודה והאמר אם יש שהות ביום כו' פירוש ולא מבעיא אי ס"ל מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו דליתיה למשל כלל דהא לא יהיב לה כספא עד שעת קידושין אלא אפילו אי סבירא ליה מעות הראשונות לקידושין ניתנו כדרב נחמן בר יצחק נהי דנתנו לקידושין אבל לא מקדשא למפרע משעת מכירה אלא משעת ייעוד כאומר הרי את מקודשת בכסף זה לאחר שלשים יום שאף על פי שנתאכלו המעות מקודשת אם לא חזרה בה אם לא קדשה אחר תוך שלשים יום:

אלא אמר רב אחא בר יעקב משל לרבנן פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה מעכשיו פירוש וטמא כדרבי יוסי ברבי יהודה דלקידושין ניתנו בלא מעכשיו קא משמע לן דסתמו כמעכשיו הוי מדין תורה:

תניא אידך המוכר את בתו כו'. עד משל לרבי יוסי ברבי יהודה פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים. וכי תימא ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי אי סבירא ליה דמעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו היאך המשל דומה לזו כלל. ואיכא למימר דהיא גופה קא משמע לן תנא דלא תימא אין דברי רבי יוסי בר' יהודה אלא היכא דאמרינן מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו אבל אי ס"ל לקידושין ניתנו כמעכשיו דמי ומקודשת לאדון אלא אפילו ס"ל לקידושין ניתנו אין דינו אלא כמשל זה שאין בו מעכשיו ומקודשת לשני:

תניא אידך המוכר את בתו ופסק עמו ע"מ שלא לייעד כו' ולר"מ תנאו קיים והתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל. פי' דאע"ג דבתנאין דעלמא אם נתבטל התנאי נתבטל המעשה התם הוא בתנאי שאפשר לקיימו אבל תנאי שא"א לקיימו אינו אלא כמפליג בדברים כדתניא בפרק המגרש ה"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע שתבלעי קנה של ד' אמות שתביאי לי קנה בן ק' אמה ה"ז גט ותנאו בטל והכא נמי כיון דא"א לקיים תנאו מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה אינו אלא כמפליג בדברים ר"י אומר בדבר של ממון תנאו קיים פירש"י ז"ל דבר של ממון כגון שארה כסותה אבל עונה אינו דבר של ממון ותנאו בטל אבל בירו' אמרו דעונה נמי דבר של ממון הוא שהנאתה היא דכולה למוחלו ואי זהו דבר שאינו של ממון כגון האומר ע"מ שלא תצטרכי לגט ושלא תהיה זקוקה ליבם והוי יודע דאפי'

לר' יהודה לא אמר אלא באומר אין לך עלי שכיון שהוא דבר של ממון שניתן למחילה אינו חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה אלא אם חבירו הוא שמתנה שימחול לו אבל באומר ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ודאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ותנאו בטל והוה ליה כההיא דאמרינן ע"מ שלא תשמיטנו שביעית שביעית משמטת שלא תשמיטנו בשביעית אין שביעית משמטת וכדאמרינן ע"מ שאין בו אונאה יש בו אונאה שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה והיינו דקתני הכא ע"מ שאין לך עלי ואפי' בהא סבר ר' מאיר דחשיב מתנה על מה שכתוב בתורה משום דאכתי לא נתחייב לה בדברים אלו ולא שייכא בה מחילה ותנאי היא אבל לאחר שנשאת מודה הוא שיכולה למחול לו והכי נמי מוכח בכתובות גבי מתניתין דהפוחת לבתולה ממאתים מפי מורו נר"ו:

הא דאמרינן מה למקדשה לפסולין שכן אדם מקדש את בתו כשהיא נערה הכי פירושו אין ללמוד מכירה מקידושין שכחו של אב גדול הוא בקידושין יותר ממכירה שהרי מקדש בתו נערה ואינה מוכרה:

ר"א אומר אם ללמוד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנשואיה. פירוש דאף על גב דקדושין תופסין בה רעה היא לקיימה אבל לקרובין שאין קדושין תופסין בה לא שייך למקריה רעה והיינו דאתי מהכא מכירת פסולין ולא אתי מינה מכירת קרובים. מה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובין והלא דין הוא אם מוכרה לפסולין לא ימכרנה לקרובים כלומר אם מוכרה לפסולין דהוא ניוול וגם שקידושין תופסי בה ויש כאן מכשול לבא לידי נשואין באיסור לא ימכרנה לקרובים שאין כאן מכשול ולית לה ניוול:

דף כ.

תני חדא עד לעולם כרבנן ומודו רבנן היכא דאיכא צד ייעוד כמו מוכרה לאביו שרשאי ליעדה לו לבנו שהוא דודה משא"כ במוכרה לבנו שאינו רשאי ליעדה לו שאחותו היא ולא לבנו שדודתו היא וכי תימא וכיון דתרווייהו כרבנן קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא דתנאי הוא ואליבא דרבנן מר סבר דכי אמרו רבנן אין מוכרה לקרובין היינו היכא דליכא צד ייעוד כגון בנו אבל לאביו מוכרה ימר סבר דרבנן אפילו באביו אמרינן דאין מוכרה כיון שאינו יכול לייעדה לעצמו. אי נמי דלא פליגי כלל ובתרייתא בשאין לאביו בן:

תנו רבנן אם בגפו יבא בגפו. יצא כו'. רבי אלעזר אומר יחידו נכנס יחידי יוצא ופרישנא שאם אין לו אשה ובנים אין רבו כופהו ליתן לו שפחה כנענית אבל הוא מותר בה דומיא דמוכר עצמו כדכתיבנא לעיל והלכתא כר' אליעזר בן יעקב דמשנת ר' אליעזר בן יעקב

קב ונקי ואפילו בברייתא כדמוכח ביבמות ואידך שאינו יוצא בראשי איברים נפקא ליה מלא תצא כצאת העבדים ופשטיה דקרא שאינה יוצאה כלל בראשי איברים:

תנו רבנן נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים כו'. עד אמר רב נחמן בר יצחק תרי קראי כתיבי כו' וכי יש לך שנים מרובות ויש לך שנים מועטות כלומר מה רבוי שנים יש כאן וכי אפשר להיות מרובות יותר על שש או מועטות משש אלא ודאי דהאי רב ומעט לאו אשנים קאי אלא אדמיו שאם נתרבה כספו בתוך השנים האלו נדון כפי כסף מקנתו ואם נתמעט כספו בתוך שנים אלו נדון כפי שניו ופרכי' ודילמא ה"ק רחמנא היכי דעבד תרתי ופש ליה ארבעי נותן לי' דמי ארבעי מכסף מקנתו כו' פי' ודילמא לעולם רבות ומעט אשנים קאי וגז"ה היא דכל היכא שנשארו רוב שטם כשפוד' עצמו שיתן כספו כפי כסף מקנתו בין לקולא בין לחומרא כלומר בין שהשביח או שהכסיף ואם לא נשארו אלא מיעוט שנים כשפודה עצמו שיחשוב כספו כפי שנים הבאים בין לקולא בין לחומרא ובדין הוא דמצינו למפרך דאם כן משתי שנים עד ארבע שנים לא פירש הכתוב מה יהא דינו אלא דאידך עדיף לן למפרך דא"כ מאי בשנים הוה ליה למימר אם עוד רבות שנים ואם מעט נשאר שנים מאי בשנים נתרבה כספו בשנים:

דף כ:

בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת עבד עברי הנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין. פי' דאי אית ליה למפלח ארבע שנין ופדיונו מנה ולית ליה אלא חמשין כדי חציו דיהיב חמשין ונגאל חציו ועובד שני שנים הראשונים ויוצא אבל אין לומר שיעבד שתי שנים האחרונים בחמישים הנשארין שהחמשין הנשארין חוב הם עליו ודין הוא שיתפרע מהם האדון לאלתר תדע דהא אם איתא שנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין ה"ה נמכר לישראל או משום דילפינן שכיר שכיר או משום דוא"ו מוסיף על ענין ראשון והאיך אפשר לומר שיהא עבד זה היום מותר בשפחה ולמחר אסור ואח"כ מותר כשיחזור לעבודתו אלא ודאי אם איתא דנגאל לחצאין כך יהא דינו כמו שאמרנו:

גאולתו גאולתו משדה אחוזה גמר מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין אף האי נמי אין נגאל לחצאין או דלמא לקולא אמרי' לחומרא לא אמרינן. פי' האי ג"ש מקובלת היא דהכי ילפינן לה התם במסכת ערכין בהדיא דגמר' שדה אחוזה מנמכר לעכו"ם לענין הכסיף והשביח דאזלי לקולא דמוכר בפדיונו ולהכי אמרינן כיון דגמרינן להאי ג"ש יליף נמי עבד עבד משדה אחוזה שאינו נגאל לחצאין או דילמא לקולא אמרינן כגון השביח והכסף דהוי קולא דיליף שדה אחוזה מעבד לחומרא לא אמרינן דלגמר

עבד עברי חומרא זו משדה אחוזה דאינו נגאל לחצאין דאע"ג דבעלמא כי דיינינן ג"ש מקובלת לגמרי דיינינן לה בין לקולא בין לחומרא שאני הכא דגלי רחמנא בעבד עברי דניזיל בכלהי דיניה לקילא דידי' כגון לענין טוב לו עמך ולענין השביחו הכסיף כך פי' רבינו הגדול ז"ל:

א"ל לאו אמרת התם ונמכר כלו ולא חציו ה"נ נגאל כולו ולא חציו וכן הלכתא:

אמר אביי אם תמצא לומר נגאל לחצאין כו'. תמיהא מילתא כיון דאסיקנא דאין נגאל לחצאין מאי האי דאמר אביי את"ל נגאל לחצאין דלאו הלכתא ומאי אתא אביי השתא לאשמועינן. ואיכא למימר דאביי אדלעיל קאי דקאמרינן לקולא אמרי' ולא אמרי' לחומרא לא אזלינן וקאמר דלעולם לא מיצטריכינן למדרש ונגאל כלו ולא חציו דבר מהכי שמעינן במג"ש דגאולתי גאולתו משדה אחוזה דמאי דקאמר דלחומרא לא דיינינן אלו הוי נגאל חצאין קולא לעולם הכי נמי דלא דיינינן ג"ש דאינו נגאל אבל כיון דחזינן דאפי' אי אמרת נגאל לחצאין זימנין דהוי חומרא אי אמרת אינו נגאל לחצאין זמנין דהוי לקולא לא ממנעינן דלא נדרוש ג"ש דאינו נגאל. והא דטרחינן לפרושי היכי משכחת לחצאין דהוה קולא לא הוה מצטרכינן לה דהא בלאו ה"נ כל נגאל לחצאין קולא הוא עד דאיכא יוקרא וזולא והיינו טעמא דמאן דחשיב ליה לעיל דקולא היא כיון דמסתמא הוי קולא אלא דכיון דביוקרא וזולא נמי משכחת לה לקולא פריש לה אגב דפריש דמשכחת לחומרא וזה מבואר:

בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לחצאין או אין נגאל לחצאין גאולתו גאולתו משדה אחוזה גמר או דילמא היכי דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי. פי' הכא ודאי לית לן ג"ש מקובלת דאי לא לא סגיא דלא דיינינן לה דליכא הכא טענה דילמא לחומרא לא דיינינן כדאיכא בעבד עברי אלא ודאי דהכא ילמוד סתום מן המפורש הוא דכשם שפי' הכתוב בשדה אחוזה שאינו נגאל לחצאין כדכתיב כדי גאולתו הכי נמי דיינינן בבתי ערי חומה או דילמא לא נלמד סתום מן המפורש והיינו לישנא דאמרינן היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי וכן נמי באידך דמבעיא לן במוכר בית בבתי ערי חומה אם נגאל לקרובים או לא ילמד סתים מן המפורש ומסתמא דאינו נגאל לחצאין ואינו נגאל לקרובים:

דתניא אם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו מלמד שלוה וגואל לחצאין וכן הלכתא. ואי קשיא לך הא דאמרינן במס' ערכין אמר הריני נותן דבר שוה בשוה אין שומעין לו כלומר דמקדיש שדה אחזה נגאל לחשבון זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דהוי סלע ופונדיון לשנה ואם אמר שנותן בכל שנה ושנה סלע ופונדיון אין שומעין לו

אלמא אינו נגאל לחצאין ואיכא למימר דשאני התם שאע"פ שנותן דינר ופונדיון בשנה עדיין כל השדה מיקדש בשביל חיוב של שנים אחרות ואין כלום ממנו יוצא לחולין לגמרי וכל שנה ושנה עומד בשעבודו אבל כשנותן פדיון כל מקצתו לגמרי ויוצא לחולין נגאל לחצאין:

דף כא.

רבי אליעזר אומר וגאל את ממכר אחיו חובה. פי' והא דכתיב כי לא יהיה לו גואל מיירי כשהקרוב יותר עני היה וקי"ל הקרוב קודם וכיון דכן הקרוב פטור מפני עניותו והשאר פטורים מפני שהם רחוקים:

בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל. פי' דאיצטריך רבויא דהא אינו דומה לו בגאלתו לגאל בשנה שנייה אלא למאן דאמר לרבות בתי החצרים מאי בכל כלומר למה לן קרא לרבותם דבלאו הכי נמי הוי במשמע דלהוי דיני' כשדה אחוזה כיון דדמי ליה בצדדין אחרים וכדכתיב על שדה הארץ יחשב:

דף כא:

ביובל דכתיב לעולם לעלמו של יובל. פי' לאו דוקא מהכא דאדרבא לעולם משמע לעולם ממש אלא נפקא לן מדכתיב ושבתם איש אל אחזתו כדאיתא לעיל בפירקין ואורחא דתלמודא הוא דכל היכא דמסייע לעיקר דינא ואיכא קרא דפליג לכאורה דנקיט ההוא קרא דפליג וכאלו אמר נרצע יוצא ביובל כדמוכח בדוכתיה ואעפ"כ דכתיב לעולם ההיא לעולמו של יובל ודכותה בפ"ק דפסחים עכו"ם שכבשתו מנין ת"ל לא ימצא ואסקי' התם דמשום לך לך תרי זימני הוא דמתרבי עכו"ם שכבשתו להיתרא ואפ"ה נקט תנא לא ימצא דמשמע אסורא לומר דאע"ג דכתיב לא ימצא לא תקשי לן דההוא במצי אצלך שקבל עליו אחריות וכדפרישית בדוכתה מיירי נר"ו בשם רבו ז"ל:

לא גרסינן המרצע להביא מרצע הגדול דלא מצטרכי' להא דלישנא דהמרצע גופיה הכי משמע המרצע המיוחד שהוא גדול אלא ה"ג המרצע מרצע גדול ובאידך דמייתי עלה בגמרא הירך מיומנת שבירך. ופי' מרצע גדול היינו שהוא עב וגם והוא עושה נקב גדול כמלא כרשינה ולפיכך היה יודן אומר שאין רוצעין אלא במילת שאלו בגובה של אוזן הרי נעשה בעל מום בכהנים כדתנן ניקבה אזנו מלא כרשינה וחכמים מביאים ראיה ממנה בהפך שהרי אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ואלו היו רוצעין במילת אפי' נקב בכרשינה אינו נעשה בעל מום אלא ודאי אין רוצעין אלא במקום שעושה מום

דהיינו בגובה של אוזן שהוא הסחום ובירושלמי אמר' וירצע מן הסחוס פחות מכרשינה ופריק שלא יבא לידי כרשינה ויבא לידי כרשינה התורה אמרה ושב לאחזתו בעינן ופי' שמפני כן לא התירה תורה לרצוע בגובה של אוזן פחות מכרשינה שאינו מום מפני שבכל נקב של ברזל יש לחוש שמתרחב הנקב ושמא יבא לידי כרשינה ויעשה בעל מום והתורה אמרה ושב לאחזתו בעי' ולפיכך אמרה במילת שאין לחוש למום:

במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי כו'. כללא דנקטינן בענין מאי דאיכא בין כלל ופרט וכלל לריבה ומיעט וריבה כדמוכח הכא ובכל דוכתא דכלל ופרט לחוד אין הכלל מרבה כלום שאין בכלל אלא מה שבפרט לפיכך כשבא אחריו כלל לא מסיק אלא חדא דרגא דמרבה כל מה שהוא כעיון הפרט בכל הצדדין בלחוד אבל ריבה ומיעוט לחוד מרבה כל מה שכעין המיעוט ועושה כל מה שעושה כלל ופרט וכלל הילכך כי אתיא ריבויא בתרא מרבה כל שדומה לפרט בשום צד ובדין הוא דמרבה כל מידי אלא דכיון דאיכא מיעוטא לא סגיא דלא ממעט מילתא הלכך ממעט אותו שהוא יותר רחוק שאינו דומה למיעוט כעין שם דממעט הכל וכל חד מן תנאי דריש כלל ופרט וכלל או ריבה ומיעט וריבה כפי שקבלה מרבו באותו מקום פעמים דאין הכי ופעמים דאין הכי וכן מוכיח במקומות הרבה:

איבעיא להו עבד עברי כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית ואסיקנא דמותר למסור לו רבו שפחה כנענית:

איבעיא להו מהו ביפת תואר חדוש הוא. פי' מדינא כותית שהיא כיוצא בזו שהוא במלחמה מקום פרהסיא אסור לישראל מד"ת וקנאין פוגעין בו בשעת מעשה כמעשה שהיה ומאי דאמרינן במסכת ע"א דבעילת עכו"ם אסורה דרבנן משום נשג"ז היינו בצנעא וכיון דחדוש הוא ושרייה רחמנא ל"ש כהנים ולא שנא ישראל או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהם הכתוב מצות יתירות רב אמר מותר ושמואל אמר אסור ואסקינן בלישנא בתרא בביאה שנייה כ"ע לא פליגי דאסירא לכהן דהויא לה גיורת דלא חזא לכהן שסתם עכו"ם נבעלת לפסול לה ועשאה זונה ולא התירה תורה יפת תואר אלא כנגד יצה"ר ובביאה שנייה ליכא משום הא וקיימא באסורא כי פליגי בביאה ראשונה רב אמר מותר שלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר וראוי לשמור מזה לכהן כמו לישראל: ושמואל אמר אסור כל היכא דקרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית בשביה רש"י ז"ל כתב דיפת תואר שהתירה תורה היינו איסור גירות כדכתיב ואח"כ תבא עליה ובעלתה אבל קודם גירות לא התירה כלל ואפי' ביאה ראשונה וכי תימא אי לאחר גירות הוא מה היתר יש בזה איכא למימר דאע"ג דמגיירת באונס ושלא בלב

שלם והויא כגירי אריות התירה התורה ואמרה שתהא גירותה גירות וכדאמרינן לקמן ולקחת ליקוחין יש לך בה כלומר אע"פ שלא נתגיירה ברצון גירותה גירות וכדאמרי' לקמן וקידושין תופסין בה כגירות גמורה ודברה תורה כן כנגד יצה"ר כי כשיודע שיוכל לבא עליה הוה ליה פת בסלו ותתקרר דעתו ומשום דלא הוי בלב שלם קרינן לה לקמן בשר תמותות שחוטות וכי תימא וכיון דאחר גירות הוא מאי האי דמפלגינן בין ביאה ראשונה לביאה שניה איכא למימר דביאה שנייה כבר נתקררה דעתו ואין יצרו מתגבר עליו כל כך כשאתה אוסרה עליו וכי תימא אם כן מאי האי דקאמר שמואל בטעמא דביאה ראשונה כל היכא דקרינן ביה והבאתה אל תוך ביתך דהא בביאה ראשונה כבר נתגיירה והיא עמו בביתו איכא למימר דה"פ כל היכא דקרינן ביה והבאתה אל תוך ביתך להיות אשתך לעולם שאתה מותר לקיימה קרינן בה וראית בשביה כו' כל היכא דלא קרינן בה והבאתה אל תוך ביתך כגון זו שאסור לקיימה שהרי אסורה בביאה שנייה לא קרינן ביה וראית בשביה והא דאמרי' בסמוך והבאתה שלא ילחצנה במלחמה פי' שלא יבא עלי' כלל במלחמה עד שיעשה בה כל המעשים האמורים בפרשה ותהא גיורת זו היא שיטתו של רש"י ז"ל ממה שאמר בסתם ומפרש:

והקשו עליו בתוספות מהא דאמרינן בסנהדרין תמר בת יפת תואר היתה ולפיכך אמרה לאמנון דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך ואי סלקא דעתך בת נשואין היתה אחתיה מי שרי' ליה דאלמא כשנתעברה אמה של תמר ממנה גויה היתה ואלו לא הותרה יפת תואר אלא אחר גירות אכתי היכא שריא לאמנון דהא בת נשואין היא ואחתיה היא ומה שפי' רש"י ז"ל שם שלא נתגיירה אמה בלב שלם אין זה מספיק דאפי' הכי גיורת גמורה היא כדאמרי' ולקחת לקוחין יש לך בה לפיכך פי' ר"ת ז"ל שיפת תואר ביאה ראשונה מותרת קודם גירות ומאי דכתיב אח"כ תבא עליה ובעלתה היינו ביאה שנייה היינו דמפליגינן בין ביאה ראשונה לביאה שנייה ואתיא כולה שמעתא כפשטא שדברה תורה כנגד יצר הרע וכל היכא דקרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך דהיינו ביאה שנייה שהיא בתוך ביתו דאלו בביאה ראשונה עדיין היא במלחמה וקרי ליה בשר תמותות שחוטות משום דכיון שדעתו לגיירה ולקיימה יזהר שלא יבא עליה אפי' ביאה ראשונה בצניעות יותר ואפי' עביד הכי בפרהסיא כיון שהתורה התירתה בשר תמותות שחוטות הוא תמותות שהיא גויה שחוטות שהתיר הכתוב. והא דאמרינן שלא ילחצנה במלחמה. פירוש שלא יבעול וישנה במלחמה כלומר קודם גירות א"נ שלא ילחצנה במלחמה לעשות בה כל סדר האמור בפרשה כדי לבא עליה ביאה שנייה והיינו דאמר קרא והבאתה אל תוך ביתך אי נמי כמו שכתוב בספר היראים שאפי' ביאה ראשונה שמותרת לו במלחמה קודם גירות

לא יבא עליה אלא מדעתה דבע"כ לא התירה תורה ומעשה דתמר מדעתה הוה ואפי' הכי בת יפת תואר היא וגם הרמב"ם ז"ל מבעלי סברא זו דביאה ראשונה מותרת קודם גירות והוא מפרש שלא ילחצנה במלחמה שלא יבא עליה בתוך המחנה משום והיה מחניך קדוש אלא יכניסנה למקום פנוי ואחר כך יבעול ונכון הוא ואשכחן בירושלמי דפליגי אמוראי בהאי פלוגתא דרבוותא ז"ל ואמרינן התם בפרק קמא דסנהדרין רבי יוחנן שלח לרבנין לתמן תרתין מילין אתון אמרין בשם רב ולית אינון כן אתון אמרין יפת תואר לא הותר בה אלא ביאה ראשונה ואני אומר לא בעילה ראשונה ולא בעילה שנייה אלא לאחר כל המעשים הללו ואחר כך תבא עליה ובעלתה אחר כל המעשים הללו עד כאן. הרי שאמרו בפירוש דרב ביאה ראשונה שרי קודם גירות וגמרא דילן לא אידכר הא דרבי יוחנן כלל משום דכרב ס"ל וכדידיה ריהטא סוגיין דהנא וההיא דסנהדרין נמי אליבא דרב אתמר דהלכתא כותיה:

ומיהו תמיה לי אליבא דרבי יוחנן היכי מתרץ קרא דאמר קרא דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך דהא כיון דגיורת הוה אחתיה היא. ואפשר דמשום דהוה בעל כרחה ולית ליה לרבי יוחנן הא דדרשינן הכא ולקחת ליקוחין יש לך בה ועד שתתגייר בלב שלם דין גויה יש לה. אי נמי דאמר לך רבי יוחנן דתמר אינו בתו של דוד אלא מעכה אמה כבר היתה מעוברת מעכו"ם שלקחה דוד ובת עכו"ם היתה והא דכתיב ואת המעיל אשר עליה קרעה כי כן תלבשנה בנות המלך מעילים לאו משום דתמר היא מבנות המלך אלא לפי שגדלה בבית המלך עם בנותיו היתה לבושה מעיל כמותן. כנ"ל: ואחרי כן מצאתיה בתוספות:

דף כב.

הכי גרסינן לך שלא יקח אשה לאחרים וכן גריס רש"י ז"ל אבל בספרים שלנו כתוב לך שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לבנו. ותמיהא מלתא מה שתי נשים שייך הכא והא ודאי אפי' לא יקח אלא אחת אינו לוקחה אלא לעצמו אבל לא לאביו ולא לאחרים דלדידיה שריא רחמנא כנגד יצר הרע ויש לדחוק ולומר שאלו נזדמן שחשק יפת תואר ואינו מתרצית לו בשום ענין אא"כ מגייר אחותה או בתה עמה ונותנת לאחרים אפ"ה לא יעשה כן ולא התירה תורה כן מפני יצ"ה:

הכי גרסינן ת"ר ואם אמר יאמר העבד עד שיאמר וישנה אמר בתחלת שש ולא אמר לסוף שש אינו נרצע שנאמר לא יצא. פי' בעינן שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחלת שש אינו נרצע שנאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד ואסקה רבה דבתחלת

שש דאמרי לאו דוקא אלא כל שאמר בתחלת פרוטה אחרונה שהוא עדיין עבד וה"ה קודם לכן אם יש לו אשה ובנים ולאפוקי תחלת שש ממש שהרי עדיין אין לו אשה ובנים ואינו יכול לומר אהבתי וכו'. בסוף שש לאו היינו כל שנה ששית אלא בסוף פרוטה אחרונה סמוך ליציאה ומשום שתי אמירות אלו חדא דבתחלת פרוטה אחרונה ואידך דבסוף אמר קרא ואם אמר יאמר שיאמר וישנה כדקתני רישא. ויש גורסין ומפרשים בענין אחר ואינו נכון:

רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך. הקשו בתוספות הא למה לי קרא דהא פשיטא שאינו נרצע אלא מדעתו ומרצונו. תירצו דה"ק שאע"פ שהעבד רוצה להיות נרצע מפני עניות וכיוצא בו ולא מפני שאוהב את רבו ושיהא לו חבה עמו אינו נרצע:

הא דאמרינן עמך במאכל כו'. מסתברא דלאו עמך ממש שיאכל מה שהוא אוכל ואפילו פסיוני או חלוט דחשיבא אלא לומר שלא יתנהג בו מנהג עבד כנעני להאכילו פת סובין ולהשכיבו ע"ג קרקע אלא כסתם לקיט ושכיר ישראל והיינו דפריט בתר הכי שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר וזה נראה מבואר:

מכאן שרבו חייב במזונות אשתו ובניו. וכ"ת והא אמאי כיון שהוא אינו חייב במזונותיהן מן התורה לא מיחייבא תורה לאדון מה שאין העבד מחייב ומשועבד. ואיכא למימר דכיון דסתמא דמילתא כל אדם זן ומפרנס אשתו ובניו רצתה תורה שלא יפסידו מפני מכירתו ושיהא הרב זן ומפרנס אותן דקים לי' לרחמנא שאלו לא נמכר היה מפרנס אותה הילכך חייב במזונותיהן וכסותם. ומסתברא דמעשה ידיהם ומציאתן שלו תוך זמן זה כמו שהיה של אביהם דהא קאי בהדיקיה הא דאמרי' לעיל אשת אפי' אשת איש. מקשו רבנין ז"ל מאי רבותא דהא אין אישות לעכו"ם וכפטיה היא וכ"ת דהיינו שלא לחייב עליה מיתה אבל איסורא איכא משום א"א כמו שכתוב בספר היראים הא ליתא דהא אמרי' בכמה דוכתי דעכו"ם ליתנהו בתורת גיטין וקידושין כלל. ואיכא למימר דאע"ג דאין אישות לכותי מ"מ מכוער הדבר לעשות והיינו רבותא. א"נ דאע"ג דאשת איש לבה נגרר אחר בעלה ואינה מתגיירת בלב שלם כפנוייה דעלמא שרייה רחמנא וזהו הנכון:

דף כב:

מתניתין עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. פי' מפני שהוקשו לקרקעו' כדאיתא בגמרא וכיון דהכי הוא מסתברא דכי היכי דחזקת קטן שבקרקעות אינה אכילת פירות

אלא תקון בגופיה של קרקע כגון נעל וגדר ופרץ וכיוצא בו א"נ תשמיש גופו שמשתמש בגופ' של קרקע. כדאמרי' המציע מצעות בנכסי הגר קנה פי' שהציע מצעות וישב שם ושמשתו הקרקע בתשמיש גופי ולאפוקי הצעת כלים בלא ישיבה שאינה קונה דאכילת פירות והיינו דדרשינן לה התם מדכתיב ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה אבל אכילת פירות אינה קונה כלל בחזקת קנין אע"פ שאומר בירושלמי המוכר בית לחבירו כיון שנתן פירותיו לתוכו קנאו בהא פליג ירושלמי אגמרא דילן כי היכי דפליג נמי במאי דס"ל דמסירת מפתח קונה ואלו בגמרא דילן מוכח בב"ק דמסירת מפתח אינה קונה לגמרי ולא קאי אלא במקום לך חזק וקני ואנן אגמרא דילן סמכינן והשתא דאתינן להכי דאכילת פירות אינה קונה בקרקע ה"ה דבעבדים אין אכילת פירות קונה בהם ואין חזקתו אלא כשעושה העבד לרבו תשמיש בגופו מדברים שהעבד עושה לרבו שמיוחדין לעבודת עבד וכדאמרינן בגמרא כיצד בחזקה סכו גרדו הלבישו ונעילו הולך כליו אחריו לבית המרחץ שכל אלו הם מלאכות מיוחדות לעבד כנעני ואסורים בעבד עברי כדאמרי' התם לא תעבוד בו עבודת עבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ הא כל שלא נשתמש בו בעבודות אלו וכיוצא בזה אע"פ שעשה לו מלאכות אחרות כגון שחפר לו או שנכש או שעדר עמו לא קנאו שאינו אלא אכילת פירות:

ושלשה מיני חזקות נאמרו בתלמוד. האחת חזקת קטן הנאמר בכאן וגבי קרקע הנקנה בחזקה והיא על הדרך שאמרנו. והשני חזקת ראיה שהיא ראיה על הקנין והיינו כל חזקה שבפרק חזקת הבתים. השלישי חזקת ירידה לקרקע בתורת שלו כההיא דאמרי' כשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו ופרישנא דהיינו מכי דייש אמצרי:

וקונה את עצמו בכסף הקשו בתוס' אמאי לא קתני נמי שקונה עצמו בראשי איברים ותירצו משום דהוה ליה קנסא ובקנסא לא קא מיירי דאי בעי מודה ויפטר. ואחרים תירצו דלא קתני אלא מה שיש לחלק בו בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים כגון כסף ושטר. אבל בירושלמי תירצו בענין יפה שאמרו שם ולמה לא תנינן שקונה את עצמו בראשי אברים שאינן חוזרין אמר ר' יוחנן מפני המחלוקת אית תנא תני צריך גט שחרור ואית תנא תני אין צריך גט שחרור ע"כ. כלומר כיון דאיכא מאן דסבר דמעוכב גט שחרור לא תני ליה הכא דלא קתני אלא דרכים שקונה בהם א"ע לגמרי ואינו צריך גט שיחרור וזה ט"נ:

גמרא מנא לן והתנחלתם אותם כו'. ת"ל לעולם בהם תעבודו. פי' ואלו היה חוזר לבעלים ביובל כשמכר הוא עצמו היה יוצא ביובל ופקע שחרורו. תנא אף בחליפין יש שסבורין דכיון דקתני מתני' דלקני בחליפין ולא קתני סיפא שקונה עצמו בחליפין דאלמא אינו

קונה עצמו בחליפין אע"פ שקונה עצמו בכסף חליפין אינם מתורת כסף כדמוכח בפרקין דלעיל וקשיא להו הא דאמרינן בפרק השולח בעובדא דההיא אמתא דשקל רבה כמתיה ושדר לה ואמר לה קני הא וקני נפשיך ואמר רבא לא עשה ולא כלום ואמרינן מאן דחזא סבר משום דהלכה כר"ש דסבר אין כסף גומר בה ולא היא משום דהוה ליה כליו של מקנה טעמא דהוא ככליו של מקנה דאנן קי"ל דבעינן כליו של קונה הא אלו הוה בכליו של קונה קניא נפשת בחליפין. ויש שפירש דודאי כיון שנקנה בחליפין ה"ה דקניא נפשיה בחליפין כי ההיא דהתם דתנא דמתניתא דלא קתני דקונה עצמו בחליפין משום דחליפין תלו בכסף וכיון דבכסף גופיה איכא פלוגתא במתניתין לא קתני ליה דמרישא שמעינן ליה שכשם שקונה עצמו בכסף למר כדאית ליה קונה עצמו בחליפין:

אבל בתוספות אמרו שאינו קונה עצמו בחליפין כדאמרן דלא תני ליה הכא ודין חליפין לא תלו בדין כסף כלל דהא איתיה בפחות משוה פרוטה דקונה מטלטלין מה שאין כן בכסף וההיא דהתם לאו מדין חליפין הוא דנקט כליו של מקנה אלא מדין כסף אתי עלה וכאלו אמר משום דהוה ליה כספו של מקנה ומשום דעובדא בכלי הוה נקט כליו בקושטא דמלתא ומעיקרא ס"ד דכספו של מקנה קונה בכ"מ דהוה טועה בהא דאמרינן הילך מנה וקדיש אני לך מקודשת דסבר דבכל אדם מיירי אפי' כשאין הקונה אדם חשוב מאי דאמר עשה ולא כלום משום דהוי הלכתא כר"ש דאין שוה כסף גומר בה ודחינן דלאו משום הכי דודאי כספו של קונה גומר בה כרבי והתם משום דהוי כספו של מקנה וכספו של מקנה אינו קונה אלא כשהקונה אדם חשוב כדאסיקנא לעיל בפרקין גט קידושין ונכון הוא:

ואפשר עוד לומר דודאי עבד קונה עצמו בחליפין לקנין ממון שבו אבל לא לקנין איסור שאין הקנין אלא לקיים הדברים ודברים לא מהני בעבד כנעני לקנין איסור שבו אלא בעינן שטר או כסף שפודה עצמו לגמרי ומש"ה לא קתני לה תנא ברא ולא קתני דברים שמעוכב גט שחרור כדפי' לעיל גבי ראשי איברים והיינו דפרישנא התם דהא דאמר רבא לא עשה כלום משום דהוי כליו של מקנה ולהכי לא אהני אפי' לקנין ממון שבו ואלו הוה בכליו של קונה הרי קנתה עצמה בקנין ממון שבה בחיים וכופין את היורשין לעשות לה גט חירות דומיא דמפקיר עבדו ומת יצא לחירות וכופין את היורשין לעשות לו גט חירות כדאיתא התם כנ"ל. וכן דנתי לפני מורי נר"ו. אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה וכן הלכתא:

הא דאמרי' כיצד במסירה אחזה בשלפיה או בשערה כו'. כבר פירשתיה בפרק הספינה דמדקתני אחזה שמעינן דלא בעינן במסורה שמוסר המקנה לו מיד ליד והא דאמרינן

בפרק אלו מציאות מוסרה בנכסי חבירו קנה במציאה ונכסי הגר לא קנה דמאי מוסרה כאדם המוסר דבר לחברו בנכסי חברו קנה דהא מסר לה במציאה בנכסי הגר מאן מסרה ליה דליקני לאו למימרא דבעינן מסר ליה ממש דאם כן פשיטא דבהפקר לא קנה אלא מסר ליה היינו דאמר ליה קני במסירה דהוה ס"ד דאע"ג דבעי' בעלמא שיאמר לו קני במסירה שלא יאמר יהא זה העכוב בנכסי הגר כשם שאינו מעכב בחזקה דבעינן בעלמא שיאמר המקנה לקונה זיל אקני בחזקה ואעפ"כ קונה בנכסי הגר קמ"ל דבמסירה נעכב שלא לקנות בנכסי הגר קמ"ל כיון דליכא מאן דאמר להו זיל קני במסירה וראייה גמורה לדין זה מאי דתניא כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל דלא ק"ת משיכה כדרכה משום דלתני משיכה שאין בה תורת מסירה אלמא כל שאחזה למשיכה הויא מסירה דאי ס"ד ליכא מסירה עד שימסרנה לו מיד ליד לתני משיכה כדרכה שמשכה מעצמו ולית כאן תורת מסירה כלל אלא ודאי כדאמרן:

תנו רבנן כיצד בחזקה התיר לו מנעל כו'. עד אמר רב אשי הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו לו רבו לא קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה כך היא הגרסא בספרים שלנו ולפי גירסא זו לית הלכתא כרבי שמעון דרבנן פליגי עליה ואשכחנא רבוותא ופסקו כותיה הלכתא. ובספרים ישנים הכי גרסי הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו אמר ר' שמעון לא תהא חזקה כו' והשתא לא פליגי רבנן עליה דר' שמעון והלכתא כותיה ונראה שזו היא גרסתם של הגאונים זכרונם לברכה:

רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין הוה גי' רש"י ז"ל איכא דאמרי קטן הוה ודלא כאבא שאול ופירושו איכא דאמרי קטן הוה ומה שקדם להתחיל שעבודו עליו מחיים כרבנן דאמרי דאפילו קטנים קנו עצמם בני חורין וקדם לזכות בהם קודם שיזכו בעצמן אבל לאבא שאול דאמר כל המחזיק בהן זכה בהם אינן זוכין בעצמן ואפי' לאחר מיתה היה יכול לזכות בהן ולפי גירסא זו אין הלכה כאבא שאול וכדפסק רבי יוחנן בפ' השולח דלית הלכתא כאבא שאול. ולא נהירא דהא רבי יהושע בן לוי דעדיף מרבי יוחנן פסק התם הלכתא כאבא שאול. ותו דהא דהכא לא אתי שפיר דמשום דהתחיל לזכות בהן מחיים היכי מוכחינן דלית ליה כאבא שאול דילמא כאבא שאול סבירא ליה דקדם בו מחיים קודם שיקדימנו אחר לזכות בו לאחר מיתה. אבל גרסת הגאונים ז"ל עיקר דגרסינן איכא דאמרי קטן הוה וכדאבא שאול כלומר קטן הוה ולא התחיל לזכות בו מחיים אלא לאחר מיתה וכדאבא שאול והלכתא כותיה וכדפרישנא לה להאי מתניתא בפרק השולח שפיר בס"ד ותו לא מידי:

מכדי שמעינן ליה לרבי מאיר דס"ל חוב הוא לעבד שיצא מחמת יד רבו לחירות: פירוש מדתנן בפרק קמא דגיטין האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור יחזור בשניהם דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים דרבי מאיר סבר חוב הוא לעבד שיצא מחמת יד רבו לחירות ורבנן סברי זכות הוא לו והתם בגמרא מפרש טעמא דכל חד מנייהו ותנינא זכין לאדם שלא בפניו הא פרישית בפרק יש נוחלין דהא דאמרינן זכין לאדם שלא בפניו היינו שלא מדעתו כדמפרש הכא למימר דמסתמא זכין לו אי נמי בשומע ושותק אבל על כרחו לא שאם שמע וצווח מעיקרו לא זכה כלל וכדאמרי' התם בנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה בצווח מעיקרו דלא זכה בה ובכתובות פרק האשה שנתארמלה נמי אמרינן גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ואמרנן שאם הגדילו יכולין למחות לאלתר וכיון דהכי הוא מאי דקתני סיפא ואין חבין לאדם שלא בפניו לא איצטריך לשומע וצווח דההיא אפילו בזכותו נמי כדאמרן אלא הא קמ"ל דאין חבין לו לאדם שלא בפניו ומדעתו ואע"פ דלכי שמע ניחא ליה לא זכו לו למפרע והיינו הא דאיבעיא לן ביבמות ממזכה גט לאשתו במקום יבם מהו במקום קטטה מהו ולא איפשיט ולחומרא וסתמא קאמרינן ואף על פי ששאלנו את פיה ורצתה במעשיו אלמא אין רצונה עכשיו כלום מפי מורי נר"ו:

דף כג.

אי הכי אימא סיפא כו'. אפשר דהאי אי הכי לאו אי אמרת בשלמא הוא אלא דבעי למימר דממה נפשך מתני' קשיא לר"מ או רישא או סיפא אי בעינן לאוקמא כלה בחד גוונא או מדעתו או שלא מדעתו אבל אי מוקמינן לה בתרי טעמי ניחא דרישא מדעתו בכסף ע"י אחרים אבל לא ע"י עצמו דא"ק לעבד בלא רבו ואפילו ע"מ שיצא בו לחירות וסיפא שלא מדעתו ובשטר ע"י עצמו דגטו וידו באין כאחת ואפילו בע"כ דומיא דאשה שיוצאה שלא מדעתה אבל לא על ידי אחרים שלא מדעתה דחוב הוא לו וכ"ת א"כ רישא דמדעתו ע"י אחרים מאי קא משמע לן יש לומר דלא על ידי עצמו קא משמע לן. אי נמי דהאי אי הכי אדרבא סמיך בשלמא אי אמרת כדרבא שפיר והראשון יותר נכון:

מקני ליה בע"כ. פי' שהרי יכול למוכרו בכסף לאחרים בעל כרחו:

כסף קבלת רבו גרמה לו. פי' ע"י קבלתו שקבל הכסף יצא לחירות והרב יכול לשחרר עבדו בעל כרחו כשם שמוכרו בע"כ לאחרים אבל שטר קבלת אחרים גרמה לו כי על ידי קבלת אחרים שמקבלים גיטו הוא משתחרר ואין אותם אחרים רשאין לחוב לו שלא

מדעתו אבל על ידי עצמו משתחרר בשטר אפילו בע"כ כשם שהאשה מתגרשת בעל כרחה וכשם שנמכר בעל כרחו:

והא דתנן וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו כו'. הוינן ביה בכסף ע"י עצמו אין על ידי אחרים לא אמאי נהי נמי שלא מדעתו מכדי הא שמעינן להו לרבנן דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות כדכתיב' לעיל וזכין לאדם שלא בפניו. בדין הוא דמצי לאקשויי ליה דבכסף על ידי אחרים אפי' בע"כ נמי מדרבא דאמר כסף קבלת רבו גרמה לו אלא דכיון דמצי מדחי ליה דדילמא ההיא לר"מ דוקא איתמר ולא לרבנן פריך ליה מאידך. מיהו קושטא דמילתא הכי הוא דמודי רבנן לר"מ דבכסף על ידי אחרים אפי' בעל כרחו נמי מטעמא דרבא דהא טעמא תריצא וטעמא דמסתבר היא וכן הלכתא ושלא כדברי רב אלפסי ז"ל. ופרישנא מאי על ידי עצמו אף על ידי עצמו וה"ה על ידי אחרים ואפילי בע"כ כדאמרן והא דנקט תנא על ידי עצמו לאשמועי' דיש קנין לעבד בלא רבו:

ואמרינן אי הכי אימא סיפא בשטר ע"י אחרים אין על ידי עצמו לא. פי' דעל כרחין רישא או סיפא דוקא הוא מדלא ערבינהו ותנינהו כדמפרש בסמוך וכיון דאמרת דרישא לאו דוקא סיפא דוקא ע"י אחרים ולא על ידי עצמו וכיון דכן ע"כ אי מתניתין רבנן היא קשיא רישא או סיפא אבל אי מוקמי' לה כתנא אחריתא דלאו רבנן לא תקשי כדאוקימנא כרשב"א והיינו דקאמר אי הכי: הא דפרכינן והא קי"ל דגטו וידו באין כאחת פרש"י ז"ל שמעשים בכל יום שמורים כן שהעבד מקבל גיטו וסמכינן אהא דגטו וידו באין כאחת. נראה מדברי רש"י ז"ל דליכא הכריחא למלתא ממתניתין ולאו ממימרא ואפשר דנפקא ליה לתלמודא מדתנן בפ' הזורק גט לאשתו לתוך חצרה הרי זו מגורשת ואקשי' חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ואוקמה רבא דגיטה וחצרה באין כאחת וגמר לה מעבד שמקבל גטו מטעמא דגיטו וידו באין כאחת. מיהו לאו הכריחא הוא ממתניתין דהזורק דהא אית לה אוקימתא אחריתי בשכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך כדאיתא התם אלא דאנן אליבא דרבא דהוא בתרא והלכתא כוותי' פרכי' השתא ואפשר נמי דנפקא לן מדתנן בפרק קמא דגיטין האומר תנו גט לעבדי לא יהנו לאחר מיתה הא מחיים ניתנין ואפילו לעבדו ממש משום דגטו וידו באין כאחת:

א"כ נערבינהו וניתנינהו בין בכסף ובין בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו. פי' דאע"ג דעל ידי אחרים אין כסף ושטר שוה דאלו בשטר דוקא שלא מדעתו מסתמא ובכסף איכא אפי' בע"כ מכ"מ כיון דאפשר לתרוייהו על ידי אחרים ולא אתו רבנן לאפלוגי אדר"מ אלא בע"י עצמו שפיר מצי לערובינהו ואוקימנא אלא בכסף בין ע"י עצמו בין

על ידי אחרים כו' עד ושלש מחלוקות בדבר כו' פי' דלר"מ בכסף ע"י אחרים אפי' בע"כ ולא על ידי עצמו אפי' מדעתו דאין קטן לעבד בלא רבו ובשטר על ידי עצמו דגיטו וידו באין כאחת ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו ורבנן סברי בין בכסף ובין בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ורשב"א מודה לרבנן בכסף דבין ע"י אחרים ובין ע"י עצמו ופליג בשטר דסבר דע"י אחרים אין כרבנן אבל ע"י עצמו לא והא דקתני רשב"א אומר אף בשטר על ידי אחרים ולא ע"י עצמו לאו אכסף דידיה קאי למתני אף בשטר דבכסף מודה הוא כדאמרן אלא אדר"מ קאי והכ' קאמר אף בשטר אני אומר מה שאתה אומר בכסף דוקא ע"י אחרים אבל לא ע"י עצמו מיהו בתוספתא לא קתני אף אלא הכי קאמר רשב"א אומר בשטר ע"י אחרים כו' וכן הוא בגמרא במקצת נוסחאות:

ושלש מחלוקות אלו נראה מדברי רש"י ז"ל דס"ל דשלשתם שנוים במשנתינו דרבנן דמתניתין היינו רבנן ממש והכי קאמר וחכמים אומרים בכסף אף ע"י עצמו והה"ד לשטר דאף ע"י עצמו וסיפא דקתני בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו היינו רשב"א:

והא ליתא כלל דהא סכינא חריפא מפסקא מתניתין היא וכל כי האי גוונא לא סגיא דלא מפרשי לה בגמרא ולימא דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ועוד דלישנא דגמרא קאמר בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורשב"א היא דאלמא כולה סברא דרשב"א היא. אבל הנכון דמתניתין לא איירי אלא ר"מ ורשב"א ורבנן דמתניתין היינו רשב"א והא דקתני לה בלשון חכמים משום דמודו חכמים בכל מאי דקתני בהדיא במתניתין דבכסף בין על ידי עצמו בין ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים דזכות הוא לו ולא פליגי עליה אלא במאי דלא קתני בהדיא במתניתין אלא דנפיק מדיוקא דעל ידי אחרים אין ע"י עצמו לא דסברי רבנן דאף בשטר ע"י עצמו כרבי מאיר משום דגיטו ידו באין כאחת:

וכי תימא וכיון דרבנן לא איירי במתניתין מנא לן דשלש מחלוקת בדבר והאי סברא שלישית דרבנן מנא תיתי. איכא למימר דכיון דתני להא דרשב"א בלשון חכמים מינה שמעינן דמודו רבנן במאי דתני בהדיא ואידך דלא תני בהדיא דהיינו שאינו יוצא בשטר ע"י עצמו שמעי' דפליגי רבנן עליה מדק"ל דגיטו וידו באין כאחת הילכך קי"ל אליבא דהלכתא כרבנן ובכסף בין ע"י עצמו דיש לעבד קנין בלא רבו ובין על ידי אחרים אפי' בעל כרחו דקבלת רבו גרמה לו ובשטר נמי בין ע"י עצמו דגיטו וידו באין כאחת ובין ע"י אחרים דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו מדעתו אבל לא בעל כרחו וזו שיטת רבינו הרמב"ן ז"ל:

דף כג:

איבעיא להו עבד מהו שיעשה שליח לקבל גיטו. תמיהא מילתא כיון דמודה רשב"א דבשטר ע"י אחרים שלא מדעתו דזכות הוא לו מאי נפקא לן מינה אי הוי שלוחו דכי לא הוי שלוחו נמי משתחרר על ידו. ואיכא למימר דנפקא מינה בשפירש הרב שאינו נותן לו בתורת זכוי אלא בתורת שליחות שאמר לו הילך כמו שאמר דבכהאי גוונא אי לא מצי האי משוה שליח לא יצא לחירות כלל ואפי' הגיע הגט לידו דהוה ליה טלי גיטך מעל גבי קרקע דהרי שליח זה לא זכה לו ואינו שלוחי של אדון ולא שלוחו של עבד ולא הגיע הגט לידו של עבד לא מיד האדון ולא מיד שלוחו. והר"ר יצחק הלוי ז"ל קרובו של רבינו נר"ו תירץ דבר מהכי נפקא מינה דאי הוי שליח קבלה כיון שהגיע גט לידו יצא לחירות ואף על פי שהעבד צווח עכשיו כששמע ואלו מדין זכייה כל היכא דכי שמע וצווח מעיקרו לא יצא לחירות כדפרשי' לעיל ואע"ג דאיהו שדריה ואיכא גלוי דעתה דניחא ליה דליקבליה ניהליה אפילו הכי כיון דלאו שלוחו הוא גלויי דעתה לא מהני ויכול למחות כשידע בדבר וזה נכון עוד:

ואגב אורחיה שמעינן מהכא דמה שזכין לאדם שלא בפניו אינו מטעם שליחות דהא הכא דזכין לעבד בגטו ומספקא לן אי מצי משוי שליח הילכך אע"פ שאין שליחות לקטן זכין לו מן התורה אלא אם כן תדחו' דשאני עבד שישנו בכלל שליחות בעלמא ולפיכך זכין לו מה שאין כן בקטן דלאו בר שוויה שליח הוא כלל ואין זכין מן התורה אלא מדבריהם:

אלא הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושיע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו. פי' ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שמותר להקריב לו קרבנותיו כיון דלאו שלוחי דידן נינהו דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו כו'. ואיכא למידק דהא במסכת נדרים פרק אין בין המודר אבעיא לן הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן נינהו ולא איפשיטא ואמאי לא פשטינן לה מהא דרב הונא בריה דרב יהושע. ומסתברא דלאו קושיא היא דטובא איכא בתלמודא דכותה דסלקי בתיקו בחדא מסכתא ומפשטי במסכתא אחריתי וחדא מינייהו מנודה בנעילת הסנדל דאיבעיא לן ולא מיפשיטא במסכת משקין ומיפשטא במסכת תענית דאסור בנעילת הסנדל כדכתיב' בב"מ וכן במעוכב גט שחרור אם הוא אוכל בתרומה לא איפשיט בעס' גיטין ומיפשיט בכריתות והא נמי דכותה ולא עוד אלא דהא כיון דלא מצי למפשטה ממתניתין או מתניתא לא בעו למיפשטה ממימרא דאמורא ודכותה אשכחן בההוא פירקא דאיבעיא לן התורם משלו על של חבירו צריך דעת או אין צריך זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ואין צריך דעת או דילמא ניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה ולא איפשיטא התם ומצינו כיוצא בה דפשיטא ליה לרב

הונא דאמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ולא פשטוה מינה משום דמימרא היא. ובתוספות תירצו דהא דפשיטא ליה לרב הונא הכא דשלוחי רחמנא נינהו היינו בקרבנות ישראל דליתנהו בתורת קרבנות כלל אבל התם איבעיא לן לקרבנות כהן אי אמרינן דשליח כהן הוא דהא איהו מצי עביד ולפום הכי מצי משוי שליח או דילמא לא שלא חלקה תורה והא דאתינן התם למפשט בעיין מדתנן מקריב לו קיני זבים בדין הוא דמצי למדחי דההיא בקרבן ישראל אלא משום דסתמא קתני ומשמע אפילו בכהן לא דחי ליה הכי ודחי ליה באנפא אחרינא דעדיף מינה ונכון הוא:

דכולי עלמא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה פי' כשנתנו להם מתנה בסתם. וכי תימא מכדי אנן בעבד בלחוד מיירינן וא"כ אשה מאן דכר שמה. ואיכא למימר דכיון דס"ל לתלמודא דבהא כי הדדי נינהו בהאי דינא נקט לה לאשמועינן מלתא אגב אורחיה ומשום דבעי לאקשויי לקמן מההיא דאין אשה פודה מעשר שני בלא חומש. ויש מרבותינו ז"ל שהיו סבורין להוכיח מכאן דמשוי' אשה לעבד דכי היכי דקיי"ל שהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות כך הנותן מתנה לעבדו גוף ופירות. והא ודאי בורכא דהא גבי גט אי לאו דאמרי' גטו וידו באין כאחת לא היה זוכה בגטו משום דלית ליה יד והאיך יזכה במתנה וגבי עירוב אמרינן אבל לא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידו כידו דאלמא אפילו לזכות לאחרים מיד רבו אין לי יד ובמסכת גיטין פרק קמא מוכח שהנותן נכסיו לעבדו אם לא נתן לו בכלל המתנה מתוך שלא קנה עצמו ל"ק נכסים והכי נמי מוכח פרק השולח בנותן נכסיו לשני עבדיו שלא קנה אחד מהם באומר חצי חצי מפני שמשייר לעצמו בכל אחד מהם ובירושלמי אמרו בפירוש עבד מקבל מתנה מאחר לאחר ומאחר לרבו אבל מרבו לעצמו לא מאחר לעצמו פלוגתא דרבי מאיר ורבנן ואע"ג דבאשה קנתה מי דמי התם אשה יש לה יד לגמרי לזכות בממון אבל עבד אין לו יד תדע דאפילו במאי דמשוי להו תלמודא בשמעתין אינם שוים לגמרי דאלו גבי עבד אין קנין לעבד בלא רבו כלל וזכה אדון בגוף ובפירות ואלו באשה גוף דאשה ופירי דבעל כשאר נכסים דידה וכן הוא בירושלמי בפי' דגרסינן התם בפרק מציאת האשה אע"פ שר"מ עביד יד עבד כיד רבו וזכתה האשה זכה בעלה מודה הוא שאין לו עליה אלא אכילת פירות בלבד ושלא כדברי רש"י ז"ל שכתב כאן ובפ' בן סורר ומורה דמתנה שנתנו לאשת איש סתם זכה בה בעל לגמרי כמו שזוכה במציאתה וליתא הילכך הא דמשוי תלמודא אשה לעבד היינו דבמתנה סתם כשם שאין העבד זוכה לא בגוף ולא בפירות בלא רבו כך אין אשה זוכה בפירות מיהת בלא בעלה:

מיהו צריך תלמוד הרב שנתן מתנה לעבדו וזוכה לו על ידי אחר אם זוכה בה לגמרי דומיא דאשה ואין לאדון בו כלום או דילמא אין קנין לעבד בלא רבו ואפילו במתנה שזכו לו אחרים מיד הרב חוזר הרב וזוכה לגמרי כשם שזוכה במתנה שזכו לו אחרים מיד אחרים. ומסתבר לי דהא נמי אין קטן לעבד בלא רבו דומיא דמתנה דאחרים דאי לא תימא הכי הא משכחת לה לר"מ בכסף ע"י עצמו ממתנה שזיכה לו רבו ע"י אחר שהוא בר זכייה אלא לאו ש"מ. מיהו אם זיכה לו רבו ע"י אחרים על מנת שלא יהא בו רשות כלל מהני תנאיה כי היכי דמהני במתנה דאחרים וכל דכן נמי הוא ועדיין צריכין עיון:

הכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה ע"מ שאין לרבך רשות בו דר"מ סבר כיון דאמר ליה קנה קני עבד וקני רבי' וכי אמר ליה על מנת לאו כלו' קאמר ליה. איכא למידק דהא ודאי לרבי מאיר לא סגי שלא כפל תנאו דהא ר"מ בכל דוכתא תנאי כפול בעי וכיון דכן היא אפשר לעבור על תנאו ויקנה רבו שהרי התנה בכפל תנאו שאם יקנה רבו לא יקנה הוא וכיון שנתבטל התנאי דין הוא שתתבטל המתנה. וי"א דטעמא דהא כטעמא דאידך דר"מ דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים מפני שהוא מפליג בדברים כיון שאי אפשר לקיים תנאו הכא נמי אפשר להתקיים תנאו שיזכה הוא ולא רבו שאין קנין לעבד בלא רבו וכיון שכן הוי כמפליג בדברים והתנאי בטל והמעשה קיים. ולא נהירא חדא דאם כן הוה להו לפרושי בגמ' ותו דאם כן למה לי מהאי טעמא תיפוק לי' דהוה ליה תנאי ומעש' בדבר אחד ואינו חשיב תנאי לר' מאיר דבעי דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן שהמעשה בדבר אחד והתנאי בדבר אחר כדאיתא לקמן במכילתין. ויש מפרשים דהכא לאו בדוקא קאמרינן שקנה הוא וקנה רבו אלא ממה נפשך הוא דאתינן עלה דאין קונה עצמו בכסף זה דאי איהו קנה רבו נמי קנה ואין בעל מנת שלו כלום ואי רבו לא קנה אף הוא לא קנה ואין במעשה כלום ופירוש זה דחוק מאד לפי שיטת התלמוד ולשון הגמרא:

והנכון דהכא האי על מנת לא חשיב תנאה לכולי עלמא ולא בעינן ביה דקדוקי תנאין אפילו לר"מ שאין לשון תנאי והלכותיו אלא כשהוא בלשון עשה או לא תעשה בין שיעשה הוא או לא יעשה או שיעשו אחרים או לא יעשו אבל בדבר עשה ולא תעשה אלא מילתא דממילא כגון זה שאומר על מנת שאין לבעלך רשות בו אין תנאי אלא שיור בגוף המתנה שמשייר בה שלא יזכה בה האדון או הבעל והויא הא כההיא דאתמר בפ' הזרוע ע"מ שהמתנות שלי המתנות שלו דחשיב שיורא כדפרישית התם וכדאמרינן בפ' המוכר את הבית בן לוי שמכר את השדה ואמר ע"מ שהמעשר שלי מעשר ראשון שלו והוינן בה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ופרישנא דשייר מקום מעשר

באומר ע"מ שדיוטה העליונה שלי ואלו היה לשון תנאי מה ענין אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בכאן והלא אדם יכול להתנות אפילו על דבר שלא בא לעולם אלא ודאי כל כי האי גונא שהתנאי הוא בגופו של מעשה ואינו אומרו בלשון עשה ולא תעשה אינו תנאי אלא שיור וכל המשייר לעצמו דכולי עלמא לא פליגי דשיורו שיור כההיא דמעשר ודיוטה ומתנות אבל הכא דשיורו לא הוי לנפשיה אלא לזכותו של מקבל מתנה פליגי דרבי מאיר סבר דמעשה אינו תלוי בעל מנת זה וכיון שקנה העבד קנה רבו דכגוף אחד חשיבי ומאי דשייר שלא יזכה האדון אינו כלום ורבנן סברי דאפילו בהא שיוריה שיירה ואהני ע"מ דידיה שאין הרב זוכה בה:

ורבי אלעזר אמר כל כי האי גוונא כולי עלמא לא פליגי ואפילו רבנן דקני עבד וקנה רבו דכיון שהקנה לעבד לגמרי לעשות בו חפצו לא סגי שלא יזכה רבו דאין קנין לעבד בלא ורבו ושיורא דשייר בתנאי לנפשיה לאו כלום ואע"פ שזכה הרב לא תתבטל המתנה שאין מעשה זה תלוי בלאו שאינו תנאי והב"ע דאקני ליה אחר מנה ואמר לו ע"מ שתצא בו לחירות דר"מ סבר כיון דא"ל קני קנה עבד וקנה רבו וכי קאמ' ליה ע"מ לאו כלו' קאמר ורבנן סברי לדידיה נמי לא אקני ליה אלא ע"מ שתצא בו לחירות בהא דהוי תנאי בעשה שאמר ע"מ שתצא בו לחירות אפשר דהוי תנאה וא"כ טעמא דלא מהני לרבי מאיר דהוי תנאי ומעשה בדבר א'. מיהו לא נהיר מדלא פרישו הכי בטעמא דיליה כדמפרשי בעלמא אלמא לאו בהא פליגי ואפשר דהא נמי שיורא הוא כיון דלא אמר שתוציא בו עצמך לחירות אלא שתצא בו לחירות וכיון דאמר בהאי לישנא והוא בגופה של מתנה שיורא הוא וכיון דקני העבד לגמרי לא סגי דלא קני רביה ועל מנת לא מהני מידי ואע"פ שנתבטל על מנת המעשה מתקיים מטעמא דאמרן והרי זה כנותן מתנה לחצי עבדו דזכה כלומר דפשטה מתנה בכלו ולא סגי שלא יזכה כלו הכי נמי אי איפשר שיזכה הוא בלא רבי ורבנן סברי דאלו הוה מקני לעבד לגמרי לעשות בו חפצו הכי נמי דקני רביה כמוהו דכגוף אחד הם אבל השתא דאמר ליה על מנת שתצא בו לחירות לא זיכה לו אלא לכך וכיון דכן אי איפשר לו לרבו שיזכה בה יותר מן העבד והרי הוא זוכה בו על מנת שיצא בו לחירות ולרבא אמר רב ששת דמוקים פלוגתייהו בעל מנת שאין לרבך רשות בה אפשר דלדידיה ה"ה דפליגי בעל מנת שתצא בו לחירות בתרווייהו פליגי ולרבי מאיר קנה עבד וקנה רבו ולא יצא לחירות ולרבנן קנה העבד ולא קנה רבו והא דאוקים פלוגתייהו בעל מנת שאין לרבך רשות בו להודיעך כחן דרבנן דאפילו בעל מנת שאין לרבך רשות בו אמרי דקנה עבד לא קנה רבו והשתא היינו דמסיק ותנו רבי מאיר כסף על ידי אחרים על ידי אחרים אין ע"י עצמו לא דליכא שום אנפה שיצא על

ידי עצמו. אי נמי דלרבא לא פליגי רבי מאיר ורבנן אלא בעל מנת שאין לרבך רשות בו אבל בעל מנת שתצא בו לחירות אפילו רבי מאיר מודה דאהני ליה תנאיה דהא לדידיה נמי לא אקני ליה אלא על מנת שיצא בו לחירות והא דקתני רבי מאיר דבכסף על ידי עצמו לא אף על גב דהא אפשר בהאי תנאה דמקני ליה על מנת שיצא בו לחירות כל כה"ג לא חשיב על ידי עצמו שהרי לא ריקן הנותן זכות האדון כלל אלא שנתנו לצאת בו לחירות וכשחל זכות האדון אינו חשיב אלא כזוכה מיד הנותן ולא מיד העבד כלל והרי זה ככסף על ידי אחרים וזה יותר נכון בעיני:

וקשיא לן לרבי אלעזר דאמר דאפי' בע"מ שתצא בו לחירות פליג ר"מ הא דתנן בפרק בתרא דנדרים המודר הנאה מחבתנו ורוצה לתת מעות לבתו אומר הרי מעות אלו נתונין לך במתנה על מנת שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך ואמרינן עלה בגמרא אמר רב לא שנו אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפילו מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל ואמרינן התם דרב דאמר כר"מ דס"ל דמה שתרצי עשי דהיינו ע"מ שאין לבעליך רשות בהם קנה הבעל ואפ"ה מודה באומר אלא על מה שאת נותנת לפיך דמהני תנאה דקנתה אשה ולא קנה בעלה וכ"ת דהתם גבי אשה הוא דמודה אבל הכא בעבד פליגי והא בסמוך מקשינן להך אוקימתא דר"מ אדר"מ דמתניתין דאשה פודה מעשר שני בלא חומש אלמא עבד ואשה שוי' בדין זה. ואיכא מאן דאמר דר' אלעזר פליג אההיא דרב וס"ל דמתניתין דהתם רבנן היא ולא רבי מאיר דאפילו במה שאת נושאת ונותנת לפיך פליג רבי מאיר. ולא נהירא לאוקמי סתם מתניתין דלא כרבי מאיר. ואחרים תירצו דלא אמר רבי אלעזר הכא אלא באומר על מנת שתצא בו לחירות דהוי כאומר הרי מעות הללו נתונין לך ולרבך על מנת שתצא בו לחירות וכיון שקנה אותה האדון על תנאי זה אינו יוצא בהן לחירות שאינו יוצא בכספו של אדון ומשום הכי פליג בה רבי מאיר אבל בההיא דהתם שריקן רשות הבעל בפירוש שאמר על מנת שאין לרבך רשות בו אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך מודה רבי מאיר שלא נתן לעבד אלא על מנת שיצא בו לחירות וכיון שכן שלא הקנה לאדון כלום ולדידיה נמי לא אקני ליה אלא על מנת שיצא בו לחירות וכיון שלא הקנה לו לקנין אלא לדבר זה אין רשות האדון בו כלל. ולא נהירא לי חדא דאם כן היכי קתני רבי מאיר בכסף על ידי עצמו לא דהא אפשר על ידי עצמו כשאמר לו על מנת שאין לרבך רשות בו אלא שתצא בו לחירות דהא וודאי כל כה"ג שאמר בכלל תנאו שלא יהא לרבו רשות בו ואהני ליה תנאיה על ידי עצמו חשוב. ותו דהא וודאי כל שכן הוא דכיון דבאומר על מנת שאין לרבך רשות בו אלא מה שתצא בו לחירות מודה רבי מאיר דיצא

לחירות כ"ש באומר על מנת שתצא בו לחירות בלחוד שלא סילק רשות האדון שיש לנו לומר דהא אהני ליה תנאיה או משום שאין קטן העבד גמור עד שיחול בו רשות האדון או משום דאיהו מעיקרא לרביה מזכי שיצא בו לחירות והוי ככסף על ידי אחרים. והנכון דשאני התם שלא נתן לה אלא מה שהיא נושאת ונותנת לפיה ואין זכותה אלא לאחר אכילה ושתייה וההיא שעתא ליתא בעולם כי היכי דליזכי בה אדון אבל הכא שהתנאי ההוא שיצא בו לחירות ואיתנהו למעות בעולם כל היכא דזכי העבד זכי הרב נמי דאית יד לעבד בלא רבו וזה מבואר:

ולענין פסק הלכה פסק רבינו אלפסי ז"ל הלכתא כרבי אלעזר ודוקא בעל מנת שתצא בו לחרות מהני ביה תנאה אבל באומר על מנת שאין לרבך רשות בו מודו רבנן דקנה עבד וקנה רבו. וק"ל עליה מההיא דנדרים דאמר שמואל דאפילו מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל והלכתא כשמואל משום דרב ושמואל הלכה כרב באסורי וכשמואל בדיני והתם לאו לענין איסורא דמודר הנאה פליגי אלא כי איתשיל לענין דינא דבעל ואשתו איתשיל ועלה איפליגו רב ושמואל וכן פסקו הגאונים ז"ל שם הלכה כשמואל וסוגיין נמי הכי בכוליה תלמודא כרבא ורב ששת וכשמואל דאמרי' בסנהדרין בפ' בן סורר ומורה בן סורה ומורה אינו חייב עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו והוינן בה אמו מנ"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ופרקי' כגון דאקני לה אחר מנה על מנת שאין לבעלה רשות בה דקנתה ואין לבעלה רשות בה ודכוותה נמי מפרקינן בנדרים וליכא למדחי דהתם לישנא קלילא נקט ומיירי כשאמר על מנת שאין לבעלה רשות בו אלא שתעשי בו כך וכך דמודה רבי אליעזר וכדדחו מקצת רבותינו ז"ל דהא בההיא דסנהדרין דבן סורר ומורה אי אפשר לומר כן דאם איתא שהנותן ייחד לאמו שתעשה במתנה זו דבר ידוע (יט) דמפיק לה למתנה מרשותה ומכליא קרנא מינה דלא תיחול עלה זכותא דבעל אם כן כשגנב הוא מאותה מתנה קודם שתעשה אמו ממנה אותו דבר אשתכח דלאו של אמו גנבו אלא של נותן דהא אמו לא מקיימא תנאה אלא ודאי שלא התנה הנותן אלא שלא יהא לבעלה רשות בה כפשטא דלישנא דתלמודא וחל זכותה לאלתר בלא זכות בעלה ובהכי הוה משל אמו וזו ראייה גמורה דהלכתא כשמואל וכיון דכן הלכתא כרבא אמר רב ששת דקיימי כותיה וליתא לדרבי אלעזר דיחידה הוא ולית לן שום טעמא דמסתבר למפלג בין עבד לאשה ולמימר דבאשה שאמר ע"מ שאין לבעלה רשות בה קנתה אשה ולא קנה בעלה כשמואל ובעבד קנה עבד וקנה רבו כרבי אלעזר דהא מנא תיתי ואמאי ואע"ג דרב ששת ור' אלעזר לא נקיטי בלשנייהו אלא עבד בלחוד היינו משום דסוגיין בעבד איירי והוא עיקר שמועתינו וכיון דגלי לן תלמודא מעיקרא שאשה כעבד בדין

זה שוב לא הזכירה ונקט לישנא קלילא הילכך בין בעבד בין באשה אפילו לא אמר הנותן אלא ע"מ שאין לרבך או לבעלך רשות בהם קנו ואין לבעל ולרב בהם כלום כרבא אמר ר' ששת וכשמואל וזה נכון ועיקר ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שפסק בעבד ובאשה כדרבי אלעזר:

ומסתברא דה"ה בנותן מתנה לאיש עצמו ע"מ שלא ישתעבד לב"ח ולכתובות אשתו דאהני תנאה ואינה משתעבדת להם וכן כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל וכן קבלתי מרבינו נר"ו:

ורמי דר"מ אדר"מ דתניא אין אשה פודה מעשר שני בלא חומש כו' עד אלא בזוזי דידי' ומעשר דידה איש אמר רחמנא ולא אשה. הכי גריס רש"י ז"ל. ולא נהירא דאי הני זוזי דידי' דנכסי מלוג נינהו דאית ליה לבעל פירות הוה להו מעשר דידה וזוזי דידיה ושליחותיה עבדה ואי הוה לדידה לגמרי שאין בהם רשות לבעל הויא לה כאחר ולמה ליה לתלמודא למימר איש אמר רחמנא ולא אשה לימא בעלים אמר רחמנא ותו לידחי ליה דכי אמר רחמנא איש ולא אשה היינו בזוזי דידה ומעשר דידה לפיכך עיקר הגרס' כדגריס ר"ח ז"ל אילימ' בזוזי דיד' ומעשר דידה איש אמר רחמנא ולא אשה פי' בזוזי דידה ומעשר דידה שאין זכות בעל בהם כגון שהיא פנוייה אי נמי באשת איש וכשנתנם לה הבעל דקיימא לן קנתה ואין הבעל אוכל פירות ואפי' למ"ד לא קנתה משכחת לה כשנתנו לה אחרים פירות המעשר בעל מנת שאין לבעלה רשות בהם וזוזי דידה כגון שמכרה קרקע של נכסי מלוג בטובת הנאה דקיימא לן טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות דסלקא דעתך פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן כדאיתא בב"ק. והקשה רבינו תם ז"ל מהא דתניא בתורת כהנים ואם גאול יגאל לרבות את האשה ואם גאול יגאל לרבות את היורש ואלו הכא אמרי' איש אמר רחמנא ולא אשה ותירץ דהתם במעשר דיד' וזוזי דידה שיש לבעל בהם פירות דהוה להו מעשר דידיה וזוזי דידיה. ושליחותיה קא עבדא. ואף על גב דפירות שיש לבעל במעות אשתו מדרבנן בעלמא ואנן מייתינן מקרא לרבות את האשה האי קרא אסמכתא דרבנן הוא דעיקר קרא לרבות את היורש איצטריך:

דף כד.

אלא לאו כי האי גוונא דאקני לה אחר מנה ואמר לה על מנת שתפדה בו את המעשר. פירוש והיא פודה מעשר בעלה דרבנן סברי צריכה לתת חומש דקנה בעלה והוה להו מעשר וזוזי דידיה ור"מ ס"ל לא קנה בעלה והוה ליה מעשר דידיה וזוזי דידה ואיש אמר

רחמנא ולא אחר. ואיכא דקשיא ליה אמאי אוקמא בעל מנת שתפדי בו את המעשר כרבי אלעזר לוקמה בע"מ שאין לבעלה רשות בו כרבא אמר רב ששת דהלכתא כותיה ואיכא למימר דהא עדיפא ליה דאלו מדרבא הא פליג עלה רבי אלעזר ואלו כדרבי אלעזר אפשר דמודה רבא דבדידה נמי פליגי ר"מ ורבנן כדכתיבנא לעיל:

אמר אביי איפוך. פי' איפוך בתרייתא דהיינו מתניתא דפרכת מינה והכי עדיף טפי מלמימר דמתניתין לא תריצא וכן בכל דוכתא דפרקי' איפוך הכי נמי מפכינן בתרייתא כדכתיבנא במס' גטין שכן דרך כל אדם לקיים דבריו ולסתו' ולהפך דברי המקשה. תנא יוצרו בשן ועין וראשי איברים כו' ישלחנו ריבויי' היא פירוש דלא דרשינן ליה בכלל ופרט וכלל אלא בריבה ומיעט וריבה ופרכינן אי ריבויי' היא יכול אפילו צמתה ידו כו' א"כ שן ועין מאי אהני ליה פי' דלא סגיא דמיעוטא לא ממעט מידו הלכך אתי למעוטי הא דסיפא לחזור ואיצטרכו שן ועין תרוייהו וכדלעיל:

דף כד:

תנא כלם עבד יוצא בהם לחירות. פי' אמתני' דהתם קאי דתנן כ"ד איברים שבאדם כלן אינן מטמאין משום מחיה ותלמודא מייתי לה לקמן ועלה תנא כלן עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שיחרור כו' עד המכריעין לפני חכמים אמרו נראין דברי רבי טרפון בשן ועין שהתורה זיכתה לו ונראין דברי רבי עקיבא בשאר אברים הואיל ומדרש חכמים הוא פי' הא ודאי מדאורייתא הוא דבריב' ומיעט וריבה כדרש אלא הכי פירושא דכיון דמפרש בקרא בהדיא שן ועין ולא מפרש בהדיא שאר אברים כולי עלמא האי ריבוי' דשאר אברים וכסבורים שאינו יוצא בהם לחירות ושמא יאמרו עליו עבד הוא וכשנושא בת ישראל יאמרו עבד מותר בבת ישראל וחיישינן נמי שמא יתפוש בן רבו ויאמר לו עבדי אתה כך פר"ח ז"ל ועיקר:

הביא רבינו אלפס ז"ל בהלכותיו הא מתניתין ופסק בה הלכה כרבי עקיבא דהלכה כרבי עקיבא מחברו ואף על גב דאיכא מכריעות כי סמכינן אהכרעה במתניתין אבל במתניתא לא כדאיתא במסכת שבת פרק כירה כמו שכתיב בהלכותיו. ויש שתמהין עליו למה הביאו לזו כלל דהא קנסא הוא ולא מגבינן ליה בחוצה לארץ. ויש לומר דאף על גב דלא מגבינן קנסות בחוצה לארץ הא קיימא לן דאי תפס לא מפקינן מיניה הכא נמי מכיון שהפיל שן עבדו הרי תפס העבד בעצמו ואינו יכול להשתעבד בו שאפילו למ"ד צריך גט שיחרור מעוכב גט שיחרור לא קנין כספו הוא הילכך זכה העבד בעצמו ואע"ג דמודה ב"פ התם הוא כשמודה בב"ד סמוך הראוי לדון דיני קנסות אבל אנן הדיוטות

אנן ואין הודאות בפנינו כלום וכהודאה חוץ לב"ד הוא כל שכן דקיימא לן דהודה ואחר כך באו עדים חייב וכיון דלית ליה רשותא לאשתעבודי משמתינן ליה עד דכתיב ליה גיט' דחירות' כדין מפקיר עבדוי. והוי יודע דאפילו למאן דאמר אין צריך גט שחרור מודה הוא דבזמן הזה דליכא בית דין סמוכין שצריך גט שחרור דבפרק החובל מוכח בהדיא דלא קני עבד נפשיה משעת חבלה אלא משעת העמדה בדין וכיון דליכא ב"ד לאו העמדה בדין הילכך אין אנו צריכין לדברי המכריעין ולא לדברי רבי עקיבא ולדברי הכל צריך גט שיחרור ומה שטרח ריי"ף ז"ל לפסוק הלכה כרבי עקיבא לא לענין דינינו איצטרך אלא לענין בעיין דאיבעיא לן בפרק השולח במעוכב גט שחרור כדכתיב' התם ושם הארכתי בענין זה כל הצורך מפי מורי נר"ו:

תנו רבנן הכהו על עינו וסמאו על אזנו וחרשו עבד יוצא בהם לחירות. פי' דהני מומין שבגלוי הם ואף על גב דחרש אינו מום גבי קרבן בהמה ובכהן שהיא מום אינו מטעם מום כדאיתא בקדשים דתנן החרש והשוטה כשרין בבהמה ופסולין באדם ואמרינן טעמא דפסולין באדם מפני שאינו שוה בזרעו של אהרן. הא לא קשיא כלל שאין דין עבד שוה למומי בהמה ואדם שהרי שן אינו מום בכהן ועבד יוצא בהן לחירות משום דלגבי עבד כל שמתבטל ממלאכתו ואינו חוזר והוא בגלוי יוצא לחירות כך מצאתיה בתוס'. למימרא דקלא לאו כלום הוא והא תני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לתוך כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם. אוקימנא בבבא קמא כדאית ביה בזרוני דאי לא משונה הוא והוי תולדא דקרן שמשלם חצי נזק ואף על גב דהשתא נמי צרורות נינהו אתיא כסומכוס דאמר צרורות נזק שלם כשאר דיני רגל. אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנוער ושברו את הכלים בתוך הבית משלמים חצי נזק הני אורחייהו וצרורות נינהו ואתיא כרבנן דאמרי חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה. שאני אדם דבר דעה הוא ואיהו מבעית נפשיה פי' ואידך גרמא בנזקין הוא דעבד ולפיכך פטור מדיני אדם:

תנו רבנן הכהו על עינו וכהתה על שנו ונדדה אם יכול להשתמש בהם עדיין. פי' תשמיש שיהא בו ממש אין עבד יוצא לחירות ואם לאו שאינו יכול להשתמש בהם בדבר של ממש אלא שנראה הדברים גסים יצא לחירות ואף על גב דלא סמייה לגמרי. תנו רבנן הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסמאו חתור לשוני והפילו שחק באדון ויוצא לחירות רשב"ג אומר ושחתה עד שיתכוין לשחתה ורבנן האי ושחתה מאי דרשי ביה מבעי להו לכדתניא הושיט ידו למעי שפחתו וסימה עובר שבמעיה פטור מ"ט ושחתה עד שיתכון לשחתה וקשיא לן הא דאמרינן (במ') [בפ'] כיצד הרגל היתה אבן מונחת לו בחיקו לא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין ניזקין חייב לענין עבד פלוגתא דרשב"ג

ורבנן והא לא נתכוין לשחת כלל ומחייבי רבנן ומ"ש מהושיט ידו למעי שכחתו דפטרי. ואיכא למימר דרבנן סברי דאינו פטור עד דאיכא תרתי למעליותא שנתכוין לטובה ולא נתכוין לאותו אבר ותרוייהו איתנהו בהושיט ידו למעי שפחתו שנתכוין לרפואת שכחתו ולא נתכוין לעינו של עבד כלל אבל בהאי דחתור לשינו איכא חדא לגריעותא שנתכוין לאותו אבר אע"פ שנתכוין לטובה ובההיא דאבן איכא חדא לגריעותא שלא נתכוין לטובה אלא לרעה אף ע"פ שלא נתכוין לאותו אבר:

מן העוף ולא כל העוף. פי' למעוטי מחוסר אבר ואע"ג דהא כתיב מכל החי ודרשינן הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה ומרבינן מינה שמחוסר אבר פסול אפילו לבני נח אפילו הכי אצטריך האי קרא דאי לא הוה אמינא כל פרשה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח קא משמע לן דאפילו לישראל נאמרה כצ"ל:

דף כה.

בן עזאי אומר אף הלשון. פי' ות"ק לשון לא נמצא שהשן היא חשובא גלוי יותר מן הלשון ונמצא לה עצם בין שיניה. קשיא לי והא אמרן דשן הוא גלוי טפי מלשון והיכי מקשי משן על לשון ומי איכא למאן דאמר דשן לא הוי גלוי והא כל מומין שבגלוי משן ועין ילפינן להו ויש לומר לענין טבילה כיון דכתב ורחץ בשרו במים מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי כך דומה השן כמו הלשון ואם השן צריכה טבילה גם הלשון צריכה שא"א להטביל השנים בלא הלשון:

צנעינהו. פירש לשון נדוי הוא גבי ת"ח שמנדין אותו בצנעה ואומרין לו הכבד ושב בביתך:

לאו המנונא שמך אלא קרנונא שמך. למה דפרש"י דקרנונא הוא יושבי קרנות קשה קצת מה עאין קרנונא צ"ל המנונא ונ"ל כי המנונא לשון יתד נאמן בבית המדרש הוא הפך קרנונא ובשם אחד מגדולי הדור שמעתי שמפרש קרנונא הוא דג קר בלא טעם ואין לדג הזה טעם לחיך הוא הפך חם נונא ר"ל דג חם ומבושל ומוטעם היינו דאמר ליה דרך מליצה לאו המנונא שמך אלא קרנונא שמך דף כ"ה:

דתנן כ"ד איברים שבאדם כולם אינן מטמאין משום מחיה. פי' שיעור בהרת הוא כגריס ומחיה בכעדשה מבוצרת בתוך הגריס ושניהם מצטרפים לכגריס כדאיתא בנגעים והגריס יש בו שמנה עדשות והעדשה ארבע שעורות ואינה מטמאה אלא כשהוא במקום שאפשר לראותו כלו כאחד כדכתיב לכל מראה עיני הכהן ולפיכך במקומת אלו השנויים כאן שהם עגולים והנגע משתפע מן הצדדין אינו נראה בראייה אחת ולפיכך

אינם מטמאין משום מחייה וה"ה דשאר נגעים נמי אם אינם נראים בראייה אחת אינן מטמאין דקרא דדרשינן לכל מראה עיני הכהן כלהו שדינן ליה כדאמרינן התם סומא באחת מעיניו אינו רואה את הנגעים דכתיב לכל מראה עיני הכהן ודרשינן ליה בכל הנגעים והא דנקט תנא משום דאיירי דשעורה דנגע גדול כגריס והמחיה בנתים מסתמא אינה נראית בראייה אחת אלא במקום פשוט אבל שאר נגעים בעינן ששעורם כגריס בלבד מחיה אפשר שיהא ראש אצבעו רחב כגריס ונראה כאחת והא דלא מני הכא השפתים משום דההיא בר מהאי טעמא נמי אינה מטמאה שאי אפשר לשיעור מחיה שלא יתפשט כלפי פנים והויא לה טומאת סתרים ואינו מטמא:

מקום הראוי לבא מים בעינן. אומר רבי' נר"ו דהא מדרבנן בעלמא הואיל ולענין טומאה דינו כגלוי מן התורה שוויה רבנן לענין טהרה נמי כגלוי מיהו רחיצה וביאת מים לא בעי דהא כתיב ורחץ את כל בשרו מאבראי אף כל מאבראי:

כדרבי זירא דאמר רבי זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינה ראוי לבילה בילה מעכבת בו. האי מימרא איתא במנחות משום דאמרינן התם אין מביאין ששים ואחד עשרון בכלי אחד מפני שאין נבללין פי' לפי שאין כלי שרת במקדש יותר מששים עשרונים גם שמן של מנחות הראוי לבילה אין בו אלא כדי בלילת ששים עשרונים ולפיכך אם היו מביאין בכלי אחד כגון ס"א עשרונים לא היו יכולים לבלול והוינן בה וכי אין נבללין מאי הוי והתניא אם לא בלל כשר ואהדרינן כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כגון ששים עשרונים שאפשר לבוללן וכל שאינו ראוי לבילה כגון ס"א עשרון בילה מעכבת בו וכי תימא ומאי האי דאקשינן התם והתניא אם לא בלל כשר דהתם הוא בדיעבד אבל לכתחילה צריך לבלול ומצוה היא וא"כ שפיר תנן במתניתין שאין מביאין לכתחלה ס"א עשרונים בכלי אחד אלא בב' כלים כדי לקיים לכתחילה מצות בלילה ואיכא למימר דמתניתין מיירי במי שהתנדב להביא ס"א עשרונים בכלי א' שא"א לו להביאם בב' כלים וקתני שאין מביאין אותו בכלי אחד ופטור מלהביאם כיון שאין נבללים ולהכי פרכינן כיון שאינו מעכב אמאי פטרינן ליה ומהדרי' משום דרב זירא והא דאמרינן דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו לא תקשי לן למאי דאמרי' התם שכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשטת אלא לעכב ובלילה חזינן דאהדרי' קרא כמה זימני ואפ"ה אינו מעכב דהכי גמירי לה הלכה למשה מסיני דבילה אינה מעכבת וגלי בה רחמנא נמי דלא אפקה לבילה בלשון עשה אלא בלשון ספור כך פירש בתוספת כתנאי פירש אפלוגתא דבן עזאי ור' קאי והלכתא כרבי מחברו:

דף כה:

בהמה גסה נקנית במסירה פרש"י ז"ל במסירה דוקא ולא במשיכה לפי שאין דרכה להנהיגה במשיכה ולא נהירא דאם כן לר' מאיר פיל בנכסי הגר ומציאה במה יקנה דמסירה ליכא במציאה ונכסי הגר דליכא דמסר ליה כדאיתא בפ' (אלו מציאות) [שניים אוחזים] ולית לה קנין אלא בהגבהה בחבלי זמורות וא"כ אדמתמהינן עלה בגמ' ונכסי הגר ומאי דקאמר לפי שאין דרכה במשיכה הא לא איריא דאנן בענייני קניות לא אזלינן בתר אורחייהו לחוד תדע שהרי הגבהה היא גדולה שבכולם וקונה אפי' בדברים נכבדים מאד כדמוכח בפ' הספינה ואף על גב דאמרינן דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא אפילו הכי קונה היא אפילו בדברים כבדים שאין דרכן להגביה ושלשה קניינים הן גדולה שבכולם הגבהה שקונה בכל מקום והיא צריכה בחיוב בדברים שדרכן להגביה שאינן נקנין אלא בהגבהה ואע"פ שמצינו שטר שנקנה בכתיבה ומסירה מסירה האמורה בשטרות אינה כשאר מסירה אלא הגבהה היא ובמקום הגבהה היא שאלו אחז בשטר בראשון כעין בהמה וספינה ולא הגביהו לא קנאו אלא לפי שאין דרך שטרות להיות בקרקע ולהגביהם משם ונמסרים מיד ליד קרי תלמודא להגבהה דידהו מסירה וזימנין דקרי ליה משיכה כדאמרן בעובדא דאיתתא דהוי לה מלוגא דשטרא ואמרה להוה לעמרם בני דאקשי' והא לא משך ומשום דהוה מלוגא דשטרא טובא קרי לה משיכה כי אורחא אבל הגבהה ומסירה היא ואע"פ שאין חיוב הגבהה אלא בדברים שדרכן להגביה לפי שהוא קנין חשוב קונה אף בכל דבר הנקנה במשיכה או במסירה ואין לך שום דבר שאינו נקנה בהגבהה והקנין השני משיכה והוא קונה בסימטא ובחצר של שניהם שמושך אותה מרשות הבעלים לרשותו אבל אינו קונה ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניהם דהא לא אתיא לרשותיה ואין כאן דין משיכה והיא קונה בדברים בינוני שאין דרכן להגביה ואפשר למשכם אבל לא בדברים קלים דהנהו הגבהה בעו ואין קנין השפל גומר במקום שתקנו בו קנין עליון ממנו אבל העליון גומר במקום שגומר השפל ממנו. והקנין השלישי מסירה והיא במקום שאין משיכה קונה שם כגון רשות הרבים וחצר שאינה של שניהם שחכמים תקנו קנין בכל רשות וכיון דלא שייכה בהו משיכה תקנו שם מסירה והיא הפחותה שבכולם ואינה קונה אלא ברשות הרבים וחצר שאינה של שניהם ולא בכל דבר אלא בדברים כבדים שאי אפשר למושכם אלא בטורח גדול כספינה וכיוצא בו והא דתנן בהמה גסה נקנית במסירה היינו ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם והכי אמרינן בפ' הספינה אביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהוא של שניהם

והא הלכתא היא וליכא מאן דפליג עלה כדבעינן למימר מעתה אי אפשר לפרש כפירש"י ז"ל דבהמה גסה נקטת במסירה ולא במשיכה דכיון דמשיכה קנינה עדיף ממסירה דין הוא שתקנה במקום מסירה כשם שהגבהה קונה בכל דבר אלא הכי פירש בהמה גסה נקנית במסירה כלומר אף במסירה כשהיא ברשות הרבים וחצר שאינה של שניהם וכל שכן שנקנית במשיכה כשהיא בסימטא ובחצר שהיא של שניהם שמשיכה קונה שם ורבנן דברייתא דאמרי בהמה גסה נקנית במשיכה ס"ל דבמשיכה נקנית ברשות משיכה אבל במסירה בשום מקום ומסתברא דבהא פליגי דבין ר"מ ובין רבנן דמתניתין כולהו אית להו דאביי ורבא דמסירה קונה ברשות הרבים וחצר שאינה של שניהם בלחוד אלא דלא תיקון אותה אפילו ברשויות אלו אלא כשהן מדברים כבדים שיש בהם טורח גדול למשכם ולהביאם לסימטא לקנותם במשיכה ותרתי בעינן שיהא דבר כבד ושיהא ברשויות אלו שאין שם קנין משיכה רבנן דמתניתא דבהמה גסה אפשר למשכה ולהביאה לסימטא לקנותה במשיכה וכיון שכן אין נקנית אלא במשיכה בסימטא ור' מאיר סבר דבהמה גסה כיון שמהלכת לדעת עצמה ומסרכה הרי היא כספינה וכל דבר כבד שיש בו טורח גדול למשכה ולהביאה בסימטא וכיון שכן נקנית אף במסירה ברשות הרבים וחצר שאינה של שניהם וקי"ל כרבנן כדפסק רב בקמחונא מעתה לא משכחת מסירה קונה אלא בספינה וכיוצא בו אבל בבהמה בשום מקום והא דתניא לעיל כיצד במסירה אחזה בטלפי כו' אליבא דר"מ איתנהו ולית הלכתא כוותיה וזו שיטת רבינו אלפסי ז"ל ורשב"ם ורבני ספרד האחרונים והיא הנכונה בעיני רבינו הגדול נר"ו ותלמידו מורי רבי' נר"ו ובמס' ב"ב פ' הספינה כתבתי בזה דעות אחרות ואין צורך לשנותם כאן: והוי יודע שכל מקום שאמרו חכמים שאין קנין מן הקנינים קונה אע"פ שפירש המוכר והלוקח שיקנה בו אינו קונה והרי הוא כאלו אמר שיקנה באמירה בעלמא ולא אמרו בגמ' ואי פריש פריש אלא בכסף בקרקעות שדינו לקנות אלא דבמקום דכותבים את השטר לא סמכא דעתייהו עד שיכתוב השטר ולפיכך אם פי' שיקנה בכסף וסמכא דעתיה בהכי קונה כדינו אבל כשאומר שיקנה במסירה במקום שדינו במשיכה או בהגבהה לאו כל הימנו ולא עוד אלא שמונעו שלא יקנה אלא במסירה דקי"ל כמאן דאמר התם קפידא הוי ואינו קונה אף במשיכה והגבהה ואי קשיא לך הא דאמרינן התם כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי אמר ליה קני קני אלמא פריש מהני הא לא קשיא דהתם כיון דאמר ליה מוכר קני ברשותי נעשה כמשאיל לו מקום בחצרו להניח שם כליו והוה ליה כליו של לוקח ברשות לוקח הא אלו אמר ליה מוכר דליקני ליה כליו ברשות הרבים לא קנה וזה מבואר:

והא דתני נכסים שאין להם אחריות אינן ניקנין אלא במשיכה לאו דוקא דהוא הדין במסירה או בהגבהה כל חד וחד כדיניה והגבהה קונה בכל דבר ולא נקט משיכה אלא לאפוקי כסף ושטר וחזקה דאיירי רישא בקרקעות וכי תימא ליתני הגבהה שהיא גדולה שבכולם איכא למימר שמשיכה נוהג קנינה יותר לפי שהוא כדברים בינונים שאינם לא קלים ולא כבדים אי נמי משום דלמאן דאמר משיכה מפורשת מן התורה הרי היא עיקר דמאי דדרשינן או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד היינו משיכה שהגבהה אם אינו מושכה ברשותו ומחזירו למקומו אין אני קורא בה מיד עמיתך שעדיין ביד עמיתך היא וכל שכן מסירה שלא זו הדבר הנקנה ממקומו ולא מסרו מיד ליד דלא בעינן במסירה הכי דכתיבנא לעיל אלא ודאי משיכה עיקר קרא ומינה איתרבו מסירה והגבהה והוה להו כתולדה דידה ור' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומשיכה מדרבנן גזירה שמא יאמרו לו נשרפו חיטך בעלייה עיקר התקנה משיכה היא שהביאה לרשותו ויצא מידי טענת נשרפו חיטך דאלו באידך אכתי אפשר לומר לו נשרפו חיטך אלא דכיון דתקון רבנן משיכה תיקון נמי מסירה והגבהה ולא חששו לטענת נשרפו חיטך משום דאילו במסירה לא שכיח שהרי אינה אלא בדברים כבדים וגם אינה אלא ברשות הרבים שאין לחוש לטענת נשרפו חיטך בעלייה והגבהה נמי כיון שכבר הגביהו ובא לרשותו כשחזר והניחו למקומו הרי הוא כחוזר ומפקידו אצלו ולפיכך לא חששו לזה כשם שלא חששו בשוכר את מקומו כיון שברשותו הוא עומד וכשם שלא חששו בחליפין כיון שכבר זיכה לו סודרו וכדפרישית בפ' הזהב הלכך עיקר תקנתא משיכה היא ואמטלטלי תיקון אידך דכיון דאמר רבנן דזוזי לא קני לגמרי ואין קנין משיכה ראוי בכל דבר תקינו לכל דבר ודבר קנין הראוי יותר ולא חששו לטענות נשרפו חיטך מהטעם שכתבנו. ומכל מקום משיכה עיקר ואב לכלם לדברי הכל ולהכי נקט משיכה מפי מורי נר"ו

גמרא דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה כו'. עד ואיהו דאמר כרבנן דתניא וחכמים אומרים זה וזה נקנית במשיכה וכן הלכה. אלא מעתה פיל לר"ש במאי אקני אמר אביי בחליפין אי נמי בשוכר את מקומו ר' זירא אומר מביא ארבעה כלים ומניח תחת רגליו ואמרינן שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קונה לוקח פי' נראה לי דלהכי לא שני ליה דמיירי בדאמר ליה מוכר קני ואם כן הרי השאיל לו מקום והרי זה בכלל שוכר את מקומו ומהדרינן הכא במאי עסקינן בסימטא אי נמי קני ליה בחבילי זמורות פרש"י ז"ל שיתן חבילי זמורות תחת רגליו דקנה אותו בהגבהה וצריך שיהיו גבוהין מן הקרקע ג' טפחים דאי לא לא חשובא הגבהה דכל פחות משלשה כלבוד דמי דאי לא תימא הכי כי אקשי ליה ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לימא ליה

דהכא לאו מדין כליו קני אלא מדין הגבהה אלא ודאי משום דסתם כלים גבוהין שלשה טפחים והגבהה בעינן ג' טפחים. והקשה עליו ר"ת ז"ל דהא ודאי הגבהה לא בעינן ג' טפחים דהא אמרינן גבי מערב לבני חצרו ומזכה להם ע"י אחר מגביהו מן הקרקע טפח וכי תימא דשאני ערוב דהוה מדרבנן דהא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכדאמרינן במסכת גיטין בפרק התקבל. ותו דבכתובות אמרינן גבי הגונב כיס בשבת והיה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור הכא במאי עסקינן כשצירף ידו למטה משלשה וקבלה וקני ליה מדין הגבהה ומיהו הא לא קשה לפי' רש"י ז"ל שפירש שם שהוא נזהר מזה ולא לפי הפירוש הנכון שכתבנו שם ובב"ק נמי אמרינן ההופך את הגלל חייב ואוקמ' בגמ' שהפכה למטה משלשה משמע ואמר רבי אליעזר לא שנו אלא שנתכוין לזכות בה דהוה ליה בורו ברשות הרבים דאלמא כשנתכוין לזכות בו קני ליה בהפיכה שהיא למטה משלשה מדין הגבהה. וליכא למימר דשאני נזקין דאע"ג דלאו הגבהה מעלייתא קני להתחייב בנזיקין כמפקיר נזקיו הואיל ודעתו לזכות בה לפי שמאותו שעה נסתלק מעשה הראשון וכדפרש"י ז"ל התם שהרי אמרו עלה בירושלמי בב"ק חזקיה אמר והיא שהפכה על מנת לזכות בה אבל הכעה שלא ע"מ לזכות בה לא בדא מילתא דחזקיה אמרה כל המטלטלין נקנין בהפיכה כלומר בהגבהה למטה משלשה דהיינו הפיכה כדפרישית בגמ' וזה שלא כדברי רש"י ז"ל. תו קשיא לפירושו של רש"י ז"ל אמאי נקט חבילי זמורות טפי ממידי אחרינא לימא כלים גבוהים שלשה ותו דמשום חבילי זמורות שהניח תחתיו לא חשיבא הגבהה כדבעינן למימר שהרי כל המונח לקרקע הרי היא כקרקע והנכון כמו שפרשו בתוס' שחבילי זמורות הוא מאכל פילון הילכך נוטל חבילי זמורות ועומד במקום גבוה ומראה לו והוא מגביה עצמו כדי ליטלן וקונה ליה בהגבהה זו שכל שנגבה מחמתו הרי הוא כאלו הגביהו בידו ממש וכדאמרי' גבי משיכה קורא לה והיא באה והיינו נמי דאמרי' פ' ש"ה גבי לוי בר סומין דזבין פירות שובכו לרב יודא אתא לקמיה דשמואל א"ל זיל טריף אקן כי היכי דליתגבהו ותקנינהו וש"מ תרתי דהגבהה מחמתו חשיבא הגבהה והגבהה כל דהו מעל גבי קרקע סגי. והא דלא שנינן לעיל דמדין הגבהה הוא ולא מדין כליו משום דבכה"ג לא חשיבא הגבהה כלל שאין כלו נגבה כאחת אלא כשרגלו אחת מגביה שאר ידיו ורגליו מונחין ובעי' בהגבהה שיגביה כלו כאחת כך פירשו בתוס' וזה נכון:

דף כו.

בכסף מנא לן. אמר חזקיה דאמר קרא שדות בכסף יקנו אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר. עיקר הפירוש בזה דמילתא פסיקתא קאמר ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי דכיון שמקום שכותבין השטר לא סמכיה דעתיה דחד מנייהו עד שיכתוב את השטר. ומסתברא דכל מקום שכותבין את השטר קאמר לא שנא שטרי הקנאה ולא שנא שטרי ראייה והכי מוכח קצת פרק חזקת הבתים כדכתיבנא התם ולא עוד אלא דמסתמא שטר ראייה הוא דכתבינן ולקמן מנא להו כיון דאיכא כסף והא דרב בין אכסף בין אחזקה קאי שלא קנה בחד מהם ולא בשניהם יחד במקום שכותבין את השטר עד שיכתוב את השטר ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי כדאמרן ומאי דאמרינן בפ' האומנין האי מאן דזבין מידי לחבריה אי לא עייל ונפק אזוזי קני ההיא במטלטלין דלאו בני שטרא נינהו אי נמי בקרקע ובמקום שאין כותבין את השטר ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן שני שטרות הן זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה וההיא אפילו במקום שכותבין את השטר הוא דאי ס"ד דבמקום שכותבין חוזר בזה ובזה כל זמן שלא נכתב השטר למה ליה למימר על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה בלאו על מנת נמי לפלוג וליתני בדידיה בד"א במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין חוזר בזה ובזה אלא ודאי סתמא היא בכל מקום. ואיכא למימר דההיא איירי בשטר מתנה והתם אפילו במקום שכותבין את השטר קנה לאלתר בחזקה בקנין אע"פ שלא נכתב השטר דכיון דקנו מידו או אחזקיה בארעא גמר ויהיב הוא אבל הכא בין מוכר בין לוקח בעי לאמלוכי כל זמן שלא נכתב השטר במקום שכותבין את השטר ולא קנה לא בכסף ולא בחזקה ולא בקנין עד שיכתוב את השטר דלא עדיף כח קנין מכח כסף וחזקה. ובשטר מלוה שיש בה קטן אומר מורי נר"ו דדינה כשטר מתנה דמשעת קטן זכה בין ילוה ובין לא ילוה ואע"פ שלא הגיע השטר לידו מעולם אלא א"כ עייל ונפק אזוזי דהשתא ודאי לא קנה עד שיגיע שטר לידו במקום שכותבין את השטר דאי שטר חיוב הוא היינו שטר מתנה ואי שטר מלוה הוא נמי כיון דיזיף וקני מניה ולא עייל ונפיק אזוזי גמר והקנה דבמכירת קרקע הוא דבעי איניש לאמלוכי שאין אדם מוכר קרקע אלא מחמת אונס דדחיקא ליה שעתא ודלמא לא מצטרכי ליה הני זוזי אבל דמלוה ומתנ' לא וראייה לדבר מדאמרינן בב"מ המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דאי לפרעון לא חיישינן ואי לשמא כתב ללות ולא לוה הא שיעבד נפשיה כלומר ואע"פ שלא הגיע לידו זכה וכיון דכן מסתמא מידו נפל והא דלא חיישינן דלמא עייל ונפיק אזוזי הוה דלא קני חדא דהא

לא שכיח ועוד דהך חזקה דמשעבד נפשיה לאלתר מסייע ליה שאין אדם מניח לקנות ממנו עד שיטול מעותיו או שהיא בטוח בכך ולא חיישינן נמי שמא קנו מידו על מנת שלא יזכה עד שיגיע השטר לידו דלתנאין לא חיישינן וכמו שפירשתי במקומו ושטר משכונא גופא דארעא בתר מלוה גריר והמלוה עיקר הילכך דינה כמלוה דעלמא ומשעת קטן זכה אלא א"כ התנה שלא יזכה עד שיגיע שטרא לידו וכבר הארכתי. בדינין אלו בב"מ ובב"ב מפי מורי הרב נר"ו:

וכי תימא במקום שכותבין את השטר למה ליה לקנות בכסף או בחזק' לקני בשטר. ואיכא למימר דנפקא מיניה לקנות משעה שנתן הכסף או שהחזיק דהוה ליה כאומר קנה בכסף על מנת שתכתבו את השטר ולכשת"ל שלא קנה אפילו בכסף אלא מכתיבת השטר ואילך נפקא מינה במקום שכותבין שטר ראיה דלא קני בשטר וקני בכסף ואי שטר מקנה הוא קונה בכסף אפי' פי' ליה דליקני בכסף בלחוד ולא בשטר. ובמקום שאין כותבין את השטר שקונין בכסף ונתן מקצת דמים כבר פירשנו דיניו בפרק השוכר את האומנין ונקצר ונעלה בהם בכאן והוא על ארבע דרכים הא' היכא דאמר ליה ערבוני יקון קנה כנגד ערבונו לא פחות ולא יותר ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי ואפילו במוכר שדהו מפני רעתה ואפי' בדבר שאין בו דין חלוקה דהכי משמע לישנא דערבוני יקון ונוטל כחוש דומיא דמוכר חצי שדהו שהלוקח נוטל כחוש. והב' דיהיב מקצת מעות ולא אמר ערבוני יקון ונתנו על דבר ידוע כגון על מקצת השדה או שלקח ממנו עשר שדות באלף זוז ונתן לו מהם מאתיים זוז על שדה אחת או במקצתה ושיקנה בהם הכל אם הוא שדה אחת קנאו כלו אבל אינו קונה בדמי קרקע אחד קרקע אחר' והיינו דאמרינן לקמן יפה כח חזקה מכח שניהם דתזקה לקח י' שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן קנה כולם מה שאין כן בכסף ושטר של קרקע זה אין קונין קרקע אחר ואפילו לא עייל ונפיק אזוזי והג' היכא דיהיב דמי סתם שלא על מקום מסויים ולא עייל נפיק אזוזי קנה הכל. ואי עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא כנגד מעותיו ויד החוזר בו על השאר על התחתונה שאם המוכר חוזר בו רצה לוקח נוטל קרקע כנגד מעותיו ומקיים המקח כנגד' ונטל כשער המקח כיון שמקיים אותו ונוטל כחוש כלוקח חצי שדה רצה מבטל כל המקח ואומר תן לי מעותי ואם אין מעות למוכר מגבה לו קרקע כנגד מעותיו מעידי' שבנכסיו שעשוהו כמזיק מפני שזה הוזק בנכסיו בהבטחתו וכדאמרינן התם מהיכן מגבהו מן העידית וכי אתי לידי גוביינא שמין כשער של עכשיו ואם הלוקח חוזר בו מן השאר ידו על התחתונה רצה המוכר אומר לו הילך מעותיך ונתבטל המקח כלו ואם אין לו מעות מגבהו מן הזיבורית כב"ח מדינ' דאורייתא ובדידה לא תקון רבנן ושמין כשער של

עכשיו רצה אומר לו טול קרקע כנגד מעותיך ונתן לו כחוש ובשעת המקח מיהו אינו נוטל קרקע כנגד מעותיו לעול' אלא כשיש בו דבר הראוי ונשאר למוכ' דבר הראוי הא ל"ה לא דלאו אדעת' דגוד או אגוד נחתא חוץ מערבוני יקון כדאמרן וכל שמכר לו שדות הרבה ונוטל כנגד מעותיו אינו נותן לו במפוזר במקומות הרבה אלא במכונס במקום אחד אם מספיק ואם לאו בשתים ואם אין ספק בשתי שדות בשלש וכן לעולם אבל נותן לו מן הכחוש כרצונו. והד' מוכר שדהו מפני רעתה דאע"ג דעייל ונפיק אזוזי כשנתן קצת הדמים סתם קנה הכל:

בשטר מנא לן דכתיב וכותב וחתום בספר כו'. עד ואקח את ספר המקנה ואיכא דקשיא ליה דהא ירמיה בכסף קנה כדכתיב ואשכלה לו את הכסף ולא קשיא דלישנא דקרא דייק דקרי ליה ספר המקנה אלמא שטר לחוד קונה לפעמים אפילו במכירה ואע"ג שאמר שמואל שלא קנה עד שיתן לו דמים מכל מקום לכי יהיב דמים קני בשטרא ותו במוכר שדהו מפני רעתה קונה בשטר לחוד והכא מוכר שדהו מפני רעתה הוה דהא כתיב הנה הסוללת באו לעיר ללכדה כנ"ל:

אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמי עיקר הפירו' דסתמא קאמר ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי מדלא פריש ותו דאי לא קאמר שמואל אלא כדעייל ולפיק אזוזי אמאי לא אוקימנא למתני' דאותיבנ' ליה בדלא עייל ונפיק אזוזי והא עדיפא מאידך פירוקא דפריקנא לה אלא ודאי שמע מינה כדאמרן ואי קשיא לך ההיא דאמרינן האי מאן דזבין מידי לחבריה אי לא עייל ונפיק אזוזי קנה לא קשיא דההיא מיירי בקונה מטלטלין במשיכה אי נמי קרקעות בחזקה דכיון שהחזיק בקרקע ומשך במטלטלין והמקח ברשותו והמוכר לא עייל ונפיק אזוזי גלי אדעתיה דגמר ואקניה דחזקה ומשיכה קנין אלימתא היא במקום שאין כותבין את השטר אבל קנין שטר קטן גרוע הוא שהמקח עדיין הוא ברשות המוכר ולא גמר ומקני עד דמטו דמי לידי' ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי וזה מבואר. וכי תימא וכי נתן לו דמים דקני למה ליה למקני מדין שטר ליקני בכסף ואפילו במקום שכותבין השטר ושטר במכר למה הא ליתא כלל דהא קני במוכר שדהו מפני רעתה אי נמי כדפירש' דליקני בשטרא לחוד או לא ליקני בכסף אי נמי כשנתן לו דמים שאינם ראוים לקנות כגון מלוה דאע"ג דלא קט בכסף קני בשטר הקנאה אם פרע לו כל הדמים אבל כל זמן שלא נתן לו כל הדמים כלל לא קנה אפילו כנגד מעותיו דהא מדין כסף לא קני דמלוה היא ומדין שטר נמי לא קנה דשטרא אכולהו זביני אכתוב ואם אין כל המקח מתקיים עומד ליקרע הוא והיאך יקנה מקצת וכשנותן לו דמים הראויים במקום שאין כותבין נהי דלא קני מקצת כנגד מעותיו

מדין השטר הרי הוא קונה מדין כסף כפי הדינין האמורין למעלה ומאי דאמרינן הכא שלא קנה בשטר עד שיתן לו כל הדמים היינו למימרא דלא קני מדין שטר אבל קונה מדין כסף אי נמי דהא דשמואל אתיא במקום שכותבין את השטר דהשתא לא קני מדין כסף כלל עד שיכתוב את השטר שכל זמן שאינו קונה או מדין השטר אף אינו קונה מדין כסף וזה מבואר. הא דא תבינן לשמואל מדתני' בשטר כיצד קס"ד דתרתי קתני שדה מכור' לך נתונ' לך ומדקאמר הרי זו מכורה ונתונ' משמע מכורה ונתונ' לאלתר וקשיא לשמואל ולא מצינן לשנויי דההיא בשטר הקנאה וראיה דשמואל נמי סתמא קאמר בין בשטר ראייה בין בשטר הקנאה וראיה. וכבר פירשתי בפרק ח"ה דאפילו בשטר העשוי לראיה אדם קונה כל היכא דאית ביה הקנאה נמי שכתוב בו לשון הקנאה בלשון בעל דבר ושכתוב בו ודין שזה הוא שטר הקנאה ושם מבואר יפה:

רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו בשטר מכר כדי ליפות את כחו. פי' שהוא חייב באחריות. ויש מקשים ולשון מתנה אמאי כתב לו וכי תימא משום דינא דבר מצרא דקי"ל מתנה לית בה דינא דבר מצרא הא ליתא דהא מסקינן בה דאי אית בה אחריות לית בה משום דינא דבר מצרא ויש דוחין דהתם הוא בדאיכא למיחש דזביני הוה ואי ערומי מערים לבר מצרא אבל הכא בדידעינן ודאי דמתנה היא. ואחרים פי' דנפקא מינה לענין דברים שאינם בכלל מכר שהם בכלל מתנה מפני שנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר כדאיתא בפרק המוכר את הבית. ומורי נר"ו פירש בשם החכם הגדול אחיו ז"ל דמתניתין הכי קתני דמאן דכתב לחבריה בשטר שדי מכורה לך שדי נתונה לך ולא נשאו ונתנו בדבר קודם לכן שימכור לו או שיתן לו דלשון זה מתנה הוה ואינו נותן לו דמים כלל ולא כתב לו לשון מכר אלא כדי ליפות את כחו:

דיני שטר. האחד מתנה או מוכר שדהו מפני רעתה שקונה בשטר הקנאה או בשטר ראיה והקנאה לחוד. השני במוכר שדהו בעלמא במקום שכותבין את השטר לא קנה כלל עד שיתן כל הדמים וכשנותן כל הדמים קנה אפילו במלוה השלישי במקום שאין כותבין את השטר לא קנה הכל עד שיתן לו הדמים ואפילו דמים של מלוה. אבל מכל מקום קונה הוא כנגד מעותיו מדין כסף כדינו כשנתן לו כסף הראוי לקנות ולא עייל ונפיק אזוזי קנה הכל ובדעייל ונפיק אזוזי קנה כנגד מעותיו כפי הדרכים שכתבנו למעלה:

בחזקה מנא לן דכתיב ושבו בעריכם אשר תפשת' במה תפשתם בישיבה. פי' ומהאי קרא שמעינן שפיר תרי דיני חזקה תקון בקרקע ותשמיש בגופו שהרי תפשו ערים להם ולמקניהם ומה שישבו הם קנו בישיבה דומיא דמציע מצעות בנכסי הגר ומה שעשו למקניהם קנו בתקון דלא סגיא שלא תקנו גדרות לצאנם כנ"ל:

דיני חזקה האחד במקום שכותבין את השטר לא קנה כלל במוכר עד שיכתוב את השטר אבל במתנה או במוכר שדהו מפני רעתה קונה:
השני במקום שאין כותבין את השטר קונה בחזקה לבד כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי אבל אי עייל ונפיק אזוזי לא קנה עד שיתן לו דמים וכשנותן מקצת הדמים קונה כנגד מעותיו מדין כסף כפי הדין שלנו שכתבנו למעלה:
השלישי הקונה עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן לבד אם אמר לו המוכר זו קנה לא קנה אלא אותה בלבד אבל אם אמר לא החזיק בזו לקנות סתם אם נתן לו דמי כולם אפילו במלוה שאינו קונה מדין כסף קנאה כלה בחזקה זו אבל אם לא נתן לו דמי כלם לא קנה אלא אותה שדה שהחזיק ומי' האחרת לתשלום כנגד מעותיו במקום אחד ובכחוש שיש בו דין חלוקה אבל לא קנה יותר מכנגד מעותיו אלא אותה שדה בלבד מקום שהחזיק ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי מכל מקיים אותה שדה עצמה שהחזיק קנה אע"פ שהיא יותר מכדי מעותיו כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי אבל עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא כנגד מעותיו וכבר פירשתי למעלה דין הקונה כנגד מעותיו:
הרביעי הקונה שדה אחת בחזקה ולא נתן דמים כלל ועייל ונפיק מקצת אזוזי לא קנה כלל אפילו במקום שאין כותבין את השטר כדמוכח מההיא דבור בשלשים וכדכתיבנא בפרק האומנין ובמקום שכותבין את השטר אע"פ שנתן מקצת דמים לא קנה כלל עד שיכתוב אה השטר לא מדין חזקה ולא מדין כסף ולעולם אינו קונה שם כנגד מעותיו דאי לא אכתוב שמהא הא לא קנ' אפילו בנותן כל הדמים. ואי אכתוב שטרא ואכתוב אכל שדה הא לא מהני דאי אמרת קנה כנגד מעותיו האי שטרא למקרעיה קאי הלכך לא משכחת לה במקום שכותבין את השטר קונה במקצת מן הסתם אלא או קונה הכל בדכת' שטרא ולא עייל ונפיק אשאר זוזי או לא קנה כלל בדעייל ונפיק אזוזי אפילו בנותן כסף גמור הראוי לקנות. וי"א שדין זה אפילו במוכר שדהו מפני רעתה שלא קנה בחזקה עד שיכתוב את השטר וקנה הכל ואינו כן לפי דעתי כמו שכתב' למעלה:
החמישי מחזיק בנכסי הגר קנה בחזקה לבד אותה שדה שהחזיק בה בלבד אבל החזיק בה לקנותה ואת חברתה אותה קנה ואת חברתה לא קנה לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה כדאיתא בפ' ח"ה:
נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כבר פרשתי למעלה דקרקע דאגב מסתמא כגון ד' אמות שאנו נוהגין מתנה על מנת להחזיר וקונה על מנת להקנות המטלטלין בלבד וצריך שיהא לו קרקע כל שהוא משלו וכבר פרשתי דינו בארוכה בפרק ח"ה. מנא הני מילי:

אמר חזקיה דאמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות עם ערים בצורות וליכא למימר דהתם מדין חצרם זכו בהם שהמה חצר המשתמרת דלישנא דעם ערים משמע שזכו בקרקע ומטלטלין כאחת בלא קדימ' כלל ולא משכחת לה אלא באגב ולא מדין חצר ובב"ק מוכח קצת בשמעת' דאגב דעבדים שאין דין אגב מד"ת אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומשום הכי אין מטלטלין נקנין אגב עבדים דניידי אף על פי שהם כקרקעות מן התורה. מיהו לאו ראייה גמורה הוא דאיכא למימר דאגב דאורייתא ואפילו הכי אין מטלטלין נקנין אגב עבדים משום דהוה מקרקעי דניידי ובעינן דומיא דעבדים ושטרות וליכא וזה דעת מורי נר"ו. ועבדים דלא קנו באגב קנו מדין חצר כעבד ישן וכפות ובעודן עליו כדמוכח בפרק קמא דב"ק ובמסכת גיטין וכדכתבינן התם:

איבעיא להו מי בעינן צבורין בה או לא וכי תימא ותפשוט ליה ממתניתין דלא בעינן צבורין דאי צבורין למה לי מדין אגב ליקני מדין חצר והא ליתא דמאן לימא דמתניתין בקרקע המשתמרת דלמא כשאינה משתמרת דלא קני מדין חצר וקני מדין אגב. ואסיקנא דצבורין לא בעינן אגב וקני בעינן. הא דתנן קרקע כל שהוא חייבת בפיאה פירשתיה במסכת בבא בתרא פרק ב' והריני חוזר ומפרש אותה בכאן בדרך קצרה דהאי כל שהוא היינו כל שהיא ממש ולא בעו שלשה טפחים כדמוכח בסמוך דאוקמה במחט ובירושלמי דפאה אמרינן עלה הגע בעצמך עד שלא קצר אינו חייב משקצר אין כאן פאה ואמרינן תפתר כשהיו חמש שיבולין עומדין בקנה אחת אלמא כל שהוא ממש הוא וכי תימא א"כ היכי חייב בביכורי חטים דהא חטים בעינן ג' טפחים ליניקה כדאיתא במסכת שבת וכיון שאין לו יניקה גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים כדאמרי' באילן הנטוע תוך י"ו אמה שאין מביאין ממנו ביכורים. איכא למימר דאע"ג דחטה ינקה ג' טפחים מיניקה שכנגדה חיה ובהכי סגי ליה וכיון דכן תו לא חשיב גזלן דהא אילן נמי יונק יותר מי"ו אמה ומשום דמתקיים בי"ו כל היכא דאית ליה י"ו אמה לא הוה גזלן כדאיתא בפרק לא יחפור:

גרסת הספרים בבכורים ובודוי ורש"י ז"ל לא גריס וידוי דאי וידוי הא קתני בכורים ואי וידוי מעשר הרי הוא מעשר על פירות שלקח מן השוק אע"פ שאין לו קרקע כלל. ואפשר לקיים גרסת הספרים אי בעית אימא וידוי ביכורים ואיצטרך סד"א מביא ואינו קורא משום קרקע כל שהוא דהא איכא כמה זימנין דאמרינן מביא ואינו קורא קמ"ל דמביא וקורא ושפיר מצי למימר על האדמה אשר נתת לי ואי בעית אימא וידוי מעשר וס"ל להאי תנא דאע"ג דמעשר על פירות שאינן מקרקע שלו אינו מתודה אלא כשיש לו קרקע

דהא פלוגתא הוא בירושלמי והא דלא מייתי לה התם מהא מתני' משום דאיכא לדחוייה דמיירי בוידוי ביכורים וכדאמרן:

דף כו:

ולכתוב עלה פרוזבול. פי' שאין כותבין אותו אלא על הקרקע וסגי בקרקע כל שהוא דבהכי חשבי ליה רבנן נגוש ועומד דאפשר דגבי והדר גבי כמעשה קטינא דאביי ולקנות עמם נכסים שאין להם אחריות ומדקא מדמי לה לפרוזבול איכא למשמע דסגיא בקרקע השאול או השכור אצל הנותן כי היכי דסגי לגבי פרוזבול כדמוכח התם הא דאמרינן צפונו לפלוני לאי למימרא דבעינן אגב מסויים בחצרו כדכתיבנא בכמה דוכתא אלא משום דמקני להו לארעא לגמרי מסיים חלק כל אחד ואחד שיכיר חלקו:

תא שמע דאמר רב יהודא מעשה במדוני באחד כו'. ואי אמרת בעינן צבורין בה טפח על טפח למאי חזי ופרקינן הכא במאי עסקינן לדמי פי' לא נתן לו מאה צאן ומאה חביות ממש אלא דמים לקנותם במעות ואמרינן ה"נ מסתברא דאי סלקא דעתך מאה צאן ומאה חביות ממש ליקנינהו ניהלה בחליפין פי' אלא ודאי מטבע הוה שאינה נקנה בחליפין איכא נוסחי דגרסינן ואלא מאי לדמי ניקנינהו ניהלה במשיכה אלא מאי א"ל למימר דלית' למקבל מתנה ה"נ לית' למקבל מתנה ונזכינה ניהליה אגב אחר לא סמכא דעתי' דסבר שמט ואכל לה וליתא להאי גירסא דלגבי חליפין כי ליתא למקבל מתנה מאי הוה הא אפשר לקנות לו בחליפין שלא בפניו על ידי אחרים כדתנן כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואוקימנא בשטרא אקנייתא דלא משכחת מאן דבעי למיתן סודריה למיקני ביה לזוכה דהא לא אפשר כיון דחליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה ומתנה ע"מ להחזיר וליכא למימר נמי דלא סמכא דעתיה דנותן דסבר שמיט ואכל להו דהיינו הוא כמזכה במשיכה שהלה מושך אותה בשביל הקונה אבל בחליפין מטלטלין ברשות מוכר קיימי הלכך לא גרסינן ליה ומאי דאמרינן ה"נ מסתברא לא אידחייא כלל דודאי מעות היו כיון דלא מקני להו בחליפין וה"ג וליזכינהו ניהלה אגב אחר ופירושו דלכולי עלמא פרכינן בין למ"ד קס"ד מעיקרא דצאן וחביות ממש בין למאי דאוקימנא בסוף דאינם אלא מטבע מכל מקום ניזכינהו ניהלה על ידי אחר שימשכם בשבילו אם הם צאן וחביות ממש או שיגביהם בשבילו אם הם מעות ופרקי' דלא סמכא דעתיה דנותן דסבור דשמיט ואכיל להו מכיון שבאים לרשותו וקשה גזל הנאכל ואפילו כי מזכי ליה על ידיה על מנת שיחזירם לרשותו לאלתר ויהיו פקדון אצלו עד שיבא המקבל מתנה לא סמכי דעתיה אי אתי כלל לרשותו דהאי דמטלטלין קרובין להבריח ולבזבז אבל השתא דמקני

להו אגב קרקע על ידי אחר שמחזיק בקרקע בשביל הנותן ליכא חששא דשמיט ואכיל דהאי קרקע אינה נגזלת ומשום פירי ליכא דטפח על טפח לא חזי כולי האי ומשום מטלטלי גופייהו ליכא למיחש דלא אתי לרשות אחר כלל:

תא שמע מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר להן ר' גמליאל לזקנים עשור שאני עתיד למוד נתן ליהושיע ומקומו מושכר לו נראה מדברי רש"י ז"ל שעשה כן כדי שלא יכשלו בני ביתו לאכול מהם באסור דמחזקי להו במתוקני' ולא נהירא דאם כן בקריאת שם סגי ולמה ליה להשכיר מקומו אבל הנכון כמו שפירשו בעלי התוספות דשנה שלישית היתה והגיע עונת הביעור שחייב לבער המעשרות כדכתיב בקרא בהדיא כי תכלה לעשר כו' ובשנה הג' מפרישין מעשר ראשון ומעשר עני במקום מעשר שני שבראשונה ושנייה ומעשר ראשון של לוים נתן ליהושע בן חנניה שהוא לוי כדאמרינן במסכת ערכין מעשה ביוחנן בן גודגדא שהלך לסייע את רבי יהושע בן חנניה בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים והא דיהיב מעשר ראשון ללוי בתר דקנסינהו עזרא משום דסבר דלא קנסינהו אלא למיתן אף לכהן אבל כהן ללוי לא אמר וכדאיתא בכתוב' ועשור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף היינו מעשר עני דר' עקיבא היה גבאי לעניים וכי תימא ולמה לא הפריש תרומה גדולה איכא למימר כדפרישו בירושלמי שאי אפשר לגורן שתעקור בלא סרומה לפי שנותן באומד ובמחשבה וקודם שפירש בספינה הפרישה:

וקשיא להו לרבנן ז"ל דהא ודאי פירות אלו כבר הגיעו לעונת המעשרות שאם לא כן לא נתחייבו בביעור דקיימא לן שאין מתחייבין בביעור עד שיגיעו לעונת המעשרות וא"כ האיך פירש לים מקמי דליעשרינהו דהוה ליה למיחש דלמא מחזקי להו בני ביתו במתוקנין דקיימא לן חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן כדאמרינן התם חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות כלומר ממורחין ולהכי נקט מגורה דהוי הכי מסתמא אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין חזקה על חבר שמת שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וזו אינה קושיא דהא פירשו בירושלמי שלא אמרו אלא בחבר שמת דוקא וכשמת מתוך ישוב דעתו שאלו לא היה מתוקנים היה מודיע להם אבל כשלא מת מתוך הישוב וכ"ש כשפי' לים אין כאן חזקה זו ור"ג דעתו לחזור הוה ולהכי לא עשרינהו מעיקרא ואיכא דקשיא ליה היאך לא סיים מקום למעשרות אלו דהא תנן האומר תרומת כרי זה לתוכו תרומת מעשר ראשון לתוכו לא קנה שם עד שיאמרו לצפונו או לדרומו. וא"ל דכי בעינן סיום מקום הני מילי למאן דלית ליה ברירה אבל רבן גמליאל סבר יש ברירה וכשאוכל ומשייר שיעור מעשר אמרינן הוברר הדבר למפרע

שזהו מה שהפריש דיקא נמי דקאמר שאני עתיד למוד ואע"ג דאמרינן בעלמא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף הכא דמיניה וביה מפריש עליה אף על פי שאינו סמוך לרבן גמליאל מוקף חשבינן ליה ודין מוקף פירשתיו במסכ' גיטין בארוכה בגמ':

דף כז.

ומדקאמר ומקומו מושכר לו דייקינן דבעינן צבורין בהו וכי תימא ומנא לן דמדין אגב הוה דלמא מדין חצר ששכר את מקומו הא ליתא דחצר המשתמרת לדעת הקונה בעינן וחצרו לא היתה משתמרת לרבי עקיבא ולרבי יהושע ואינה קונה אלא אם כן עומד בצד שדהו והכי איתא בפרק שנים אוחזין וכי תימא ואכתי למה לי אגב דהא פירות בעין הוה דקיימא לן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דכן באמירה בעלמא סגי. ואיכא למימר דה"מ מדין נדר שאם מקבל עליו לעשות או לתת להקדש או לעניים ולכל דבר מצוה אפילו דבר שאינו ברשותו כופין אותו לקיימו וממשכנין עליו כמו שכתוב מוצא שפתיך כו' ואמרינן אזהרה לב"ד שיעשוך ועל כל הכתובים בפרשה הדבר אמור בין כשהיו בעין כשהקדישן לשם או לעניים בין שלא היו בעין ומיעקב אבינו למדנו שכתוב בו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך לפיכך המקבל עליו לתת לעניים דבר ידוע כופין אותו לקיימו אע"פ שאינו ברשותו בשעת הנדר אבל דבר שלא קבל עליו אלא חיובא הוא עליה ממילא כגון מעשר תרומה ומתנות כולן היכא דאיתנהו ברשותו בעין מוציאין ממנו בעל כרחו כדאמרינן בפרק הזרוע אפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו אבל במזיק שאינו חייב מדין נדר אלא מדין מזיק פטור למי שהוא ממון שאין לו תובעין כדאיתא התם בפרק הזרוע אלא אם כן במקבל עליו שמירת מעות צדקה דכל היכא דהוה לשמור מיחייב בהו כדאיתא בפרק החובל וכל שאינו חייב בדבר ואינו מקבל עליו גם כן לעשות אלא שמקדיש דבר לעניים או שאמר יהא ממון פלוני לעניים כל היכא דלאו דידיה לא חייל עליה הקדש ולפיכך אפילו כי אתי לרשותיה לא כייפינן ליה בהכי שאם אמר שדה פלוני לכשאקחנה תהא הקדש לא קדשה ואפילו כי אתיא לרשותיה לא מיחייב במידי והיינו דאמרינן בפרק שור שנגח ד' וה' גבי ההוא דתקע לחבריה כו' אמר להו כיון דפלגא דזוזא הוא לא בעינא ליה נותבי' לעני מדאמר להו הבו ניהלה איזיל ואיברי ביה נפשאי א"ר יוסף זכו ביה עניים ואע"ג דליכא עניי דליזכו ביה הכא יד עניי אנן דר"ג ובית דינו אביהן של יתומים טעמא דזכינא ביה לעניים הא לאו הכי לא מחייב מדין אמירתו דכיון דלא קביל עליה מידי אלא שהקדיש אותו לעניים ואין לו בשהקדישו כלום שעדיין לא בא לרשותו וממונו של מזיק הוא וקיימא לן מכאן

ולהבא הוא גובה לא חל הקדשו דבעינן דומיא דביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו כדאמרינן בגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וחיימא לן דבמלוה בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ואי מקדיש מלוה לא עשה ולא כלום. ומדין נדר אין לכופו ולהכי איצטריכו למימר דאנן יד עניי אנן וזכינן ביה לעניי מדין מעמד שלשתן בכל כי האי גוונא שאמר למזיק תנהו לעניים דאף על גב דלא מצי לאקדושי מטעמא דכתיבנא יכול הוא להקנותה במעמד שלשתן דומיא דמלוה שאיני יכול להקדישה ויכול להקנותה במעמד שלשתן ואפי' היא מלוה על פה כדאיתא בגיטין ושמעינן מינה דמעמד שלשתן בכל כי האי גוונא שאמר תנהו לפלוני זה שיזכה בו לפלוני זה זכה הילכך הא דר"ג שהמעשר היה ברשותו בדין הוא דבאמירה סגי אלא דלא מיפטר מדין ביעור אי לא מפיק לה מרשותיה לגמרי דליקנינהו ללוי ולעניים הקנאה גמורה דליזכו ביה כך קבלתיתי שטה זו מפי רבנן נר"ו:

הא דאמר רב שני שטרות הן כו'. פירשתיה בארוכה בפ' הספינה ולהכי מפרשינן לה הכא בקצרה אמר זכה בשדה זי לפלוני בחזקה וכתבו לו את השטר והחזיקו בו חוזר בשטר בין בכתיבתו בין בנתינתו שהרי ביטל שליחותם ואי כתבי ליה לא מהני דמפיהם ולא מפי כתבם קרינא בי' ואינו חוזר בשדה שכבר זכו לו ואע"פ שלא נכתב השטר קנה אפי' במקום שכותבין השטר כיון דמתנה היא כדכתיבנא לעיל וכן הדין כשקנו מידו דחוזר בשטר דלא אמרו אלא דסתם קטן לכתיבה עומד אבל לא עדיף מאומר כתבו דחוזר בו ולא עוד אלא אפילו קנה ממנו לכתוב לו שטר לא מהני דקנין דברים בעלמא הוא ולעולם בכל שטר הקנאה בין דמלוה בין דמכר ומתנה חוזר בשטר לעולם ואפי' אמר לעדים כתבו ואין לדבר תקנה לעולם שלא יעכב בכתיבה או בנתינה עד שיגיע שטר ידו: ואינו חוזר בשדה שכבר זכה מחמת הקנין או בחזקה ואין השטר מעכב במתנה תדע דהכי הוא דינא בשטר קטן דאי ס"ד דאי אית ביה קטן לא מצי הדר בשטר ליתני שטר שלישי שאם קנו מידו אינו חוזר לא בשטר ולא בשדה אלא לאו ש"מ דליכא אנפא שאינו חוזר בשטר וזה פשוט ודעת הראשונים ז"ל מצרכת אותנו להאריך במקום שאמרו לקצר. אמר יוסף בן יעקב ממה שדקדק רב בלשון מניין לומר ב' שטרות הם דוקא קתני כדקי"ל דכל היכא דקתני מניין דוקא קתני אלא א"כ מסיק תלמודא דתנא ושייר ומשום הכי רב לא איצטרך למימר אלא השטרות שיכול לחזור בהם ואלו מקנה בקנין כותבין שלא מדמתו כשלוה או מכר כדעתם של ראשונים ז"ל. יש שואלין כיון שאינו חוזר בשדה מה הועיל לו חזרתו בשטר דלענין אחריות ליתא מסתמא לית אחריות במתנה אפילו בשטר ואי קיבל עליה אחריות אפי' בעל פה נמי מיחייב בה ואפשר דלא ניחא ליה

דלהוי שטרא במילתא דאית ליה קלא טפי וינעלו לו דלת להלוות לו ונראה דקושיא ליתא דהא תלמודא דינא קתני בין דמהניא ליה חזרתו בין דמפסיד בה כיון שאמר לעדים שלא לכתוב אין להם לכתוב ואי כתבו לא מהני:

על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה פי' חוזר בשטר כדאמרן וחוזר בשדה שכל מעשה שהוא בעל מנת ולא נתקיים התנאי נתבטל המעשה ולא אמרו כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלא דכי מקיים תנאה מתקיים המעשה למפרע מעכשיו:

ואגב אורחין שמעינן שהנותן על מנת ואותו תנאי הוא להנאת מקבל אם לא נתקיים נתבטלה המתנה ואין המקבל יכול למחול אותו תנאי דהא כתיבת השטר הנאת מקבל הוא ואפ"ה חוזר בו הנותן במתנתו כשלא נתקיים התנאי וחזרת השטר בעי בפירוש בין בפני עדים בין בפני אחרים דומיא דמבטל שליח מכיון שחוזר בשטר ממילא בטלה המתנה ואין צריך לחזור בה בפי' וזה מבואר:

ואידך אם קדם מוכר וכתב ללוקח כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה לו שטר המכר אגביה בכל מקום שהוא דשטר נקנה באגב וקשיא להו לרבנן ז"ל היכי דמי אי בשטר דלאו אקנייתא היכי אמרינן כאותה ששנינו דההיא מתניתין בשטרי אקנייתא היא דשעבוד נפשיה בשעת קנין אבל בשטרא דלאו אקנייתא אין כותבין אלא א"כ נותנין לו בו ביום דאי לא מוקדם הוא ופסול ואי מיירי בשטר שיש בה קטן והא כי מטי שטרא לידיה בתשרי זכה למפרע מניסן שקנו מידו בקרקע ואיגלא מילתא למפרע דשטרא דאקני ליה אגביה בסיון קרקעי דלוקח הוא ואין דין אגב אלא על קרקע של מקנה ופרישו בהא כמה פירושי וכלהו איכא עלייהו פירכא כדכתיבנא בפ' הספינה. ועיקר הפירוש כדפירש רבינו נר"ו דשטר זה שטר הקנאה הוא כאותה ששנינו ואינו שטר מתנה שעשה זה הנותן אלא שטר המכר שעשה לו המוכר שלו כשמכרה לו והוא רוצה עכשיו להקנות למקבל מתנה זה שטר המכר ההיא כדי שיהא לו אחריות שיש לו על המוכר דבלאו הכי אין לזה המקבל מתנה או הלוקח אחריות על המוכר הראשון כדאיתא בירושלמי דגיטין אבל השתא דמקני ליה שטר המכר אית ליה עליה אחריות דיליה כשם ששטר חוב וכל שיעבודו נקנה באגב או במסירה וכתיבה ומאי דאמרינן בסמוך שני (עח) שטרא דאפסרא דארעא משום דשטר זה על שדה זו נעשה ועליו קבל אחריות המוכר הראשון וכגופא דארעא חשיב וזה מבואר ונכון מפי רבינו נר"ו. וזו היא ששטנו נכסים שאין להם אחריות כו' ושמעי' מהכא דשטר וכל שעבודו מקרי נכסים אפי' במתנת בריא שלא כדעת רבים:

והלכתא צבורין לא בעי' אגב וקני לא בעי' ומסתברא דאגב ממש בעי' ולא סגיא בלשון עם וקרא ומתניתין דנקט לישנא דעם איהו משתעי שנקנו אלו עם אלו ביחד דהיינו באגב. וי"א דסגי בעם ולא ממעטי' הכא אלא דלא לימא מטלטלי ומקרקעי:

ואסיקנא דשדה במכר ומטלטלין במתנה קנה וה"ה איפכא דמאי שנא. אבל שדה לאחד ומטלטלין לאחר לא איפשוט הלכך לא קנה וקרקע בשאלה או בשכירות קנה מעובדא דר"ג:

אמר רבא לא שנו דקנו במכירה מטלטלין אגב מקרקעי אלא כשנתן לו דמי כלם אבל לא נתן לו דמי כולם לא קנה בחזקת הקרקע מן המטלטלין אלא כנגד מעותיו ואפילו לא עייל דנפיק אזוזי דקנין אגב קנין גרוע הוא דומיא דקנין שטר כדפרישית לעיל מה שאין כן במשיכה דכי לא עייל ונפיק אזוזי קנה הכל כדאיתא בפרק האומנין. אבל כנגד מעותיו קנה בשראוי לחלוקה:

ותניא כותיה דרבא יפה כח חזקה מכח כסף ושטר שהחזקה מכר לו עשר שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן כדי לקנות את כלן קנה כצן בד"א כשנתן לו דמי כלן. פי' אפילו דמים שאינן קונין כגון מלוה דנהי דלא קט בדמים קנה בחזקה לבדה במקום שאין כותבין את השטר אבל לא נתן לו דמי כל השדות לא קנה אלא כנגד מעותיו ואע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי שאין חזקת שדה אחת מועיל לחזקת שדה אחרת אלא בשקיבל דמיה דומיא דאגב והיינו כדרבא מיהו אותה שדה שהחזיק קנה אי לא עייל ונפיק אזוזי במקום שאין כותבין את השטר דבמקום שכותבין לעולם אינו קונה קצת אלא קונה לגמרי או אינו קונה כלום ובמקום שאין כותבין שאינו קונה עד שיתן לו דמי כולם והיינו מדין חזקה זו אבל מדין כסף קונה כדינו אם נתן לו סתם כסף הראוי לקנות ולא עייל ונפיק אזוזי דוקא בקרקע אבל מטלטלין אינם נקנים בכסף ולא בשטר:

והא דאמרינן בפרק ח"ה אם החזיק בשדה אחת לקנותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה ואפי' הם סמוכות והמיצר ביניהם ושמואל גופא דאמר הכא בשמעתין קנה כולן אמר התם דלא קנה אלא מקום מכושו בלבד לא תיקשי לן דהתם הוא בנכסי הגר דליכא דעת אחרת מקנה אבל הכא דאיכא דעת אחרת מקנה כיון דאמר ליה סתמא זיל קני והחזיק באחת מהן קנה כלן מיהו אי אמר ליה זו קני ודאי לא קנה אלא אותה שדה בלבד וזה מבואר:

דף כז:

אמר רב אחא בריה דרב איקא תדע דאלו מסר לו עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה זו קני מי לא קנה. פי' לאו דוקא זו קני דא"כ הא ודאי לא קני אלא היא בלבד אלא הכי פירש דאמר ליה בזו קני כלומר שיקנה באפסר זה לכלן או בחזקה זו כל השדות ואיכא נסחי דגרסי אלו מסר לו עשר בהמות באפסר אחד מי לא קני ומהדרינן התם אגדו בידו כלומר שמסרם כלם באפסר אי ונאגדין ביחד אבל הכא אין אגדן בידו דקרקעות מפזרות הן ואידך סבר דסדנא דארעא חד הוא ובאידך לישנא אמרינן אלו מסר לו עשר בהמות באפסר אחר כלומר ואינן נאגדות יחד דומיא דשדות אלו סמיכות ואמר לו קני באפסר של זו את כלן מי קנה אף שפירש לו המוכר הכא נמי לא שנא ומהדרינן מי דמי התם גופין מחולקין אבל הכא סדנא דארעא חד הוא פי' ומטלטלי דקני בחזקת מטלטלי מקרקעי היינו משום דאגב עבדינהו כקרקע עצמו וכגוף אחד דמו והיינו דטריף בהא מטלטלי מלקוחות כדין קרקע כי שיעבד ליה מטלטלי אגב מקרקעי:

ואגב אורחין שמעינן מהכא דכל היכא דמדינא לא קני אע"ג דפריש מוכר ואמר ליה קני כגון עשר בהמות באפסר אחד וכדכתיבנא לעיל כנ"ל:

מתניתין זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים שאין להם אחריות לישבע עליהן מסתברא דאיידי דקתני לעיל שהקרקעות גוררין את המטלטלין לענין הקנאה באגב נקט הא שהמטלטלין גוררין את הקרקעות לענין שבועה בגלגול והיינו דקתני לה הכא ולא קתני לה התם בשבועות:

והא דקתני וזוקקין לא אנכסים קאי דלא משמע לישנא הכי אלא אב"ד קאי שזוקקין לישבע על הקרקעות בגלגול המטלטלין ואע"ג דקרקעות לאו בני שבועה נינהו כלל דבכולהו שבועות של תורה מיעט רחמנא קרקעות עבדים ושטרות אפ"ה דין תורה הוא לישבע עליהן בגלגול כדיליף בגמרא וכן הדין בעבדים שטרות ואע"ג דקתני סתמא וזוקקין אורחא דתלמודא הוא בהכי כאותה ששנינו לא יפחתו לו מד' כוסות שפירושו לא יפחתו לו ב"ד או גבאי צדקה ודכותיה טובא:

גמרא אמר עולא מניין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן ותניא כו'. פי' אע"ג דגמרינן גלגול שבועה מן התורה מסוטה איכא בסוטה מאי דליכא בעלמא דאלו בסוטה הכהן פותח הגלגולין מעצמן ואנן בעלמא קי"ל דאין ב"ד פותחין לו לגלגל עד דטעין תובע דאמרינן התם א"ר הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר ורב חסדא אמר לכל אין מגלגלין חוץ משכיר מאי בינייהו איכא בינייהו למפתח לו לרב חסדא פתחינן לרב הונא לא פתחינן והלכתא כרב הונא ומודה רב הונא דבסוטה פותח הכהן אלא דשאני

סוטה דהוי אסורא וכל ישראל ערבין זה לזה ומחייבי לאפרושי מאיסורא ובעלי דבר חשיבא אבל הכא דממונא הוא אי לא טעין בעל דבר אין לנו לעשות עצמינו עורכי הדיינין ולפתוח לו שיגלגל עליו:

ותניא אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה תמיהא מילתא אדמייתי לה מהא דאיכא למדחי דמילי מילי קתני ליתי עלה מרישא דקתני אמן מאיש זה אמן מאיש אחר דלא סגיא לה אלא בגלגול שהרי לא קינא לה מאותו אחר שאלו כשקינא לה ממנו היינו מאיש זה ואיכא למימר דאלו מאיש אחר לא דמי למתטתין דבמתניתין תנן שנשבעין על הקרקעות בגלגול ואע"ג דאינהו לאו בני שבועה באנפי נפשייהו כלל ואלו מאיש אחר הא הוי בר שבועה אלו קינא לה ולהכי נקט ארוסה דארוסה נמי לאו בת שבועה הוא אע"ג שקינא לה ואפי' הכי מגלגלין אותה והיינו דאזיל תלמודא ומפרש האי ארוסה היכא דמיא למימרא דאע"ג דארוסה זו לא בת שבועה היא קתני תנא שנשבעין עליה בגלגול וכן מפורש בירושלמי דגרסינן התם מנין שמגלגלין שבועה מן התורה ואמרה האשה אמן אמן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר עד כדין דברים שנשבעין עליהם דברים שאין נשבעין עליהן מניין תנינא אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה ארוסה ושומרת יבם בת שבועה היא ואתמר מגלגלין ובהא נמי מגלגלין ע"כ והוא מפרש כדברינו:

והשתא מאי דשקיל וטרי תלמודא האי ארוסה היכי דמיא לא נחית לפרושי דמתניתין ע"י גלגול הוא דהא מסתמא הכי משמע דהשתא נשואה היא ועלה מגלגל ארוסה ולאו מילי מילי קתני אלא הא נחית לפרושי דארוסה זה דקתני דמגלגלין לאו בת שבועה היא באנפי נפשה כלל והיינו דיליף מינה עולא לקרקעות וכדאמרן:

אלא כשנכנסה לחופה ולא נבעלה מבלעדי אישך אמר רחמנא שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל. פי' לאו דוקא שקדמה שכיבת בועל לבעל למימרא דאיכא נמי שכיבת בעל בתר בועל דא"כ למה לי מבלעדי אישך תיפוק לי' דבעינן ונקה האיש מעון וליכא אלא פירושא שקדמה שכיבת בועל עד שלא יבעל בעל כלל ואשכחן לשון קדימה בהאי גוונא כדכתיב מי הקדימני ואשלם בפרק קמא דחולין אמרי' ליבן סכין בעור ושחט בה כשרה חדודה קודם לליבונה שאין פירושו שהחדוד קודם ואח"כ הליבון דא"כ הא מנקבי סימנין קודם גמר שחיטה בליבון הסכין אלא פירושו שהחידוד קודם לחתוך ואין כח לליבון לשרוף כלל. וקשיא לן אמאי לא אוקימנא להאי ארוסה כגון שבא עליה ארוס בבית חמי' קודם שקינא לה ואח"כ קינא לה ונסתרה בעודה ארוסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה ומשקי לה כשהיא נשואה דהשתא קדמה

שכיבת בעל לבועל והאיש מנוקה מעון שלא בא עליה אחר שנסתרה ואיכא תחת אישך דהשתא נשואה היא ואיכא למימר דהא פרכינן לה הכי במסכת יבמות בפרק הבא על יבמתו ודחינן לה דא"כ דכותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה עד שלא קינא לה שומרת יבם קרי לה והא כי קני לה אשתו גמורה היא דקנייה בביאה ונשואה סוטה היא ולא שומרת יבם סוטה שהבא על יבמתו אפילו באונס או בשוגג קנאה ואע"ג דאשכחן במסכת סוטה דבכי האי גוונא שבא עליה יבם בבית חמיה קרי לה שומרת יבם. התם הוא משום דאיכא מ"ד דלא שתיא כיון דלא הוי כנוסה ולא קרינן ביה תחת אישך הילכך כיון דלא שתיא מהאי טעמא שפיר מקריא שומרת יבם אבל השתא דאתינן למימר דשתיא וחשיבא כנוסה לא מקרייא שומרת יבם והתם מוקמינן לה כשעשה בה מאמר ואליבא דב"ש דלא הוי הלכתא ולהכי הדר ר"נ ואוקמה ע"י גלגול כדאוקמה עולא הכא אליבא דהלכתא ודלא כב"ש:

מיהו אכתי תמיהא לי דנהי דמתניתא דקתני לה גלגול בהדי שומרת יבם דכוותה דשומרת יבם קתני לה ומשום הכי לא משכחת לה בכהאי גוונא ארוסה בת שבועה מ"מ דלתנא דמתניתא הכא ומשכחת ארוסה בת שבועה כשבא עליה ארוס בבית חמיה קודם שקינא לה וכיון דכן אכתי אימא לך דאשכחן גלגול שבועה בדבר שאפשר לבא לידי שבועה בשום צד אבל קרקעות דלא הוי בני שבועה כלל בשום ענין מנא תיתי לן דמגלגלין ואיכא למימר דלעולם מסתייה דמוכח דהאי גלגול ארוסה דתני תנא לא משכחת ליה בר שבועה באנפי נפשיה אע"ג דקני לה ומינה שמעינן לקרקעות ולכשתמצא לומר דבעינן דומיא דקרקעות דלאו בני שבועה בשום צד ליתי עלה ונשמעינה משומרת יבם דלאו בת שבועה כלל בשום צד ואפ"ה מגלגלין והיינו דנקט עולא כולה מתניתא בידיה שומרת יבם כנוסה ולא סגי ליה במאי דקתני ארוסה ונשואה משום דמשומרת יבם שמעינן דארוסה זו לאו בת שבועה היא דהא דכוותה דשומרת יבם קתני לה ומינה שמעינן גופה דשומרת יבם לאו בת שבועה כלל שאם בא עליה קודם קנוי לאו שומרת יבם היא ואם קינא עליה אח"כ נשואה ונקט תלמודא לפרוש' ארוסה ומינה שמעינן לאידך ודכותה בתלמודא כנ"ל. וכי תימא אכתי משכחת לה ארוסה ושומרת יבם בת שבועה כגון שקנא לה בעודה ארוסה ושומרת יבם ואח"כ בא עליה ונכנסה לחופה ולבעלה ואח"כ נסתרה ולא בא עליה בעל אח"כ וקא משקי לה הא ליתא דהא א"נ דקינא לה בעודה ארוסה או שומרת יבם כיון דסתירה לא הוה אלא לאחר נישואין לא קרינן לה ארוסה ושומרת יבם סוטה שאינה סוטה על עסקי קינוי אלא על עסקי סתירתו ובסתירה נעשית סוטה והקנוי כהתראה הוא לה וזה פשוט:

אשכחן סוטה דאסורא ממונא מנ"ל. פי' דמסוטה ליכא למגמר במה מצינו דממונא מאסורא לא ילפינן ומהדרינן דאתי בקל וחומר פי' ואע"ג דבמה מצינו לא ילפינן ממונא מאסורא ילפינן מינה בקל וחומר:

ומה סוטה שלא נתנה ליתבע בעד א' כו'. מסתבר לי דע"כ בטענת שמא מייתי לה כדין סוטה לומר שלא נתנה סוטה ליתבע לשבועת האלה בעד א' של סתירה בטענת שמא דאלו בטענת ברי שטוען הבעל שנבעלה ודאי מאי איריא בעד א' אפילו בשני עדים נמי דכיון סברי לו שנטמאת חסורה היא לו דשוויה אנפשיה חתיכה דאסורא ולאו בת שבועה היא אלא ודאי קל וחומר זה בטענת שמא אנו דנין אותו ובעד א' לא נתנה לתבוע אלא בשני עדים ניתנה ליתבע:

והשתא דאתינן להכי דכוותה בממון דאמרינן שניתן ליתבע בעד א' בטענת שמא הוא ושמעינן מינה דשבועת עד א' איתא אפי' בטענת שמא כדברי רבינו אלפסי ז"ל ודין הוא דהא כל מקום ששנים מחייבים אותו ממון עד א' מחייבו שבועה וכיון דשני עדים מחייבים אותו ממון בטענת שמא אם הוא דבר שאין לו לידע בבירור כגון שהם מעידין שראוהו שנכנס לביתו שלא בפניו וגנב מכליו כך עד א' מחייבו שבועה בכהאי גוונא וכן דעת מורי נר"ו ורבו רבינו הגדול ז"ל ובמקומו נבאר זה בעזרת האל יתברך:

דף כח.

מתניתין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה (זה) **נתחייב זה בחליפין**. פי' מתני' איירי בדין קנין חליפין בין חליפי סודר בין חליפין ממש ואיתיה בין במקרקעי בין במטלטלי והיינו דנקט כללא כל הנעשה דמים וכללא הוא לכל הנשום בדמים ואע"ג דלא פריש בסופה אלא החליף שור בפרה דהיינו מטלטלין חדא מנייהו נקט וה"ה בקרקע ונקיט מטלטלין דחליפין שכיחי בהו טפי שאם אתה אומר שלא נשנית משנתינו אלא במטלטלין א"כ תיקשו היכי לא קתני תנא דין קנין חליפין בקרקעות אלא ודאי כדאמרן. ובתוספתא אמרו החליף קרקעות בקרקעות ומטלטלין במטלטלין קרקעות במטלטלין ומטלטלין בקרקעות כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין:

ואי קשיא לך הא דאמרינן בשמעתא קמייתא דהשותפין וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ולהדרי בהו ופרקי' שקנו מידם ברוחות אי נמי כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו והתם חליפין הוא שמחליף כל א' בחלקו זכות שיש לו בחלק חברו ובעי' כיון שהחזיק כל א' בחלקו ואמאי לא סגי בחזקה דחד ונימא כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. תי' רבינו הגדול ז"ל דההיא לאו מדין חליפין היא

דהא קאמר מעיקרא וחליפין שקנו מידי ומה לי חליפי סודר או חליפין דעלמא דקאמר בתר הכי אי נמי. אלא ודאי דההוא מדין. מכירה היא וקנין חזקה ומעיקרא קאמר שזכה בחליפין ובתר הכי קאמר אי נמי בלאו חליפין אלא שזכה כל אחד בחלקו בחזקה דקאמר ליה חבריה לך חזק וקני. והא דקתני נתחייב זה בחליפין ולא קתני זכה זה בחליפיו חדא דאית בה תרתי נקיט דלא תימא אע"ג דזכה ביה הלה בכל מקום שהוא הרי הוא באחריות בעלים ראשונים לענין גניבה ואבדה כעין שומר שכר עד דעתי לרשותיה דאידך דבההיא הנאה דמחליף אהדדי נעשה עליו ש"ש קמ"ל דזכה הלה ונתחייב בחליפיו לגמרי ואין בעלים ראשונים שומר עליו כלל מסתמא ואפי' ש"ח כיון שכבר נטל הוא שלו לא נעשה לו שומר כלל:

רשות הגבוה בכסף כו'. בגמרא מפרש לה. אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן הדין בהקדש לעניים בזמן הזה והאי כמסירתו דקאמר לאו מסירה ממש דא"כ דברים שאין נקנין במסירה להדיוט אי נמי קרקעות לא זכי בהו גבוה באמירה והא ליתא שהאומר בית זה הקדש קנה כדאיתא בגמרא בפירוש מתניתן אלא מסירתו פירושו בהקנאתו כל חד וחד בהקנאה דיליה ובשטרות הוי ככתיבה וכמסירה ובקרקעות בחזקה הלכך האומר שטר זה וכל שעבודו יהא לעניים זכו לגמרי והוא דקאמר וכל שעבודו דניהו דהקנאה דהדיוט לא בעי אמירה דהדיוט בעי מפי מורי נר"ו:

גמרא כל הנעשה דמים באחר מאי ניהו מטבע. פי' דקס"ד דהכי פי' כל דבר שנוהגין ליתנו בתורת דמים דהיינו מטבע שמעת מינה מטבע נעשה חליפין אמר רבי יהודה הכי קאמר כל הנשום בדמים באחר פירוש כל דבר ששמין אותו כשנותן אותו בדבר אחר והיינו מטלטלין שאין דמיו ידועין ולאפוקי מטבע שאינו נעשה חליפין. ומכאן הוה מדקדק ר"ת ז"ל דחליפין צריכי שומא ואי לא מצי טעין סבור הייתי שהיה שוה יותר ומקח טעות הוא ליה ולא גמר ומקרה מעיקרא ולא נהירא דהא אפילו בקדושין דחמירי קי"ל דשיראי לא צריכי שומא וכל שכן בממון הקל תדע דחליפין מחליפי סודר נפקא לן וחליפי סודר לא צריכי שומא דהא איתנהו מפחות מש"פ ומילתא דליתא בחליפי סודר ליתא בחליפין דעלמא אלא הכא לאו דינא נקט אלא אורחא דמילתא שדרכן של בני אדם לשום אותם ומ"מ איכא אונאה וביטול מקח בחליפין דומיא דמכירה דעלמא שאם לא כי אין אונאה בדבר הנקנה בסודר והא לא אשכחן אלא ודאי כדאמרן וכן מוכח בפר' הזהב ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל:

דף כח:

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא מטבע מאי כיצד. פי' דבשלמא לדידן אע"ג דרישא אפילו בקרקעות נקט פרטא במטלטלין דנקט חדא פרטא מכללא אלא למאי דס"ד מעיקרא שאין בכלל כל הנעשה דמים אלא מטבע בלחוד היכי פתח במטבע וסיים במטלטלין ופרקינן דלמאי דס"ד מעיקרא מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור כך גרסת כל הספרים ודייק מינה רש"י ז"ל דשור ופרה וכל בעלי חיים פירי נינהו לענין חליפין דלא הוה דומיא דבעל שהוא כלי. והא ליתא דהא תנן המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה פי' לפי שלא משך בעל החמור את הפרה לפיכך אין הדבר נודע ברשות מי ילדה ואעפ"כ כיון שמשך בהחמור זכה הלה בפרה בכל מקום שהיא ואם איתא דבעלי חיים פירי נינהו היכי מקניא בחליפין דהא קי"ל דפירי לא עבדי חליפין. ותו בירושלמי אמרי' עלה במתניתן הדא דתימא בשור וחמור אבל צבור בצבור לא פי' צבור של תבואה דפרי לא עבדי חליפין ואפילו הכי שור וחמור עבדי חליפין אלמא שור וחמור לאו פרי נינהו ועבדי חליפין. וכ"ת והא לא הוה דומיא דנעל שהוא כלי הא לא קשיא דאנן לאו דומיא דנעל ממש בעינן דאם כן חליפין בקרקעות מנא לן אלא דאנן אבעינן דבר המתקיים דומיא דנעל והכי גמירא לה ולאפוקי פירות שמרקיבין ואינם דבר המתקיים ולאפוקי מטבע שאינו דבר המתקיים דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה כדאיתא התם והא דאמרינן הכא ופירי רמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה לאו שור ופרה חיים נינהו אלא שור ופרה שחוטים דהשתא לא הוה דבר המתקיים והוי פירי: ונוסחאות יש דגרסינן החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור. אי נמי לעולם שור חיים והא אתיא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע ופרי עבדי חליפין וכל מידי עבדי חליפין וכיון דכן קרי לשור וחמור פירי ולא קפיד כיוק שדינם שוה בחליפין אבל למאי דקיימא לן דפירי לא עבדי חליפין ומתניתין כל הנישום בדמים קתני שיר וחמור חיים לאו פירי נינהו ולהכי עבדינן חליפין וזה נכון:

ואקשינן ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד אליבא דרש"י ז"ל אתיא האי פירכא בין למאי דסלקא דעתין מעיקרא בין לאוקימתא דרב יהודה דהא דכולי עלמא בהדיא קתני מתני' דשור וחמור עבדי חליפין ואע"ג דהוה פירי מיהו האי פירושא ליתא דאם כן לא הוה ליה לתלמודא למימרא בהאי לישנא אדרבא לא הוה ניה לאותביה ממתניתין לרב נחמן דהא לכולי עלמא הוה תיובתא. אבל הנכון דכולה סוגיא בתר פירכא דפרכינן ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא מאי כיצד גרירא ומשום דפרקינן לה

ופירי עברי חליפין אמרינן דהא תירוצא דתריצנא למאי דס"ד מעיקרא אתי שפיר למאן דסבר דפירי עבדי חליפין אבל לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין אכתי תקשי לן למאי דסליק אדעתין מעיקרא מאי כיצד אלא אליבא דרב יהודה לא תקשי לן מידי דשפיר קתני כיצד דהא שור וחמור בעלי חיים לאי פירי נינהו ושפיר עבדי חליפין ופרקינן דמתני' לרב נחמן למאי דסליק אדעתין מעיקרא הכי קתני ויש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור. ומתניתן הכי פירושא כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע אם נתנוהו בתורת חליפין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין דמטבע נעשה חליפין וקונה אפילו במטלטלין אבל אם נתנוהו בתורת דמים אינו קונה במטלטלין דמעות אינן קונות ופעמים שנתן בתורת דמים וקונה כיצד החליף דמי שור בפרה כדרבי יוחנן משום דהוה מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן כדמפרש ואזיל והאי דמי שור בפרה דאמרינן דהוה מילתא דלא שכיחא הפירוש הנכון כמו שאמרו בירושלמי היה תפוס פרתו ואמר לו פרתך בכמה במאתים זוז משך את הפרה ואמחייה לטרפיזא פירש המחוהו מן המעות אצל השולחני שהיה ללוקח מעות בידו ונתחייב לו במעמד שלשתן למחר אשכחיה אמר ליה מאי את עבוד אמר ליה בעינא כיסב דינראי ומה את עביד בהון לחמור אני צריך חמור יש לי שאני מוכר לך הדרי איהו אמחייה לטרפוזא פיר' ונתחייב לו השולחני במעמד שלשתן היינו הוא דאמרי' דכיון שזכה זה במעות שנתחייב לי השולחני זכה הלה בחמור בכל מקום שהוא במעות אלו דהא מילתא דלא שכיחא הוא שיהא הלוקח ראשון נמחה מתחלה אצל השולחני ויניחם אצלו עד שיחזור ויקח הוא מן הלוקח שלו והוא יחזור וימחהו אצל אותו שולחני. מיהו בירושלמי התם אמרו דבכי האי גוונא נמי אין מעות קונות ולא קנה ולא תיקשה לגמרא דילן דקאמרינן הכא דקנה דהא פרישנא דהאי אוקימתא לא אתיא בהלכתא אלא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דאליבא דר' יהודא אף בזו לא קנה כלל במעות כדברי הירושלמי. והן נמי מאי דהדר שקלינן וטרינן אליבא דריש לקיש ואסקינן דעל כרחן כרב ששת סבירא ליה היינו למאי דסליק אדעתין מעיקרא אבל למאי דאוקים רב יהודא דהלכתא כוותיה ריש לקיש כרב נחמן סבירא ליה דפירי לא עבדי חליפין והכי אשכחן ליה התם והלכתא דאין מטבע נעשה חליפין ולא נקנה בחליפין אבל פירי נהי דלא עבדי חליפין אקנויי מיקנו בחליפין וכבר כתבתיה לזו בפרק הזהב מפי רבינו נר"ו:

תנו רבנן כיצד אמרו רשות גבוה בכסף גזבר שנתן מעות בבהמה אפילו היה בסוף העולם קנה. תמיה לי מילתא למה לי כסף בלא כסף נמי קונה דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט וכיון שקצץ דמים עם המוכר קנה וכדאמרי' בב"ב בענין יוסף בן יועזר אמטייה לגבי

גזבר ולא תישיימו את דלא מצית הדרת בך דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט. תירצו בתוס' דהתם היא כשנשתנה השער דאייקר דאלו הדר ביה הוה פסידא להקדש בחזרתו ולפום הכי לא מצי הדר ביה אבל כל היכא דלא אייקר דליכא פסידא בהקדש בחזרתו יכול הוא לחזור בו עד שיתן הגזבר דמים או עד שימשוך. ולא נהירא מהא דתניא בסמוך פדאו במאתיים ולא הספיק למשכה עד שעמד במנה נותן מאתים דוקא פדאו שנתן דמיו הא לאו הכי אינו נותן אלא מנה ויכול לחזור בו אע"ג דאיכא פסידא להקדש בחזרתו: והנכון דמדינא קציצת דמים שהמוכר או הלוקח קוצץ עם הגזבר לא חשיבא אמירה לגבוה ולא נחית להכי דאם כן בין דאית דאית ליה פסידא במלתא בין דלית ליה פסידא במילתא לא מצי הדר ביה אלא דרבנן הוא שגזרו שיקיים דברו שקצץ משום דדמי כאמירה לגבוה וכי אמור רבנן היכא דלית ליה פסידא אבל היכא דאית ליה פסידא לא אחמור עליה לחיוביה דלא למיהדר ביה והיינו הא דהכא וההיא דבסמוך דכיון שנשתנה השער מצי הדר ביה עד דאיכא כסף או משיכה. וההיא דב"ב בשלא נשתנה השער: **תנו רבנן משכו במאתים כו'**. עד אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי. וכיון דגזבר לאו בר קבולי מי שפרע הוא קנה בדמים שאף הדיוט כל זמן שלא קבל מי שפרע אינו חוזר בו. וקשיא לן מהא דאמרינן בגיטין יהיב זוזי ליתמי אפירי דידהו אייקר פירי לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון שלא משכו הלקוחות יכולין יתומים לחזור בהם ואמאי נימא כדאמרינן הכא אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי וכיון דלא בני קבולי מי שפרע נינהו להדרו בהו דאמאי עדיפא מגזבר ואיכא למימר דאנן הכי קאמרינן דכל היכא דאיכא מעות בלא משיכה אז מקבל מי שפרע בהדיוט או חוזר כדינו דלא מרכבינן ליה אתרי ריכשי שיחזור בו כדין הדיוט ובלא מי שפרע הלכך גזבר כיון דלא מקבל מי שפרע הדר לדינא דנפשיה דקני בכסף והתם ביתומים נמי כיון דלא מרווחי במאי דיהבינן להו דינא דהקדש הדרי לדינייהו וקנו במשיכה שלא תקנו מי שפרע אלא בגדול שיש לו לעמוד בדיבורו וכ"ש בגזבר אבל קטן לאו בר הכי הוא ודינו שלא לקנו אחרים ממנו בכסף ושלא יקבל מי שפרע וזה אמת ויציב:

דף כט.

מתניתין כל מצות הבן על האב כו'. בגמ' מפרש לה למתניתין כולי והא דקתני לה רבי להא מתני' הכא מסתבר לי משום דבמצות המוטלות על האב לעשות לבנו דקתני רישא חדא מינייהו להשיאו אשה כדמפרש במתניתא ואיידי דתנא הא תנא אידך:

גמרא תנינא להא דתנו רבנן. פי' השתא בהאי אוקימתא דאוקי' רב יהודא למתניתין אשכחן דתנן במתני' מאי דתנו רבנן במתניתא ובלאו הכי לא אשכחן לה סמך במשנה ולא הוה לה עיקר כההיא דאמרינן בכתובות אילפא תלי נפשיה באיסקרא אמר כל מתניתא דמתני ביה רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא להו ממתני' נפילנא מאיסקריא לארעא. והכי מתפרש האי לישנא בכל דוכתא:

ואיהי מנא לן דלא מיחייבא למול את בנה וכי תימא למה לי קרא תיפוק ליה דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא דמילה ביום ולא בלילה ונשים פטורות. איכא למימר דהתם הוא במצוה דנפשה אבל הכא במצוה דבנה ה"א דמחייבא דלא גרעה מב"ד דמחייבי למימהליה להכי איצטריך קרא למיפטרה דכתיב אותו ולא אותה. ומי שמכניסו לברית זה מחייב לברוכי אקב"ו להכניסו בבריתו של א"א כדאי' במס' שבת. הלכך אי אבוה מהיל ליה מברך לה אבוה ואי ב"ד מהלי לי' מברכי לה ב"ד ואי איהו מהיל נפשיה איהו מברך לה וזה פשוט:

תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ור' יהודה אומר בנו קודמו והלכתא כרבנן א"ר ירמיה הכל מודים היכא דליכא חמש סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף כי פליגי היכא דאיכא חמש סלעים משועבדים פי' שמכר אחר שנתחייב בפדיון עצמו ואישתעבדו נכסי למכירי כהונה של בית אביו בפדיון עצמו. ואח"כ נתחייב בפדיון בנו שנולד לו ולא נשתעבדו לפדיון בנו דלא מצי כהן למיטרפינהו בשביל פדיון בנו דלא אישתעבדו ליה אבל בפדיון עצמו מצי טריף להו דאישתעבדו ליה ואיכא חמש בני חורין פי' מטלטלין אי נמי קרקע שקנה אחר שמכר אביו החמש סלעים הראשונים ונתחייב בפדיון בנו דהשתא כי אזיל כהן למטרף ממשועבדים בפדיון עצמו ולא מצו לקוחות למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו אי נמי אי מטלטלי נינהו הוה ליה לדידיה גופיה ההיא שעתא אין אומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו במטלטלין:

דף כט:

רבי יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא כלומר וטרפה ממשעבדי דמקרקעי אבל לא מטלטלי אלא א"כ שעבדינהו בפירש מטלטלי אגב מקרקעי והא ליכא למימר במלוה הכתובה בתורה שישתעבדו לה המטלטלין כדין אגב אלא הכא הני משועבדי מקרקעי נינהו דמלוה בשטר גובה מהם ואע"ג דאין פודין בקרקעות ולא בעבדים ושטרות מכל מקום כולהו נכסי משעבדי לחמש סלעים לזבוני מינה שוה חמש סלעים לפדיון. והא דאמרינן הכא דרבי יהודא סבר מלוה הכתובה

בתורה ככתובה בשטר דמיא ואלו במס' בכורות אסיקנא דכולי עלמא לאו ככתובה בשטר דמיא לא תקשי לן דההוא דהתם מסקנא דרבא והא מסקנא דהכא דר' ירמיה דאמר התם נמי הכי דלר' יהודה מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ודכולי עלמא כרבנן קי"ל דלאו ככתובה בשטר דמיא וכן הלכתא. שיעור חמש סלעים של פדיון הבן בדקדוק היא משקל שתים עשרה ארגינ"ץ של כסף חסר רביע ארגינ"ץ:

תנו רבנן מניין שאם היו לו חמשה בנים מחמשה נשים בתולות וכלם פטרי רחם שחייב לפדות את כלם אע"ג דחד מינייהו בלחוד ראשית אונו דכתיב וכל בכור בניך תפדה דאע"ג דבפטר רחם תלה רחמנא הוה אמינא דבעינן תרווייהו פטר רחם וראשית אונו קמ"ל:

ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה וכו'. אמר רבי יהודה אמר שמואל לעולם ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה א"ר יוחנן רחים בצוארו ועוסק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו. פירש"י ז"ל דשמואל דהוה מבבל איירי בבני בבל שנושא אשה ואח"כ לומד תורה דכיון שהם הולכין לארץ ישראל ללמוד תורה אין צרכי הבית מוטלים עליהם ורבי יוחנן שהוא מארץ ישראל איירי בבני ארץ ישראל שלומדין במקומם וצרכי הבית מוטלים עליהם ולפיכך ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה:

והקשה עליו ר"ת דבני בבל אחר שנושא אשה האיך יש לו רשות ללכת ללמוד תורה ולהניח ביתו ריקן דהא אמרינן בפ' דגטין שלח להו רבי אביתר לחכמים שבבבל בני אדם הבאים משם לכאן הם קיימו בעצמן ויתנו את הילד בזונה והילדה מכרוה ביין וישתו. פי' לפי שמניחם ביתם ריקן וצריכין בני ביתם להתמשכן ולמכור עצמם במזונתם וביין משתיהם:

ולפיכך. פירש ר"ת ז"ל דשמואל דאמר נושא אשה ואח"כ לומד תורה איירי בבני ארץ ישראל שלומדים במקומם ויש להם ספק ללמוד אחר שישאו כי עשירים היו ולא היה צריכין לטרוח בתר מזונם ורבי יוחנן מיירי בבני בבל שהיו עניים ומכיון שנשא אשה אינם יכולים ללמוד בעירם שצריכין לטרוח אחר פרנסתן ואינם יכולים גם כן ללכת ללמוד תורה בארץ ישראל ולהניח ביתם מההיא דרבי אביתר ואל תתמה משום דשמואל דהוא מבבל איירי לבני ארץ ישראל ור"א דהוא מארץ ישראל איירי לבני בבל דהא אשכחן דכוותיה במס' סוכה דתנן מן המנחה ולמעלה מוריד כליו מן הסוכה ואמרי' עלה אין לו מקום להוריד כליו מהו רב אמר פוחת בה ארבעה ורבי יוחנן אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו דרב מיירי בבני ארץ ישראל דלא עבדי אלא חד יומא ויכולין לפחות הסוכה דחול הוא ורבי יהושע בן לוי איירי לבני בבל דעבדי שני ימים

ואי אפשר להם לפחות אותה ביום שני דיום טוב הוא הלכך מדליק בה את הנר ובהכי מבטלי סוכה קטנה שהרי בזמן מצותה אין מדליקין בה את הנר כדאיתא התם והא התם דרב הוה מבבל איירי בבני ארץ ישראל ורבי יהושע בן לוי דהוה מא"י איירי בבני בבל. וטעמא דמילתא לפי שתלמידים של בבל הולכים לארץ ישראל ללמוד לפני רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן והיינו דאמר רבי יוחנן התם בפרק לולב וערבה גבי ערבה דילכון אמרי דילהון היא כלומר אחד מן התלמידים שלמד בפני דהיינו רב כהנא כדאיתא בגיטין אומר לי שהערבה מדבריהם היא. וכמו כן היו לומדים לפני רב בבבל תלמידים מארץ ישראל ונכון הוא:

ויש מפרשים דשמואל איירי בבני בבל שהיו נשיהם עמלות וטורחות אחר מזונותיהם ורבי יוחנן לבני ארץ ישראל שהיו נשיהם מעונגות והיו בעליהם צריכין לטרוח בתר מזונותיהם ולא נהירא מההיא דרבי אביתר דאמר וימכרו את הילד בזונה אלמא צריכות היו לבעליהן להספיק להן מזונותיהן. והנכון כדברי ר"ת ז"ל:

עד דאגמריה לבריה מוספא כלומר שמוסיף לו על מה שקרא אתמול:

דף ל.

לא צריכא ליומי. פרשתיו במסכת ע"ז ואנן דגמרי' תלמוד בבלי פטרינן ממקרא ומשנה דכולהו איתנוה ביה ר"ת ז"ל:

תנו רבנן ושננתם לשיהיו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור מיד. פי' כששואלין אותו הוראה בדבר הלכה אבל כששואלין אותו על תלמודו יתנהג בצניעות לומר אינו יודע כדאמרינן התם בבבא מציעא פרק אלו מציאות דבתלת מילי משני צורבא מדרבנן בדיבור' וחד מינייהו במסכתא:

ירושלמי מאן דגמר חד מכילא ומייקרין ליה בתרי איבעי ליה למימר חדא מכילא אנא חכים:

דף ל:

הכי גרסינן אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם ברזל הוא נמוח ואם אבן הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע פירוש שדברי תורה שנמשלו לאש ממחין אותו אם הוא כברזל שהאש מפעפע את הברזל ואם הוא קשה הרי דברי תורה מפוצצין אותו כפטיש שמפוצץ הסלע שדברי תורה נמשלו לפטיש כדאיתא

במסכת תעניות בהדיא כל תלמיד שאינו קשה כברזל אינו תלמיד שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע:
מאי כל מצות האב על הבן אילימא כל מצותא דמיחייב אבא למיעבד לבריה והתניא וכו'. תמיהא מילתא אדפריך ליה ממתנית' ליפריך מרישא דמתני' דקתני כל מצות הבן על האב נשים פטורות ואוקימנא במצות דמחייב אבא למיעבד לבריה ואי סיפא מיירי בהכי קשיא רישא אסיפא. תירצו בתוספות דהאי פירכא מקמי אוקימתא דלעיל איתמר ותרווייהו בהדי הדדי איפריכו מאי כל מצות הבן על האב אילימא כל מצותא דמיחייב ברא למיעבד לאבא והתניא איש כו'. ותו סיפא דקתני כל מצות האב על הבן מאי ניהו אילימא כל מצותא דמיחייב אבא למעבד לברא נשים חייבות והתניא האב כו' ופריך להו רב יהודא לתרווייהו דמתני' איפכא קתני ורישא במצותא דמחייב אבא למעבד לבריה וסיפא במצותא דמחייב ברא למיעבד לאבא ורב אשי דסדר תלמודא פריש כל חדא וחדא בדוכתא:
נתגרשה שניהם שוים פי' דלא תימא כיון דנפטרה נפטרה קא משמע לן דהדרה לחיובא:
הטל להם מים בספל פירוש בבדיחותא אמר ליה לומר שאינו חייב בכבודו של זה יותר מזה:

דף לא.

כאלו דוחק רגלי שכינה פירוש לפי שאומר אין השם רואה ואין כבודו במקום הזה והוא כמשיג גבולו:
פעם אחת בקשו ממנו אבנים טובות לאפוד. פי' מעשה זה היה בבית שני שהרי פרה אדומה שעשה משה הספיקה כל ימי שאינו נעשית אלא בשמיר כדאיתא בפ' מי שאחזו דהא אמרינן בסוטה משחרב בית המקדש בטל השמיר. איכא למימר דלאו משחרב בית ראשון קאמר אלא משחרב בית שני אבל בבית שני שמיר היה לישראל:
דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה משאינו מצווה ועושה. פיר' ז"ל טעם הדבר שזה שטן מקטרגו כשהוא מצווה וזה אין שטן מקטרגו ולפום צערא אגרא. ורבינו הגדול ז"ל פי' שהמצות אינן להנאת האל יתברך המצות אלא לזכותינו ומי שהוא מצוה קיים גזירת המלך ולפיכך שכרו הרבה יותר מזה שלא קיים מצות המלך מכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר שהרי מטוב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות הש"י ודוקא במצות שצוה הש"י לאחרים שיש לו בהן רצון אבל העושה מאליו מצות שלא צותה בהם תורה כלל זו היא שאמרו כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט:

אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודא דאמר סומא פטור מכל המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מיפקדנא ועבידנא. פי' ואע"ג דרב יוסף פותח ונסתמא הוה כדאיתא בהגדה כי אמר רב יהודה דסומא פטור מן המצות אפילו בפיתח ונסתמא אמר הכי כדמוכח נמי בפ' החובל:

כיון דשמיעתא להא דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינה מצווה ועושה מד"א לי אין הלכה כר"י עבידנא יומא טבא לרבנן הא ודאי פשיטא מילתא דלית הלכתא כרבי יהודה דהא רבנן פליגי עלה ויחיד ורבים הלכה כרבים. ותו דסתם מתניתין בפרק החובל דלא כרבי יהודה אלא דר"י איידי דאמר מ"ד לי הלכה כרבי יהודא עבידנא יומא טבא לרבנן אמר השתא דאדרבה מד"א דלית הלכתא כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן וזה מבואר:

כתבו בתוספות כי מכאן היה מביא ר"ת ז"ל ראייה דנשים במצות עשה שהזמן גרמא שהם פטורות אם באו לעשותן כיון דקיימא לן נשים סומכות רשות ויש להם שכר אם רצו לברך עליהם מברכות ולא הויא ברכה לבטלה דהא רב יוסף מעיקרא מאן דאמר ליה סומא פטור מן המצות עביד יומא טבא לרבנן ואם איתא דכי הוה פטור מן המצות אינו מברך עליה כשעושה אותה אמאי עביד יומא טבא לרבנן הרי הוא מפסיד ברכות ויצא שכרו בהפסדו דאמרינן בבבא קמא האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות ואפילו תימא דההוא דמחויב ברכות אבל במי שאינו מחויב בהם לא הפסיד בחסידותו כשלא בירך הא לא אפשר שירצה רב יוסף להפטר מן המצות ולא יהא לו רשות לברך עליהם את השם ולזרוק ברכ' מפיו ועדיפ' ליה אגרא דמאן דמפקיד ומברך מאגרא דמאן דלא מפקיד ולא מברך אלא ודאי דר"י מברך הי' על המצות אפי' יהא פטור מהם ומינה שטעינן לנשים מן המצות שהם פטורות שאם באו לעשותן שמברכות עליהן.

והשיב עליו ר"י בעל תוספת דמהא ליכא ראייה כלל שאפי' תאמר שסומא לרב יהודה אע"פ שהוא פטור מן המצות דין הוא שיברך עליהם דאע"ג דפטור מן המצות מדאורייתא חייב הוא מדרבנן ובחיובא דרבנן שפיר מצי לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו כברכת נר חנוכה ומקרא מגילה כדאיתא בפ' במה מדליקין אבל נשים ממצות עשה שהזמן גרמא פטורות הן ואפי' מדרבנן כדמוכח במסכת ברכות גבי קידוש היום דאי לאו דכתיב זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה היו פטורות מקידוש היום אפילו מדרבנן וכן מוכח במקומות אחרים ולקמן בפירקין וכיון שפטורות מהם אפי' מדרבנן האיך אומרת אשר קדשנו וצונו הא ברכה לבטלה היא והביא ראייה דסומא חייב במצות מדרבנן אפי' לרבי יהודה מדתנן במסכת

מגילה רבי יהודא אומר כל מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע הא ראה פורס ואע"פ שהוא עכשיו סימא ואמאי דהא אמר רבי יהודה דסומא פטור מן המצות ואפי' פותח ונסתמ' אלא ודאי ש"מ דכי פטר דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן חיובא מחייב ולפיכך פורס על שמע ומוציא ג"כ לאחרים. ואע"ג דאמרי' בפסחים שהמחויב בדבר מדרבנן אינו מוציא לאחרים ידי חובתו אפי' בברכות ומצות דרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון דפרכינן התם גבי רב יוסף שהיה עושה כל סדר הפסח ומוציא לאחרים והיכי עביד הכי והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון התם הוא במצוה דרבנן שיש לה עיקר מן התורה דהא מצה לדברי הכל בזמן הבית דאורייתא אבל פורס על שמע דמדרבנן לגמרי ולית לה עיקר מן התורה כיון שהוא מחויב בה מוציא הוא לאחרים ולמדנו שהסומא חייב במצות דרבנן שלא אמרו אינו פורס אלא בסומא מעיקרא אבל פותח ונסתמא פורס ואפ' סומא גמור מעיקרו מברכת מאורות היא דפטור דבעינן דנהנה מהם מי שמברך עליהם אבל בשאר מצות דאינן להנאה חייב דאי לא מאי איריא דקתני אינו פורס על שמע אפי' משאר מצות נמי פטור אלא ודאי דבשאר מצות חייב הוא מדרבנן:

ויש דוחין דלעולם סומא פטור מן המצות אפי' מדרבנן וההיא דמגילה לאו בסומא הוא שנוייה דסומא אפילו משאר מצות פטור ופותח ונסתמא נמי אינו פורס על שמע שאינו מחויב בדבר שיוציא לאחרים אלא מתני' באדם בריא שישב כל ימיו בבית אפל ולא ראה מאורות מימיו דאף על גב דחייב בשאר מצות מפטר מהא כיון שלא נהנה מהם ובודאי דהכי פרישו עלה בירושלמי אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל ביושב בבית אפל היא מתניתא כך אנו אומרים היושב בבית אפל לא יפרוס על שמע ברם הכא בלא ראות פרט לסומא פטור הוא מכל המצות לרבי יהודה ואפי' פותח ונסתמא. מיהו הא ליתא דגמ' דילן לא סבר הכי דהתם אמרינן ורבנן דאמרי מי שלא ראה מאורות מימיו פורס על שמע מאי טעמייהו אמרי הכא נמי אית ליה הנאה מן המאורות מדתניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך באשון ליל' ואפלה וראיתי סומא ואבוקה בידו ואמרתי לו בני אבוקה זו בידך למה אמר כדי שיראוני בני אדם וישמרוני מן הקוצים. ומן הפחתים. ומדאייתי ראיה מעובדא דר' יוסי לדברי חכמים מכלל דפלוגתא דרבי יהודה ורבנן בסומא הוא ולא ביושב בבית אפל ושמעינן מינה דסומא לרבי יהודה בשאר מצות חייב מדרבנן ופותח ונסתמא אפי' בזו חייב מדרבנן ודין הוא דבשלמא נשים אע"ג דפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא לגמרי ואפי' מדרבנן הא איכא מצות רבות שאין הזמן גרמא

וחייבות מדאורייתא אבל סומא לר' יהודה שהוא פטור מכל המצות אם אתה פוטרו אפילו מדרבנן עשית אותו כגוי גמור והא לא אפשר:

ויש שהביאו ראייה לדברי ר"ת ז"ל מההיא דאמרינן בפרק ב' דעירובין מיכל בת כושי כו' היתה מנחת תפילין ולא מיחו בידה חכמים דסברי להו כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות אבל לרבי יהודה דאמר אין סומכות מיחו ובודאי כי מיחו אליבא דרבי יהודה היינו משום דמברכות עליהן דאי לא אמאי מיחו ומינה דרבנן דסברו נשים סומכות רשות לא מיחו אע"פ שמברכת וקיי"ל כרבנן דנשים סומכות רשות ומברכות עליהן וכי תימא שלא היתה מברכת והא דמיחו לרבי יהודה מפני שנראה כמוסיף על המצות הא ליתא מדאמרינן התם על אשתו של יונה שעלה לרגל ולא מיחו ביד' חכמים כלל ואמאי לא מיחו לרבי יהודה מפני שנראה כמוסיף על העצות:

ויש שדוחין ראייה זו דלעולם מיכל בת כושי לא היתה מברכת עליהם ולרבי יהודה מיחו מפני שצריכי גוף נקי כאלישע בעל כנפים ונשים אינם נקיות גוף ולא נקיות דעת ולרבנן לא מיחו ולא הודו לה לא הודו שמא לא ישמרו בהם יפה ולא מיחו דאפשר דכיון דהחזיקו במצותן נזהרות בהן וההיא דאשתו של יונה לא מיחו אע"פ שהיתה מביאה עולת נדבה והויא מילתא דפרסום ולא גזרו דלמא מחלפא בעולת ראיה כיון דליכא חששא אחרינא. מעתה אין לנו שום ראייה לדברי ר"ת ז"ל אפילו הכי הדעת מכרעת שעיקר הדין כדבריו דכיון דנשים סומכות רשות והם נוטלות עליהן שכר בעשייתן דין הוא שיהו מברכות וכדאי הן לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו שהרי הם בכלל ישראל שמצווים לעשות ואף הם שיש להם רשות ונוטלת שכר שפיר קרינן ביה וצונו בכלל כל ישראל הלכך מברכות ונשכרות. וכן דעת רבינו הגדול זצ"ל ותלמידו מורי רבינו הלוי ז"ל נר"ו:

ויש שמאכיל לאביו פסיוני מפורש בפירש"י ז"ל כדברי הירושלמי:

דף לא:

אסתייע מילתא ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך. פירש"י ז"ל דקשיא ליה מזמור לאסף קינה לאסף מבעיא ליה כיון שראה בית המקדש חרב שמח לפי שכלה השם חמתו בעצים ובאבנים וכדדרשינן התם כלה ה' את חמתו כו' אלמלא כלה הב"ה חמתו בעצים ובאבנים לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט. אבל בירושלמי דריש בענין אחר דכיון שראה אסף שהיה מבני קרח שטבעו לארץ שערי בית המקדש שמח ואמר מי שעתיד להעלות שערים אלו עתיד להעלות אבי אבא משל לבת עניים

שהיתה דולה מים מן הבור בדלי של עץ ונפל הדלי לבור והיתה בוכה באה בת המלך לדלות בדלי של זהב ונפל בבור כיון שראתה בת עניים שמחה אמרה מי שיעלה דלי של בת המלך יעלה שלי:

תנו רבנן איזהו כבוד כו'. איבעיא להו משל מי ואסיקנא משל אב ואע"ג דאייתינן לעיל ראייה דדמה בן נתינה שהפסיד בשביל כבוד אביו ששים רבוא שכר תירצו בתוספות דהתם דלא הפסיד משלו אלא העברת ריוח בעלמא לא חשוב דבר האבוד ולא חסרון כיס וכדדחינא נמי לענין מלאכת חול המועד דהעברת ריוח לא חשיב דבר האבוד ואסור למכור פרקמטיא בחולו של מועד אף על פי שלא ישתכר במכירתה לאחר המועד כמו שמשתכר עכשיו דלאו דבר האבד הוא הכא נמי לא חשיב דבר האבד אלא בביטול מלאכתו:

וכי אמרי' משל אב דוקא בשיש לו לאב אבל אם אין לאב ויש לו לבן חייב לפרנסו משלו והביאו ראיה לדבריהם מדגרסינן בירושלמי תני רבי שמעון בן יוחאי הבן מחזיר על הפתחים חייב לזון את אבותיו מצינו שהקפיד הכתוב על כבוד אב ואם יותר מכבודו בכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך אם יש לך ממון כבד ואם לאו פטור וכבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך בין יש לך בין אין לך הלכך הא דאותבינן בגמרא מדתניא כבד את אביך כו' בדין הוא דמצי לאוקמה כשאין לא לאב אלא לרווחא דמילתא שני ליה דאפי' כשיש לו נמי איתיה לענין בטול מלאכתו או העברת ריוח שהוא כיוצא בה:

דף לב.

הא דאקשינן ודלמא רתח ואיכא משום ולפני עור לא תתן מכשול ופרקי' דמחיל ליקריה. קשיא לי דהא מכל מקום לא ידע בריה דמחיל ליה ליקריה והוי כמי שעלה בידו בשר כבש ונתכוין להעלות בשר חזיר שצריך כפרה כדאיתא ביבמות ונדרים ואפשר דבלאו דלפני עור לא תתן מכשול כיון שהיא לאו כולל לא מחמרינן ביה כולי האי ושרינן בהכי כדי לנסותו ולהדריכו בדרך ישרה:

איסי בן יהידה אומר אם אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים תעשה היא על ידי אחרים ויתעסק בכיבוד אביו פי' בזו הוצרכנו ששתיהן לפניו אבל כשהתחיל כבר במצוה ובאת לידו מצוה אחרת הא קיימא לן בהדיא שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפי' כשאפשר לעשות שתים:

והלכתא האב או הרב או הנשיא שמוחל על כבודו כבודו מחול אלא דהידר בעי אבל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ואם מוחל כבודו לא תהא אימתו עלינו:

דף לב:

תנו רבנן מפני שיבה תקום יכול אפי' מפני זקן אשמאי. פירש"י ז"ל זקן אשמאי רשע מלשון אשם. וליתא דבהא היכי פליג איסי בן יהודה שהרי אפי' בכבוד אביו אמרו דוקא בעושה מעשה עמך ואנן קיימא לן כאיסי בן יהודה ואפי' הכי אמרי' בגיטין ומקמי פלגאי ניקום וופיכך פי' ר"ת ז"ל אשמאי שהוא בור כדמתרגמינן והאדמה לא תשם וארעא לא תבור וקרינן נמי לפתחים שאין להם מזוזה ומשקוף פתחי שמאי כדאיתא במנחות. תלמוד לומר זקן. אין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל לאו גזירה שוה היא כדברי רש"י ז"ל דאם כן נבעי סמוך כי התם אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דאשכחן זקן בלשון חכם:

רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איכא בינייהו דיניק וחכים לתנא קמא יניק וחכים לא. ולרבי יוסי הגלילי. אפילו יניק וחכים כיון שקנה בחכמה. תמיהא מילתא לרבי יוסי הגלילי שיבה דכתב רחמנא למה לי דאי חכים אפי' יניק נמי ואי לא חכים כי הוי זקן ובעל שיבה מאי הוה דהא לא אשכחן מאן דמחייב קימה לזקן אשמאי אלא איסי בן יהודה בלחוד. תירצו בתוספת דאיצטריך לאשמעינן דיניק וחכים מחייב בכבוד זקן וחכים ואע"ג דתלמידי חכמים אין עומדין זה מפני זה כשהם שוים בחכמה כדאמרי' התם תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעין זה על זה משום דלמדים כל אחד מחבירו והוה ליה כרבו הא לאו הכי אין עומדים זה מפני זה כשהם שוים בחכמה הכא דזקן וחכם עומדים מפניו יניק וחכים. ונכון הוא. והא דאמרינן ברבו שאינו מובהק שעומד מלפניו ארבע אמות ק"ל תיפוק לי' דהוה תלמידי חכמים והר"ר אליעזר ממיץ היה מדקדק מכאן שאין חיוב עמידה בפני תלמידי חכמים מדאורייתא אלא מדרבנן כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין. ואין זה נכון אלא דבתלמידו אפילו הן שוים או גדול ממנו חייב לעמוד בפניו דאלו מדין תלמיד חכם היה פטור וכדאמרן:

ותנא קמא אין הכי נמי והא דפלגינהו משום דבעי למסמך זקן לויראת. פי' למדרש מיניה לזקן שלא יטריח ואע"ג דאכתי מצי למכתב תקום והדרת מפני שיבה זקן ויראת אפי' הכי לא משמע שפיר דאתא למדרש זקן ויראת כי השתא דפלגיה משיבה ואסמכיה לויראת:

והא דאמרינן מדלא כתיב תקום והדרת תרי זימני חד לזקן וחד לשיבה ש"מ חד הוא שיבה זקן דהוה זקן וחכם היינו למימרא דהכי הוה מוכיח טפי ולא סגיא דלא נכתביה רחמנא תרי זימנא כדי שלא נטעה לומר דחד היא כיון שהדבר קרוב לטעות בו. מיהו מודה היא דבעלמא כי כל האי גוונא דרשינן לפניו ולאחריו כאלו היה כתיב תרי זימני כדאמרי' גבי ריבית דבין אוכל בין כסף אסור בנשך ובתרבית ואע"ג דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ודרשינן ליה לפניו ולאחריו את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית בנשך ובמרבית לא תתן אכלך וכן בדוכתי אחריני אלא דהכא סבר תנא קמא שלא היה לו לכתוב לסתום אלא לפרש מדלא פירש שמע מינה חד הוא ורבי יוסי סבר דהא נמי תרי נינהו ומקרא נדרש לפניו ולאחריו כך פירש רבינו והנכון כמו שכתבו בתוספות דהכא ליכא למימר דתקום והדרת קאי אכל חד וחד משום דלא שייך לשון מפני גבי הדור ולא שייך לשון פני גבי קימה אלא גבי קימה שייך מפני כדכתיב לקום מפניך וגבי הדור שייך פני:

דף לג.

אין בעלי אומניות רשאין לקום מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם יש שפי' דהאי אין רשאין לאו דוקא דאמאי לא אלא פירושו אין חייבין ויש כיוצא בו בתלמוד וחוב מתרגמינן רשו וכיוצא בו מפרש הא דאמרינן אין תלמיד רשאי לעמוד בפני רבו שרצה לומר אינו חייב ואקשינן מדתנן כל בעלי אומניות עומדין מפניהם שפירוש חייבין לעמוד וכן פר"ת ז"ל. ויש שפירשו רשאין ממש ואיירי כשעושין לאחרים וכיון דבמלאכת אחרים אינם רשאין במלאכת עצמם אינם חייבין ואקשי' להאי דיוקא מדתנן כל בעלי אומניות חייבין לעמוד מפניהם אלמא במלאכת עצמם חייבין אי נמי מדתנן כל בעלי לרבות אפי' עושין מלאכת אחרים. ומסתברא דלעולם אין רשאין ממש ואפי' מלאכת עצמם ולפי שידעו חכמים שכל אדם עושה בזה לפנים משורת הדין והיו עומדין מפניהם אף על פי שאינם חייבין והיה להם ביטול ממלאכתם אמרו שלא יהיו רשאין. כצ"ל וכן הודה לי רבי נר"ו:

אמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה דכל שיבה במשמע ואפילו זקן אשמאי והוי יודע דעל כרחין איסי בן יהודה מודה לרבי יוסי הגלילי ביניק וחכים דאי לא זקן דקרא במאי מוקים ליה אלא ע"כ ביניק וחכים והכי סוגיין בכל דוכתי כדאמרינן בגיטין ניקום מקמיה דבר אוריין הא ואמרינן נמי לקמן מפני למודיה עומדים. ומיהו מסתברא שלא אמרו מפני זקן אשמאי אלא כשהוא לפי כבודו של אידך אבל אם האחר חכם ואינה לפי כבודו

לו וכן אתה אומר ביניק וחכים שאם האחר זקן חכם ואינו לפי כבודו פטור וכדאמרינן לקמן חדא דאתון חכימין ואנא חבר שאין התלמוד תבר עומד בפני מי שקטן ממנו ולא מפני מי ששוה לו ואמרינן נמי שאני רב יחזקאל דבר מעשים הוה דאפי' מר שמואל קאי מקמי' פי' וכיון דהוה בר מעשום הוה לי' לשמואל זקן לפי כבודו ומה שתרגם אונקלוס מפני שיבה תקום מן קדם דסבר באורייתא אע"ג דקי"ל כאיסי בן יהודה דכל שיבה במשמע פריש לה הכי לאשמעינן קימה אפי' ליניק וחכים כדברי רבי יוסי הגלילי:

ואימא מוראות רבית ואימא מוראות משקלות לא אשכחן בשום דוכתא מוראה במשקולת בהדיא ובתוספות פרשו דגבי רבית כתיב מוראה וכן נמי בפרק משקולות כתיב לי' ויראת מאלהיך וסמוך ליה איפה שלימה וצדק וההוא מוראה נדרש לפניו ולאחריו ואית דגרסי מוראות מכשולות ומפרשי לה דהיינו דכתיב ויראת מאלהיך דכתיב בפסוק ולפני עור לא תתן מכשול ולא מצינו גירסא זו בספרים שלנו:

כך היא הגירסא במסכת נגעים הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור וכן באבן המנוגעת ואם הניחה הרי זה טמא. ובתורת כהנים נמי הכי איתא אלא דגרסי התם יושב במקום עומד וכלהו חדא היא ואע"ג דגבי זב ומצורע כתיב מחוץ למחנה מושבו אינו לשון ישיבה ממש אלא לשון עכבה ואשכחו דכותיה טובא כדכתיב ותשבו בקדש ימים רבים. וכתבו בתוספות דדוקא באילן הוא דתליא מילתא בעכוב דלא כתיב ביה ביאה אבל בית דכתיב ביה ביאה כדכתיב והבא אל הבית לא בעינן ביה עיכוב והיינו דתנן במסכת נגעים טהור שהכניס ראשו ורובו בבית נטמא וטמא שהכניס ראשו ורובו בבית טהור טמאהו. והא דמשמע מהא מתני' ובשאר דוכת' ומן הכתיב ג"כ שהמצורע מטמא באהל כמת מ"מ אינו מביא את הטומאה בפותח טפח כמת אלא כיון שיש מחיצה עשרה בינו ובין העם אין טומאה עוברת וכן היא במשניות מסכת אהלות בפירוש וכן האבן המנוגעת פי' הא קמ"ל דלא אמרינן אבן לאו מדעתה אזלא וכמאן דמעכבא דמיא ואסיקנא דרכוב כמהלך דמי:

דף לג:

הא דאמרינן חכם עובר עומד מלפניו ד"א. פי' ר"י ז"ל שלא נאמרו דברים אלא שלא בבהמ"ד אבל בבהמ"ד סדר אחר יש בדבר כדאיתא בהוריות וכמו שהבי' רבינו אלפסי ז"ל בהלכיותיו ותו לא מידי:

תנו רבנן איזו היא מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה ולולב ושופר ואי זו היא מצות עשה שלא הזמן גרמא מזוזה מעקה אבדה ושלוח הקן. פי' לאו דוקא הני דהא איכא נמי

אחריני דבמצות עשה שהזמן גרמא איכא תפילין וראיה ובמצוות עשה שלא הזמן גרמא איכא מורא וכיבוד ביכורים חלה כסוי הדם ואחריני טובא אלא דתנא ברא תנא ושייר והיינו דלא קתני אלא דמשמע דוקא אלא כגון קתני דמשמע דאיכא נמי אחריני והא דלא קתני ציצית לא ברישא ולא בסיפא משום דהוי בפלוגתא דר"ש ורבנן דלרבנן דסבירא להו דלילה נמי הוי זמן ציצית הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא דנשים חייבות אליבא דרבנן ופליג עלה רבי שמעון דאזדא לטעמיה דסבר לילה לאו זמן ציצית הוא והוי מצוות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ובפלוגתא לא קא מיירי. מיהו בתוספתא חשיב לה בהדי מצות שלא הזמן גרמא דנשים חייבות אליבא דרבנן ופליג עליה רבי שמעון דאזדא לטעמיה דאמרינן דסבר לילה לאו זמן ציצית והוי מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות:

ואיכא נוסחי בגמרא דילן דחשביה לה ברישא ואתיא כרבי שמעון דהלכתא כוותיה בסוגיין בכולן תלמודא כוותיה כדאמרינן התם גבי הא דתניא סדין בציצית בית שמאי פוטרים ובית הלל מחייבים מאי טעמא דבית שמאי גזיר' משום כסות לילה והכי נמי מוכח בכמה דוכתי:

וקשה לן אמאי נשים פטורות מציצית אפילו לרבי שמעון דהא דרשינן סמוכים דציצית וכלאים למיפטר כלאים בציצית וא"כ טמא נמי כל שישנו בבל תלבש שעטנז ישנו בגדילים תעשה לך וכל שאינו בבל תלבש שעטנז אינו גדילים תעשה לך והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תלבש שעטנז דהא מצות לא תעשה היא איתנהו נמי בגדילים תעשה לך דהא דכותה דרשינן גבי מצה דאע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות בה דאמרינן כל שישנו בבל תאכל עליו חמץ ישנו בקום אכול מצה כדאיתא בפסחים. ואיכא למימר דבשלמא גבי מצה כיון דליכא למידרש מילתא אחריתי גבי ההיא סמיכותא דרשינן הכי אבל בסמוכין דציצית וכלאים כיון דאיכא למידרש ביה למיפטר כלאים בציצית תו לא דרשינן ביה אידך דאתי לסתור הכלל שבידינו דכל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ובהא רהטא שמעתין כדבעינן למימר קמן. והא דמחייב נשים באבדה ומעקה ושליח הקן משום דהוה מצות עשה שלא הזמן גרמא:

דף לד.

תמיהא מילתא ל"ל לחיובינהו בהו מהאי טעמא תיפוק ליה דאית בכל חד מיניהו לא תעשה ונשים חייבות בכל לא תעשה באבידה כתיב לא תוכל להתעלם ובמעקה כתיב לא תשים דמים בביתך ובשלוח הקן כתיב לא תקח האם על הבנים:

תירצו בתוספות דאיצטרך דזימנין דלית בהו לא תעשה ומשכחת לה באבדה כשנטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ואחר יאוש נמלך עליה שלא להחזירה דהשתא ליכא לאו דלא תוכל להתעלם כדאיתא בפרק אלו מציאות ואיכא משום השב תשיבם ומשכחת לה במעקה שבנה ביתו על דעת לעשות לה מעקה ואח"כ נמלך שלא לעשות בו מעקה ואיכא עשה דועשית וליכא לאו דלא תשים דמים בביתך ובשלוח הקן נמי משכחת לה כשנטל האם על דעת לשלח' ונמלך שלא לשלח' דאיכא עשה דשלח תשלח וליכא לאו דלא תקח האם על הבנים ובכי האי גוונא דליכא לא תעשה ואיכא עשה איצטרך לחיוביה נשים בהו משום דהוו מצות עשה שלא הזמן גרמא ונכון היא. ורבינו הגדול ז"ל תירץ דבהני אע"ג דאיתנהו לא תעשה אין העיקר אלא בעשה שבהם ולא אתי לא תעשה אלא לקיומיה לעשה דבמעקה כתיב ועשית מעקה לגגך ובו הרצון והכוונה ואחר כך ולא תשים דמים בביתך כלומר לא תעכב מלעשות מצוה זו וכן בשלוח הקן לא תקח האם לעצמך רק שלח תשלח וכיון דעשה היא עיקר אלו היו נשים פטורות מן העשה היו פטורות מלאו שבו שאין הלאו אלא קיום עשה שבו וגם זה נכון:

הא דחשבינן תפילין מצוות עשה שהזמן גרמא דאפילו למאן דאמר מצוותן בלילה הא איכא שבתות דמים טובים שאין נוהגין בהן:

הא דאמרינן האזרח להוציא את הנשים כבר פרישנא בדוכתיה דכל היכא דלישנא בלא ה"א משמע מיעוטא אתי ה"א לרבות וכל היכא דבלא ה"א משמע ריבוייא אתי ה"א למעט כי הכא דאזרח משמע אפילו נשים אתי ה"א למעט וכן כתבו בתוס'. ודכותה בפ"ק דמגילה גבי מזובו דוק ותשכח וכיוצא בו בפרק מרובה:

דף לד:

סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג המצות קמ"ל. פי' והאי ג"ש דרשינן לה לחייב לאכול כזית פת בסוכה לילה הראשון מדין סוכה דומיא דחיוב לילה הראשון של פסח לאכול כזית מצה וכדכתיבנא בדוכתא וכיון דאיכא למדר' הא תו לא דרשינן ליה לחיובינהו בסוכה שהיא מעש"ג דאע"ג דג"ש דעלמא דרשי' לה בכל מידי דאפשר הכא לא דרשינן ליה לסתור הכלל שבידינו הכתוב שממעט נשים וכדכתיבנא לעיל:

ואדילפינן תפילין לפטורא לילף משמחה לחיובא. פירוש דהא ק"ל דכל היכא דאיכא למידרש לקולא ולחומרא לחומרא דרשי' לקולא ל"ד:

ומהדרינן אשה בעלה משמחה. פירש"י ז"ל אין אשה חייבת בשמחה אלא שחייב בעלה לשמחה. ולא נהירא דהא מנינן לה לעיל בהדי מצות דנשים חייבות ותו דאביי גופא

אמר במסכת חגיגה דאשה חייב' בשמחה דאמרינן גבי קטן ועד האידנא מאן אתייה אמר אביי עד האידנא דאימיה מחייב בשמחה אייתיתיה אימיה ונראה לפרש דה"ק דמשמחה ליכא למגמר דשאני שמחה שלא חייבה תורה בה הנשים אלא ע"י בעלה משא"כ באידך דלא תלו בבעל כלל. כנ"ל. והאי שמחה דאמרינן בכל דוכתא בזמן שב"ה קיים הוא בבשר כלומר בשנמי שמחה שאין נאכלין אלא בירושלים וכדמוכח בההיא דלעיל גבי קטן דבעי לאתוי' בירושלים ובזמן שאין ב"ה קיים בבבל בבגדי צבעונים ובא"י בבגדי פשתן המגוהצין כדאיתא התם וכן עיקר. א"ה תפילין וראיה נמי להוי להו שכה"כ פירוש בשלמא לדידי לא הוה שכה"כ דתפילין לא גמרו מראי' דה"א דאיתקש למזוזה לחיובא וראיה לא גמר מתפילין דה"א נילף ראיה ראיה מהקהל אלא לדידך לכתוב תפילין ונגמר מינה ראיה לפטורה דהא לא דרשת את ראיה ראיה מהקהל לחיובא דאלו סבירא לך דדרשינן ראיה ראיה לג"ש היכא אמרת דהוה מצה והקהל שכה"כ דהא לא גמר הקהל ממצה משום דדרשי' ראיה ראיה מעולת ראיה ומדלא חיישת להא שמעינן דלית לך ג"ש דראיה ראיה והיינו דמהדרינן דלעולם הוה דרשינן ראיה ראיה ואי לאו דכ' רחמנא ראיה הוה גמר מהקהל ואפילו הכי לא איצטרך למיכתב חיובא דנשים בהקהל דממצה גמרינן ולא דייקינן ג"ש בראיה ראייה בהא מיהת דאתי ק"ו ומפיק לן מינה דכיון דטפלי' חייבין בהקהל כ"ש נשים וכיון דלא הוה צריך לחיוביה נשים בהקהל ואכתביה הוה להו שכה"כ ואין מלמדין:

ונילף מת"ת וכי תימא והיכי שבקינן למגמר ממורא לחומרא וגמרינן מת"ת לקולא דהא כל היכא דאיכא למידרש לקולא לחומרא דרשינן ולקולא לא דרשינן ואיכא למימר דקסבר דממורא ליכא למגמר דשאני מורא דחמיר טובא שהוקש כבודו לכבודו המקום דהא מה"ט הוה ס"ד דלידחי עשה דמורא עשה ול"ת דאבדה אי לאו משום דכתיב אני ה' כלכם חייבין בכבודי כדאיתא בפרק אלו מציאות מה שאין כן בעשה דעלמא דלא דחי עשה ולא תעשה וכיון דחמיר כולי האי לא גמרינן מיניה לחומרא לאידך דלא חמירי כוותיה וגמרינן מתלמוד תורה כל היכא דאפשר:

דף לה.

ולרבי יוחנן דאמר על שניהם כו'. ואי קשיא לך ואמאי לא פרכינן לרבנן דלהוו מורא ומזוזה שני כתובים הבאים כאחד ואיכא למימר דאי כתב רחמנא מזוזה ולא כתב מורא הוה אמינא איש סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות מאי אמרת לכתוב מורא ולא לכתוב מזוזה אמינא לך אין הכי נמי ולא כתב רחמנא חיובא דנשים במזוזה

בהדיא אלא דאיידי דכתב רחמנא למען ירבו ימיכם כנותן טעם למצות אשמועינן אגב אורחא שהנשים חייבות בה כיון דבעי חיי וזה מבואר:

הוקשה כל התורה כלה לתפילין ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מכלל דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות. איכא דקשיא ליה מ"ש הכא דגמרינן חיובא לשלא הזמן גרמא מכלל פטורא דאזמן גרמא ומשמע לעיל דאע"ג דגמרינן פטורא לשהזמן גרמא אצטרכינן למגמר חיובא לשלא הזמן גרמא ממורא ולא גמרינן לה מכלל פטורא דשהזמן גרמא ומפרקי לה דלעיל דהוה גמרינן במה מצינו אין לנו אלא מה שלמדנו בלבד ואין לנו ללמוד חיוב מכלל פטור אבל הכא דגמרינן ביה קשה מכיון דחזינא דהני איתקוש לתפילין ואידך לא איתקש שמעינן דמאי דאיתקש הוי כתפילין ואידך דלא איתקוש לא הוי כתפילין ונכון הוא. ומסתבר לי' למימר דהכא לאו מהיקשא דרשינן לגמרי אלא מכיון דאתינא לעיל למגמר במה מצינו ולא מכרעה מילתא שפיר אי גמרינן שהזמן גרמא מתפילין לפטור או ממצה לחיובא ואי גמרינן שלא הזמן גרמא ממורא לחיובא או מת"ת לפטורא למאן דאית ליה שכה"כ מלמדים אתיא היקשא ומכרעה דאית לן למגמר שהזמן גרמא מתפילין לפטורא ושלא הזמן גרמא ממורא לחיובא. ופרכינן ולר"מ דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא מאי איכא למימר. יש מפרשים דר' מאיר נשים חייבות בתפילין ולא נהירא דא"כ מאי קושיא דהא גמרינן לר"מ נמי מצות עשה שלא הזמן גרמא לחיובא בתפילין ומכלל דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וליכא בין הא דר"מ לאוקימתא דידן אלא בענין תפילין בלחוד דלדידן פטורות ולר"מ חייבות אבל בשאר מצות ליכא הפרישא ואנן בשאר מצות קיימינן השתא היכי דיינינן להו:

אבל הנכון דלר"מ נמי תפילין נשים פטורות דגמר מת"ת דאיתקש בפרשה ראשונה ובפרשה שנייה והשתא פרכינן שפיר דלדידי' הוי דינא דשאר מצוות היפך משנתינו דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים פטורות כתפילין ומינה גמרי דמצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות:

ולרבי יהודה דסבר תפילין מצוות עשה כו'. ה"ג משום דהוה מצה ושמחה והקהל ותלמוד תורה ופ"ו ופדיון הבן שני כתובים הבאים האחד ואין מלמדין וה"פ דלרבי יהודה גמרינן מצות עשה שהזמן גרמא לפטורא מראיה ולא גמרינן חיובא ממצה משום דהוה מצה ושמחה והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וכ"ת דשמחה איצטריך משום דבעלה משמחה כדאמרינן לעיל. איכא למימר דרבי יהודה לית ליה האי סברא דאביי וכן נמי לרבי יהודה גמרינן מצות עשה שלא הזמן גרמא ממורא לחיובא ולא

גמרינן מתלמוד תורה לפטורא משום דהוה ת"ת פדיון הבן ופריה ורביה שלשה כתובים הבאים כא' ואין מלמדין:

הא דאמרינן השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כתבו בתוספות דהיינו היכא דכתיב בני ישראל לחוד א"כ אע"ג דכתיב בלשון זכר ה"ה לאשה אבל כל היכא דכתיב בהדיא איש אין אשה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב וכדאמרי' בפרק ד' מיתות גבי מקלל אביו ואמו אין לי אלא איש אשה מניין ואיצטרכינן לרבוייא ולא מייתינן לה מהא דהשוה הכתוב אשה לאיש אע"פ שיש לומר בההוא דמשום דאימעוט אשה גבי כבוד אב ואם משום דאין סיפק בידה לעשות איצטרך קרא לרבויא לקללתם דאי לא לא לכתוב איש כלל ותיתי אשה מן הסתם מהא דהכא וכ"ת דאיצטרך לטומטום ואנדרוגנוס כדאיתא התם הא ודאי בשיגרת לישן נקטינן ליה התם ותו היכא דאיכא אנשים ונשים טומטום ואנדרוגינוס חייבים ממה נפשך ולא מחוור ועוד ראיה לדבריהם מההוא בריש פ"ק דעירכין אמרינן אין לי אלא איש העריך אשה מניין ואיצטרך ריבוייא ובב"ק גבי שור שנגח אמרינן גבי שור שהמית את אדם שהוא חייב מיתה א"ל אלא שור איש שור של אשה מניין ומייתינן ליה מדכתיב שור שור של שבת ואצטרכין לרבויא משום דכתיב ובעל השור נקי לדונו כאיש:

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה יש שפירשו בין לדון בין לידון ומאשר תשים דרשינן ליה דכתב סתמא בין לאנשים ובין לנשים דאלו לפניהם הא דרשינן ליה בסנהדרין לפניהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיוטות. והנכון דכולה שמעת מינה לפני כל ישראל אנשים ונשים ולא לפני עכו"ם וכ"ת רבי יוחנן היכי ממעט מינ' הדיוטות דהא כולהו נשים דישראל לא היו הדיוטות הא לא קשיא דקרא לא ממעט אלא עכו"ם והדיוטות לאו מהכא נפקא כדמוכח בפ"ק דסנהדרין ואשגרת לשון הוה וכדפרישנא בפרק בתרא דגיטין כנ"ל. והא דמרבינן הכא נשים לדון לא תיקשי לן הא דתנן כל הכשר להעיד כשר לדון ואשה אינה כשירה להעיד ואפ"ה כשירה לדון דמתניתן דהתם בזכרים מיירי באיש שכשר להעיד כשר לדון ולא ממעטינן מינה נשים דמקרא מלא דבר הכתוב והיא שפטה את ישראל:

תוספות ויש שפוסלין אותם לדון ומפרש שופטה את ישראל כלומר מנהגת ודברת:

הא דאמרינן משום כפרה חס רחמנא עליה. איכא דקשיא ליה אדרבא אי לאו מרבינן להא מקרא אינה בכלל עונשין ואינה צריכה כפרה ולא קשיא דהא דאי לא הוה אמינא דמעונשין ליכא למיפטרה לגמרי דהא איכא כמה מצות לא תעשה דרבייה רחמנא בהדיא וה"ה לכולהו והלכך רבייה הכא למהוי כאיש אלא לכפרה חס רחמנא עלה. ועד

כאן לא עבדינן צריכותא אלא דמחדא לא אתיא אבל ודאי אתיא חדא מתרתי במה הצד דלא ראו זה כראי זה אלא דכיון דליכא למידרש אמרינן דמילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא כדאמרינן בעלמא וכולהו שארא אתו מהני מביניא:

דף לה:

אי בעי' אימא סברא דהא לית להו זקן. פירוש דקרא כתיב לא תקיפו ואחד ניקף ומקיף במשמע דלהכי כתבה רחמנא בלשון רבים כדכתב הרב ר' אברהם ב"ד במסכת מכות ואע"ג דאתיא כרב אסי התם דאין הניקף לוקח מלקות בלחוד מיעט לה משום דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אבל לא משמע מלאו וזימנין דלוקין כשעשה מעשה שמסייעו או שמקיף עצמו כדאיתא התם. בהדיא דכיון דקרא דלא תקיפו קאי אמקיף וניקף ואין אשה בדין ניקף דהא לית לה זקן ליתא נמי אפילו במקפת לאחרים וזה נכון: **אי בעית אימא מדשני קרא בדיבורו דא"כ נכתוב קרא פאת זקנכם מאי זקנך זקנך ולא זקן אשתך**. פי' מדשני קרא בדבורו דכתיב זקנך בלשון יחיד משמע דלמעוטי זקנך ולא זקן אשתך ואתיא הקפה דאיתקשו לזקן וגמר מיניה דמה השחתה זקנך ולא זקן אשתך אף הקפה נמי אשה פטורה. וכי תימא אדרבה מדשני קרא בדיבוריה דכתב הקפה בלשון רבים פאת ראשיכם וכתב השחתה בלשון יחיד זקנך מכלל דזקנך ולא זקן אשתך דוקא אבל הקפה ראשו וראש אשתו. דאי לא מאי האי דשני קרא בדיבוריה הא לא שני מידי דליכא הפרישה בין ראשיכם לזקנך וא"כ לכתוב כוליה קרא בלשון יחיד ואיכא למימר דאנן הכי קאמרינן דמדשני קרא בדיבוריה שכל הפרשה שלמעלה מפסוק זה בלשון רבים וכתב זקנך בלשון יחיד מכלל דזקנך ולא זקן אשתך וכיון דכן הדרה הקפה דאיתקשו להשחתה וגמרו מיניה דמה השחתה נשים פטורות אף הקפה נשים פטורות: ותמיהא לי מנא לן דהאי דשני קרא בדיבוריה להכי הוא דאתי דלמא כתב הקפה בלשון רבים לרבות הניקף והמקיף והשחתה כתב בלשון יחיד לחייב המגלח והמשחית בלבד לפטור המתגלח. ונימא ליה דבין במגלח בין בשריטה בין בהקפה בכולהו העושה והנעשה שווין ולוקין כשעושין מעשה ולהכי הכתיב בהו בלשון רבים ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכו' וכו' וכן בהשחתה כתיב לשון רבים גבי בני אהרן פאת זקנם לא יגלחו וגמרינן פאת פאת מבני אהרן וכן הוא מפורש בתוספתא המקיף פאת ראשו של חבירו שניהם חייבין וכן היא בפאת זקן ובקרחה ובשריט' וכתוב' קעקע והתם נמי תני' בהדיא שאינו חייב עד שיקפנו בתער וכן הלכה והשתא דאתינן להכי הוקשו השחתה

והקפה זה לזה דמה השחתה נשים פטורות אף הקפה נשים פטורות ומה הקפה אחד המקיף ואחד הניקף כדכתיב ראשיכם בלשון רבים אף השחתה א' המשחי' וא' הנשחת: הא דאמרינן זקן האשה והחרס דמשמע דסריס יש לו זקן ואלו בעלמא מנינן הסימני סריס שאין לו זקן איכא למימר דהאי בסריס אדם וההיא בסריס חמה שיש לו זקן לאחר עשרים שנה:

שריטה וגדידה אחת היא. פי' דכל חד מינייהו משמע בין ביד בין בכלי ובכל חד מינייהו חייב שתים משום שריטה ומשום גדידה וכן הלכה. מיהו דוקא גדידה ושריטה אסורה אבל הכאה על בשרו שרי כדאמרינן בסנהדרין ברבי עקיבא על רבי אליעזר שהיה מכה על בשרו עד שדמו שותת לארץ:

דף לו.

אמר אביי היינו טעמא דאיסי דגמר קרחה קרחה מבני אהרן כו' עד הוה אמינא לה יטמא הפסיק הענין. פי' שהרי בלה יטמא אנשים ונשים שווין וכיון דכן תו לא דרשינן בשאר הפרשה הבאה לאחר כן בני אהרן ולא בנות אהרן אהניא השתא ג"ש שללמד שלא הפסיק ופרכינן אי משום ג"ש להכי הוא פי' דאע"ג דבעלמא כל היכא דאמרינן ג"ש לגמרי דרשינן לה לכל מילי שאני הכא דאי דרשי' קרחה קרחה לפטור נשים נסתר הכלל שבידינו דבמצות לא תעשה נשים חייבות וכדכתיבנא לעיל:

וקשיא ליה לרב ר' אברהם בר דוד ז"ל למה לן ג"ש דקרחה קרחה לפטור נשים נדרוש ג"ש דפאת פאת כדדריש אביי גופה לעיל לפטור נשים מהשחתה ואיכא למימר דהא קי"ל שאין אדם דן ג"ש אלא אם כן קבלה מרבו ורבנן דלעיל גמירי ג"ש דפאת פאת אבל איסי בן הודה לא גמר פאת פאת אלא קרחה קרחה א"נ דפאת פאת מוקים לה לכדתניא יכול גלחו במספרים וכו' ולית ליה הא ددחינן לעיל דלכתוב בקרא את שבזקנך והכי קים ליה לאביי ושמע לה נמי מדלא פטר נשים מגדידה אלא מקרחה לחוד אלמא ג"ש קרחה קרחה היא דאי פאת פאת מנא ליה לרבות גדידה ולהוציא קרחה דהא פאת הכתוב בבני אהרן הטילו הכתוב בין קרחה לשריטה הלכך רבכן דדרשי פאת פאת גמרינן מינ' דבני אהרן אכוליה ענייא הוא דכתיב ומה התם נשים אף כאן נשים פטורות ואפילו הכי חייבות בקרחה ובגדידה משום כי עם קדוש דקאי בין אקרחה בין אגדידה וכי כתיב בנים אתם למאי דתניא לקמן בזמן שאתם עושים רצונו של מקום וליה להו ג"ש דקרחה ואיסי גמיר ג"ש דקרחה קרחה ודריש מינה דכי כתיב בני אהרן אכוליה פרשה כתיב

ואפילו אקרחה וה"ה להשחתה ומה התם נשים פטורית אף כלן נשים פטורות אבל בגדידה חייבת משום כי עם קדוש והרי זה נכון:

דתניא לא יקרחו יכול מלא יהא חייב כו'. עד לחייב על כל קרחה וקרחה פי' התם במסכת מכות הוינן היכי דמי אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא בזה אחר זה ובהתראה אחת חמש מי מחייב והתנן הנזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשקה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת כלומר ולא משמע דנימא דאתא קרחה לחיובה חמש התראות כאחת ולהוציאו מכלל שאר דיני תורה ואוקימנא דסך חמש אצבעותיו נשא ואותבינהו בבת אחת בחמש מקומות דהשתא אפי' התראה אחת חשיבא התראה לכל חדא וחדא שיעור קרחה כדי שיראה מראשו א"ד כגריס ואיכא דאמרי שתי שערות ודוקא למלקות אבל לאיסורא אסור למתלש כלל והנשים אסורות בו דלית הלכתא כאיסי בן יהודה ובירושלמי רב יהודה מפקיד לחבריה פקדון נשיכון כד יהון קיימין אל מתיא דלא ליתלשון בשעריהן כלל שלא יבואו לידו קרחה:

ואביי מ"ט לא אמר כרבא תפילין גופייהו מקרחה למד מה להלן בגובה של ראש אף כאן בגובה של ראש. וכ"ת נילף נמי קרחה מתפילין לפטור נשים א"כ הוה ליה לסתור כלל מצות עשה שלא הזמן גרמא דנשים חייבות ואין אנו דורשין ג"ש לסתור כל היכא דאיכא למדרש בה מידי כדכתיבנא לעיל:

מתניתין הסמיכות והתניפות כו'. גמרינן לה בגמרא בכל חד מינייהו מיעוטא דנשים וכ"ת ותיפוק ליה דהוה להו ביום ולא בלילה וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ואיכא למימר דכי אמרינן מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות במצות שבחובה לגמרי דכי מטי זמן חיוביה לא סגיא דלא לקיומינהו אבל הנהו אינן בחובה לגמרי אלא שבאין להכשיר קרבנו אם ירצה שיעלה לו לרצין והוה אמינא דאחד אנשים ואחד נשים שוין קמ"ל:

וההזאות. פי' כל זריקת דמים בכלל דבן צאן דכתיב וזרקו בני אהרן בין שאר ההזאות והיינו דלא קתני והזריקות מפני שהיא בכלל ההזאות ואע"ג דאוקימנא בגמרא בהזאות דבן עוף דלא כתיב ביה בני אהרן לאו למימרא דמיירי בבן עוף דוקא אלא לומר דכיון דלא קתני זריקות וקתני הזאת ודאי לא לזריקת בן צאן בלבד אתי אלא אף הזאת בן עוף בכלל דכתיב בה לשון הזאה כדכתיב והזה מדם החטאת. והא דלא תני מתני' יציקות ובלילות ופתיות ומליחות מפני שכשרות בזר וכיון שכן כשרות בנשים. ולא קתני הולכת דם מפני שהוא בכלל קבלת דם דקתני:

גמרא בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. פי' ובמצות לא תעשה דכתיב בני ה"ה דהוה דרשי' ב"י ולא בנות ישראל אלא דהא רבינהו רחמנא מקרא דאיש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם שהשוה אשה לאיש לכל לא תעשה שבתורה וה"ה במצות עשה שלא הזמן גרמא דאע"ג דכתיב בהו בני ישראל אף נשים בכלל דהא אתרבו להו ממורא כדלעיל וכי כתיב בני ישראל אתי למעוטי עכו"ם מיהו מבני אהרן דממעטינן בנות אהרן לא מצינן למימר דאתי למעוטי זרים דהא מהכהנים אימעיטו זרים וכי כתב בני אהרן אתי למעט בנות אהרן:

ואיכא דקשיא ליה היכי אמרינן הכא דכי כתיב בני ישראל ממעט בנות ישראל א"כ היאך נשים נודרות ונודבות קרבן דהא כתיב בפרשה בני ישראל ואיכא למימר דהא רבינהו רחמנא התם מדכתיב איש איש לרבות את עכו"ם שנודרין ונודבין נדרים ונדבות כישראל וכ"ש נשים והא דכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ואפילו הכי כתיב ויבואו האנשים על הנשים ולא קשיא דהתם נשים מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך א"נ דנדבה הוה וכבר נתרבו נשים בנדר ונדבה כדכתיבנא תו קשיא לן בעבודת כהונה אלו שפסולת בזר למה לי מיעוטא דבני אהרן ולא בנות אהרן תיפוק ליה דאפי' בני אהרן במחוסרי בגדים עבודתם פסולה כיון שאין כהונתם עליהן ובנות אהרן לית להו בגדי כהונה. וי"ל דשמא אין בגדי כהונה מעכבין אלא לבני אהרן שנצטוו בהן אבל בנות אהרן שלא נצטוו בבגדי כהונה כלל אינן מעכבין בעבודתן:

הגשה דכתיב הקרב אותה בני אהרן. הקשה ר"ח ז"ל דהא הגשה קודם קמיצה היא והיכי אמרינן במנחות ומקמיצה ואילך מצות כהונה אבל קודם קמיצה כשירה בזר דהא הכא ממעטינן מהגשה אפי' בנות אהרן וכ"ש זרים ותירץ דכי אמרינן התם מקמיצה ואילך מצות כהונה לאו בכל דוכתא דכתיב בה קמיצה אלא מקמיצה של אותה פרשה שאין בה הגשה בבני אהרן ולימד שהבאה ובלילה ויציקה בבעלים אבל הגשה דכתיב בפרשה אחריתי שיש בה קמיצה אע"פ שהוא קודם קמיצה מצותה בבני אהרן ופסולה בנשים ובזרים ולית ליה כמאן דאמר בטמא אותה לאלעזר ולא אחרת לאלעזר אלא כבר פלוגתי' אי דפרה אליעזר ואחיה (חקה) כתיב בה לעיכובא פי' ואפי' בכהן הדיוט פסולה וכ"ש בבנות אהרן. מיהו אורחא דתלמודא הוא בהכי דזימנין דמקשה להדיא אליבא דחד אמורא ומקשה סתמא וכדכתיבנא לעיל בהאי פירקא:

דף לו:

אלא הזאה דבן עוף הקשה הראב"ד ז"ל אמאי לא אוקמו שמן בהזאת של מצורע דכתיב ויצוק על כף הכהן השמאלית והזה באצבעו ותירץ דעדיפא מינה אמרי' דלא כתיב התם כהן בהדיא אלא ביציקה על כפו ובהזאה לא כתיב בהדיא והנכון דלשון הזאה סתם הזאת דמים משמע ולא הזאת שמן מיהו כולם בכלל:

מתניתין כל מצוה שאינה תלוייה כו'. חוץ מן הערלה וכלאים פי' שאע"פ שהן חובת קרקע נוהגת אף בחוצה לארץ פי' כלאים מדברי סופרים וערלה הלכה למשה מסיני כדאיתא בגיטין (לט) ופריך בירושלמי אמאי לא תני חלה פי' וה"ה לתרומה ומעשרות שנוהגין במקצת מקומות שבחוצה לארץ הקרובות לארץ כגון מצרים וכל השנויים במס' ידים ונקיט חלה משום שנוהגין בה אפי' במקומות רחוקים מא"י כדאיתא במתני' דשלש ארצות לחלה אע"ג דההוא מדרבנן הא קתני כלאים דהוה דרבנן ופריך א"ר יוסי לא תנינן אלא דברים שנוהגין בישראל ובעכו"ם אבל בחלה בישראל נוהגת ובעכו"ם א"נ ושמעינן מהכא אגב אורחין שהערלה נוהגת אפילו בשל עכו"ם והכי נמי איתא בתוספתא בהדיא עכו"ם שנטע חייב בערלה וכן ביבמות בסופו עכו"ם שהביא פירות בשוק ואמר של ערלה הן של עזקה הם אינו נאמן טעמו דאינו נאמן משום דלהשביח מקחו קאמר הא אלו ידעינן ודאי דערלה הוא אסור והן הא שנוייא בפירוש במסכת ערלה. הערלה וכלאי הכרם שוים בין בעכו"ם בין בישראל ובמסכת ע"ז נמי אמרינן מפני מה אסרו גבינות העכו"ם מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה בכל הני משמע שערלה נוהגת בשל עכו"ם וא"כ תקשה לן הא דאמרי' בת"כ ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם: וי"ל דהתם לא ממעט אלא מה שנטעו עכו"ם בארץ קודם שיכנסו ישראל לארץ שאין ערלה נוהגת בו ואסיקנא בגמרא דאפילו למאן דאמר דערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני כך נאמרה הלכה דודאי אסורה אבל ספיקא מותר ויורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט וכרם רבעי אינו נוהג בחוצה לארץ כלל ואינו צריך פדיון וכן היא בירושלמי וכן קבלתי מפי מורי נר"ו בשם רבו ז"ל ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל:

רבי אליעזר אומר אף החדש כלומר נוהג בחוצה לארץ מן התורה דמושב בכל מקום שאתם יושבים משמע והלכתא כותיה דסתם לן תנא כותיה החדש אסור מן התורה בכל מקום והכי איתא במנחות דחדש אסור בזמן הזה עד נהגו תמניסר משום ספיקא:

דף לז.

מנא הני מילי דתנו רבנן אלה החוקים כו'. עד צא ולמד ממה שאמר בענין אבד תאבדון כו' מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ אף כל שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. הקשה רבינו הגדול הרהב"ן זצ"ל והא ע"ז שהוא חובת הגוף דהיינו שלא לעבוד ע"ז לא כתיב בהאי עניינא כלל ואין הכתוב מדבר אלא לעוקר ע"ז לומר שאנו חייבין לעקרא ולשרש אחריה וההיא ודאי אינו אלא בארץ כדכתיב קרא בהדיא אשר אתם יורשים אותה ואת אלהיהם אין אנו חייבין לעקרה ולשרש אחריה. ותירץ הוא ז"ל דאפשר שאנו למדין ממה שאמר בפרשה לא תעשון כן לאלהיכם כי אם אל המקום ויש בכלל זה איסור במות בחוצה לארץ. וכי תימא איסור במות הוה ליה למנקט והיכי נקט ע"ז ואיכא למימר דכיון דהאי דינא איתיה בע"ז דעלמא האסורה בכל מקום והכתוב מדבר בע"ז נקט ע"ז שדינה מפורש יותר ולא דק. אי נמי דהא ע"ז לאו ע"ז ממש אלא עבודה שזרה ממקומה שאינה במקום אשר בחר אלא בבמות וכדאמרינין בעלמא יעבוד אדם ע"ז ואל יצטרך לבריות ופרישנא ע"ז שזרה ממנו. מפי מורי נר"ו:

הא דמקשינן לעיל הרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהם ביאה ונוהגת בחוצה לארץ. פירש"י דאשכחן רבנן דבבל דמנחי תפילין ואינו נכון דדלמא מדרבנן הוא דנהיגי בהו ולא מדאורייתא. ומה שכתב ג"כ דפטר רחם חובת הגוף אינו מחוור דאכתי לא נחתינן להההוא טעמא. אבל הנכון כמו שפירשו בירושלמי אלה החוקים והמשפטים אלו הדינין שומע אני בארץ יכול אפי' ת"ת ותפילין כשהוא אומר ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה ושמתם את דברי אלה והיו לטוטפת בין עיניכם ולמדתם אותם הא למדת לתלמוד תורה ותפילין שנוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ ע"כ. והיינו דפרכינן מתפילין ומתפילין ילפי' לפטר חמור דהא כי הדדי כתיבי ואיתקוש כך פירשו בתוספת:

איבעיא להו עד ללמדך שכל מקום שנאמר מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה. פי' גבי פרשת נסכים קאי בפ' שלח לך שחייב' תורה נסכים בקרבן יחיד וכתיב ביה כי תבואו אל הארץ אל ארץ מושבותיכם ואומר ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' ויליף רבי ישמעאל בשחיטת קדשים מקראי שלא נאמרה בפרשה זו להטעין נסכים בקרבן יחיד אלא בקרבן הקרב בבמות ציבור כדכתיב אשר אני נותן לכם במה הנוהגת בכולכם אבל בבמות יחיד בזמן היתר הבמות אין טעון נסכים לקרבן יחיד וכיון דכן הא דכתיב מושב לא משמע כל מקום שאתה יושבים שהרי אין במות ציבור אלא במקום אחד אלא ודאי הכי משמע מושב לאחר ירושה וישיבה שאפילו בבמות ציבור אין נסכים טעונין בקרבן

יחיד אלא בבמות ציבור כגון משכן שילה לאחר ירושה וישיבה וכן בנוב וגבעון שהיו אחר שילה אבל לא בבמות גלגל שהיתה בשבע שכבשו ושבע שחלקו וקסבר לא קרבו נסכים במדבר פי' בקרבן יחיד והא דכתיב וזה אשר תעשה על המזבח וגו' ויין לנסך רביעית ההין היא בקרבן ציבור. והיינו דקאמר ללמדך כלומר כיון דכתיב קרא אשר אני נותן להם דהיינו במות ציבור מכלל דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע דאי' כ"מ שאתם יושבים הויא ליה במת יחיד הנעשה בכ"מ בשעת היתר במות לשון רש"י ז"ל:

הא דאמרינן הרי שבת דכתיב בה מושבות. פירש"י ז"ל דהיינו דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם והקשו עליו בתוספות דההוא לבת כהן דלא תידחי שריפה בשבת אתא כדאיתא בסנהדרין לפירוש רבינו תם ז"ל דהאי מושב היינו האי דכתיב בסדר אמור אל הכהנים בפרשת מועדות שבת הוא לה' בכל מושבותיכם והיינו דאמרינן לקמן סד"א הואיל ובענינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש ב"ד קמ"ל דשבת היא מקדשת וקיימא והיינו דאמר התם בסנהדרין מועדי ה' נאמרה שבת בראשית לא נאמרה:

אמר אביי האי תנא דבי ר' ישמעאל דבעי ביאה ומושב מפיק מאידך תנא דבי ר"י דסגי ליה בביאה לחוד דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בתורה ביאות סתם ופרט הכתוב באחת מהן. פירוש גבי מלך דכתיב כי תבואו אל הארץ כו' וירשת וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך וכו' ואידך לכתוב רחמנא מלך ואנא אמינא ביכורים דקא מתהני לאלתר. קשה מאי קאמר דהא אמרינן דאי כתב הכי הוה אמינא ביכורים דקא מתהני לאלתר. וי"ל דלא ניחא לי' לאידך הא משום דקשיא דהרי תרומות ומעשרות דקא מתהני ולא הוה לאלתר אלא לאחר ירושה וישיבה ואם כן נכתוב מלך ולא בעי ביכורים והיינו דמהדרינן דאי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דהוה אמינא ביכורים דקא מתהני לאלתר ודקאמרת הרי תרומות ומעשרות דמתהני ואינם לאלתר אדרבה הוה אמינא הרי חלה דקא מתהני והוה לאלתר לקונא וחומרא לחומרא דרשינן כנ"ל:

דף לז:

מושב דכתב רחמנא גבי מצה ומרור למה לי. פירוש ממצה מקשינן ומרור כדי נסבא אגב שטפא דהא אמרינן התם אפי' למ"ד מצה דאורייתא מרור דרבנן:

והא דאמרינן הוה אמינא על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין ליכא פסח לא. תימה היאך אפשר לומר כן דהא כתיב בערב תאכלו מצות וקיימא לן דאהדריה קרא לקבעו חובה בזמן הזה. ויש לומר דסוגיין דהכא כמאן דאמר התם דהאי בערב לטמא

או שהיה בדרך רחוקה איצטריך לחייבו במצה בפסח שני והכי דריש לה התם פסחים דף ק"ך רב אחא בר יעקב:

וכי תימא ולרב אחא בר יעקב דאמר התם מצה בזמן הזה דרבנן האי מושב מאי דרוש ביה דהא ליכא למדרשה לאחר ירושה וישיבה כלל דקודם לכן נתחייבו במצה ואיכא למימר דריש מינה מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו חלות תודה שעשאן לעצמו שאינן נאכלות אלא בירושלים שאינו יוצא בהן בפסח אלמא אקרוב עומר והדר אכול למאן דאמר לאחר ירושה וישיבה ליכלו לאלתר:

ופרקינן לא הוה צריכי. ובירושלמי פריקו לה באנפא אחרינא ומפרשי דהאי ממחרת הפסח היינו יום חמשה עשר ואפילו קודם הקרבת העומר אכול חדש וכדכתיב' בעלמא ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה וההיא יום חמשה עשר הוה ובלשון הזה אמרו שם במסכת חלה התיב רבי בון בר כהנא והא כתיב ויאכלו מעבור הארץ לאו בששה עשר כלומר אלמא בחדש מיתסר מדלא אכלו מיניה בחמשה עשר לצאת ידי מצה התיב רבי אליעזר ברבי יוסי קומי רבי דוסא והא כתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לאו בחמשה עשר כלומר הכי נמי בחמשה עשר אכלו ממנו לחובת מצה של לילה הראשון אבל לא קודם לכן דלא הוה צריכי והא דלא פריש הכי בגמרא דילן משום דמשמע לן דממחרת הפסח אפילו יהא במשמע יום חמשה עשר לא משמע אלא ביום אבל לא בלילה של ט"ו דההוא לא מיקרי ממחרת הפסח וכיון דלא משמע אלא ביום אכתי קשיא אמאי לא יאכלו מיניה בלילה לחובת מצה אלא ודאי היינו יום ששה עשר והתם דכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל שהוא יום ט"ו הוא ומשמע בירושלמי דקרא ממחרת הפסח אפי' ליל חמשה עשר היינו מחרתו של שחיטת הפסח שהוא בי"ד ולא משמע הכי בגמ' דילן דסתם מחרת הפסח ממחרת אכילתו היא ולא ממחרת שחיטתו:

והשתא דאתינן להכי קשיא לן מאי האי דמפרקינן הכא לא הוה צריכו דהא הוי צריכא ליה לחובת מצה של ליל הראשון שאינה אלא מחמשת המינים תירצו בתוספות דאין הכי נמי דאכלו מיניה בליל הפסח לחובת מצה כזית והדר אכלי מן כל הלילה ויום חמשה עשר ואחר כך יום ששה עשר אכלו חדש בלא הפסק וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלי בלא הפסק:

דף לח.

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ונהגות בין בארץ בין בח"ל וה"ה שינהגו ומה חדש שהוא קל שאין איסורו איסור עולם. פירש"י זכרונו לברכה שאין איסורו אלא עד ששה עשר ואחרי כן מותר ואין איסורו איסור הנאה דהא תנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמתו ויש היתר לאיסורו שאפי' ביום ששה עשר עצמו מותר לאחר הקרבת העומר כלאים שאיסורו איסור עולם וה"ה לערלה בב' שאסורה איסור הנאה ואין היתר לאיסורה שאין היתר לפדות ערלה לעולם אבל אין איסורה איסור עולם שהרי פירות אילן זה שלאחר שלש מותרות ואין איסור אילן זה איסור עולם וקרוב לזה פירש רבינו חננאל שיש היתר לאיסירו שאפילו החדש שנקצר קודם לעומר הרי הוא מותר לאחר הקרבת העומר מה שאין כן בפירות הערלה שחנטו תוך שלש שאסורין לאחר שלשה ואין איסורו איסור עולם שתבואת שדה זו מותרת לאחר הקרבת העומר וה"ה דפירות אילן זה לאחר שלש מותרים אין דין ערלה נוהג בו:

והקשה עליו ר"ת ז"ל שהרי ערלה זו ממה שנאסר בה איסור עולם דפירות של תוך שלש שנקראי' ערלה אינם מותרים לעולם ושלאחר שלשה לא נאסרו מעולם ואין דין ערלה בהם והאילן עצמו לא נאסר מעולם. ולפיכך פירש הוא ז"ל דערלה איסורה איסור עולם אבל יש היתר לאיסורה שהרי פירות רבעי איסורה משום ערלה כל זמן שלא נפדו ולאחר פדיון מותרים:

ויש שפירשו יש היתר לאיסורו שיש היתר מעשה לאיסורו כלומר שהוא מותר להביא איסור זה לעולם שמותר לזרוע תבואתו קודם העומר אע"פ שיש לה לאסור בחדש וכן הערלה מותר ליטע אילן זה אע"פ שפירותיו סופן לאסור תוך שלש מדין ערלה מה שאין כן בכלאים שאף הזריעה אסורה בו כדכתיב לא תזרע כלאים:

אבל אין. פירוש זה נכון שהרי בתורת כהנים גרסינן ויש היתר אחר איסורו דאלמא בהיתר הנאה הדברים אמורים ולא בהיתר מעשה שהוא קודם האיסור:

רבי אליעזר אומר כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ כלומר שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ וכל מצוה שנצטוו ישראל לאחר כניסתן לארץ כלומר שהיא חובת קרקע אינם נוהגת אלא בארץ דפליג עליה דאבוה בחדש וערלה וכלאים דאין נוהגין בחוצה לארץ מן התורה אלא מדבריהם כסתם מתניתן:

דף לח:

חוץ מהשמטת כספים ושלוח עבדים שאף ע"פ שנצטוו לאחר כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ קס"ד דהכי קאמר דאע"פ שהן חובת קרקע נוהגת בכל מקום והיינו דפריך השמטת כספים חובת הגוף הוא ופרקי' לא צריכא לכדרבי כלומר הא דאמרי' שנצטוו בשמיטת כספים לאחר כניסתן לארץ לא בעינא למימר שהן חובת קרקע אלא הכי בעינא למימר שלא נצטוו לנהוג בהן אלא לאחר כניסתן לארץ אבל קודם לכן או לאחר שגלו ממנה אין נוהגת בשום מקום ואף על פי כן בזמן שהן נוהגת נוהגת בכל מקום ואפילו בחוצה לארץ כדמפרש ואזיל.

דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחד שמטת קרקע ואחד שמטת כספים. עיקר הפירוש כמו שפירש ר"ת ז"ל דשמטת קרקע היינו יובל שהשדות חוזרות לבעליהן ושמטת כספים היינו שביעית והוא הדין דדכוותיה בחרישה וזריעה של שביעית דדינה ככספים ונקט כספים משום דדמו ליובל כשם שיובל שדות חוזרות לבעליהן ונפקע זכות הלוקח כך השמטת כספים נפקע המלוה מנכסי הלוה וחוזר שעבודו ללוה בזמן שאתה משמט קרקע דהיינו בזמן שבית המקדש קיים וכל יושביה עליה כדכתיב ביובל לכל יושביה אתה משמט שביעית דכספים וחרישה וזריעה אי אתה משמט קרקע ביובל כגון בזמן הזה דלאו כל יושביה עליה אי אתה משמט שביעית והשתא תלי שפיר שמטת כספים ביובל דביובל פשיטא ליה שאין נוהג בזמן הזה כדכתיב לכל יושביה והיינו דמוכחינן התם בפרק השולח דשביעית בזמן הזה אינה משמטת כספים אלא מדרבנן אבל רש"י ז"ל פירש במסכת גיטין דשמטת קרקע היינו חרישה וזריעה של שביעית וליתא כמו שכתבתי שם בס"ד. מפי מורי נר"ו:

תנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום כו'. מאי הלכה רב יהודה אמר שמואל הלכת' מדינא שהנהיגו על פי חכמים בחוצה לארץ ורבי יוחנן אמר הלכה למשה מסיני והלכתא כר' יוחנן. ואסיקנא דכך נאמרה הלכה דודאי אסורה אפי' בשל עכו"ם ספקה מותר אפילו בשל ישראל. והא דאמרינן במסכת ע"ז גבינות של עכו"ם אסורה מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה אע"ג דהא ספקה הוא וספק ערלה מותר בחוצה לארץ מכיון דאסור בארץ ואסרו גבינתם מחמת כך בארץ לא חלקו בגזרתם ואסרו אפי' בחוצה לארץ. והלכתא אין הברכה והרכבה של ערלה נוהגין בחוצה לארץ כלל ואפי' אחר שקצצן דהא פלוגתא דתנאי היא אם נוהגת בהן ערלה בארץ וקיימא לן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לתרץ אבל בארץ נוהגת מן התורה לאחר שקצצן שאינה יונקת מאמה וכדתניא בראש השנה בהדיא. והא דאמרינן התם ונטעתם פרט למבריך

ומרכיב מיירי בהברכה שלא קצצה עדיין שהיא יונקת מאמה ועליה הפוכים ממנה ואמרו בירישלמי כמה דאמרין אינשי מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאיסתכולו ביה ושם נכתבנה בארוכה בע"ה. והלכתא כמר בריה דרבינא דמתני לקולא דאפילו רבי יוחנן מודה בהא שכך הלכה ואם תמצא לומר דפליג בה והא אתיא כשמואל כיון דמר בריה דרבינא סבר כשמואל הלכתא כוותיה כנ"ל:

דף לט.

והא דאמרינן סתום ספיקא ואבד וראה. פי' התר ספקא בצנעה שלא תדרוש כן ברבים כדאמרינן התם בנדרים תנא מסתים לה סתימי ואת דרשת ליה בפירקא:

והא אנן תנן רבי אליעזר אומר אף החדש. פי' ואסיקנא לעיל דלחומרא קאמר דחדש נוהג אפי' בחוצה לארץ מן התורה ומדקתני אף משמע שכן הדין בערלה וכלאים שהם אסורים בחוצה לארץ ופרקינן תני חדש כלומר ופליג בערלה וכלאים דקסבר אין נוהגין בחוצה לארץ כלל אפילו מדרבנן. וכי תימא ואמאי לא שני ליה דכי קתני אף החדש לא קאי אערלה אלא אכלאים לחוד שנוהגין בחוצה לארץ דהא דכותה אמרינן בפרק מקום שנהגו גבי הא דתנן נותנים פאה ללפת ולקפלט ואמרו עליה אף מן הכרוב ואוקימנא דאלפת בלחוד קאי. ואיכא למימר דלא משנינן הכי הכא משום דמשמע לן דליכא לאחמורי בכלאים מדרבנן טפי מערלה וכיון דשרי בערלה הוא הדין בכלאים:

אמר ר' יוחנן לוקין על הכלאים חוצה לארץ דבר תורה והתנן והכלאים מדברי סופרים לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בהרכבה. פי' מתני' בכלאי הכרם דהוי מדרבנן ודר"י בהרכבה וכן הלכתא. והוי יודע שהמעשה הוא שאסור בהרכבה אבל הפרי מותר. חקים שחקקתי כבר פי' בני נח נצטוו על הכלאים כדמוכח בסנהדרין מהכא מיהו היינו לר"א דא"ל הכי בסנהדרין אבל לרבנן דקי"ל כותייהו פירושו שחקקתי כבר במעשה בראשית שנאמר בהם למינהו וכן פירשו בתוס' והא דמשמע הכי משום דכתיב חקתי ברישא והדר תשמרו דמשמע חקתי דמעיקרא תשמרו כדאיתא בסנהדרין:

וכי תימא והא כתיב את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ולא דרשינן הכי ואיכא למימר דשאני התם דמני מצות מברישא וכי כתיב חקתי תשמרו אמצות וחוקים דלעיל מהדר אבל כי כתיבי מצות בתר הכי ומקמי דמני לה למצות אמר את חקתי תשמרו או ושמרתם את חקתי משמע חקתי שחקקתי כבר מורי נר"ו:

מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה כלומר שהיא דבר מסויים ומערב זה בזה להדיא גוף בגוף מה שאין כן בכלאי זרעים וכלאי הכרם ומכאן אזהרה למרכיב אילן שהוא

לוקה משום לאו דשדך לא תזרע ואסור לעשותו על ידי עכו"ם כדאיתא בירושלמי והיינו מדרבנן ולא מצינו איסור במקיים אלא בכלאי הכרם דכתיב בהו לא תזרע תרי זימני כדאיתא התם ומה בהמתך אפי' בחוצה לארץ דהא חובת הגוף היא אף הרכבה אפילו בחוצה לארץ. ואלא הכתיב שדך פירש ובחוצה לארץ אין קנין לישראל דקנין עראי הוא: ומכאן הביא ראיה ר"ת ז"ל דהא דתנן במסכת ע"ז אף במקום שהשכירן לבית דירה אמרו מפני שעכו"ם מכניס לתוכו ע"ז והתורה אמרה לא תביא תועבה אל ביתך דבארץ ישראל קאי אבל בחוצה לארץ מותר דלא קרינא ביה ביתך והדין אמת כמו שכתבנו שם. ואע"ג דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ואפ"ה נוהגת בח"ל התם הא קיי"ל דמזוזה חובת הדר הוא וחובת הגוף חשיב ומאי ביתך דרך ביאתך: ההוא למעוטי זרעים שבחוצה לארץ. כלומר שאין כלאי זרעים נוהגין כלל בחוצה לארץ ולהכי אפקיה רחמנא בלשון זריעה אע"ג דמיירי בהרכבה:

חזינא לההיא גברא דזרע לבי גופני. פי' מין אחד של זרעים ולא גרסי' דזרע חיטי ושערי ומאן דגריס טועה אמר ליה ליתא מר ולשמעתיה פי' שהרי מנדין על איסורין דרבנן וכלאי הכרם אסורים הם מדבריהם אפילו בחוצה לארץ אמר ליה לא צהריתו הא קיימא לן כרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד פי' הא דר"י לענין מלקות הוא ולהתראה ללקות שתים משום כלאי הכרם וכלאי זרעים כדאיתא בירושלמי אבל לענין איסור לא בעי מפולת יד מזרעים וחרצן אלא אפי' זרוע ובא כגון המעביר עציץ נקוב בכרם שיש בו שני מיני זרעים אם הוסיף במאתים אסור כדתנן המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור. ואמרינן בפסחים זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא בתוספות ובכמה משניות מוכיחות שלענין איסור לא בעינן מפולת יד ואין סברא לומר דכולהו דלא כרבי יאשיה אלא ודאי פלוגתא דרבי יאשיה ורבנן דרבי יאשיה בעי לעולם שתי מיני זרעים מלבד הכרם ולענין מלקות בעי כלהו במפולת יד ולענין איסור אפילו בזרוע ובא על הכרם הנטועה כבר ונפקא ליה מדכתיב לא תזרע כרמך כלאים שיהא כלאים לבד כרמך אבל בשדה ליכא למימר הכי שאפילו ליכא שום זרע בעולם נקרא שדה ורבנן לא דרשי הכי וסגי להו במין זרעים אחד עם זרע כרם מיהו לענין מלקות בעי מפולת יד מחטה וחרצן ולענין איסור אפילו זרוע ובא וכלהו מתניתא דאסרי זרוע ובא בתוספות אתו לרבנן במין אחד ולרבי יאשיה בשני מינים (אחד). והלכתא כרבי יאשיה בין למלקות בין לאיסור הפירות והיינו דהכא דזרע מין אחד בכרם לא שמתיה ולא אסרינהו ניהליה דאם איתא דלרבי יאשיה נהי דלא לקי אלא בשני מינים עם הכרם הפירות אסורים בתוספות אחד ממאתים אפילו במין אחד בכרם נהי דלא

שמתיה לאסרינהו נהיליה דנהי דאכתי לא מטי זמן איסורא לפי שלא הגיעו הענבים לפול הלבן מכל מקום כיון שסוף איסור לבא ולקעמו הוא זורע היה לו לאסור מעתה אלא ודאי כדאמרן הלכך מותר לזרוע מין אחד בכרם אפילו בארץ וכרם הנטוע בפחות מד' אמות זורעים בו שני מינים בחוצה לארץ דפלוגתא היא בארץ כדכתיבנא בדוכתיה וכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ וכבר הארכתי בזה כל הצורך במסכת חולין בס"ד. אשתכח השתא שלוקין על הרכבת דין הערלה וכלאי הכרם והרכבת אילן בחוצה לארץ ופירותיו מותרים וכלאי זרעים מותרים בחוצה לארץ אפילו בזריעה וכלאי הכרם בשני מיני זרעים אסורים מדברי סופרים וכרם הנטוע בד' אמות אבל מין אחד מותרים וכרם הנטוע על פחות מד' אמות מותר לזרוע בו שני מינים בחוצה לארץ. מפי מורי נר"ו הלכה למעשה:

דף לט:

הא דאמרינן דעבדין ליה יום טב ויום ביש. פירש"י ז"ל דהא דתנן מטיבין לו היינו לעולם הבא שמטיבין לו בשביל מה שמראים לו ונותנים יום ביש בעולם הזה בעונש מיעוט עבירות שבידו כדאיתא במתני'. והקשה עליו ר"ת ז"ל דאם כן היינו דרבי יעקב דאמר שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואלו אביי לא מוקים בהכי. ולפיכך פי' הוא ז"ל דרוב ימיו טובים בעולם הזה כדקתני מתני' ואם חטא שום חטא נותנים לו ביום ביש בעולם הזה כדי שיתכפר ואותו יום ביש דומה כמי ששרף כל התורה כולה ואח"כ נוחל את הארץ דהיינו העולם הבא ויפה פי' לפי פשטן של דברים אבל יש בהם סוד נסתר לבעלי האמת: אמר מורי נר"ו דהני רבנן דמסרי נפשייהו לקטלא משום ביאת כותי בפרהסיא היה מעשה שאסור מן התורה ובמזיד קנאין פוגעין בו כמעשה שהיה ולפיכך היא בכלל גלוי עריות שיהרג ואל יעבור ואפילו להנאת עצמן ואפילו שלא בשעת הגזירה אבל בצינעה לית בה אסורא דאורייתא כדמוכח במסכת ע"ז ודינו שיעבור ואל יהרג ואם לא עשה כן מתחייב בנפשו ובמקומו הארכתי בזה בס"ד:

דף מ.

זה המסתכל בקשת. פי' לפי שהוא בדמות מראה כבוד ה' כמו שכתוב במרכבת יחזקאל ויש בזה סוד גדול לבעלי האמת רמזו רבינו הגדול בפירושו על התורה:
ויעשה מה שלבו חפץ. פי' בצנעה ואל יחלל שם שמים בפרהסיא במקומות שמכירין אותו שהוא נכבד והוי חלול השם הלכך עדיף ליה כיון דלא מצי כאיף ליצריא כדבפריש

ואזיל ובירושלמי מפרש ויעשה מלשון ועסותם רשעים ולא משמע הכי בגמ' דילן כדמוכח הכא. פירש"י ז"ל לא גרסינן תנן התם מקיפין בחלול השם שאין משנה זו שנויה בשום מקום אלא הכי גרסינן תניא. אבל ר"ח גורס אותו וכתב דמשנה היא במסכת אבות ושמא דעתו משום הא דתנן כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי כלומר נפרע לאלתר ואע"פ שהביאו אותו בכאן שלא כלשונם הכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי ואין לשון הגמרא מוכיח כשחלקו על פי' מקיפין ותו דתינח למר זוטרא אבל למר בריה דרבינא מה ענין זו אצל זו:

דף מ:

נענה רבי עקיבא ואמר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. פי' שהתלמוד שתיהן בו שהוא בעצמו מעשה שהוא מצוה מביא לידי מעשה. והא דאמרי' בפ"ק דב"ק על חזקיהו מלך יהודה שכשמת הביאו ספר תורה והושיבוהו על מטתו אמרו קיים זה מה שכתוב בזה ואמרי' עלה אמר רבה בר חנא כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למשאל שמעתתא כי הוה אזיל לבית הכסא נפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן קיים אמרינן למד לא אמרינן:

ומקשין והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה ופירש"י ז"ל והדר אמר לן חכם שמת אין אומרים למד זה מה שכתוב בזה שזה דבר גדול הוא אלא אומרי' קיים זה מה שכתוב בזה כמו שאמרו בחזקיהו ופריך למימרא דתלמוד עדיף ממעשה והא אמרינן גדול תלמוד שמביא לידי מעשה וכיון שתולה התלמד במעשה אלמא מעשה עדיף שהקטון נתלה בגדול ושמעינן משמעתין דהכא דליתא לפי' של רבינו ז"ל דבהדיא מייתינן ליה הכא לומר שהתלמוד גדול מן המעשה:

אבל עיקר הפירוש שם ברבי יוחנן הוה אזיל לבית הכסא ומשי ידיה ומנח תפילין והדר א"ל מאי דבעו מיניה ויהיב טעמא למילתיה למה מניח תפילין מקמא דלגמרינהו משום הא דתניא גבי חזקיהו קיים זה מה שכתוב בזה קיים אמרינן למד לא אמרינן שהרי חזקיהו שתיהם היו בו ומשבחין אותו בגדולה שבהן דהיינו קיים ופרכינן למימרא דמעשה עדיף והאמר מר גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה אלמא תלמוד עדיף ופרקינן כאן למגמר נפשיה כאן לאגמורי לאחריני דלמגמר נפשיה תלמוד עדיף ששתיהן בו כדאמרן ולאגמורי לאחריני מעשה עדיף והיינו דאמר קיים אמרינן למד לא אמרינן אבל ה"ה דאמרי' למד. מפי מורי נר"ו:

ויש אומרים פסול לעדות פר"ח כשאוכל משל אחרים אבל משל עצמו לא דגרסינן בירושלמי דמעשרות רבי שמעון היה אכיל בשוק חזייה רבי מאיר א"ל אין שבח לת"ח לאכול בשוק ובשל גרמיה ע"כ ומדלא אמר ליה אלא אין שבח מכלל דר' יוחנן דאמר פסול לעדות היינו בשל אחרים ובגוזל פחות משוה פרוטה דאי לא תיפיק ליה דמפסיל משום גזלן ור"ת ז"ל פירש דהכא בפת שהוא גנאי גדול לאכלו ולברך בשוק וההוא דירושלמי בפירות ולת"ח הוא גנאי ולא לאחר. כל שמחזיק בתורה ובמשנה ובדרך ארץ עליו הכתוב אומר והחוט המשולש לא במהרה ינתק:

דף מא.

פרק שני

האיש מקדש את האשה בו ובשלוחו. פי' שליח שעשאו בעדים לקדש לו הן אשה זאת הן אשה סתם והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. פי' שליח שעשתו לקבל קידושיה הן מאיש זה הן מכל לאיש סתם. בין בשליח דידיה בן בשליח דידה לא בעי' קנין כלל כי היכי דלא בעי' בשליחות דעלמא אפי' בדבר של ממון ואפי' באדרכתא דהא לא מקני ליה מידי דלבעי קנין. וכ"ש בשליחות גיטין וקידושין שאין מקום לקנין מיהו עדים בעינן דאי לא אין אחד נאמן שהוא שליח וכדבעי' למימר קמן:

גמרא **השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו**. פי' בלאו הכי נמי הוה מצי לשנויי דלא זו אף זו קתני כדמשנינן בעלמא אלא דכל היכא דאפשר לפרושי באנפא אחרינא לא מוקמינן מתניתין בלא זו אף זו:

איכא דאמרי בהא איסורא נמי איכא כדריש לקיש. פי' יהא דרב יוסף לאו אריש אתמר דרישא דקתני בו ובשלוחו לא דרך מצוה הוא אלא דרך חיוב שחייב לקדש בו איסורא: **וכי איתמר דרב יוסף אסיפא אתמר האשה מתקדשת וכו'**. אבל בהא איסורא לית בה. פי' איסורא ליכא מחמתה כדריש לקיש. וכ"ת והא איכא איסורא מחמתיה דלא חזי לה אלא לשלוחה שמא תתגנה עליו ויגרשנה. איכא למימר דאיסורה דידיה הא שמעי' ליה מרישא. והשתא בסיפא לא איירינן אלא בדידה ואיתא כשהוא מכירה ואין היא מכירתו ואשמועינן דכיון דבדידיה ליכא איסורא דהא כבר הכיר. בה לדידה נמי ליכא איסורא כדריש לקיש אבל מצוה איכא עלה מדרב יוסף. כנ"ל:

והא דתנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה דייקינן עלה כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא. וכי תימא ודילמא ה"ה קטנה ונקט נערה לרבותא. איכא למימר דא"כ ליתני

בתו סתם ומשמע בין נערה בין קטנה כדתנן האב זכאי בבתו בקידושיה וכו' ותו ליתני האיש מקדש את בתו נערה מאי כשהיא נערה ש"מ כשהיא נערה ולא כשהיא קטנה:
מסייעא ליה לרב יהודה אמר רב דאמר אסור לאדם שיקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה וכ"ת והא אמרינן לעיל דאיהו לא קפדא. מדריש לקיש.
איכא למימר דהתם בגדולה שיש בה דעת כיון דאיהי לא קפידא אפשר שמכרת בו על ידי אחרים ובכל דהו ניחא לה אבל הכא לא דקטנה היא ואין בה דעת להכיר כדריש לקיש סניא ליה מקטנותא וגם כי תגדיל לא תסור שנאתה ומשום הכי אסר תנא לקדשה מקטנותה ואפילו אין הנשואין מעתה עד שתגדיל. ומסתברין דשידוכין שרי:
שליחות מנלן דתניא ושלח מלמד שהיא עושה שליח וכו' פיר"ח דתרי ושלחה כתיב בפרשה חד לגופיה ואידך דרשינן לשליחות ושלח מלמד שהוא עושה שליח: ושלחה מלמד שהיא עושה שליח. ומוא"ו דושלחה מרבינן דכל אחד משני שלוחין אלו עושה שליח אחר. ולא נהירא דכיון דושלחה איכא למידרש ביה כולי האי למה לי חד ושלחה לגופיה לימא שלח ובהכי סגי לכך נראה כדפירש רש"י ז"ל דלגופיה לא איצטרך חד מינייהו דכיון דמצי למכתב וגרשה וכתב ושלחה לדרשא אתא למדרשא מלשון שליחות וה"פ דבכל חד מינייהו מצי למכתב ושלח ושלחה למה לי קרי בכל חד מינייהו ושלח ושלחה הוה להו ארבע ושלח מלמד שהוא עושה שליח ושלחה מלמד שהיא עושה שליח. ואידך ושלח מלמד שהשליח שלו עושה שליח ואידך ושלחה מלמד שתשליח שלה עושה שליח. ולא דרשינן וא"ו דושלחה. והא דדרשינן דשוטה אינה מתגרשת דכתיב ושלחה מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת איכא למימר דנפקא לן מוא"ו דשלחה אי נמי מדכתיב ושלחה והלכה לאיש אחר ולא שתחזור לביתו:
והא דקי"ל הכא שהשליח עושה שליח לא תקשי למאי דאמרי' במסכת גיטין אליבא דרשב"ג בשליח גט שאמר לו הולך ולא חלה שאינו עושה שליח דהתם הוא שלא מדעת משלחו וחייש דילמא קפידא הוה שיוליכנו הוא בעצמו והיינו דמפלגינן בסוגיא דהתם בין חלה ללא חלה ובין הולך ללא הולך דבהא קפיד ובהא לא קפיד. אבל הכא מירי מדעתו שנתן לו רשות בכך ולדברי הכל עושה שליח ואפילו לא נתן לו רשות לעשות שליח אלא בדברים בעלמא ואינו צריך קנין לא שנא שליח דידיה ולא שנא שליח דידה ושלא כדברי הרב ברצלוני ז"ל:
ואלא הא דתנן האומר לשלוחו צא ותרום תורם בדעתו של בעל הבית ואם אינו יודע דעת של ב"ה תורם כבינונית אחד מחמשים דמסתמא אהא שווייה שליח:

פיחת עשרה ותרם בארבעים כמי שדעתו יפה. או הוסיף עשרה ותרם בששים כמי שדעתו רעה תרומתו תרומה. פרישנא טעמא בכתובות בפרק אלמנה ניזונית דכיון דאיכא דתרים בעין יפה ואיכא מאן דתרים בעין רעה מצי למימר בהכי אמדתיך פירוש וכיון דאפשר בהאי אומדנא ושלחו סתם ודאי על דעת כן שלחו דאי לא הוה ליה לפרושיה הלכך שליחותיה עבד וכ"ת ומאי שנא מהא דאמרי' בשהלך ותרם מן היפות ומצאו ב"ה ואמד לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה. ואמאי לימא ליה בהכי אמדתיך. וא"ל דבשלמא התם הוסיף בשיעור כיון שאין שיעור לתרומה מן התורה וסמכה תורה על כל אדם שיתרום כפי דעתו בין רב למעט וחכמים נתנו הג' שיעורים למי. שדעתו יפה ולמי שדעתו רעה ולמי שדעתו בינונית איכא אינשי דעבדי בעין יפה ויכול למימר בהכי אמדתיך. אבל התם כיון דסגי לכל אינש מן התורה שיתרום ממין על מינו בשוה רובו דעלמא הכי עבדי ואין תורם מן היפה על הרע אלא מיעוטא וכיון שכן לא מצי למימר ליה בהכי אמדתיך:

הא דאמרינן מה לתרומה שכן ישנה במחשבה לומר שאינו צריך להוציא בשפתיו אלא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. ואיכא דקשיא ליה דהא אין תרומה נטלת במחשבה אלא לאבא אליעזר בן גמלא. וא"כ לרבנן נילף מתרומה דהכי אמרינן התם בפ' כל הגט תניא אבא אליעזר בן גמלא אומר ונחשב לכם תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה דהיינו כדגן מן הגורן ואחת תרומות מעשר דהיינו תרומתכם שעם הלוים הוא מדבר כשם שתרומה גדולה נטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה. אלמא לרבנן אינה ניטלת באומד ובמחשבה ואיכא למימר דהא לא קשי לפום מאי דפרישנא התם דבתרומה גדולה כ"ע לא פליגי דניטלת באומד שהרי אין לה שיעור מן התורה וניטלת ג"כ במחשבה כדכתיב ונחשב לכם ולא פליגין רבנן ורבי אליעזר בן גמלא אלא בתרומת מעשר שהקישה הכתוב לתרומה גדולה שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן דאבא אלעזר בן גמלא סבר דלגמרי איתקוש בין לאומד בין למחשבה. ורבנן סברי דלמחשבה איתקוש כדכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן אבל לאומד לא איתקוש. שהרי נתן בו הכתוב שיעור אחד מעשרה ואבא אליעזר בן גמלא סובר שמנין מן התורה הוא מצוה אבל מ"מ ניטלת היא אף באומד אשתכח השתא דבין בתרומה גדולה בין בתרומת מעשר כ"ע מודו שנטלת במחשבה והיינו דתנן אלם שתרם תרומתו תרומה ובכל תרומה קאמרינן ואפילו לרבנן ואמרינן בנדרים גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו ופרכינן וליגמר מתרומה שנטלת במחשבה ופרקינן משום דהוה תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד שישנם במחשבה דבתרומה נאמר ונחשב

לכם תרומתכם ובקדשים כתיב לכל נדיב לב והתם בין מתרומה גדולה בן מתרומת מעשר קאמרינן דאי לא אמאי גמרינן לנדרים מתרומה גדולה טפי מתרומת מעשר אלא ודאי כדאמרן הלכך שפיר אמרינן הכא דלא מצינן למילף שליחות מתרומה גדולה ולא מתרומת מעשר שישנן על ידי שליח דשאני התם שישנן שתיהן במחשבה ולהכי נקטינן מחשבה ולא אמרינן שישנן באומד משום דהכא בגירושין וקידושין לא שייך אומד ותו דהא איכא תרומת מעשר לרבנן שישנה בשליחות ואינה באומד אבל מחשבה ישנה בשתיהן ואינה בגירושין וקידושין ואע"ג דקי"ל היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה ולא פירש דיו התם כיון דמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה כמאן דפריש דמי ולא חשיבא מחשבה. והא דאבא אליעזר בן גמלא כתבתיה בארוכה בפ' כל הגט מפי רבינו נר"ו:

דף מא:

והא דתנן חבורה שאבד פסחה כו'. מנ"ל דמשויא שליח לשחיטת פסח וכי תימא למה לי קרא דהא זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. איכא למימר דשאני הכא. דהוי מידי דמצוה ודילמא ניחא ליה לאינש למעבד מצוה בגופיה וחובא חשיבא וכדאמרי' התם בנדרים בתורם משלו על של חבירו אף על גב דשאני הכא דעשאו שליח וגלי דעתיה דניחא ליה דילמא גזירת הכתוב הוא שיעשנה בגופו אבל לא ע"י אחרים שיזכו לו וכיון שכן מנלן דשלוחו כמותו ולא עוד אלא דאלו מדין זכייה יכול למחות אחר שחיטה לכי שמע ואנן חזינן דלא מצינן הדר ביה כדמוכח מהאי מתניתין דאייתינן הכא שאם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלין עמו והא לא אפשר אלא מדין שליחות והיינו דמייתינן הא מתניתין ולא מייתינן כמה מתניתין אחריינא דאיכא התם שיכול לעשות שליח לשחיטת פסחו כנ"ל. אבל בתוספות סבורין דזכייה מדין שליחות היא כדכתיבנא בבבא מציעא בס"ד:

מה לקדשים שכן רוב מעשיהם על ידי שליח. פי' ע"י שליח דוקא ולא בבעלים מיהו איכא מיעוט שהוא אף בבעלים כגון שחיטה שכשירה בזר וכל מה שקודם הקרבה וקמיצה והיינו דעבדינן לקמן צד השוה מקדשים וגירושין שישנן בבעלים וישנן על ידי שליח אף אני אביא תרומה שישנן בבעלים שתהא על ידי שליח:

מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. פירוש למעוטי עכו"ם שאינו בן ברית ואפילו גבי עכו"ם מהולים שהנודר מן המולים מותר במולי אומות העולם כדאיתא התם ודוקא עכו"ם אבל עבד שמל וטבל לשם עבדות פשיטא דבן ברית הוא ואיתיה בשליחות תרומה

ובתרומה דנפשיה והא דפרכינן דהא נפקא מדאמרינן אין העבד נעשה שליח לקבל גיטה כו' לדוגמא מייתינן ליה דכי היכי דהתם אין עבד נעשה שליח לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין הכי נמי הכא בעכו"ם אינו נעשה שליח בתרומה דלא שייך בה. וכבר פרישנא בדוכתא דהא דאין העבד נעשה שליח לקבל גט הוא הדין שאינו נעשה שליח הולכה דמאי שנא ולרבותא נקט קבלה אע"ג דאיתיה בעל כרחה ושם הארכתי בע"ה:.

סלקא דעתך אמינא עבד הוא דלאו בר היתרא כלל כלומר דלא שייך בתורת גיטין כלל לא לכתחלה ולא בדיעבד אבל נכרי הא איתיה בתרומה דנפשיה בדיעבד דתנן הנכרי והכותי שתרמו תרומתן תרומה. פי' רש"י ז"ל דטעמא דרבנן משום דקא סברי אין קנין עכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ואי משום דמרחיה קסבר מירוח העכו"ם אינו פוטר ולא דריש דיגונך ולא דיגון עכו"ם ורבי שמעון דפוטר סבר דאף על גב דאין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ופירותיו טבולים לתרומה ומעשרות מכל מקום כשמרחו העכו"ם נפטר מתרומה דמירוח עכו"ם פטור דדרשינן דיגונך ולא דיגון עכו"ם ואין זה נכון דאם כן דבין לרבנן בין לרבי שמעון אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר היכי לא אייתינן לה בפרק השולח להא מתניתין לאכוחי הכי כי היכי דאייתינו התם כמה מתטיתין ותו לרבי שמעון דלא פטר אלא משום דמירוח עכו"ם פוטר היכי תנן פוטר סתם דהא זימנין דלא מרח ליה כגון שהקדימו בשבולין אי נמי שערחו ע"י ישראל. לפיכך הנכון כמו שפירש רבינו יצחק בעל התוספות ז"ל דהא לכולי עלמא פליגי ואפילו למאן דאמר דיש קנין לעכו"ם בארץ ישראל ומירוח עכו"ם פוטר ומירי בתבואה שלקח עכו"ם מישראל אחר שהביאה שליש ברשותו שכבר נתחייבה בתרומה ברשות ישראל ואין קנין עכו"ם מפקיעה ומירי נמי כשמרחו על ידי ישראל אי נמי בהקדימו בשבילין דלא מיפטר משום מירוח עכו"ם והכי הוא בטבלו רבנן סברי בר הפרשה הוא ותרומתו תרועה לכל דבריה' והשאר חולין ורבי שמעון פוטר תרומתו מכל דיני תרומה ואין רן תרומה עליה כלל דעכו"ם לאו בר הפרשה כלל דכתיב אשר ירימו בני ישראל ולא העכו"ם הלכך אין הפרשתו הפרשה והרי מה שתרם כשאר תבואתו שהוא טבל והכי אמרינן בפרק קמא דתרומה בהדיא דטעמא דר' שמעון משום דכתיב בני ישראל ולא העכו"ם:

אתם ולא שותפין ולא אריסין. פי' אפי' קודם שחלקו דאית ליה שותפות בגויה אינו תורם על חלק חבירו ואם תרים על שלו הרי הם טבל וחולין מעורבין זה עם זה עד שיתרום חבירו ממקום אחר על חלקו ואפילו לאחר שחלקו נמי למאן דסבר אין ברירה:

אתם ולא אפוטרופוס. פירש אפטרופוס דב"ד דוקא ודוקא לעשר ולהניח אבל לאכול שרי וטעמא דאין תורמין משום דלתרומה בעינן שליחות פרטיות לתרום וכדפרש"י בפרק הניזקין:

אתם ולא התורם שאינו שלו. וכי תימא כיון דאריסין לא כ"ש שאינו שלו. איכא למימר דמה טעם קאמר מה טעם לא שותפין ולא אריסין ולא אפוטרופסין לפי שאינו תורם שאינו שלו:

הניחא לר' יהושע בן קרחא ילפינן שפיר שליחות בשחיטת פסחים. אלא לר' יונתן מא"ל דתניא ר' יונתן אומר כו' עד מלמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד והא דתנן התם שהפסח נשחט בשלש כתות ונפקא לן מדכתיב קהל עדת ישראל קהל עדה וישראל ההיא אפילו לר' יונתן היא ולמצוה ומ"מ יוצאין הן בפסח אחד:

דף מב.

שליחות מנא ליה וכ"ת נילף מיניה דהא אחד שוחט לכולם שאני התם דאית ליה שותפות בגויה. וכי תימא ואמאי לא אמרינן הכי לעיל אליבא דרבי יהושע דאמרינן ונגמר מיניה לעלמא נימא שאני התם דאית ליה שותפות בגויה כדדחינן הכא. ואיכא למימר דבשלמא לרבי יונתן כיון דס"ל שכל ישראל יוצאין בפסח אחד שאין אכילת פסחים מעכבת אפשר שיהו כל ישראל שותפין בה ואף לשוחט זה אבל לרבי יהושע בן קרחא דס"ל דאכילת פסחים מעכבת ואין כל ישראל יוצאין בפסח אחד לא אפשר שיהו כל ישראל שותפין בה דהא ליכא כזית בכולה לכל אחד ואחד. וא"כ כי שחיט לכל ישראל אשמועינן אף על גב דל"ל שותפית בגויה שאין יוצאין בו אלא האוכלים ממנו כזית שחיטתו שחיטה דשלוחו של אדם כמותו כך פירשו בתוספות:

הא דאמר ר' יצחק איש זוכה ואין קטן זוכה דאפילו תימא דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא בעלמא גלי לן קרא דבהא לית ליה זכייה לאחרים:

ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו נשיא אחד נשיא אחד כו' תיפוק ליה שליחות מהכא כלומר מהני דלעיל דהשתא התם בהני דלעיל דלית ליה שותפות בגויה שלוחו כמותו בהא דחלוקת הארץ דאית ליה לנשיא שותפות בגוייה מיבעיא ופרכי' ותסברא דרב בההיא מדין שליחות אתי עלה והא קטנים היו בחלוקת הארץ וקטנים לאו בני שליחות נינהו אלא ודאי ה"ק מנין שזכין לאדם שלא בפניו כו' מהא שמעינן דזכייה אינה מדין שליחות כלל ואדם זוכה אפילו נמי שאינו בן שליחות דאי לא אכתי נימא ותסברא דזכייה היא והא זכייה מדין שליחות וקטן אינו בן שליחות

אלא ודאי כדאמרן אבל בתוספות כתבו דהא אמסקנא סמכינן דעדיפא מינה. ופרכינן ותסברא דהא זכות היא חובה נמי היא דאיכא דניחא לי' בהר ולא ניחא בבקעה. איכא דקשיא ליה למימרא שלא נטל כל אחד מהם בבקעה ובהר והא אמרינן התם אין לך כל שבט ושבט שלא נטל חלק בשפלה ובהר. ואיכא למימר דהתם הוא לכל השבט אבל חלוקו השבט עצמו לגברים יש שנטל בהר ולא בבקעה ויש שנטל בבקעה ולא בהר ונכון הוא: מיהו הך דהכא איכא לפרושי דאיכא דניחא ליה שיהא רוב חלקו בהר ואיכא דניחא ליה שיהא רוב חלקו בבקעה:

אלא כדרב גידל אמר רב דאמר מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שמעמיד להם אפוטרופס לחוב ע"מ לזכות. פירשו בירושלמי שמעמידין אותה לזכות ואם חבו חבו אבל לחוב לגמרי אין מעמידין. וכן אמר מורי נר"ו שכל אותן דברים שאמרו במסכת גיטין שרשאין אפוטרופוס לעשות בנכסי יתומים כולן מדין זכות הן וכל דברים שאינן רשאין לעשות מדין חובה הוא ולפיכך אין מעשיהם בהם כלום אפילו בדיעבד שאין חבין לאדם שלא מדעתו וכל העמדת אפוטרופוס לזכות יתומים הוא והא דאייתינן הכא מעיקרא בחלוקת הארץ מדין זכייה השתא הדרינן למימר דהוי מדין אפוטרופוס לאו למימרא שאין אפוטרופוס מדין זכייה דהא לא אפשר דא"כ אף לחוב יהו מעמידין לו אפוטרופוס ואמאי יכולין למחות ברוחות וטעותן חוזר אלא ודאי מדין זכייה הוא אלא שהרויח הכתוב בזכייה זו יותר מזכייה דעלמא דבעלמא אין זכייה אלא בזכות גמור שאין בו חובה כלל לא בתחלתו ולא בסופו אבל הכא מהני לחוב ע"מ לזכות כיון שאינה חובה ממש ואלו מדין זכייה יכול למחות ושאינו רוצה בזכייה זו אפי' שלא בטענה ולומר איני רוצה וכדפרישנא בפ"ק ואלו הכא אינו יכול למחות במעשיהן שעשו לזכות אלא בטענה גמורה כגון שטעו או למחות ברוחות שלא נפל לו חלקו במקום הראוי לו לעין דכי האי גוונא חובה הוא לו ואין מעשיהן כלום והיינו דמעיקרא פרכינן ותסתברא דהא מדין זכייה אתינן עלה בחלוקת הארץ א"כ כל אחד מהם יכול למחות ולבטל חלוקת הארץ דלכי גדול אמר לא ניחא לי בחלוקה זו ובלא טענה מספיקא אלא שיאמר בהר ניחא לי טפי מבבקעה או בבקעה ניחא לי טפי מבהר ומה הועילו בחלוקה זו אלא ודאי שהכתוב הרויח בזכוי זה משום הפסד הגדולים שיעמידו אפוטרופיס לחלק הקטנים ולזכות להם בחלקם כל זמן שלפי אומדן הדעת הוא זכות ואע"פ שאפשר שהוא להם חובה לפי דעתם דניחא להו מהם טפי מבבקעה וכיוצא בזה לא יהו יכולין למחות אלא א"כ חובה ממש כגון טעות. ולמחות ברוחות לומר שיתן לו חלקו אצל קרקע שירש מאבי אמו פליגי איכא מ"ד שאין יכולין למחות אף בזה דלאו חוב היא כ"כ דהוה דומיא

דמחאה שבין הר לבקעה ואיכא מ"ד דכהא חובה היא ויכולין למחות בטענה אבל בין הר ובקעה וכ"ש לומר שלא בטענה כלל אין אנו רוצים דומיא דזכייה בעלמא לא אפשר להו וזהו שגילה הכתוב במה שאמר נשיא אחד נשיא אחד ומכאן אנו למדין שמעמידין אפוטרופוס ליתומים הקטנים לפקח בנכסיהם לחלק עם אחיהם הגדולים ולעשות בהם דברים הנראי' שהם זכות אע"פ שלפי דעתם של קטנים יהא חובה אבל אי אפשר לחוב אותם ממש וזהו שאמרו בירושלמי שאנו לזכות עושים כן ואם חבו ממילא לדעתם חבו מפי מורי נר"ו:

וקשיא להו לרבנן ז"ל דהכא אמרינן שמעמידין אפוטרופוס ליתומים לחוב ע"מ לזכות ואלו התם בגיטין אמרי' שאין אפוטרופוס רשאין לדון לחוב ע"מ לזכות. תירץ הרא"ש ז"ל דהא דהכא באפוטרופוס שמינהו ב"ד וההוא דהתם באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים שאין כחו יפה כ"כ ואינו נכון דהא בההיא מתניתא גופא אמרי' ואין ממנין אפוטרופסין נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו אלמא רישא דמתני' באפוטרופוס שהעמידו ב"ד עסקינן. ותו דאדרבה כחו של אפוטרופס שמינהו אבי יתומים גדול מאפוטרופוס שמינהו ב"ד שהרי נתן נכסיו ברשותו וסמך עליו לעשות בהם כדעתו. וכדקתני התם בתוספתא ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו כלומר אפי' דברים שאין עושין אפוטרופוס שהעמידו ב"ד כדפרישנא התם. ואחרים תירצו דהא דהכא לענין חלוקה בלבד וההיא דהתם לשאר דברים. ולא מיחוור דסתמא אמרי' הכא לדון לחוב ע"מ לזכות ולא אמרי' לחלוק:

והנכון דהתם אמרי' דסתם אפוטרופוס אין לו רשות לדון לחוב ע"מ לזכות כיון דאיכא צד חובה עד שיטול רשות מב"ד והכא אמרי' שיש רשות לב"ד להעמיד אפוטרופוס על היתומים לחוב ע"מ לזכות בין לחלוק בין לתביעה ולא דרך כלל אלא כשבא ענין פרטי שרואין שצריך לעשות כן עושין:

אומר מורי נר"ו דכל שהיתומים תובעין לאחרים יש רשות לב"ד להעמיד וחשוב לחוב ע"מ לזכות ומעשיהם קיימים אע"פ שנתחייבו בדין כל זמן שלא נתחייבו מחמת טעותן שטעו בטענותם לעין בדבר משונה ולא מצי אידך למימר לכי גדלי אנא הוה טעיננא טפי בשקול הדעת. אבל בתביעה שתובעין אחרים מהם חשיב חובה ואין מעשיהם בו כלום אפי' ברשות ב"ד ודוקא בתביעה שמחמת מורישן ולאפוקי תינוק שתקף בשל אחרים דהא ודאי מעמידין לו אפוטרופוס לדון ולהשיב על תשועת הגזל כדאיתא בפרק הגוזל וכדאמרינן התם בפרק שור שנגח מעמידין אפוטרופוס להם לגבות מגופו:

אמר ר' נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס. פי' כשיש בהם גדולים וקטנים והגדולים רוצים ליטול חלקן ולהשתדל בו ולשביחו דאי לא פלגי יש להם הפסד דהא אפוטרופא לדקנני לא מוקמינן ואע"ג דאמרינן התם מגו מוקמי' אפוטרופוס לחד דנקא מוקמינן לאידך דנקי התם הוא לפי שהגדול במדינת הים והוא ג"כ דבר של ספק דאפשר דמיתא סבתא וכולהו נכסי דקטן הם מה שאין כן בזה שהגדול לפנינו ורוצה ליטפל בנכסיו הילכך מעמידין אפוטרופוס ליתומים קטנים ואע"פ שאפשר שתגיע להם חובה בחלוקה זו דאינהו דייקי בה טפי לכי גדלי א"נ דידעי עה דניחא להו טפי או בבית או בשדה או דמשבחי כולהו נכסי טפי דמזלא דרבים עדיף אפ"ה חוששין להפסד הגדולים והאפוטרופוס עומד במקום היתומים וזוכה להם בחלקם אבל אם היתומים כלם קטנים אינן חולקין עד שיגדילו אלא מניחין ב"ד את הנכסים ביד אפוטרופוס אחד או שנים שיטפל בהם עד שיגדילו והיינו דאמרינן ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס אלמא ליתומים קטנים רבים סגי באפוטרופוס אחד ואלו היו עכשיו חולקים הקטנים הוה בעינן אפוטרופוס לכל חד וחד להפך בזכותו אלא ודאי אפוטרופוס נוטל חלק כל הקטנים כאחד ויהא ברשותו עד שיגדילו ויחלקו ביניהם וחלוקה זו אפי' שלא מדעת קטנים היא כלל דהא לאו בני דעה נינהו ומה היה מועיל ביאתן לב"ד ורצונם אלו היה צריכין דעתם כמו שסבורין רבים אלא ודאי כדאמרן. והוי יודע דחלוקה זו בב"ד היא מדקאמר ובוררין ולא אמר ובורר אלמא אב"ד קאי ואפ"ה בעינן אפוטרופוס דכל מלתא דיתמי הנעשה ע"י ב"ד מנכסיהם צריכי אפוטרופוס כדאמרי' התם בערכין ואי מזדקיקינן מוקמינן אפוטרופא שיותר (ראוי) והא ראוי לאפוטרופוס לטעון בשבילם ולהפך בזכותם אחר שמינוהו תחתיי מלבד וכל שלא העמידו ב"ד אפוטרופא בחלוקה או כשנזקקין מנכסיהם לפרוע ב"ח או כתובת אשה כדינייהו טועה בדבר משנה הוא חוזר מיהו אע"ג דאיכא אפוטרופוס צריך ב"ד בשעת חלוקה כדי שיזדקק בעצמו להפך בזכות היתומים יותר ומפני שב"ד סומכין בזה על האפוטרופוס והם כשומרי' עליו בלבד ואינם מדקדקין מדעתם כל כך אמרינן בסמוך דאי איכא טעותא בחלוקה זו אפי' כל שהוא חוזר ובטל' מחלוקת כדקיימא לן בכתובות ששליח ב"ד כאלמנה שטעותו בכל שהוא ולא כדיינין עצמן שטעותן בשתות והיינו מטעמא דאמרינן. מפי מורי נר"ו.

ומדקאמרינן ובוררין להם חלק יפה דקדק ר"ת שיש רשות לאפוטרופוס לחלוק בדינא דגוד או אגוד דאי בגורל בלחוד מאי ברירה איכא הא הגורל מוכי' באשר יפול שם יזכה. ועוד הביא ראיה לדבריו מדאמרי' ביבמות במי שמת והניח נכסים ויש בהן עבדים והניח

עובר שאין העבדים אוכלין בתרומה מפני חלקו של עובר כרבי יוסי דסבר דעובר אית ליה זכייה ואינו מאכיל שהילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל ואמרי' התם דעבדינן להו תקנתא כדרב נחמן אמר שמואל ומעמיד אפוטרופוס לעובר זה לחלוק עם אחיו ונותנין העבדים לגדול ונוטל העובר בשאר נכסים כנגד חלקו שיש לו בעבדי' והא התם כי יהבי לגדול עבד ושקיל ליה קטן משאר נכסי' גוד או איגוד הוא ובשדה כנגד כרם:

ורבינו נר"ו אומר כדברי ר"י ז"ל דודאי אין לאפטרופוס רשות לחלק בגוד או איגוד דגוד או איגוד מקח וממכר הוא ואין אפטרופסי' רשאין למכור וליקח כדאיתא במסכת גיטין וההיא דיבמות לאו ראיה היא דהתם מפני שהעבדים מכחישין בשאינם אוכלים בתרומ' ויש הפסד בדבר לעובר זה וגם אין זכותו של עובר עדיין ברי דלא ידעינן אם הוא נקבה ואין לו זכות בנכסין אלו עושים לפנים משורת הדין לחלוק שדה כנגד עבד כשם שאנו עושים לפנים משורת הדין למנות אפוטרופוס למי שאינו ילוד והיינו דלא אמרי' התם דעבדינן להו כדשמואל אלא דעבדינן להו תקנתא כדשמואל דאלמא תקנת חכמים הוא במקום זה לתקנת עובר שלא יכחישו העבדים א"נ דהתם נוטלין קרקע לעובר כנגד העבד וכדקיימא לן דאפוטרופסין מוכרים עבדים ולוקחין קרקע והא דהכא לאו ראיה היא שאף בחלוקה שהיא בגורל שייך לישנא דברירה שהרי צריך דעת וישוב גדול להשוות חלקים במדה ובדמים ובעידית ובזבורית ולהכי אמר וביוררין להם חלק יפה ואם הגדילו יכולין למחות ואסיקנא שיכולין למחות ברוחות לומר לפי שלא נתנו לו חלקו בצד שדה שהיה לו במקום אחר וכן הלכתא. וכל היכא שמיחו בטלה כל החלוקה. ומסתברא שאם הגדילו שעה אחת וידעו ולא מיחו מחלו ושוב אינם יכולים למחות ברוחות מיהת דהא מלתא דנתן למחילה היא דומיא דגר קטן שהטבילוהו על דעת ב"ד שאם הגדילו יכולים למחות ואם הגדיל שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות כדאיתא בפ"ק דכתובות ומיהו במחאה שמחמת טעות הוא לעולם יכולין למחות עד שימחול בפירוש:

ופרכינן ומי אית ליה לר"נ מה כח ב"ד יפה והא תנן שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות כו' אמר ר"נ הלכה כדברי חכמים:

ופרקינן לא קשיא ההיא דהתם דטעו כפשטא דמתני' והא דהכא בדלא טעו. פי' דלא טעו כלל ומקשי' אי דלא טעו כלל מאי יכולין למחות ופרקינן יכולין למחות ברוחות ומדפרקינן דלא טעו כלל ולא מפרקינן דטעו פחות משתות שמעינן דכל היכא דטעו כלל חוזר ואפילו בכל שהוא ואפילו לרבנן דקתני שתות התם הוא במכירת ב"ד אבל הכא בחלוקת אפטרופוס דיניה כשליח דבעלמא דקי"ל בפ' אלמנה ניזונית דשליח כאלמנה ואפילו שליח ב"ד והא נמי שליח ב"ד הוא ולא חשיבי שומא דבי דינא דבי דינא סמכי

אאפוטרופוס כדכתיבנא לעיל וכי פרכינן ממתניתן עלה בכל דכן פרכינן דהשתא ומה התם שהמעשה היא ע"י ב"ד עצמם אמר ר"נ מה כח ב"ד יפה הכא דהוא ע"י שלוחן לא כ"ש. מיהו כי אמרי' הכא דהיכא דטעי כלל חוזר לאו אליבא דר"נ גופיה הוא דהא אמר ר"נ התם שליח כדיינין אלא לרווחא דמילתא משני הכא תלמודא אליבא דהלכתא ומוקי לה בדלא טעו כלל ופסקו רבנן ז"ל כשמואל דאמר יכולין למחות ברוחות:

דף מב:

אמר רבא אמר רב נחמן האחים שחלקו לקוחות הן כו' אמר רבא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שדה שליח אבל שויה שליח וטעה אפילו כל שהוא חוזר דאמר ליה לתקוט שדרתיך ולא לעוותי. קשיא לן דהא רבא השתא אליבא דר"נ מפרש לה וא"כ היכי קאמר דשליח שטעה כל שהוא חוזר דהא אמרינן בפ' אלמנה ניזונית שליח כמאן רבי נחמן אמר שליח כדיינין תירץ ר"ת ז"ל דהתם בשטח ב"ד ואמתניתן קיימינן דתנן בב"ד ועלה קאמרינן שליח דב"ד כמאן ואמר רב נחמן דשלוחם כמותם אבל שליח דעלמא מודה רב נחמן שהוא בכל שהוא. וכ"ת א"כ הא דפסקינן התם והלכתא שליח כאלמנה ואתבינן מדתניא האומר לשלוחו צא ותרום תורם בדעת בעל הבית כו' פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה לימא לן ולמאן דאמר שליח כדיינין מי ניחא והא לא קאמר אלא בשליח ב"ד אבל בשליח דעלמא מודה שהוא בכל שהוא וההיא דתרומה שליח דעלמא הוא ודאי דליכא טעמא דמסתבר שיהא דינו כדין שליח ב"ד איכא למימר דאין הכי נמי דמצי למימר ליה ולטעמיך לרב נחמן מי ניחא אלא דכיון דרב נחמן סתמא קאמר שליח כדיינין ומשמע לפום פשטא דבכל שליח קאמר לא חש לומר ולטעמיך כו' אלא תריץ קושיא דשאני התם כיון דאיכא דתרם בעין יפה מצי למימר בהכי אמדתיך וכבר כתבתי הרבה כיוצא בה באלו דמצי למימר תלמודא לטעמיך ולא חייש למימר הכי אלא לתרוצי קושיא. והא דאמרינן התם ומנא תימרא דשנו בין שליח לבעל הבית דתנן האומר לשלוחי צא ותרום כו' לאו למימרא דשליח דעלמא הוה ס"ד דהוה כשליח דתרומה דהא ודאי קים לן דשליח דעלמא בכל שהוא אלא מוקים הוה קים לן שפיר דשאני תרומה מטעמא דאמרינן בסוף דמצי למימר ליה בהכי אמדתיך ולא אתינן מעיקרא למימר אלא דמכל מקום שני לן בין שליח לבעל הבית ומייתינן ראיה ממתניתא אבל דינא דשליח כל חד וחד כדאיתא דרבותא נקט שאפי' בתרומה שאין לבעלים טעות בהן לעולם יש לשליח בו טעות ללמד על הקרקעות שאע"פ שאין להם מונאה גבי בעל הבית גבי שליח בטל מקח בכל שהו וכדאמרינן הכא דמצי

אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והא אפילו בחלוקת קרקעות מדלא פרישנא הכא כדפריש בסופה בסמוך וכדאמרינן התם השליח ב"ד כאלמנה שטעותו בכל שהוא וההיא בקרקעות היא ולא אמרו אין אונאה בקרקעות אלא על ידי בעלים. והא דאמרינן בפרק התקבל גבי דינא דבר מצרא דזבין במאתן ושויא מאה מי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ויהיב ליה מאה ודחינן שאין אונאה לקרקעות הכי קאמרינן דאף על גב דבשליח דעלמא מצי אמר ליה אפי' בקרקעות לתקוני שדרתיך התם לא חשבינן להאי לוקח לגבי הא מלתא כשליח דבר מצרא דהא לנפשיה זבין והוה ליה כלוקח דעלמא שהיא בבעלים ואין אונאה לקרקעות ולית ליה ללוקח לאפסודי כלום ולא למוכר דא"כ לאו ועשית הישר והטוב הוא:

גרסת רש"י ז"ל **הא דאמרת יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמרו נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמרו נפלוג בשומא דבי דינא לא דתנן שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן קיים**. ופירוש דמדרשב"ג מייתי ראייה אלא שקצר לשון המשנה ויש ששונה אותה כולה כלשונה ואע"ג דרב נחמן פסק הלכה כחכמים רבא ס"ל כרב נחמן או דלא אמרה ר"נ אליבא דרבא ואע"ג דלרשב"ג לא אשמעינן ליה אלא בשתות ס"ל לרבא דכיון דבשתות מכרן קיים לרשב"ג ה"ה נמי דביתר משתות מיהת מכרן קיים אלא דמחזיר אונאה. זו שיטת רש"י ז"ל. ולא נהירא דהיכי מייתי ראייה לרב נחמן מדרשב"ג דהא רב נחמן פסק הלכה כדברי חכמים. ותו באידך דגרס והא דאמרת שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות למימרא דאונאה אין להם אבל ביטול מקח יש להם הא ליתא דבהדיא מוכח התם בפרק הזהב דאפילו ביטול מקח אין להם. והגרסא הנכונה כדאיתא בספרים שלנו והיא גירסת הרי"ף ז"ל:

הא דאמרת שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא. אבל אמר נפלוג בשומא דב"ד לא כדאמרינן שום היתומים שפיחת או שהותיר שתות מכרן בטל. פי' מדברי חכמים מביא ראיה שהלכה כמותם והא דאמרת יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות. פי' אין אונאה כלל ואפילו ביותר משתות המקח קיים ואין לו להחזיר אונאה. ואע"ג דר' נחמן אקדים במימריה דין יתר על שתות לדין שתות עצמה ואלו רבא פי' מתחילה דין שתות ואח"כ דין יתר על שתות כל כי האי גוונא לא דאיק תלמודא ונקיט ליה לפרש כדאיתא מניינא פחות משתות ואח"כ שתות ואח"כ יותר משתות וכבר פרישנא בדוכתי' דכי אמרינן דאין אונאה לקרקעות ולא בטל מקח לעולם היא ואפילו בטועה כפלי הדמים או יותר וראיה

גמורה מההיא דאמרינן גבי בר מצרא דטעה בכפל דזבין במאתן ושויא מאה אין אונאה לקרקעות ושלא כדברי הירושלמי שפי' שעד פלג דמים אין לו אונאה אבל יותר מכאן בטל מקח ואנן אגמרא דילן סמכינן ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא פליג בעלוייא כלומר שהטעות בעלוי הדמים אבל פליג במשחתא כלומר וטעי במדה אפילו כל שהוא חוזר דאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר פי' חוזר לגמרי ויבטל המקח ואין אומרים קנה ומחזיר אונאה והכי משמע לישנא דחוזר ויש ראיה ג"כ מדאמרינן פרק המוכר פירות אין מוסיפין על המדות יותר משתות מאי טעמא אי משום דלא ליהוי בטול מקח פירוש פחות משתות הא אמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דאלמא הא דרבא ביטול מקח היא וק"ל: והא דאמרינן בפרק ב"כ ב"כ עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחות כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר ולישנא דינכה ויחזיר משמע שאין המקח בטל אלא שמנכה מן הדמים. ואיכא למימר דהתם מיירי בשהיה יודע שאין שם בית כור וכי אמר ליה בית כור אני מוכר לך מדה בחבל ה"ק שמיכר לו לפי חשבון בית כור מדה בחבל במנה ולפיכך אם פיחת כל שהוא ינכה. ומורי נר"ו מפרש דינכה דאמרינן התם לאו דוקא הוא ובטול מקח הוא. וכבר פרישנא התם דהא דרבא לא שייכא בההוא דשמואל דאמר כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה ותרווייהו איצטריכו:

והא דתנן **השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם** משום גרמא בעלמא הוא דלא ברי היזיקה עד דמסר ליה שלהבת או גוזא וסילתא כדאיתא בב"ק וחייב בדיני שמים:

שילח ביד פקח הפקח חייב. פי' והשולח פטור לגמרי ואפילו מדיני שמים כיון שכבר נשתלם הניזק מן הפיקח מה שאין כן בשוכר עדי שקר שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים דלא אשתלי' ניזק מנזקי' וכן אתה אומר בכל אותה שבריש פרק הכונס:

שאני התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. פירוש טעמא קאמרינן שהוא כן על הרוב מיהו דינא דאורייתא הוא כדלקמן ואפילו היכא דליתא להאי טעמא כגון שהוא שוגג וכיוצא בה כדאמרינן בבבא מציעא בפ"ק אם המצא תמצא בידו הגנבה אין לי אלא ידו גגו חצרו מנין ת"ל המצא תמצא מ"מ ופרכינן והא אין שליח לדבר עבירה ופרקינן כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה ה"מ היכא דשליח בר חיובא לאפוקי חצר דלאו בר חיובא א"נ כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי שליח עביד דאי בעי לא עביד לאפוקי חצר דעל כרחה עבדא. מאי בינייהו כהן שאמר לישראל קדש לי גרושה א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן

למאן דאמר שליח בר חיובא הא נמי לאו בר חיובי ומחייב משלח למ"ד אי בעי לא עביד הני נמי אי בעי לא עבדי ומפטר משלח ואע"ג דלא שייך למימר בהו דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים דהא לא מפקדו כלל שלא לקדש גרושה לכהן ושלא תקיף אשה קטן דהא ליתא בבל תקיף ואין לדחות ולומר דאע"ג דלא מפקדו בהכי בפרט הא איכא לפני עור לא תתן מכשול דאפילו משום לפני עור לא תתן מכשול ליכא כדפרישית דאפילו בכהן שקדשה לעצמו ליכא איסור עד דבעיל וכיון דכן ליכא משום לפני עור והיינו דאמרינן דשליח לאו בר חיובא אלא ודאי כדאמרן והכי נמי מוכח בכל דוכתי והיינו דאקשינן אהא דתניא שליח שעשה שליחתו בעל הבית מעל ואמאי נימא אין שליח לדבר עבירה והא התם דהוי שליח שוגג ואפ"ה פרכינן דנימא אין שליח לדבר עבירה ואע"ג דלא שייך למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אלא שיש לדחות דלאו משוגג פרכינן. דההוא ניחא דלחייב בעל הבית אלא ממזיד פרכינן דקיימא לן שאם נזכר השליח ולא נזכר בעל הבית ב"ה מעל וכיון דנזכר שליח הא אינא למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים ולא נהירא דהא מתני' דנקטינן ביד למיפרך מינה בשוגג ואידך דנזכר שליח ולא נזכר בעל הבית הוה לן לאתויי אלא ודאי כדאמרן ותדע דאפילו בשוגג שייך האי טעמא דאנן אמרינן אלו ידע האי שליח דהקדש הוא לא הוה ליה שליח כי דברי הרב שומעים וה"ל שליח בטעות ובטל שליחותו וחשוב כעושה מעצמו בשוגג כנ"ל:

ואיכא נוסחי דגרסי **אמאי למעול שליח דהא אין שליח לדבר עבירה** ואתיא למאי דפרישנא מתניתין בשוגג דאלו נזכר שליח ולא נזכר בעל הבית ליכא לומר דלמעול שליח שאין מעילה אלא לשוגג וכדאמרי' התם נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל נזכרו שניהם חנוני מעל. ויש ספרים דלא גרסי ולמעול שליח והיא נכונה יותר דאנן לא קפדינן השתא אלא דלא ליחייב בעל הבית כיון שאין שליח לדבר עבירה:

הא דאמרינן **לחייב על מחשבה כמעשה** לאו מחשבה ממש שמהרהר בלבו אלא דבור הוא תדע דהא מכל דבר פשע נפקא וההוא דבור הוא אלא דמשום שאינו צריך שישמע לאזנו קרי ליה מחשבה וכדאמרינן לא יברך אדם ברכת מזון בלבו ואם בירך יצא ואמרינן גבי חמץ מבטלו בלבו ולאו דוקא בלבו ממש דההוא מהרהר קרי ליה אלא לומר שאינו מוציא בשפתיו. רבינו הגדול הרמב"ן זצ"ל:

דף מג.

או לרבות את השליח. פירוש ואף על גב דזמנין או למעט כל היכא דבלאו דידיה ממעיט כי הכא אתא או לרבות וכל היכא דבלאו דידיה מתרבה אתי או למעט. תוספות:
חד למעוטי שנים אוחזין ושוחטין וכ"ת והא למה לי קרא מהכא תיפוק ליה מדכתיב בעשותה אחת מכל מצות ה'. ודרשינן התם א' שעשה חייב שנים שעשאוה פטורין. ואיכא למימר דאיצטרך דגבי שחוטי חוץ כתיב איש איש ומרבינן מינה לחייב שנים שהעלו את האבר בחוץ סד"א לרבות נמי שנים ששחטו בחוץ קמ"ל ההוא ולא שנים ששחטו והכי איתא בהדיא בכריתות
ההוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. קשיא לן אנוס למה לי האי קרא תיפוק ליה מולנערה לא תעשה דבר דמהתם פטר רחמנא כל אנוס. ותו האי שוגג היכי דמי אי למיפטריה מכרת פשיטא שאין כרת אלא למזידין ואי למפטריה מקרבן הא לא אפשר דבהדיא תנן שלושים ושש כריתות בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת וחד מינייהו שוחט בחוץ. ואיכא למימר דודאי לא איצטריך ההוא אלא למפטר מוטעה מקרבן אבל אנוס פשיטא דפטור בין מכרת בין מקרבן ושוגג נמי פשיטא דפטור מכרת וחייב חטאת אלא דכיון דההוא משמע שיהא בדעתו וביישו בו לגמרי שלא יהא אנוס ולא יהא שוגג דרשינן ליה אגב גררא אע"ג דלא איצטריך ואשכחן טובא בת"כ דדרשינן קרא למפטר שוגג מכרת אע"ג דלא איצטרך:
מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אורי' החתי אתה אי נענש עליו פי' אפילו בדיני שמים דמדיני אדם לא איצטרך דהשתא אית לן דאין שליח לדבר עבירה:
מאי טעמא מורד במלכות הוה. פירש"י ז"ל דקאמר ואדוני יואב שקרא ליואב אדון לפני המלך דה"ל לומר ועבדך אדוני יואב. ויש מקשים דזה כבודו של מלך הוא כשמכבדין לעבדיו. וי"ל דהיה ליה למימר ועבדך יואב אדוני ובתוספות פי' לפי שהמרה את פי דוד שאמר לו לך לביתך ורחץ רגליך והוא אמר ואיך אלך וכל עבדי אדוני וכו' ודברי רש"י ז"ל נוחין יותר מלישנא דנקט תלמודא ומדקאמר ליה ואדוני יואב משמע דוקא מדקאמר ליה ואדוני יואב. שלא מצינו בכל התורה כלה זה נהנה וזה מתחייב. איכא דקשיא ליה מהא דאמרינן המשאיל קורדם של הקדש מעל ואמרינן המפקיד מעות של הקדש מותרים אצל שולחני מעל והא התם דזה נהנה וזה מתחייב ופרקינן דהתם נמי נהנה המשאיל והמפקיד שמחזיק לו חבירו טובה ולא מיחוור. והנכון דהתם משעת שאלה ופקדון מחייב זה עד שלא יהנה חבירו כלל ואפילו לא יהנה נמי משום דאפק' לחולין מה שאין כן הכא שאין החיוב עד שנהנה חברו:

אתמר רב אמר שליח דקדושין נעשה עד כו'. מאי טעמא אי משום דלא אמר ליה הוו לי עד אלא מעתה קדש אשה בפני שנים ולא אמר להו אתם עדי הכי נמי דלא הוה קידושין. פי' והא ודאי לא אפשר דבממון הוא דבעינן אתם עדי כדי שלא יאמר לו משטה הייתי בך או שלא להשביע את עצמי עשיתי אבל בקידושין דליכא למימר כל חד מהני לא בעינן אתם עדי וכן הלכתא. מיהו כל היכא שיש באותו מעמד כשרים ופסולים או קרובים צדיך לייחד עידי הקידושין דאי לא כיון דאיכא עד פסול ביניהם עדות כלם בטלה ואף על גב דאמרי למחזי אתינא וכי אמרינן התם דאמרי' להו למחזי אתיתון או לאסהודי אתיתון ואי אמר למחזי אתינן תתקיים העדות בשאר היינו בדיני ממונות. בדיני נפשות שאין העדות מתקיימת עד שבאין לבית דין ושעת ראיה לא חשיבא עדות אבל הכא בקדושין אין העדות באה לאמת הדבר בלבד אלא אפילו ידעינן דהכא קישטא דמילתא שקדשה אינה מקודשת בלא עדות ואין לקדושין קיום בלא עדות וגזרת הכתוב הוא וכיון דכן שעת מעשה הוא שעת עדותן וכיון דאיכא צירף פסולי עדות עמהן עדות כלן בטלה דומיא דבעלמא כשיש צרוף פסולי עדות כשבאין להעיד בב"ד שעדות כלן בטלה וכי אמרינן למחזי אתיתון או לאסהודי אתיתון היינו היכא דאתו למחזי בשעת מעשה כך הורה רבינו נר"ו הלכה למעשה אבל אין זה דעת המפרשים ז"ל וראוי להחמיר וכן אמר מורי נר"ו דאע"ג דלא בעינן בקידושין אתם עדי היכא דליכא פסולים באותו מעמד צריך שיהו עדים שם ולאפוקי הטמין לה עדים אחורי הגדר חדא דהא לא חשיבא עדות בדבר שגוף הדבר צריך לעדות אלא בדבר שצריך עדות משום שקרא ועוד דהא מצי למימר ליה לא שתקתי בשעת קידושין אלא בשביל שלא היו שם עדים וכסבורה שלא הועילו מעשיך והוה ליה כמקדש בלא עדים שאין חוששין לקידושיו. ומי שנטל קנין לחבירו בממון והטמין לו עדי' מאחורי הגדר מהני דלא איברי סהדי אלא לשקרי ומעידין לו בב"ד אבל אין כותבין לו שלא ברשותו שלא אמרו סתם קנין לכתיבה עומד אלא כשקנו ממנו בפני עדים שהזמין לעדות דאי לא תימא הכי זימנין דמטמין ליה עדי' מאחורי כותלי' הרבה ולא ידעי הני בהני ועושין לו כל כת וכת שטר בפני עצמו ואפילו בשקנה חבירו מידו בפני עשרה אם הזמינם כולם לעדות כותבים לו שטר וחותמים בו כדאיתא במסכת גיטין אבל אם לא הזמינם לעדות אין להם לכתוב ולתת שטר לזה אלא מדעתו וההיא דאמרינן ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין לאו כתיבת שטר הוא כעין שטרות דעלמא אלא שטר מזכר' ועדות כשטר צוואתו של שכ"מ לאחר מיתה שכותבין וכדכתיבנא התם והלכתא שליח נעשה עד והכי נמי אסיקנא בפ"ק דגיטין:

אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה פלונית כו'. הא דאמרינן אבל גירושין ניחוש שמא עיניו נתן בה תמיהא מילתא א"כ ביטלת כל גיטין שבעולם ועוד דהא תניא בהדיא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חששו חכמים לדבר זה ואעפ"י שנשאו' לבסוף וכ"ש הכא שעדים לא נשאוה. ואיכא למימר דהתם בעדים גרידא כיון דלא שייכא במילתא לא עבידי דמשקרי אבל הכא דשייכי במילתא דהא שלוחין נינהו סברי דמהימנינן להו כיון שנשתלחו בדבר וסד"א דמשקרי. א"נ דהתם במסכת גיטין אמרי' דמעשה וחתימה לא עבדי אבל דיבורא אמרי והיה ס"ד דעדות גירושין שמעיד על פה דבורא הוא ואמרי ליה בשקרא קמ"ל דכל שהמעשה נגמר ונגזר על פיהם מעשה גמור חשיב ולא משקרי ולא חשיב דבורא אלא כשאין מעשה נגמר בדבורם דומיא דאמרו לסופר לכתוב ולעדי' שיחתמו דחיישינן התם לכתחלה שמא תשכור עדי' שיאמרו כן:

דף מג:

מאי קסבר אי לימא קסבר המלוה את חבירו בעדים וכו' בדין הוא דמצי לאוקמו' דקסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והב"ע שלוה הוא בעדים ולפיכך צריך עידי פרעון והוא נתן לשלוחין אלו שלא בעדים ולפי' אינם צריכין עדים שהחזירו לו ואינם נוגעין בעדותן דהא סתמא דמלתא שפיר אפשר הכי דמלוה לא מוזיף אלא בעדים ושלוחי אינם נעשים שלוחיו בעדים כיון דלא מהימן בהו והא דלא תריץ הכי משום דא"כ פשיטא שהם שלוחיו ועדיו ומאי קמ"ל ועוד דקושטא דמלתא בעי לשנויי דהא קי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרע בעדים ופריק לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ודקאמרת עדים למה לי אי דקאמר לוה בברי' פרעתי' ה"נ דמהימן אבל היכא דקאמר שליח ואיהו לא טעין בברי' לא דלא הימנוה רבנן אלא כשטוען בברי פרעתיך אבל לשלוחו לא האמינוהו על המלוה ולפיכך צריך שיעידו לו עדים והני שלוחין מהימני מתורת עדי' דמגו דיכיל לומר אהדרינוהו ללוה יכלי למימר פרעניה למלוה ואע"ג דאמרינן בעלמא שכל עד שאינו נאמן מתוך עדותו אינו נאמן במגו התם הוא כשאינו נאמן מתוך פסול עדות אחר אבל הכא כשר לעדות הוא אלא שאתה אומר שנוגע בעדותו ובהא אמרינן דלאו נוגע בעדות הוא דהא אי בעי אמר אהדריניה ללוה וכ"ת והיכי יכלי למימר אהדריניה למלוה דהא קי"ל דהולך במלוה כזכי ואיכא למימר דמצי אמרי דאדעת' דמצי למהדר ביה יהבינהו ניהלינהו ובהא מפטרי מיני' דמלוה במגו דאי בעי אמרי יהביניה ניהלך ולגבי לוה גופא בלאו ה"נ יכלי למימר

ליה אהדרינן לך דאיהו לית ליה למטען עלייהו דהולך כזכי ולא מצי מהדר להו ניהלה דהאי לאו טענה דידיה אלא טענה דאיכא למלוה עליהן והם ידונו עמו ע"ז. כנ"ל לתרץ דברי רבותינו ז"ל שפסקו ז"ל בפ"ק דגיטין הלכה כרב דאמר דהולך במלוה כזכי אע"פ שלא הוחזק בה כפרן. אבל מורי נר"ו פסק כשמואל דהולך במלוה לאו כזכי אלא א"כ הוחזק עליה כפרן:

והשתא דתקון רבנן שבועת היסת הני שלוחי נוגעין בעדות הן דאלו אמר אהדריניה ללוה הוי מחייב שבועת היסת והשתא דאמרי יהביניה למלוה פטרי נפשייהו מאותה שבועה הלכך אין כאן עדות ולא מהימני עליה דמלוה אבל מהימנא בשבוע' עלה דלו' דהא המנינהו ומשתבעי ליה דיהבינהו למלוה ומשתבע מלוה דלא שקיל דהא לא טעין עליה לוה בברי דפרעי' ושקיל. וכ"ת וליהמנו עדים אלו בשבועה מיהת מגו דמהימנא על' דלוה בשבועה הא ליתא שכל עד שאינו נאמן בדיבורו מתורת עדות יצא מכלל עד ואינו נאמן בשבועה וכל שבועת עדות האמורה בכל מקום אינה שיעידו אמת אלא שיבואו ולא יכבשו עדותן ואם נשבעו שאין יודעים לו עדות וחזרו והודו דמחייבי קרבן שבועת העדות ועל זה סמכו בכל מקום להחרים על מי שיודע עדות לחברו שיבא ויעיד לו ואינו נוהג אלא בראוין להעיד ואין קרובין ופסולי עדות בכלל השבועה וחרם מן הסתם מכל מקום אין ראוי להחרים עליו בשבת אבל להכריז עליו כמו שנוהגין בחזרת אבד' דמצוה היא וחפצי שמים מותרים. וכן כתוב בתשובת הגאונים ז"ל ואיכא דקשיא ליה כיון דהני עדים לא מפסלי אלא משום נגיעת עדות דבעו למפרע ללוה או לאישתבועי ליה ליפטרונהו לוה מממון ושבועה ותו לא נגעו בעדות וליתו ולסהדי וכדאמרינן בבא בתרא גבי בני העיר שנגנב ס"ת שלהם אין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר דאקשינן וליסלקו בי תרי מינייהו וליסהדי:

והנכון דאנן בעינן בעדות תחלתו וסופו בכשרות הלכך התם כ"כ דלא סליקו נפשייהו הרי הם כבני העיר ובעלי דבר נינהו ולא עדים כלל: וכדאמרינן התם במכות ארובע יציל נרבע יציל במקיימי דבר הכתוב מדבר ומכי סליקו נפשייהו והוו עדים והוו להו תחלתן וסופן בכשרות אבל הכא מקמי דלפטרינהו לוה אינם בעל דבר לגבי מלוה אלא עדי' והוו להו נוגעים בעדות ופסלי ליה וכי פטרינהו לוה השתא ואיתכשרו הוו להו תחלתן בפסלות וסופן בכשרות וכן תירץ הרב רבי' אשר ברבי משולם. ועוד נ"ל דקושיא מעיקרא ליתא דהתם כי מסלקי נפשייהו לאסהודי לאחריני לא מרווחי מידי אבל הכא הרי העדים מרויחים שפוטר אותם כדי שיעידו ודומה כאלו משכירם שיעידו לו:

והני שביעתא דמכתבעי מלוה ועדים ללוה. פירש"י ז"ל דשבועה כעין דאורייתא הוא דומיא דחנוני על פינקסו שהחנוני והפועלים נשבעים לבעל הבית שבועת המשנה שהיא כעין של תורה ולא נהירא דהתם הוא לפי שנשבעים כלם ונוטלים מבטל הבית אבל הכא תינח דמלוה משתבע כעין דאורייתא מפני שנשבע ונוטל אבל העדים שנשבעים ולא משלמין אין עליהם אלא היסת. וכי תימא והא טענת לוה עליה דמלוה ועדי' טענת שמא היא ואמאי משתבעי כלל דהא אין נשבעין בטענת שמא אלא שותפין ושומרין ונושא ונותן בתוך הבית והשנויים בפ' הנשבעים במשנת אלו נשבעין שלא בטענה ואין עדים אלו ולא המלוה מכללם ואיכא למימר דאי דתבע לכל חד מנייהו באנפא נפשי' הכי נמי דלא משתבע כלל וגבי מלוה בלא שבועה אבל הכא שכולן בפנינו וטענותיהן כאחד מצטרפים טענת עדים עם טענת הלוה לגבי מלוה והויא ברי וכן נמי מצטרפינן טענת לוה בהדי טענת מלוה דלא שקיל לגבי עדים והוי ליה כברי ולשתבע האי באפי האי כי היכי דליכספו כדאמרינן התם בחנוני על פנקסו ולית הלכתא כבן ננס דאמר התם אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא כרבנן. וההוא עובדא דאבימי שבפ' הכותב דלא מהימן שליח עליה דמלוה בתר דתקון רבנן הוה. והא דאמרינן בירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה ועבד שליח עד וכפר ביה ואתא עובדא קומי רבי ירמיה וחייבו שבועה על ידי הכתף. איכא למימר כי המפקיד היה אצלו ממש אלא שנמצא שם הכתף והמפקיד טוען לנפקד בברי ואין לו על העד שום תביעה ומשום הכי לא הוי נוגע בעדות ומהימן לחיובי שבועת התורה לנפקד וכן כל כיוצא בזה דכל היכא דליכא נגיעת עדות לשלוחין דלית לי' להאי עלייהי לא תביעת ממון ולא תביעת שבועה מעיקרא כלל שכשרין לעדות כגון שאמר המלוה שקלתינהו מיינהו מיהו סטראי נינהו או מתנה הוו מהימנו שליחין לומר דלאו סטראי נינהו אלא פרעון וכן כל כיוצא בזה:

תנן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה פרישנא התם דיד יתירה זכי לה רחמנא רבי יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אטה מקבל גיטה ולא היא. פי' ולא הוא שלא מדעתו של אב אבל מדעתו ובשליחותו מקבלה דהא נערה בת שליחות היא וכדאיתא בפ"ק דמכילתין. פירש"י ז"ל דכי היכי דפליגי בנערה הכי נמי פליגי בקטנה שיודעת לשמור את גיטה שהיא או אביה מקבלין את גיטה וכשם שיש לה יד לקבל גיטה כשאין לה אב כך יש לה יד כשיש לה אב והא דנקט נערה להודיעך לאו דרבי יהודה דאפילו נערה אביה ולא היא ומביאין ראיה לדבריו מהא דאמרי' לקמן תא שמע קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע לידה הא נערה הרי זה גט ואוקימנא כשאין לה אב מכלל דמאן דמותיב מינה סבר דמתניתין שיש לה אב ואם

איתא דקטנה בחיי אביה אין לה יד לימא ליה ולטעמיך דמוקמת מתניתין כשיש לה אב כי מטי גיטה לידה אמאי מגרשא אלא לאו ש"מ דקטנה נמי יש לה יד בחיי אביה לקבל גיטה. וכ"ת א"כ היכי אמר ר"ל כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין דהא בקטנה אמרי רבנן שמקבלת גיטה ואלו בקדושין ליכא מ"ד שיש יד לקטנה לקבל קדושין ואיכא למימר דריש לקיש אפשטה דמתנית' קאי דמיירי בנערה ובדידה קאמר כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין אבל בקטנה מודה הוא שאין המחלוקת שוה לרבנן זו היא שיטתו של רש"י ז"ל אבל מדברי רבי' אלפסי זכרונו לברכה שכתב במסכת גיטין מוכח דס"ל דדוקא בנערה הוא דפליגי כפשטה דמתניתין ובה אמרי רבנן דמקבלת גיטה מפני שיש לה יד בעלמא ולא שליחות וראויה לזכייה ושליחות אבל קטנה דלית לה יד בעלמא אפילו רבנן מודו שאין לה יד לקבל גיטה כשיש לה אב ואע"ג דכי אין לה אב יש לה יד לקבל גיטה בקדושי אביה התם כיון שאין לה אב נתרוקנה אצל יד אביה וקיימא בחריקיה אבל בשיש לה אב לית לה יד כלל לא לקדושין ולא לגירושין כלל. והשתא א"ש הא דר"ל דאמר כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין. ומה שהביאו ראיה לדברי רש"י ז"ל דהתם מהא דלקמן דלא אמר ליה ולטעמיך הא כתיבנ' לעיל דטובא איכא בתלמודא דכוותי' דמצי למימר וליטעמיך ולא אמר אלא דמפרק קושיא ורבינו ז"ל הביא ראיה לדברי אלפסי ז"ל מדאמרינן בתוספתא האומר קדשתי את בתי הקטנות בכלל ואין הגדולות בכלל פי' שאין בידו לקדש הגדולות עכשיו וכיון שכן אף למפרע אינו נאמן עליהם שקדשן כשהן קטנות נתקדשה בתי הגדולות הן בכלל והקטנות אין בכלל פי' דנתקדשה משמע מעצמה וקטנה אינה יכולה להתקדש מעצמה שלא ברצון אביה הלכך אין הקטנות בכלל האיסור ויכול הוא לחזור ולקדשן והיינו דאשמועינן דאלו אגדולות איהו לא מהימן למסרינהו אלא א"כ יש עדים כדבריו. גרשתי בתי הקטנות הן בכלל פי' ואע"ג שאין האב נאמן להתיר את בתו מיירי באומר קדשתיה וגרשתיה תוך כדי דיבור והפה שאסר הוא הפה שהתיר ואין הגדולות בכלל. פי' שאינו יכול לגרשן. נתגרשה בתי הגדולות בכלל ואין הקטנות בכלל פי' משום דנתגרשה משמע על ידי עצמה וקטנה בחיי אביה אין לה יד להתגרש והיינו כדברי רבינו אלפסי ז"ל וליכא למימר דההיא כשאין בה דעת מיירי דהא סתמא קתני ואין הקטנות בכלל וכל קטנה במשמע אפילו יש בה דעת דומיא דרישא דקידושין שאינה בכלל אפילו יש בה דעת ועוד הביא ראיה רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל מן הירושלמי דגרסינן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה קטנה אביה ולא היא נשאת היא ואביה ואם יש בה דעת היא ולא אביה ופי' ברור דנערה בין היא בין אביה מקבלין את גיטה כרבנן וקטנה אביה ולא היא אפילו

לרבנן ואם נשאה היא ואביה שוים בדבר שאם אין בה דעת אינה מתגרשת לא ע"י אביה שיצאה מרשותו בנישואין ולא על ידה לפי שאין לה דעת לשמור גיטה ומדפליג בנשאת בין יש בה דעת בין אין בה דעת ולא מפליג הכי במאורסה מכלל דרישא דקתני קטנה אביה ולא היא אפי' בשיש בה דעת היא כדברי רי"ף ז"ל וכן עיקר:

והא דקתני סיפא וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פירוש רש"י זכרונו לברכה אינה יכולה להתגרש כלל לא ע"י ולא ע"י אביה לפי שמשלחה וחוזרת ואתיא מתניתין בין לרבנן בין לרבי יהודה דלכ"ע אם יש בה דעת מתגרשת על ידה בשאין לה אב וע"י אביה בשיש לה אב ולרבנן אפילו בשיש לה אב על ידיה והשתא שאין לה דעת אין לה יד כלל לא בחיי אביה ולא לאחר כן. ולא נהירא דכי אין בה דעת אמאי אינה מתגרשה על ידי אביה שהרי אביה שומר את גיטה ואביה משמר את עצמה שלא להיות חוזרת לבעלה ושלא ינהגו בה מנהג הפקר דהא לאו שוטה היא שלא תהא נשמעת לו ועוד דהא מתניתין א"י לשמור את גיטה קתני שאינה מבחנת בין גט זה לנייר כתוב דעלמא אבל יודעת היא לשמור עצמה. לכך נראה פי' ר"ת ז"ל שכתב דהכי קתני אינה יכולה להתגרש ע"י עצמה אבל ע"י אביה מתגרשת בשיש לה אב מן האירוסין שאביה משמרה ומשמר את גיטה והביא ראיה לדבריו מן הירושלמי דאמרינן ביבמות פרק חרש נשטית לא יוציא דבי רבי ינאי אמרו מפני גרירה פי' שנגררת אחר בעלה שמשלחה וחוזרת או שנגררת אחר הבחורים וינהגו בה מנהג הפקר. רבי אילא ורבי זעירא תרוייהו אמרין מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה רבי נחמיה בשם רבי יהודה אמר תלת איכא בינייהו פירוש תלת מילי איכא בין רבי ינאי ורבי אילא ורבי זעירא עבר וגירש מ"ד מפני גרירה מגורשת מ"ד מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מגורשת פירש כיון דאין לה יד לקבל את גיטה הרי הוא כמונח ע"ג קרקע יש לה אב מ"ד מפני גרירה אסור פי' דכיון דשוטה היא אינה נשמעת לאביה ואיכא נמי חשש גרירה מ"ד מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה הרי יש לה אב פי' אביה מקבל את גיטה דאלמא כל שיש לה אב יכולה לשמור את גיטה חשבינן לה וליכא למיחש לה לגרירת בעלה ולא לגרירת בחורים דהתם הוא בשוטה שאין אביה יכול לשומרה שאין הוא נשמעת לו כדאמרן אבל קטנה נשמעת היא לאביה והוא משמרה מלכת אחר הבחורים ומלחזור לבעלה ולפי שיטה זו דסופה בשאין לה אב מיירי איצטרך בין לרבי יהודה בין לרבנן דכולהו מודו דבשאין לה אב מתגרשת ע"י עצמה בשיש בה דעת אבל עכשיו שאין בה דעת אינה מתגרשת וה"ה אפילן בשיש לה אב ונשאת שהרי אין לאביה רשות בה לקבל גיטה ואינה יכולה להתגרש הא כל שיש לה אב מן האירוסין אפי' יש בה דעת נמי אינה

מתגרשת על ידי עצמה אפילו לרבנן כדכתיבנא לפום שיטתא דרבינו אלפסי ז"ל והרי זה מבואר יפה מפי רבינו נר"ו:

אמר ר"ל כמחלוקת בגירושין כו'. ורבי יוחנן אמר מחלוקת בגירושין אבל בקדושין ד"ה אביה ולא היא אפי' בנערה וכן הלכה. מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבנן כו' והרי מאמר דמפקעת עצמה מרשות אב פירוש לא לענין מעשה ידיה ומציאתה דאכתי ברשותי' היא עד שעת נישואין דמאורסה היא ולא לענין הפרת נדרים דהא אפילו קודם לכן כיון שמת הארוס הראשון אין אביה מיפר נדריה ולא היבם כדאיתא בפרק יוד דנדרים אלא אין הפקעה זו אלא דשוב אינו יכול למוסרה לאחד מן האחים אבל קודם מאמר היה יכול לקבל ממון מאיזה מהם שירצה ומוסרה לו. רבינו הגדול ז"ל:

דף מד.

התם במאמר בע"כ ורבי היא. פי' ומתני' קטנה מדעת אביה לאו ברצונו אלא מידיעתו שצריך להודיעו כדאמרן בפ"ק שצריך לידיעה. הא דאמרינן דרבנן גמרי מאמר מקידושין דעלמא ורבי גמר מאמר מביאה דיבמה לאו דוקא דהא מאמר דרבנן היא ולא שייך ביה האי לישנא אלא הכי קאמר דמר מדמי וסמוך לה אקדושין ומר סמוך לה אביאה ודכותה אמרינן בבבא מציעא דילפינן מציאה מגט ואע"ג דמציאה לאב מדרבנן היא וזה פשוט:

בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא. וכ"ת אימא הכי בשלוחו אין בשלוחה לא אבל בה מגרשה. איכא למימר א"כ ליתני בשלוחו בלחוד והוה דייקינן בשלוחו אין בשלוחה לא מדקתני בו ובשלוחו שמעינן דממעטינן בה ובשלוחה וקתני בו משום דיוקא דלא בה וקתני בשלוחו לגופיה או ממעט שלוחה נמי ודוק:

הא דתניא זה הכלל כלל אינו חייב אלא אחת כו' אתיא לענין שבועת הפקדון שכפר ונשבע ואחר כך הודה דמיחייב קרבן ואם היו ארבעה תובעים אותו כל אחד פקדון שלו וכפר בכלם ואמר דרך כלל שבועה שאין לכם בידי כלום ואחר כך הודה אינו חייב אלא קרבן אחד דשבועה אחת היתה לכלם פרט חייב קרבן על כל אחת ואחת מפני שהיו שבועות חלוקות רבי יהודא אומר שבועה לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת פי' שאעפ"י שלא הזכיר אלא שבועה אחת כיון דאמר לא לך לא לך שבועות חלוקות הן דשבועה דאמר מעיקרא קיימא אכל חד מנייהו כאלו פי' והיינו דאיכא בין לר"מ לרבי יהודה דלר"מ כה"ג כללא הוי ואינו חייב אלא אחת ופרטו של ר"מ לא שיאמר שבועה בפי' לכל חד דא"כ היינו ר' שמעון ולא שיאמר לא לך לא לך שבועה דא"כ היינו ר' אליעזר אלא הכי פרטא דר"מ דקאמר שבועה לא לך ולא לך דהשתא דאמר ולא לך בוי"ו

הוי פרטא אבל כי ליכא וי"ו סבר ר"מ דכללא הוי ורבי יהודה סבר דאפי' בלא וי"ו הוי פרטא ואע"ג דבעלמא כי איכא וי"ו הוי תערובות טפי ומוסיף על ענין ראשון טפי מהיכא דליכא וי"ו והכא אמרינן איפכא לר"מ לא תיקשי לן דהכא נמי כי איכא וי"ו חשבי ליה מוסיף על ענין ראשין והאי וי"ו קאי אשבועה כאלו אמר ושבועה לא לך וכי ליכא וי"ו אינו עושה חבור עם השבועה אלא עם לא לך ראשון וכאלו כללם כלם בשבועה א':

כמין ימא לטגנא. פי' ר"ח שמקומות ידועים הם קרובים זה לזה וכן עיקר שלדברי רש"י ז"ל הקשו בתוס' כי אין השיעור מסוים ופעמים שהבית רחוק מן הים ותו הוה ליה למימר כמן ימ"א לטגנ"י:

דף מד:

בעא רבא מר"נ נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה. פי' אליבא דרבנן מבעיא ליה דהלכתא כוותיהו ומי מספקא ליה לרבא דנערה לרבנן לא מדין חצרו של אב מקבלא גיטה והאמר רבא כתב לאשתו גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט ובמסכת גיטין פרכינן אמאי חצר מהלכת לא קנה ופריקנא והלכתא בכפות וליכא לפרושי דבכפות מיירי ותו לא בעינן ישן דאם כן מאי ישן דקאמר רבא דאי בכפות למה לי ישן אפילו נעור נמי ואי בלא כפות אמאי הוה גט חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה. ותו סיפא דקתני נעור אינו גט היכי דמי אילימא בכפות אמאי לא ואי בלא כפות אפילו ישן נמי. לכך יש לנו לפרש על כרחינו להלכתא דמימרא דרבא בכפות מיירי ולפיכך כשהוא כפות וישן הרי זה גט ונעור אע"פ שהוא כפות אינו גט דתרתי בעינן כפות וישן והא דלא נקט רבא כפות בהדי' משום דההיא פשיטא דבלאו הכי לא מהני דהוה ליה חצר מהלכת אבל ישן איצטריכא ליה סד"א כיון דכפות משתמרת לדעתה היא אפי' נעור קמ"ל דכיון דבן דעת הוא משתמר לדעתו ובעי' אף ישן ולאפוקי בהמה דסגי לה בכפותה כדאיתא בפרק אלו מציאות ואי ס"ד כחצר אביה דמיא כי מטי גיטה לידה לא תיגרש פי' עד דתהוי כפותה וישנה ואלו מתני' סתמא קתני אפי' בנעורה ואינה כפותה: אלא רבא הכי קא מבעיא ליה מי אלימא ידה כיד אביה לשוייה איהי שליח או לא ואסיקנא דאינה עושה שליח מהכא משמע לי דמאי דאמרינן התם בגיטין דנערה לרבנן יד יתירא זכי ליה רחמנא דיד דידה הוא היד היתירה לא יד אביה דהא יד אביה עיקר ואלים מדידה דמשוי שליח וידה טפל דלא שויה שליח והיכי מקרו יד אביה שהוא עיקר יד יתירה:

אתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. פי' שלא בידיעתו ואין אנו יודעים אי ניחא ליה או לא אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון ואמרינן מאי טעמא ופרישנא צריכה גט שמא נתרצה האב כלומר בקידושין ונתקיימו הקידושין. וכ"ת במה נתקיימה דהא לא זכה האב באותן קידושין כלל דהא קטנה לית לה זכייה מדאוריי' כדי שיזכה בהן לאביה ולא בת שליחות היא שתעשה לו שליח ואיהי גופה לית לה יד מעצמה. ואיכא למימר דגמרי קדושין מדין תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך או תן ככר לכלב ותתקדש לך דכיון שנתן על פיו מקודשת אע"פ שלא אכלו הכלב ולא נהנה האב מאותן קידושין דמקדשה בההיא הנאה שעשה דברו דשוי פרוטה כדכתיבנא בפ"ק הכא נמי כשנתרצה האב בקידושין הוא כאומר הניח הכסף שנתת לבתי שיהא שלה ולא תטלנו ממנה ותתקדש לך ומיהו בעינן שיהא הכסף בעין בשעה שמתרצה האב דאי לא במאי מקדשה שהרי לא נתן ולא הטח לה כלום על פיו ומה שנתן תחלה מאליו נתן לה על דעת קידושין שלו אבל השתא כשהוא בעין איכא נתינה על פיו שהרי אלו לא נתרצה האב בקידושין הדר איהו ושקיל כספיה מינה דלית לה זכייה למזכי בהו ועכשיו מניחין בשביל אביו ואע"פ שאין דעת המקדש לכך בההיא הנאה דמטי לאב שזה מניח המעות לבתו גמר ומקני לה ואפשר שהמקדש מתכוין לכך שהרי כל אדם רוצה שיגמרו נישואין כדאיתא בפרק המדיר ובבתו נערה לא בעינן שיהא הכסף בעין בשעת רצוי דנערה נהי דלית לה יד לקבל קידושיה מ"מ בת זכייה היא וכי מקבלה להו הרי היא כזוכה בכסף לאביה וכי שמע האב ונתרצה זכתה לו למפרע דזכין לאדם שלא בפניו וכן באומר לראובן זכה בכסף לאחותך ותתקדשי לי בו ושמעה ונתרצה הרי היא מקודשת למפרע משעה שזכה לה. והאי נתרצה האב דאמרינן הכל הולך אחר שמיעה ראשונה כלומר שאם כששמע תחלה נתרצה נתקיימו הקידושין אע"פ שצווח אח"כ ואם כששמע תחלה צוח נתבטלו אע"פ ששתק אח"כ. וכ"ת כיון דנתרצה האב מקודשת הא דאמרינן בפ"ק אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדברי רבי יוסי ברבי יהודה למה לי מדברי ר' יוסי אפילו רבנן נמי שהרי נתרצה האב ואיכא למימר דאלו מדין נתרצה האב דאמרי' הכא הא פרישנא דלא מהני עד דלהוו מעות בעין בשעת רצוי ולכי שמע דלישתוק ולרצי אבל באומר לבתו צאי וקבלי קידושיך מכיון שקבלה קידושיה גמרו הקידושין אף על פי שלא נתרצה האב אח"כ כלל ואין המעות בעין והיינו דאיצטרכינן למיתי עלה מרבי יוסי ברבי יהודה כדפרישנא התם:

ואיכא דקשיא לי' א"כ כי לא נתרצה האב נמי תהא צריכה גט דניחוש שמא מתחלה אמר לה אביה צאי וקבלי קידושיך דהא דכותה אמרינן לקמן בעובדא דהנהו דהוו שתו

חמרא תותי ציפי דבבל דאקשינן וליחוש שמא עשאו לאב שליח ומפרקינן לא חציף איניש למעבד אבוה שליח וא"כ הכא דליכא חוצפא ניחוש שמא אמר לה צאי וקבלי קידושיך. ואיכא דאמרי דאין הכי נמי דחיישינן להכי וחדא מנייהו נקט. א"נ דהכי קאמר שמא נתרצה האב או קודם הקידושין שאמר לה צאי וקבלי קידושיך או לאחר הקידושין ולא נהירא דמאי דקאמר חדא מנייהו נקט ליתא דכל כה"ג הוה ליה לפרושי שהרי הדין תלוי בזה כשלא נתרצה לחוש לשליחות ודקאמר דבכלל לשון נתרצה הוא ליתא נמי דלא משמע לישנא הכי כלל. ותו לקמן אמרינן אפילו למ"ד חוששין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן ואפי' הכי פרכינן ודילמא אירצי קמיה מעיקרא אלמא אין במשמע נתרצה הבן אלא רצוי דבתר קידושין ודכות' נמי בנתרצה האב ותו דבהדיא משמע בירושלמי דלא חיישינן לשליחות ואם לא נתרצה האב אינה צריכה גט דאמרינן נתקדשה שלא לדעת מעשה היה ובא אביה ועקר קידושיה כלומר לפי שלא נתרצה ולא חששו לשמא אמר לה צאי וקבלי קדושיך מעיקרא:

והנכון דהא דלא חיישינן הכא לשליחות משום דלקמן שהיו הקידושין ע"י אביו שהוא בן דעת יש רגלים לחוש שהרי כל אדם יודע שאין האב מקבל קידושין לבנו ולא היה טועה לקבל קידושיו אלמלא שעשאו שליח דשדוך אבל הכא קטנה דלאו בת דעה עבידא דמקבלא קידושין שלא מדעת אביה דאיהי סברא דיכלה לקידושי נפשה דנשי לאו דינא גמירי וכ"ש קטנה:

אמר רב נחמן והוא ששידכו. פירוש אבל לא שידכו לא חיישינן שמא נתרצה האב ואינה צריכה גט ועולא אמר דאפילו שדכו אינה צריכה לא גט ולא מיאון ומסתברא דלא פליגי אלא מסתמא אבל היכא דודאי נתרצה האב דכולי עלמא מקודשת ואע"ג דלא שדכו דלשמא נתרצה האב לא חיישינן וכיון דליכא גט לא טעו באחותה ואינה צריכה מיאון וכו' ומסתברא נמי דהוא הדין בנערה שאם נתרצה האב מקודשת ומסתמא צריכה גט לשמואל שמא נתרצה האב בששדכו אלא דבנערה לא בעינן מיאון שאין מיאון בגדולה וכ"ת יאמרו קדושין תופסין באחותה אנן מאי דאפשר לתקוני מתקנינן ודלא אפשר לתקוני לא אפשר. ולא עוד אלא דבנערה לא בעינן שיהו המעות בעין בשעת הרצוי כדפרישנא לעיל. וכן דעת מורי רבינו נר"ו ועיקר:

מתיב רב כהנא וכלן אם מתו או אם מיאנו עד וקתני דבעיא מיאון. פירוש וקשיא לעולא דאמר שאפי' מיאון אינה צריכה. וכ"ת יליקשי נמי לרב דאיהו קאמר שצריכה גט ומיאון ואלו מתניתין קתני מיאנו או נתגרשו אלמא כל שיש מיאון אין שם גט ובתו דקידשה נפשה מיאנה בלחוד ולא נתגרשה. תירצו בתוספות דמסתמא פריך לכולהו

והכי קא פריך וקתני דבעיא מיאון ובמיאון סגי לה וקשיא לכולהו והיינו דלא אמרינן וקשיא לעולא. וא"ל דבשלמא לרב לא קשיא דאי הו מוקי' מתניתין כשלא שדכו שאינה צריכה גט ואפילו הכי הצריכוה מיאון גזרה אטו יתומה ולחומרא אבל לעולא קשיא על כרחין כנ"ל:

הוא מותיב לה והוא מפרק לה דמתניתין מיירי בדקידשה נפשה אחר שנעשה בה מעשה יתומה בחיי אביה דהיינו אחר שנשאה אביו לאחר ונתאלמנה ממנו ויצאה מרשות אביה שדינה כיתומה גמורה שצריכה מיאון וסגי לה מיאון:

דף מה.

מת זה שנתקדשה לו שלא לדעת ונפלה לפני אחיו בעודה קטנה או נערה אר"ה א"ר עשה בה היבם מאמר צריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מיאון ופרישנא צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושי שני ואשה גמורה היא וצריכה חליצה שמה נתרצה האב בקדושי ראשון והוי יבמה גמורה של זה וצריכה מיאון להכרזה שלא יטעו בקדושי אחותה שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני זו פנויה גמורה היא וקידושין תופסין באחותה וכשרואין העולם שנותן לה גט כסבורין שהיא גרושה גמורה ושאין קדושין תופסין לו באחותה להכי אתי מיאון להכריז שאין קידושיה גמורין ואין הגט בא אלא משום הספק וקשיא לן אי משום הודעה והכרזה שלא יטעו באחותה למה לי מיאון הא כיון דאיכא חליצה מידע ידעי דלאו גרושה היא אלא ספק חלוצה וקידושיו תופסין באחות חליצה דהא כ"ע ידעו דאחות חלוצה קדושין תופסין בה כדאמרינן בסמוך תדע דהא קיי"ל יבם שעשה מאמר ביבמתו צריכה גט למאמרו וחלוצה לזיקתו ולא מצרכינן לה מיאון שמא יאמרו אין קדושין תופסין באחתו כיון דאיכא חליצה תו לא טעו ומאי שנא הכא דצריכא מיאון ואיכא דמתרצי דהכא חיישינן דלמא איכא דידע בגט ולא ידע בחליצה ואתי למטעי אבל השתא דאיכא תרתי חליצה ומיאון כולי [עלמא] ידעי ואי איכא מאן דלא ידע אנן כל מה דאפשר לתקוני מתקינין והתם דסגי ליה בגט למאמרו וחליצה לזיקתו משום דגדולה היא ולא שייך בה מיאון ואלו היתה קטנה הכי. נמי שצריכה מיאון גם כן. ולא נהירא:

אבל הנכון דהכא אפילו מאן דידע בחליצה טעי בגט לדונ' בגרושה דבשלמא ביבם דעלמא הנותן גט למאמרו ליכא למטעי אפי' למאן דלא ידע בחליצה דהא גט יבמין הוא ומתוך לשונו מוכח שאינה גרושה אלא חלוצה דהא קרי לה יבמה ומפרש גופיה שנותן גט למאמרו אבל הכא שאנו מצריכין לה גט משום חשש שהיא אשתו גמורה שנתרצה

האב בקידושיו ולא בקידושי אחיו הרי לשון הגט כלשון הגט שעושה איש לאשתו ואינתתיה קרי לה והרואה אותו אע"פ שראה בחליצה אומר קמו בהו רבנן בקידושי ראשון וידעו שלא נתרצה האב בהן ולא היתה אשתו כלל וחליצה דעבדי בטעות היא ובקדושין של זה נתרצה האב וגרושה גמורה היא דאי לא גט יבמין היה עושה אותה ולפיכך צריכה מיאון מיהו בנערה דלא אפשר במיאון סגי לה בחליצה דמאי דאפשר לתקוני מתקנינן והשתא לפום האי שיטתא העושה מאמר ביבמתו גמורה אפילו היא קטנה אינה צריכה מיאון בחליצה וגט סגי לה שגיטה מוכיח עליה היה. נכון. רבינו הגדול ז"ל:

והקשה הראב"ד ז"ל למה לי למימר הכי שמא לא נתרצה האב לא בקדושי ראשון ולא בקדושי שני בלאו הכי נמי מצי למימר שמא נתרצה האב בקדושי ראשון והוי חליצתו גמורה וקידושיה תופסין באחותה והרואים הגט יאמרו אין קדושין תופסין באחותה ותירץ דאלומי אלים קושיא דאפילו מי שסבר שאין קדושין תופסין באחות חליצה איכא למיחש שמא לא נתרצה האב בשניהם ופנויה גמורה היא וקדושין תופסין באחותה ואינהו נדייני לה בגרושה או בחליצה ואמרי דאין קדושין תוספין באחותה ולא נהירא. ואחרים תרצו דאיהו בעי למימר דזימנין דלא תפסי קדושין באחותה בין לראשון בחייו בין לשני אחריו לפי שלא נתרצה האב בקידושי שניהם ואינהו כי חזו לחליצה דייני לה כאשתו של ראשון ויאמרו שלא תפסי קדושין בחייו באחותה. כי חזו לגט דייני לה כגרושה ואמרי שאין קדושין תופסין לזה באחותה ויבא טעות לעולם בקדושי שניהם באחותה ונכון הוא:

והרב בעל המאור ז"ל תירץ דאלו נקט שמא נתרצה האב בקדושי ראשון זימנין דכי אמרי עלמא אין קדושין תופסין ליבם באחותה דהוי הכי קושטא דמלתא כגון שנשאה יבם שלא לדעת אביה דאי אמרה נתרצה האב בקידושי ראשון יבמה גמורה היא וכשנשאה יבם אפילו בעל כרחי של אב הרי היא כאשתו גמורה וגט דיהיב לה גט מעליא הוא ואין קידושין תופסין באחותה אבל השתא דאמרינן שלא נתרצה האב בקידושי שניהם אין במעשה שניהם כלום ופנויה גמורה היא וקדושין תוספין באחותה. וגם זה נכון. והלכתא כרב הונא דליכא מאן דפליג עליה:

הנהו בי תרי דשתו חמרא תותי ציפי בבבל כו'. עד אמר רבינא אפי' למ"ד חוששין שמא נתרצה האב נתרצה הבן לא אמרינן פי' האי עובדא בדשדיך הוה דאי לא ליכא מאן דאמר נתרצה האב וכ"ש נתרצה הבן ופרכינן וליחוש דלמא שליחא שוויא פירוש דלמא שליחא שוויא בעדים והלכו להם למדינת הים דבלאו הכי לא מהימן שליח גופיה דהוה

שליח כדכתיבנא לעיל והא דחיישינן הכי משום דשדיך ורגלים לדבר לחוש שאין אדם מקדש אשה לבנו שלא מדעתו ומפרקינן לא חציף איניש לשווייה אבוה שליח משמע מהכא לכאורה דבאינשי דעלמא דליתיה להאי טעמא שקדש אשה לחברו דחיישינן דלמא שליחא שווייה להצריכה גט מספק ואע"ג דלא טען שליח כ"ש בטעין ודוקא בדשדיך כי הכא. וי"ל דבאינש דעלמא פשיט לן טפי דדילמא עביד מנפשיה ובאבוה הוא דהוה חיישינן אי לאו האי טעמא וזה נכון אלא שראוי להחמיר:

דף מה:

ופרכי' ודלמא ארוצוי קמיה מעיקרא. פירוש וחזא האב דניחא ליה לבריה בקידושין אלו וכי קדש' ניהלה חשיב זכות וזכין לאדם שלא בפניו אא"כ שמענוהו מוחה אח"כ כששמע והכא הרי אינו מוחה ולפיכך אע"פ שכבר נתאכלו המעות לית לן בה דהכא ברצוי בן לא אתינא אלא מדין זכייה בין שנתרצה מתחלה קודם קידושין או אח"כ אבל ברצוי דאב בקטנה בעינן שיהו המעות בעין בשמת רצוי כדכתיבנא לעיל:

א"ל רבה בר שימי בפי' אמר רבינא דלא סבר לה להא דשמואל נראה מדברי רבינו אלפסי ז"ל דהכי קאמר אין לנו לחוש לכל זה דרבינא לית ליה דרב ושמואל שאפי' ידענו בבירור שנתרצה האב כששמע אינו כלום וכ"ש כשנתרצה הבן. לפיכך כתב הוא ז"ל בין נתרצה האב בין לא נתרצה האב לא הוו קידושין וכן פירש ג"כ בעל הלכות ז"ל ואין דבריהם נכונים חדא דכי נתרצה האב מאי טעמא לא הוו קדושין תדע דהא בנתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים ונשאת שלא לדעת לא חששו אלא אם יבא אביה וימחה או לא הא אלו נתרצה נישואיה נישואין לתרומה ולירושה ויותר הוא מפסיד בנשואין מקדושין ומהני רצוי דידיה וכולה שמעתין נמי הכי רהיטא דלא איפלוגו אלא אי רתח אי איתנחא דעתיה ובירושלמי ג"כ שאמרו בא אביה ועקר קידושיה מכלל שאלו בא וקיים הם קיימים. ועוד דאכתי מאי דאהדר ר"ש תינח דלא חייש לרצוי דבתר הכי דלא מהני שליחות מאי איכא למימר דליכא למימר דאפי' עבדיה שליח ברא לאבא או שאמר האב לבתו צאי וקבלי קדושיך דלא מהני דהא ליכא לאסוקי אדעתה כלל אלא ודאי ה"ק דרבינא לא חייש לשליחות מסתמא דכוותה נמי אית לן לפרושי דה"ק דרבינא לית ליה דרב ושמואל למיחש שמא נתרצה האב מסתמא אבל בודאי נתרצה מודה דהוו קדושין ואפילו בדלא שדיך וזה פשוט ואין בו בית מיחוש וכן נראה מפירוש רש"י ובעלי התוספות ז"ל. ומסתברא דסתמא נמי הלכה כרב ושמואל דרב הונא ורובה דאמוראי

כוותיהו ס"ל וכוותיהו נקטינן ולחומרא ולא כעולא ורבינא לקולא ויש מי שפסק כרבינא לקולא דבתרא הוא ולא נהירא לן:

הוא אמר לקריבי והיא אמרה לקריבי כו'. עד דלא טרח. יש אומרים דהאי עובדא בשדיך לקריביה הוה דאי לא בלאו טעמא דאביי ורבא לא הוה חיישינן לנתרצה האב ולא משמע מגופא דעובדא כלל דהוה שידוכין בקרביה אלא דשידוכין מ"ט בעינן להו משום גלוי דעחה דניחא ליה הא גלי הכא דעתיה טפי כנ"ל. והלכתא כרבא לפום פשטא דמילתא הא דאביי ורבא כרב ושמואל שייכי דאי לאו הני טעמי הוו חיישינן לשמא נתרצה האב אלא שיש לדחות דשאני הכא שהיה אנוס בקדושי קרובה ואי לאו הני טעמי בכי הא חיישינן שנתרצה ובנתרצה ודאי מהני ושלא כדברי רבינו אלפסי ז"ל:

נתקדשה לדעת והרי קידושי תורה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת שלא לדעת וכל נשואי קטנה שלא ברצון אביה כמאן דליתנהו דמי ואין לה אלא דין ארוסה מי חיישינן הכא שנתרצה האב בנשואין או לא רב אמר אוכלת בתרומה עד שיבא וימחה פירוש דכיון דארוסה גמורה הוא מן התורה ראויה היא לאכול בתרומה מן התורה. דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ואין אסורה אלא מדרבנן הלכך תלינן לקולא בדרבנן ואמרינן דנתרצה האב ואכלה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע פי' לאו דוקא זרה דהא מדאורייתא מיכל אכלה כיון דקדושיה מן התורה אלא אשגרת לשון בעלמא נקט וה"ק ונמצאת זרה דרבנן אוכלת בתרומה למפרע שלא כדין. וזימנין דהוה זרה גמורה כגון שנמצאת בה סמפון ומחל הוא ע"מ שלא ימחה אביה בנשואיו דכי אתי אביה ומחי בטיל תנאה והוו קידושי טעות למפרע והוי זרה כנ"ל כתב בעל הלכות ז"ל קטנה דאיתיה לאבי' במדינת הים ואנסיבת אמה איתשאילת הא מילתא כמה זימנין קמי רבנן דשפיר עבדא אמא דנשואי' תקינו לה רבנן להם דומיא דיתומה כו':

אבל בעלי התוספות ז"ל מחמירין ואומרין דלית לה למעבד הכי ואי עבדא לא שרינן לה לבעלה ואסורה לישב תחתיו ולשמשו דחיישינן שמא יקדשנה אביה במדינת הים לאחר. וכי תימא והא בת כהן ועבד כהן שהלך הוא למדינת הים אוכלים בתרומה ולא חיישינן שמא קדש הכהן בתו לזר או מכר עבדו. הא לא קשיא דשאני התם דלא עביד הכי שלא יהא מכשילן שהרי הניחן אוכלים בתרומה אבל הכא פנויה הניחה ובדעתו שאינה יכולה להתקדש שלא מדעתו ותו דהתם לא חיישינן שמא מת או קדש או מכר משום דנוקמינהו אחזקיהו דאכלי בתרומה אבל הכא לית ליה חזקה להך ואע"ג דלית לך למיחש שמא קדש אית לן למיחוש שמא יקדש כדאמרינן התם בגיטין. שמא מת לא

חיישינן שמא ימות חיישינן ואע"פ שיש לומר דנימא כל שעתא ושעתא עדיין לא קדש כי אמרינן הכי למאן דאית ליה חזקה אבל זו אין לה חזקה שכיון שעומדת ברשות אביה אינה בחזקתו של זה כלל עד שנתירנה לו והדבר ראוי להחמיר בו:

הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי. איכא מאן דסבר אפילו הכי הלכתא כרב דהא אשכחן דכוותה במסכת מגילה דאמרינן רב אמר מגילה בזמנה קורא אותה ביחיד שלא בזמנה בעשרה ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי ואפ"ה קיימא לן כרב דאמרינן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא וה"מ בציבור אבל ביחיד יצא אלמא דנקראת ביחיד כרב ולא חיישי למאי דחש רב לדרב אסי ולאו ראיה היא דהתם לא חש רב לדרב אסי אלא לכתחלה אבל בדיעבד מודה דיצא כאידך דאמרי' דביחיד יצא בדיעבד דהקורא דיעבד משמע הלכך בהא דשמעתין חיישינן לדרב אסי לחומרא ואינה אוכלת. ומודה רב לענין ירושה שאם מתה אינו יורשה אוקי ממונא בחזקת מאריה וה"ה דלית לה כתובה דמן הנשואין מיניה ואינה חייב בקבורתה ויורשיה קברי לה:

דף מו.

נראין דברי תלמיד. פי' לאו היינו רבי ירמיה דאמרי' בברכות דאמר ליה לרב מי בדלת לה דאמרינן התם רב הונא חבר דרב הוה והכא קרי ליה תלמיד אמר רבא מאי טעמא דרב הונא הואיל ונעשיה בה מעשה יתומה בחיי האב פי' ואי לאו דניחא ליה בכל דהוא ואירצי בקידושיה ונישואיה לא הוה שתיק כולי האי ומסתברא דכיון דיהיב רבה טעמא דמסתבר לדברי רב הונא הלכתא כוותיה ואין נראין דברי תלמיד ומיהו דוקא בדשדיך. כנ"ל:

אתמר נערה שנתקדשה לדעת אביה כך הנוסחא בספרים ויש שמחקו אותה גירסא וכתבו קטנה דמשמע להו דבנערה דכ"ע אין האב צריך לעכב בפירוש שאין חוששין בה לנתרצה האב דמרתח רתח בהאי דעבדא כיון שיש בה דעת. ולא נהירא כדכתיבנא לעיל והכא נערה גרסי' דהא הכא בנתאכלו המעות עסקינן דומיא דהא דמותבינן עלה דהוו קדושי ביאה דליתה בעולם אלא ודאי כדאמרן ובנתאכלו המעות לא אפשר בקטנה לחוש לנתרצה האב ואפי' מתרצה לא מהני כדכתיבנא לעיל אלא ודאי נערה היא:

פיתה שלא לשם אישות קרא בעיא אמר רב נחמן בר יצחק לומר שמשלם קנס כמפותה..תמיהא מילתא כיון שהאב רוצה בקדושיה ויכול לקדשה בע"כ למה משלם קנס מפני עיכובא שהרי אין המפתה משלם קנס אלא כשלא יכנוס אבל זה כונס הוא.

ואיכא דמתרצי שהאב אומר הריני רוצה אם היא רוצה וכיון שכן ה"א דכיון דבדידיה תלא רחמנא ואין העכבה מצדו ממש אע"פ שתלה רצונו בה שוב אינו משלם קנס קמ"ל אם מאן ימאן מ"מ היא ג"כ יכולה לעכב לכנוס ומשלם קנס. ולא נהירא דהא כל כמה שאין האב רוצה לגמרי ותולה הדבר ברצונה כשהיא אינה רוצה אף הוא אינו רוצה ועכבה משלו איכא וראוי זה קנס מחמת עכוב האב לחוד ומאי מהני עכובא דידה. ותירץ רבינו הגדול וז"ל דהכא מיירי כגון שאמר האב בשעת העמדה בדין רוצה אני ובאה היא אחר כך ואמרה איני רוצה וחזר האב ואמר איני רוצה לקבל קידושיה בעל כרחה וחוזר ותובע קנס. אי נמי שכיון שאמר האב רוצה אני מת או שבגרה והיא אינה רוצה ואינו יכול לכנוס אלא מדעתה דאי משום האב לא מיבעיא בשמת או בגרה קודם שיחזור בפירוש אלא אפילו בעודה נערה והוא קיים שחוזר ואומר איני רוצה לא כל הימנו לחזור בו מכיון שאמר בב"ד רוצה אני מיד נפטר הלה אע"פ שלא יכנוס אבל השתא יש לה רשות לעכב הרי הוא משלם קנס לאב או לעצמו מחמת עכבה שלה:

ואמרינן פיתה לשם אישות קדושין למה לי אמר אביי צריכא קדושין לדעת אביה פי' קרא מיירי בשלא נתרצה האב בפי' באותה קדושין ואע"ג דחיישי' שמא נתרצה האב להצריכה גט אמרה תורה שאין לו לקיימה לה עד שיקדשנה קדושין גמורין כרצון האב או שיתרצה האב בפי' בקדושין ראשונים דהוו להו כקידושין דהשתא והשתא אביי מתרץ אליבא ורב לסיועיה למימרא דהא לא תקשי ליה דאיהו כרב הונא ורב ס"ל דבין היא בין אביה יכולין לעכב וכן הלכה ותו לא מידי:

מתניתין התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו כו'. אוקימנא מתני' בדלא חשיב פרטא עד שיאמר קדושין לכל אחת ואחת כר"ש דבעיא התם גבי קרבן שבועת הפקדון שבועה לכל אחד ואחד וכו' והא דקתני סיפא היתה אוכלת בגמרא מפרשא היכא קאי וכל מאי דאמרינן במתני' אינה מקודשת לפי שאינה שוה פרוטה היינו שאינה מקודשת קדושי ודאי אבל בקדושי ספק איכא לשמואל דאמר בפ"ק חוששין שמא שוה פרוטה במדי:

גמרא היתה אוכלת אהייא אילימא ארישא מאי איריא אוכלת אפי' מנחת נמי. פי' דאפילו במנחת נמי אינה מקודשת עד שיהא באחת מהם שוה פרוטה דהא פרטא הוו דהתקדשי לי בזו קאמר בכל חדא מיניי' ולא מצטרפי אהדדי אלא אסיפא דקתני כללא בזו ובזו ומאי עד שיהא בא' מהן בכל אח' ואח' מהן דאע"ג דכיילינהו לכלהו כחדא דעתו לקדשה באיזו מהם ששוה פרוטה דלא גמרי קדושין עד דמטו כולה לידה וכי מטי כלהו לידה מיקדשא אפי' בקמייתא דשוויי' פרוטה: דאכילתיה ואמאי יהא מלוה היא דהא כיון דלא גמרי קדושי הוה לה מלוה כך הנוסחא בקצת הספרים. וה"פ דכיון דעבד כללא

אין דעתו שיגמרו הקדושין עד שיפסיק לשונו ויגיעו כולם לידה וכי אכלתה לקמייתא עדיין לא גמרו קידושיו ופקדון הוא אצלה וכי אכילתה שלחה יד בפקדון ואיתעבידא מלוה גבה וכי מטו כולהו לידה דגמרי קידושי קמייתא מלוה היא גבה וא"כ היכי מיקדשא בה דהא אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת. ואיכא למידק מאי קשיא ליה דהא רב לא קאמר אלא במקדש במעות שנתן לה בתורת מלוה אבל הכא תמרה קמייתא לקדושין גמורין ניתנה אלא שקובע לה זמן שלא תתקדש בה עד שיגיעו האחרות לידה והויא לה כההיא דאמרינן לקמן במכילתן האומר לאשה התקדשי לי בכסף זה לאחר ל' יום דלכי מטא ל' יום מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות דכיון דבתורת קדושין יהבינהו ניהלה כי אכלה דידה אכלה ואיכא למימר דלא אמרינן כי אכלה דידה אכלה אלא כשגמר לשון קדושין והפסיק דבורו דהשתא אע"ג דלא חיילי קדושין מהשתא אלא לאחר זמן כיון דבתורת קדושין יהבינהו ניהלה סתם כי מטו לידה דידה אינון דאי גמרו קדושין הוו מתנה לשם קדושין ואי לא גמרי משום דהדרי בהו להוו מתנה גמורה ואינם חוזרים הלכך אית לה רשות לאפוקינון מהשתא וכי אכלתינהו לאו מלוה היא כלל ולפיכך מתקדשת בהן לאחר ל' יום אבל הא דהכא כי מטיא קמייתא לידה לא גמר לשון קדושיו ולא הפסיק לשונו וכיון דכן לא יהיב לה רשותה לאפוקינון עד סוף דבריו ופקדון היא בידה בנתים וכי אכלה לאו דידה אכלה והויא לה מלוה גבה. ואי דמיא ההיא דאומר לאשה התקדשי לי בכסף זה לאחר שלשים יום להא דלקמן בשמעתין דמיא דא"ר שאם אמר לה התקדשי לי באלו והיתה אוכלת ראשונה ראשונה מקודשת אפילו בקמייתא דכי אכלה דידה אכלה מכיון שאמר לה באלו בעודן בידו גמר לשון קדושין אלא דלא חיילי קידושי עד דמטי לידה ומשום הכי כי מטיא לידה קמייתא זכיא בה לאנפוקה ודידה אכלה ולא הוי מלוה ואין זה של משנתינו דומה אלא להההיא דמקדש את אחותו דאע"ג דלא הדר' בהו לא אפשר דתפסי קדושי כלל וכן בזה שאמר בזו בזו ובזו דהוי כללא ומקדשא בכלם כי אמר בזו ונתן לה לא אפשר דחיילי קידושי אע"ג דלא הדרי בהו שהרי אינה מקדשה אלא בכלם ומשום הכי מדמינן להו אהדרי בסמוך וזה מבואר:

רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעולם אירשא כו'. רב אמי אמר לעולם אסיפא ומאי עד שיהא באחד מהן שוה פרוטה עד שיהא באחרונה שבהן. פי' אבל בקמייתא דאכלתיה לא מקדשא מטעמא דקושיין דהוה לה מלוה:

אמר רבה שמע מינה מאוקימתא דרבי אמי דקאמר דתנא קתני דבאחרונה מקודשא ולא בראשונה שאכלה שמע מינה תלת מקדש במלוה אינה מקודשת דהא מה"ט לא

מיקדשא בקמייתא וש"מ מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דהא מיקדשא בבתרייתא אע"ג דיהיב לה נמי קמייתא דהיא מלוה:

דף מו:

ושמע מינה מעות בעלמא חוזרין. פי' מעות בעלמא גבי מקדש אחותו ואפי' בלא חזרה לא חיילי קדושין שחוזרין לבעל ודידיה נינהו ופקדון הם בידה כרב ולאפוקי ההיא דאחר ל' יום דאפי' רב מודה דמעות אינם חוזרין והוו להו מתנה גמורה אי הדרי בהו או מתנה לשם קדושין כיון דבלא חזרה חיילי קדושין מה שאין כן במשנותינו דבראשונה לא מיקדשא לע לם אע"ג דלא הדרי בהו ולפיכך מעות חוזרין והא דאשמועי' דתנא דמתני' סבירא ליה לפום אוקימתא דרב אמי דמעות בעלמא חוזרין פירש"י ז"ל דשמעינן ליה מדחשיב תנא לראשונה מלוה אלמא לאו דידה הוא אלא פקדון הוא בידה מן הבעל ואי הדר ביה הדרא ליה וכרב דאמר במקדש אחותו דמעות פקדון מכיון דלא גמר קידושי' דאי אמרת במקדש אחותו מעות מתנה וכיון דלא גמרי קדושי' לא בעי' לאהדורינהו הכא אמאי לא מיקדשא בקמייתא דאכלה דדידה אכלה וכ"ת דהיא הנותנת שלא תתקדש בה כיון שהיא מתנה ושלה היא לגמרי טפי ממלוה הא ליתא דאפילו לשמואל הכא ליכא למימר מתנה גמורה דהתם הוא במקדש אחותו שלא גמרו קידושיו כלל אבל הכא שגמרו קידושיו ודאי לשם קדושין נתנם ודין הוא שתהא מקודשת אפילו בראשונה אלא ודאי דמתניתין לרבי אמי כרב אזלא ולא כשמואל כך נראה מתוך פי' רש"י ז"ל:

והקשו עליו א"כ אכילו לרב נמי היכי שמעינן דמעות בעלמא חוזרין ולא הוו מתנה דלעולם אימא לך דהתם כיון שלא גמר קידושיו ואיכא למימר לשם מתנה אמרינן לשם מתנה כשמואל אבל הכא דליכא למימר מתנה שהרי גמר קדושיו מודה שמואל דלא אמרינן מעות מתנה אלא לשם פקדון או לשם קדושין ועוד שמואל גופיה אמאי לא אוקים מתני' כר' אמי ואסיפא קאי וקמייתא פקדון ולא דמי לאחותו דהויא מתנה מטעמא דכתיבנא והא עדיפא ליה ממאי דאוקמה ארישא דהויא אוקימתא דחיקתא ועוד כיון דאמר מר"ן ז"ל דלשמואל כיון שגמר קידושיו במשנתינו אמרת דלשם קדושין יהבינהו אע"ג דבדידה בלחוד לא חיילי קדושין א"כ תיקשי לן מתני' לכ"ע ואפי' לרב ואמאי הויא קמייתא פקדון כלל נימא לשם קדושין הוה כיון שגמ' קדושיו ותתקדש בה דהא ע"כ לא איפליגו רב ושמואל במקדש אחותו אלא משום דליכא למימר בה דלשם קדושין נתן אבל כל היכא דאיכא למימר לשם קדושין לשם קדושין אמרי' ולא לשם פקדון ולא לשם מתנה:

ויש לתרץ על דברי רבי' ז"ל ולומר דאיהו ה"ק דמתני' למקדש אחותו דמיא כדכתיבנא לעיל דבלא חזרה לא תפסי קדושין מה שאין כן במקדש לאחר ל' יום ובאומר התחדשי לי באלו הלכך אלו הוה סבירא לן דבמקדש אחותו מכיון דלא אפשר דחיילי קדושין אפי' בלא חזרה מעות מתנה ולא פקדון דין היא שנאמר במשנתינו שתתקדש בראשונה לבדה וגם שתצטרף עם האחרונות להשלים שוה פרוטה דהא אפיקתה בקמייתא מפקדון ולאו דבעל היא כלל וכי אכלה דידה אכלה מאי אמרה מתנה גמורה היא שלה כי התם ודאי ליכא למימר מכיון דאפיקתה מפקדון דכיון דאפשר בשום צד דגמרי קידושי וחיילי לאו מתנה גמורה היא אלא מתנה לשום קידושין ומכיון דחזינא דלא מיקדשא בקמייתא ולא מיקדשא נמי בהדי אידך על כרחין בעלמא במקדש אחותו מעות פקדון ומשום הכי הוו פקדון נמי במשנתינו וכי אכלה דבעל אכלה ומלוה איתעבידא גבה ולא חזיא לאיקדושי בה באנפי נפשה ולא לאיצטרופי בהדי אידך והיינו דלא אוקמה שמואל אסיפא לדידיה כיון דבעלמא אין מעות חוזרין הכא כי אכלה דידה אכלה ולשם קידושין ואיצטרופי מצטרפי ואם יש בכולם שוה פרוטה מקודשת דליכא למימר דלא תצטרף אלא למ"ד והיינו דאקשינן בריש שמעתין והא מלוה היא דכיון דלא גמרי קדושין הויא לה מלוה משום דמשמע לן דבעלמא מעות חוזרין כיון דלא גמרי קדושין וכי תימא והא מנלן דלמא התם מעות מתנה כשמואל והכא מתנה לשם קדושין והיכי קרינן לה מלוה להדיא איכא למימר דעל כרחין מתניתין דייק הכי דקתני באוכלת אם היתה אחת מהן דאלמא הראשונות אינם מצטרפת ועל כרחיה חיינו משום דהוה מלוה דאלו ס"ל בעלמא מעות מתנה הכא דין הוא שיהו מצטרפות:

ומאי דנקטינן בידן דכיון דלא גמרי קדושין לאו היינו ראייה דידן דהוו מלוה דהתם נמי לא גמרי קדושין ואינה מלוה אלא ראיה דידן מדלא מצטרפי דאלמא הלואה היא ומעות חוזרין. ויהבינן טעמא למתניתין דמשום הכי חשיב לה מלוה וסבר דמעות חוזרין משום דלא גמרי קדושין ולא הפסיק לשונו ובלא חזרה נמי לא חיילי קדושי' בה אע"ג דמטי לידה כדפרישנא לעיל:

ויש מיעוט נוסחאות ישנות דלא גרסי דכיון דלא גמרי קדושי הויא לה מלוה אלא הכי גרסי והא מלוה היא ואמר רב וכו' וזו ישרה מאד מסייעת לפירושיו ושאר הלשון הנוסף בשאר הנוסחאות לשון מר רב יהודאי גאון בפירושא דלישנא דגמרא. ואשכחן דכותא בשאר דוכתי ונתקיים בזה פירושו של רש"י ז"ל על נכון:

ויש מפרשים שמועתינו בדרך אחרת דהכי אמרינן שמע מיני' מעות בעלמא חוזרין מדמפלגי' במתניתן בין אוכלת למנחת אלמא מעות חוזרין והלואה היא ומשום הכי כי

לא אכלה ומנחא קמה מצטרפא בהדי אידך דהא דידיה היא וכי אכלה לה שלחה יד בפקדון ונעשים מלוה ואינה מצטרפה בהדי אידך דאלו הוה סבירא ליה דבעלמא הוה כיוצא במשנתינו מעות אינם חוזרין אם כן הכא מאי שנא בין מנחת לאוכלת דאי מתנה גמורה הות קמייתא דלא גמרי בה קדושי אפילו מנחת נמי לא תצטרף עם השאר דהא דידה היא זו קמייתא לאו מתנה גמורה היא אלא מתנה לשם קדושין ומשום הכי במנחה מצטרפי אם כן אפילו באוכלת נמי תצטרף דהא על כרחין כל היכא דאמרת מעות אינם חוזרין לא סגיא דתהוי אלא מתנה גמורה או מתנה לשם קדושין ולא הוה פקדון ומלוה כלל. ונכון הוא:

ואיכא דקשיא ליה היכי מייתינן ראיה מקדושי אחותו להא דהכא כלל דשאני התם מטעמא דמפרש בה דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה. והא לא קשיא דהא לרב כל דכן הוא דכיון דהתם דלא גמרי נשואי כלל הוו מתנה כל שכן דזו דסוף סוף דגמרי נשואין ודעתו קרובה דהוו מתנה וכיון דבהא חזינן ממתני' דלא היו מתנה כ"ש דבההיא לא הוו מתנה ומאי דאמר רב אדם יודע לאו דוקא דהא במתניתין לא שייך לומר אדם יודע ואתיא כרב דאמר רב מעות חוזרין אלא ודאי לאו דוקא והכי קאמר דעתו של אדם בקדושין דכל היכא שלא יגמרו קדושין אפילו בלא חזרה אע"ג דמטי כספא לידה שיהא הכסף פקדון אצלה ויחזרו אצלו ולא יהיב לה רשות להוציאם וכדכתבינא. אבל אדם יודע דקאמר שמואל אתי שפיר כפשטה דאע"ג דיודע בודאי שלא יהנו מעשיו ואין מיקרבי אהדדי גומר ונתן לה מתנה ומשום הכי דיק מינה רבא דכל שכן שהיה לו ליתנם במתנה במשנתינו שאינו יודע כן ואפשר דמקרבי אהדדי וזה מבואר ונכון. וכיון דמתניתין לרב אמי אתיא כרב שמעינן דבמקדש אחותו הלכתא כרב:

והאי פלוגתא דרב ושמואל אשכחן להו דכוותה בעלמא בפ"ק דבבא מציעא הכיר בה שאינה שלו ולקחה רב אמר מעות יש לו דגמר ונתן לשם פקדון ושמואל אמר מעות אין לו אדם יודע שאין לו קרקע וגמר ונתן לשם מתנה וקשיא לן דהא במסכת ערכין ומייתינן לה במסכת גיטין איפליגו רב ושמואל במוכר שדהו בשנת היובל רב אמר מכורה ויוצאה כלומר יוצאה לבעלים ולא מהדר זוזי ושמואל אמר אינה מכורה כל עיקר והדרא ארעא לבעלים והדרי זוזי ללוקח ואמאי לשמואל לימא אדם יודע שאינה מכורה ביובל עמד וגמר ונתן לשם מתנה ואיכא למימר דהתם ליכא למימר אדם יודע דטעו וסבר דמכורה כבר קודם יובל הוא שיוצאה ביובל אבל מכורה ביובל עצמו לא תצא עד יובל אחרת הלכך לא גמר ונתן לשם מתנה ורב דאמר התם שאין המעות חוזרין לא קשיא להך דהכא ולההיא דמעות חוזרין דשאני הני דלא חיילי קדושי ולא חיילי זבוני כלל אבל בההיא

דיובל חיילי זביני לגמרי אלא דרחמנא חמר דתהדר דומיא דמוכר אותו ערב שביעית והיינו דקאמר מכורה ויוצאה:

מתיב רבינא המפריש חלתו קמח אינה חלה. פי' רש"י ז"ל משום דכתיב עריסותיכם בעי' שתהא עיסה. וקשיא לן דאי מהאי טעמא הוא אמאי אינה חלה דקרא איירי בזמן חיוב חלה למימרא דמקמי הכי לא מחייב בחלה ומהו אם הקדימה קודם לכן נפטרה כדאשכחן גבי תרומה ומעשר דכתיב דגנך היינו אחר דיגון ומירוח שאינו חייב להפריש תרומה ומעשר עד שעת דיגון ומירוח ואפילו הכי אם הקדימו בשיבולים יצא ותרומתו תרומה וכדאמרינן התם מעשר ראשון שהקדימו בשיבולים פטור מתרומה גדולה כדכתיב והרמותם ממנו את תרומת ה' מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרמות מעשר ואוקימנא בפסחים ובבכורות כשהקדימו בשיבולים ותרצו בתוספות דשאני תבואה דרבייה רחמנא מדכתיב והרמותם ממנו דאלמא מעשר שהקדימו בשיבולים הוי מעשר אבל גבי חלה דלא רבייה רחמנא אימא לא שאם הקדימו קודם עיסה אינה חלה. ולא מיחוור דכיון דשם תרומה אחת הוא אמאי לא גמרינן מההיא לתרומה וחלה:

והנכון כמו שפירש הרמב"ן זצ"ל דודאי חלה כתרומה ומעשר דגן. ומיהו בדגן מצינו שלשה זמני'. האחד קודם שהביאה שליש שהיא פטורה לגמרי ואוכל ממנה אפילו אכילת קבע ואם הוציא ממנה תרומת מעשר לא עשה ולא כלום ואינה תרומה כלל. והשני לאחר שהביאה שליש דקרינן ליה עונת המעשרות ואם הפריש ממנה תרומה ומעשר תרומתו תרומה אבל אינו חייב עדיין להפריש ויכול לאכול ממנו מן התורה אפילו אכילת קבע ומדרבנן אכילת עראי. והשלישי שעת דיגון ומירוח וזה הוא הנקרא גרנן למעשר דהשתא מחייב בהפרשה ואסור באכילת עראי מן התורה עד שיפריש וכנגד שלשה זמנים אלו יש בחלה דבעידו קמח הוי כתבואה שלא הביאה שליש שאין הפרשתו הפרשה וכשנתן מים לקמח הוי כעונת המעשרות שאם הפריש הוי הפרשה וכשהתחיל לגלגל הוי כמירוח שחייב להפריש ומשום הכי תנן שהמפריש חלתו קמח אינה חלה כלל וגזל ביד כהן:

ולשמואל אמאי גזל ביד כהן לימא אדם יודע שאין מפרישין חלה מקמח וגמר ונתן לשם מתנה. פי' דליכא למימר שלא אמרה שמואל אלא לגבי קדושי אחותו לחוד דהא בעלמא נמי אמרו בהכיר בה שאינו שלו כדכתיבנא לעיל:

ופרקינן דאין הכי נמי דדינא הוא דלא תיהדר לבעלים אלא גזירה דילמא מתקיל בה כהן דסבר דהויא חלה ואכל לה בטיבלה כדמפרש ואזיל ואקשינן היכי טעי בהא דהא

אמרת אדם יודע. פי' דהא קבלת לה להאי קושיא דאדם יודע מכלל דמודית בה דהכי הוא. ומהדרינן דיודע ואינו יודע. פי' יודע קצת הדין ואינו יודע כלו יודע שאין מפרישין חלה מקמח בע"כ של כהן ואינו יודע הדין לגמרי שסבור דמשום טרחא דכהן הוא אבל מדעתו מפרישין הלכך בעלים ודאי נתנו לשם מתנה דהא ידעי ודאי דלא אפשר אלא מדעתו ואינם יודעים אם נתרצה הכהן וגמר ונתן לשם מתנה וכהן אחליה בין דיליה לדיליה לטירחיה וסבור כיון דמחל הויא חלה ואכיל לה בטיבלה שלא כדין ולהכי אמר רבנן דתיהדר. אבל ליכא למימר דקס"ד השתא דבעלים נמי ידעי דכהן נתרצה ואחליה לטרחיה והויא לה חלה דאם כן תו ליתא לקושיין דאדם יודע ולא גמר ונתן לשם מתנה כלל ודינא הוא דתהוי גזל ביד כהן דהפרשה בטעות הות ולמה לי טעמא דגזירה דאכיל לה כהן בטיבלה אלא ודאי כדאמרן. ועוד היכי הדר למפרך בסמוך אדם יודע והאמרת אדם יודע:

ואיבעית אימא לעולם כהן מצית ציית. פי' רש"י ז"ל משום דכהנים זריזין הן שאין נותנין תרומה ולא חלה לכהן עם הארץ. ויש לפרש דכהן מצית צאית להפריש חלה עליה שהרי הוא אוכל חלתו ואינו [מפסיד] (מפריש) כלום בהפרשה זו מה שאין כן בישראל שאם אתה אומר לו שיחזור ויתרום יש לו הפסיד ולא ציית בחד מנא ואתי למיכל עיסתי בטיבלא כסבור שהוא חלה מה שהפריש בה מקמח:

ואקשינן והא אמרת אדם יודע שאין מפרישין חלה מקמח ולשם מתנה נתנה אלמא לא טעי בה. ופרקינן דיודע שאין מפרישין חלה מקמח בע"כ של כהן אבל מדעתו מפרישין והוא סבור דכיון דקבלה כהן מיניה בקמח קבליה עליה ומחל טרחיה דאי לא הוה אמר ליה בהדיא ולא יתן לפני עור מכשול ואף הכהן טועה ומקבלי ממנו על דעת כן שיסבור במחילתו סגי ויכשול בה אי לאו דאמרינן ליה שלא תאכל עד שיפריש עליה ממקום אחר:

ופרכינן ולהוי תרומה ביד כהן ויחזור ויתרום. פי' לאו דוקא תרומה דהא לא אפשר אלא ה"ק תהוי דכהן ולא תהדר לבעלים כאלו היא תרומה ממש ולימא להו לבעלים שיתרום פעם שנית:

וקשיא לן כיון דאמרת דבע"ה יודע ואינו יודע ועל דעת חלה נתנה בטעות למה חוזר ותורם ולא הדרא ליה. ותו הא הפרשה בטעות הוא ומדינא היא גזל ביד כהן ואמאי איצטרכינין תו למימר דטעמא דלא הדרא לבעלים משום גזירה דאכיל בע"ה עיסתו בטיבלה. ואיכא למימר דאנן הכי אקשינן נהי דתרומה בטעות הוה אמאי הדרא ליה והא מן הנקוב על שאינו נקוב נמי תרומה בטעות הות ואפ"ה לא הדרא ליה אלא אמרינן

כיון שנתנה לשם תרומה תתקיים מחשבתו ותהא תרומה לכהן ויחזיר ויתרום ואף כאן נמי כיון שהוא טועה וסבור שהפרשתו הפרש בקבלת כהן נימא ליה שהיא תרומה כמו שהוא סובר ושיחזור ויתרום פעם שנית דהא צאית לן הכא כי היכי דצאית לן התם ומפרקינן דהתם בתרי מנא צאית לן אבל הכא (בחד) בתרי מנא לא צאית לן ולא במזיד אלא שטועה בעצמו דכיון שאנו מקיימין מחשבתו לומר לי שתרומתו תרומה כ"ש שיחזיק בדעתו הראשונה לומר שנתקנה עיסה מכיון שקבלה כהן ומחל טרחו ומשום הא דבעי' למימר השתא דלא ציית איצטרכינן אכתי לטעמא דאמרן לעיל דקסבר נתקנה עיסתו דבהא הוא דטעי השתא בדלא ציית לן כך פירש רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ועיקר:

והא דאסקינן הכא דישראל בחד מנא לא ציית. איכא דקשיא ליה דהא ביבמות פרק הערל משמע דרב נתן בר הושעיא סבר דאפילו ישראל בחד מנא מצית ציית ומוכח התם דהלכתא כותיה ודלא כרב חסדא דפליג עליה התם ואמר דבחד מנא לא ציית ורבא אקשי עליה דרב חסדא דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה וקי"ל כרבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל. ומסתבר לי דהא לא קשיא דסוגיין דהכא כולא אליבא דשמואל היא דלית הלכתא כותיה דכרב קי"ל כדכתיבנא לעיל ואיהו ס"ל כרב נתן ב"ר הושעיא דאפילו ישראל צאית בחד מנא. וטעמא דהויא חלה גזל ביד כהן היינו משום דגמר ונתן לשם פקדון ויודע ואינו יודע ואי חלה היא תהוי חלה אי לא תהוי פקדון וההיא דמן הנקוב על שאינו נקוב דתרומה וחוזר ותורם משום דהוה טועה גמור ולשם תרומה נתן ואנו מקיימין מחשבתו ואמרינן ליה דלהדר וליתרום ומצית ציית וגבי קישות ונמצאת מרה כיון דתרומתו תרומה מן התורה מעכשיו קיימין וחוזר ותורם מדרבנן משום קנסא דאפילו בחד מנא ציית והרי זה נכון:

שאני התם דמדאורייתא תרומה מעלייתא הוא כדרבי אלעאי ופי' וכיון דכן אמרינן ליה ואי לא ציית וסמיך אדעתיה לית לן בה כיון שיצא ידי חובה מן התורה ואינו אוכל טבל. והא עדיף לן מלמימר שלא תהא תרומה ונחזור תרומה מדאורייתא בטבילה מה שאין כן במפריש חלה מקמח דאי לא ציית למיהדר ולמיתרם אכיל עיסתו בטיבלה מדאורייתא ולהכי חיישינן ליה דלמא לא צאית:

דאמר רבי אלעאי מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה וכו' תמיה מילתא מי דמי הא דקישות ואבטיח לדרבי אלעאי דהא דרבי אלעאי אינה אלא במזיד אבל בשוגג אין תרומתו תרומה דתנן התורם יין ונמצא חומץ מין אחד הוא ותרומתו תרומה ר' אומר שני מינין ואין תרומתו תרומה ואוקימנא בפ' המוכר פירות דטעמא דרבנן כרבי אלעאי דאמר התורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה ובמסכת תרומה תנן התורם

חביות ונמצא של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא נתרמה אין תרומתו תרומה ואמרינן נמי בפ' המוכר פירו' הבודק את החביות להיות מפריש עליה והולך ואח"כ נמצאת חומץ כל שלשה ימים ודאי יין ותרומתו תרומה מכאן ואילך ספק ואין תרומתו תרומה ועל כרחין קמייתא בתורם במזיד ומשום הכי תרומתו תרומה מדרבי אלעאי ואידך בשוגג כדאיתא בלישנייהו בהדיא ומשום הכי אין תרומתו תרומה ובמתניתא דתרומות נמי משמע הכי דבתורם מן היין על החומץ או מן החומץ על היין בשוגג אין תרומתו תרומה דגרסינן התם היה בלבו לתרום מיין על יין מה שבידו חומץ אין תרומתו תרומה מה שבידו יין פי' ואחת משאר החביות שהפריש עליהן חומץ היין תרום ויחזור ויתרום את החומץ פי' דכיון דבטעות תרם יין על החומץ אע"ג דהוי מן היפה על הרעה אין תרומתו תרומה הילכך אותה חביות שהפריש על השאר מה שכנגד היין מופרש מה שכנגד החומץ אינו מופרש. היה בלבו לתרום חומץ פי' שהיה סבור שהיו כל החביות חומץ ונמצא' אחת מהן יין אם אותה שהפריש חומץ החומץ תרום ויחזור ויחרום מן היין על היין. וא"כ הכא גבי קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצאת סרוח דהוי בטעות כדקתני ונמצאת היכי אמרינן דמדאורייתא תרומה מדרבי אלעאי:

ותו קשיא לן דהא ממתני' דיין משמע דבמזיד תרומתו תרומה ובשוגג אין תרומתו תרומה ואלו בעלמא משמע איפכא דתנן אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד לא עשה ולא כלום קשיא שוגג אשוגג וקשיא מזיד אמזיד:

ותרצו בתוספות דשוגג אשוגג לא קשיא דביין וחומץ כיון דשני שמות הן חשיב חלופיהן בשוגג טעות אבל בטמא על הטהור כיון שהם שם אחד כיון שנתכוין לאותו פרי עצמו לא חשיב טעות אלא כמתכוין ותרומתו תרומה וכן מזיד אמזיד לא קשיא דהתם בטמא על הטהור אף ע"ג דמדינא תרומתו תרומה כיון שנתכוין לאותו פרי מדרבי אלעאי קנסוה רבנן דלא תהוי תרומה מכיון שמה שהפריש אינו חשוב וראוי לאכילה מטעמא דאתמר בפ' הערל לרב חסדא כדאית ליה ולרב נתן בר הושעיא כדאית ליה אבל ביין וחומץ כיון שהחומץ משובח הוה כיין בעתו ושעתו וכדאמרינן לקמן בפרקין דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מחמר' לא קנסוה רבנן ואוקמוה אדינא דתרומתו תרומה מדר' אלעאי. ובהא דקישות ואבטיח כיון דהוי שם אחד מדאורייתא תרומה מעלייתא היא בין בשוגג בין במזיד ואלו היה שוגג גמור הוה תרומתו תרומה דומיא דטמא וטהור אבל מפני שהוא קרוב למזיד שפשע ולא טעמו חשבינן ליה כעין מזיד וצריך לחזור ולתרום ומה שתרם תרומה מפני שהוא גם כן שוגג:

אשתכח השתא דכל שהוא שני שמות ושני מינין במזיד תרומתו תרומה אפילו מדרבנן כשראוי לאכילה כחומץ ויין בשוגג אין תרומתו תרומה אפילו מדאורייתא. וכשהוא שם אחד ומין אחד מדאורייתא תרומתו תרומה בין בשוגג בין במזיד מדרבנן במזיד אין תרומתו תרומה כשאינו ראוי לאכילה כגון טמא וקישות מרה ואבטיח סרוח כיוצא בהם. וכ"ת כיון דמדאורייתא הוי תרומה היכי מצו רבנן לאפקועי ולאפוקי לחולין תרומה דאורייתא ואיכא למימר דאתמר עלה רב נתן בר הושעיא סבר דאין תרומתו תרומה מדרבנן לתקן את השירים אבל היא גופה תרומה הוה לכל דבר ורב חסדא סבר דאינה תרומה כלל והדרא לטיבלה פי' טעמא דהא קיימא לן דהפקר ב"ר הפקר ורבנן אפקעינהו לפירי מיניה ואפקעינהו מרשותיה והוה לה תרומה שלא בבעלים ואינה תרומה וכדאיתא בפר' הערל:

דף מז.

אמר רבא לא שנו אלא דאמר וכו' כבר מפורשת למעלה:

גרסת הגאונים ז"ל בזו נטלתו ואכלתו בזו ונטלתו ואכלתו בלא וי"ו בזו ועוד בזו בוי"ן וסמכי לה רבנן ז"ל להך גירסא מדאוקימנא בסמוך כר' דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוה ולא שני ליה בין בוי"ן או בלא וי"ן. ולא נהירא דהא אוקימתא דלקמן דאוקימנא כדרבי כרב ושמואל היא אבל לרב אמי כרבנן היא וכללא הוה ומאי באחת מהם באחרונה שבהם כדאמרינן בהדיא וכזית וכזית בוי"ן הוה כללא כזית כזית הוה פרטא והיכי איתא הא דחשבינן לה כללא בלא וי"ן כרבנן הא ע"כ רבי היא וכי אוקימנא כרבי הוה לן למימר דיקא נמי דקתני בזו ונטלתו בזו ונטלתו בלא וי"ו הלכך הגרסא הנכונה דכולה בוי"ן בזו ונטלתו ואכלתו ובזו ונטלתו ועוד בזו ועוד בזו והשתא אפשר לאוקמוה בכללא כרבנן לרב אמי או בפרטא לרבי כרב ושמואל וכן גריס מורי רבינו נר"ו:

אלא לרב ושמואל דאמרי תרוייהו ארישא קאי ואוכלת איצטריכא ליה ומאי באחת מהן שכל אחת ואחת מהן בשלמא במתני' דרישא הוה פרטא אפשר לומר כן אבל הכא במתני' כללא הוה והיכי מיקדשא בראשונה שאכלה דהא מלוה היא וכי תימא דהא סבירא ליה לשמואל בעלמא מעות אינן חוזרין ולא הוה מלוה אם כן אמאי בעינן באחת מהן שוה פרוטה ולא מיצטרפא קמייתא בהדי' אידך. ועוד רב דאמר בעלמא מעות פקדון מאי איכא למימר דהא מלוה היא:

ופרקינן דלרב ושמואל מתניתין פרטא חשיב והא מני רבי היא לא שנא כזית כזית לא שנא כזית וכזית הוה פרטא והא דרבי איתא במסכת זבחים דאמרינן התם השוחט על מנת לאכול חוץ לזמנו פגול ויש בו כרת חוץ למקומו פסול ואין בו כרת וקא מפלגי רבי יהודה ורבנן אם אמר הריני שוחט על מנת לאכול כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו א"נ אם אמר הריני שוחט על מנת לאכול כזית חוץ למקומו וכזית חוץ לזמנו דרבי יהודה סבר אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פגול ויש בו כרת ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן פסול ואין בו כרת דכזית וכזית פרטא הוא דקסבר אין ערוב מחשבות והוה להו שתי מחשבות ותפוס לשון ראשון דהוה מחשבה ראשונה ורבנן סברי אחד זה ואחד זה פסול ואין בו כרת דכיון דכללא הוא יש ערוב מחשבות וכמחשבה אחת חשיבא וקסברי דאפילו בגמר דבריו אדם מתפיס ותפוס לשון ראשון או לשון אחרון דהוה קיל טפי וקא בעי התם אליבא דרבי יהודה כזית כזית תנן אבל כזית וכזית ערוב מחשבות הוה או דילמא כזית וכזית תנן דאפילו כזית וכזית פרטא הוה וקמא מתפיס בתרא לא מתפיס וכ"ש כזית כזית ואמרינן אמר רבי לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא היה ולהכי לא מצטרפי ואם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואפילו בקמייתא:

וקשיא לן כיון דר' היא היכי קתני רישא בזו ובזו אם יש בכלן שוה פרוטה מקודשת אלמא כללא היה דהא מצטרפי. תירץ רש"י ז"ל דרישא רבנן היא דאמרינן כזית וכזית כללא הוה ורישא רבנן וסיפא רבי. ולא מיחוור. ואחרים פירשו דמאי אם יש בכלן דקתני אם יש בכל אחת ואחת מהן וסמכי לה מדגרסי' במקצת נוסחי אם יש בהם כלומר באחת מהם כאלו קתני אם יש בהן אחת שהוא שוה פרוטה מקודשת. וגם זה אינו נכון בעיני רבינו נר"ו דאמאי שני תנא לישנא דהני קתני אם יש בכלן א"נ אם יש בהם ובסיפא קתני בהדיא אם יש באחת מהם ופירש הוא ז"ל דההיא דרבי לא אמרה לעולם בין לקולא בין לחומרא אלא לחומרא אמרה בלחוד והתם הוה פרטא להחמיר לדונה כשתי מחשבות חלוקות והכא אמרינן ברישא דאם יש בכלן שוה פרוטה מצטרפין להחמיר להיות מקודשת והוה כלל לחומרא ובסיפא כיון דאכלתו ראשון ראשון לא אפשר לאיצטרופי אפילו תימא דהוה כללא מטעמא דפרישנא לעיל גבי מתניתין דכיון דמעות חוזרין הוה לה מלוה ולהכי אמרינן דאם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואפילו בקמייתא דפרטא הוה נמי לחומרא וזה נכון:

וקשיא לי אמאי אוקימנא כר' לוקמה כרבי יהודה דאמר שבועה לא לך לא לך חייב על כל אחת מהם ופרישנא התם דלא שנא לא לך ולא שנא לא לך ולא לך פרטא היה. ואיכא למימר דההוא אוקימתא דהתם דר' יוחנן היא דסבר בין לרבי מאיר בין לר' יהודה לא

לך ולא לך פרטא ובלא לך לא לך פליגי דלר' מאיר כללא ולר' יהודה פרטא אבל שמואל אמר התם דכללו של רבי מאיר זהו פרטו של רבי יהודה וכללו של רבי יהודה זהו פרטו של רבי מאיר דמר סבר לא לך לא לך כללא לא לך ולא לך פרטא ומר סבר איפכא הילכך ליכא לאוקמה להא כרבי יהודא ולא כרבי מאיר דאנן השתא לרב ושמואל אתיא לתרתי מתניתין ולהכי נקטינן ההיא דרבי כנ"ל:

אמר רב המקדש במלוה [אינה] מקודשת. פי' ואפילו היא ברשותה בעין מאי טעמא מלוה להוציאה ניתנה. פי' ואין למלוה בה כלום ואיהי דעתה אמלוה ולא אהנאה דידה שנפטרת ממנה עד שיאמר לה בפירוש בהנאת מחילתה. ולא סייעניה לרב ממתני' משום דאיכא לאוקמה לסיפא דאוכלת דארישא קאי כדאוקי רב גופיה ותו דאפי' לרב אמי שאני התם דליתה למלוה בעולם שכבר אכלתו ואמרינן ונימא כתנאי כו' ושוין במכר שזה קנאו ואי מלוה להוציאה ניתנה במאי קני מיהא שמעינן שאין אדם קונה קרקע בכסף מלוה שיש לו על המוכר וכן אמרו בירושלמי רבי חייא בשם רבי יוחנן קדושי מלוה בקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע ותימא למה לא הביא דין זה רבינו אלפסי ז"ל בהלכותיו וי"ל שסמך רבינו ז"ל על מה שכתב שאין האשה מתקדשת במלוה כלל ואפילו בקדושי ספק ומינה אנו למידין שאינו קונה בממון דעלמא:

הכא במאי עסקינן כגון שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר כו' גם לזו לא הביא הרי"ף ז"ל בהלכות דס"ל דהלכתא כיש אומרים מדתניא בפ"ק התקדשי לי במנה זה ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת טעמא דאמר מנה זה הא מנה סתם מקודשת וכבר כתבה להאי מתניתא ועלה סמך ותפס דרך קצרה כמנהגו:

מיתיבי התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת. פי' משום דלישנא דפקדון שיש לי בידך משמע במה שיש מן הפקדון בידה בין רב למעט והיא נתרצה בדבר ומיירי בשאמרה אין דאלו בשתיקה לא סגי דשתיקה דלאחר מתן דמים לאו כלום הוא ואפילו בדשדיך כדכתיבנא בפ"ק אבל כשאמרה אין מקודשת ואינה יכולה לומר סבורה הייתי להתקדש בכל הפקדון ולא נתרציתי בשוה פרוטה מיהו אם אמר לה בכל מה שהפקדתי לך אם אבד ממנו שוה פרוטה אינה מקודשת דהאי לישנא אכוליה פקדון משמע וכן אמרו בירושלמי. מיהו חסרון דפחות משוה פרוטה לא חשיב חסרון ולא קפידא בשום דוכתא:

אלא תריץ הכי ובמלוה אע"פ שנשתייר ממנה כו'. ואמרי' במאי קמפליגי פירש"י ז"ל דלא בעי' למימר במלוה להוצאה ניתנה דא"כ הויא מילתא דרב כתנאי. ולא מיחוור דכיון דאתי דרב כרבנן שפיר אפשר לאוקומה כתנאי ולא למדחק בשנויי אחרינא. אבל

הנכון דלישנא דמתני' תוקשן דקתני מלוה הרי היא כפקדון ואי במקדש במלוה פליגי למה ליה לרשב"א למיתני הכי לימא אינה מקודשת אלא ודאי דפלוגתייהו במילתא אחריתי ואוקימנא דפליגי במלוה שהיא בעינה ביד הלוה אם היא ברשות בעלים לחזרה דרבנן סברי ברשות לוה קיימא ואין המלוה יכול לקדש בה את האשה ורשב"א סבר מלוה שהיא עדיין בעין ברשות לוה ברשות מלוה קיימא לחזרה כפקדון ויכול לקדש בה את האשה ורב דאמר כרבנן א"נ דרב ד"ה היא וכי פליגי רבנן ורשב"א בשכולה בעין ברשות לוה שלא הוציא ממנה כלום ודרב אחיא כשהוציא ממנה שוה פרוטה דקניא בהכי לד"ה כדרב הונא דאמר בשואל קרדום דביקע בו קנאו:

דף מז:

הא דרב הונא דאמר השואל קרדום מחברו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו תמיהא מילתא דהא שאלה מתנה ליומא הוא על מנת להחזיר ואמאי לא קנייה שואל במשיכה כמתנת מטלטלין דעלמא דהוה לזמן דמקניא במשיכה. ותו כיון דלא מיקני במשיכה אמאי מיקני בביקוע שלא מצינו קנין זה בשום מקום שיהא כלי נקנה בהתחלת מלאכה ותירץ לי רבינו נר"ו דלהכי לא מיקני כלי בשאלה במשיכה משום דבשאלה לא מיקני ליה גוף הכלי כלל אלא תשמיש שבו ואין התשמיש ההוא ראוי לקנות במשיכה כשם שאין אותיות נקנית במסירה לחוד לענין שעבוד שבהם שאין משיכה קונה אלא במשך גוף הדבר הנקנה וכי תימא דהכא קנין הגוף איכא לתשמישו דומיא דנותן דקל לפירותיו וכיוצא בו דמיקני בחזקת קרקע וכן בנותן כלי לתשמישו דמשמע דנקנה במשיכה. איכא למימר דאנן לא אשכחן הקנאת גוף לפירות אלא בקרקע העושה פירות שפירות יוצאין מגופו ומשום הכי מהניא להו קנין גוף הקרקע ובנותן בית לדירה מכיון דקרקע עולם הוא וחזי לפירות ממש חזי לאקנויי לדירתו אבל בנותן כלי לתשמישו שאין התשמיש דבר יוצא מגופו לא שמענו שיהא נקנה במשיכה ולא בקנין בשום מקום ואפילו את"ל דנותן כלי לפירות ותשמיש קונה במשיכה התם גופא ממש מקני לפירותיו לאותו זמן ואין מקבל המתנה חייב באונסין מן הסתם תוך הזמן ההוא אלא א"כ מתחייב בכך דהוה בחיובא אחרינא ואפילו בנותן על מנת כן חיובא הוא דרמי נותן אמקבל אבל גופא אקנו ליה מה שאין כן בשואל דלא מיקני ליה גופא דהא מתחייב מסתמא באונסי ואלו הוה קני ליה היכי מחייב סתמא באונסי ממונו אלא ודאי דלא קני גופא ואפי' פטרו משאיל מן האונסין פטורא אחרינא הוא אבל גופא לא מקני ליה בשום שאלה ולפיכך אינו נקנה במשיכה ובהגבהה. והא דמיקני בביקוע לאו דינא הוא אלא תקנתא דרבנן שתקנו כן

כדי שיהא קיום לדבריהם שלא יחזיר בו בחצי מלאכתו של זה ויפסיד פעולתו כדתקינו בפועלים שהתחילו במלאכה כדאיתא בפרק האומנין והיינו מאי דאמר רשב"א דמלוה ברשות בעלים לחזרה דכיון דלוה חייב באונסיה ולא יהיב ליה גופא אלא תשמיש המעות לא מקניא ללוה במשיכה עד שיתחיל להוציא ממנה. מיהו לית הלכתא כרב הונא אלא כרבי אלעזר דאמר התם בפרק השואל כשם שתקנו משיכה בלקוחית דמדאורייתא מעות קונות כרבי יוחנן ותקנו משיכה כך תקנו משיכה בשומרין בין בשאר שומרין דלא קני גופא כלל ואין להם הנאה בגוף הדבר הנפקד ואינם מתכוונים לקנות ומדינא אין משיכה מועלת בהם בין בשואל דאית ליה הנאה אלא דלא קני גופא כדאמרן ומדינא לא מהניא משיכה בה אלא דרבנן תקון הכי והתם תניא כותיה דרבי אלעזר מתניתין דהכא נמי כפשטה רבנן כרבי אלעזר קיימא אלא דרב הונא משני לה לדעתיה הלכך שאלה נקנית במשיכה כדין מתנה וה"ה למלוה ואפי' כולה בעינה ואם קדש בה את האשה אינה מקודשת כרב מפי מורי רבינו נר"ו:

לימא כתנאי התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לה מלוה אצל אחרים והרשה עליהם. פירש"י ז"ל שכתב לה הרשאה עליה. ולא נהירא דאי בלא הרשאה נתנה לה כראוי למה לי הרשאה הא בהדיא מוכח בפרק גט פשוט דכיון שהקנה חובו לחבירו כראוי תו לא בעי הרשאה אחריתי כדכתיבא התם שלא כדברי הראב"ד ז"ל ואי דלא אקנייה ניהלה כראוי הרשאה מאי מהניא דהא בהרשאה לא קניא מידי בגוף המלוה ואינה אלא נתינת רשות כעין שליחות ובמאי מיקדשא בדברים בעלמא. לכך יש לפרש והרשה עליהם שהשליטה עליהם עד שזכתה בהם ונקט האי לישנא משום דבמלוה על פה איירינן דלית ליה שום הקנאה ממלוה אלא במעמד שלשתן וההיא נמי לאו הקנאה היא דמלוה היא אלא שעבוד שמשתעבד הלוה לזה כדכתיבנא במסכת גיטין וברשות המלוה ואמירתו נתחייב לה הלוה במעמד שלשתן ולהכי לא קתני ונתנה לה אלא והרשה עליהן כנ"ל:

לעולם שטר חוב דאחרים ובמלוה בשטר ובמלוה על פה קמפליגי. פירוש ודקאמרת היינו מלוה ביד אחרים אצטריך לפרושי בהדיא מלוה בשטר ומלוה על פה משום דבכל חדא מנייהו פליגי באנפא נפשיה דלא פליגי באידך:

במלוה בשטר במאי פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן דתניא אותיות נקטת במסירה כו' כבר פירשתיה יפה במקומה דהא דקתני אותיות כל אותיות במשמע בין דשטרי חוב בין דשטרי מכירה ומתנה וסבר רבי דבמסירה סגי למימרא דלא בעי נמי כתיבה אבל אמורה בעי דלימא ליה קני לך האי שטרא וכל שיעבודיה ורבנן סברי דבעי למכתב אמירה זו בשטר הקנאה בלשון בעל דבר ובעל דין והלכתא כרבנן ומסירה לשטר עצמו וכתיבה

לשעבודו וצריך להקדי' המסירה שהשטר עיקר והוא גורר השעבוד ואם הקדים כתיבה לא הועילה כתיבתו והא דאמרינן עד שיכתוב וימסור לאו דוקא אלא לומר לך דלא סגי במסירה עד שיכתוב עמה וכן כתיבה ומסירה דאמרינן בכל דוכתא פירושו כתיבה שעם מסירה וכל שכתב ולא מסר לא קנה כלום אבל מסר ולא כתב במתנה קנה הנייר מיהת אלא שיש לו להראותו בב"ד לזכותו של זה כשם שמוציא שאר ראיות מדין עדות ומיהו במכר מכיון שלא קנה הכל לא קנה כלל דומיא דכור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזיר בו אפי' בסאה אחרונה

דכולי עלמא אית להו כרבנן דבעי כתיבה ומסירה ובכתיבה גופא פליגי כדרב פפא דאמר רב פפא האי מאן דזבין שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך האי שטרא וכל שיעבודיה דאית ביה דאי לא כתיב ליה אלא קני ליה האי שטרא לא אקני ליה אלא ניירא לחודיה לצור ע"פ צלוחיתו וכדאמרינן וכי לצור ע"פ צלוחותו הוא צריך ואמרי' אין לצור ולצור. פי' לאו למימר דלנייר נתכוין שניהם דא"כ המכירה קיימת בנייר ואין ללוקח להחזיר לו מעות ומדין אונאה ליכא דהא הוה יותר מכדי שאין הדעת טועה והא ליכא למימר דהאיך יקנה זה מעט נייר במנה לצור ע"פ צלוחיתו אלא ודאי הכי קאמרי' דאע"ג דהאי לוקח על דעת השעבוד ג"כ ירד זה לא הקנה לו אלא הנייר ואין במשמע לשונו יותר וכל כמה דלא זכה בשעבוד יכול לחזור בו לגמרי כההיא דכור בשלשים וחייב המוכר להחזיר לו מעותיו וכדפרישנא בדוכתא מפי מורי רבינו נר"ו:

ודאמרי' מר לית ליה דרב פפא. פי' דקסבר דכיון דאמר בע"פ בשעת מסירה קני לך האי שטרא וכל שעבודו דאית ביה כר' תו לא בעי רבנן דליכתוב אלא קני לך האי שטרא ומר אית ליה דרב פפא דאע"ג דאמר הכי כר' לא מהני לרבנן עד דלכתוב בשטרא קני לך האי שטרא וכל שעבוד' דאית ביה:

ואי בעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קא מיפלגי דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחיל כבר פירשתיה במקומה בארוכה ובכאן אכתוב בקצרה דטעמא דשמואל לאו משום דמחילה דאורייתא מבטלה מכירת השטר חוב שהיא מדרבנן כדסבר הרמב"ם ז"ל דהא ודאי מכירות שטרות דאורייתא היא מכיון דמעטינהו קרא מאונאה אלא טעמא כדכתב ר"ת ז"ל דשני שעבודין יש למלוה על הלוה שעבוד הגוף ושעבוד נכסים ושעבוד נכסים זה הוה מדין ערב כדאמרי' נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה ואין המלוה יכול למכור שעבוד הגוף שאפי' עבד עברי אין גופו קנוי לגמרי כ"ש זה ושעבוד נכסים הוא שמכר לזה ונשאר אצלו שעבוד הגוף וכשמחל ליה שעבוד הגוף מיד נמחל שעבוד הנכסים כמוחל ללוה שנמחל הערב ובמתנת שכיב

מרע שהוא כירושה זוכה ומקבל בשעבוד הגוף דומיא דיורש ולפיכך אין היורש מוחל כהאמרינן התם בהדיא שאם נתנו מתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול וכמו שפירשתי בפרק יש נוחלין:

וכי תימא וכיון דלא זבין ליה שעבוד הגוף האיך הוא יכול לתבוע הלוה וכי תימא שבכלל הקנאת השעבוד הנכסים יש הרשאה לתבוע הלוה א"כ כשמת המוכר תבטל ההרשאה ותבטל המכירה שהרי אינו יכול לתבוע הנכסים שלא יתבע את הערב תחלה כדאמרינן התם בדיינא דאחתי למלוה לנכסים דלוה מקמי דליתבעיה ללוה דמסלקינן ליה מהאי טעמא ואלו אנן דאפילו יורש מוחל הא כ"ז שלא מחל היורש המכירה קיימת ואיכא למימר שהלוה נעשה בשעת מתן מעות כאומר משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך כל זמן שלא תמחול לי ולפיכך גר שמכר שטר חוב ואח"כ מת דפקע שעבוד הגוף גובה הלוקח מן הלוה שכבר הוא משועבד לו כל זמן שלא פטרו המלוה או יורשיו והרי זה נכון מפי רבינו נר"ו:

דף מח.

ומלוה ע"פ במאי פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה כתבתיה לזו ג"כ בארוכה בפירקא קמא דגיטין ואפריש תרומתי בכאן תרי ממאה דהא דאמר מנה לי בידך דוקא דאית ליה מלוה או פקדון אצל זה דאחתו גביה אבל אם אין לממחה אצלו כלום אלא שאמר לחנוני וכיוצא בזה הלויני מנה ותנוהו לזה אע"פ שקבל עליו יכול לחזור בו אלא א"כ פטרו אידך לממחה ע"כ וכדמוכח בפרק המקבל כדכתיבנא התם ודקאמר תנהו לפלוני ל"ש תנהו לפלוני במתנה שאני נותן לו דומיא דהא דאשה או בפרעון חוב שאני חייב לו ואפילו אין המקבל מצוי בכאן אלא שלוחו כדמוכח בפ' החובל דאמרינן אנן יד עניי אנן וזכינן להו לעניי מדין מעמד שלשתן וכדפרישית בפירקא דמכילתין מיהו ליתא ע"י שלוחו של ממחה כדמוכח מעובדא דאיסור גיורא דאמר רבא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אתיא דאלמא ליתא על ידי שליח והא דאמרינן דקנה היינו כשקבל עליו מדעתו אבל בעל כרחו לא דהא דין מעמד שלשתן לאו הקנאה דמלוה היא אלא שעבוד שמשעבד לוה כדמוכח בפרקא קמא דגיטין ואין לוה משתעבד אלא מדעתו והא דאמר רבא אי שלח לי לא אתינא הוא הדין דמצי למימר לא מקבילנא עלאי אלא דנקט קושטא דמילתא מאי דניחא ליה טפי ואע"ג דמדעתיה היא איצטרך מעמד שלשתן אפילו בפקדון דאף על גב דתניא התם ברשות הלה המופקדין אצלו כיון שקבל עליו קנה לוקח התם הוא היכא דקאי פקדון בחצר

המשתמרת דקנתה לו חצרו לזה אבל אם הוא ברשות אחרים או באגם ליכא למימר הכי לא קנה עד דאיכא דין מעמד שלשתן ודין מעמד שלשתן איתיה בכל דבר שגופו ממון ולאפוקי שטר דבעי כתיבה ומסירה ולא מיקני במעמד ג' במופקד אצל אחרים שקיבל עליו ליתנו לזה דמאי מהני להאי קבלתו אבל בפקדון דעלמא כיון דקבל עליו זה נתרוקנה רשות מפקיד מעליו ונתחייב זה ליתנו לו וזה מבואר. ודין מעמד שלשתן איתא אפילו בגוי בין שהוא ממחה או נמחה או מקבל עליו ליתן אין הישראל האחר חוזר בו וכל היכא דאמרי הכא קנה היינו למימרא דלא מצי זה שקבל עליו לחזור בו ולא הממחה אבל הנמחה יכול לחזור בו כל זמן שלא פטרו בפירוש לממחה שהרי אלו היה הממחה נפטר מחובו על פיו של זה שקיבל עליו הא מדינא מחייב ליה מזה שקבל עליו כיון שהוציא שעבודו על פיו של זה והיכי אמרינן בבבא בתרא דדין מעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא לגמרי אפילו במקבל עליו לתת לב"ח בחובו אלא ודאי כדאמרן ושלא כדעת רבים וגדולים כמו שהארכנו במקומו. מפי רבינו נר"ו:

מר סבר כי אמר רב בפקדון אבל מלוה לא ומר סבר לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והתם בדוכתה אסיקנא דאיתא בין במלוה בין בפקדון כדקאמר רבי מאיר הכא. ותמיהא מילתא טובא אדאוקים דפלוגתא אם איתיה לדרב במלוה או לאו ואוקי לרבנן דלא כהלכתא נימא דכ"ע אית להו דאיתא לדרב אפי' במלוה ובהא פליגי או בדשמואל דחזר ומחלו מחול או דמר סבר סמכה דעתה ומ"ס לא סמכה דעתה כדאוקים פלוגתייהו בשטר חוב. וכי תימא א"כ תרתי למה לי איכא למימר דקתני מלוה בשטר להודיעך כחן דרבנן דאפילו במלוה בשטר לא סמכא דעתה וקתני מלוה על פה להודיעך כחו דרבי מאיר דאפילו במלוה על פה סמכא דעתה. וליכא למימר דהכא אם איתיה למעמד שלשתן דכ"ע סמכא דעתה דלא לימחול דכסיפא ליה מילתא כיון דהיה במעמד שלשתן. ויש מרבותינו ז"ל שכתבו דמהכא שמעינן שכל שנתן במעמד שלשתן שוב אינו יכול למחול והדין אמת כמו שכתבנו בפירקא קמא דגיטין אבל הראייה אינה נכונה דאיכא למימר דודאי למאי דאוקים פלוגתא דשטר חוב דמר סבר סמכה דעתה ומר סבר לא סמכה דעתה ה"נ דמוקמיה אידך דמלוה על פה בהכי אבל אידך אוקימתא דהוי מוקמי לה לפלוגתא דרבי ורבנן או בדרב פפא לא אפשר לאוקמה הא דמלוה על פה כדשמואל דאם כן בטלה לה אוקימתא דשטר חוב דאמרי' דבשטר חוב נמי כדשמואל או בסמכא דעתה פליגי ואי אמרינן תרתי לי אמרינן דחדא להודיעך כחן דרבנן וחדא להודיעך כחו דרבי מאיר משום הכי אוקימנא דפליגי בדרב דהשתא ליכא למימר דבשטר חוב נמי פליגי בדרב דא"כ תרתי למה לי דהא ודאי ליכא שום רבותא במלוה בשטר חוב טפי

ממלוה על פה ולא במלוה ע"פ יותר משטר חוב לקנות במעמד שלשתן ומחדא אתיא אידך בין לר"מ בין לרבנן אלא ודאי דבשטר חוב פליגי בדרבי או בדרב פפא וזה מבואר. מיהו בעיקר הדין אמת דמעמד שלשתן שעבוד הלוה היא ולא מהניא ליה מחילה דמלוה כמו שביארנו במקומו ושם דחינו יפה כל הראיות שהביאו הראשונים נוחי נפש לומר דמחילה מהני ביה והשתא דקי"ל דמלוה על פה במעמד שלשתן קנה ואינו יכול למחול אם קדש בה את האשה מקודשת דאמר רבנן אינה מקודשת דחוי בעלמא הוא דלא תהוי דרב תנאי אבל קושטא דמלתא דבשטר חוב פליגי במלוה דידה כדרב דרב דאמר כרבנן ובמלוה דאחרים פליגי כדשמואל אי נמי דמר סבר סמכא דעתא סבר לא סמכא דעתה. ולא הביא רבינו בהלכותיו הא מתני' משום דהא פסק במלוה דידה כרב וכ"ש במלוה דאחרים דלא סמכא דעתה ולא כתב דין דמלוה דאחרים במעמד שלשתן דסבר ז"ל דבהא נמי דלא סמכא דעתה משום מחילה ובהא ליתא לסברא דיליה דבמלוה במעמד שלשתן לא מצי מחיל וסמכא דעתא ומקודשת והוא הדין במלוה שיש עליה משכון בין דידה בין דאחרים דהא קני ליה למשכון מדרבי יצחק ודעתה אמשכון מדר' יוסי ברבי יהודה כדכתיבנא בפרק קמא ובמשכון דאחרים ליכא למיחש דהא לא מצי מחיל ליה הלכך שפיר מיקדשא ביה:

גרסת רש"י ז"ל **וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת** ולא גרסינן ואם לאו אינה מקודשת משום דבכולה אוקמתא דמוקמי בשמעתין לרבנן ספוקי מספקא להו ואע"ג דאין בו שוה פרוטה מקודשת לחומרא והא דאמרי רבנן שמין את הנייר מסתברא דר"מ מודה נמי בהא דהא טעמא דמסתבר הוא שדעתו לקדשה במה שאפשר ואפי' למאן דאמר לקמן דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה התם הוא היכא דזכיא אתרווייהו אבל הכא דלית לה מלוה ולא מיקדשא במידי אחריני דעתה אנייר דמלוה אין כאן ופרוטה יש כאן לא איירי בה רבי מאיר משום דלא שכיח דתהוי ביה ש"פ תדע דהא רבנן דמתני' דלעיל דאמרי אינה מקודשת ולא אמרי שמין את הנייר וליכא למקשי דרבנן אדרבנן אלא ודאי דלעיל לא איירי בו דלא שכיח וכיון דאמרי מילתא פסיקתא בענין החוב שאינה מקודשת בו לא איירי בדין הנייר אבל הכא דלא מצי למימר דין ברור בקדושי החוב לא סגיא דלא איירי בקדושי הנייר תדע שכן הוא מדקאמרי' בגמ' דרבנן ספוקי מספקא להו ואי ס"ד דלר"מ אינה מקודשת אפי' בנייר אע"פ שיש בו ש"פ אמאי תלינן להו בספיקא נימא דלעולם כר"מ ס"ל בחדא דאינה מקודשת מדין החוב או שטר אירוסין ופליגי עלי' בנייר אלא ודאי ש"מ דלר"מ ג"כ שמין את הנייר וכיון דאודו

ליה רבנן בהא ולא איירי כלל באידך שמעינן דספוקי מספקא להו וכן כתב רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל:

אילימא בשטר חוב דאחרים קשיא דרבי מאיר אדר"מ והוא הדין דרבנן אדרבנן אלא דכיון דאין דעתו מפורשת בברייתא לא נקיט ליה וכיון דאמרינן דר"מ מודה דשמין את הנייר שמעינן דאע"ג דלר"מ לא זכתה בשעבוד זכתה בנייר מיהת במסירה כדכתיבנא בב"ב ולרבנן נמי מספקא להו ואם לא זכתה בשעבוד אפ"ה זכתה בנייר וכן עיקר. הכא במאי עסקי' כגון שקדשה בשטר אירוסין כו' והא קי"ל כרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי וקיימא לן נמי דכתובה שלא לשמה או שלא מדעתה אינה מוקדשת:

נימא כתנאי התקדשי לי בשט"ח כו'. עד דכ"ע ישנ' לשכירות מתחלה ועד סוף ואם לא עשה אלא מקצת משתלם לפי שחשבון וכן אם נאנס הכל משתלם מן הבעלים דמלוה היא גבייהו מיהו אין זמנו ליפרע אלא בסוף מלאכתו דקיימא לן שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ופועל שיכול לחזור בחצי היום היינו סוף מלאכתו ולפיכך נוטל שכר חצי היום וכל תוך מלאכתו תוך זמן הוא לגבותו אפילו מיתומים קטנים וכן קבלתי מפי מורי נר"ו:

והא דאמרינן מר סבר אין לשכירות אלא בסוף. פי' בסוף כשמחזירו לבעלים דאי בסוף בשהשלים מלאכתו א"כ מיד נעשה מלוה וכי מהדר ליה הוה מקדש במלוה אלא ודאי כדאמרן:

דף מח:

הכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו והוה ליה כמקדש בשכירות פעולתו שהוא מלוה ובנופך זה שהיה משלו כמקדש במלוה ופרוטה רבנן סברי דעתה אמלוה ור"מ סבר דעתה אפרוטה והלכתא כרבנן. ואיכא למידק למה לי נופך וממון אחר ותיפוק לי' דאפילו למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי מכל מקום מצי תפוס ליה אאגרא והוה ליה מלוה על המשכון וקיימא לן דמקדש במלוה שיש עליה משכון ומחזיר המשכון מקודשת. ואיכא למימר דטעמא דמקדש במשכון מקודשת היינו משום דדעתה אמשכון דאיהו קני ליה למשכון מדרבי יצחק וכי אמרינן הכי במשכון דאתי לידיה ברשות לוה בשעת הלואתו א"נ על ידי בית דין שלא בשעת משכון דאתי לידיה מעיקרא בתורת משכון אבל האי דלא אתיא לידיה בתורת משכון אלא דאיהו תפוס ליה לנפשיה לא קני ליה תדע דהא בין לרבי יהודה בין לר"מ מלוה על המשכון שומר שכר ואלו באומן אמרינן דלר"מ הוה שומר שכר אבל לא לרבי יהודה אלמא אין דין אומן כדין מלוה על

המשכון והכי נמי משמע מדאמרינן התם דשכירות שיש עליו משכון דאין עוברין עליו משום בל תלין ואלו אומן למאן דאמר אין אומן קונה כלי בשבחו עובר עליו ב"ה משום בל תלין כדקיימא לן בפ' המקבל הרמב"ן זצ"ל:

דתניא בשכר שעשיתי כבר עמך אינה מקודשת דהא מלוה היא בשכר שאעשה עמך מקודשת קסבר אינה לשכירות אלא בסוף. ורב נתן סבר אפי' בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת דקסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והויא מלוה כדפירש ואזיל והלכתא ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כדאיתא בבבא קמא ובפ"ק דע"ז. והלכתא מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה כמתניתין דלעיל דהתקדשי בתמרה דתוקמה כרבי והלכתא כותיה:

התקדשי לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שבתוכו ותניא אידך כו' לא קשיא הא במיא הא בחמרא הא בציהרא. פי' רש"י ז"ל הא דקתני בו ובמה שבתוכו בציהרא שמסתפקין ממנו מעט וצריכא היא לכלי מן הסתם והא דקתני בו ולא במה שבתוכו במיא דמיא לא חשיב ולא חזי לקדושין דלית ביה שוה פרוטה והא דקתני במה שבתוכו ולא בו בחמרא דחשיב לקידושין. ואינה צריכה לכליו דהא קאי למשתייה ואע"ג דלא מהדרינן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון לאו אריא היא הא אשכחן דכוותיה בפ' הישן גבי הישן בתפילין כדאיתא התם. ור"ת ז"ל מפרש אותם כסדרן דהא דקתני בו ובמה שבתוכו במיא שהכלי צריך לקדושין והמים בטלים אצלו ודקתני בו ולא במה שבתוכו בחמרא דלא בטל לגבי הכלי ואיהו במאי דחשיב טפי מקדש לה ודעתו עליה ומנא חשיב טפי ודקתני במה שבתוכו ולא בו בציהרא דציהרא חשיב טפי ולא בטיל מנא גביה ונכון הוא:

הכא במאי עסקינן כגון שאמר לשלוחו הלוני דינר של כסף ולך וקדש לי בו אשה פלונית והלך והלוהו דינר של זהב מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו. מסתברא דמיירי בדלא בעי שליח לאישתלומי מיניה אלא דינר של כסף משום הכי סבר רבי שמעון דליכא קפידא כיון דלית ליה פסידא ורבנן סברי דאפילו הכי מקפיד הוא שלא לקדשה אלא בדינר של כסף לא מדיליה ולא משל אחרים הא כל היכא דבעי שליח לאשתלומי מיניה דינר של זהב שקידשה ע"מ כן דכ"ע קפידא הוה שלא אמרו מראה מקום הוא לו אלא היכא דליכא פסידא בשינוי שליחותו. והא דנקט ליה תלמודא סתמא משום דדינא הכי הוא מסתמא דלית ליה לשליח לאישתלומי מב"ה אלא דינר של כסף שנתן על פיו ולא השאר שהוסיף מדעתו דבמה נתחייב לי כנ"ל:

הא דתנן גט פשוט עדיו מתוכו כו' מפורשת יפה במקומה:

דף מט.

אבל בשבח יוחסין יכלה למימר מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא ובלוי ונמצא כהן אמרו בירושלמי דיכלה למימר לא בעינא טרחא דכהנות ובנתין ונמצא ממזר זרעא דישראל בעינא:

המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף. פר"ת ז"ל כגון ויראו את אלהי ישראל שהמתרגם אותו כצורתו וחזו ית אלהא דישראל הרי זה בדאי דהא כתיב כי לא יראני האדם וחי והמוסיף עליו שמתרגם וחזו ית מלאכיא דאלהא דישראל מחרף ומגדף שנותן כבוד המקום למלאכים אלא כמו שתרגם אונקלס וחזו יתיקר אלהא דישראל. ורש"י ז"ל פי' בע"א וזה יותר נכון:

על מנת שאני שונה ורבי יוחנן אומר תורה. תימא מה ענין תורה אצל שונה והנכון כמו שפי' הראב"ד ז"ל ה"ק מדרש תורה ואקשינן ליה מדתניא רבי יהודה מדרש כלומר כולהו מדרשות ואפי' דנביאי וכתובי במשמע ופריך דמאי מדרש דקתני נמי רבי יהודה מדרש דעל תורה:

דף מט:

איזה תלמיד כל ששואלין אותו דבר הלכה בתלמודו ואומר אפילו במסכת כלה הכא משמע דלקולא נקטי' מסכת כלה ואלו בפרק אלו קשרין (דף קי"ז) אמרינן אזהו תלמיד חכם כל ששואלין איתו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפי' במסכת כלה אלמא מסכת כלה חמורה היא. והנכון דמסכת כלה הנאמר כאן וכאן חדא היא והיא אותה מסכתא שפתיחתה כלה בלא ברכה מסכתא קטנה וקלה היא כדמשמע הכא ומחמת כך אינה שגורה בפי החכמים ומשום הכי אמרי' התם שצריך תלמיד חכם שיהא בקי בכל התלמוד ואפילו במסכה כלה שאין דרך להיות רגילין בה:

תשעה נטלו חזירים. יש שפירשו עמלק כדכתיב בו יכרסמנה חזיר מיער ועליהם אמרו בהגדה למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל לעתיד לבוא. ואין צורך לכך כי בספר הטבעים כתב שהצרעת ונגעים בחזירים הרבה בטבע:

מאי עניות דאמרי' שהוא סי' לגסות הרוח עניות תורה וההיא לא הוה בבבלי זו חנופה וגסות [הרוח] (הרוח) שירדו לעולם שהאיפה י"ח קבין והם ט' קבין של חניפה וט' של גסות הרוח שהם דברי רוח:

דיקא נמי וכו' ההוא גברא דזבינהו לנכסיה כו'. אמר רבא כיון דלא אמר מידי בשעת מכר הוה להו דברים שבלב ודברים שבלב אינם דברים וכן הלכה:

דף נ.

הא דאמרי' גט מעושה דאמרי' ודילמא שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים פירוש ופיו ולבו שוין. תמיהא מילתא בשלמא להאי אוקימתא אתי שפיר דגט מעושה שלא כדין אי נמי בעכו"ם אפילו בדין פסול דליכא מצוה אבל למאי דס"ד מעיקרא דטעמא משום דאע"ג דבליביה לא ניחא ליה דברים שבלב אינן דברים מאי אריא גט המעושה בישראל כדין אפי' בעכו"ם או בישראל שלא כדין נמי. וי"א דבדין היא דמצי למימר ולטעמיך אפילו בעכו"ם ושלא כדין אלא דלא חש תלמודא ותירץ קושטא דמלתא כדאשכחן דכותה טובא. ומסתברא לי דבשלמא כדין הוה דברים שבלבו דהא איפשר דכיון דאניס כדין דגמר ומגרש ואי לא גמר בליביה דברים שבלבו הם ואינם דברים אבל כשהוא מעושה בעכו"ם א"נ בישראל שלא כדין אנן סהדי שהוא אנוס מתחלה ועד סוף והוה להו דברים שבלבו ובלב כל אדם דהוה דברים כדאמרינן גבי מברחת דלא קנה אע"ג דלא גליא דעתה כדאיתא בכתובות ובפרק מי שמת וכדאמרינן במי ששמע שמת בנו ונתן כל נכסיו ואח"כ בא בנו שבטלה מתנתו אע"פ שלא אמר כלים בשעת המתנה כדאיתא ביש נוחלין וכדקי"ל דמצוה מחמת מיתה שנתן כל נכסיו שאע"פ שדתב וזיכה וקנה מידו מעכשיו אם עמד חוזר משום דהני דברים שבלב כל אדם שעל דעת כן נתן וכדפרשו רבותינו ז"ל והכא נמי להא דמיא:

והא דאמרי' דבגט המעושה בישראל כדין אם אמר רוצה אני כשר אם מסר מודעה אניטא לא מהני גיטא עד דמבטל ליה למודעה וכי אנסי ליה לבטולא כיון דאמר רוצה אני כשר כדמוכח בערכין מה שאין כן במעושה שלא כדין שאע"פ שאמר רוצה אני כיון שהוא אנוס מתחלתו או בגופו או בממונו או בשבועה פסול ואפילו נתנו לו ממון גדול עד שאמר רוצה אני ולא אמרי' דאגב דארצוי זוזי גמר ומגרש ואפילו בטל כל מודעא שמסר לא מהני עד שיבטלם ברצון נפשו ולא אשתמודענא ביה שום אונסא וכן קבלתי מפי מורי רבינו נר"ו:

אלא אמר רב יוסף מהכא המקדש את האשה סתם ואמר אח"כ כסבור כו' ואמאי והא קאמר כסבור הייתי אלא לאו משום דאמרי' דברים שבלב אינן דברים. קשיא לי ודלמא משום דלא מהימנינן ליה שכך היה בדעתו הא אלו ידעו שכך היה בדעתו אינה מקודשת דדברים שבלב הוה דברים. וא"ל דמתני' קשיתיה דקתני מקודש' לגמרי בין לקולא בין לחומר' ואם קדשה אחר אינה צריכה גט הימנו ואי משום דלא מהימן הוה לן למיחש לדבריו לחומרא להצריכה גט משני ומדלא חיישינן להכי שמעינן שאע"פ שהיה כן בדעתו לא מהני דדברים שבלב אינם דברים והיינו דדילמא הא דאמרינן מקודשת

לחומרא הוא להצריכה גט משום דלא מהימן וצריכא גט נמי משני דלמא קושטא קאמר והרי זה נכון.

ודילמא שאני התם דעקרא לתנאה. פירוש וסותר בדברים שבלבו מה שהתנה בפיו דהוה לבו סותר את דברי פיו מה שאין כן בהאי דזבין נכסי סתם שאינו סותר דברי פיו ממש אלא שמוסיף עליהם. ושמעינן מהכא דדברים שבלבו ובלב כל אדם דהיה דברים אם הוא עוקר מה שהתנה עליו בפירוש לא מהני ליה דברים ותנאו קיים.

ופשטוה מהא האומר לשלוחו הביא לי מן החלון כו'. ב"ה מעל דהוה להו דברים שבלבו ואינם דברים. קשיא לן הא דתנן במסכת נדרים נדר בקרבן ואמר לא אמרתי אלא בקרבן של מלכים נדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא בחרמה של ים מותר ואמאי טמא דברים שבלב הם ואינם דברים כדאמרי' באומר לו הביא לי מן החלון והביא לו המעות שבצד אחר שאם אמר לא אמרתי בלבי אלא במעות שהיו בצד השני לא אמר כלום. תירץ רבינו הגדול הרמב"ן זצ"ל. דשאני התם דקרבן מלכי' וקרבן גבוה ב' ענייני' וב' מינים חלוקי' לגמרי כל א' עומד לעצמו אין א' מהם תחת חבירו ובכללו וכל חד מנייהו שמיה קרבן ואין בלשון קרבן משמעות לשניהם ביחד ולא לזה יותר מזה ולפיכך כשאמר לזה נתכוונתי ופיו ולבו שדן הם לקרבן נתכוין וקרבן הוציא מפיו ואם אינו אומר אמת הקולר תלוי בצוארו אבל הכא כשאמר הבא לי מן החלון או מן הדלוסקמ' יש במשמעות לשונו מכל מה שיש בחלון או בדלוסקמא וכאלו הכל דבר אחד וגוף א' ולפיכך כשנטל מפיהו ואמר לא הי' בלבו אלא משוליה יש בלבו מה שאין במשמעות לשונו והוה דברים שבלב ואינם דברים:

וקמה לה הא דרבא דדברים שבלב אינם דברים. וקשיא ליה לר"ת ז"ל הא דתנן בתרומות ואיתא נמי בפסחים המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה שלמים אמר עולה עולה ואמר שלמים לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין ואמרינן נמי בשבועות נתכוין להוציא פת חיטים והוצי' פת שעורים פת שעורים ואמר פת חיטים לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין אלמא אין מה שהוציא מפיו מועיל כיון שלא היה כן בלבו דדברים שבלב דברים. ואיכא למימר דכי אמרי' דדברים שבלב אינם דברים ה"מ כשנתכוין בלבו להוציא מה שהוציא בשפתיו ככל הני דשמעתין אלא שאע"פ שאמר דברים שבפיו בכונה בלבו היו דברים אחרים אבל בהני דתרומות ושבועות לא נתכוין בלבו להוציא דברים בשפתיו אלא דאיתקיל ליה לישניה וכיון שכן הוה כטועה גמורו כאנוס ולא מהני דבעינן האדם בשבועה פרט לאנוס תדע שהרי הוא מותר אף במה

שנתכוין בלבו להוציא משום דהוה דברים שבלב ואינם דברים כיון שלא הוציאן בפיו וליכא ביטוי שפתים:

תו קשיא ליה לר"ת ז"ל הא דאמרינן במסכת כלה במעשה דרבי עקיבא שהיה נשבע בשפתיו ומבטל בלבו אלמא דברים שבלב דברים ותי' הוא ז"ל דשאני התם דהוה אנוס שאמרו לו לר' עקיבא האיך אתה מגיס דעתך לחלוק על דברי רבותך ודמי' להא דאמרי' נודרין להרגין ולחמרין כו' ואוקימנא בדוכתיה בנודר יאסרו פירות שבעולם עלי אם אינן של תרומ' או של בית המלך ואומר בלבו היום ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים אגב אונסיה אי אפשר דלא עוקר נדריה כלומר שכיון שהוא אנוס ומחמת האונס נודר הדברים מוכיחים שמערים לישבע להם ואינו נודר אלא לכל זמן פחות שאפשר לו ולא הוה דברים שבלב והא נמי דכותה. ורבינו הגדול ז"ל תירץ דבמעשה דר' עקיבא לא היה מבטל בלבו ממש אלא היה מוציא בשפתיו ולפי שלא היה משמיע לאזנו קרי ליה בלבו כדתנן לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא וזה מבואר. ודאתיא לידן ההוא דנודרין להורגין שמעינן מינה דאי לאו דאמרי בלבו היום נדריה נדרא ואע"ג דמחמת האונס נדר והוא הדין אפי' באונס נפשות כל זמן שעקרו ממנו דכיון דנתכוין לנדר זה וידע אותי בשעת נדרו ואינה טועה בו האדם בשבועה קרינן ביה אף על גב דאנוס ולאפוקי היכא דאנסיה ליביה וטועה בעצמו דסבר שהוא כן כדבריו דלא קרינא ביה האדם בשבועה כדאיתא בשבועות וכן בנודר ואח"כ נולד לו אונס המעכבו לקיים נדרו או שבועתי מיפטר דאדעתא דהכי לא נדר ואפילו היכא דקא הוה אונס דשכיח. מפי מורי נר"ו:

תו קשיא לן לשמעתין הא דתנן בנזיר האומר אהא הרי זה נזיר ואוקימנ' כשהיה נזיר עובר לפניו ואמאי והא הוה להו דברי' שבלב. ואיכא למימר דכיון דנזיר עובר לפניו ואמר אהא הרי הוא כאומר אהא כזה ואלו הן ידות נדרים שרבתה אותן התורה שכל זמן שיש הוכחה על מה שנדר שיהא כנדר גמור וכן לא דמיא הא דשמעתין דזבין סתם למאי דאמרי' דגלוי דעתא בגיטין מהני לבטל הגט דהתם גט דעתיה בדבור סתום מה שאין כן בזו שלא אמר ולא גילה כלום בדעתו בשעת מעשה והרי זה מבואר ונכון:

ההוא גברא דזבין לנכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל. פי' וגילה בדעתו כן בעידן זביני ולא היו דברים שבלב סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא למידר הוא פי' כל דסליק כי האי גוונא דזבין נכסה והרי הוא כאלו גילה דעתיה בפירוש דלמידר היה סליק ואיכא דאמרי אדעתא למיסק הוה והא סליק ליה. פי' אע"ג דמסתמא למידר היה

משמע כיון שגילה דעתו ולא פי' אלא למיסק לחוד אין לנו אלא מה שהוציא בשפתיו דלהאי איכוין מדלא גילה דעתי' טפי כטל. והלכתא כלישנא בתרא:

ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל. פירוש ופירוש כן בשעת המכר לסוף לא סליק אמר רב אשי אמרינן ליה קום סליק איכא דאמרי אמר רב אשי אי בעי לא הוה סליק. פירש אתמהא מאי בינייהו דאתילד אונסא באורחא: יש שפור' דלישנא קמא אע"ג דאתילד אונסא אמרי' ליה קום סליק כיון דמקמי דאתילד הוה יכול לעלות והמכר קיים וללישנא בתרא דאמרינן בתמי' אי בעי לא סליק דוקא דמצי סליק השתא אבל איתילד אונסא דלא מצי סליק השתא הדר זביני'. ומדברי רבינו אלפסי ז"ל נראה בהפך דללישנא קמא היכי דאתילד אונסא הדרי זביני אבל ללישנא בתרא אע"ג דאתיליד אונסא השתא אמרינן ליה אי בעי הוה סליק מקמי הכי וכן נראה יותר והלכתא כלישנא בתרא:

ואגב אורחין שמעינן מהכא דלית הלכתא כר' מאיר דבעי תנאי כפול ושאר דקדוקי תנאים דהא הכא לא כפל תנאו שאלו כפל תנאו כראוי היכי אמרינן ליה קום סליק היכן מצינו עושה מעשה על תנאו שנכוף לבעל התנאי לקיים תנאו כדי שיתקיים המעשה אדרבא יזיד לבטל התנאי כדי שלא יתקיים המעשה אלא ודאי דהכא לא כפל תנאו ואלו לרבי מאיר כיון דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו לא הוה מהני אע"ג דתולה בדעת עצמו דלא חשיב תנאה אלא אסמכתא כדמוכח בגיטין גבי המוציא את אשתו משום נדר או משום שם רע דבעי ר' מאיר תנאי כפול ואע"ג דהנהו מילי לאו מילי דתנאה ממש הן כשאומר על מנת שאין בך כך וכך כדכתיבנא התם וכן מוכח ממברחת ומעשה מי שהלך בנו למדינת הים דלית הלכתא כר"מ דהתם אפי' גילוי דעתא לא הוה וליכא למימר דאומדנא דמוכח בלא שום ביטוי בשפתים עדיף לר"מ ממתנה בפירוש שלא כפל תנאו שזה אין הדעת סובלתו דמברחת שנתנה ע"מ שתחזיר בה כשתאלמן או תתגרש קנה מקבל ולא מהני תנאה וכשנתן לו סתם בלא שום תנאי לא קנה ואמאי לא עבדינן אומדנא במקצת דבריו שלא פירש כדעבדינן בכל דברי לבו כשלא אמר כלום אלא ודאי דהני כולהו דלא כרבי מאיר ומשום דלית הלכתא כוותיה ודין הוא דהא יחידא' הוא דרבנן פליגי עליה וכיון דבדיני ממונות לית הלכתא כותיה ולא גמרי' מתנאי ב"ג ובני ראובן כל שכן בגיטין ובקידושין דמהכא גמרי לה ושלא כדברי רבינו אלפסי ז"ל והתם דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם מתי ואם לא מתי לא דמדינא לא מהני בלאו הכי אלא לרווחא דמילתא אתקין הכא דילמא איכא דיינא דחייש לר"מ ומבטל תנאה ודאין לה כמגורש' ושרי לה לשוק ודכותה אשכחן דרב פסיק כרבי יוסי דאמר זמנו

של שטר מוכיח עליו ואפ"ה אתקין בגיטא דשכיב מרע מיומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי והיינו לרווחא דמילתא דדילמא איכא מאן דלא חייש לדרבי יוסי טעי למימר שאינה מגורשת ואין קדושין תופסין בה ואם נתקדשה לא מצריך לה גיטא ושרי אשת איש לעלמא אבל מדינא כרבי יוסי קיימא לן מיהו אע"ג דלית הלכתא כרבי מאיר בדקדוקי תנאים איכא חדא דמודו ליה רבנן דהויא הלכתא דתנאי שאי אפשר לקיים המעשה ע"י שליח כדאמרי' שאין תנאי מועיל בחליצה ואע"ג שלא נתקיים התנאי החליצה קיימת מכיון שאי אפשר לחליצ' ע"י שליח כדאיפסקא הלכתא ביבמות ומודו רבנן בהא משום שדינא שמעש' שהוא כל כך אלים וחזק שאינו נעשה ע"י שליח שלא יבטלנו תנאי והוי כמפליג בדברים הא בשאר דקדוקי תנאים לא מודו רבנן ואפילו בתנאי קודם למעשה כדכתיבנא בפרק השוכר ושם הארכתי בביאור הדברים האלו גם במס' גיטין בס"ד. מפי מורי נר"ו:

הא דתנן המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים אינה מקודשת אמרינן עלה בפרק המדיר באלו נדרי' אמרו בנדרים שיש בהם עינוי נפש שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים ולאפוקי שלא תאכל פירות וכיוצא בזה ואמרו בירושלמי הדה דתימר כשאין עליה נדרים אבל אמר ע"מ שאין עליך כל נדר אפי' לא נדר' אלא מחרובין א"מ ובכול' אם הלכה אצל חכם והתיר' מקודשת דחכם עיקר הנדר מעיקרו דקי"ל הנודר מככר אפי' אכלה כולה נשאל עליה מה שאין כן במומין שאף על פי שהלכה אצל רופא ורפאה אינה מקודשת שאין רופא מרפא אלא מכאן ולהבא וכדאיתא בפרק המדיר כנסה סתם ולא ידעינן אם עקר תנאו או כנס על דעת כן תצא שלא בכתיבה שהמוציא מחבירו עליו הראיה ומצרכינן לה גיטא לחומרא בגמרא דהתם איכא שקלא וטריא טובא עלה:

ותנן נמי בכתובות כה"ג כו'. עד התם כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין אטו כתובות איכא דקשיא ליה אם כן ליתני התם כתובה ברישא דהוה עיקר התם ולאו מילתא היא ושתי תשובות בדבר חדא דהא דהכא קתני תנא מעיקרא והוא שגורה בפי התלמידים ולא בעי התם לשבושה ומשנה לא זזה מלשונה. ותו דכיון שהקדושין קודמין לעולם לכתובה במעשה ראוי להקדימם גם כן בדיבור ותו לא מידי:

מתניתין המקדש שתי נשים בפרוטה וכו' עד וכן קטן שקידש בגמרא עביד לה צריכותא ומפרש לה שפיר:

דף נ:

וצריכא דאי אשמעינן שתי נשים בפרוטה הוה אמינא בהא הוא דטעי לומר דקידושיה קידושין משום דנפיק ממונא מינה. פירוש שהוא סבור דפרוטה שאמרי בתר מקנה הוא דאזלינן דליתן ממונא בין באשה אחת בין בשתי נשים אבל אשה אחת בפחות משוה פרוטה אימא אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי משדר סבלונות אדעתה דקידושין מעלי' משדר פירוש ובהני סבלונות מקדש לה בשלחן בעדים כשרים הם הם שלוחיו והם הם עדיו ואע"ג דבעינן עסוקין באותו ענין והכא יהבי להו סתמא כיון דאיכא שדוכין וקידושין גרועין דמעיקרא הא חשיב כעסוקין באותו ענין שכל אדם רוצה לגמור קדושיו וכי תימא וליתני הא דאשה אחת בפחות משוה פרוטה ולא ליתני שתי נשים בפרוט' דכיון דבפחות משוה פרוטה טעו כל שכן באידך דנפיק ממונא מינה. ואיכא למימר דהא פשיטא ליה לתלמודא דליתא דאי תנא אשה אחת בפחות משוה פרוטה הוה אמינא בהא הוא דטעי דבין פרוטה שלימה לפחות משוה פרוטה לא דייקי אינשי אבל שתי נשים בפרוטה דלא מטי לכל חדא מנייהו אלא חצי פרוטה הא ודאי כולי עלמא ידעי דלאו קידושי נינהו וכי משדר סבלונות אדעתא דקידושין משדר קמ"ל: ואי אשמעי' הני תרתי וכו' אבל קטן שקידש אימ' הכל יודעין שאין קדושי קטן כלום קמ"ל דבהא נמי טעי דסבור דקידושיה קדושין ואע"ג דהא כולי עלמא ידעי שאין במעשה קטן כלום ואפילו בעלמא ובדיני ממונות מסתברא לי דהכי טעי דהשתא דגדיל גדלי קדושי' בהדי' ונתקיימו קידושיו אע"פ שנתאכלו המעות דוגמא דמאי אמרינן התם בקטנה שנתקדשה והגדילה דאיכא מאן דאמר דכי גדלה גדלי קדושי' בהדה ובהא מתרצא לן אמאי לא אמרינן דליתני הא דקטן וכל שכן אידך אלא שי"ל כמו שאמרנו דאי תנא קטן התם הוא דטעי דסבר דכי גדיל גדילי קדושיו בהדיה אבל באידך לא טעי **איתמר אמר רב הונא חוששין לסבלונות**: פי' חוששין לחומרא להצריכ' גט והיינו לישנא דחוששין וכולה שמעתין בדאיכא שידוכין דאי לא הא ודאי אין חוששין בשולח סבלונות לפנוי' כלל אפילו בעדים והאי חוששין לסבלונות פירש"י ז"ל חוששין לסבלונות עצמם שמקדשת בהם ואע"ג דבעינן עסוקין באותו ענין כיון דאיכא שידוכין שמא מילי מסר לה שישלח לה קידושין בעדים והם הם שלוחיו והם הם עידיו ורבותינו הגאונים ז"ל פי' שמא קודם לכן קידשה בעדים כראוי והלכו להם למדינת הים ונפקא מיניה בין הני תרי פרושי כששולח לה סבלונות אלו שלא בעדים א"נ בעדים ואמרי השלוחין בפירוש דבתורת סבלונות יהבי להו דלפירושא דרש"י ז"ל תו לא חיישינן ולפי' דמר"ן ז"ל חיישינן לקדושין קודמין. תו איכא בינייהו קטנה ששידחה אביה ומת ושלח

לה סבלונות בעודה קטנה דלרש"י ז"ל ליכא למיחש דהא קטנה אין לה יד להתקדש אבל לפי' רבנן ז"ל חוששין שמא כבר קבל אביה קידושיה מיהו דכ"ע אם לא נתרצתה לקבל סבלונות אלו שוב אין חוששין. לה כלל והוי כאומרת לא קדשתני אבל לאחר שקבלן אותם אע"פ ששניהם מודים דליכא קידושין כלל אין סומכין עליהם כיון שיש רגלים לדבר לחוש וצריכא גט וללישנא דגמרא דיקא טפי כפירוש דרש"י ז"ל מדאמרינן לעיל אדעתא דקידושין משדר ואמרינן מהו דתימא הוו קידושין דאלמא לסבלונות עצמן אנו חוששין שהן קדושיו אלא דאיכא למימר דודאי לתרוייהו חוששין בין לסבלונות עצמן בין לקידושין קודמין לסבלונות דמאי שנא ותלמודא נקיט כסוגיא חדא מנייהו וכן עיקר שחוששין לשניהם:

הא דאסקינן לעיל אין אדם יודע שאין קידושין בפחות משוה פרוטה ואין קדושי קטן כלום וכי משדר סבלונות אדעתא דקדושין משדר. תמיהא מילתא דהא אמרינן בפרק המדיר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל וכן קטן שקידש ובעל צריכה גט אדם יודע שאין קדושין בפחות משוה פרוטה ואין קידושי קטן כלום וגמר ובעל לשם קדושין. ואיכא למימר דאדם יודע דאמרינן התם לאו דוקא אלא לומר שכונת כל אדם כשבועל שרוצה שיגמרו נישואיו ולא מחית נפשיה לספקא כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות ובודאי דעתו על בעילה של היתר וכיון שכן לא סגיא דלא נימא דגמר ובעיל לשם קדושין כדי שיגמרו קידושיו אבל הכא דליכא אלא סבלונות בעלמא מחית נפשיה לספיקא וסמיך על קדושין הראשונים ואפילו כשבעל אמרינן התם במקדש על תנאי ובעל דלא אחליה לתנאי' וכיון דאתני דעתי' אתנאי ומחית נפשיה לספק ביאת זנות אבל כשאין תנאי בקידושין אלא דגרעי מחמתיהו כשבעל דעתו על גמר קידושיו וכן מפורש בתוספתא דגרסינן התם המקדש בפחות משוה פרוטה ושלח סבלונות לא עשה ולא כלום שעל מנת קידושין הראשונים שלח בעל קנו ר' שמעון אומר לא קנו ע"כ וזו היא הברייתא השנוייה בפ' המדיר:

אמר רבא ומותבינן אשמעתין וכו' איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה כו' ואביי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כו'. פירוש אביי לא דחי לי' אלא דמתני' לא מסייעא לרבא אבל בעיקר דינא לא פליג ואפילו פליג אין חוששין לו במקום רב הונא ורבא והא דאמרינן מאי הוה עלה אע"ג דליכא אמורא דפליג בהדיא אדרבא ורב הונא ה"פ מאי הוה עלה אי אמרינן לעולם חוששין לסבלונות בכל מקום ובכל זמן או מפליגינן ודכוותא בתלמודא:

אמר ר"פ באתרא דמקדשי כו'. גרסת הספרים והיא הנכונה פשיטא ל"צ דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קמ"ל והכי פירשו פשיטא דבאתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן לסבלונות שיהו הן עצמן קידושין או שקדמו להן קדושין דהא לעולם לא נהיגי לאקדומי סבלונות לקידושין ופרקי' לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ליחוש למיעוטא דהא בכל מקום אין חוששין למיעוט ולא ניחוש לקדושין קמ"ל דאזלינן בתר מיעוטא וחוששין לסבלונות. ואי קשיא לך והא קי"ל כרבנן דלא חיישינן למעוטא אפילו לחומרא. איכא למימר דהתם הוא ברובא דבחיוב וטבע שאינו תלוי ברצון כגון ההיא דקטן וקטנה שחולצין ומייבמין ולא חיישינן לסריס ואיילונית דהוה מיעוטא וכההיא דאמרינן דרוב נשים מעוברות יולדת ומיעוט מפילות אבל ברוב התלוי במנהג שאינו חיוב וכל אדם שרוצה יכול לנהוג כמנהג המיעוט ודאי חוששין למיעוט לחומרא שהרי כיון שהדבר תלוי בדעת פעמים שאדם נוהג כמנהג המיעוט אי נמי והוא הנכון דהכא הכי קאמרינן דרובא מסבלי והדר מקדשי לאלתר והאי גברא שדר סבלונות ולא קדש אחר כך לאלתר עד עתה וכיון דכן הרי לא נהג כמנהג הרוב ולפיכך דין הוא שנאמר שהוא מן המיעוט ולא טמא שהוא מן הרוב כיון שלא נהג כמותם לפי זה אם קדש אחר כך לאלתר אין חוששין לסבלונות ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בין סבלונות לקידושין של אחרי כן קדושי ראשון קדושין ואין חוששין לסבלונות:

ואיכא דמפכי לה לגרסא וגרסי לה לקולא ואמרינן פשיטא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן ופרקינן לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא קמ"ל. והכי פירושא מהו דתימא ניחוש למיעוטא לחומרא או משום דתלוי בדעת ובמנהג או משום דלא חזיניה דקדש לאחר סבלנות כמנהג הרוב קמ"ל דאפילו בהא אזלינן בתר רובא לקולא ואע"פ שלא נהג כמנהג הרוב טועה הוא במנהגם לאחר קדושין והלשון הראשון נראה עיקר וחוששין למיעוט לחומרא דספיקא דאורייתא הוא וכיון דכן מקום שאין שם מנהג כגון בעיר חדשה ואינון לקוטאי חוששין לסבלונות שכל מקום שאין שם מנהג רואין אותן בכל מקום כמחצה ומחצה וכאן אפילו למיעוט אנו חוששין. ומיעוט ספרים גרסי פשיטא לא צריכא ברובא מקדשי והדר מסבלי ומעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא ניחיש למיעוטה קמ"ל. וליתא להאי גרסא כלל דמהיכא תיתי לחוש למיעוטא לקולא:

בעא מיניה רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו. פירוש שאמרו שניהם לפנינו לסופר לכתוב כתובה וכתבו מדעת שניהם מהו לחוש לקידושין. ורש"י ז"ל פירש שנכתב

ונחתם ממש ויצא לפנינו וכן הלשון מוכיח יותר. ומסתברא דמשום כתובה בלחוד ליכא למיחש דהא כמה זימנין דכתבי כתובה עד דלא גמרי קידושין אלא אדלעיל קאי דאסקי' שאין חוששין לסבלונות היכא דכולהו מסבלי והדר מקדשי וקאמרינן השתא אם הוחזק שטר כתובה בשוק כו' אם נחוש עכשיו לסבלונות ואמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חוששין לסבלונות אע"ג דרוב' מסבלי והדר מקדש' אבל כתבי והדר מקדשי לא חיישי' לסבלונות כדינו ואמרינן מקדשי והדר כתבי כתובה פשיטא דחיישינן פירוש אפילו ליכא סבלונות כלל שהם רגלים לדבר לחוש ומהדרינן באתרא דלא שכיח ספרא כו' וכ"ת ואמאי לא אוקימנא כדלעיל באתרא דרובא כתבו כתובה והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר כתבי כתובה מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קמ"ל ויש לומר דהכא ליכא למימר דניחוש למיעוטא כיון דאיכא כנגד המיעוט שני דברים חדא דכלהו מסבלי והדר מקדשי ואידך דרובא כותבין כתובה והדר מקדשי אבל לעיל דליכא אלא חד רובא מאידך גיסא אפשר למיחש למיעוטא כדכתיבנא וזו שיטת רבינו הגדול נר"ו: מתניתין כדרבא דאמר רבא כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. פירוש כל מעשה הנעשה בזה אחר זה ואינו חל בשניהם אלא בראשון כגון מקדש שתי אחיות וכיוצא בו וכשעושה אותו בבת אחת אינו דומיא דזה אחר זה שיתפוס אחד מהם אלא אי אפשר דחייל בתרוייהו חייל בתרווייהו ואי לא אפשר דחייל בתרוייהו לא חייל אפילו בחדא מינייהו הלכך מקדש שתי אחיות כאחת דלא אפשר שיהו שתיהן מקודשת אין אחת מהן מקודשת אבל האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים כיון שאפשר לקיים שניהם ותמכר חציה עולה חציה שלמים מקיימין אף על גב דבזה אחר זה אין האחרון תופס וזה מבואר:

דף נא.

המרבה במעשרות כגון שהוציא עשר סאין על חמשי' סאין פירותיו מתוקני' ומעשרותיו מקולקלין שיש בכללן חמש סאין של טבל שאינם מתוקנים דלא חייל שם מעשר עליהן. אלמא חייל שם מעשר אחמש סאין מיהת ולפיכך פירותיו מתוקנין והא הכא דאלו הוה בזה אחר זה לא חייל מעשר אחמש סאין אחרונים ואפילו הכי כי אפרשינהו בבת אחת חייל אחמש דומיא דזה אחר זה ופרקינן שאני מעשר דאי אמר תיקדש פלגא דחיטתא קדשא פי' שאלו הפריש עשר סאין ואמר כל פלגא ופלג' עשר סאין יהא מעשר על חמשים סאין אלו קדשי והוה פלגא דכלהו מעשר פירש"י ז"ל והשתא נמי דפריש עשר סאין סתם חייל מעשר אפלגא דחיטתא כאלו פירש ולא נהירא מדאקשינן בסמוך והרי

מעשר בהמה דליתא לחצאין ואמרינן יצאו שנים בעשרה וקראם עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין דאלמא אלו איתיה למעשר בהמה לחצאין לא קשיא ליה דאמרי' דטעמא דעשירי וי"א מעורבין משום הכי ואם איתא לפי' רש"י ז"ל דאמרינן מעשר אכל פלגא ופלגא כי איתיה למעשר בהמה נמי לחצאין תקשי לן אכתי היכי אמרינן עשירי וי"א מעורבין דהא מדינא כל חד מינייהו חציו מעשר ואנן אמרינן דאחד מהם עשירי וקדש כלו וא' מהם י"א וקרב שלמים אלא שמעורבין:

אלא הנכון דהכי פירושו דשאני מעשר דאיתיה לחצאין וכיון דאית ליה האי קולא אית ליה נמי אידך דאתי' בבת אחת ומתורת הואיל אתינן עלה. ולדברי רש"י ז"ל דודאי כיון דאפשר בחדא חידוש אין לך בו אלא חידושו ולא אמרינן תרי חדושי והכא הכי מקשינן בשלמא אלו איתא לחצאין היית יכול לדחות דמאי עשירי די"א מעורבין דמשום כל חד מינייהו קדש פלגא אבל כיון דליתא לחצאין מה תאמר:

וקאשי' למימרא דלא הוה בבת אחת אלא למאן דאיתיה לחצאין:

והרי מעשר בהמה דליתא לחצאין ואפילו הכי איתא בבת אחת דומיא דזה אחר זה דאמר רבא יצאו שנים בעשירי כו'. מסתבר לי דהאי פירכא אתיא למ"ד התם בעירובין איפשר לצמצם דלמ"ד אי אפשר לצמצם לא קשיא כלל דאיכא למימר דהכא לאו בבת אחת הוא אלא בזה אחר זה שאי אפשר שיצאו בצמצום שניהם כאחת אלא אחד מהם יצא תחלה וחל עליו שם עשירי אלא שאינו ניכר אליו מי יצא ראשונה ולפיכך עשירי ואחד עשר מעורבין והא קיימא לן דאפשר לצמצם ולהכי פריך לה סתמא ודכוותא בתלמודא טובא:

והרי תודה דליתא בטעות שאם שחט תודתו על ארבעים חלות לבנות ונמצאו שחורות לא קדשי וליתא נמי בזה אחר זה בתרווייהו שאלו תודה ששחטה על ארבעים חלות ואחר כך אמר על ארבעים אחרות אין האחרונות קדושות וא"ה איתיה בבת אחת דומיא דזה אחר זה דאתמר תורה ששחטה על שמונים חלות חזקיה אמר קדשו ארבעים מתוך שמונים ורבי יוחנן כו' ומדחזקיה פרכינן דהוה רביה דרבי יוחנן והלכתא כוותיה. וכי תימא ומאי קושיא דלמא תודה איתיה לחצאין דומיא דמעשר דגן ומשום הכי איתיה בבת אחת. פירש הרב רבי אברהם בר דוד ז"ל דפשיטא מילתא דתודה ליתא לחצאין דשחטה על שמונים חלות ואמר תקדיש פלגא דכל חדא לא קדשה דהוה ליה פרוסה ותנן אחד שלא יטול פרוסה ותניא בספרא וחלת מצה אחת מן הסל שאם נתפרצה או חסרה אחת מהן פסולה ואי אמר תיקדוש פלגא דכל חדא הרי כל אחת פרוסה וחסרה. לא נחלקו אלא בסתם חזקיה סבר לאחריות מיכוין פירש דהא מיחייב באחריותם והוה מחוסר כפרה מה שאין בכל השנוים למעלה דלא מחייב באחריותם ומשום הכי אמרינן

דלמעשר גדול מיכוין ולא תלינן דלאחריות מיכוין דלא מחייב בו מדינא. (צ"ע גדול דהא אי אמרינן ברירה קדושין שהן מסורין לביאה מתחילתן הוא):

איתמר קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוה קדושין. תנן המקדש אשה ובתה כו' עד היכי דמי אי דאמרי להו כלכם את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה אלא דאמר להו אחת מכם איכא למידק מאי האי דפריך את וחמור לא קנה דהא אסיקנא בפרק יש נוחלין דהלכתא כר"נ דאמר את וחמור קנה מחצה ותו למ"ד אה וחמיר לא קנה אפילו אמר אחת מכם תקשי ליה דהא כיון דאין אחיות מקודשת כלל הוה להו נכריות את וחמור ומאי שנא אומר כלכם לאומר אחת מכם. תירץ הראב"ד ז"ל דכי אמרינן את וחמור קנה מחצה היינו היכא דאמרינן דעת הנותן שטועה וסבר שאין כאן חמור וכלהו קני וגמר והקנה ואי בטילה הקנאה מחדא לא בטילה מאידך אבל היכא שהמקנה יודע שהאחד חמור ואינו ראוי לקנות ודאי לא קנה שדעתו שיקנה כחמור ומשטה הוא בו הלכך כי אמר כלכם הא ידע דאין אחיות מקודשות מדכבה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו וכיון דכן הוה להו נכריות את וחמור ולא קנה כלל אבל כשאומר אחת מכם סבור הוא שהאחיות מקודשות מדאביי הלכך כי אין אחיות מקודשות מדרבא הוה נכריות מקודשת דבכי האי גוונא את וחמור קנה מחצה. ואין זה נכון דהא ודאי למ"ד את וחמור לא קנה אפילו אמר אינו יודע שאין חמור קונה לא קנה תדע דהא עיקר פלוגתייהו גבי נכסי לך ולבני דיהוי ליכי מינאי ועלה קאמר רב ששת את וחמור הוא ולא קנה והתם מהיכן אמרינן שכל אדם יודע שאין אדם מקנה למי שלא בא לעולם דהא פלוגתא דרבנן היא ור"מ ורבי וכמה תנאי סברי דקנה ועוד האיך אפשר לומר שהמקדש הוה בקי בדרבה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו אטו כולי עלמא גמירי והא דרבה הא אנן לא ידעינן והיכי ידע איהו ולא ידע דרבא ולא ידע נמי דאין קדושין בפחות משוה פרוטה. ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל תירץ דהכא לא פרכינן אליבא דהלכתא דאליבא דהלכתא אפי' באומר כלכם א"ש דקל את וחמיר קנה מחצה ואין אחיות מקודשות ונכריות מקודשות אבל הכא אליבא דרב ששת פרכינן דסבר את וחמור לא קנה וזימנין דפריך תלמודא הכי כדאמרי' בריש האשה שנתארמלה וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי ליכא עדים שיצתה בהינומא מאי הוה ניזיל בתר רובא ואע"ג דקיימא לן כשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב פרכינן אליבא דרב דסבר הולכין בממון אחר הרוב כמאן דקאמר לימא תהוי מתניתין תיובתא דרב הכא נמי פרכינן את וחמור הוא ואת וחמור לרב ששת לא קנה נימא תהוי תיובתא ואוקימנא דאמר אחת מכם דהשתא ניחא אפילו לרב ששת דלא חשיב את וחמור אלא באומר כלכם דמדינא

לא תפסי קדושין באחיות אף על פי שברר דבריו למי מקדש מדרבה אבל באומר אחת מכם שאלו פירש למי מקדש אפילו א' משתי אחיות היתה מקודשת אם סיימא ולא אמרו אין האחיות מקודשות אלא מפני שקדושיו ספק ואין מסורין לביאה כל כי האי גוונא מיסתפן דלא ליהוי אינהו מקודשת ולא בטילה קדושי דנכריות משום אחיות ולא חשיב את וחמור ולהאי פירושא האי דתירץ אביי לטעמיה מתני' ואוקמה באומר הראויה לביאה מכם תתקדש לי אליבא דרב ששת הוא אבל אליבא דרב נחמן דאמר את וחמור קנה מחצה וקיימא לן כוותיה לא איצטרך לאפוקי מתניתין מפשטה ושפיר אתיא באומר כלכם ואפשר שלזה כיון רבינו אלפסי ז"ל שהביא בהלכותיו משנתינו כפשטא ולא איתא הא דאוקמוה באומר הראויה לביאה מכם דאוקים אביי דהלכתא כוותיה: ומיהו חזינן כרב שמעון בעל הלכות ז"ל ולרבוותא אחריני דאייתי בהלכתא רבתא דידהו אוקימתא דאוקים אביי מתניתין באומר הראויה לביאה מכם כו'. דאלמא הלכתא הכי הוא ולא אפשר לאוקמה לאביי באומר כלכם משום דהוה את וחמיר ולא קנה כדפריך תלמוד' ותלמודא אליבא דהלכתא פריך. וכדבריהם זכרונם לברכה אית לן למימר דכי אמרינן דאת וחמור קנה מחצה היינו כשמחלק בלשונו מקבלי המתנה באומר ניכסי לך ולבניך או לך ולפלוני ופלוני דכיון דהכי הוא לא ערבינהו בזכותם ואף על גב דהאי לא קני קני אידך אבל כשמערבם כולם בלשונו שאומר נכסי לכלכם הרי עירבם ואין דעתו שיקנה זה יותר מזה ואי לא קנה חד מנייהו לא קנו כלהו תדע שאלו באומר להרבה בני אדם נולדים נכסי לכלכם וקנו חולקים בשוה ואלו אמר לאחד מהם נכסי לך ולא לו הוא קנה מחצה ואידך כלהו פלגא כדנפקא לן מדכתיב והיתה לאהרן ולבניו אלמא כשאומר בלשון זה אינו עושה אותם שותפין ואין מתנתו של זה מעורבין בשל זה לגבי הא נמי לא שנא ולהכי אמרינן הכא בשמעתין דאי אמר להו כלכם הרי ערבם ואת וחמור הוא ולא קנה לדברי הכל ואוקימנא באומר אחת מכם דפלגינהו דבכי האי גוונא את וחמור קנה מחצה כרב נחמן ואביי נוקמיה לטעמיה באומר הראויה לביאה מכם אתקדש לי והלכתא כאביי כנ"ל:

דף נא:

ת"ש המקדש את בתו סתם כו'. אי הכי מאי למימרא פי' אי אמרת בשלמא כדאמרן אשמועינן דקידושין שאין מסורין לביאה הוה קדושין אלא לדידך דאמרת דאין כאן אלא גדולה וקטנה מאי איכא למימר. לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה כלומר דקושי קטנה הוה עליה דאע"ג דאסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה הא אפשר כשיש בה

דעת ומתרצית בדבר וכן כל היכא דליכא למיחש שתמאן בו א"נ כשהיא נערה דאיתיה ברשותיה:

דיקא נמי דקתני אינו יודע. פי' ולא קתני אינו ידוע כתבו בתוספות בשם רבינו תם ז"ל שאם שדך ראובן אחת מבנותיו ידוע לשמעון ואח"כ קבל ממנו קדושין לאחת מבנותיו סתם שאינה צריכה גט אלא המשודכת דמסתמא עלה גמרו וקידשו שניהם והשאר מותרות. ויש להביא סעד לדבריו מדגרסינן בתוספתא וכן שני אחים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע אי זו קידש וזה אינו יודע איזה קידש זה נותן גט לשניהם וזה נותן גט לשניהם ואם היו מדברים גדולה לגדול וקטנה לקטן אומר אני קטנה לא נתקדשה אלא לקטן וגדולה לא נתקדשה אלא לגדול ע"כ. מיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר דההוא כשהוכרו ולבסוף נתערבו דהא רישא דההיא מתניתין אייתי' בשמעתין ואוקימנא בהכי אבל כשנתערבו מתחלתן כולן צריכות גט מספק וכן הורה רבינו סעדי' ז"ל וראוי להחמיר. ובספר היראים כתב שמעשה היה בבית דינו של ר"ת ז"ל ולא היה כח בידם להתירם בלא גט הלכך ראובן ששידך אחת מבנותיו לשמעון ידועה ואח"כ קיבל קידושין מיהודה על אחת מבנותיו סתם כלם צריכות גט ואפילו אותה שמשודכת לראובן ולא אמרינן לא הוה דעתו עליה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא הדר מראובן אלא ודאי חיישינן לחומרא ואף היא צריכה גט מיהודה ואם קדמו וכנסו אין מוציאין. מהן דאפשר דקמא פגע ביבמתו כראוי ואפילו פגע קמא באחות זקוקתו הא אישתריא ליה בכניסה שכנס אחיו את היבמה ואי משום דאחית נפשיה לספיקא אסורא דרבנן היא ומספיקא לא מפקי' להו מינייהו:

דוקא מיחלץ כו'. והדר יבומי כו' ת"ש שנים שקדשו כו' ודוקא מיחלץ והדר יבומי פירוש שיהא היחידי חולץ תחלה לשתיהן וגם אחיו חולץ לאחת תחלה מיהו דינא דאחיו חולץ תחלה מההיא דלעיל שמעינן לה אבל הכא אשמועינן שהיחידי גם כן חולץ לשתיהן תחלה דלמא אידך פגע ביבמתו של היחידי וקא פגע ביבמה לשוק:

דף נב.

והלכתא כאביי ביע"ל קג"ם. פירשו הגאונים ז"ל שהל' היינו לחי העומד מאליו ונראין דבריהם דאי כפי' ר"ת ז"ל שכתב דהיינו ימי לידה שאינו רואה בהם שאין עולין לה לימי זיבה שבמס"נ הי' לו לומר יו"ד של ימי אלא שיש לדחות דמשום דאיכא יוד של יאוש שלא מדעת שינה לשונו ונקט למ"ד של לידה אפ"ה קבלת הגאונים ז"ל מכרעת והא דמני הכא בכללא הא דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוה איצטריך ליה דהא פשיטא

דהלכתא כאביי כיון דאיתותב רבא אלא מני ליה אגב גררא דאידך משום דלית הלכתא כותי' אלא בהני לאתנוחי בהו סימנא וכן נמי ביאוש שלא מדעת דמני איתותב רבא בפ' אלו מציאות:

אמר רבא ש"מ ממתני' ארבעה ונקט רב בידיה ג' ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת ושמע מיניה המקדש בגזל אינה מקודשת. פירוש דלא אמרינן סתם גזלה יאוש בעלים. ואפילו בגזל דידה פירוש ולא אמרינן מדיהיב לה בתורת קדושין ושתקה נתרצית בדבר וגליא אדעתה דמחלה לי' אלא אמרינן דמצי למימר שקלי ודידי שקלי ואוקמינא לקמן בדלא שדיך:

ממאי מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא בשאר שני שבוע לא. קשיא לי דילמא הוא הדין בשאר שני שבוע והא דקתני ושל שביעית היתה לאשמועינן איד דאמרן דמקדש בפירות שביעית מקודשת סד"א לאכילה אמר רחמנא ולא לסחורה קמ"ל. ואיכא למימר דדייק לה רב מדקתני שלהן היתה דכיון דשביעית היא והכל הפקר מאי שלהן איכא ומה לי שלהן היתה או של אחרים או שלו דהא ליכא בעלים לפירוש שביעית אלא ודאי הא קא משמע לן דהא דמקדשה בשלהן היינו משום דשל שביעית היתה הא בשאר שני שבוע לא משום גזל כנ"ל וכן כתב בתוספות:

והוא לא אמר והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. פי' דכתיב כי יקדיש איש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ולאפוקי גזל מטלטלי אי נמי דכפרי' אבל מקרקעי א"נ פקדון דלא כפריה מצי מקדיש דכל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה איתיה וכי תימא מאי האי דאקשינן אדרבי יוחנן והוא לא אמר דעד כאן לא קאמר ר"י אלא בגזל דאחרים שאין הגזלן יכול להקדישו ולא לקדש בו את האשה עד שיתייאשו הבעלים דהשתא איכא יאוש ושינוי רשות אבל קדשה בגזל דידה מקודשת דכיון דשתקה אמרינן דמחלה ומ"ה מתמה אדרב דאמר דאפילו בגזל דידה אינה מקודשת. ותו מאי האי דמשנינן דרבי יוחנן בבדיחותא קאמר אמר רב ומאי רבותא דרבי יוחנן בהא דהא עיקר רבותא דרבי יוחנן היינו שאין הנגזל יכול להקדישו לפי שאינו ברשותו אף על פי שהוא שלו דלא קנייה גזלן אבל במאי דקאמר דלא מצי מקדיש ליה גזלן בלא יאוש בעלים הא פשיטא ואגב גררא נקטיה וא"כ אמאי בדח משום דאמר רב כוותיה. ואיכא למימר דרבי יוחנן אפילו בגזלן שאינו יכול להקדישו אשמועינן רבותא סד"א דאע"ג דלא שמעיניה לנגזלו דאייאש קמן דמשום חומרא דהקדש ניחוש לדר' שמעון דאמר סתם גזלה יאוש בעלים הוא ויהא הקדש קמ"ל דלא חיישינן ולא תלינן ביאוש עד דשמעיניה בהדיא דאייאש והיינו דבדח

ר"י בדרב דאמר בקידושין אינה מקודשת כלל אפי' לחומרא לאצרוכי גיטא ולא אמרינן דמסתמא אייאש והיינו נמי דמתמהינן השתא והוא לא אמר כלומר דכי היכי דאמר רבי יוחנן דעד דשמעיניה לנגזל דאייאש לא תטנן ביאוש מסתמא אפי' לחומרא ה"נ אמר רב בקידושין דאע"ג דקידשה בגזל דידה ושתקה לא תלינן מסתמא דמחלה עד דשמעיניה בהדיא ויכלה למימר שקילי ודידי שקילי:

ההיא איתתא דהות משיא כרעא במשיכלה דמיא. לא ידענא מאי אתא לאשמועינן בה דהא לא מיצטרך לן כלל בעיקר דינא דקדשה בגזל דאחרים דאייתי' לעיל. ומתוך הדוחק יש לי לומר דהא אתא לאשמועינן דאי לאו דגזל הוה אף על גב דשדא לה ולא אמרה מידי מקודשת ולא אמרינן הא דשתקא משום דלא יהבה אדעתא הוא שהיתה מתעסקת ברחיצה:

דף נב:

אתא האי גברא חטף זוזא מחבריה שדא לה לית דחש לה לדר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלים הוא. וכי תימא וכיון דקיימא לן דיאוש כדי לא קנה כי איכא יאוש בעלים מאי הוי הא לא קשיא כיון דאיכא יאוש ברשות גזלן ושינוי רשות ברשותה דידה קניא ביאוש ושינוי רשות דכיון דאיהו קניתיה אף הוא קנה אותה אף על פי שהוא לא קנה דינר זה עד שיהא ברשותה וכיוצא בו בהקדש כגון שגזל ונתייאשו הבעלים והקדישו קדוש וקנייה הקדש בייאוש ושינוי רשות והוה מתכשר לקרבן דיליה אי לאו משום דאיכא מצוה הבאה בעבירה כיון שיסייע ההקדש בקניינו ולאפוקי היכא שאין ההקדש סייע בקניינו כגון שהקדיש' לוקח דכשר לקרבן וה"נ גבי לולב כי לא קנייה אלא במצוה דחיילא עליה פסול משום מצוה הבאה בעבירה וכי קנייה מקמי הכי ביאוש ושנוי רשות או ביאוש ושינוי מעשה שאינו חוזר לברייתו כשר למצוה כדמוכח מעובדא דהנהו אוונכרי דזבני אסי מגוים וכבר כתבנו בזה כל הצורך במסכת גיטין בס"ד. מפי רבינו מורי נר"ו:

ההוא גברא דקידש במוזא דשמכי. פי' מלא ידו של בצלים ואריסא הוה אתא לקמיה דרבינא א"ל מאן פלג לך. יש אומרים דדוקא כשאינו שוה אלא פרוטה אחת אבל שוה שתי פרוטות מקודשת שהרי יש בחלקו שוה פרוטה. ולא נהירא דכיון דכוליה מוזא יהב לה דעתה אכוליה והוה ליה כאומר לאשה התקדשי לי במנה זה ונמצא מנה חסר דינר שאינה מקודשת שאם אין אתה אומר כן כי לית בכוליה אלא שוה פרוטה נמי תהוי ספק מקודשת שמא חלקו שוה פרוטה במדי אלא ודאי כדאמרן רבינו הגדול זצ"ל:

ההוא גברא דקדיש בפרומה דשיכרא אתא מארי שיכרא ואשכח' ואמר ליה אמאי לא תיתיב לה מההיא חריפא אתא לקמיה דרבא אמר להו לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה. הקשו בתוספות ואפילו נימא בעלמא כלך אצל יפות דומיא דתרומה היכי מיקדשא דהא אפילו גבי תרומה לא אמרו כלך אצל יפות אלא כיון דשויא שליח כדאוקמינן בפ' אלו מציאות ואיכא למימר דמכל מקום דשוייה שליח התם לא שויה אלא לבינונית ולגבי יפות דתרם ליתא לשליחותיה ומשום גלוי דעת דבעלים הויא תרומתו בהן תרומה אלא דבגלוי דהשתא לא סגי דגזירת הכתוב הוא דבעינן שליחות בתרומה מדכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה אע"ג דניחא ליה הלכך הכא גבי קדושין דלא בעי' שליחות ובזיכוי סגי לה אלו הוה אמרינן דכלך אצל יפות הוה גלויי דעתה דניחא ליה בהכי סגי לן דכיון דהשתא איתנהו לקדושין ביד האשה בעין שלא נתאכלו זכה אידך בהו השתא ומיקדשא בהו ואע"ג דמכאן ולהבא הוא זוכה וזה מבואר. ולי נראה דהיינו דמאי דקאמר תלמודא דלא אמרו כלך אצל יפות אלא בתרומה שהיתה שם שליחות ובהוכחה כל דהו הוו גלויי דעתא דניחא ליה ולהכי לא גמרינן מינה להכא ולא לעלמא דליכא שליחות קודם דלהוי כלך אצל יפות גלויי דעתא דניחא ליה וזה יותר מבואר:

אבל הכא משום כיסופא היא דקאמר. פי' מהאי לישנא שמעינן דאפילו אמר בניחותא באנפא דמוכח דניחא ליה ולא משטה ביה אינה מקודשת דאי ס"ד דטעמא דהכא משום דאמרינן משטה היא בו וכל היכא דאמר בטחותא מקודשת הוה לן למימר אבל הכא משטה בו הוא ומדנקטינן טעמא משום כיסופא היא דקאמר שמעינן דאפי' אמר בטחותא תלינן בכיסופא ולא מיקדשא עד שימחול לו בפירוש ואיתנהו לקדושין בעין ושלא כדעת רבותינו ז"ל:

לימא מתניתין דלא כר' יוסי הגלילי דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו פי' דדריש לה מדכתיב בה' וכחש בעמיתו לרבות ק"ק שהן בה' ובעמיתו. ופרקינן אפי' תימא ר' יוסי כי קאמרי' דהוי ממוט מחיים אבל אחר שחיטה לא מאי טעמא כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו. פירש"י ז"ל כי זכו כהנים בחזה ושוק ובעלים בשאר הבשר משולחן גבוה קא זכו והוי ממון גבוה ולפיכך אינו יכול לקדש בו את האשה לא שנא כהן ולא שנא ישראל דיקא נמי דמתניתין לאחר שחיטה דוקא מדקתני המקדש בחלקו דהיינו לאחר שחיטה שמע מינה. וקשיא לן דהכא אסיקנן דמחיים איתא לדרבי יוסי הגלילי ואפי' בקדשים קלים דחזי להקרבה ואלו בפרק קמא דבבא קמא איפריך האי פירוקא ואסיקנן דאפי' מחיים לא הוו ממונו במידי דחוזי להקרבה דאמרינן

התם עליה דהא גופא דמייתינן התם ומחיים מי אמר רבי יוסי הגלילי פיי דאפילו במידי דחזי להקרבה הוי ממונא והתנן בכור מוכרין אותו תם חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ואמר רב נחמן אמר רבה לא שנו אלא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבא ואית להו לכהנים זכייה בגוויה אבל בזמן שב"ה קיים דחזי להקרבה לא ואותיביה רבא לרב נחמן ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי רבי יוסי הגלילי ומשני רבינא דמתניתין דרבי יוסי בבכור דחוצה לארץ דלא חזי להקרבה ואליבא דרבי שמעון דאמר אם באו תמימים יקרבו אם באו אין לכתחלה לא ואם איתא דרבי יוסי בכולהו קדשים קאמר ואפילו חזי להקרבה אמאי אוקמה רבינא בבכור בח"ל לישט ליה הא רבי יוסי והא רבנן:

ופרקינן מתנות כהונה קאמרת שאני מתנות כהונה דכהנים כי זכו משלחן גבוה קא זכו ואפי' מחיים. ואיכא למימר דתרוייהו איתנהו דהתם איירינן בחלק כהנים שהרי על ידי קדושתן באו לידו וזכו בהן הילכך כי קא זכו בחלקם אפי' מחיים משלחן גבוה זכו אבל הכא איירי' בבעלים דאינהו מחיים הוה ממונם קודם שהקדישום וכיון דכן כי זכו לאחר מקדש מחיים משלהם הם זוכים וממונם הוא עד לאחר שחיטה דהשתא ודאי אפילו בעלים משל גבוה הם זוכים והיינו דאמרינן התם מתנות כהונה קאמרת כלומר ממתנות כהונה בכור וחלקם של שלמים קאמרת שאני בכור וחלק כהנים דכי זכו מחיים משלחן גביה זכו וכי קאמינא לך דלרבי יוסי הוה ממונן מחיים מיהת היינו בחלק בעלים ומתניתין דקתני המקדש בחלקו דמשמע לאחר שחיטה דוקא אבל מחיים הוי ממונו משום חלק בעלים קתני הכי אבל בחלק כהנים אפי' מחיים נמי לא הוי ממונו וכי תימא גבי בעלים מאי בחלקו שייך בהו דהא דידיה הוא. הא ליתא דכיון דבשחי' זכו ביה ממון גבוה הוא אלא שחלקו להם והם כמזומנים לשלחן שפיר שייך חלקו לומר שהוא חילקו להם הלכך לרבי יוסי הגלילי המקדש בחלקו דהיינו לאחר שחיטה אינה מקודשת בין בכהן בין בבעלים אבל מחיים בכהן אינה מקודשת בבעלים מקודשת. והא דאקשינן התם מעיקרא ומחיים מי אמר רבי יוסי הגלילי לאו למימרא דקא ס"ד דמחיים לא אמר אבל לאחר שחיטה אמר דהא כל דכן הוא כדאסקינן הכא דטפי חזי למיהוי ממונו מחיים מלאחר מיתה דלאחר מיתה ליכא למימר דהוי ממונו כלל ואפי' בבעלים אלא הכי הוה מקשי' ואפי' מחיים וכל דכן לאחר מיתה מי אמר רבי יוסי דהוו ממונו במידי דחזי להקרבה והתנן כו' כדפריש' לעיל ולהוציא מפירושים אחרים רבים שנאמרו בזה. ולהאי שיטתא אתי שפיר הא דאמרינן במסכת יום טוב גבי נדרים ונדבות אם קריבין ביום טוב דאמרי' כי קא שחיט אדעתא דגבוה קא שחיט ובעלים כי זכו משולחן גבוה

זכו כלומר ואפי' בעלים דהוי ממונם מחיים. לאחר שחיטה מיהת כי זכו משולחן גבוה זכו וכל שכן כהנים דאפי' מחיים משלחן גבוה זכו ולא הויא שחיטה אדעתא דבעלים כלל אלא אדעתא דגבוה בלחוד והרי זה נכון:

דף נג.

אמר רבי יוחנן נמנו וגמרו כו'. ורב אמר עדיין מחלוקת אמר אביי עדין היא מחלוקת דתניא מנין שאין חולקין מנחות כנגד זבחים וכו' תלמוד לומר וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן פי' וקרא יתירא הוא ואם אינו ענין לעצמו תנהו ענין שאין חולקין מנחות כנגד עופות. וסמיך ליה אם על תודה כו' פי' לאו סמוכים דריש דהא אוקימנא כר"י ואלו רבי יהודה לא דריש סמוכים אלא במשנה תורה אלא היקישא דרשינן שהוא אומר בפירוש זאת תורת:

אמר רבא וכרב מי לא תניא והתניא הצנועין מושכין ידיהם. פי' ואע"ג דלא תניא להא בתורת כהנים לא צרכינן דהא ע"כ כרבי יהודה הוא ואלו נמנו וגמרו דלא כמותו לא הוה תני סתמא כוותיה אבל במתניתא דלעיל שאומר הפך דברי יהודה דלעיל הוצרכנו לומר דסתם ספרא רבי יהודה וכמו דפירש"י ז"ל ועיקר ומיהו מצי לשנויי דנקט קודם חזרה אלא דעדיפא מינה שני ליה:

מאי חולקין חוטפין וכי תימא ולוקמיה כפשטה דהיינו חולקין ממש שנוטל כל אחד חלקו הנופל לו ואיכא למימר משום דלא מטי לכל חד מנייהו מלחם הפנים אלא כזית או פורתא טפי ואם כן מאי גרגרנין איכא להכי הוה משמע לן שהיו חולקים אותו כנגד חלק זבחים וכיוצא בו ומהדרינן דמאי חולקין חוטפין שהיו מתקוטטום וחוטפים חלק חבריהם בזרוע מלשון מחלוקת. כדקתני סיפא וכו' ואם תאמר ולמאי דקא סלקא דעתך מעיקרא סיפא היכי מתפרשא. ונראה לי דהכי קאמר שכל כך הורגלו גרגרינן לחלוק בעלוי עד שבאו לידי חטיפא:

הא דאמרינן אשרו חמוץ ואל תאשרו חומץ הכא לא מצטרכינן להאי דרשא ומסתייען בקרא לחוד דכתיב אשרו חמוץ אלא דהתם דרשינן ליה בב"ק גבי אין נזקקין אלא לתובע תחלה ואגב שיטפא נקיט ליה תלמודא הכא כי התם ודכותה בתלמודא. ורש"י ז"ל מעביר עליו קולמוס דלא גרסינן ליה ואין צורך:

מנא ה"מ דמעשר שני ממין גבוה הוא אמר רבא וכל מעשר הארץ מזרע הארץ כו' קדש לה' ולא לקדש בו האשה קס"ד דמשום דכתוב לה' הוא ואקשינן והרי תרומת מעשר דכתיב ביה תרומת ה' ואפ"ה תנן המקדש בתרומה מקודשת ופרקינן דאפילו למאי

דס"ד לא דמי דלא כתיב התם לה' ואקשינן והרי חלה דכתיב בה תרימו תרומה לה' ותנן המקדש בחלה מקודשת פירש לאו דתנן לה בהאי לישנא דהא לא אשכחן אלא משום דתנן סתמא המקדש בתרומה מקודשת וכל תרומה במשמע ואפילו חלה שנקראת תרומה וכיוצא בו הא דאמרינן בסמוך המקדש בפירות שביעית מקודשת דלא תנן לה בשום דוכתא בהאי לישנא אלא משום דנפקא לן ממתניתין דמעשה בה' נשים כדדייקי' לעיל חשבינן ליה כאלו נשנית בפירוש והכי אורחא דתלמודא:

שאני חלה דלא כתיב קדש וקס"ד דהשתא קאמר דבקדש תליא מילתא ומקשינן הרי שביעית דכתיב ביה קדש דכתיב כי יובל היא קודש. פירוש ויובל ושביעית כי הדדי נינהו דתרווייהו אסורין בחרישה וזריעה ומהאי קרא נפקא לן דשביעית תופסת דמיה דהכתוב הקישן ופרקינן שאני התם דלא כתיב לה' פי' ואנא הכי קאמינא דתרווייהו בעינן קודש לה' ואקשינן והרי תרומה גדולה כו' עד אמר קרא הוא בהוייתן יהא. איכא דקשיא ליה והרי שביעית דכתיב ביה הוא כדכתיב כי יובל היא ואפ"ה המקדש בפירות שביעית מקודשת. ויש מתרצים דתרווייהו בעינן קדש לה' והוא. ולא נהירא דלא משמע הכי לישנא אלא הכי פירוקא דקושיי' דהתם גבי יובל דרשי' הוא למלתא אחריתי לומר היא קודש מילתא אחריתי לא:

דף נג:

אמר רבי יעקב שמעת מינה דרבי יוחנן תרתי כו'. חדא לפי שאין אשה רוצה. פירוש שאלו ידעה דמעשר הוא לא היתה רוצה וכיון דכן השתא דלא ידעה הוה מקח טעות ולפיכך אינה מקודשת וחדא לפי שאין שניהם רוצים אלו ידעו הי מנייהו פירש דאלו הוה ידענא הי מינייהו טעמא מפני שאינה רוצה מכיון דשיילי' וניחא לה תו לא בעינן דעתא דידיה:

אמר רבי ירמיה ניחזי אנן כו'. ורבי יעקב איפכא מי איכא למימר מעשר איהו לא ניחא לה משום טרחה דאונסא (אורחא) איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא. פירש"י ז"ל דאחריות אונסא דאורחא רמו עלה דבעל לפי שהמעשר אינו שוה כאן שוה פרוטה אפילו הוא כמה סאין שהרי אם תחללנו או תמכרנו הדמים נתפסין בקדושתן וקדושין צריכין שיהו שוין פרוטה ואי לא מקבל עליה אחריות אורחא לא שויה כלום. ולא נהירא דאם לא נתן לה כאן אלא שוה פרוטה אפילו קבל עליו אחרייתו האיך מקודשת קדושי ודאי כיון שאינו שוה פרוטה בכאן שאפילו שוה פרוטה במדי אינן אלא קדושי ספק שאין לך בקדושין אלא מקומו ושעתו כדכתיבנא בפ"ק ואם בשנתן לה מעשר יותר מכדי

שוה פרוטה אפילו בלא אחריות אונסא דאורחא נמי קפצי עליה זביני ושוה פרוטה בכאן ולא נהירא שהרי אי אפשר שלא תמצא מי שתמכרנו לו בזול על מנת לאוכלו בירושלים ויהיו הדמים בידה חולין אלא על ידי הפירו' כדפירש"י ז"ל בלשון האחרון דהא לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא לאו משום דמחייב באחריות אלא דלא תיהוי לה תרעומות עליה שתאמר לו קדשתנו בדבר שלא נהנתי בו וכיון דשכיח דאנסי לה לאיתתא באורחא לא ניחא ליה והא דאמרינן בירושלמי מקדשין בפרוטה של מעשר שני מיירי שהוא כל כך שיש בו שוה פרוטה למי שיעלנו ויאכלנו בירושלים הא לאו הכי לא הוה אלא קידושי ספק:

אלא הקדש בשלמא איהי לא ניחא לה דניחיל הקדש על ידה אבל איהו מי לא ניחא ליה דליקני איתתא ממילא ואע"ג דאמרינן בעלמא יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא היינו במילי דעלמא דלא קפידא בבזיונה וצערה אבל לא ניחא לה דתתעביד איסורא על ידה:

בעא מיניה כו' אף במכר לא קנה. פירוש שאינם יוצאין לחולין בשוגג דטעמא דאין המוכר רוצה או שאין שניהם רוצים כדאמרי' בקידושין ודוקא במכר והוצאה דלא מהני בגופייהו ממש אלא דעביד בהו מקח וממכר והוי מקח טעות ומשום הכי לא קנה ולא קדש ולא יצאו לחולין אבל בנהנה בגופו בשוגג מודה רבי יוחנן דמעל ויצאו לחולין אפילו לרבי מאיר דהא תנן הנהנה שוה פרוטה מן המקדש מעל וסתם מתניתין רבי מאיר וזה פשוט וכדבעינן לפרושי לקמן:

איתיביה המפקיד מעות וכו' הכי גרסינן כדגרסינן רש"י ור"ח ז"ל חנוני כב"ה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר כשולחנו וכי תימא א"כ מאי האי דפרקינן דרבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר אודי לי מיהת דחנוני כבעל הבית ואלו לרבי מאיר לא מעל כלל ואם כן כי קאמר רבי יהודה דחנוני כבעל הבית ומעל היכי דמודה לרבי מאיר דהא לרבי מאיר לא מעל. ויש שגורסין מתוך קושיא זו וחנוני כשולחני דברי ר"מ רבי יהודה אומר חנוני כב"ה. וגרסי אודי לי מיהת דחנוני כשלחני ולא מעל. וליתא להאי גירסא דהא במעות של חולין פליגי בפרק המפקיד ורבי מאיר אמר חנוני כב"ה ורבי יהודה אמר חנוני כשולחני ובהא ליכא לאיפלוגי בין חולין להקדש אלא גרסא דילן עיקר והא דקאמר רבי מאיר אודי לי מיהת דחנוני כב"ה לאו בדינא דחנוני גופיה איירינן אם מעל אם לאו אלא ה"ק אודי לי מיהת דחנוני כב"ה ואין לו רשות להשתמש בהן וכיון דכן לא מעל הגזבר תדע דבמעילת גזבר איירינן השתא דקאמרינן לדידי אפילו הוציא נמי לא מעל שפירות ודאי אפי' הוציאם גזבר בידים בשוגג לא מעל שאין מעות הקדש יוצאין

בשוגג לחולין דרך מקח וממכר דאי כב"ה מאי אפי' הוציא דהא אייריגן כדקתני אם הוציא מעל אלא ודאי בגזבר קאמר ועלה קאמר אודי לי מיהת דחנוני כב"ה שאין לו רשות להשתמש ולא מעל גזבר וכן פירש"י ועיקר ורישא דמתני' דקתני אם הוציא מעל כו' דלא כר' מאיר ולא איירי ר"מ אלא במאי דקתני חנוני כבעל הבית:

דף נד.

אמר רב חזרנו על כל צדדיו כו'. פי' בכל מקום ששנה כלום בענין הקדש. ה"ג אלא אחד שוגג ואחד מזיד מתחלל. פי' בין בנהנה בגופו בין בדרך מקח וממכר בקידושין ומכר והוצאה דלית ליה לרב טעמא דרבי יוחנן דלעיל שאין אשה רוצה או שאין שניהם רוצים והיינו דאצטרך לאוקמא מתניתין בכתנות כהונה דקאמר ומשנתינו דקתני לא קידש דאלמא לא נפקו לחולין בכתנות כהונה דוקא אבל בהקדש דעלמא מקודשת ומאי שנא כתנות כהונה טפי מהקדש דעלמא הואיל וניתנו ליהנות בהן לפי שלא נתנה תורה למלאכי השרת. פי' שהרי א"א שלא לישתרי לכהנים להנות בגופן בשוגג ולא ליפקו לחולין שהרי א"א להם שיפשיטום לאחר עבודה לאלתר ואם היו מועלין בהן בשגגתן כל שעה ושעה היו מועלין בהן והיו יוצאין לחולין אלא ודאי על מנת כן הקדישום מתחלה שלא יהו כהנים מועלים ויהיו בקדושה והואיל והותרה שגגתן אצל כהנים הוא הדין אצל זרים שלא חלקה תורה בדיניה שיהיו קודש לזה וחולין לזה:

וקשיא לן לר"מ למה לי טעמא בכתנות כהונה משום הואיל וניתנו ליהנות בהן תיפוק ליה משום דהוה להן כלי שרת דלא נפקו לחולין בשוגג כדתנן אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת שיש בהם מועל אחר מועל לפי שאינם יוצאין לחולין וכי תימא דההיא כרבי יהודה אוקימנא לקמן אכתי תיקשי לן לרבי יהודה כיון דמשנתינו בכתנות כהונה היכי קתני קודש למימרא דנפקי לחולין דהא כלי שרת אין יוצאין לחולין: והנכון דכתנות כהונה אינם קדושת הגוף ככלי שרת שהרי אין משתמשין בהן בגופן ומכשירי עבודה הם ודינם כקדושת דמים שיוצאין לחולין בשוגג ור"ת גורס אלא אחד שוגג ואחד מזיד אין מתחלל ומשנתינו דקתני במזיד מתחלל בכתנות כהונה הואיל וניתנו ליהנות בהן ומשום הכי קילא קדושתייהו ויוצאים לחולין במזיד מזה הטעם שניתנו ליהנות בהן ומעילה דאמר רחמנא היינו דרך אכילה כדקאמר בר פדא לקמן דאי לא מעילה דאמר רחמנא היכי משכחת לה לרבי מאיר שהרי אין קרבן מעילה בהקדש דמים אלא בשוגג וביוצא לחולין. ולפי פי' זה אית לן למימר שאע"פ שכתנות כהונה ככלי שרת יוצאים הם לחולין דקילא קדושתייהו מפני שניתנו ליהנות בהן וכשם שנשתנה

דינם משאר קדושות דמים כך נשתנו משאר קדושות הגוף. ואין זה נכון ומה שכתבנו אמת ועיקר:

מיתיבי כתנות כהונה שבלו מועלים בהם דברי רבי מאיר ואין מעילה אלא בשוגג אלמא כתנות כהונה נפקו לחולין בשוגג לרבי מאיר מאי לאו אע"ג דלא בלו דקס"ד דלרבות' נקט בלו ואע"ג דפקעי קדושתיהו ואע"ג דלא חזו לעבודת כהונה:

פרקינן לא דבלו דוקא דתו ליכא תקלה לכהנים שהרי אינם ראויים לעבודה ולא ניתנו ליהנות בהם בשעת הקדישן אלא לכל זמן שראויין לעבודה לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת:

ת"ש מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין. פי' חדתין ועתיקין הם שקלים שהיו מרימים לתרומת הלישכה באדר שבכל שנה להקריב מהן קרבנות ציבור כדאיתא במשניות שקלים והתם תנן אלו הן חדתין ואלו הן עתיקין חדתין שבכל שנה ושנה ועתיקין שמי שלא שקל אשתקד שוקל לשנה הבאה ודין עתיקין אלו כדין שירי לישכה וסובר ת"ק דאין מועלין בעתיקין ולא בשירי לשכה ור' מאיר סבר שמועלין אף בעתיקין ובשירי לישכה דאכתי איתא לקדושתייהו עלייהו והנהנה מהם בשוגג מעל:

והא חומת העיר ומגדולתיה דמשירי לישכה אתו דתנן כו'. פירש"י ז"ל והא ודאי חומת העיר ומגדולתיה אין בהם מעילה שאין אדם זהיר מליהנות מן החומה מלשכב עליה או לישב עליה ובצלה שלא ניתנה תירה למלאכי השרת אלא ודאי הותרה שגגתן ואפ"ה מועלין בשירי לשכה ולא אמרינן מכיון דאישתרי בהו קצת הנאה אישתרי לגמרי ולא נהירא דמה ראיה מחומת העיר שהרי מן הדין אין בהם מעילה לפי שאין מעיל' במחובר משום הקדש ולא אשתרי בהא מידי טפי משאר הקדשות מה שאין כן בכתנות כהונה שהיו ראוין למעילה כשאר הקדשות כיוצא בהם והיתרה שגגתן לפי שנתנה ליהנות בהן וקשיא לן נמי אשמעתין מאי קושיא דילמא כי קתני מועלין בשירי לשכה לאו באבני בנין שניתנו בסופן ליהנות בהם דהנהו ודאי כיון דאישתרי אישתרי אלא כשלקחו בהם דבר שלא ניתן ליהנות בהם א"נ במעות עצמם והכי מוכח לישנא דקתני מועלין בעתיקין גופייהו ואיכא לפרושי דודאי בעתיקין מועילן היינו במעות עצמן והיינו קושיין דהא חזינן דמעות אלו מיוחדין לחומת העיר ומגדלותיה שהם צרכי הדיוט והקילו בקדושתן שהרי אע"ג דאין מעילה בחומת העיר אחר שנבנתה מן הדין מ"מ כיון דצרכי הדיוט הוא לא היה לנו להוציא בהן מעות שירי לשכה שהם קדושים כשם שאין לאדם להוציא מעות הקדש בבנינו לא ליקח קורה של הקדש לבנותה לכתחלה אף על פי שאחר שבנאה אין בה מעילה ומדאקילו בקדושת שירי לשכה לעשות מהם צרכי הדיוט ונהנו מהם

בתלוש שעל מנת להעלותם לדימוס ותקנום וחברום מכלל דמשעת הקדישן ניתנו להנות בהם ועל מנת כן הקדישום דומיא דכתנות כהונה שהקדישום על מנת שלא ימעלו בהם הכהנים ואם איתא דכיון דאישתרי מעילה לכהנים בכתנות כהונה אשתרי לגמרי ה"נ גבי שירי לשכה טמא הואיל ואישתרו בהו שאין מועלין בהם כשעושין מהם במזיד צרכי הדיוט אשתרי לגמרי ואפילו בגופייהו לא יהא מעילה אלא ודאי ש"מ דאע"ג דאין מועלין בהם כשמוציאם אותם בצרכי הדיוט מועלין בהם בשאר דברים דלמאי דאשתרו והקדשו מתחילה לכך אשתרו ולמאי דלא אשתרו לא אשתרו אפילו באבני בנין עצמם מועלין לאחר שנשרו ונתלשו וראוין למעילה הכי נמי בכתנות כהונה לכהנים דאישתרו אשתרו לזרים לא אישתרו:

ופרקינן דלא תימא ר"מ אלא אימא רבי יהודה דרבי יהודה דקתני במתניתין לא קדש בכתנות כהונה לית ליה הואיל ומשום הכי סבר דמועלין בשירי לשכה אבל לרבי מאיר דאית ליה הואיל אין מועלין בשירי לשכה כלל:

ואמרינן אי רבי יהודה ירושלים מי קדשא והתנן כאימר' כדירים כו'. פי' מתניתין היא בנדרים דקיימא לן שאין נדרי איסור קיימין אלא כשתולה איסורין בדבר הקדוש כקרבן וכשאר הקדשות דאיהו איסור חפצא אבל כשתולה אותו בדבר האיסור מעצמו כגון שאמר ככר זה עלי איסור כנבלה כחזיר כשקצים ורמשים כיוצא בהם לא אמר כלום ואפי' משום ידות נדרים ליכא וטעמא דמילתא משום דנדרים איסור חפצא ודברים האסורים איסור גברא ולא שייך למיתלי איסור חפצא באיסור גברא. מיהו אומר מורי נר"ו דהיכא דאמר ככר זה עלי איסור שלא אוכלנו כנבלה חייב משום ידות נדרים דהאי דקאמר שלא אוכלנו לאו אאיסור ככר קאי שיהא איסורו כנבלה אלא אשלא אוכלנו קאי שקבל עליו איסורו שלא יאכלנו כשם שאינו אוכל נבלה ומכיון שאמר ככר זה עלי אסור נאסר אוסר חפצא משום ידות נדרים ואין זה מקומו להאריך יותר ובמקומו יתבאר בע"ה ועל הא מילתא תנן שהאומר ככר זה עלי אסור כאימרא כדירים כעצי המערכה כאישי' כמזבח כהיכל כירושלים הרי זה אסור שכל אלו דברים מקודשים הם רבי יהודה אומר כירושלים לא אמר כלום עד שיאמר כדבר הקרב בירושלים דקסבר ירושלים לא קדשא:

דף נד:

תרי תנאי אליבא דר' יהודה. איכא למידק כיון דההיא דאבני ירושלים שנשברו סוף סוף אוקים כתנאי אמאי משבשינן לה לאפוקה מדרבי מאיר ולאוקמה כדרבי יהודה נימא תרי תנאי נינהו אליבא דר' מאיר אי אמרי' הואיל אם לאו. ותירצו דבר מהא מתניתא

דאבני ירושלים איצטרכינן לאוקמי ההיא מתני' דנדרים כתנאי דר' יהודה משום מתני' אחריתי דאיכא התם דסבר ר' יהודה דירושלים קדשא וכיון דע"כ ר' יהודה תנאי עדיף לן לשבושי מתני' לאוקמה בתרי תנאי אליבא דר"י מלאוקמי תרי תנאי אליבא דר"מ:

כי אתא רבין. פי' משמיה דבר פדא אומר היה רבי מאיר הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד יש שפי' דברים כפשוטן דבענין אחר אינו מתחלל בשוגג כלל לא שנא בנהנה בגופו לא שנא דרך מקח וממכר ולהכי קתני רבי מאיר בהקדש בשוגג לא קדש. וכן פר"ח והקשו עליו א"כ לרבי מאיר האיך מועלין בכתנות כהונה דהא לאו עניין אכילה הוא. ותרצו דאכילה לאו דוקא אלא ה"ה כל היכא דאיכא כילוי קרנא ונקט אכילה דעביד' למיכלי ליה:

מיהו אכתי קשיא לן דהא תנן הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל וסתמא קתני בכל נהנה בין באכילה בין בכל הנאות וליכא לאוקמה לסתם מתניתין דלא כרבי מאיר ותו קשיא עליה מדתניא בתוס' לקח קרדום של הקדש ובוקע בו ובא חבירו ובוקע בו כולן מעלו נתכוין לגזול הוא מעל וחבירו לא מעל והא הכא דקתני כולן מעלו ואף על גב שהקרן קיים וליכא לאוקמי כולהו מתניתא דלא כרבי מאיר והנכון דבר פדא קאמר דלרבי מאיר אין מעילה בשוגג בהקדש בדרך מקח וממכר כיון שאינו נהנה בגופו כלל והיינו מתניתין דקתני לא קידש אבל בנהנה בגופו ממש לעולם אית בהו מעילה ויוצא לחולין אלא דכי אפקינהו מרשות הקדש לגמרי באכילה וכלוי קרנא א"נ כשנתכוין לגזול מעל כנגד כולן ויצאו לחולין לגמרי אבל כי לא אפקינהו לגמרי מרשות הקדש ולא נתכוין לגוזלם והקרן קיים אלא שנתכוין ליהנות בהם לשעתו בלבד לא מעל אלא כנגד טובת הנאה שבו וכנגדו בלבד יצא לחולין והשאר הקדש והיינו דקתני' בתוספ' לקח קרדום של הקדש כו' כלן מעלו דכיון שלא נתכוונו ראשונים לגזול לא נפקו לחולין לגמרי ומעלו בקדוש' ששייר כל אחד לחבירו וקתני סיפא שאם נתכוין הראשון לגזול אפקיה כוליה לחולין ושוב אין מועלין בו. והשתא אתי שפיר מתניתין דכתנות כהונה ומתני' דנהנה ש"פ אפילו לרבי מאיר ומועלין כנגד טובת הנאה שבהם או כנגד כלן אם נתכוין לגזול וכן הא דתני' אין מועל אחר מועל במוקדשין אתיא כשנתכוין הראשון לגזול כסופא דתוספ' דלעיל ובבהמה וכ"ש שהן קדושת הגוף יש מועל אחר מועל אפילו כשנתכוין הראשון לגזול משום חומרא דידהו ואתיא שפיר כר"מ ולהכי אותבי מינה לקמן. והנה אמת ונכון וגם לשון רש"י ז"ל כך יש לפרשו:

מאי טעמייהו דב"ה גמרי קדש קדש ממעשר כו'. קשיא לן דכיון דגמרי' קדש קדש ממעשר ל"ל דכתב רחמנא בכרם רבעי קדש הלולים דניחליה לקדושתיה והדר ליכליה

לגמר קדש קדש ממעשר מה מעשר צריך פדיון אף כרם רבעי צריך פדיון. תרצו בתוספות דאי לאו דכתב רחמנא הילולים היה אמינא נגמר קדש משביעית שאין לה פדיון אבל השתא דכתב רחמנא הילולים גלי לן דנגמר קדש קדש ממעשר לפדיון ולחומש ולביעור ותרווייהו איצטריכו ונכון הוא:

והרב רבי חיים הצרפתי ז"ל תירץ דאי לא דכתב רחמנא הלולים הוה אמינא כיון דגמרינן קדש קדש ממעשר כשם שאין מעשר שני נוהג בשנה שלישית ושביעית כך אין כרם רבעי נוהג בהו קמ"ל הלולים אם אינו ענין לשאר שנים דגמרי קדש קדש ממעשר תנהו ענין לשנה שלישית ושביעית והני אשכחן בירושלמ' דמס' מעשר שני פ"ה דבעו אליבא דב"ה כיון דגמ' קדש קדש ממעשר א"כ שנה שלישית. ושביעית שאין מ"ש נוהג בו לא יהא נוהג בו כרם רבעי וגם זה נכון:

הכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור בערלה מפני שהוא פרי וכי תימא ולוקמי אפילו כר' יוסי ובדיהב לה מקמי דליהוה סמדר איכא למימר דבעינן לאוקמא כרבנן דהלכתא כוותייהו א"נ דמקמי סמדר לא חשיבי מידי וכפירות שלא באו לעולם חשיב ולא מצי מקנה להו לרבנן מיהת ואף ע"ג דהא ר"מ היא לא בעי לאוקמי בההיא פלוגתא דלית הלכת' כרבי מאיר כן נראה לי:

אלא אמר רב נחמן בר יצחק הלכה כר' מאיר הואיל ותנן בבחירתא כותיה. ה"ה דמצי למימר דהא דב"ה דקיימי כר"מ עדיף מסתמא דר' יהודה כדאמרי' במסכת שבת אלא הא דנקט הא דבחירתא דעדיפא מכולהו מיהו דוקא מהאי טעמא הא לאו הכי אע"ג דהא סתמא כר' מאיר נשנית בשתי מסכתות במסכת דמאי ובמסכת מעשר שני לא עדיפא מאידך דרבי יהודה דאיתניא בחדא מסכת דמה לי חדא סתמא ומה לי תרי סתמא ומשום הכי פסק רבינו אלפסי ז"ל במסכת פסחים כר' אליעזר בן עזריא דזמן קריאת ההגדה דאכילת מצה ואכילת פסחים כל הלילה משום דסתם לן תנא כותיה במסכת מגילה גבי הלכתא פסיקתא דתנן דבר שמציתו בלילה כשר כל הלילה ואע"ג דאיכא תרי סתמי כרבי עקיבא דאמר עד חצות חדא בפ"ק דברכות וחדא בפרק איזהו מקומן אידך עדיפא דמה לי חדא סתמא ומה לי תרי סתמא ובמקומה פרשתיה יפה הילכך אוכלין מצה וקורין ההגדה בזמן הזה כל הלילה דומיא דאכילת פסחים ושלא כדעת התוספות:

דף נה.

תנן התם בהמה שנמצאת כו'. וכמדתה לכל רוח כו' עד אמר רבי אושעיא הכא בבא לחוב בדמיהן עסקינן פירש רש"י ז"ל שבא להתחייב בדמים כדי להוציאם לחולין ועושה

להם פדיון על שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ופירש הא דאקשינן ולקדושת הגוף מי מתחלל כלומר היאך נפדית בלא מום וכן פירש הא דלקמן דתהו בה רבי יוחנן וכי אומרין לו לאדם שיחטא לפדות תמימים דהא כל בהמת קדשים אסור לחללה תמימים. ולא נהירא דאי בפדיון עסקינן היכי מייתי' עלה הא דר"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל דמיירי במשתמש ונהנה בשל הקדש ותו אדפרכינן מדתנן אין מועל אחר מועל במוקדשין כו' דמיירי בנהנה מן ההקדש ליתיב עלה מפדיון גופי' דאמרינן בעלמא ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר יכול אפילו פדאן על מום עובר תלמוד לומר בבהמה כו' שאם פדאום על מום עובר אינה פדוי' ועוד מדתהי רבי יוחנן וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטא משמע דלכתחלה הוא דאסור אבל בדיעבד מעשיו קיימין ואלו פודה תמימין אין פדיונו כלום אלא הכי פירושא הכא בבא לחוב בדמיה' שרוצה ליהנות להן במזיד ולגזלה מיד הקדש כדי שיצאו לחולי' ולהתחייב להקדש בכל מה שיוכל לספק שיגזלו וחייב להביא שני דמים אחד להתנות בעולה וא' להתנו' בשלמים והיינו דאמרינן ורבי מאיר היא דאמר הקדש' במזיד מתחלל בנהנה בו ופרכינן וקדושת הגוף מי מתחלל בנהנה כו' במזיד והתנן אין מועל אחר מועל במוקדשין במתכוין לגזול חוץ מבהמה וכלי שרת שאפילו במתכוין לגזול יש בהם מועל אחר מועל ואינו יוצא לחולין קס"ד דכיון דמתכוין לטובה שהוא מותר ואפ"ה תהי בה רבי יוחנן וכי אומרים לו לאדם שישתמש בקדשים במזיד כדי שתהא תקנה לאלו שיקרבו הא ודאי אסור לעשות כן לכתחלה וכן אמרו בירושלמיי וכי אומרים לו לאדם צא ומעול בקדשי' כדי שתזכה אלמא במועל בקדשים ליהנות בהן אייריגן והרי זה נכון:

אימור דשמעת לה לרבי מאיר בקדשי קדשים. פירוש דסתם הקדש היינו קדשי קדשים אי נמי קדושת דמים שהם כלם לגבוה ושייכה מעילה בכלהו דאלו קדשים קלים רובא להדיוט דלא שייכא ביה מעילה והשתא קס"ד דכיון שיש לו חלק בקדשים קלים כשמתכוין לגזול לא חשיב כמוציאו מרשות הקדש ומוליכו לרשות בעלים:

דף נה:

ודילמא תודה היא דמייתי נמי תודה. איכא למידק ולמה ליה לאתוי בהמה לתודה דהא בשל שלמים נמי מצי לאתנויי שאם שלמים תהא תודה ואם לאו תהא נדבה דתודה נמי קדשים קלים היא. תירץ הראב"ד ז"ל דטעמא משום דשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד ותודה אינה נאכלת אלא יום ולילה והוה ממעט באכילת שלמים ומביא קדשים לבית הפסול שהוא אסור. ולא נהירא דהא בסמוך אמרינן פסח בזמניה מזהיר זהירי בי'

שלא בזמניה שלמים הוא כלומר ומתני' בשל שלמים הוא ואמאי דהא שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחת ואלו פסח בשאר ימות השנה אע"פ שהיא שלמים אינו נאכל אלא ליום ולילה אלא ודאי ש"מ דבכי ה"ג דהוה ספקא משום תקוני גברא לא חיישי' למעוטי זמן אכיל' קדשי' וכר' שמעון דאית ליה בפ' התערובות תקוני גברא מביאין קדשים לבית הפסול אבל הנכון דמשום לחמי תדדה שא"א להקדישן בפני עצמן בלא תודה הוא צריך להביא תודה ולחמה דאלו מתניתין בשל שלמים ולא מייתי לחם דילמא תודה היא והוה בעי לחם ואי מתני' בשל שלמים ומייתי לחם דילמא שלמים היא דלא בעינן ללחם והוה לחם חולין בעזרה דאין מתנדבין לחם בלא תודה ולא תודה בלא לחם הילכך לא אפשר עד דמייתו תודה ולחמה:

ודילמא אשם הוא ופרקינן אשם בן שתי שנים הוא כדכתיב ביה איל והא אשתכח בן שנה. תמיהא מילתא אמאי לא אקשינן אישתכח בן שתי שנים מאי איכא למימר ותו אמאי לא מתרצינן דמייתי נמי אשם. ואיכא למימר דלישנא דמתניתין דייקא דלא מייתי אלא מידי דהוה זבחי שלמים או עולה כגון תודה או פסח וכיוצא בו מדקתני זכרים עולות ופירש"י דזבחי שלמים ואף עולות קאמר הלכך אשם דלאו שלמים הוא ולא עולות לא מייתי ומשום הכי אמרינן דתנא לא איירי אלא בשנמצא בן שנה אבל אשתכח בן שתי שנים לא איירי ביה ואי משכח ליה הכי נמי דמייתי אשם נמי ואקשינן דאפילו מיירי מתניתי' בדאישתכח בן שנה ליחוש דילמא אשם נזיר או אשם מצורע הוא ופרקינן דלהא לא חיישינן דלא שכיחא ומקשי' ודילמא פסח הוא ומפרקינן דלא חייש ליה תנא משום דאי בזמניה מיזהר זהירי ביה ולא חיישינן ליה ואי שלא בזמניה שלמים הוא ומתני' בשל שלמים. ותמיהא מילתא היכי קאמר דפסח בזמניה מיזהר זהירי ביה למינטרה ולא מיתבד להו א"כ שלא בזמניה היכי משכחת לה דכיון שלא נאבד בזמנו הא אקרבוה דמתניתין בתמימים עסקי'. ואיכא למימר דאפשר דהיה חולה בזמנו דלא חזי להקרבה ואח"כ הבריא וחזי להקרבה ואכתי לא מיחוור דהא תנן חבורה שאבד פסחה דאלמא זימנין דמיתבד. והנכון דהכי קאמר פסח בזמניה מיזהר זהירי ביה וכי מיתביד להו בעלים מחזרים אחריו וכיון שזה אפשר ולא מצא לו בעלים ודאי לא פסח הוא. ודילמא בכור או מעשר הוא והיכי לא חייש תנא להכי ופרקינן למאי ניחוש להו למיכלניהו במומן הא נמי מתאכלי במומן כלומר בתורת בכור ומעשר:

נקבות זבחי שלמים ודילמא כו'. אשתכח בת שנתה מאי איכא לפרושי דהכי מקשה נהי דלא אייירי תנא בהכי מ"ע אי משתכח מה יהא דינו ניחוש לחטאות או לאו א"נ משום דאוקים רישא דזכרים כדאשתכח בן שנה משמע ליה דסיפא נמי בהכי מיירי ואמרי'

דאשתכח עז בת שנתה כיון דלא אפשר לה בהקרבה לא אכלי לה אלא כונסה לכיפה והיא מתה מאיליה שכן הדין בכל חטאות דלא מיקרבא:

תנו רבנן אין לוקחין בהמה במעות של מעשר שני. פי' משום דטיבעא אפירי לא מחללי' ותו שמא תמות או תכחיש ואם לקח בשוגג כסבור שהם של חולין יחזרו דמים למקומן דאנן סהדי דאלו הוה ידע מוכר דמעות מעשר הם לא היה רוצה דהא בקדושתייהו קיימי וצריך להעלותם לירושלים לאכלן וכיון דכן השתא דלא ידע הוה ליה טעות וחוזר במזיד תעלה ותאכל בירושלים דהשתא מעות חולין הוא ואף על גב דלא ידע מוכר במילתא לית לן בה דהא ליכא טעותא וקא מפרש ואזיל היכי דמי דמעות נפקי לחולין בד"א כלומר דבמזיד תעלה ותאכל בירושלים במתכוין לוקח ולקח מתחילה לשום שלמים דהוה ליה בקדושת מעשר וחיילה קדושת מעות עלה אבל במתכוין לוקח להיות הבהמה חולין להוציא מעשר שני לחולין לא שנא שוגג ולא שנא מזיד כלומר בין שיודע מוכר שהם מעות של מעשר ועושה כן במזיד בין שאינו יודע ועושה כן בשוגג לא מתחלי מעות דכיון דלא ידע מוכר דצריך לאוכלה בירושלים מקח טעות הוא ויחזרו דמים למקומן ואקשינן אי במזיד אמאי לא מתחלי דהא אנן תנן במזיד ריה"א קודש אלמא נפקי לחולין אר"א אשה יודעת שאין מעות מעשר שני מתחללין על ידי' ועולה ואוכלתן בירושלים. פירוש לעולם הא דקתני מתניתא קידש לאו משום דנפקי לחולין אלא משום דאודעה דמעות מעשר הם וסבר' וקבילה עלה לעלות לאכלו בירושלים מה שאין כן במוכר דהתם דאף על גב דאודעי' דמעות מעשר הם הוא סבור דמדינא יצאו לחולין ואינו צריך להעלותם לירושלים אבל אשה כיון דאודעה דמעות מעשר הם ליכא טעותא דיודעת היא שצריכה לאכלה בירושלים וסברא וקבילה:

דף נו.

מתקיף לה רבי ירמיה והרי בהמה טמאה עבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין ותנן אין לוקחין בהמה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני ואם לקח בין בשוגג בין במזיד לא נתחללו ויאכל הלוקח כנגדן בירושלים כדי שיהיו חולין ביד המוכר ואמאי לא אמרי' דבמזיד מיהו מוכר סבור וקיבל כיון דאמרת דאשה יודעת כ"כ שאין מעות מ"ש מתחללין במקח וממכר במזיד דין הוא דלידע מוכר דאינן מתחללין בבהמה טמאה מיהת ופרקינן דלעולם לא ידע מוכר שאין מתחללין בזה ולא בזה ומתט' באשה חברה עסקינן דידעה והאי יאכל כנגדן דקאמרי' היינו שלוקח מעות אחרות או בהמה טהורה ומחללין עליהן באותן מעות בכל מקום שהם וכי תימא וכיון דלא הוה

ברשותיה היכי מצי עביד הכי דהא אמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים אין הנגזל יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו ואיכא למימר דלא אתו לידיה דמוכר בתורת גזל אלא בתורת מקח וממכר והיה סבור שיצאו לחולין ואלו איתיה קמן נימא ליה דליהדרינהו ללוקח הוה מהדרי להו וכיון דטעותא הוא לא היה מעכב להו כפקדון חשיב גביה שיכול מפקיד להקדישו ולחלל עליו מעשר בכל מקום שהוא מה שאין כן בגזלן דאי אמרינן ליה דלהדרה לגזילה לא הוה ציית לן:

אמר מר אם לקח יאכל כנגדן. ואמאי כיון דטעותא היא דסובר מוכר שיצאו לחולין לימא יחזרו דמים למקומן כי התם. ופרקינן דאי איתיה למוכר קמן הכי נמי הכא במאי עסקינן בשברח. פירוש לאו דוקא ברח אלא לומר דליתיה קמן אמרי' הא לא ברח מאי קנסינן ליה למוכר להחזיר המעות לאו דוקא דקנסינן דהא פרישנא דהא לאו קנסא הוא אלא דינא דטעותא הוא והדר אלא דמשום דאפשר למעבד תקנתא אחריתי לומר ללוקח שיאכל כנגדן כי אמרינן למוכר דליהדר מעות מחזי כקנסא ואמאי ליקנסיה ללוקח שיאכל כנגדן וכי תימא ומאי שנא דפריך לה הכא אדייקא ולא פריך לה אמתניתין דלעיל דקתני בהדיא יחזרו דמים למקומן דאיכא למימר דהשתא אתרווייהו פריך אהא דהכא ואמתניתין דלעיל והא דנטר עד הכא אומר מורי נראה משום דעד השתא לא היה ידע דאיכא תקנתא למיקנסיה ללוקח שיאכל כנגדן ומכיון דחזא במתניתין דהכא דהיכא דליתא למוכר קנסינן ללוקח קשיא ליה אפילו איתיה למוכר נמי אמאי לא קנסינן ליה ללוקח נמי ופריק דבשלמא מתני' דלעיל כיון דתרווייהו שוגגין או חד מנייהו והוי מקח טעות דינא הוא דליהדר אבל הא בתרייתא אפילו בשניהם יודעי' שמעי' דהא פרכינן מינה גבי קדושין וכיון דליכא מקח טעות ואי אמרי' דליהדרו משום קנסא הוא כנ"ל וקמא עיקר דבהא נמי המוכר טועה כסבור שהמעות מתחללין כדאיתא לעיל להדיא ומסתברא דכל היכא דאיתיה לאיסורא התם קנסינן כל היכא דאפשר ואיסורא ברשות מוכר הוא שמעות המעשר ברשותיה ומ"ה כי איתיה קמן דאיפשר למיקנסיה קנסינן ליה:

דף נו:

מתני' המקדש בערלה וכלאי הכרם דאיסורי הנאה נינהו אינה מקודשת. ואיכא דקשיא ליה אמאי אינה מקודשת בערלה דהא אפשר ליהנות בה שלא כדרך הנאתה כדאמרינן בפרק כל שעה כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. ולאו מילתא היא דנהי דלית בהו איסורא דאורייתא איסורא דרבנן מיהא איכא והמקדש באיסורי

הנאה דרבנן כגון סתם יינם וכיוצא בו א"מ וכדאמרינן בפסחים המקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה ואפילו בחטי קורדנייתא דשרירן ויבישן שאינם חמץ מן התורה אלא נוקשה דרבנן אינה מקודשת ואע"ג דהמקדש בעדים פסולים מדרבנן מקודשת אומר מורי נר"ו דלא דמי דהתם איכא עדות מעליא מן התורה ומקודשת של תורה היא ולא מפקעי רבנן קדושי דאורייתא בכדי אבל הכא כיון דאמר רחמנא דליתיב לה ממונא ומאי דיהיב לה השתא לאו ממונא הוא דהא אסרוה רבנן עלה לא מיקדשא כלל ומאי דאמרינן לקמן בפירקין דלרבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ואשה מתקדשת בה הכי קאמר דכיון דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא לא אסרינהו רבנן בהנאה אלא באכילה אבל חמץ וסתם יינם וערלה שלא כדרך הנאתם דאיסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת כלל וכי תימא והא שרי שלא כדרך הנאתן אפילו מדרבנן לחולה שאין בו סכנה כדאמרינן בפרק כל שעה בעובדא דרבינא דהוה שייף לברתיה בגוהרקיא דערלה ואמר מידי דרך הנאתן עבידנא הא ל"ק ואע"ג דחולה שאין בו סכנה מותר בו שלא כדרך הנאתן מכל מקום אסור הוא לה למכרה לחולה זה וליטול דמים ממנו תדע דהא אפילו בדרך הנאתה מותרת בחולה שיש בו סכנה ואפילו הכי אסור למוכרה לו בדמים דאם כן נמצא נהנה באיסורי הנאה של תורה אלא דודאי אסור למכרם וכיון דכן לא חשיב ממונא כלל ואפילו היא חולה שראויה ליהנות בה אינה מקודשת דלאו ממונא יהיב לה אלא אם כן אומר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתרפאי בו ויש באותה הנאה שוה פרוטה. וכי תימא הרי אכתי ערלה וכלאי הכרם מן הנשרפים הם וקיימא לן דכל הנשרפים אפרן מותר והוי דבר של ממון. ויש מתרצין דמיירי שאין באפרן שוה פרוטה. ומורי נר"ו תירץ דאפי' יש באפרן שוה פרוטה כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו דידיה נינהו וכל הקודם זכה באפרן:

והא דלא קתני תנא בהדי הני דמתני' איסורא עבודה זרה ופירות שביעית לאחר זמן הביעור דהוו איסורי הנאה נמי משום דבעי למתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דאלו ע"ז תופסת דמיה ואם קידש בדמיה אינה מקודשת והכי תניא בתוספתא המקדש ביין נסך ובעבודה זרה בעיר הנדחת ויושביו בעירות לבובין באשרה ובפירותיה בבימוס ובמה שעליו במרקוליס ובמה שעליו באיסורי ע"ז כולם אף על פי שמוכרן וקידש בדמיהן אינה מקודשת מיהו הא הוה מצי למתני חמץ בפסח דאיסורי הנאה ואינו תופס דמיו דהא פשיטא ליה דחמץ בפסח אסור בהנאה הוא אלא דתנא ושייר והכי נמי שייר פיגול ונותר. הא דקתני בציפורי מכורע דמשמע דשתיתן אסורות ואלו לקמן אמרינן

דמשולחת מותרת אפי' באכילה שלא אמרה תורה שלח לתקלה לא קשיא דמשעת שחיטת השחוטה נאסרות שתיהן ובשעת שלוח הותרה המשולחת שלא נאסרה מתחלה אלא עד זמן זה שיש זמן לאיסורה ושילוחה מתירה:

מכרן וקידש בדמיהן מקודשת טעם הדבר מפורש בירושלמי דגרסי' התם ר' חגי בשם ר' זעירא לפי שאין דמיהן פי' שאיסורי הנאה אינם שוים כלום ואין להם דמים ומעות שנתן לו לוקח בהם גזל הם בידו או מתנה ואמרי' א"ר חנינא זאת אומרת מקדשים בגזילה פי' דכיון דאיסורי הנאה נינהו דלא שוו מידי כדאמרינן וגם אינן תופסין דמיהן המעות שנתן לו לוקח כשלא הכיר בהם גזל הם בידו ובגמרא דילן לא אמרו כן משום דסמכי אדיוקא דדייק רב ממתני' דאחיות דאין מקדשין בגזל ולית ליה דיוקא דרב חנינא דירוש' ור' חנינא לית ליה דיוקא דהתם דייקינן מדקתני שלהן היתה ומשמע לן דמתניתין דהכא כשהכיר בהן לוקח וגמר ונתן להם מתנה לשמואל או על מנת שיוציאם לו לרב א"נ כשמכרן לעכו"ם ואפי' מכרן לישראל ולא הכיר בהם אע"פ שהיה מכיר בהם מוכר לא נתכוין לגזול אלא שיהו אצלו מלוה וכשיחזור בו לוקח ישלם מביתו וכיון דכן אידך יהבינהו ניהליה לאנפוקיה לאו גזל הוא אלא מלוה ויכול לקדש בהם את האשה:

והא דקתני וקדש בהם לאו דוקא בדיעבד אלא אפי' לכתחילה יכול להוציאם במה שירצה ולקדש בהם שהרי אינם דמי איסורי הנאה כדאמרן אלא שלכתחלה אסור למכור איסורי הנאה שלא יהא כנהנה בא"ה ויהא להם דמים ולהכי קתני מכרן בדיעבד ואיידי דקתני מכרן בדיעבד דוקא תנא נמי וקדש בדמים ולאו דוקא והכי מוכח בפרק השוכר דע"ז בשמעתא קמייתא דאקשינן ממתניתין דהכא דקתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת למאי דתנינן תמן השוכר את הפועל לעשות ביין נסך שכרו אסור ולא משנינן דהתם אסור לכתחילה והכא מותר בדיעבד דאלמא הני אפילו לכתחלה שרי וכדפרי' התם ובפ"ק דחולין אמרינן דאפי' לר' יהודה דאמר חמץ לאחר פסח אסור בהנאה מן התורה חמצן של עוברי עבירה לאחר פסח מותר מיד מפני שהם מחליפים דאלמא חלופיו מותרין לכתחלה לכל דבר ואפילו לאכילה אם הוא בר אכילה והטעם לפי שאינם דמיו. ומאי דקשיא ליה לרש"י ז"ל א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח. ואנן תנן האוכל תרומת חמץ פטור מן התשלומין לא מצינו לו דמים מכיון שאסור למכרן לכתחלה וכשמכרן אינן דמיהם אלא מתנה. או מלוה. ומאי דבעי' התם בנדרים מהו בחליפיהן אסור דחלופיהן אסור היינו דאסור להחליפם לכתחלה וזה מבואר. מעתה מי שמכר פירות ערלה וכיוצא בהם מאיסורי הנאה שאין תופסין דמיהן אותן הדמים מותרים בהנאה אבל אסור לעשות כן מפי רבינו נר"ו:

גמ' בערלה מנ"ל דתניא כו'. כלאי הכרם מנ"ל שור הנסקל מנ"ל דתניא ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שנבלה הוא ונבילה אסורה באכילה. איכא למידק ודלמא בן פקועה שניתר בשחיטת אמו ויש מתרצין דהא אתיא דלא כהלכתא כר"מ דאמר בן פקועה טעון שחיטה. ולא נהירא. ומורי נר"ו בשם רבו ז"ל תירץ דהא ודאי כי אמר רחמנא סקול יסקל השור לאו משום קנסא דשור אלא משום קנסא דבעלים נמי הלכך על כרחך אסריה באכילה לעולם ואפי' בבן פקועה דאי לאו מאי קנסא איכא לבעלים אלא ודאי שלכך אמרה תורה שיסקל כדי שיהיה דינו כנבילה ואפילו בבן פקיעה שאין טעון שחיטה:

ומה ת"ל ולא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור באכילה כו' ואקשינן דממאי דהאי לא יאכל את בשרו להיכא דשחטיה לאחר שנגמר דינו הוא דאתא דלמא שחטו קודם ג"ד לסקילה מותר באכילה ודקאמרת א"כ לא יאכל למה לי פשיטא אי לאו לא יאכל הוה שרינן ליה בהנאה מיהת אתא לא יאכל למיסריה בהנאה מדר' אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב היתר הנאה כדרך שפרט בנבלה לגר בנתינה ולכותי במכירה לאו דוקא לגר בנתינה ולכותי במכירה דהא פלוגתא דר' יהודא ור"מ היא ואיכא מ"ד א' גר ואחד כותי בין במכירה בין בנתינה ולא אתי ר' אבהו השתא לאכרועי באידך אלא דלישנא דקרא נקט דכתב נתינה בגר ומכירה בעכו"ם ובדין הוא דבלאו דר' אבהו מצי מייתי לה נמי מדחזקי' בר פלוגת' דהא כתיב הכא לא יאכל דמודה חזקיה דמשמע איסור הנאה כדאמרי' בפרק כל שעה אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה אלא משום דר' אבהו אירי דרך כלל בכלהו איסורי וחזקיה לא אירי בהדיא אלא בחמין נקט דרבי אבהו הילכך לעולם אימא לך דשחטו קודם שנגמר דינו מותר באכילה וה"ה אם לא שחטו וקרעו מגבו דבבן פקיעה מותר באכילה ובשאר בהמות מותר בהנאה דלא אסור רחמנא עד שעת מיתת ב"ד וכי אתא מיתת ב"ד מיתסר אפילו בהנאה מדכתיב לאו יאכל ל"ש בן פקועה ול"ש בשאר בהמות ומאי דכתיב ובעל השור נקי אפי' הנאת עורו כדלקמן:

ופרקינן אמרי ה"נ היכא דנפקא איסור אכילה מלא יאכל אבל הכא דאיסור אכילה מסקול יסקל נפקא לן כו'. פי' אם איתא כדקאמרת דלא אסר ביה רחמנא מידי עד שעת סקילה א"כ מסקול יסקל נפקא לן איסור אכילה ואפילו בבן פקיעה כדכתיבנא לעיל ולא אצטרך לא יאכל אלא למיסריה בהנאה וכיון דכן אמאי אפקיה רחמנא בלשון אכילה. לימא לא יהנה ואפילו תימא דכתב רחמנא לא יאכל כלישנא דעלמא למה לי למכתב את

בשרו דהא בלא יאכל משמע איסור הנאה מדר' אבהו או מדחזקיה ובשרו לא שייך בו כלל כיון דלא מיתכלל ביה איסור אכילה אלא ודאי שמע מיניה דאף על גב דעבדיה כעין בשר דשחטיה כראוי מיתסר בהנאה ולא משכחת לה אלא קודם סקילה ואחר שנגמר דינו והוא הדין בבן פקועה נמי דהא כיון דמיתסר בהנאה לא סגיא דלא מיתסר באכילה: **מתקיף לה מר זוטרא אימא ה"נ היכא דבדק צור ושחט בה דעבדי' כעין סקילה.** פי' דהשתא מיתסר אפי' בהנאה משנגמר דינו ואפילו בבן פקועה דאף על גב דלא מת במיתת ב"ד כיון דהוא כעין מיתת ב"ד אסור אבל היכא דשחטה משחט וה"ה בן פקועה שעשאו גיסטרא דלא דמי לסקילה כנ"ל לשתרי ומהדרינן אטו סכין כתיבא. באורייתא והא תנן בכל שוחטין ואית דגרסי ועוד תנן וה"פ ואפילו תימא דנהי דלא כתיב באורייתא מ"מ גמרי גמירי לה בכמה הלכות שחיטה הא תנן בהדיא כנ"ל: בין בציר בין בזכוכית בין בקרומות של קנה. פי' כיון דליכא הפרישה כלל לגבי הכשרא דבשר בין סכין דשאר מילי דהא מתכשר לגמרי בציר כבסכין אפי' לכתחלה ליכא למימרא להאי הפרישא כלל שאלו היה מותר כששוחטין בסכין אף כששוחט בצור היה כשר והשתא דאסר רחמנא בכל ענין אסור בין שוחט בצור בין בשוחט בסכין. והשתא דנפקא לן איסור הנאה מלא יאכל בעל השור נקי למה לי להנאת עורו סד"א לא יאכל את בשרו כתיב בשרו אסור בהנאה אבל עורו לא קמל"ן וכי תימא והא מתני' לא תני הכא דמתניתין מוציא איסור הנאה מבעל השור נקי. ואיכא למימר דמתניתין נמי ה"ק אין לי אלא באכילה כלומר אין לי דמתסר אפילו בהנאה אלא בדבר הראוי לאכילה כגון בשרו דבר שאינו ראוי לאכילה אלא בהנאה מניין שיאסר בהנאה ת"ל ובעל השור נקי. אבל מדברי רש"י ז"ל נראה שהוא מפרש דתנא לית ליה דרבי אבהו וכך פירש השתא דנפקא לן מלא יאכל ולא דרשינן איסור הנאה כדדריש תנא מבעל השור נקי ולא מיחוור לפום סוגיין. ועוד דאפילו מאן דלית ליה דרבי אבהו אית ליה דחזקיה וכדכתיבנא לעיל. ולמאן דמפיק מבעל השור נקי למעוטי מחצי כופר ומדמי ולדות נפקא ליה הנאת עורו מריבויי דאת בשרו הטפל לבשרו וכדרבי עקיבא דדריש את לרבות דכתיב את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים כך פי' שמועה זו מורי נר"ו ותו לא מידי:

דף נז:

והרי רובע ונרבע בעדים. פירוש ונגמר דינם למיתה דבעלי חיים נינהו ואסירי בהנאה דילפינן משור הנסקל והא דלא אקשו משור הנסקל גופייהו משום דמהני דהוה תרי עדיפא ליה לאקשויי ותו משום דפריך לעיל ממוקצה ונעבד פריך השתא מרובע ונרבע

דהיה דכוותייהו דאסורי אפילו קודם גמר דין רבה אמר לה אמרה תורה שלח לתקלה. וכי תימא כיון דאיכא האי טעמא למה לי קרא דכל צפור טהורה. איכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא כדפירש"י ז"ל. א"נ דאי לאו קרא לא שרינן משום האי טעמא איסורי הנאה:

לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים. פי' וכתב רחמנא בשל בכולהו משום דלא אסרה תורה אף אכילה והנאה אלא בבישול ולאפוקי צונן בצונן ולאפוקי נמי היכא דליכא ניתן טעם דבטיל כשאר איסורין ולא הוה ככלאים שחיט אחד אוסר' בגד גדול משום דהיתר בהיתר ותערובתן אוסרתן וכדפירש"י בדוכתיה:

ה"ג וכן היא בתורת כהנים ושחטו ושחט אותו מה ת"ל לפי שנאמר כו' ושיטת רש"י ז"ל דתרי ישחט אותו איכא ומייתרי חד לאיסור שחיטה וחד לאיסור אכילה תרוויהו למעוטי עופות דאלו בעלי מומין וחיה בלאו הכי מיתרבו כדקתני בכל חד מינייהו מרבה אני בעלי מומין מרבה אני חיה. אבל ר"י ז"ל לא פירש כן אלא דכולהו צריכי לאיסור שחיטה חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות דכיון דלא מיתרבו מסברא אלא מדוחק גדול פרטינהו קרא ולגבי אכילה לא בעי' קראי דהא איתקיש איסור שחיטה ואיסור אכילה בקרא דכי ירחק וזבחת ואכלת ונכון הוא ותנא דנקט גבי איסור אכילה ושחט אותו כדי נסבה:

והנכון יותר דהכא כתיב ושחטו ושחט אותו ואית בהו תלתא מיעוטי דהא מצי למכתב ושחט וכי כתב ושחטו הוה חד מיעוטא וכן באידך מצי למכתב ושחט או ושחטו וכי כתב ושחט אותו הוה תרי מיעוטי הוה. להו תלתא וחד מיעוטא מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח במקום קרוב הוה להו ארבעה חד לתמימים וחד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות שלא ישחטו בעזרה ולגבי איסור אכילתן איכא תלת מעוטי חדא מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת מה שאתה זובח בריחוק מקום ואי אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב ואידך מדכתיב זימנא אחרינא ושחט אותו דאית ביה תרי מיעוטי. ודרשינן חד לתמימים ולבעלי מומין דכיון דאתרבי בעלי מומין כתמימין לאיסור שחיטה וחד מינא נינהו תו לא בעי קרא לאיסור אכילה וחד לחיה וחד לעופות ובהכי מתפרשא כולה שפיר. אותה אתה משליך לכלב כלומר בשר שיצא חוץ למחיצתו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב זה שנכנס לפנים ממחיצתו ובדין הוא דעדיף הוא למדרשיה לאיסור קדשים בחוץ אלא דההיא לא צריך קרא דהא פשיטא דכל שלא קרב כהלכתו אסור הוא דאיסור שבו מחיים להיכן הלך:

דף נח.

אלמא קסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא איכא למידק דמשמע מהכא דכיון דחולין שנשחטו בעזרה אינן אלא מדרבנן מקודשת אלמא המקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת והא אמרינן בתוספתא שהמקדש ביין נסך ובעורות לבובין ובכל מה שהוא של ע"ז אינה מקודשת והא תקרובות ע"ז איסורי הנאה דרבנן נינהו דהא נפקא לן מדכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים שהוא מדברי קבלה ואסמכתא דרבנן תדע דהא לרבי אליעזר תקרובת ע"ז מטמא באוהל מפני שהוקש למת ומוכח במסכת ע"ז במתני' דלא ויעבור תחתיה וגמר דילה דלא הוי אלא מדרבנן. מיהו אי מהא לא קשיא דודאי תקרובת ע"ז מדאורייתא אסור בהנאה והכי מוכח בב"ק דאמרי' גנב וטבח לע"ז משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואקשינן אמאי כיון דשחיט בה פורתא אסרה אידך כי קא שחיט לא דידיה קשחיט ולאו דמריה שחיט ואוקימנא באומר בגמר זביחה עובדה דאי ס"ד תקרובת ע"ז דרבנן כי שחיט בה פורתא דמריה קא שחיט מן התורה ומחייבי בתשלומי ד' ולא באו חכמים להקל עליו אלא להחמיר עליו אלא ודאי דאיסור תקרובת ע"ז דאורייתא ולטומאת אהל היא דהוי דרבנן משום דקרא שהיקש זבחי ע"ז למתים לגבי הנאה ואכילה הוא כדכתיב ויאכלו זבחי מתים ולא אירי לענין טומאה. מיהו הא ודאי קשיא מדאמרינן פ"ק דפסחים אמר רב המקדש בחמץ משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדונייתא דהוי חמץ נוקשא דאיסוריה מדרבנן אין חוששין לקדושיו ובירושלמי דפירקין אמרי' עלה דמתניתין הא איסוריה דרבנן מקודשת אין תימר כן לית הדא פליגא על דרב דאמר דברי רבי מאיר דאמר המקדש בחמץ כו' ומיהו ההיא לא קשיא דמימרא הוא ואליבא דרבי יהודה ומאן לימא דמודה בה רבי שמעון. וכן יש לתרץ לפי' רש"י ז"ל. ויש מתרצים דודאי באיסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת והכא ה"ק חולין בעזרה לאו דאורייתא אין בהם איסור כלל ואפילו מדרבנן ואין בהם דבר של עיקר כדאמרינן בעלמא סימנין לאו דאורייתא שפירוש אינם דבר של עיקר לסמוך עליהן ולא נהירא. ויש שפירשו דה"ק חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אלא דרבנן וכי אסרו רבנן באכילה אבל בהנאה לא אסרו ולפיכך מקודשת ואקשינן עלה מדקתני באידך מתני' ישרפו אלמא איסורי בהנאה דאי לא ימכרו לעכו"ם מיבעיא ליה ולפי פי' זה מה שאסרום חכמים אינו משום גזירה דפסולי המוקדשים דאי לא בהנאה נמי הוו להו למיסרינהו דלא ליתו לאהנויי מפסולי המוקדשין אבל ודאי רבנן הוא דבעי למקנסיה. ולא נהירא. אבל רש"י ז"ל פירש דעיקר קושיין מדקתני וכן חיה ואי מדרבנן נהי דגזרו רבנן בבהמה משום פסולי המוקדשים היכי גזרינן בחיה אטו בהמה הויא לה גזירה לגזירה וזה יותר נכון.

ואחרים פירשו דקושיין מדקתני ישרפו ולא סגי להו בקבורה ואי מדרבנן לא הוו מחמרי באיסור הנאה כולי האי דלא לסגי להו בקבורה וכן פירש רבינו הרמב"ן זצ"ל:

משום דהוי ע"ז ושביעית שני כתובים הבאים כאחד. תמיהא מילתא האיך הם באים כאחד והרי אינם שוים בדינם דע"ז תופסת חליפיה וחליפי חליפיה עד עולם ואין אחד מהם יוצא לחולין ואלו שביעית ראשון ואחרון אסורים אמצעיים יוצאים לחולין דומיא דקדשים כדמפרש בשמעתין ואיכא למימר דהא כתב רחמנא בע"ז כי חרם הוא שאינו יוצא לחולין לעולם וכתב נמי והיית חרם כמוהו לומר שתופסת כל חליפיו לאיסור והוא עומד באיסור ונהי דאיצטרך למכתב והיית חרם לאסור כל חליפיו לא הוה מיצטרך כי חרם הוא לומר שתופס דמו ואינו יוצא לחולין דהא משביעית הוה יליף שפיר הילכך לגבי הא הוי ע"ז ושביעית שני כתובים הבאים כאחד כך תירצו בתוספת:

ה"ג תרי מיעוטי כתיבי כי חרם הוא ול"ג והיית חרם כמוהו דההוא מבעיא ליה למדרש כל מה שאתה מהוה אחריו הרי הוא כמוהו. הכא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן. פירוש ומעשרות טבלים מבית אבי אמו לוי וחדא מנייהו נקט. א"נ כולהו באבי אמו כהן ובתר דקנסינהו עזרא ללוים ויהבי מעשר ראשון לכהן כדאיתא ביבמות:

וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו. פי' וחשיב כמו הפריש' הכהן בחייו ונטלן לעצמו כדינו וירש ממנו ישראל זה דאנו הוה סבירא לן לאו כמו שהורמו היה חייב ישראל זה להפריש וליתנן לכהנים ונמצא שאין לו בהן אלא טובת הנאה בלבד. וכ"ת ולמה ליה לאוקמה בהא דהוא פלוגתא דתנאי לוקמה בשירש ממנו תרומות ומעשרות מופרשים. איכא א"כ מאי למימרא פשיטא דממונו גמור הוא אבל השתא אתא לאשמעינן דמתנות שלא הופרשו כמי שהופרשו דמיין:

דף נח:

לימא כתנאי הגונב טבלו כו'. מאי לאו בהא קמיפלגי דמאן דאמר משלם דמי טבלו כלו סבר טובת הנאה כממון גמור של בעלים חשיב. ומ"ד דמי חולין שבו סבר טובת הנאה אינם ממון הילכך אין לו בו אלא דמי חולין וכהנים נמי לא מצו תבעי דמדחי לכל חד וחד מנייהו ואפשר דלמ"ד טובת הנאה ממון דמי טבלו דנקט היינו דמי חולין לגמרי ודמי טובת הנאה של תרומת ומעשרות. א"נ דלמ"ד טובת הנאה ממון חשוב הוא כאלו כלו שלו לגמרי משום ההיא טובת הנאה דאית ליה בגויה וכדתנן המקדש בתרומות ומעשרות ומשמע השתא דומיא דכהן דמקדש בתרומה ממש ולא בטובת הנאה שיש לו בה וכן עיקר:

ה"ג ואב"א דכ"ע מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וטובת הנאה א"מ וכן גרס רש"י ז"ל ופירש"י ז"ל דהשתא לא מוקמינן לה בישראל שנפלו טבלים מביס אבי אמו כהן אלא בתרומה דנפשיה מוקמי' לה וא"כ לא היו צריכין השתא לטעמא דמתנות שלא הורמו אי כמו שהורמו דמיין או לא כלל וכיון דנים כמו שהורמו או כמי שלא הורמה הוה אתיא שפיר אלא דניחא לן לגלויי דמתני' היינו משום דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדאוקים לעיל תדע דהא מצינן לפרושי מתני' נמי בישראל שנפלו לו טבלים: הכא בדשמואל קא מפלגי דלא עבדינן הכי משום דא"כ מתני' אמאן תרמייה דהא מתני' פתרי' אלא או מטעמא דטובת הנאה ממון או מטעמא דמתנות כהונה שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וכ"ג רש"י וכ"ג ר"ח ז"ל ואי קי"ל דהא בפ' יש נוחלין תניא גבי בכור ונוטל בזרוע ולחיים וקיבה ואוקימנא דקסבר מתנות שלא הורמו לאו כמו שהורמו דמיין וההיא מתני' אוקים כר' דקתני שנוטל בשבח נכסים ששבחו לאחר מיתת אביהם והיכן אמרינן הכא דרבי ס"ל כמי שהורמו דמיין. ואיכא למימר דמתניתין דהתם לאו רבי היא אלא תנא אחרינא דסבר כרבי לענין שבח ששבחו נכסים ופליגי עליה במתנות שלא הורמו. א"נ דאנן הכי קאמרינן הכא דאפשר דס"ל לרבי בעלמא דמתנות שלא הורמו לאו כמו שהורמו דמיין אבל ממתני' דהכא ליכא למשמע מינה ועם זה הכל מתורץ יפה כתב ר"ח ז"ל דאע"ג דאסקינן הכא דלכ"ע טובת הנאה אינה ממון אנן כרבא קי"ל דהוא בתרא דאסיק במסכת נדרים פ"ד דנדרים דטובת הנאה ממון וכן פסק רבינו הרמב"ן זצ"ל הילכך לרבא מתני' אתיא כפשוטה בתרומות ומעשרות שלו:

הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותו בטלה. פירוש ואפילו נטל שכר משניהם ושלא בתורת שוחד כלל דקנסוה רבנן משום דעבר על מה אני בחנם וגרסי' בירושלמי כך היא מתני' החשוד להיות נוטל שכר לדון כלומר דמסתמא כל דיניו בטלין מכיון דחשיד שקבל שכר בדין א' או בעדות א' וכן אמרו בתוס' הנוטל שכרו לדון כל הדינין שדן וכל העדות שהעיד הרי אלו בטלין והיינו נמי דלא תנן דינו בטל אלא דיניו בטלים וכתב רבינו הגדול שאם החזיר השכר חוזר ומעיד באותה עדות דכיון דלאו פסולא אחרינא הוה אלא משום קנסא מכיון דאהדריה לאגרי' וחזר והעיד תחלתו וסופו בכשרות ומהאי טעמא נמי כל שנודע לך שלא נטל שכר על אותו דין או אותה עדות מעשיו קיימין שאינו פסול לעדות עד שתפסלנו עד שיחזור בתשובה לגמרי אלא כל עדות ודין שלא נטל עליהם שכר כשרים ואינו נפסל אלא במה שנטל שכר או במה שהוא ספק אם נטל אם לאו והתם מיפסל ולא בעי הכרזה כשאר פסולי עדות דרבנן דכיון שהיה יודע שלא היה לו ליטול שכר והוא היה יודע לו עדות ולא רצה להעיד אלא בשכר אין זו עדות כלל ומאליה

בטלה עדותו כמאן דליתא כלל ואפשר שאין עדות כשרים נפסלת מפני צרופיו ובכלן לא אסרו שכר אלא במי שאינו בטל ממלאכתו אבל שכר בטילתו הוא נוטל וכדתנן בסיפא דהך מתניתין בבכורות ובכל נותן לו שכרו כפועל ופירש אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה וגרסי' בירושלמי חד בר נש אזיל מידון קמי רב הונא אמר ליה אייתי חד בר נש דיסוק תחותאי לדיקלא רב הונא הוה ידע סהדי לחד בר נש אמר ליה איתא אסהיד עליו אמר ליה הב לי אגר' ותני כן נותנין לדיין שכר בטילתו ולעד שכר עדותו ובגמ' דילן נמי איתא בפ' שני דייני גזירות:

לפיכך ציבור שקובעין דיין או עדים להיות מזומנים לכל הצריכין מותר לקבוע לו שכר משל ציבור שהרי הם צריכים להיות בטלים מכל עסקיהם כדי שיהו מזומנים לכל וכדאמרי' התם הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא א"כ היה מומחה לרבים כאילא ביבנה שהתירו לו חכמים להיות נוטל שכרו ארבעה איסרות בבהמה דקה וששה בבהמה גסה בין תם בין בעל מום וכ"ש שכר טבחים ובודקים שהוא מותר דהנהו פועלים נינהו ולאו שכר הוראה הוא אלא שכר פעולה ועדיף משכר הבאה ומלוי דשרי וזה מבואר ונכון:

להזות ולקדש מימיו מי מערה. פירש"י ז"ל דהוו להו סרוחים ואין צורך דבלאו הכי נמי מיפסלי אפי' היו צלולים משום דהן מכונסים ובעי' מים חיים:

אמר אביי לא קשיא מתני' בשכר הבאה ומלוי. פי' דהוי אגר טירחא ופעולה ולאו אגר הוראה ומצוה וה"ה בעדות ודין כל כי האי גוונא כגון שכר הליכה וכיוצא בהן. ומתניתין דבכורות בשכר הזאה וקידוש דהוי שכר הוראה ומצוה ואסירי וכ"ת ואפי' הוא מתני' בשכר הזאה וקידש נהי דדינו בטל ומימיו מי מערה מ"מ כיון שנטל שכר זכה בו הא ליתא דכיון דאין במעשיו כלום אינו ראוי ליטול עליו שכר דהא לא עבד ולא מידי ובמאי כו' מיקדשא ליה דהא לא אהנייה מידי:

דיקא נמי דקתני במתני' דהכא במי חטאת ואפר חטאת. פי' ומדקתני מי חטאת באנפי נפשיה ואפר חטאת באנפי נפשיה מכלל שעדיין לא נתערבו וליכא קידוש והזאה שהקידוש הוא נתינת האפר לתוך המים חיים ולהזות בו אחר כך. והכי קתני להזות ולקדש ש"מ:

פרק שלישי

האומר לחברו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני וכ"ת מק"ל פשיטא דאי לאשמועי' שהלך במנהג רמאות הא הוה ליה למתני הכי בהדיא טפי ולא למסמך אמאי דקתני והלך איכא למימר דסד"א דהוא בהטעה דאמרה ליה אלו ידענא

דפלוני עשאך שליח לקדש אותי לא הוה מקדישנא קדושי טעות קמ"ל. א"נ דסד"א דכיון שעשה שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה כדאשכחן ביבמות פרק ב"ש בההיא דאיקדשא כשהיא קטנה וכי גדלה אותבוה אבי כורסייה ואהדרוה ואתא איניש אחרינא חטפא מיניה ואמרי' דלא אצרכוה גיטא מבתרא משום דהוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה והוה אמינא דליעבד הכי בהא קמ"ל:

וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני. פי' מדלא קתני שאינה מקודשת לראשון שמעי' דלא פקעי קידושי ראשון לגמרי ולא חזרה מיניה לגמרי ואם גרשה שני או מת תוך ל' יום חיילי' עליה קדושין וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני או גירש תיך ל' יום חיילי' עליה קדושין לאחר ל' יום מת לאחר ל' יום או גירש לא חלו עליה קדושי הראשון דכל כמה דלא פקעי קידושי שני תוך ל' לא חלו קידושי ראשון עוד אמרו שם שאם מת תוך ל' והיה לו אח מכיון שלאחר ל' יום היא זקוקה ליבם לא חלו עליה קדושי ראשון אלא א"כ חלץ יבם תוך ל' יום ולאו משום חזרה הוא שמתרצה ביבם וחזרה מקדושי ראשון דא"כ כ"ש שהיה לנו לומר כן שחזרה בה כשקבל קידושי שני דהא איתתא טפי ניחא לה בקידושי שני מיבום של זה דאיתתא מסתמא לא ניחא לה ביבום אלא ודאי דקידושין וכ"ש זיקא לא חשיבה חזרה כלל ואפי' כר' יוחנן עד שתחזור בה בפי' אלא משמע דבירושלמי סברי לה כרב דאמר ביבמות היבמה אין קדושין תופסין בה וכיון שכן לא חיילי בה קידושי ראשון אבל לדידן דקי"ל כשמואל דאמר בעניותנו צריכה גט הא נמי צריכה גט מראשון משום דחזקתה אינה מדעתה כדי שלא יחולו בה קידושין וזו שיטת רבינו הרמב"ן זצ"ל:

ויש מן החכמים שדוחים זה הירושלמי ואמרי דודאי חזרה הוי ולא חיילי בה קידושי ראשון לעולם ושיטת הירושלמי אתיא למאן דמתני לה בגמ' לפלוגתא דרב ושמואל אהאי רישא דמתני' ואליבא דרב דאמר לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון והא דחינן לה בגמ' דילן ואוקימנא פלוגתייהו דרב ושמואל אסיפא ולדידי מסתבר דאדרבה מהתם סייעתא להאי שיטתא דירושלמי דהא בלישנא קמא הוה אמר רב לאחר ל' יום פקעי קידושי שני ממילא דלא אירציא ליה אלא בעודה פנויה וגמרי קידושי ראשון ואנן לא אקשי' להאי סברא דרב אלא מאי דקאמר דפקעי מאיליהן קדושי שני ואקשי' קדושי שני במה יפקעו דהא כל קידושי דחיילי כלל א"א דפקעי כלל בלא גט ובלא מיתה אבל לא קשיא לן מאי דקאמר דגמרי קידושי מדלא פרכינן לה נמי ש"מ דכל היכא דפקעי קידושי שני תוך ל' יום כגון במיתה או גירושין ודינן ליה לרב דגמרי קידושי ראשון כנ"ל:

בת ישראל לכהן כו'. תאכל בתרומה הא ודאי פשיטא דכיון שלא אסרוה לשני ערוה החמורה היאך יאסרו עליה אכילת תרומה הקלה אלא משום סיפא נקט לה דקתני מקודשת ואינה מקודשת לשניהם בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה דבת ישראל והשני כהן לא תאכל בתרומה שמא מקודשת לראשון שהוא ישראל ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה אשמועי' מאי דפרישו בירושלמי דאפי' שניהם כהנים פי' או אביה וראשון או אביה ושני סד"א אין כח בקידושין האחר להוציאה מחזקתה שהיתה אוכלת בתרומת אביה קמ"ל:

גמרא מה שעשה עשוי. פי' ולא קנסינן ליה שלא יכנוס והיינו דקמ"ל תנא תוספאה אלא שנהג בו מנהג רמאות פי' ואע"ג דעבר משום מצוה ותנא דידן רמיז לה דקתני לישנא יתירה והלך לומר הלך ברמאות הא דאמרי' אדהכי והכי הדרי בהו משום דהאי בזוג שני הוי דאלו זוג ראשון האמר שמואל בת פלוני לפלוני אפי' מעבר לים ומיהו אפילו בזוג ראשון משכחת לה ושמא יקדמנו אחר ברחמי כדאיתא התם:

דף נט.

רבה בר בר חנה יהיב ליה זוזי לרב דליזבון ליה ארעא אזל זבנה לנפשיה ואמרינן דמה שעשה עשוי וקשיא לן הא דגרסי' בירושלמי פרק איזהו נשך הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ולא לקח לו אין עליו אלא תרעומות אם ידוע שלקח מוציא ממנו בע"כ ואיכא למימר דהתם כשלקח במעות של משלח אבל הכא כשלקח במעות של עצמו כך כתב בעל מתיבות ז"ל. ואפי' במעות של משלח יש לחלק בין מי שלקח אותם סתם למי שלקח לעצמו בפירוש:

הא דאמרי' עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו נקרא רשע. פירש"י ז"ל בחררה של הפקר והקשה ר"ת ז"ל דהא תניא נפל לו עליה פי' טליתו עליה מעבירין אותו ממנו ואמרי' בפ' ח"ה בישראל שלקח שדה מכותי ובא ישראל והחזיק בה זכה בה דעכו"ם מכי מטי זוזי לידיה אסתלק וישראל לא קני עד דמטי ארעא לידיה והוא הפקר ולפיכך כל המחזיק בה זכה ולא הוי רשע דאין לך מהפך בחררה יותר מן הראשון שלקחה ונתן בה מעותיו. אבל הנכון דלא אמרי' נקרא רשע אלא כשזה השני לקחה במעותיו ואמרי' כיון דבמעות אתה קונה לה ניחא לעני זה שהיפך בה ואתה קח במקום אחר כי הרבה כיוצא בזה תמצא במעותיך וכגון האי עובדא דרב גידל דאתיא עלה אבל כשנטלה השני מן ההפקר נוטלה וזכה בה ואינו נקרא רשע דחייו קודמין לכל אדם אימתי ימצא הוא אחרת כיוצא בה מן ההפקד והיינו ההיא דפיאה דאמרי' עניים באים ומעבירין אותה

ממנו לכתחלה וההיא נמי דישראל שלקח שדה מכותי משום דהוי הפקר וכן אמרו בפ' לא יחפור גבי מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלא ביצת הדג פרישנא טעמא משום דדגים יהבי סיירא ולאחר שניצודו ברשותו של זה יוצאין משם ובאין במצודו של זה שרואים שם מזונות הא לאו הכי אין לו להתרחק מלצוד שם כיון דהפקר הוא ועל הדרך הזה הוא מה שאמרו בבר מבואה דאוקי' רחי' ואתא בר מבואה אחרינא ואוקי גביה שאם הוא בן מבוי אחר מעכב על ידו שזה כעין מקח וממכר הוא והרי יכול הלה לילך לבקש פרנסתו במבואה אחרת ולא יפסיד לזה שמהפך כאן אבל לשכנו אינו כופהו דכיון שהלה דר במבוי זה אין מלאכתו מזדמנת לו יפה במקום אחר כמו בכאן ואיתו ליה פסידא והוי כהפקר:

והא דאמרי' בהניזקין ע"י המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני ד"ש אע"ג דהוי הפקר שאני התם דכיון שטרח בהן וחבטן ונקפן כדרך שבני אדם עושין סמכא דעתיה עליהו מה שאין כן בנפל לו עליה או פירש טליתו עליה שלא טרח בה ולא עשה כדרך מי שרוצה לזכות בה ולא זכה בו. וזו שיטת של ר"ת ז"ל והיא הנכונה מיהו מ"ש הוא ז"ל דכל היכא שנקרא רשע ב"ד מחייבין אותו להחזיר הדמים הא ליתא דא"כ האיך אמרי' בשמעתין לא מר נחית לה ולא מר נחית לה משום דנכסים הראשונים נינהו הרי מן הדין חייב להחזירה אלא ודאי דרשע מיקרי אבל אינו חייב בכלום לראשון וכן בההיא דישראל שלקח מן הכותי ובא ישראל אחר והחזיק בה זכה בה אין לו לתת דמים כלל ללוקח ראשון כיון שמן ההפקר זכה וקמא אפסיד אנפשיה דיהב זוזי לעכו"ם מקמי דלמטי שטרא לידיה או דלא אתני ליקני בכספא וכדכתיבנא בדוכתה מפי רבינו נר"ו:

מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות. פי' וכיון דברשותה אכלתינהו ויהב לה רשותא לאנפוקינן לא נעשה מלוה ומתקדשת באותה הנאה ודוקא במקדש בכסף אבל מקדש בשטרא לאחר ל' יום אינה מקודשת לאחר ל' יום אלא א"כ שטר הקידושין קיים ברשותה לאחר שלשים יום וכדאמרי' בכתובות האומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי ר"ה אינה מגורשת וכן לענין משיכה וחזקה כל שלא קנה בהן לשעתן אינו קונה אח"כ כדאמרינן בפרק שנים אוחזין משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום לא קנה מעכשיו ושם הארכתי בזה:

לא בא אחר וקדשה וחזרה בפני שנים אבל בינה לבין עצמה לאו חזקה היא ואפילו שמענוה מאחורי הגדר שחוזרת בה ומחשבת' גרידתא חשיבא וכן הדין בכל דבר שצריך חזרה והיינו דבעיא בביטול הגט ב' או ג' רבי יוחנן אמר חוזרת ר"ל אמר אינ' חוזרת כו' איתיבי ר' יוחנן לר"ל הרשה את בניו ואת ביתו לתרום וחזר וביטל אם עד שלא

תרמו ביטל אין תרומתו תרומה אלמא אתי דיבור ומבטל דיבור ולענין אורכתא דממונא נמי כגון דאוריך למתבע ללוה דיליה ובטיל אורכתי' ולא ידע ליה ופרעיה אי לית ליה פסידא דיכול לאפרועי מן המורשה ולפרוע למלוה אין במעשיו כלום אבל אי אית ליה פסידא דלא מצי לאפוקי ממורשה מאי דיהביניה כגון שהעני וכיוצא בו לית למלוה עליה כלום כיון דלא ידע בביטולה וברשותיה יהב דאי לא האיך כיפה לעולם לפרוע למורשה ולא חיישינן לביטולא ופסיד האי אלא ודאי כדאמרן וכן כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל וכן דעת מורי נר"ו ובמקומו יתבאר בע"ה ויש לי ראיה לדברי דהא גבי ביטול גט אתי' למימר דשלא בפניו אינו מבוטל ואפקיענהו רבנן לקידושין מינה ומאן דפליג התם משום חומרא דא"א אבל ודאי מפקעי' והפקר ב"ד הפקר:

שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי קס"ד משום דעבד מעשה בהדי דיבור היא ולהכי אקשי ליה משולח גט והדר פריש לה דשאני התם כמה דלא מטי גיטא ליד האשה לא מגרשא. פי' ואנן הכי קאמרינן דשאני נתינת מעות ליד האשה שכל מעשה קדושין עשוי ולא מחוסר מעשה דאי לא הדרי בהו ממילא חייל קידושי לאחר ל' יום מה שאין כן בעושה שליח לתרום ובשולח גט ביד שליח שהוא מחוסר מעשה שעד שיתרום זה ויגיע זה הגט לידה אין כאן שום דבר והא דפריך משולח גט ופריק שאני התם כו' אומר מורי נראה דבדין הוא דמצי לשנויי ליה דשאני ביטול שליחות בפניו של שליח דכיון שהוא אומר לו שאינו רוצה בשליחותו היאך יעשנו בעל כרחו ומאיזה טעם לא יוכל הלה לחוזר בו ובמה זכה השליח ואינו דומה לחזרת קידושין שיש הפסד לאיש שהודית לו בקדושיו וחוזרת בו שלא בפניו. ולא נהירא דאם איכא האיך אסקי' לר"ל בלישנא בתרא מהאי מתני' בתיובתא ולא מתרץ הכי אלא ודאי דלא שאני לן בין החוזר בפניו לחזור בפני עדים אלא דהכא עדיפא מינה שני לן דאפי' למאי דקי"ל כרבנן דבטלו שלא בפניו מבוטל ואפילו בפני ב"ד דאתי דיבור מבטל דיבור לא דמי דהתם מחוסר מעשה הכא אינו מחוסר מעשה:

ג"ה איתיביה ר"ל לר' יוחנן כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה. פי' דכלי אינה מקבל טומאה עד שתגמור מלאכתו שדעתו להשתמש בו ואע"פ שעכשיו ראוי למלאכה אחרת הילכך היה לו עור אחד שתקנו לעשות ממנו מנעלים ולא נגמרה מלאכתו לכך והוא ראוי לישיבה אינו מקבל טומאה חישב עליו לישיבה מקבל טומאה כיון דנגמרה מלאכתו לכך וזהו שאמרו כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה שאם היה העור לישיבה וחישב עליו למנעלים אינו עולה מידי ישיבה שלא יקבל טומאה עד שישנה בו שום מעשה למנעלים:

דף נט:

מעשה מוציא מיד מעשה כגון שתקנו מתחלה לישיבה וחזר ותקנו למנעלים אינו מקבל טומאה עד שתגמור מלאכתו למנעלים וכ"ש שמוציא מעשה אחרון מיד מחשבה שחישב לישיבה מחשבה שחישב עליו למנעלים אינה מוציאה לא מיד מעשה שתקנה לישיבה ולא מיד מחשבה שחישב עליו לישיבה. בשלמא מיד מעשה לא מפקא מחשבה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק דהא אמרת דאתי דיבור ומבטל דיבור. וקשיא לן לר"ל היכי ניחא דהא איהו מודה בדיבור ודיבור גרידא דאתי דיבור ומבטל דיבור דומיא דביטול שליח גט ושליח תרומה ולא אמר אלא היכא דדיבור ראשון יש בו מעשה כנתינת מעות ליד האשה. ויש שתירצו דהכא נמי בכלי המיוחד לאדם שלא נגמרה מלאכתו וחישב עליו לבהמה מתחלה שנגמרה מלאכתו אמרינן דאי הדר וחישב עליו לאדם אין מחשבה זו מוציאה מיד מחשבה ראשונה היכא דאיכא מעשה שנתן הכלי בצואר בהמה. ולא נהירא שאף בעור שחישב עליו לישיבה ובכלי שחישב עליו שלא לש בץ ושלא לגרוד דלא עבד שום מעשה קי"ל דאין מחשבה אחרת מעלה אותו מיד מחשבה ראשונה ואית דגרסי איתיביה סתמא ולכולהו פריך תלמודא בין לרבי יוחנן בין לר"ל. והנכון דר"ל סבר השתא דמחשבה דטומאה כיון שמורדת לידי טומאה במעשה בלא שום מעשה ומעתה מוכן הכלי לקבל טומאה כדיבור שיש עמו מעשה הוי וכנתינת מעות ליד האשה שראויה להתקדש מעתה ופריק ליה רבי יוחנן דלאו כדיבור שיש בו מעשה כל דהוא חשיבא אלא כמעשה גמור ולא אתי' מחשבה אחרונא ומפקא מינה כשם שאינה מוציא מיד מעשה:

וכדרב פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ומה יתן דעביד מעשה אף יותן דעביד מעשה. פי' מימרא דרב פפא היינו מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ואנן דייקינן מינה השתא דכיון דביותן דלא עביד מעשה כיון דניחא ליה מכשיר כאלו יתן הוא אלמא מחשבה חשיבא כנתינה שהיא מעשה. ויש ספרים דלא גרסי הכא אלא מה יתן דעביד מעשה אף יותן דקעביד מעשה כלומר כיון דניחא ליה ופירושא דמימרא דרב פפא הוא שלא כלשונו ודכותה בתלמודא. והא דרב פפא פרשתיה בבבא מציעא:

וקיי"ל הלכתא כרבי יוחנן ואפילו בקמייתא דאיכא נתינת מעות ליד האשה קשיא הלכתא אהלכתא דהכא קי"ל כרבי יוחנן דאתי דיבור ומבטל דיבור והתם קיי"ל כרב נחמן דאמר במי שאומר גט שנתתי לך בטל הוא שביטל שליחותו שאם רצה חוזר ומגרש בגט ההיא אע"פ שביטלו אלמא לא אתי דיבור דביטול הגט ומבטל דיבור ראשון שאמר

לעדים לכתבו ולחתמו כראוי. וקשיא לן טובא למאי דקס"ד השתא דטעמא דרב נחמן משום דלא אתי דיבור ומבטל דיבור אדמקשינן ליה מהא דקיי"ל כרבי יוחנן נפרוך ליה ממתני' השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל אלמא אתי דיבור ומבטל דיבור. תירץ הרב אב ב"ד ז"ל דהילכתא אהלכתא אלימ' ליה לאקשויי. וליתא דהא ודאי מתני' עדיפא ליה לאקשויי בכל דוכתא כל דכן בהא דע"כ מודה בה רב נחמן דמשום דבטל שליחות השליח הוא דאיצטרכינן לומר דחוזר ומגרש בו ורב נחמן אמתני' אמרה. והנכון דמתני' לא קשיא לרב נחמן דאמר לך שאני התם דהוי דיבור ודיבור גריד' דכמה דלא מטי גיטה לידה דאשה לא מגרשא מה שאין כן בזו דדיבורא קמא שאמר לעדים לכתוב ולחתום דיבור דאית ביה מעשה הוא שהרי כבר כתבוהו וחתמוהו כראוי ודמי לנתינת מעות ליד האשה. א"נ דאמר לך דמתניתין שאני שביטולו בפני השליח דלא סגיא דלא ביטל כדכתיבנא לעיל ואף על גב דקי"ל ביטלו שלא בפניו מבוטל התם שביטלו בפני ב"ד שכח ב"ד מיופה כדאיתא בירושלמי וכדכתיבנא בפ' השולח מורי נר"ו:

ופרקינן נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט מי בטיל ואיכא דגרסי מי בטליה והכל ענין אחד. ועיקר הפי' דלאו למימרא דכשאמר גט שנחתי לך בטל הוא לא נתכוין לבטל הגט עצמו אלא לבטל השליחות ואלו נתכוין לבטל הגט וביטלו בפירוש דמצי מבטל ליה כדעת מקצת הראשונים ז"ל דהא ליתא ולא מסתבר כלל דהיאך אפשר לבטל הגט שנעשה בכשרות ולשמה כראוי אלא ודאי ה"ק דגיטא גופא אפי' מבטל ליה בפירוש לא מיבטיל כלל מכיון שנעשה כראוי והא דאמרינן גבי אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת דאם איתא דבטליה לעדים הוה אמר לאו למימרא דמצי מבטל לגיטא גופא אלא דסד"א דכיון דאמר לה כנסי שטר חוב זה בטוליה בטליה שלא תהא נתינה זו לשם גרושין קמ"ל הא גיטא גופיה לא בטיל לעולם. מיהו האומר קודם כתיבת הגט כל גט שאכתוב לאשתי יהא בטל מהני כדברי הרמב"ם ז"ל מדין מסירת מודעא עד דמבטל ליה למודעיה ובדיני ממונות מהני ביטול שטרות וזכיות מטעמא דפסיל וכאלו מודה שנעשו בפסלות והודאות ב"ד כמאה עדים דמי וכשם שאדם פוסל עליו כל עדים כשרים שבעולם מש"כ בגיטין וקידושין דמאי דהוי כשר וקיים מדינא לא אפשר למיפסליה ולבטליה וכבר הארכתי בזה במסכת גיטין במקומו: וקשיא ליה לרבינו נר"ו היכי קס"ד מעיקרא כלל לדמוי הא דרב נחמן שהגט נכתב ונחתם כראוי ואי אפשר לבטלו לחזרת האשה שעדיין לא תפשו בה קידושין ולא נעשה בה שום מעשה אישות הא לא דמיא הא דרב נחמן אלא לאשה שחזרה בה ואחר כך נתרצה

שיכול הלה לחזור ולקדשה בכסף ההוא בעצמו אעפ"י שאמרה בפי' שלא תתקדש לו בכסף ההוא לעולם לאו כל כמינה לבטל הכסף מדין ממון שלא תתקדש בו. ותירץ הוא נר"ו דאכן הוה ס"ד דכיון שאומר לעדים מתחלה כתבו וחתמו ותנו ובשליחותו עשאוהו והוי לשמה דכל פעם דלא מטי גיטא ליד האשה יכול הוא לבטל הגט שתבטל שליחותו דמפרע והוי כאלו עשאוהו מדעתה ולא הוי לשמה ופסיל אנן אמרינן כיון שנכתב ונחתם על פיו והוי לשמה תו לא אפשר לבטלו שלא יהא לשמה:

רב יהודה אסיפא מתני לה ולא קשיא ליה רב אמר מקודשת ואינה מקודשת לעולם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי. פירש"י ז"ל תנאה הוי שכך כוונתו לומר הרי את מקודשת מעכשיו אם לא אחזור בי תוך ל' יום והקשו עליו דכיון שאין התנאי מפורש בלשונו היאך חוששין לו דברים שבלב הם ועוד אם איתה בדידה נמי איכא למימר שכן התנית שתוכל לחזור בה תוך ל' יום וא"כ תהא מקודשת לשני שהרי חזרה מן הראשון. ועוד כיון שאין תנאי זה מפורש בלשונו כשם שאתה חושש לתנאי של חזרה אנו יכולים לחוש לכל תנאי שבעלים שאדם מתנה לאשתו ואין לדבר סוף. ועוד מאי האי דמייתינן עלה ההיא דהרי זה גיטך מהיום ולאחר מיתה דהתם ליכא תנאה במידי אחרינא הזכיר אלא התנאי שלו היינו מיתתו דחשבינן ליה כאומר מהיום אם מתי לפיכך הנכון כמו שפי' התוס' דה"פ דתנאה הוי ורצה לומר הרי את מקודשת מעכשיו אה ירצה האל יתברך שנגיע שנינו ונחיה עד ל' יום ולאפוקי דכי מיית חד מינייהו תוך ל' יום לא הוו קידושין והשתא דמי לאומר הרי זה גיטך מהיום ולאחר מיתה דמספקא להו לרבנן אי תנאה הוי ורוצה לומר מהיום אם מתי כו' והגעתי למיתה ואי חזרה הוי דמעיקרא רצה לקדשה מעכשיו ונמלך וחזר בו שלא לקדשה מעכשיו אלא לאחר שלשים יום וכי תימא וכי חזר בו מאי הוי דהא קי"ל כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ומגרש דלא מצי הדר ביה אפילו תוך כדי דיבור. איכא למימר דהתם הוא בתר דמטי גיטה או קידושיה לידה דתו לא מצי הדר ביה אבל הכא קודם נתינת הגט והקדושין לידה אמר לשון זה דהוה יכול למהדר ביה ועל לשון זה נתן הגט והקידושין ולהכי מספקא לן אי הוה נתינה מעכשיו בתנאי או לאחר ל' יום או לאחר מיתה:

ואמר ובפלוגתא דהני תנאי דתני' מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דמספקא להו אי תנאי הוה אי חזרה ובמסכת גיטין מוכח בהדיא שכך הדין באומר מהיום ולאחר מיתה דתנן הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ואמר עלה רב הונא ולדברי ר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו חולצת דזמנו של שטר חשיב כמהיום והוי כאומר מהיום ולאחר מיתה וזה מבואר מר' פינחס הלוי ז"ל אחיו של רבינו נר"ו. וגבי ממון דקי"ל הכותב

נכסיו לבניו מהיום ולאחר מיתה קנה ולא מספקא לן דילמא חזרה הוה ואין מתנה לאחר מיחה פרישנא ביש נוחלין דשאני התם דאפשר לקיים הלשון דה"ק גופא מהיום ופרי לאחר מיתה משא"כ בגט דליתיה כלל לאחר מיתה וליתה לחצאין:

ואי אמר שמואל הלכה כרבי הוה אמינא התם הוא דלא אמרינן חזרה הוה משום דאי הוה חזרה לא מיגרשא כלל דאין גט לאחר מיתה אבל במהיום ולאחר ל' יום דאע"ג דהדר ביה ממהיום חיילי קדושין לאחר ל' יום אימא דחייש לחזרה קמ"ל:

אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחר וקדשה כו'. עד מהו דתימא תנאה וחזרה הוי כלומר ובהאי חיישי' לחזרה ובהאי לתנאה ולחומרא ונצרכה גיטה מכלהו קמ"ל דאו תנאה מידרש בכלהו או חזרה הילכך ממה נפשך אין בקדושי אמצעיים כלום:

דף ס.

עולא אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה תוך שלשים יום ופריש טעמא משום דכל חד מנייהו רווחא לחבריה שביק שיהו קדושין של אחרים תופסין בה תוך זמנה והא דפריש טעמא דרבי יוחנן בהכי ולא אמרי' בטעמא דיד' משום דמספקא לן אי תנאה אי חזרה הוי ותרווייהו איתנהו תנא' וחזרה משום דלישנא דתופסין בה משמע דלאו קידושי ספק נינהו דבקדושי ספק אין כולם תופסי' אלא האחד וחוששין לכולם משום ספק והשתא לרבי יוחנן שפיר אשכחן אשת שני מתים מדאורייתא וכי אמרינן ביבמות דלא משכחת לה אשת שני מתים מדאורייתא היינו אליבא דרב ושמואל דלית להו דר' יוחנן אבל לרבי יוחנן שפיר איתיה ואף על גב דתלמודא נקיט לה התם סתמא אורחא דתלמודא הוא בהכי ואפילו דלא כהלכת' וכדאמרינן לעיל בפירקין תנינא את הוא וחמור ולא קנה וכדאקשינן בכתובות ניזיל בתר רובא:

אמר מורי רבינו נר"ו דכי אמרינן דכל חד מינייהו רווחא לחבריה שביק היינו לקידושין אבל לזנות לא שביק רווחא. דא"כ הרי מותרת בזנות לכל העולם תוך זמן זה ומה אישות יש כאן או מה מועיל מעכשיו שלו אלא ודאי כדאמרן אפילו לאותן שקדשו אותה אפשר דאסורה בביאה שאין אשה אחת ראוי לכמה אנשים להשתמש זה בצד אישות של זה וכל מה דאפשר למבצר משיורא דידה בצרינן הילכך הרי היא אסורה להם ואתיא כאביי שאמר קדושין שאין מסורין לביאה הוי קדושין דהילכתא כוותיה והיינו לישנא ותופסין בה לומר דצריכה גט מכולם לא שתהא מקודשת גמורה לכלן להיות מותרת להם וכן פרש"י ז"ל תופסין בה לאוסרה. ואותבינן לרבי יוחנן מדתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט וחולצת ולא מתייבמת ולרבי יוחנן דאמר דהאי לישנא שיורא הוא כל גיטא

דמשייר ביה לא כלום הוא. ותמיהא מילתא כיון דשיורא הוא למה לן לאותובי עלה מהא דגיטין ניפרוך מקדושין גופייהו דהא קיימא לן דכל קידושין דמשייר בהו לא הוו קדושין דבריש פי' המגרש בעי לה רבי אבא בקדושין היאך מי אמרינן כי פסול שיורא הני מילי בגט דבעי' כריתות אבל בקדושין כי יקח אמר רחמנא קנין כל דהוא או דילמא הוייה ליציאה מקשינן בתר דבעיא הדר פשטה הוייה ליציאה מקשינן דכתיב ויצאה והיתה תירץ הראב"ד ז"ל דהא דרבי יוחנן אתיא כסברא קמייתא דרבי אבא דע"כ לא קאמרי רבנן אלא בגט דבעי כריתות וליכא אבל קדושין קנין כל דהו סגי ולא פסיל ביה שיורא והתם נמי חשו לדר' אבא קמייתא דאמר אביי את"ל איתה לדרבי אבא כו' משום הכי סבר רבי יוחנן דשיור אינו פוסל בקידושין ולהכי אותבי' ליה מגט דפסיל ביה שיורא. ולא נהירא דהיכא אפשר דהא דרבי יוחנן שייכא בדרבי אבא ולא אייתי לה התם כלל לא לסיועי סברא קמייתא דרבי אבא ולא למפרך מינה אמסקנא. אבל הנכון דודאי מודה ר"י דשיור פוסל בקידושין כמו בגירושין מיהו ס"ל שאין שיור פוסל אלא כשהוא משייר לעולם כגון חוץ מפלוני או חוץ ממזונותיך וכיוצא בו אבל הכא שאין שיורו אלא עד ל' יום וכל היכא דאלו לא מקדשה לאחרים עד ל' יום ולכי מטו ל' יום הוו קידושין גמורי' לא חשיב שיורא אלא הקידושין חלין מעכשיו והולכין ונגמרין עד ל' יום כמ"ש בירושלמי כל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' יום קונה קנין גמור וכן הדין בגט שאם אמר הרי זה גיטך מעכשיו ולאחר ל' יום ושניהם קיימין לאחר ל' יום הרי זה גט שהגירושין מתחילין מעכשיו והולכין ונגמרין לשלשים יום לגמרי אבל באומר מהיום ולאחר מיתה הוא דקשיא לן משום דמהיום עד אחר מיתה אין הקדושין נגמרין ואית בהו שיורא ומיתה לא גמרה מה דאשתייר מקמי הכי דאין גט לאחר מיתה אישתכח דאית ביה שיורא וחסרון שלא נתמלא שכל זמן שהוא בחיים שייר ולאחר מיתה אינו גומר שאין המת מגרש ולא גומר גירושין והיינו דסבר רבה לפרוקי גט להוציא ומיתה להוציא דאף ע"ג דמיתה אינו באה להוציא מרשות יבם כדאקשי ליה אביי מ"מ קסבר כיון שמחיים התחילו הגירושין מעכשיו יצא' מרשותו של בעל וכל שיוצא' מרשותו של בעל כלל אינה מתייבמת שאף ע"פ שלא הותרה לשוק מחיים מ"מ מיתה באה וגמרה והתירה לשוק, ולא נכנס לרשות יבם מכיון שמחיים התחילה לצאת מתחת זיקתו של יבם ואביי פריך לי' דלא נפקא לרשות יבם דבמאי נפק' אי משום גט הא אית ביה שיורא וכמאן דליתא דמי ואי משום מיתה אין מיתה באה להוציא מרשות יבם אלא להכניס ברשותו ואסיקנא דמדינא יבומי נמי מייבמת אלא משום גזירה דמהיום אם מתי וז"נ:

ולענין הלכתא פסק ר' אלפסי ז"ל הלכתא כרב ובמס' גיטין כתבנו טעמא דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ולדברי הראב"ד ז"ל הדין עמו דכיון דהא דר' יוחנן אתיא כסברא קמייתא דר"א לית הלכתא כוותיה דקי"ל דשיור פוסל בקידושין דכתיב ויצאה והיתה מיהו ליתא כדכתיב'. ור"ח ז"ל פסק כר' יוחנן ואמר מורי נר"ו דנראין דבריו דהא כל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואי עשום ההיא דיבמות דאמרי' אשת שני מתים היכי משכחת לה הא פרישנא דלרב ושמואל איתמר ואי משום דבפ' יש נוחלין איתמר בשלמא גבי גט מספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי אבל הכא גופא מהיום ופירי לאחר מיתה התם לא נחתינן לעיקר טעמא דמתני' דגט אלא לשוויי' פלוגתא בין גט לממון ונקטינן טעמא דרב בידן הילכך ל"ל לדחויי דר"י בכדי אפילו הוי לקולא וכל שכן דהוי לחומרא ולדידי מסתבר דליתא לדר"י כיון דסוגי' ביבמות סתמא דלא כותי' וכן סוגין משיור קידושין וגיטין דלא כוותי' דליכא להעעיד האי הפרישא אלא בתנאים שאין בגופן של אישות כגון שלא תשתה יין אבל בשיור שהוא באישות ממש אפילו ליום אחד הוי שיור ובזה עלתה השמועה יפה וכן קבלתיה מפי רבינו נר"ו:

איתמר רב הונא אמד והיא תתן. פי' דכשתתן מקודשת גמורה מעכשיו דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי רב יהודה אמר לכשתתן פירש"י ז"ל במסכת גיטין וכן רמז בכאן לקמן גבי לא נחלקו אלא במהיום ודוקא דמספקא ליה על מנת אי משמע מעכשיו או לא הלכך לכשתתן הויא מקודשת ודאי אבל קודם לכן ספק מקודשת וכן באומר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז רב הונא אמר והיא תתן ומגורשת גמורה מעכשיו ורב יהודה אמר לכשתתן וההיא שעתא מגורשת גמורה וקודם לכן הויא ספק מגורשת והיינו דלקמן גבי גט דאמרי' מאי בינייהו פרישנא דאיכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד ולא פרישנא כדאמרינן גבי קדושין דאיכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר קודם שתתן מאתים זוז ואח"כ נתנה משום דאפילו לר' יהודה כיון דספק מגורשת היא הרי היא צריכה גט ממי שקדשה ואוסרין אותה לעלמא דומיא דרב הונא דאמר דהוו קידושי ודאי דאיכא בינייהו לענין קדושי אחותה ולענין להתירה למקדש מיהו בקידושין עצמם לשניהם צריכא גט ואילו לא הוו קידושין לר' יהודה כלל ואינה צריכה גט אמאי לא אמרינן איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושיה מאחר. ויש מסעדין דבריו גם כן מהא דאמרינן ורבנן אדמפלגי במהיו' לפלגו בע"מ ואם איתא דלרבנן באומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי כלל מה ענין מחלוקת במהיום במחלוקתם בע"מ עד שנאמר שיחלוקו בזה ולא בזה דפלוגתא במהיום ולאחר מיתה הוא בתנאה הוי או

חזרה הוי ולרבנן גט ואינו גט ופלוגתא בע"מ אי כאומר מעכשיו דמי אי לא ולרבנן אינה מגורשת כלל והיכי הוה שמעינן חדא מכלל אידך אלא ודאי ש"מ דלרבנן בע"מ נמי גט ואינו גט דומיא דמהיום ולאחר מיתה ומשום דשייכי בעיקר דינא אע"ג דלא שייכא בטעמא אמרינן אדמפלגי רבנן בהא ליפלגו בהא כיון דבתרוייהו אמרי גט ואינו גט ולא נהירא אלא לעולם דברים כפשטן דלרב הונא מקודשת או מגורשת מעכשיו ולכשתתן ולרב יהודה אינה מגורשת לא מקודשת כלל אלא לכשתתן ואילך ולא למפרע והיינו לישנא דקאמר השתא מיהת לא הוו קדושי דעשמע בכל דוכתא לא הוי קידושי והא דלא אמרינן גבי גט דאיכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושין משום דכיון דאמרינן הכי גבי קידושין עעילא שמעינן לגט תדע דהא גבי קידושין נמי מצי למימר דאיכא בינייהו שנתקרע שטר קדושין או אבד כדאמרינן גבי גט אלא דכיון דרב קדושין בכסף לא נקט הכי ופריש דין גט שנתקרע גבי גט דשייך ומינה שמעי' לשטר קידושין ופריש גבי קידושין שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ומינה שמעינן להההיא דגט והא דלקמן דאמרינן אדמפלגי במהיום לפלוגי בע"מ כבר פי' בתוס' דלא בעינן למימר דליפלגו רבנן בחדא ומינה שמעינן לאידך דהא ליכא לעימר כיון דתרי סברא נינהו אלא על תנא דברייתא דפריש חדא פלוגתא היא דאמרינן דאם איתא דבאידך נמי איפלגו היכי לא פירש לה נמי על מתני' דע"מ וה"ק אדמפלגי במתני' במהיום לחוד לפלוגי נמי בע"מ וליתנינהו תרווייהו ומהדרינן דאי פליגי במהיום משום כחו דרבי ואידך אף על גב דאית ביה כחו דרבכן כייון דלית הלכתא כוותיה משום כבודן דרבנן לא בעי למתנייה דכח דאיסורה לא עדיף למתנייה כיון דלאו הילכתא אבל כחו דרבי דהוי דהיתירא תני ליה אף על גב דלא הוי הלכתא. אי נמי דברים כפשטן והכי פרכינן אדטרח תנא ברא למיתני פלוגתא דמהיום דתנינן במתניתין סברא דרבנן ליתני פלוגתא דעל מנת דלא תנן לי' כלל ומהדרינן דתני פלוגתא דמהיום משום כחו דרבי דלא תנן דאנן לא תנן אלא סברא דרבנן ופרכינן דליתני פלוגתא דעל מנת דלא תנן ביה סברא דרבנן כלל:

ופרקינן דכיון דלית הילכתא כרבנן בזו ולא כרבי באידך ההיא דר' כח דהתירא עדיף ליה וזה נכון מפי רבינו נר"ו:

רב הונא אמר לכשתתן תנאה הוא מקיימא תנאה ואזלא. פירוש כל היכא דבעיא שאין כופין שיתקיים התנאי כדי לקיים המעשה. מיהו בירושלמי משמע שאם נשאה מתקיימי הקידושין לגמרי ומחלו התנאי וזוקפו המעות חוב כדי שלא תהא שם בעילת זנות וכופין לבעל התנאי לקיים התנאי וה"ג התם הגיע זמן הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נטלתי אמר רבי בון מכיון שמבקש להוציא סימפון מידה עליו להביא הראיה פי' סימפון שטר

התנאים שקדשה על תנאי זה והוי כמלוה בשטר ועליו להביא ראיה שפרע וצריך הגע עצמך שאין שם סימפון אלא ספק פי' שאין כאן שטר תנאין אמר ר' יוסי מכיון שאוסרה עליו להביא ראיה פי' שלפי דבריו שטוען שקיים התנאי נתקיימו קידושיו והיא אשת איש ואסורה לעלמא הילכך עליו להביא ראיה שקיים כיון שהתנאי הוא בקום עשה כדבעינן למימר קמן ופריך הגע עצמך שכנסה תוך זמן סימפון אתא עובדא קמי ר' אבהו ואמר ליה זיל הב לה פי' שאינו נאמן שקיים התנאי אע"פ שכנסה ונוסף עליו חיוב מחמת שכנסה שכופין אותו לקיים עכ"פ אמר ליה רבי אשה לא קניתי ואת אמר לי זיל הב לה פי' כיון שאין אתה מאמין אותי שפרעתיה א"כ אינה מקודשת ולמה אתה כופני לקיים התנאי שהרי המעשה הוא תלוי בתנאי ואין לכוף על קיומו אלא שיתבטל המעשה:

וא"ר אבהו מימי לא שחק בי אדם אלא זה. פי' שהדין עמו חזר ואמר אין היא חוזר בה תן אין היא חוזרת באה תתן כלומר חזר ר' אבהו ואמר כדברים הראשונים דודאי מכיון שנשאה אין הקדושין תלויין בתנאי אלא מחלו התנאי ונשארו המעות חוב ע"מ כן נתרצו לכנוס וכיון שכן הבא לחזור בו שלא לקיים התנאי שעליו כופין אותו ואינו יכול לחזור בו לא הוא ולא היא:

ופרכי' ולא דא היא קמייתא. פי' בתמיה כלומר מה חדש רבי אבהו עכשיו והלא אלו הם דבריו הראשונים שאמר מתחלה זיל הב לה ומדבריו נראה שחזר בו מאותן דברים כשאמר מימי לא שחק בי אדם אלא זה ומהדרינן חזר ועשה מעשה ב"ד פירוש מפני שחזר מדבריו הראשונים והודה לדברי האיש ראה עתה שבטעות חזר בו והדין כדבריו הראשונים חזר וקיים אותה ועשה מעשה ב"ד כדבריו הראשונים להוציא מדברי האיש זהו פירוש הירושלמי בבירור וכיון דלא חזינן בגמרא דילן עליה שום פירכא סמכי' עליה לגבי קידושין שהם על תנאי שכיון שכנסה נתחייב מי שעליו תנאי לקיימו ונגמרו הקידושין מיהו במגרש על תנאי והלכה ונישאת אין כאן רגלים שהמגרש מחל תנאו דהא אמאי ועדיין בתנאו עומדות אע"פ שנשאת ולפיכך אמרו דלאחר לא תנשא עד שתתן שמא לא תתן ונמצאת אשת איש למפרע ואם יש תנאי על המגרש לעשות אין כופין אותו לעשותו כדי שיתקיימו גרושיו וזה מבואר

הא דאמרינן איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דלרב הונא לא הוו קידושין אי קשיא נהי דמקודשת לראשון למה אין חוששין לקידושי שני דומיא דאשת איש דעלמא שפשטה ידה וקבלת קידושין מאחר שצריכה גט כדאיתא התם איכא למימר דהתם טעמא מאי צריכה גט מדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת ולכשקבלה קידושין מאחר הוי כאומרת גרשני בעלי וכמאן דאמר דכי אתמר

דרב המנונא אפילו שלא בפניו הכא במאי עסקינן כשאמרה בפני שאין לה גט מראשון כשקבלה קידושי שני אי נמי אפילו קבלה סתם כיון דאיכא למתלי' דקבלה קידושי שני מפני שסוברים שלא נגמרו קידושי ראשון וטעתה בדר' יהודה דלית ליה כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי תו לא תלינן בגיטו של ראשון כנ"ל:

דף ס:

והא דאמרינן שנתקרע הגט או שאבד לאו דוקא ה"ה כל שאינו ברשות הזוכה לה כגון ברשות הרבים או בצידי ר"ה למ"ד כרשות הרבים דמו וכיוצא בו וזה פשוט. והלכתא כרב הונא שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

ולאחר לא תנשא עד שתתן כבר פירשתי במס' גיטין שכל הנותן גט על תנאי אם הוא תנאי בקום עשה בין שיש עליו לעשות או שיש עליה לעשות אין מניחין אותו להנשא עד שיתקיים התנאי שבכל דבר שהוא מחוסר מעשה ראוי לחוש שמא לא יעשה אפילו הוא דבר שביד' לקיים וכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כיון דממילא מיקיים אין חוששין לעשות בידים לעבור על תנאה ומתירין אותו לינשא כגון האומר ע"מ שלא תשתי יין עד זמן פלוני או שלא תעשי כך וכך דכיון שהדבר מוטל עליה שלא לעשותו ודאי לא תעקור תנאה בידים לבטל גירושיה למפרע ולעשות ביאתה זנות ובניה ממזרים ודוקא בתנאי המוטל עליה אבל בתנאי המוטל עליו חוששין שמא יעקרנו בידים כדי שלא תתגרש ממנו ואין מתירין אותה לינשא בעודו חי. זאת ועוד אחרת שכל תנאי בקום עשה בין בגירושין בין בקידושין על בעל התנאי להביא ראיה שקיים אותו ואם לאו לא הוו קידושי' כלל שאם אמר לאשה ה"א מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז או ע"מ שתתני לי הרי היא בחזקת שלא נתן הוא או שלא נתנה היא עד שיהא שם ראיה שנתן או שנתנה ואם עבר זמן קיום התנאי אינה מקודשת כלל ואפי' גט אינה צריכה מספק שע"מ כן קדשו שכ"ז שלא יהיה שם ראיה שקיים התנאי שלא יוכל לומר קיימתי דאי לא לעולם מקיים ויאמר קיימתי ותהא צריכה ממנו גט ודוקא בתנאי שמחוסר ממנו מעשה אבל תנאי שהוא בשב ואל תעשה הרי הוא בחזקתו שלא עשה ועל זה להביא ראיה שעשה ועקר תנאו בידים ובמסכת גיטין כתבתי זה בארוכה מפי רבינו נר"ו:

הא דאמרינן כסיפא לה למתבעה לאו תביעה בב"ד שאין כפייה בב"ד על קיום תנאי אלא תביעה בעלמא שיקיים תנאו ויכנוס או יפטור ולא תשב עד שתלבין ראשה דבהא ודאי כופין אותו לאחר שלשים יום אם אין זמן לתנאו. ואם כנסה כופין אותו לקיימה לפי'

הירושלמי מיהו אין דברינו עכשיו בזה שאם כבר נשאה ונתקיימה הקדושין מה לנו אם תתבעם אם לאו:

רשב"ג אומר נותנת לאביו שהוא יורש שלו שהאב קודם לכל יוצאי יריכו או לאחים אם אין לו לאב או לאחד מן הקרובים אם אין לו אחים. ותמיהא לי אם אין לו אחים הרי היא אינה זקוקה ליבם ולמה היא נותנת מעותיה בכדי ולמה לה גט. ואיכא למימר כגון שזינתה או נישאת בחייו והיא רוצה לקיים גיטה וגירושין להציל עצמה ממיתה ושלא להיות בניה ממזרים ורישא איירי ביבם וסיפא לא איירי ביבם כנ"ל:

עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשים משמע כו'. ותימא הא מנ"ל דילמא דכ"ע לו וליורשי' משמע וכמאן דפריש דמי אלא דרבנן סברי כל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו ולכי מקיימה תנאה הוי גט וכיון שמת המגרש ולא נתנה בחייו אין גט לאחר מיתה וזקוקה ליבם ורשב"ג סבר כאומר מעכשיו דמי ומקיימה תנאה ואזלא. ואיכא למימר דנפקא לן מדלא קתני לה באומר ע"מ שתתני לי וליורשי א"נ דא"כ הוה ליה למתני בדרבנן לא נתנה אע"פ שנתנה לאביו או לאחד מן הקרובים רשב"ג אומר אינה זקוקה ליבם ומדלא אדכר ת"ק נתינת קרובים ואדכריה רשב"ג ש"מ דבלי וליורשין פליגי כנ"ל. והלכתא כרבנן דלי ולא ליורשי משמע. ויש דינין חלוקין בדבר זה דמקומות מקומות יש והם כתובים בארוכה במסכת גיטין במקום זה בס"ד. מהו דתימא לאו תנאה הוא לזרוזי קא אתיא פירש שלא קבעה לו זמן דרך קפידא אלא כדי לזרזו בדבר יותר קמ"ל:

לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק. פי' דאי איכא סהדי דיש לו הוו קידושי ודאי ואי ליכא סהדי הוו קידושי ספק דכיון דהאי גברא לקדושי איתתא קא אתי רגלים לדבר לחוש דאי לאו דהוו ליה לא הוה מתני עלה וה"ג בתוס' ע"מ שיש לי ביד פלוני אע"פ שאמר אין לו ביד' מקודשת שמא עשו קנוניא וה"ה דאמרינן בפירקין דלעיל ע"מ שאני צדיק או שאני רשע מקודשת שמא הרהר ע"ז או תשובה בדעתו דלאו קידושי ודאי נינהו אלא קידושו ספק:

אע"ג דנקט זוזי בעיסקא. פי' ואפילו כל הריוח שלו כיון שאין הקרן שלו. מיהו מסתמא הנמצא בידו בחזקת שלו הוא עד שיתברר שאינו שלו אא"כ בגברא דלא אמיד. אבל ארעא אם איתא דאית ליה קלא אית ליה. פירש וכיון דלית ליה קלא לא יסמוך על העדים ולא ליהוו אלא קדושי ספק קמ"ל דקדושי ודאי הוו. ולא נהירא דודאי פשיטא דעדים עדיפא מהאי חזקה וכדמוכח בריש פרק האשה שנתארמלה. אלא ה"פ מהו דתימא דכל

היכא דליכא עדים ליכא קידושי פסק דאם איתה קלא הוה ליה קמ"ל וכן פירש רש"י ז"ל ועיקר:

ואע"ג דנקט ארבעה באריסות. ואית דגרסי בריסתוון והכל אחד. פי' ואפילו הוא אריס של בתי אבות שאינו מסתלק כל ימיו כיון שאין גוף הקרקע שלו ואם היה לו קרקע שנתנו לו במתנה על מנת להחזיר מסתברא דכיון שאין לו למכור ולא להקדיש אע"ג דהשתא דידיה הוא אינה מקודשת שלא נתכוונה זו אלא שיהא שלו לגמרי לעשות בו כרצונו אבל בקרקע שלו אע"פ שמשועבד לב"ח ארעא דידיה הוא דהא מסתמא מסלק ליה בזוזא ומשכנתא אע"ג דאכל לפרי לא חשיבא דיליה ואפי' באתרא דלא מסלקי שהרי אין לו רשות למכור כנ"ל:

דף סא.

גבי הקדיש תנן המקדש שדהו בשנת היובל כך הגירסא במשניות המדויקות ולאו בשנת היובל עצמה היא דההוא או מכורה ויוצאה או אינה מכורה ולא מקודשת כל עיקר בפלוגתא דרב ושמואל אלא פירות בשנה ראשונה של יובל וכל היכא דבעינן למימר בעצמה של יובל נקט לישנא דתלמודא בשנת היובל עצמה אבל כי נקט בשנת היובל היינו שנה ראשונה ואע"ג דבלישנא דקרא בשנת היובל עצמה לשון תורה לחוד ולשון תלמוד לחוד תדע דקתני סיפא המקדיש שתים או שלש שנים אחר היובל מכלל דרישא איירי בשנה ראשונה ונקיט שנה ראשונה משום דבעי למתני שפודה חומר בחמשים שקלים ואלו בשאר שנים אינו נותן כל כך שהרי יש לו לגרוע סלע ופונדיון לכל שנה ושנה שעברה. ויש שגורסין בשעת היובל כלומר בזמן שהיובל נוהג דבזמן שאין היובל נוהג אין פודין אותו אלא בשוויו ואם חללו על שוה פרוטה מחולל וכן גורס רש"י ז"ל וא"צ לשנות הגרסא:

היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמה. פי' עד כאן לא קתני אלא שאינם בכלל השדה להיות נמדדין עמה אבל ודאי מוקדשים הם והמקדיש שדהו סתם אף אלו מוקדשים שאע"פ שחלקו רשות לעצמם לא עדיפי מבור וגת ושובך דקי"ל שהמקדיש שדהו הקדיש את כולן משום דמקדיש בעין יפה מקדיש משא"כ במכר שאינם מכורים כדאיתא התם והא דתניא בתוספתא דערכין היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אינם מוקדשין ואינן נמדדין עמה לאו למימרא שאינם מוקדשין כלל אלא שאינם מוקדשין להיות נמדדין עמה היכא דלא הוי בני זריעה:

והוינן בה נהי דבהדי ארעא לא קדישי ליקדשי באנפי נפשייהו מדברי רבינו שמואל דמרוגי ז"ל נראה שהוא מפרש דהאי מקשה מודה הוא לדברי התנא שהפודה חומר שעורים בחמשים כסף סתם אין לגזבר למדוד לו בכללו נקעים וסלעים אלו אלא דקי"ל דהא מ"מ קדושים הם וכיון שהם בני זריעה פדיונם לחשבון זה דהיינו בית חומר שעורים בחמשים שקלים וכיון דכן אמאי סתם תנא לישניה דלא קתני בהדיא דקדשי באנפי נפשייהו ונפדין כדרך הזה כדי שלא ישמע השומע דפדיונים בשוויים. א"נ דמקשה ס"ד דתנא ס"ל דאינם נפדין אלא בשוויים מכיון דלא קתני בהדיא שנמדדין לחשבון בית כור בחמשים סלעים. וכ"ת א"כ שבפני עצמם נפדין לחשבון זה ולא כשוויים מאי נפקא לן מינה אם נמדדין עמה או לא. איכא למימר דנפקא מינה דיוכל לפדותן בפני עצמן ואלו היו בכלל השדה לא היו ננאלין אלא עמה סבר מר"ן ז"ל הא דאמרינן בפ"ק במקדיש ומוכר שדה אחוזה שלוה וגואל לחצאין לא שיפדה חציו ויניח חציו ברשות הקדש או הלוקח אלא שאם יש עד היובל עשר שנים ואלו בא לפדותו כולו היה לו לתת מאה דינרין ואין לו אלא חמשים נותן לו עכשיו חמשים ויוצא לחמש שנים כלו ביחד:

ולא נהירא דודאי אע"ג דבממשכן שדה לחבירו אינו יכול לפדות חציו כדכתיבנא בפ' איזהו נשך התם הוא דמדינא דעתא דמלוה אכוליה שדה והוי כההיא דאמרינן כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה דדעתיה דאינש אכוליה זבינא אבל בפדיון הקדש או מכירת שדה אחוזה אין פדיונו מן הדין אפילו בכלו אלא דחס רחמנא עליה ואוקמה בפדיון וכיון דכיון דכן כי אמר שלוה וגואל לחצאין היינו שיפדה מה שיוכל ויניח השאר. ותו דמשום דקתני תנא אין נמדדין עמה היכי משמע שלא יהא נמדדין בפ"ע לפי חשבון זה וי"מ דודאי מודינא ליה לתנא דאין נמדדין עמה ונמדדין בפני עצמן לחשבון בית כור בחמשים שקלים אלא דמקשינן כיון דהכי הוא מאי נפקא לן מינה אם נמדדין עמה או לאו כיון שענין פדיונם שוה. וגם זה אינו מיחוור דא"כ אף לפי פירוש זה דכ"ע מילתא פסיקתא היא דאין נמדדין עמה אפי' למאי דסברי' השתא דהוי בני זריעה דין פודה הקדש כדין לוקח בית כור עפר שאין הגזבר נותן לו בחשבון בית כור סלעים ונקעים בני עשרה טפחים אע"פ שהם בני זריעה והא ליתא כדאמרינן בסמוך הכא מאי להקדש מדמינן לה או למכירה מדמינן לה שפירשו הכא במקדש אשה על מנת שיש לו בית כור עפר והיה לו בית כור עפר שיש בו נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים יהיו מן החשבון של בית כור או לא להקדש מדמינן לה שנותנין לו בכלל או למכירה מדמינן לה שאין המוכר נותנן בכלל בית כור דאלמא דהפרישא איכא בדין זה בין פודה ללוקח דליכא לפרושי להקדש מדמינן לה שדמי פדיונם שוה עם

שאר השדה לפדות לחשבון בית כור בחמשים שקלים אע"פ שאין נמדדין עמה א"ה כיון שלענין הקדש דמיהם שוים הכא גבי אשה נותנין בכלל בית כור ונמדדין עמה או למכירה מדמינן לה שאין דמיהם שווים ואין נמדדין והכי נמי אין נמדדין דהא ליכא לפרושי כלל דאי להקדש מדמינן לה אמאי נדמי' לשוי' דמיה דל"ל קפידא הכא לענין קידושין ולא נדמייה לענין מדידה דהתם נמי אין נמדדין אלא דודאי הא ליתא וגם זה קשה לפירושו של רש"י ז"ל דלדידיה נמי דין הקדש ומכר שוה לענין מדידת נקעים וסלעים והנכון דאנן עיקר מימרא דתנא פרכינן אמאי אין נמדדין עמה דנהי דלא חשיבי בכלל הקדש השדה והוי כחלוקים לעצמן לענין מכר וכאלו הקדיש לעצמן מ"מ קדושים הם ופדיונם שוה לפדיון השדה כיון שהם בני זריעה לפדות בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וכיון שדמי פדיונם שוה לדמי השדה כשפודה בית כור סתם אמאי אין נמדדין עמו דבשלמא גבי מכר אין נמדדין בכלל בית כור לפי שבמכר אין דמיהם שוים לדמי שאר השדה וכשדה אחרת חשיבא והיאך נותן לו קרקע זיבורית בדמי קרקע עידיות אבל הכא שדמי כל השדה שוא לפדיין הקצוב בתורה וכשמקבל הפודה נקעים וסלעים בדמיהם מקבל איתם הרשות ביד הגזבר ליתן לו מה שירצה כדין מוכר חצי שדהו שלוקח נוטל כחוש בשדה כל זמן שמשמנים ביניהם שנוטל אותו בדמיו הראוים לו והיינו דפרכינן אמאי אין נמדדין עמה דנהי דבהדי ארעא לא קדישי ואלו לא היו בני זריעה שאינם נפדים אלא בשוויים ובפני עצמן מ"מ הא קדשי באנפי נפשייהו כדין השדה לפדות לחשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וכיון דכן הכל כשדה אחת ואמאי אין נמדדין עמה. וכ"ת דכיון דלא הוי בית כור עפר לא חשיבי לפדות בחשבון הקצוב בתורה אלא בשוויי' ואין דמיהם שוה לדמי השדה ולפי' אין נמדדין עמה דומיא דמכר והתניא כו' ואוקימנא כשאינם בני זריעה שפדיונם בשוויים ולפיכך אין נמדדין עמה הא אלו היו בני זריעה שדמיהן שוים נמדדין עמה ופרכינן אי הכי אפילו פחות מיכן פי' בשלמא לדידי דאוקימנא לה בראויים לזריעה נהי דרישא לא אתיא שפיר דנמדדין עמם אלא לדידך דמוקמי' לה כשאינם ראויין לזריעה תקשי לך סיפא אמאי נמדדין עמם. וכ"ת ולדידיה נמי נהי דניחא ליה סיפא גבי נקעים דמוקים לה כשאין מלאים מים וראויין לזריעה סלעים היכי ניחא ליה דהא סלעים לאו בני זריעה נינהו וכדאמרינן דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים. ואיכא למימר דאע"ג דסתם סלעים לאו בני זריעה איכא מנייהו דהוו בני זריעה ואיהו הוו מוקים סלעים דמתני' דומיא דנקעים דבני זריעה אלא לדידך דאמר' דנקעים דומיא דסלעים דלאו בני זריעה תיקשי סיפא מיהת ופריק דאע"ג דלאו ב"ז נינהו בטילי אגב ארעא והוו נקעים כגנאני דארעא דהיינו נקעים שבה וסלעים כשדרא דארעא

גבשושית שבה כיון דהיו פחות מעשרה טפחים והאי אי הכי לפי פירושנו האחרון אינו כשאר אי הכי לגמרי למימר דלדידן אתיא כולה מתני' שפיר דהא רישא קשיא לן ופרכי' אלא לימר דסיפא מיהת ניחא לן אבל לפי פי' האמצעי אתי האי ה"א שפיר דתנן לישנא דמתני' שפיר אתי לן אלא דקשה לן מאי נפקא לן מינה אם נמדדין עמה או לא והוה מצי לשנויי דמשום דבעי מתני סיפא נמדדין עמה תנא רישא אין נמדדין עמה ללא צורך ואע"פ כן אין לזוז מן הפי' האחרון שיש כיוצא בזו בתלמוד דפרכינן א"ה בכה"ג:

גבי מכר תנן האומר לחברו בית כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים כו' ואמר רב עוקבא בר חמא אעפ"י שאין מלאים מים דראוים לזריעה והתם בדוכתא פרכינן והא דומיא דסלעים קתני ופריק דכי קתני דומיא דסלעים אפחות מכאן קאי שאע"ג דאין ראויין לזריעה נמדדין עמה ותימא א"כ היכי אמרינן גבי הקדש דבנקעים מלאים מים עסקינן ודייקי' לה מדקתני נקעים דומיא דסלעים לימא דלעולם דבני זריעה וכי קתני דומיא דסלעים אפחות מכאן וכ"ת דהא לא מיתרצי מתני' אלא בהכי דלא תקשה רישא מ"מ לא הוה לן למימר דיקא נמי דקתני דהא דינא עיקר אבל לישנא דמתני' לא משמע הכי ואיכא למימר דאה"נ דלא דייקא הכי מתניתן וכי אמרינן התם בערכין דיקא נמי דקתני היינו מקמי דניחות לדיוקא דהאי מתני' דמכר וחשבינן דהוי כי ההוא דהקדש אבל השתא לאוקימתא דרב עוקבא בר חמא תו לא דייקי הכי ממתניתין דהקדש ואוקימתא עיקר דאתיא בנקעים וסלעים דלאו בני זריעה דאי לא הוי מתניתן משבשתא אבל לישנא דמתניתן לא דייקא הכי ולא מכרחת לן אהאי ודכוותה דהא בתלמודא טובא מפי רבינו נר"ו:

מתניתין כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. פי' דבעי ר"מ דלהוי ביה חמשה דקדוקי תנאין כי התם דהיינו תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אח' ותנאי שאפשר לקיים המעשה ע"י שליח וכבר כתבנו לעיל דבכולהו פליגי רבנן עליה בין בממון בין בגיטין וקידושין בר מתנאי שאי אפשר לקיים המעשה ע"י שליח שאינו תנאי והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וסוגיין בכולהו תלמודא כוותייהו ורבי חנינא בן גמליאל י"ל כרבנן ס"ל לגמרי דלא להוו דעת שלישית מהו לאו הכרחא היא אפשר דלא פליג עליה אלא בתנאי כפול ובהן קודם ללאו דקסבר מכלל הן אתה שומע לאו כרבנן אבל בשאר דקדוקי תנאין מודה לר"מ אלא דאנן לא איכפת לן בהא דכרבנן קיי"ל ובשבועות אמרינן דכי לית ליה לר"מ מכלל הן אתה שומע לאו היינו בממון ובגיטין ובקידושין וסוטה דבעי הכי משום דאיסורא דאית

ביה ממונא הוא דהא תלי בה כתובה ותנאיה אבל באיסורא גרידא דלית בה ממונא כלל הוא דאמרינן מכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו הן:

רבי חנינא בן גמליאל צריך היה הדבר לאומרו כו'. פי' מה שכפל תנאו לא לצורך חזוק התנאי היה דבלאו הכי נמי מקיים אלא מפני שנתחדש דבר בכפלו שאם לא יעברו יאחזו עם ישראל בארץ כנען ואלו לא כפל הכתוב זה היה במשמע שלא ינחלו בארץ כנען כיון שלא היו בכבושה שמי שאינו בכיבוש הארץ אינו נוחל ולהכי אמר רחמנא שאם לא יעברו לא יתנו להם כל ארץ גלעד בחלקם שלא יטלו חלקם כשאר שבטים אף בארץ כנען וכי תימא ולמה יטלו בה כיון שלא סייעו בכיבושה יש לומר לפי שרוב כיבוש ארץ גלעד היה בהם כי לפי שהיתה טובה להם טרחו בכיבושה יותר משאר שבטים ובנו אותה ודין הוא שיטלו חלק' מפני טורח זה כפי הראוי להם בגורל בארץ כנען מיהת. ומדקתני שאלמלא כן אף בארץ כנען לא ינחלו משמע מלישנא שאף דכ"ש בארץ הגלעד. ותימה מאי כל דכן איכא בארץ כנען דקתני אף הרי יותר ראוי שלא יטלו בארץ כנען שלא סייעו בכיבושה מהר מארץ גלעד שסייעו בכיבוש וי"ל דה"ק אף בארץ כנען שלא היו בוחרים בה לא ינחלו מה שנותנים להם בארץ גלעד וכ"ש שלא יטלו חלקם מכל הארץ בארץ גלעד שהיו בוחרי' ולא תתקיים עצתם וכן פרש"י ז"ל וכ"ת בשלמא שלא ינחלו בארץ כנען ניחא לפי שלא סייעו בכיבושה אבל בארץ גלעד שכבשו למה לא ינחלו איכא דאמרי דהכא הוה משמע דינא מסתמא שכל שלא סייע בכיבוש כל הארץ שלא יטול בה חלק של כלום אף במה שסייע. ואחרים אמרו דקנסא הוא דקנסינן להו לפי שעברו על פי משה שלא לעבור את הירדן ומניאין את לב בני ישראל מלעבור את הארץ. והנכון דהכי קאמר דאי לא כפלה לא היו נוטלים אף בארץ כנען וגם בארץ גלעד לא יהבינן להו חלקם של כל הארץ אלא שנוטלים בארץ גלעד שסייעו בכיבושה אחד מי"ב חלקים לשבט כאחד שאר שבטי ישראל ועכשיו בא הכתוב ולמד שאם לא יעבורו יטלו חלקם בכל הארץ כשאר שבטי ישראל כאשר תפול להם הגורל אף בארץ כנען ילכו ויכבשו אותה אם ירצו. א"נ אפילו יכבשו אותה ישראל ראוים הם ליטול חלקם מאחר שכבר כבשו ארץ הגלעד כדאמרן. וכ"ת השתא דכתב קרא שאפילו לא יעברו יטלו חלקם בכל הארץ כשאר שבטים מאי הרויחו בעברם וקיימו התנאי י"ל שהרויחו בזה הרבה שנטלו כל ארץ גלעד הרבה יותר מחלקם הראוי להם בכל הארץ:

גמרא שפיר קא"ל רבי חנינא בן גמליאל לר"מ ואמרינן אמר לך רבי מאיר אי ס"ד לאו לתנאי כפול הוא דאתא לכתוב רחמנא ונאחזו בתוככם ולמה לי למכתב בארץ כנען וכ"ת דאתא קרא למימר שיטלו חלקם בארץ ענען אחת מי"ב חלקים ובארץ גלעד לא ינחלו

כלל הא לא אפשר חדא דהאיך אפשר לומר שלא ינחלו במה שכבשו ויטלו וינחלו במה שלא כבשו ותו דא"כ לכתוב ונאחזו בארץ כנען בתוככם למה לי אלא ודאי בתוככם אף בארץ גלעד משמע וא"כ תקשי לן בארץ כנען למה לי ומהדרינן דאי לא כתב רחמנא בארץ כנען הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד בלחוד פי' ואהני להו כפילא דאי לא כפיל אף בארץ גלעד או לא שקלו ביה או לא שקלו אלא לאחד מי"ב חלקים שבו והשתא שקלו ביה חלקם של כל הארץ ואפ"ה מפסדי כשאינם מקיימין תנאין דהוו שקליה ליה כוליה ארץ גלעד כדכתיבין אתא ארץ כנען לומר שיטלו חלקם הראוי להם אף בארץ כנען שהיא משובחת יותר אשתכח השתא דלרבי חנינא אי לא כתב כפילא כלל לא הוי שקלי חלק א' מי"ב בארץ כנען וכי כתיב ונאחזו בתוככם איתוסף שיטלו כל חלקם בארץ גלעד והפסדם בשביל שלא עברו שנוטלין חלקם במדה ובארץ גלעד שהיא זיבורית כנגד ארץ כנען וכי כתיב בארץ כנען נוסף להם ליטול כל חלקם אף בארץ כנען כפי גורלם:

דף סא:

תניא אמר רבי חנינא בן גמליאל מלה"ד לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו ואמר פ' יטול שדה פלוני ופ' שדה פ' ופלוני בני יתן מאתים זוז ויטול שדה פ'. פי' ואותו שדה היה מרובה בין במדה בין בדמים יותר מחלקו של כל השדות אבל שאר השדות היו יותר עידיות ואם לא יתן המאתיים זוז יירש עם אחיו בשאר נכסים מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים כפלו. פי' שאלמלא לא כפל לשונו לומר יירש עם אחיו בשאר נכסים אלא שאמר יירש עם אחיו בלבד הוה במשמע שלא יטול כל השדה אלא שיטול בה חלקו של כל השדות ואהני ליה כפילו ליטול חלקו במקום שיפול גורלו ואף בשאר נכסים שהם יותר עידיות ופרכינן והא לא דמי משל למתני' דאלו למתני' בלא כפלא לא היו נוטלים אף בארץ גלעד כלל א"נ לפי' האחרון לא היו נוטלים בו אלא חלק' וא' מי"ב בו ואלו במשל זה בלאו כפלא היה נוטל חלקו של כל השדות בשדה זה מיהת ולא אהני ליה כפילא אלא לשאר נכסים ומהדרינן הא מקמי דכתיב ונאחזו בתוככם הא לבתר דאמר רבי מאיר ונאחזו בתוככם פי' דמתני' איירי ר"מ מה דהוה אמינא אי לא כתיב אפילו ונאחזו בתוככם דלא הוו שקלי אלא חלק אחד מי"ב בארץ אבל משל דרב חנינא איירי בתר דפריך ר"מ ונאחזו ואהדר רבי חנינא דאפילו כי כתיב ונאחזו בתוככם ותו לא ה"א שיטלו כל חלקם בארץ גלעד ואהני בארץ כנען והיינו משל דרבי חנינא דאי לא אמר אלא אם לא יתן ירש עם אחיו היה נוטל כל חלקו באותה שדה ומשום דאמר בשאר

נכסים אהני שיטול חלקו אף בשאר נכסים הא אלו לא כפלי' כלל ולא הזכיר שאם לא יתן יירש עם אחיו לא הי' נוטל אלא חלקו הנופל לו מאותה שדה בלבד דומיא דמתני' מקמי ונאחזו בה דלא הוו שקלי אלא חלק' בארץ גלעד ולמאן דפריש במתני' דלא שקלי מידי בארץ גלעד אע"ג דהכא במשל זה בלא שום כפילא היה נוטל חלקו מאותה שדה שאני מתניתין דקנסינן להו משא"כ ביורש זה שאין לנו לקנסו והרי זה ברור ונכון:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב אז תנקה מאלתי ואם לא יתנו לך כו' אלא לרבי חנינא למה ליה פירש וליכא למימר דאהני ליה כפילא שאם לא ימצא לו אשה ממשפחתו שיוכל להשיאו אשה מארץ כנען דהא בלאו כפילא נמי משמע הכי למ"ד מכלל לאו אתה שומע הן שהרי אברהם התנה עמו שלא יקח אשה לבנו מבנות כנען אא"כ היה הולך לארצו לראות אם יכול להשיאו אשה כדכתיב וישביעני אדוני לאמר לא תקח אשה מבנות כנען אם לא אל בית אבי תלך כו' ומכלל זה אתה שומע שאם ילך לארצו ולבית אביו ולא ימצא לו אשה שישאוהו מבנות כנען ואם כן לא יתנו לך למה לי:

דף סב.

בשלמא לרבי חנינא היינו דכתיב בסוטה אם לא שכב איש ולא כפל שאם שכב לא תנקה שמכלל לאו אתה שומע הן אלא לר"מ ה"ל למכתב ואם שכב הנקי. יש שפירשו כמו חנקי כלומר שימיתוה המים ואחרים פירשו הנקי המים שיהיו נקיים ונאמנים בפעולתם לעשות בך משפט. ולא נהירא דאם כן ה"ל למכתב הנקי מי המרים מאי ממי המרי' וי"ל הנקי כנשים הטהורות שלא נזונו ונמלטו ממי המרים ולא היו לאלה כמותך. ורבינו הגדול ז"ל פי' הנקי גופך מנפשך שתצא רוחך ויהא גופך נקי ממנו כמה דאת אמר יצא פלוני נקי מנכסיו. הנקי כתיב וכ"ת ואכתי היכי ניחא לר"מ דהא בעי ר"מ הן קודם ללאו והכא לאו קודם להן והנכון דר"מ בכל דוכתא בעי כפל לשון משום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו בר מאיסורא דלית ביה ממונא אבל הן קודם ללאו ושאר דיקדוקי תנאין לא בעי להו אלא בתנאין לבד לחזק התנאי כדי שיחול על המעשה אבל בשאר עניינין בכפילא לבד סגי ליה. וקשיא ליה לראב"ד ז"ל למאי דאמרי' השתא הנקי כתיב כדי שישביע באלה לומר לה אם שכב הנקי אשתכח שאף שבועה זו של כהן שמשביע את האשה שבועה שיש בה אלההיא ואלו בשבועות גמרינן דשבועה שאין בה אלה הויא שבועה משום דכתיבי בסוטה שתי שבועות אחד שבועה שיש עמה אלה ואחד שבועה שאין עמה אלה. ואיכא למימר דאנן הכי ילפינן התם דכיון דלא כתב רחמנא בהדיא

אלה בשבועה זו אלא שכתבה ברמז במה שכתב הנקי חסר אשמועינן דשבועה שאין עמה אלה שבועה:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב הוא יתחטא כו'. ואם לא יתחטא כו' כלומר וכפל לשונו דמכלל הן אי אתה שומע לאו. ואיכא למידק דהא אמרינן בשבועות דמודה ר' מאיר באיסור דלית ביה ממונא כלל דאמרינן מכלל הן אתה שומע לאו והכא איסורא דלית ביה ממונא היא ולמה לי כפילא. תירץ רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל דאין הכי נמי דלא הוה צריך הכא כפילא לר"מ מיהו כיון דצריך כפלא בשאר מקומות באיסורא דאית ביה ממונא אף באיסורא דלית ביה ממונא פעמים שנופל אותו ללא צורך שלא לתת מקום לטועה לטעותו אבל לר"ח דסבר שאין צורך בשום מקום לכפל ומכלל הן אתה שומע לאו בכל מקום אמאי כפליה הכא ונכון הוא וה"ר פנחס הלוי ז"ל אחיו של רבינו נרו תירץ שלא א"ר מאיר באיסורא גרידא מכלל הן אתה שומע לאו אלא במקום אזהרת איסור כההיא דמייתיינן התם מדכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו דכיון דהוי אזהרת איסור לא הוצרך לכפול ולומר ואם תשתו תמותו דכיון דאמר לא תעביד ולא תענש ממילא משמע דאי עביד מיענש אבל שלא במקום אזהרת איסור אפילו באיסור גרידא לית לן מכלל לאו אתה שומע הן דאלו אמר רחמנא אם תשתו מים ולא יין בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו אין במשמע שאם ישתו יין ימותו אלא אם לא ישתו בריא להם שלא ימותו ואם ישתו אפשר שימותו ואיפשר שיחיו וזה עיקר הא דאמרינן היכא דעביד ברביעי ובשמיני רש"י ז"ל לא גרס ברביעי. דכיון דאיכא בין הזאה ראשונה לב' ג' ימים לא איכפת לן בראשונה אם נתאחרה כדאיתא התם אלא ה"ג היכא דעבד בג' ובח' דהשתא איכא טפי מג' ימים בין הזאה ראשונה לשניה ומיפסלא ואיכא דקי"ל אמאי לא הוו כל הני כפילא לר"מ שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין. ולאו קושיא היא דהא בכל חד מינייהו איצטרך כפילא לחדוש שנתחדש בה קצת ומה שהקשו מהם לרב חנינא משים דאיכא בהו מילי שלא נכתבו אלא לכפילא והכי אתיא בפ' מי שאחזו כדכתיב' התם ותו לא מידי:

מתניתין האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שנתגייר כו'

גמ' ת"ר אין תורמין מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ואם תרם אין תרומתו תרומה יש אומרים דליכא לפרושי טעמא דמילתא משום דכתיב דגנך כדפי' רש"י ז"ל דאם כן אפילו הקדימו בשיבולין נמי לא תהא תרומתו תרומה דלאו דגנך הוא וסוגיי' בכוליה תלמודא דתרומתו תרומה בתלוש אחר שהביאו שליש וכי כתוב דגנך היינו לחיובא ולקביעות מעשרות כדכתיבנא בפירקן דלעיל ובמסכת פסחים לא אשכחן

תרומת חמץ דלא הוה לה שעת הכושר אלא כדאחמיץ במחובר אלא טעמא דמלתא כדאיתא בתורת כהנים והרמותם ממנו ולא מן המחובר. ותימה גדול הוא זה האיך יטעה רש"י ז"ל בזה. ונראה דה"ק דאע"ג דדרשינן דגנך דיגונך מ"מ לא נפיק מפשטיה דגנך היינו שבא לכלל דיגון דהיינו תלוש וכן לשון רבינו ז"ל דקאמר דגנך מידי דמידגן לא אמר ז"ל דאידגן אלא דמידגן:

בעא מיניה מרבי יוחנן אמר פירות ערוגה זו תלושין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין כו' עד לכשיתלשו ונתלשו פי' האי מכשיתלשו ונתלשו אתרווייהו קאי בין התורם מן התלוש על המחובר או מן המחובר על התלוש ואליבא דרבנן מבעיא ליה כה"ג שהפירות מבושלים ואינם מחוסרים אלא תלישה אי חשיב דבר שבא לעולם אי לא ואמר ליה דאפילו לרבנן מהני דכיון דלא מחסרי אלא תלישה ואפשר לתלשם עכשיו כל שבידו לעשותו לאו כמחוסר מעשה דמי וכמאן דתלישי ואקשינן ליה ממתניתין דאמרי רבנן דלאחר שאגייר או שתתגיירי אינה מקודשת ואע"ג דבידו להתגייר ופרקינן דגר נמי לאו בידו דא"ר יוחנן גר צריך ג' משפט כתיב ביה מי יימר דמזדקקי ליה בי דינא:

דף סב:

הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת. פי' וכדבר שלא היה בעולם דמיא וה"ה דמצי לתרוצי הכי בפירכא דלעיל דגר אלא דהתם קושטא בעי לשנויי ליה דגר לאו בידי' ודכוותה בתלמודא:

ואלא הא דאמר רבי הושעיא הנותן פרוטה לאשתו כו'. נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה פי' שהרי אין בידו לקדשה עכשיו עד שיגרש והיא מחוסרת מעשה גמור משא"כ בפירות בחוברין דהשתא מצי למתלושינהו ולאפרושינהו בתלישה גופה:

תפשוט מדברי יוחנן הא דבעי רבי הושעיא הנותן שתי פרוטות לאשה כו' איכא למידק ואמאי לא פשטיה לה מדרב הושעיא גופיה דלעיל ואמאי פשיט ליה הא ומבעיא ליה אידך ואפילו תימא דחדא רב אושעיא וחדא רב הושעיא מ"מ תפשוט מדרב אושעיא ולמה לי מדרבי יוחנן וי"א דאה"נ אלא דרבי יוחנן בר סמכא טפי מדרבי אושעיא ולא נהירא. והנכון דמדרבי אושעיא דלעיל לא מצי למפשטי' דר' אושעיא לא תליא מילתא אי הוו בידו או לאו בידו אלא אי חזיא לקידושין או לא ואע"ג דהתם באשתו לא הוו קידושין אפשר דבהא הוו קידושי משום דהתם באשתו לא חזיא לקידושין השתא וכדבר שלא בא לעולם דמי אבל בנותן שתי פרוטות לאשה פנויה דחזיא לקדושין השתא תפסי בה קדושין לאחר שתתגרש אבל מדרבי יוחנן דתלי כולה מילתא במאי דהוה בידו או

לאו בידו איכא למימר דהכא דלאו בידו לקדשה לא הוו קדושין אע"ג דהוו בעולם. תניא כוותיהו דרבי יוחנן פי' מרישא סייעתיה אבל אידך דרבי אליעזר דסיפא כר"מ אתיא כדלקמן:

אמר אביי ראב"י ור"מ ורבי כולהו ס"ל אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם כתבו מקצת רבותינו ז"ל דאביי דמוקים ר"א בשיטת ר"מ פליג אדרב יוסף ורבה דלעיל דמוקמי מימרא דרבי אליעזר בשחת וס"ל דרבי אליעזר מיירי בפירות שלא באו לעולם כלל אבל בשחת דבר שבא לעולם חשיב ואפילו רבנן מודו בה ודכותה נמי במקדש מעוברת שהוכר העובר דהוו קידושין לרבנן והמזכה לו קנה והא ליתא וכמה תשובות בדבר חדא דמתניתן דרבי אליעזר ליכא לאוקמה אלא בשחת מדקתני בה לכשיבא שליש ויתלשו דאלמא כבר היו בעולם אלא שלא הביא שליש דאי לא הוה למתני לכשיבואו לעולם ויתלשו ותו דהתם בפ' יש נוחלין פסקינן הלכתא המזכה לעובר לא קנה ולא אפליג בה תלמודא בין הוכר עוברה בין לא הוכר עוברה וההוא עובדא דאמרינן התם בההוא דאמר נכסאי להאי דמעוברת הוכר עוברה משמע ואפ"ה אמרי דלא קנה. ותו דהתם פרכינן מדתנן האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מאתי' ואמרינן משנה זו איני יודע מי שנאה ולא אוקימנא כשהוכר עוברה ושמעינן מינה דלרבנן המזכה לעובר לא קנה אע"פ שהוכר עוברה והוא הדין במוכר פירות עד שלא הביאו שליש ורבי אליעזר בשחת כר"מ אתיא כדאוקמא אביי בשיטתיה ואע"ג דלר"מ אפילו בפירות שלא באו לעולם כלל קנה ואלו לר' אליעזר לא קנה אלא בשחת אע"ג דר"מ ורבי אליעזר פליגו אהדדי כלהו דלא כרבנן ודכותה אמרינן בפרק קמא דסוכה דעביד אביי שיטתיה כתנאי דס"ל סוכה דירת קבע בעינן ואינהו פליגי אהדדי דאיכא דבעי שיעור סוכה ארבע אמות ואיכא דסגי בראשו ורובו ושלחנו וה"נ בפרק המוכר עבדי' תנאי דס"ל דכי מזבין איניש איהו וכל מאני תשמישתיה מזבין ופליגי אהדדי וכבר כתב רבינו שמואל דמרוגי ז"ל דכי אמרינן אמרו דבר אחד לא פליגי כלל אהדדי וכי אמרינן כולהו ס"ל פליגי אהדדי וקבלו מרבותינו הגאונים ז"ל דכל כי האי גוונ' שיטה נינהו ולית הילכת' כחד מינייהו:

דף סג.

דתניא לא תסגיר עבד אל אדוניו בלוקח עבד ע"מ לשחררו כו'. פירשתיה במסכת גיטין בארוכה והאי דקאמר לכשאקח עצמך קנוי לך מעכשיו לאו למימרא דכי זבין ליה הוי בן חורין למפרע מהשתא דהא לא אפשר שאין אדם משחרר עבד חברו אלא אהני ליה מעכשיו שלא יוכל לחזור בו קודם שיקחנו ודכותה נמי הא דאמרינן בבבא מציעא

האומר לחבירו שדה זו כשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה לר"מ ואורחא דמילתא נקט דלא כתבי' ליה אלא במעכשיו דאי לא מאי אהני כי קדים וכתיב מהשתא דהא אי בעי לכשיקחנה לשחררו הרשות בידו ואי לא בעי אפילו השתא נמי מצי הדר ביה ומ"ה כתבי ביה מעכשיו שלא ליהדר ביה וההיא דרב הונא דאמר המוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו דאתיא כר"מ אתיא כשלא כתב לו מעכשיו א"נ אפילו במעכשיו וכי מהני מעכשיו שלא יוכל לחזור בו ה"מ בדבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו כהני דעבד ושדה אבל בדבר שלא בא לעולם כההיא דרב הונא אע"ג דכתב מעכשיו מצי הדר ביה קודם שבא לעולם ושם הארכתי בה כל הצורך מפי רבינו נר"ו:

ה"ג קונם שאני עושה לפיך כלומר כל מה שאני עושה יהא קונם לפיך ול"ג שאיני עושה לפיך שאין נדרים דאיסור חפצא חלים על דבר שאין בו ממש כדמפרש נדרים אינו צריך להפר פי' דמשעבדי ידיה לבעל ואע"ג דקונמות קדושת הגוף ומפקיעי מידי שיעבוד אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל שלא יחול עליו קונם וסבר האי תנא דהעדפה דבעל הוי ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לה דסבר ר"ע דהעדפה דידה וחייל עליה קונם וצריך הפרה לאו הפרה דבעל דהא אין הבעל מיפר אלא דברים של עינוי נפש או שבינו לבינה אלא לומר שצריך הפרת חכם ואינו נכון כדמוכח בריש פ' בתרא דנדרים כדכתיב' התם בס"ד א"נ דכי האי גוונא דברים שבינו לבינה דהא בעאי לה איהי להעדפתה לצורך קישוטיה והוה לי' כנודרת שלא תכשוט ושלא תפקוס א"נ דלא אפשר לדקדק ולצמצם כל שעה שלא יטול בעל מהעדפת' כלום ולהכי הוי כדברים של עינוי נפש וזה יותר נכון והא דפריך הכא מדר"ע ולא מדרבנן ואע"ג דלרבנן חייל קונם והוי מקדיש דבר שלא בא לעולם כדקס"ד השתא משום דר"ע אמר בהדיא יפר דאלמא חייל קונם אבל בדרבנן אפשר לדחות דהא שאינו צריך להפר משום דלא חייל קונם הוא שאין אדם מקדיש מה שלא בא לעולם ואוקי' באומרת יקדשו ידי לעושי' פי' להקב"ה שעשאם דידים איתנהו בעולם ומ"ה חייל קונם:

הא דתנן ע"מ שאדבר עליך לשלטון דבר עליה לשלטון מקודשת. פי' הר"מ ב"מ ז"ל שדבר והועיל לה דיבורו דאי לא לא עבד כלום שלא נתכונה זו אלא להנאתה:

ואמרינן עלה אמר ר"ל והוא שנתן לה שוה פרוטה אבל בשכר פעולתו ודבורו לא מקדשת דקי"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והויא לה מלוה ואקשינן עליה מדתניא בשכר שהרכבתיך כו' וכ"ת דהכא נמי בדיהיב לה והא בשכר קתני ועוד תניא כו' וקשיא לן אמאי לא מייתי ליה מרישא דאי דיהיב לה שוה פרוטה רישא דבשכר שהרכבתיך אמאי

לא מקדשה. וי"ל דההיא לאו אריא דלעולם בדיהיב לה שוה פרוטה והתם ברישא דהוה מלוה קודמת לקידושין דעתה אמלוה ואינה מקודשת אבל סיפא דמלוה מאוחרת דעתה אפרוטה והלכתא כר"נ והלכתא דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה כדאסיק ר' אמי במתני' דהתקדשי לי בתמר' זו. תו קשיא לן אמאי לא מייתי לה הכא מהא דתניא עשה לי שירים נזמים וטבעות דפליגי בה תנאי בהדיא ולימא דמתניתין כההוא דאמר אינה לשכירות אלא לבסוף ואיכא למימר דהוי יכלינן לשנויי כדאמרינן בפירקין דלעיל דלכ"ע ישנה לשכירות מתחלה עד סוף ובאומן קונה בשבח כלי קא מפלגי:

ומאי דוחקיה דר"ל תמיהא מילתא מאי קאמר דהא משום דר"ל ס"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מצטריך לאוקמי מתני' בדיהיב לה שוה פרוטה. וי"ל דאנן הכי מקשינן כיון דאיכא מתניתין דקתני בהדיא דאינה לשכירות אלא לבסוף ולית ליה לר"ל שום תנא דליתני בהדיא כוותיה אמאי לא ס"ל כתנא דמתני' ונוקי מתניתין בדלא יהיב לה שוה פרוטה ותיתיה כמתני' ולא נוקי בינייהו פלוגתא בכדי דמתני' קשיתיה מאי ארי' דתני ע"מ ליתני בשכר:

איכא נוסחי דגרסי' אביי אמר מסיפא נמי דייקא דקתני ואם לאו אינה מקודשת. פי' דבשלמא אי אמרת דיהיב לה שוה פרוטה אשמועינן דאם לא קיים תנאה אינה מקודשת באותה פרוטה אא"א דלא יהיב לה מידי למה ליה למתני שאם לא דבר עליה לשלטון אינה מקודשת פשיטא דבמאי מיקדשא:

מתני' ע"מ שירצה אבא רוצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת מאי ע"מ שירצה אבא. פי' מאי משמעות של לשון זה אילימא דאמר אבא אין דהכי משמע לישנא דירצה שיאמר בפי' אין ועד שיאמר הכי בפירוש לא מיקדשא אימא מציעתא כו'. יש מרבותי' ז"ל שסבורין דכי אמר עד דאמר אבא אין לא משמע שיאמר אין בשעת שמיעה דוקא אלא אי אמר אין בשעת שמיעה מקודשת לאלתר ושוב אינו יכול לחזור ולמחות אבל אי שתיק בשעת שמיעה או אפילו מיחה ואמר איני רוצה הרשות בידי לחזור ולומר אין והויא מקודשת דלישנא הכי משמע כל היכא דאמר אין ואפי' לאחר זמן והביאו ראיה מהא דאקשינן ממציעתא דמת האב מקודשת ולא אקשינן מסיפא דקתני מת הבן מלמדין את האב לומר אינו רוצה ואם איתא דכל היכי דשמע או שתק או מיחה תו לא מצי לומר אין ליקשי נמי מסיפא היכי קתני מלמדין את האב דהא כבר שמע בחיי הבן ואי ההיא שעתא אמר אין הא איקדשה לה ומאי מלמדין ואי ההיא שעתא שתק בטלו קידושין ומאי צורך לומר אינו רוצה אלא ודאי ש"מ דאע"ג דשמע ושתק עדיין יוכל לומר אין ומ"ה צריך ללמדו שלא יאמר אין. והאי סברא לא נהירא חדא דא"כ היכי קתני

רישא לא רצה אינה מקודשת ומותרת לעלמא ואמאי לא חיישינן שמא אע"פ ששתק בשעת שמיעה שיאמר למחר אין ויתקיימו הקידושין וליכא לפרושי דאינה מקודשת לגמרי קאמר והויא תלויה ועומדת ותו היכא קתני מלמדין את האב לומר אינו רוצה וכי מלמדין אותו מאי הוי דהא משום הא לא מפקיעינן מינה זיקת יבם להתירה לשוק שמא ימלך ויאמר אין אלא ודאי דהכל הולך אחר שעת שמיעה ולהכי תנן שאם רצה כגון ששמע ואמר אין מקודשת ואם לא רצה אלא ששתק בשעת שמיעה אינה מקודשת כלל ותו לא מצי אמר אין והא דמקשינן הכא ממציעתא ה"ה דקשיא נמי סיפא אלא דבהא סגי לן שבקי' אידך דמצי לדחויי' בדוחקא דמיירי שמת הבן קודם ששמע האב ואע"ג דלא משמע הכי לישנא מ"מ נקטינן למיפרך ממציעתא דליכא למדחיי' כלל:

דף סג:

ואלא ע"מ שישתיק. פי' דמשמעות לשון שירצה אבא היינו שישתוק ולא ימחה והשתא ודאי בתר שעת שמיעה אזלינן והיינו מאי דתריץ דאתיא רישא ומציעתא שפי' שאם רצה האב ששמע ושתק מקודשת ואם לא רצה אלא שמיחה לאלתר ששמע אינה מקודשת כלל ואפילו אמר אח"כ רוצה אני שכבר מיחה מת האב עד שלא שמע כלל הרי זו מקודשת דהא קים לן שלא ימחה לעולם וכל שלא מיחה מקודשת אבל סיפא קשיא דקתני מת הבן מלמדין את האב לומר אינו רוצה ואמאי דהא כבר שמע ושתק ונגמרו הקידושין דודאי בתר שעת שמיעה אזלינן בהא כדפרישנא. וכ"ת ולוקמא כשמת הבן עד שלא שמע כלל דמלמדין אותו דכשישמע ימחה לאלתר על מה שנודע לו. איכא למימר דלישנא דמלמדין לומר אינו רוצה משמע שכבר שמע וצריך ללמוד שימחה:

אלא דאמר לה ע"מ שלא ימחה. פי' לאו למימרא דהכי משמע לישנא דע"מ שירצה אבא דהא ודאי האי לישנא לא משמע אלא שישתיק אלא ה"ק דסיפא מיירי כדאמר לה בהדיא על מנת שלא ימחה אבא והיינו דאמרי' בהאי תירוצא דאמר לה ואלו באידך תירוצי קמא לא אמרינן דאמר לה וזה ראיה גמורה לדברינו. וכ"ת מאי איכא בין אומר ע"מ שירצה דמשמע או שישתוק או באומר ע"מ שלא ימחה. איכא למימר דשלא ישתוק משמע בשעת שמיעה בלחוד ואלו ע"מ שלא ימחה משמע שלא ימחה לעולם דאע"ג דשומע ושתק או שהודה יכול לחזור ולמחות ובהא מיתרצא סיפא דקתני מת הבן מלמדין האב לומר אינו רוצה שאע"פ ששמע ושתק בחיי הבן רשאי הוא לומר עכשיו אינו רוצה:

ג"ה רישא ומציעתא בחד טעמא. פי' דרישא ודאי לא מיתוקמא באומר ע"מ שלא ימחה דא"כ היכי קתני רצה האב מקודשת ניחוש שמא אע"פ שירצה היום ימחה למחר דשלא

ימחה לעולם משמע ואנן אמרינן דמקודשת גמורה לזה ואם קבלה קידושין מאחר אינה צריכה גט אלא ודאי דרישא לא אתיא אלא כפשטה דאמר ע"מ שירצה דמשמע שישתוק והכל הולך אחר שמיעה מיהו מציעתא שפיר אתיא או כרישא באומר ע"מ שירצה ולפיכך כיון שמת עד שלא מיחה מקודשת או כסיפא באומר ע"מ שימחה וכיון שמת ולא מיחה מקודשת והא דגריר לה תלמודא בתר רישא משום דכל מה דאפשר לקיומי לישנא דמתני' דקתני שלא ירצה מקיימין ולא מסרסי' לה לאוקמא באומר על מנת שלא ימחה.
ויש ספרים דגרסי רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא וגרסת ספרינו עיקר:
אמר ר"ל ש"מ מדרב ינאי דאוקי מתניתין בתרי טעמא רישא ומציעתא באומר ע"מ שירצה וסיפא באומר על מנת שלא ימחה ולא אוקמא כולה בחד טעמא באומר ע"מ שירצה ותרי תנאי דתנא דרישא ומציעתא סבר דעל מנת שירצה משמע שישתוק ותנא דסיפא סבר דע"מ שירצה משמע שלא ימחה אלמא מוקמינן מתני' כחד תנא ובתרי טעמי ולא מוקמינן לה בחד טעמא ובתרי תנאי:
רב יוסף אמר לעולם חד טעמא הוא. פי' וכולה מתני' כפשטה באומר ע"מ שירצה אבא ע"מ שלא ימחה אבא מכאן ועד ל' יום. פי' דהכי אמר ליה ע"מ שירצה אבא מכאן ועד ל' דמשמעותו שלא ימחה מכאן ועד ל' יום ואע"ג דאמרינן לעיל דע"מ שירצה משמע שישתוק הא לא קשיא דשישתוק ושלא ימחה חדא מילתא היא אלא שכשאינו קובע זמן לשתיקה או מחאה איכא הפרישא בינייהו דשישתוק משמע שלא ימחה בשעת שמיעה ושלא ימחה משמע לעולם אבל השתא דקבע זמן כולה חדא מילתא הוא. וה"ה דמצי למימר השתא מאי ע"מ שירצה אבא שישתוק מכאן ועד ל' יום והא דנקט שלא ימחה משום דהאי לישנא עדיף טפי כיון דפריש דלא ניזל בתר שעת שמיעה נקט פירושא דלישנא דישתוק עד ל' יום שהוא שלא ימחה עד ל' יום וזה ברור. ונוסחאות יש דגרסי הכי דאמר לה על מנת שלא ימחה מכאן ועד ל' יום ואפי' להאי גירסא לאו למימר' דלא משמע הכי לישנא דע"מ שירצה עד ל' יום ואנו משנין לשון משנתינו דהא ליתא דודאי משמעות ע"מ שירצה עד ל' יום היינו שישתוק עד ל' יום שפירושו שלא ימחה עד ל' יום אלא דאיידי דנקט בתירוצא דלעיל דשני לישנא במתניתין דאמר לה על מנת שלא ימחה נקט השתא באשגרת לישנא דאמר לה ולאו דוקא א"נ דנקט הכי משום דמוסיף על לשון משנתינו מכאן ועד ל' יום הילכך פסק נקטי' שהאומר על מנת שירצה אבא משמעותו שישתוק ולא ימחה בשעת שמיעה לאלתר ואם אומר ע"מ דאמר אבא אין משמע נמי דאמר אין בשעת שמיעה ותו לא ואומר על מנת שלא ימחה משמע שלא ימחה לעולם וכן הדין בכל מקום בלשונות אלו. מיהו כי אמרינן דעל מנת שירצה מכיון

ששמע ושתק סגי ואם מת מקודשת בזו שהמעשה כבר נעשה ואין אנו צריכין אלא לרצונו וכיון ששמע ושתק הרי רצה דעל מנת שירצה דקאמר הרי הוא כאלו אמר ע"מ דניחא ליה אבל דבר שמחוסר מעשה כגון האומר לשמעון הריני מתחייב מנה לכל מי שארצה ולא סיים אדם ידוע ומסוים כלל אם מת קודם שמאמר לפלוני אני רוצה אין יורשיו יכולין לומר אנו רוצים לפלוני שהם לא ידעו שרצה אביהם כלל בזה וזה פשוט אבל אמר הריני מתחייב לך מנה אם ירצה שמעון ושמע שמעון ושתק ומת זכה אותו פלוני וכמה פירושין נאמרו בשמועה זו ומה שכתבנו הוא הנכון ועיקר וליכא לזוז מינה והוא שיטתו של מורי רבינו נר"ו:

הא דתנן קדשתי בתי ואיני יודע למי קדשתי ובא אחר ואמר אני קדשתיה נאמן אמרינן עלה אמר רב נאמן ליתן גט. פי' ובהאי גיטא שרינן לה לעלמא דאין אדם חוטא ולא לו ואע"פ שהוא מתחלה לכונסה נתכוין וע"ד לכנסה אמר כן מ"מ כיון דמודעי' ליה בתר הכי שאינו כונסה ועמד בדיבורו ונותן גט אלמלא דקושטא קאמר לא היה מחזיק שקרי למיתן גיטה דשרי לה לעלמא שלא כדין וחוטא ולא לו:

ואינו נאמן לכנוס דיצרו תוקפו ואקשי' עליה דרב ממתני' דתנן רצו אחד נותן גט ואחד כנוס אלמא נאמן לכנוס וכ"ת מאי קושיא דהתם לאו משום נאמנות עצמו הוא כונס אלא מפני שחבירו נתן גט והיתרה לכל העולם. איכא למימר דהא ניחא דודאי לא משתרא בגיטא של א' מהם כדתנן ושניהם נותנין גט וטעמא דמילתא דכי הוו תרי ויהיב חד מינייהו גיטא ליכא טעמא דאין אדם חוטא ולא לו. דאיהו סבר דמשום גיטא דידיה לא משתריא דאכתי אסורא מוטל באידך הילכך הימנותא גבי תרווייהו היא ואפ"ה כונס אחד מהם אלמא נאמן הוא לכנוס והלכתא כרב אסי דתנא כוותיה מסתברא שה"ה אם חזר ואמר האב נזכרתי שקדשתיה לפלוני שהוא נאמן אף לכנוס דהא ליכא טעמא דיצרו תוקפו ואיכא טעמא דאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל לבתו. אבל היא אינה נאמנת לעולם אלא לאסור לעצמה שמא עיניה נתנה בו:

מהו לסקול ע"י. פירוש כשאמר האב קדשתיה לפלוני ובא אחר עליה דאלו כשאומר האב אינו יודע מנא ידעא מאן בעלה אלא אם כן נאמר שאומר האב ברי לי שאין זה בעלה:

רבא אמר אין סוקלין על ידו והלכתא כוותיה דרב חסדא קאי כוותי':

בני זה בן ט' שנים ויום אחד כלומר וביאתו ביאה לחייב אשה גדולה שבה עליה בתי זו בת ג' שנים ויום א' כלומר וביאתו ביאה לחייב גדול הבא עליה נאמן לקרבן על שגגתן בעד אחד אבל לא למכות ועונשין דלעולם אינו נאמן לשום עונש:

והא דתניא דנאמן על בנו ובתו שהם גדולים לנדרן ולערכין ולהקדישות אע"ג דליכא אפוקי ממונא מיני' נאמן משום חומר גבוה כיון דסתמא ידע איניש בשני בניו כמה הם ומיירי כדאייתי שתי שערות דאי לא קטן הוא ומשום נאמנותו של אב לא חיישינן לשומא וכתבו בתוספות בשם רבי' יצחק בר שמואל ז"ל דלהשלים לעשרה בב"ה האב והאם נאמנים דומיא דערכין ונדרין והקדשות אבל לא לחליצה דומיא דמכות ועונשין דדבר שבערוה הוא ואע"ג דשרינן ע"פ קרוב או אשה שהיבמה זו אשת המת ושהחולץ אחיו של מת התם כיון דמילתא דעבידא לגלויי דייקינן ואמרי' אבל הכא זימנין דלא דייקינן ואין נאמנין אלא כשיש להם שערות הרבה בבית הערוה או בזקן או אם הוחזקו ע"פ שנים שהגיעו לכלל שנים אז יועילו שערות כל דהוא ולא חיישינן לשומא ולא בעינן עד לידה. הא דתנן קידשתיה וגרשתיה והרי הוא קטנה נאמן פי' כשאומר תוך כדי דיבור גרשתיה דהוה ליה הפה שאסר הוא הפה שהתיר אבל לאחר כדי דיבור אינו נאמן רבינו נר"ו:

דף סד.

נשבית ופדיתיה אינו נאמן לפוסלה לכהונה ופרישנא טעמא דבנשואין הימניה רחמנא בשבויה לא הימניה רחמנא וכ"ת ולהימן לפסלה לכהונה מגו דאי בעי אמר שקדשה והשיאה בביאה לממזר ופסולי כהונה ואיכא למימר דכיון שהאמינה תורה לאב לומר קדשתי בתי הוה ליה בהא כעדים ואין נאמן מדין מגו כדכתיבנא באידך פירקא. מיהו אע"ג דהוה כעדים אין סוקלין על ידו שאין עונשין אלא בב' עדים ממש אבל גבי איסורא דנפשה נאמן כב' עדים שאין דבר שבערוה בפחות מב':

תנן מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים א"נ אלמא נאמן להתיר ואינו נאמן לאסור לימא מתני' דלא כר' נתן דתניא כו'. פי' אבל כר' אפשר לאוקמי דלא תימא טעמא שאין נאמן לאסור מפני שכבר התיר בשעת קידושין ואינו יכול לחזור בו אלא ה"ה כשלא אמר מעולם התיר אינו נאמן לאסור והא דנקט מתניתין דבור וחזרה להודיעך כחו דר' נתן הוא דאפי' בהא קאמר חוזר ומגיד ונאמן אף לאסור דאי לא תימא הכי מתני' לא רבי היא ולא ר' נתן. מיהו לאו הכריחא הוא דאפשר דאתיא מתניתין נמי דלא כר' ומשום דלא מכרעא מילתא נקט לישנא מתניתין דלא כר' נתן ולא אמרינן דמתני' רבי היא:

אלא אמר אביי מתניתין דלא מוחזק לן לא באחים ולא בבנים. פי' ואשתו בחזקת היתר ורבותא דמתניתין היינו סיפא דיש לי אחים אינו נאמן להוציאה מחזקתו דאלו ברישא

אין אנו צריכין לנאמנתו א"נ דכי אמר השתא יש לי בנים נאמן ואע"ג דבתר הכי מיגליא מילתא דאית ליה אחי שריא לעלמא על פיו כיון דכי אמר הכי לא אפקה מחזקתה וזה יותר נכון:

מתניתין דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דקיימא בחזקת איסור ואמר בשעת קידושין יש לי בנים להתירה דאמרי' מה לי לשקר אי בעי מצי אמר פטרנ' לך בגיטא. פי' ליכא למימר לרבי טעמא דהואיל ובידו לגרשה דכיון דבשעת קידושין הוא שבא לכונסה איתרע ליה הואיל שהרי אנן סהדי שאין רצונו לגרשה עכשיו וגם אין לכתוב לה גט מעכשיו לכשימות דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ותו דהוה ליה גט ישן ומ"ה נקטינן טעמא דכי היכא שמבטיחה שיש לה בנים היה יכול להבטיחה דסמוך למיתתו פטר לה בגיטא אבל כל שאמר בשעת מיתה דאיכא הואיל ובידו לגרשה ממש אפשר דמודה רבי נתן:

דף סד:

רבי סבר מה לי לשקר כעדים דמי ומרע חזקה דאיסורה ואע"ג דבעלמא לא אמר מה לי לשקר במקום עדים ולא במקום חזקה לקולא כדאיתא ביבמות גבי האשה שאמרת מת בעלי ובפ"ק דב"ב נמי בעיא ולא איפשיטא הא כתיבנא כמה זימני שאין כל החזקות שוות והכא עדיף מה לי לשקר בעדים ומרע חזקה חדא דאין אדם חוטא ולא לו ותו דהוי מילתא דספיקא ועביד לאיגלוי ותו מסתמא כל איתתא בחזקת היתר קיימא לשוק במיתת בעלה עד שתאסר בזיקת יבם לפנינו הלכך חשיב מגו דיליה כעדים ותו לא מצי הדר ביה בשעת מיתה ור' נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתיא חזקה ומרע חזקה וכ"ת ול"ל דמרע לה טמא דכי הדדי נינהו ואוקי איתתא אחזקתא דהתירא איכא למימר כשאמר בודאי בשעת קידושין יש לה בנים נאמן היה להתירה אפי' לר' נתן דאוקי חזקה להדי חזקה והוי כמאן דלא מוחזק לן לא באחים ולא בבנים דשרי אלא משום דהדר אמר בשעת מיתה יש לי אחים והדר מדיבורא קמא מרעא לה חזקה דהתירא ואיקיימא חזקה דאיסורא ולא אתיא חזקה דהתירא גריעא ומרעא חזקה דאיסורא והשתא אתי שפיר לישנא דקאמר ר' נתן אף נאמן לאיסור דלישנא דאף משמע דה"ה דנאמן להתיר והיינו בשעת קידושין שהיה נאמן להתיר ועכשיו בשעת מיתה נאמן אף לאסור וכן פירש"י ז"ל ועיקר. ורבינו הגדול אלפסי ז"ל לא כתב כלום מכל הסוגיא הזאת דאיתי מתניתין כפשטה דקתני אמר יש לי בנים נאמן וסתמא קתני ואע"ג דמוחזק לן באחי ולא בבני והכי אסיקנא בפרק יש נוחלין דמי שאמר בשעת מיתה יש לי בנים נאמן ואע"ג דמוחזק

לן באחי ולא בבני ופרישנא טעמא הואיל ובידו לגרשה וכבר כתיבנא דההיא טעמא לא שייך הכא בדר' ולהכי לא אמרינן ליה:

מיהו תמיה מילתא דהתם אתינן למימר דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן להדיא הואיל ובידו לגרשה ואסקינן דלא אמרי הכי וחולצת ולא מתייבמת וא"כ הכא באומר בשעת מיתה יש לי בנים אמאי נאמן לגמרי משום הואיל ומאי שנא הא מהא. ואיכא למימר דבגירושין כיון דמאן דמגרש קלא אית ליה והאי דאמר גרשתי לית ליה קלא איתרע ליה הואיל אבל הכא אע"ג דלא הוחזק לן בבני כי קאמר יש לי בנים לא מרע חזקה דידן לגמרי ואפשר דאית ליה בנים ולא ידעינן במילתא הלכך לא איתרע הואיל דידיה ומהימן וזה נכון והא דלא אייתי רבינו ז"ל הא מתניתין דרבי למפסק הלכה כרבי מחברו ואתי' כפסקא דידן דהתם משום דבהאי אוקימתא דאוקים מתני' בדמוחזק לן באחי ולא בבני ואפ"ה קתני מתני' לרבי דכי אמר אין לי אחים נאמן פליגא אסוגיא דהתם דמשמע דלא מהימן לומר אין לי אחים כיון דמוחק לן באחים ולא אמרינן מה לי לשקר במקום חזקה דמגו דידה סתר לחזקה לגמרי וחיישינן לה וחולצת ולא מתייבמת וכן הלכתא וכבר בררנא לה התם בסייעתא דשמיא:

והא איפכא שמעי' להו דתנן עד פני הפסח ר"מ אומר אסור בדבר הנדור ההוא עד שיגיע ורבי יוסי סבר עד שיצא והשתא קס"ד דכולהו ס"ל דעד פני הפסח קמי פסחא משמע אלא דרבי מאיר לא מחית נפשיה לספיקא סבר דפני הפסח היינו פני כל הפסח דהוא יום י"ד ורבי יוסי סבר מחית איניש נפשיה לספיקא וכל יומא ויומא דיומי פסחא הוי פנים ליומא דבתריה וכן כל שעתא ושעתא הלכך אסיר עד שיצא משום האי ספיקא ואמרינן דניפוך הא מתניתין דנדרים ובמתניתין נמי תניא איפכא ובשלהי שמעתין אמרי' דבלישנא דעד פני פליגי דרבי מאיר סבר מקמי פסחא משמע ור"י סבר עד דתתפני פסחא משמע והשתא לא צרכינן לאפוכ' מתני' כלל ומפכי' מתני' דנדרים מקמי מתני' והכי עדיף טפי וקי"ל כהאי לישנא בתרא וכר"י דמתני' וכן פסק ר' הרמב"ן ז"ל בהלכות נדרים שלו:

אמר אביי מחלוקת בשתי כתי בנות כלומר משתי נשים אבל מכת אחת שהיו כולן מאשה א' ד"ה גדולה ממש וקטנה ממש ואמצעית שמא אית לה. פי' ואפילו הן אמצעות הרבה כל חדא מנייהו בשמא מקריא כסברא דרב יוסף במתני'

אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי אלא מעתה אמצעי שכבת שנייה תשתרי. פי' שכבת שנייה דב"ק דגדולות תשתרי דהא כת שניה כת א' היא כשיצא אמצעית שבכת ראשונה כיון דאיכא ראשונה דהא כת שנייה דמתקריא גדולה כ"ש הא וה"ה דמצי למפרך

מאמצעית שבכת ראשונה דבבא דסיפא דקטנות תשתרי דטמא דלא מקריא קטנה כיון דאיכא כמה דהוה תיתה אבל לא אמצעית שבכת שנייה דההיא דינא הוא דתתקרי קטנה לגבי כל אידך דלעיל מינה אלא דנקט חדא מינה:

דף סה.

ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה. מיהא שמעינן דארוסה יש לה כתובה דהכא ליכא לאוקמה בשכתב לה כתובה דא"כ רגלים לדבר לחוש שהיא מקודשת ואפי' באתרא דמיעוטא בלחוד מקדשי והדר כתבי כתובה וכדכתיבנא באידך פירקא ולא משמע לאוקמא באתרא דכולהי כתבי כתובה והדר מקדשי והתם בכתובות במתניתין דהוציאה גט וסוגיא דעלה לא מספקא כלן אי אית לה כתובה או לאו אלא דבעי' מ"ל מתני' או ממתניתא וכדכתיבנא בבבא מציעא בפ"ק ומיד נברר זה במסכת כתובות בס"ד: איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד א' כו' עד אלא לאו בעד א' ומדלא פרקינן דהכא במאי עסקינן עד א' שמעיד שנתקדשה בפני שנים שמעינן דאפילו בהא נמי אין חוששין לו דגזירת הכתוב הוא דבאיסור ערוה אינו בפחות משנים ע"י עדות מיהו כי קאמרה איהי שנתקדשה בפני ב' מהימנא אנפשה דהא לאו עדות היא אלא דמשיוא נפשה חתיכה דאיסורא אבל לא מהימנא לחוב לאחרים כדלקמן וכן נמי כי אמרי שנתקדשה בפני עד א' לא מהני דגזירת הכתוב הוא שלא יתקיימו הקידושין שנעשין בפחות מב' וזה מבואר:

דב"ש סברי לא אמרי' בהא הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה. פי' דלא חיישי' לביאה אבל בעלמא במקדש בפי' בביאה בעידי ייחוד סגי וב"ה סברי דבהא נמי חיישי' לביאה וצריכה גט דודאי לדעת קדושין בעל וכמפרש דמי שאין אדם עושה עם אשתו שגירש בעילת זנות משא"כ בבא על הפנויה דעלמא אפי' בפני עדים דהתם אדם עושה בעילת זנות ואינה צריכה גט שלא כדעת מקצת הגאונים ז"ל וכדכתיבנא במס' גיטין:

דף סה:

שנים שבאו ממדינת הים זה אומר זה עבדי כו'. עד צריכה שנו גיטין וגובה כתובה מן החבילה פירושו לישנא מוכח בהדיא דלא גביא אלא חדא כתיבה ואותה כתובה היינו מן החבילה עצמה אבל לא משאר נכסיהם אם אין החבילה מספקת. ואיכא למידק הא אמאי אי אזלינן בתר הודאה דידהו שתי כתובות הוה לה למגבי ואפילו משאר נכסיהם ואי בתר הודאה אזלינן דאודי שאין א' מהם בעלה ואין לה עליהם כתובה ואפילו חדא

כתובה אמאי גביא. ואיכא למימר דודאי דכל היכא דאתיא למגבי בתורת כתובה לית לה כתיבה כלל דכל כהאי גוונא בתר הודאה דידה אזלינן כדין האומר לחבירו חייב אני לך מנה והלה אומר אינך חייב לי כלום שזה פטור כיון שאין לו תובע ונכסאי ברשותיה ומחוסר גובייגא וכדכתיבנא במסכת גיטין ולא עוד אלא דכיון דהודית השתא שאחד מהן בעלה דקא תבעה כתובה הרי הוא כאלו הודית שאין לה בחבילה זכות אחר אלא מדין כתובה ונמצאת קרחה מכאן ומכאן אלא הכא במאי עסקינן דקא אתיא עלייהו ממה נפשך שתאמר לדברי חבילה זו כולה שלי ולדבריכם הרי יש לי בה לכל הפחות בהודאתכם שיעור כתובה אחת וגובה אותה ממה נפשך והשאר ידה עמהם שוה כדין ממון המוטל בספק או לחלק כדין שנים אוחזין או להיות מונח עד שיבא אליהו או לדון כדין כל דאלים גבר שהרי הודה לה כשיעור כתובה ואין מחלוקתם עמה אלא על השאר והוי כזה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי הא היכא כל דלא מצי אתיא ממה נפשך כגון דאודית שאין לה זכות אחר בחבילה אפילו כתובה לית לה ולפיכך כל שאינה תובעת אלא כתובה הא אודית דלית לה זכות אחר ולית לה מידי כדכתיב' וגדולת מזו אמרו בפ' שור שנגח את הפרה כיון דתבעת לבעל ולד גלית אדעתה דשותפות אית לה והיכא שנתרצו שלשתן ליטול כל אחד מהם שליש עכשיו ואח"כ שיטעון כל אחד מהם לחברו כל מה שיוכל לטעון בב"ד ועשו כן ונטל כל אחד מהם שליש ובאו לב"ד וטען כל אחד שהחבילה שלו הא ודאי אם אין בשליש שביד האשה שעור כתובה אחת משלימין לה בין שניהם מחלקם בשוה שהרי לדברי כלם היה לה בחבילה שיעור כתובה אחת אבל יותר על כדי כתובה אין מוציאין מידם ואם יש בחלקה שיעור כתובה אין להם עליה כלום דבשלמא כשהיתה חבילה ביד כולם בב"ד לא סגיא שלא תטול שיעור כתובה שמודים לה וחלקה בשאר כדין זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי אבל עכשיו שבא חלק כל אחד לרשותו והיא באה להוציא מידם במה היא יכולה להוציא מידם הרי כל אחד טוען שמה שתופס שלו הוא כדין מיהו ליכא למיתי עלה מההיא דיבמות דספק ויבם שבאו לחלק בניכסי מיתנא דאמרינן התם קם דינא דלא דמיין דהתם חלוקה קמייתא הוה בבי דינא ומן הדין לפי אותה שעה מה שאין כן בזו אבל הדין אמת מן הטעם שכתבנו ואינו צריך הכרע ואי קשיא לך לעולם מאי דכתיבא השתא דמקבלא גיטא מנייהו אמאי לא הויא הודאה שהוא כטענתה שהוא אשת אחד מהם וגם החבילה שלהם ותו לא יהא לה אפילו כתובה דלא מציא למיתי ממה נפשך. ואיכא למימר דהא לא קשיא דאיכא למימר דמיירי באומרת שאינה מקבלת גט זה מפני שתהא צריכה לו אלא בשביל ב"ד שלא היו מתירין אותה לינשא בלא גט מפני העדים שהביאו ומוכרחת

היא בקבלת גט זה דכל כי האי גוונא לאו הודאה היא כדכתיבנא בפ' המגרש ולא עוד אלא אפי' בשותקת אינה הודאה שאין החבילה שלה שאין בקבלת הגט מרצונה הודאה אלא שהיא אשת אחד מהם ואפשר הוא שאע"ג שהיא אשתו שתהא החבילה שלה שנתונה לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ואלו כשקבלה הגט טענה אין דבעלי היא מיהו החבילה שלי שנתונה לי ע"מ שאין לו בה זכות מהימנא לזכות בחלקה מיגו דאי בעיא אמרה עבדי הוא והחבילה שלי משא"כ באשה דעלמא שבאה עם בעלה וידוע לנו שהוא בעלה שכל מה שנמצא ברשותה הוא בתורת נכסי מלוג ואינה יכולה לטעון שנתנוה לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה וכדמוכה בפרק חזקת הבתים בשמעתא דאין מקבלין פקדונות מן הנשים וכדאיתא בירושלמי וכדכתיבנא התם וגדולה מזו שנינו בתוספתא דב"ב מי שיצא הוא ואביו למדינת הים ומת הבן או מת האב לעולם נכסים בחזקת זקן וכ"ש כאשה היושבת תחת בעלה אבל בהא דשמעתין שאין ידוע לנו שהוא בעלה הות מהימנא במיגו ואפשר דה"ה באשה שתחת בעלה דמהימנא בכך כל היכא דאית ליה מגו כגון דליכא ראיה הלכך השתא דקבלה גיטא סתם אין כאן הודאה שאין החבילה שלה ולפיכך גובה כתובתה מן החבילה מיהו לגבי דידהו אם קבל א' מהם גט מחבירו שלא בהכרת ב"ד הויא הודאה שהוא עבדו ואין לו בחבילה כלום דכיון דגופו קנוי לרבו כל מה שהוא שלו בחזקת רבו כמו שגופו בחזקת רבו ואין לו שום חזקה בנכסים שברשותו בשום מיגו ואינו יכול לומר שנתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בהם עד שיביא ראייה לדבריו כי הוא המוציא מחבירו עליו הראייה וזה מבואר:

ה"ד אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה סהדי להאי. פי' לאו למימרא דאיכא סהדי לכל חד מנייהו על כל טענותיו דא"כ הרי יש לכל אחד מהם עדים שזה עבדו והוו שניהם צריכין גט זה מזה מן הספק ובמתני' לא קתני הכי אלא הכי קאמר דאיכא סהדי לכל חד מנייהו על מה שטוען עליה דהיינו שזו אשתו וזה חבילתו אבל במה שטוען כל אחד מהם על חבירו שהוא עבדו אין לו עדים:

מי מציא אמרה אלו שני עבדי וחבילה שלי והא איכא סהדי לכל חד מנייהו שהחבילה שלו ולא במאי דטענה איהי קשיא לן דהא מאי אריא איהי מציא למטען טובא אלא ה"ק דהא כיון דאיכא סהדי להני שהחבילה שלהן ותו לא מציא אתיא עלייהו ממה נפשך והיכי יהבינן לה כתובה כלל דהא כל היכא דלא מציא למיתי בממה נפשך לית לה כתובה כדכתיבנא. ואי קשי לך והא האי עדות מוכחשת היא וכמאן דליתנהו דמי בעדות זו וכדאמרינן התם בפרק חז"ה האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה שני חזקה דהויא עדות מוכחשת ואפילו באכיל' דלא מכחשא

להו אידך לא מהימנא דדילמא סהדי שקרי נינהו. ואיכא למימר דהתם הוא דלא מודו להו אידך באכילתה אבל הכא כולהו מודו דלית לאשה בחבילה כלום וכיון דכן לא סגיא דלית בהו כת אחת צדקניות דמסהדי בקושטא ומהימנת וכן כל כיוצא בזה ושלא כדברי הראב"ד ז"ל. וכ"ת אמאי לא מוקים בדאית לה נמי סהדי על טענתה דהשתא ידה שוה עמהם ומציא למייתי ממה נפשך ואיכא למימר דהא ליכא למימר דא"כ היה כל אחד מהם צריך גט ממנה מן הספק כיון שיש לה עדים בדבר ואלו במתני' לא קתני אלא שהיא צריכה שני גיטין:

ותסברא עד בהכחשה מי מהימן. פי' שאפילו היה כאן נאמן עד אחד ליחוש לקדושין כל שבהכחשה אינו נאמן בשום מקום לא באיסורין ולא בממון כל היכא דאחו כי הדדו כדבעינן לפרושי בכתובות בס"ד:

ור"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה מהא שמעינן דלרבנן אפילו מחיים לא משתעבדי מטלטלי בכתובה משא"כ בחוב דעלמא דגבי מינה אפילו מגלומא דעל כתפיה והיינו דאמרינן התם ש"מ משביע עידי קרקע חייב דסהדי כתובה עידי קרקע חשיבי כיון דלא גביא ממטלטלי אפי' מחיים וה"נ משמע בנדרים דאמרינן מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו ובא לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי שמנה מאות זוז הניח לנו אבא ארבע מאות של אחי ואני ארבע מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים אמר לו אפילו אתה מוכר שער ראשך חייב אתה ליתן לה כתובתה ודייקינן עלה דלר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה דאלמא לרבנן לא משתעבדי אפי' מחיים אלא שאם תפשה מחיים אין מוציאין מידה כדאיתא בהדיא בפרק הכותב והלכתא כרבנן ולר"מ יפה כחה של כתובה דאפילו לאח"מ גביא ממטלטלי דיתמי ודלקוחות ודינה בהם כקרקע לפי שהכל יודעים שכל אדם יש עליו כתובה והכי מוכח ביבמות מדאמרינן יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה כיצד ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן ושחרר את השפחה ונשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה ומת נמצא אותו בן מוכר את אביו העבד להגבות לאמו כתובתה ואוקים כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובתה דלרבנן אין גובין מן העבדים דמטלטלי נינהו לענין גוביינא כדאיתא בפ' מי שמת והא התם דבן שפחה זה מקבל מתנה הוא בנכסים ואפילו הכי כתובה נגבית מן המטלטלין שנתנו לו לר"מ אלמא כתובה גובה ממטלטלי דמשועבדים ואפי' תאמר דההוא מתנת ש"מ היתה הא פרישנא בפרק מי שמת גם בפרק הניזקין דמתנת ש"מ גם היא נכסים משועבדים כמתנת בריא לענין גוביינא ואפילו לדברי קצת רבותינו ז"ל שכתבו דמתנת ש"מ כירושה היא לגבי גוביינא ש"מ מיהת דכתובה

גביא ממטלטלי דיורשים אליבא דר"מ ולית הלכתא כותיה אלא כרבנן הילכך אין כתובה גובה מן המטלטלין אפי' מחיים אלא כשתפסה מחיים וב"ח גוביה מחיים מיניה דלוה אפי' מגלימא דעל כתפיה אבל לחחר מיתה לא גבי ממטלטלי דיתמי וכ"ש דלא גבי מנכסים משועברים וה"מ בסתם אבל אם שיעבד לו נכסים מקרקעי ומטלטלי בלא אגב גובה מן היורשי' מן המטלטלין ואם באגב גובה אף מן הנכסים משועבדים:

התם לא מחייב לאחריני וכל שחב לאחרים אינו נאמן הכא מחייב לאחרים. פי' לחייב הבא עליה מיתה הילכך לא מהימנא לגבי הא מיהו מהימנא לשווייה נפשה חתיכה דאיסורא כשהי' מעשה בעדים כראוי ולא באומרת שנתקדשה בעד א' ועד א' אע"ג דמעיד שנתקדשה בפני שנים דכיון דתורת עדות הוא אין דבר שבערוה פחות משנים וזה מבואר. ולענין שטר קדושין שהוא בכתב ידו בלבד איכא מ"ד דלא מהני כלל דהא מחייב לאחריני ואין דבר שבערוה פחות משנים ובגיטין דמהני לדין תורה היינו משום דלא מחייבא לאחריני או משום דכתיב וכתב לה דמשמע אפי' הוא עצמו. אבל רבי' נר"ו אומר בשם רבו ז"ל דכתב ידו כק' עדים דמי ומ"ה כשר בגט מדאורייתא ואע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים וכדכתב רש"י ז"ל במסכת גיטין וכיון דכן ה"ה דמהני לשטר קדושין דהא איתקוש אהדדי ומינה גמרינן שטר קדושין והקשיתו לפניו מהא דאמרינן במסכת יבמות פ"ד אחים גבי הא דתנן וכלן עריות שהיה בהן ספק קידושין או ספק גירושין צרותיהן חולצות ולא מתייבמות איזהו ספק קידושין זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קידושין ואיזו ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין ואמרינן עלה בגמרא זהו דגירושין למעוטי מאי למעוטי זמן פי' דאלו שטר קדושין שאין בו זמן כשר לגמרי דלא תיקון זמן שטר בקידושין משום דלא אפשר כדאיתא התם הלכך ערוה זו מקודשת גמורה ואינה בדין משנתינו לפטור צרתה מן הייבום ולהצריכה חליצה אלא הרי היא בדין משנת ט"ו נשים שפוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום ומדלא אמרינן למעוטי נמי שטר קידושין שהוא בכתב ידו אלמא דההיא לאו מקודשת גמורה להוציאה מדין משנתינו ולדון אותם בכלל ט"ו נשים ואדרבה דילמא אינה מקודשת כלל וצרותיה מתייבמות ותירץ לי רבינו נר"ו דלעולם מקודשת גמורה היא מדאורייתא דומיא דגט אלא דכי היכי דפסלו רבנן לגט שהוא בכתב ידו כיון דאפשר בעדים פסלו נמי לשטר קידושין מדרבנן משא"כ בזמן דלא תקון ביה וכשר הלכך כתב בכתב ידו ספק קידושין נמי הוא וחולצות ולא מתייבמת כדין ספק גירושין ולא קתני זהו למעוטי הא:

לא איברו סהדי אלא לשקרי. פי' וקנין שלא בפני עדים מהני כדמוכח הכא ובבבא מציעא אההיא דהיה עומד בגורן הא דאמרינן קנין בפני ב' היינו לענין סיפא דבפני ב' אין צ"ל כתובו וכבר כתיבנא לה התם ותו לא מידי:

אמר אביי אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן ותנא תונא אמר לו עד אחד אכלת חלב בשוגג והלה אומר לא אכלתי פטור מקרבן דאין עד אחד נאמן באיסור במכחישו טעמא דאמר לא אכלתי הא אישתיק מהימן דאי לא ליתני שותק פטור וכ"ש מכחישו ואמר אביי אמר לו עד א' נטמאו טהרותי' והלה שותק נאמן כו' קשיא ליה לר"ת ז"ל הא דגרסי' בפ' הניזקין היה עושה עמו בטהרות ואמר טהרות שעשיתי עמך נטמאו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו זבחים שעשיתי עמך יום פלוני נתפגלו שורת הדין אינו נאמן ואמרינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נחמן פי' וסיפא דאמר ליה ביום פלונו כבר החזירם לו ואין בידו לטמאם ולפיכך אינו נאמן אלמא לאביי אין עד א' נאמן אא"כ בידו לטמא ולאסור ואלו הכא אמר אביי גופיה דעד נאמן לאסור ולא מפליג כלל בין בידו ללאו בידו וההיא דחלב ושורו מילתא דלאו בידו הוא ונאמן ותירץ הוא ז"ל דהתם כשאין בעלים יודעים בדבר שהרי הטהרות ברשות פועל נטמאו וכי שתיק אידך הוה ליה כאומר אינו יודעו צ"דן ולפי' אין העד נאמן אבל הכא שהטהרות ביד בעלים ואית להו למידע כי שתיק הוה שתיקתו הודאה ולפיכך נאמן לא משום עדות העד דהא לאו בידו אלא משום הודאתו של זה וכן בחלב וכן בשורו הילכך מי שאמרו לו נתנסך יינך ברשותך צריך שלא ישתוק דאי לא הויא שתיקתו הודאתו ואסור וסייעיה מרן ז"ל להאי פי' מדגרסינן ביבמות פ' האשה רבה עד א' דמהימן באיסורין מנ"ל דתנן אמר לו עד א' אכלת חלב והלה אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא אכלתי הא אי שתיק מהימן ודחינן ממאי דמהימן דילמא משום דאישתוק ושתיקה כהודאה דמיא ואכרחינן הכי מסיפא דאמרי' ה"נ מסתברא דקתני סיפא אמרו ב' אכלת חלב והוא אמר לא אכלתי ר"מ מחייב קרבן וחכמים פוטרין שאלו ירצה הוא יכול לומר מזיד הייתי רישא מ"ט מחייבי רבנן בעד א' היכא דשתיק אידך אי משום דעד א' נאמן והא סיפא דשנים אינהו מהימנן בכל דוכתא אפי' במכחישים והכא פטרי רבנן אלמא גבי הא אין עד אחד נאמן אלא ודאי דטעמא דרישא משום דאישתוק ושתיקה כהודאה דמיא הא למדת דהא דאביי ומתניתין דמייתי עלה משום דשתיקתו הודאה הוא:

ולא נהירא האי פירוקא וכמה תשובות בדבר חדא מדאמרינן עלה בשמעתין איבעיא להו זינתה בעד א' מהו אביי אמר היא היא רבא אמר הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה

פחות משנים ואי ס"ד דטעמא דאביי משום דשתיקה כהודאה דמיא היכי פליג עליה למימר דאין דבר שבערוה פחות משנים דהא מכיון דאודי שזינתא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא אפילו במודה לכותים שאינו בן עדות כלל או במודה בעצמו ולא הוצרכו ב' בדבר ערוה אלא כשאין הבעל מודה וכ"ת דרבא לא סבירא ליה דשתיקו הודאה א"כ אמאי נקט בטעמיה הוי דבר שנערוה ואמאי פליג בהא טפי מאידך. ועוד מההוא עובדא דסמיא דמסתייע אביי דעד א' מהימן והתם אין שתיקתו של סימא הודאה דהא לא ידע במילתא כלל דאיהו אתא בחדא אורחא ושליח בחרא אורחא. ותו מאי האי דאמר אביי אי מהימן לך דלאו גזלן הוא זיל אפקיה וכי היה העד גזלן מאי הוי דהא כיון משום דהודאתו מיתסרא עליה לית לן למידק בסהדא כלל אם הוא פסול או כשר וליכא למימר דכל היכא דלאו גזלן הויא שתיקתו הודאה ולא יכול למימר לאו משום הודאה שתיקי דהא דינא הוא דליהמן בהא מגו דאי בעי אמר גזלן הוא גבאי ולא אודיתי ליה ותו מעובדא דינא מלכא דמסתייע מיניה אביי דעד א' נאמן והתם ודאי לא שתק ינאי ולא הודה אדרבה עמד בכהונתו והתריס כנגד מחולקין עליו והרג על זה כמה חכמים מישראל ועוד הא אמרי' בשמעתין מקוה פסולו ביחיד בשתיקת מאן מיתסר אלא ודאי ע"כ כולה שמעתין אפי' כשהבעלים אומרים אינו יודע אי דמוכחא מילתא דלאו מודו כלל עסקינן והיינו לישנא דאמרי' נאמן ואלו הוי טעמא משום דשתיקה כהודאה דמיא מה נאמנותו של עד בזה וההיא דמסכת גיטין דהיה עושה עמו בטהרות דאמר אביי כל שבידו נאמן כבר פירשנוה במקומה בארוכה ולא דמיא להא דהכא כלל דשאני התם שהוא פועל ושומר באותן טהרות לעשותן בכשרות ובטהרה וחזקה הוא דעביד הכי ולא יטמא ולא יפגל אפי' בשוגג ולא עוד אלא דכיון דהחזיר לו טהרותיו ולא אמר לו כלום הרי הוא כאלו הודה באותה שעה שהן טהרות ושוב אינו חוזר ומגיד שהיו טמאות והיינו טעמא דרבא דמוקים סיפא דהתם כגון דאשכחי' ולא אמר ליה ובתר הכי אמר ליה הילכך כל כי האי גוונא דין הוא שלא יהא נאמן אלא היכא שבידו אבל הכא בעד דעלמא שאינו פועל אפי' אשכחיה כמה זימני ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אמר ליה מהימן דעד אחד נאמן באיסורין וכדאסקינן ביבמות דעד כאן לא שקלינן וטרי' התם אלא מנ"ל דמהימן מדאורייתא אבל בעיקר דינא מילתא פשיטא היא דמהימן ואפילו היכא דאיתחזק איסורא נאמן להתיר ועל זה אנו סומכין לקנות בשר מן המקולין שהוחזק טריפה בחנות זה אף על פי שי"ל דלא איתחזק איסור בחתיכה זו מכל מקום הוחזק איסור בחנות ואפי' הכי לוקחין ממנו על פי הטבח וכבר הארכתי בזה במסכת ע"ז ובמקומות אחרים וההיא דיבמות דאוקים מתניתין דאמר לו עד א' אכלת חלב כו' משום

דאי שתיק ושתיקה כהודאה דמי י"ל דההיא אתיא כמאן דאמר בכריתות דטעמא דפטרי רבנן באמרו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי משום דסברי רבנן דבהא אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ואפילו במכחישן ממש שלא אכל כלל דכתיב או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים שאין קרבן בא על החלב אלא בהודאות בעלים ולא בשום עדות דעד אחד בשתיקה ולא בשנים אהכחשה הילכך ע"כ טעמא דרישי' משום דשתיקה כהודאה דמיא אבל אנן קיי"ל כאידך לישנא דאיתמר בכריתות דטעמא דרבנן באמרו לי שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי משום דמסרסינן דיבוריה דהכי בעי למימר לא אכלתי שוגג אלא מזיד הא במכחישן ממש שלא אכל כלל אינהו מהימני ולהאי לישנא אתו טעמא דרישא דעד אחד דכי אישתיק מהימן משום דעד אחד נאמן באיסורין דדרשי' או הודע אליו מכל מקום כדאיתא התם והיינו סברא דאביי הכא א"נ דהתם כי דחינן לה משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא לאו הודאה ממש שיודע שכן הוא כדבריו אלא לומר שמאמין בו שאומר אמת ומהימן עליה כבי תרי ולאפוקי היכא דאמר לי' איני מאמינך שאינו נאמן למ"ד שאין עד אחד נאמן באיסורין ומעיקרא אתיא למידק ממתט' דעד אחד נאמן באיסורין כל זמן שאינו מכחישו ואפי' אומר בפי' איני מאמינו ואנן דחינן דבאומר אינו מאמינו אינו נאמן והכא משום דכיון דשתיק הימניה עליה כבי תרי הוא נאמן ולא משום נאמנותו של עד ואביי הכא בשמעתין דייק דע"כ טעמא משום דעד א' נאמן באיסורין ואפילו באומר אינו מאמינו ואינו מודה לו והוא שאינו ומכחישו והיינו דלא תני תנא פטורה אלא באומר לא אכלתי שמכחישו הא כל שאינו מכחישו חייב בכלהו אנפי בין בשותק ומודה לו בין באומר איני יודע ומאמינו כב' בין באומר איני יודע ואינו מאמינך ומשום נאמנתו של עד והיינו דלא דחינן לה הכא דדילמא בדאישתוק ושתיקה כהודאה דמיא כדאמרי' התם ביבמות דאביי בעי למימר דלא פסק תנא לפטורא אלא אומר לא אכלתי הא כולהו אידך מהימן ואם נפשך לומר דתנא כל שאינו מאמינו ואינו מודה לו בכלל לא אכלתי חשיב ליה וכי אישתיק דמהימן היינו משום דהימניה עליה כבי תרי כדדחינן ביבמות אמר לך אביי דניחא מתני' דחלב ודטהרות אלא מתני' דשורו נרבע מאי איכא למימר דבהא ודאי כי שתיק לאו משום דמודה ליה דמהימן לי' הוא דשתיק דאדרבה אינו מאמינו אלא שאינו חושש לדבריו דסבר כל שוורים לאו לגבי מזבח קיימי הלכך על כרחין טעמא משום דעד אחר נאמן באסורין והיינו דמייתי אביי כל הני חלב וטהרות ושורו ואסתייע בכלהו ממתניתין דאי לא הוה לן למימר עלה ואביי מתניתין אתא לאשמיעינן ולתרוצי דאביי דוקיא דמתניתין אתא לאשמועינן דהכין אורחין בתלמודא ומדלא פרכינן ופרקינן הכי שמעינן דאביי

היינו דאתי לאשמועינן דעל כרחך ממתניתין דשורו נרבע שמעינן לטעמא דכולהו משום דעד א' נאמן באיסורין ואפי' באומר איני יודע ואיני מאמינך ודוקא נקט תנא והוא אומר לא אכלתי פטור דבאידך כולהו חייב על פי העד והיינו צריכותא דעבדינן בשמעתין אמתני' דאמרינן וצריכא דאי אשמועינן הנך קמייתא דחלב וטהרות הוה אמינא גבי חלב אי לאו דקים ליה בנפשיה לא הוה שתיק דחולין לעזרה לא הוו מייתו ומכיון דשתיק או אודי ליה או הימניה כבי תרי ומשום הכי נאמן דאי לא הוה אמר ליה בהדיא דלא מודה לו ולא מהימן ליה וכן בטהרות אי לאו דאודי או דהימניה לא הוה שתיק ליה דהא אפסדינהו מיניה בימי טהרתו ולעולם בשאינו מודה ולא מאמין אינו נאמן קא משמע לן מתטתין דשורי נרבע דהתם ליכא למתלי בהודאה ונאמנות דאדרבה משום דלא קפיד הוא דשתיק וכאומר איני מודה ואיט מאמינך דמי דכל שאפשר לתלות בשתיקו שאינו הודאה ולא נאמנות תולין ואפ"ה קתני נאמן וכיון דכך על כרחך טעמא משום דעד אחד נאמן באיסורין ואפילו בשאינו מודה ולא מאמינו וכי תימא אם כן אמאי לא מכרחי התם ביבמות דעד נאמן באיסורין ממתניתין דשור שנעבדה בו עבירה כדמכריחן הכא ואמאי לא מייתי התם אלא מתניתין דחלב ודחי' לה איכא למימר דשתי תשובות בדבר חדא דהא דהכא סברא דאביי ואינו הכרח גמור ואיכא למדחי דאפילו מתניתין דנעבדה בו עברה משום דהימניה כבי תרי הוא דהא אפסדיה מיניה מקרבן ולא הוה שתיק ולהכי תנן ליה לאשמועינן דאפילו בהא דקפיד וכיון דשתיק ליה הימניה אע"ג דשנויא דחיקה הוא כיון דמצי לדחויי ליה בכל דהו לא מייתי לה א"נ והוא הנכון דהתם כולהו מודו בעיקר דינא כדכתיבנא ול"מ להו אלא מ"ל מדאורייתא ואלו היה אתי לן דינא ממתני' אכלת חלב דמוכח ליה מקרא דכתיב או הודע אליו מכל מקום כדאיתא התם הוה מפשיט בעיין שפיר מדאורייתא אבל באידך מתניתין דשורו נרבע סברא דתנא הוא ולא מוכח ליה מקרא וכיון דכן אכתי תיבעי לן מדאורייתא מנ"ל ומשום הכי כי דחינן מתניתין דחלב דאתיא מקרא תו לא מייתינן אידך דשורו נרבע דאתיא מסברא וזה מבואר בעצמו:

ומיהו איכא למידק מהא דאמרינן בסנהדרין הרי שבא אחד ואמר ראיתי את אביהם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין והא התם כיון דאמר להם של מעשר שני הם כאומר אסורין עליכם דמי וקתני דכל שאין בידו ליטלן אינו נאמן ואמאי הא קי"ל דעד אחר נאמן באיסורין כל זמן שאינו מכחישו. תרצו בתוספות דשאני התם דאיהו לא ידע במילתא כלל אלא ששמע לאביהם כך אפשר שלא אמר אביהם אלא כדי שלא להשביע את עצמו אלא דהיכא דיש בידו ליטלן הא הימניה

עליה וכאלו הפקידן בידו לשם כך דמי ונכון הוא. מיהו רבינו נר"ו אומר. בשם רבו ז"ל דבאומר של הקדש הם או של מעשר שני הם דבר שבממון הוא שהרי מוציא ממון מרשותו ומכניס ברשות מעשר שני וברשות הקדש ובדבר שבממון לד"ה אינו פחות מב' והיינו דנקטי בהדיא אומר של פלוני הם אבל כשבידו ליטלן הימנה עליה כדאמרן וזה עקר ולמדנו שאם בא עד אחד ואמר פלוני הקדיש קרקע פלוני או דבר פלוני א"נ אלא כשאר ממון דעלמא ובזה עלתה שמועתינו יפה ושאר כל השמועות בלא שום קושיא ובלא ספק והוא שיטתו של רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ותלמידו רבינו נר"ו:

דף סו.

הקם להם בציץ שבין עיניו. פי' תן ציץ בין עיניו והראיהו להם לראות מה יאמרו וקשיא לן והאיך נתן ציץ שלא בשעת עבודה וכ"ת דהא אמרינן בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן כדפירש"י ז"ל הם ליתא דהתם בשוגג אבל במזיד כי הכא אסור ואפילו למ"ד בפרק בא לו במסכת יומא דאפי' במזיד נתנו להנות בהם היינו במקדש אבל במדינה אסור כדאיתא התם והכא במדינה הוה תירץ ר"ת ז"ל דשאני ציץ דכתיב בה והיה על עמצחו תמיד ומשמע אפילו במזיד ובכל שעה ובכל מקום והביא ראיה לדבריו מדאמרינן במסכת יומא מאי תמיד אילימא תמיד ממש והא בעי למינים ולמיעל לבית הכסא אלא לתמיד מרצה הוא דאתא ומדלא קשיא לן אלא דהא בעי מינם ומיעל לבית הכסא מכלל דבלאו הכי בשאר מקומות מותר. ולא נהירא דהאיך מקיילינן בציץ נזר הקודש מבשאר בגדי כהונה וההוא דיומא לאו ראיה היא ושתי תשובות בדבר חדא דדילמא ההוא במקדש קאמר אילימא על מצחו תמיד במקדש ושלא יצא כהן גדול משם וכי אפשר לומר כן והא בעי מינם ומיעל לבית הכסא דלא אפשר במקדש ותו התם נקטינן הכי לרווחא דמילתא מעיקרא כי הוה על מצח תמיד כפשטו משום הכי דחינן לה דהא לא אפשר דלהוי תמיד על מצחו שאפילו שנאמר שמותר לצאת בו למדינה הא בעי למינם ולמיעל לבית הכסא דלא אפשר והיאך אני מקיים על מצחו תמיד אלא ע"כ לאו תמיד ממש אלא לתמיד מרצה הוא אתי והשתא דהכי הוא דלא אתא אלא לתמיד מרצה לומר שאע"פ שאינו על מצחו מרצה כאלו הוא על מצחו תו לית לן למדרש תמיד ממש והדר ציץ כשאר בגדי כהונה דאסור במדינה שלא בשעת עבודה וכ"ש בזו שהיתה שעת אכילה ושכרות שאפילו תפילין אסור להניח באותה שעה ודומיא דמינים דאסור והנכון דהכא שלא כהוגן עשה שהניחו במדינה ובשעת אכילה ושכרות ולפיכך הקפיד אותו זקן ואמר שיניח כתר כהונה ובהא מפרקי לן מה דמקשו רבנן ז"ל מה ראו חכמים שלא לערער על

כהונתו עד עכשיו שלפי שהיו יודעים שיש עדים מכשירין אותו לא היו רוצין לערער עליו מספק וכשראו עכשיו שעשה שלא כהוגן אמרו רגלים לדבר לחוש ואמרו לו להניח כתר כהונה:

רב לך כתר מלכות איכא דק"ל כהן שפסול לכהונה היאך יצלח למלוכה דהא תניא בתוספ' שאין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה ולא קשיא לי דהא איסורא דרבנן הוא ולא היו מקפידן ע"ז בדיעבד והיינו לישנא דאמרו דיה כלומר מסתיי' שאין אנו מקפידין להעמיד דברינו בך לערער על כתר מלכות אבל הנח כתר כהונה דבדאורייתא קפדינן מיד נזרקה בו מינות פי' וזו הוא מינות שהיה לו בסוף דינאי זה הוא האמור בברכות שהוא יוחנן כהן גדול ששמש בכהונה נדולה ארבעים שנה ולבסוף נעשה צדוקי ומבני חשמונאי היה ואין ינאי זה ההוא שבפרק הבא אל יבמתו דאמרי' תקרב' דדנרי עיילה ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא עד דאוקמה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי שאלו היה זה שהוא כהן גדול היאך היה ממנה כהן גדול אחר:

היכי דמי. פי' היכי הוה עובדא דקאמר ויבקש הדבר ולא נמצא אילימא דבי תרי אמרו אשתבאי אימיה ובי תרי אחריני אמרו לא אשתבאי אמאי לא נמצא מאי חזית דסמכת אהני דאמרי לא אשתבאי סמוך אהני דאמרי אשתבאי קשיא ליה לרש"י ז"ל מאי קאמר היכי מקשי' דנסמוך אהני דאמרי אשתבאי נימא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא בחזקת' ואמיה בחזקת כשרות הוה ותירץ הוא ז"ל שאלו היינו באים לדון על אמו ה"נ אבל הכא על ינאי אנו באים לדון דלית ליה חזקה דכשרות מעולם ובאיסור נולד. ולא נהירא דהא קיי"ל בכתובות כר"י דאמר דברי המכשיר בה מכשיר בבתה דחזק' דכשרות דאמיה מהניא לבניה. ותי דהא אמרי' התם ואיתא בפרק חזקת הבתים בההוא דמוחזק לן באבוה דכהן הוא ואיכא עלה קלא דאתחזק בבי דינא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיני' ואתא עד א' ואמר דכשר ואסיקניה ואתו בי תרי ואמרו כסול הוא ואחתינ' ואתא עד א' ואמר דכשר הוא ואי לאו דחייש לזלותא דבי דינא שלא לסתור מעשיהם על הספק הוה מסקינן ליה משום דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה דאיהו לית ליה חזקת דכשרות שהרי חזקתי של עד ראשון לא אהני ליה לאוקמיה בחזקת כשרות כדפירש"י זכרונו לברכה דחזקה הבאה מחמת עדות אלו שהיא מוכחש אינה חזקה כלל כדמוכח בפרק חזקת הבתים גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כו' דאמרינן איכא תרי לבהדי תרי ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ואע"ג דאחתיניה מעיקרא ע"פ עדים שלו לא הויא חזרה לומר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ארעא בחזקתיה וכדפרישי' התם אלא ודאי דהאי כהן אע"ג דאיהו לית ליה חזקה

דכשרות מוקמינן ליה אחזקה דאבהתיה ומאי שנא מהאי דינאי מלכא. ויש מרבותינו שתירצו דתרי ותרי ספיקא דאוריתא הוא ולא אמרי' אוקי גברא בחזקתיה או בחזקת אבהתיה והתם בתרומה דרבנן הוא הוה מוקמינן לי' אחזקתי' בלחוד. א"נ דאפי' תימא בתרומה דאורייתא שאני התם כיון דאביה כשר דין הוא להכריע כדברי האומרים דכשר הוא הבן דחזקה הוא דאבוה לא היה נסיב גרושה או חליצה לעבור על דברי תורה ולפסול זרעו משא"כ בזו שאמו על כרחה נשבית ואין הכרע בדבר להאמין באלו יותר מאלו והוה ליה ספיקא דאורייתא ולא אמרי' אוקי גברא בחזקת אבהתיה. ואחרים תירצו דודאי תרי ותרי ספק דאורייתא ולא אמרי' אוקי איתתא אחזקתה או גברא בחזקתיה או בחזקת אבהתיה לגמרי לסמוך בדבר לעשות מעשה לכתחלה אלא דשבקינן ליה אמאי דאיתחזק עד השתא ואי הוה אכילה אפילו בתרומה דאורייתא לא מחתינין ליה מינה כההוא דכתובות אבל אין משיאין בתו ואלמנותו לכהונה לכתחילה וה"ה נמי שאין מניחין אותו להקריב על גבי מזבח שכיון שיש בו פסול דהאיך אין מניחין בתו להנשא לכהונה ומניחין אותו להקריב קרבן א"כ מסקי ליה ליוחסין דהא קי"ל שאין בודקין מן המזבח ולמעלה והיינו דפרכינן הכי סמוך אהני דנהי דכל כי האי גונא קאי אחזקתיה ולא מפקינן איתתא מתותי גברא ולא משוינן ליה פסול גמור להוציא אשה מתותי גברא וגבי ממונא קאי בחזקתיה מ"מ אינו כשר גמור ואין עושין בה מעשה הכשר לכתחלה להשיא בתו ואלמנותו לכהונה ולא להניחו לעבוד עבודה והאיך הניחו לינאי לעבוד עבודה. וכל רבותינו אלו ז"ל הביאו ראיה לדבריהן דתרי ותרי ספיקא דאורייתא ולא אמרינן אוקי גברא בחזקתיה וחזקת אבהתיה לגמרי מדגרסי' בפ' האשה שנתארמלה שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא ופרכינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא ותרגמא ר' פפא בעד א' ואמאי נימא דטעמא משום דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא בחזקתה ורישא דקימא בחזקת פנויה לא תצא וסיפא דקיימא בחזקת אשת איש תצא ועוד מדאמרי' התם ב' אומרים מת וכו' הרי זה לא תנשא ואם נשאת ל"ת ופרכינן עלה מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשה תלוי קאי ואלו הוה אמרינן דתרי ותרי אוקי איתתא בחזקתה הא ליכא אשם תלוי ממה נפשך דאי' בחזקת פנויה היתה ליכא שם קרבן ואי חזקת אשת איש הות חטאת איכא ולא אשם תלוי אלא ודאי משום דתרי ותרי ספיקא דאורייתא אמרינן דאית בה אשם תלוי:

אבל מורי נר"ו אומר דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ואוקי גברא בחזקתיה או בחזקת אבהתיה לגמרי מדינא דאורייתא אלא דרבגן אחמור גבי אשת איש בלחוד להחמיר בה

דלא לאוקמה בחזקת היתר כיון דתרי ותרי נינהו והכי אסקינן ביבמות פ"ד אחין גבי מתני' דכלן שהיו בה ספק גירושין כגון ב' אומרים קרוב לו וב' אומרים קרוב לה דכל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא דמן הדין אוקי איתתא אחזקתיה ואפי' לקולא אי קיימא בחזקת היתר אלא דרבנן מחמרי באשת איש מיהו דלא לאקולי בה ובהכי מתרצא מתניתין שפיר דאוקי ערוה בחזקתה דקידושין וגירושין לא מעלו מדינא ודין הוא שתתייבם ורבנן הוא דאחמור בה שתחלוץ ולא תתייבם ואם תתייבם אין בכך כלום ובהכי סלקא התם הלכתא דתרי ותרי ספקא דרבנן דומיא דנכסי דבר שטיא ואע"פ שיש לרש"י שם גרסא אחרת אינה נכונה והא דמקשינן התם בפ' האשה שנתארמלה מ"ש סיפא משום דמתניתא סתמא קתני ואפילו קיימא רישא בחזקת אשת איש וסיפא בחזקת פנויה ותו דאתינן לתרוצה לכ"ע ואפי' למאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא וכן מאי דאקשינן באידך הבא עליה באשם תלוי קאי לאו דוקא נקיט הכי אלא למ"ד ביבמות דתרי ותרי ספיקא דאורייתא נקט האי לישנא ולמ"ד ספיקא דרבנן כ"ש דקשיא דהא קיימא בחטא' אי קיימא בחזקת אשת איש כפשטה ואי קיימא בחזקת פניה מכל מקום איסורא דרבנן איכא ומשום דלא מכרעא לן חזקתה נקט אשם תלוי לרוחא דמילתא כאידך לישנא הלכך הדרא קושיא דשמעתין לדוכתא אמאי לא אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ינאי בחזקת אבהתיה. ותירץ ר"י ז"ל דהא פסלי' מדרבנן במידי דאורייתא והתם פסליה ליה לעבוד' ובתרומה דאורייתא ולא לתרומה דרבנן. אבל מורי נר"ו אומר דלא אחמור רבנן אלא באשת איש כדאמרן אבל לא בזו שהוא מקום סכנה וכשם שלא החמירו בו בכתר מלכות מדבריהם לא היו מחמירין בזה. והנכון כמו שתירץ ר"ת ז"ל דאמיה דינאי בחזקת איסור הוה קיימא דהא לדברי הכל מודיעים כרכום כבשה ואמו היתה שם וכל כהנות שנמצאו בה בחזקת איסור עומדת מן הסתם אלא דתרי סהדי אמרי דאע"ג דהוא התם לא אישתבאי ודקשיא ליה לרבינו הגדול ז"ל עליה מאן עסקיה דהכי הוה עד דליקשו אבייי סמוך אהני ולוקמיה בחזקת איסור לימא דבחזקת היתר הוה ותו מאי האי דדאיק מינה אבייי דבעד אחד דלא מכחשי ליה תרי מהימן דעד אחד נאמן בערוה דילמא שאני התם דקיימא בחזקת איסור ואוקמה אחזקיה עד שיודע לך שלא נשבית ואפי' ליכא עד א' שנשבית מיתסרא. מסתברא לן דהא לא קשיא עליה דר"ת ז"ל דאנן לית לן באמיה דינאי ולא במודיעים חזקה זו מנפשין אלא ע"פ שתי כתי עדים אלו דהני אמרי אשתבאי ומתוך דבריהם שהיתה שם כשכבשה כרכום למודיעים ואידך דלא מכחשא להו אלא למימרא דלא אישתבאי אבל מודים הם דנכבשה מודיעים והיתה שם אמו של ינאי ובמאי דמודו כלהו מהימני כדכתוב' לעיל ודייק אבייי דמתני' אי הוה מיירי בהכי על כרחין נוקמיה

בחזקת איסור ע"פ כולם אלא ודאי דמתניתין בעד אחד אומר נשבית ושנים אומרים לא נשבית וכיון דאיכא שנים שלא נשבית אין דבריו ש"א כלום ויצאתה מחזקת איסור דהפה שאסר באלו הוא הפה שהתיר הא אלו ליתנהו להני תרי דאמרי לא אשתבאי דלא אתו קמן כלל ואתא עד א' ואמר מודיעים נכבשה ואמו של ינאי נשבית שם הוה פסלי' ליה לינאי כיון דלא מכחיש ליה דאיהו לא מצי למידע במילתא שהרי אח"כ נולד הוא אלמא עד א' נאמן באיסורין דאנן לית לן שום חזקת איסור על אמו של ינאי לא שנשבית ולא שהיתה במודיעים אלא ע"פ עד זה וכ"ת לוקמה דתרי ותרי ודמכחשי לגמרי שלא היתה שם כלל כשנכבשה מודיעים דהשתא לית ליה חזקה דפסלות אלא חזקה דכשרות ולפיכך לא נמצא. איכא למימר דלא משמע ליה דלכיחשו אהדדי כולי האי דמסתמא כל מאי דאפשר למבצר הכחשה בצרינן בכל דוכתא וזה נ"ל נכין ועולה יפה מיהו בעיקר קושיין אין אנו צריכין לכל זה שאפילו היה ינאי ואמו בחזקת הכשר לגמרי ודין הוא להכשירו אנן לא קשיא לן למה הכשירוהו אלא לישנא דאמרי' ויבקש הדבר ולא נמצא כלל ולא נשאר בו שום ספק ומש"ה אקשינן האיך לא נמצא כיון דאיכא תרי דאמרי אישתבאי ויש כאן עדים פוסלין לא היה מקום לכעוס על חכמים להרגם על כך כיון שראו עדים בדבר דין הוא שיערערו שגם עתה הדבר ספק הוא אלא שהדין נותן להעמידו על חזקתו ואלו לא היתה לו חזקה היו חוששין לעדים הפוסלין אלא ודאי בעד א' וכיון דאיכא תרי דמכחשי ליה כמאן דליתיה דמי והיינו שלא נמצא ורבא דאוקמה בעידי הזמה שהאמירת' תורה ולפיכך אמרו שלא תצא דסהדי קמאי שאמרו אישתבאי כמאן דליתנהו דמו. שכל מקום שהאמינ' תורה עד אחד הרי כאן שנים וכן הוא ביבמות ובכתובות

רבא אמר לעולם תרי ותרי ובעדי הזמה וכ"ת ואמאי לא אוקמה בדליכא אלא עד אחד דאמר אישתבאי ואע"ג דליכא עדים דמכחשי ליה והיינו ויבקש הדבר ולא נמצא שאין דבר שבערוה פחות משנים ואיכא למימר דהא לא אפשר משום דההוא סבא לא הוה מערער אלא כדין ובשלמא אבייי דסבר דעד א' נאמן בערוה כיון דאיכא עד א' שנשבית הרי ערער כדין עד שבאו עדים שלא נשבית אבל לרבא דסבר דעד א' בערוה לאו כלום הוא לא היה מערער עליו:

ואי בעית אימא כדר' יצחק דאמר שפחה הכניסו תחתיה. פי' דלא מכחשי אהדדי אלא דאמרו נשבית וטהורה היא דשפחה הכניסו תחתיה לחדר עם העכו"ם:

דף סו:

הא דתנן כל טהרות שנעשו על גביו למפרע ר"ט מטהר מוכח בריש מסכת נדה דאתי' כשמאי דאמר כל הנשים דיין שעתן דמאן דאית ליה כהלל דאמר מעת לעת ומפקידה לפקידה כל שכן דאמר במקוה שטהרותיו טמאות למפרע דהא איכא תרתי לריעותא דאיכא למימר חסר ואתאי ולית ליה לר"ט נמי ההיא דתנן השרץ שנמצא במבוי כו' ולית ליה נמי ההיא דתנן היה בודק את החביות להיות מפריש עליה והולך כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק והא דלא פליג רי טרפון בהנהו משום דהא הדר בה לגבי רבי עקיבא: **א"ר טרפון מקוה זה בחזקת שלם הוא עומד.** פי' שבתחלתו שלם היה ודאי. א"ר עקיבא אדם זה בחזקת טמא הוא עומד. פי' ר' טרפון אזל בתר מקוה ורבי עקיבא אזיל בתר האדם הטובל בו:

אמר רבי טרפון משל לעומד להקריב על גבי' המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו למפרע כשרה. הקשו בתוספות מי דמי דהתם אפילו כשנודע ודאי שהוא בן גרושה עבודותו כשרה למפרע כדמוכחינן לקמן מקראי אבל הכא אלו נודע ודאי שהיה חסר למפרע היו כל הטהרות שנעשו בו טמאות לד"ה וכיון שכן השתא דהוה ספיקא ניזול לחומרא והוי טמאות מספק. ותירצו הם ז"ל דרבי טרפון ור' עקיבא בתרתי פליגי חדא לענין טהרות מטעמא דמפרש כל חד מינייהו במתניתין וחדא לענין עבודת כהן שהיה טמא וטבל בו דרבי טרפון מכשיר עבודתו ומדמי לה לכהן העובד ונודע שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה הכא נמי אפילו נודע בודאי שהיה מקוה חסר כשטבל בו כהן זה והיה טמא עבודתו כשרה ורבי עקיבא מדמי ליה לבעל מום שעבודתו פסולה למפרע. ורבינו הגדול ז"ל תירץ דבן גרושה וחליצה לא הכשירה תורה עבודתו למפרע כשנמצא ודאי כלל אלא כשנמצא ספק חלל וסבר רבי טרפון דטעמא דמילתא משום דאזלינן בתר כהן דאמרינן כהן זה בחזקת כשר עומד מספק אתה בא לפוסלו אל תפסילהו מספק למפרע מיהת ואע"ג דמכאן ולהבא מיפסל שאין מכשירין ספקות לכתחלה אבל למפרע העמידנו על חזקתו וכי היכי דלגבי קרבן אזלינן בתר כהן ולא בתר המחוייב קרבן לומר אדם זה חייב קרבן היה בודאי ואל תפטרנו מספק ה"נ במקוה אזלי' בתר מקוה גופיה ולא בתר הטובל בו ור"ע מדמי ליה לבעל מום שעבד עבודתו פסולה למפרע ולא אמרי' עכשיו הומם ה"נ גבי מקוה לא אמרינן עכשיו חסר והא דאמרי' לקמן ובן גרושה דעבודתו כשרה מנ"ל ה"פ מנ"ל דאזלי' בתר כהן ולא אזלי' בתר חייבי קרבנות ואמר שמואל דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול כלומר ספק חלל שמתייחס אחר אביו ולמ"ד מדכתיב ברך ה' חילו ואפי' חללים שבו היינו ספקי חללים

אבל חללים ודאין אינן חילו שכבר יצאו מן הכלל וכן למאן דמייתי לה מדכתיב אל הכהן אשר יהיה בימים ההם זה שהיה כשר ונתחלל היינו ספק שהרי בימיו כהן היה דאלו חלל גמור מעולם לא היה כהן אלא שלא הכירו בו עד עכשיו וזה היה נכון אלא דלישנא דמתניתין דקתני ונודע שהוא בן גרושה שנודע בודאי משמע והכי רהטא סוגיין דאמרי' אפילו חללין שבו זה שהיה כשר ונתחלל וה"נ אתיא בירושלמי בהדיא:

והנכון לפרש דברים כשמען ופשוטן כלומר דר' טרפון ה"ק דאדם טמא שטבל אתמול במקוה זה עד שלא נמצא חסר אע"פ שלא עלתה לו טבילתו מכאן ולהבא ואין מניחין אותו להתעסק בטהרות עד שיטבול אין לתמוה האיך תעלה לו אותה טבילה לטהרות שנגע אתמול שהרי מצינו כיוצא בזה אפילו בפסול ודאי דכהן שנמצא בן גרושה עבודתו מכאן ולהבא פסולה ולמפרע עבודתו כשרה ואע"פ שנודע דאתמול פסול היה שכך הוא דין תורה אשתכח דעיקר טעמא דר' טרפון היינו משום דאזיל בתר מקוה כדקתני בהדיא אלא שבמשל זה מטעים דבריו שמטהר טהרותיו של טובל זה למפרע ומטמא אותן להבא ורבי עקיבא סבר דבתר טובל אזלינן כי היכי דאזלינן בבעל מום בתר חייבי קרבנות דלא לפלוגי בספקא בין להבא בין למפרע רבי' ז"ל ועיקר:

ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול ק"ל דהא בפ"ק דמכילתין אתיא בהדיא דזרע לא משמע אלא זרע כשר ותי' ר"ת ז"ל דאסיפא דקרא קא סמיך דכתיב ברית כהונת עולם דאתא לרבויי זרע פסול ודכוותה בתלמודא ולא מיחוור והנכון דלאו מלישנא דזרעו דייק לה אלא מדכתיב זרעו אחריו וחלל מתייחס הוא אחריו וה"ה בעל מום אלא דמעיט' קרא מדכתיב כשהוא שלם ולא כשהוא חסר:

גרסת הספרים ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר כו' וליתא דההוא קרא לא מיירי בענין עבודה אלא בענין דין כדאי' במס' ר"ה בעובדא דר' יהושע דאמרינן יפתח בדורו כשמואל בדורו אלא ה"ג ובאת אל הכהן כו' דכתיב בפ' כי תבא והכי דריש לה בסיפרי מהאי קרא:

זה שהיה כהן ונתחלל. פי' שאע"פ שנמצא חלל ודאי מ"מ בחזקת כשר היה בימים ולהכי קרא ליה קרא כהן אפי' השתא שנודע פסולו לפי שעבודתו כשרה ככהן גמור. וא"ו דשלום קטעאה היא נראה פי' שכרות בנתים דאי לא הל"ל זעירה היא ונפקא מינה לס"ת ויש להגיה כל הספרים שיכתוב כדרכו:

מתני' כל מקום שיש קדושין ואין עבירה כו'. וכן שאין לה עליו קידושין אבל יש לה קדושין על אחרים הולד ממזר ואיזו זו הבא על כל אחת מכל העריות שבתורה. פי' וסתמא כשמעון התימני דאלו לר"ע אפילו מחייבי לאוין הוי ממזר והלכתא כשמעון

התימני דסתם לן תנא הכא כוותיה ואע"ג דסתם לן כר"ע ביבמות פרק רבי גמליאל ובהאשה רבה סתמא דהכא עדיפא דתני לה גבי הלכתא פסיקתא אבל ליכא למיפסק כוותיה משום דתנן בדוכתה והלכה כדבריו דהא קיי"ל דאין למדין הלכה מפי משנה: גמרא וכללא הוא דכל מקום שיש קדושין ואין עבירה עד מתני' רבי יהודה היא לאו למימרא דרבי יהודה תני לה דהא מוכיח בפרק ד' מיתות בהדיא דר"י כר"ע ס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין אלא ה"ק דתנא דמתניתין ס"ל כרבי יהודה בהא דגר אסור בממזרת דקהל גרים איקרי קהל ופליג עליה באידך דסבר אין ממזר מחייבי לאוין. וליתני' בסיפא תנא כל מקום דסיפא לאתויי' וכ"ת ואמאי לא מקשינן הכא דלתניי' בההיא כדמקשינן בסמוך ואיכא למימר דכיון דתנא כל מקום לאתויי ואשמועי' דקהל גרים איקרי קהל הא קתני לה בהדיא כדקתני ממזרת לישראל דהאי נמי לישראל הוא:

דף סז.

והרי ישראל שנשא חללה דיש קדושין ואין עברה והולד הולך אחר הזכר. תמיהא מילתא דכיון דאוקימנא מתניתין אליבא דרבי דוסתאי הרי אין הולד הולך אחר הזכר אלא אחר הכשר דהא מכשיר נמי בחלל שנשא בת ישראל וא"כ מאי קא מקשה ליה ואיכא למימר דלא נקט לישנא דהזכר סתמא אלא משום רבנן והכי מקשי' והרי ישראל שנשא חללה שהולד דינו כזכר שהוא כשר הילכך תקשי לך ממה נפשך דאי הולך אחר הזכר לעולם כרבנן הוה ליה למתניי' ברישא ואי הולך אחר הכשר הוא כרבי דוסתאי הוה ליה למיתני' בבא באנפי נפשיה יש מקום שיש קדושין ואין עברה והולד הולך אחר הכשר כגון ישראל שנשא חללה או חלל שנשא בת ישראל ופריך לעולם רבנן ותנא כל מקום דרישא לאתויי ומקשי ולתניי' בהדיא ולא אקשי הכי לעיל מטעמא דכתיבנא. ויש מפרשים דכי פרקינן תנא כל מקום לאתויי לרבי דוסתאי נמי מוקמינן לה ולהכי פריך ולתנייה בהדי' דהא לדידיה לאו הולך אחר הזכר ממש הוא אלא אחר הכשר ולא הוה ליה למכלליה בכל מקום אלא למתניי' בהדיא ומשום הא לא פרכינן הכי לעיל ונכון הוא:

דף סז:

אלא כל מקום דסיפא לאתויי מאי איכא למידק לימא ליה לאתויי ישראל שנשא מצרית ראשונה דיש קדושון ויש עברה והולד הולך אחר הפגום והולד מצרי שני ופגום. ואיכא למימר דאין ה"נ לרב דימי דפסיל במצרי שני שנשא מצרית ראשונה כל דכן דפסיל נמי בהא דיש עבירה ואפשר לתרוצי הכי אבל לדברי רבה בר בר חנה דמכשיר במצרי שני

שנשא מצרית ראשונה אפשר דה"ה דבהא נמי בנה כשר ואנן אליבא דרבה בר בר חנא מקשינן סתמא ודכותה בתלמודא:

איזו זו דסיפא למעוטי מאי בירושלמי מקשה עלה דילמא למעוטי מחזיר גרושתו משנשאת לאחר דיש קידושין ויש עבירה והולד כשר ובגמ' דילן לא אקשינן הכי דאע"ג דהולד כשר כדאמרינן ביבמות היא תועבה ואין בניה תועבה מ"מ לא שייך למימר הכא אחר הפגום דהא ליכא בחד מנייהו באנפי נפשיה פגום אלא שאסורין נשואיהן:

מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם כלומר מאותן שהם נולדים מארצכם שאמן מארצכם ואביהם משאר אומות תקנו ולא מן הגרים בארצכם שאם אדם מארצכם בא על אשה מארץ אחרת הרי הוא בלא תחיה כל נשמה:

מאי פגום שבשניהם איכא. פי' דהאי לישנא משמע דהכי שדינן בתר דכל חד מינייהו הוי פגום אלא דחד מינייהו הוי פגום טפי והא איכא חד שאינו פגום דעמוני ולא עמוניות ובמשנתינו לא גרסינן בסיפא הלך אחר הפגום שבשניהם אלא אחר הפגום בלחוד וכדאיתא בעיקר נוסחי:

אלא בעמוני שנשא מצרית דכל חד מנייהו פגום ושדינן ליה בתר דפגום ליה טפי דאי נקבה היא לא שדינן לה בתר האב דא"כ הויא עמונית וכשרה לאלתר אלא שדינן לה בתר האם ואסורא עד דור שלישי דאמה ואי זכר הוא נשדייה בתר האב והוי עמוני ומיתסר לדורות. ואי קשיא לך אמאי לא אוקים במצרי שני שנשא מצרית ראשונה אי נמי איפכא שהולד הולך אחר הפגום. ואיכא למימר דלישנא דבאומות לא משמע אלא משתי אומות אי נמי והוא הנכון דהא דרבי יוחנן היא ולרבי יוחנן אליבא דרבה בר בר חנא מצרי שני שנשא מצרית ראשונה הולד כשר כדאיתא לעיל:

ודילמא אידי ואידי בבן הא לכתחלה והא דיעבד. פי' ואיצטריך דהא אשכחן טובא דיש עבירה בנשואי' וכי עביד מהני והוי קדושין תופסין דומיא דאלמנה בכ"ג ודכותה והוה אמינא דיליף מינה.

אי הכי אפי' נדה נמי אלמה אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה פנויה שאין הולד ממזר. תימא מאי קושיא דדילמא אין הולד ממזר ולא תפשי בה קדושין וכ"ת דהא בהא תליא כל שאין הקידושין תופסין ה"מ והא אמרינן בפרק החולץ לשמעון התימני דאיזהו ממזר כל שחייבין עליו כרת ומיתה בידי שמים ומפרש בגמ' טעמא משום דכתיב לא יקח את אשת איש וסמיך ליה לא יבא ממזר ואם איתא למה לי האי דרשא תיפוק ליה דכיון דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות הולד ממזר. ותו דהא לר"י אין הולד ממזר מחייבי כריתות וא"ה לא תפסי בהו קידושין וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל למ"ד

הולד כשר אלא לאו ש"מ דלא תליא הא בהא. ואפשר דלא תפסי בה קידושין ולא הוי הולד ממזר וא"ל דהכא לאו מסברא מקשינן דהא מסברא לא תליא הא בהא אלא אנן לתנא דמתניתין שקלינן וטרינן ולדידיה הא בהא תליא דהא תנא בהדיא דכל מקום שאין קידושין תופסין בה הולד ממזר ומהאי טעמא נמי הוא מאי דמקשינן לקמן אלא לרבי סימאי אי לאפוקי מטעמא דנפשיה קאמר דחייבי עשה הולד ממזר כי תהיין במאי מוקים לה פירוש דלתנא דמתניתין כל שהולד ממזר אין קדושין תופסין ואף על גב דתנא דמתניתין ליה ממזרי דרבי עקיבא כדפרי' התם מ"מ בהאי כללא לא פליגי וכללא דוקא הוא לר"מ דכל שהולד ממזר אין קדושין תופסין ובאיזהו ממזר הוא דפליגי מיהו איכא חדא שהכל מודים שאין הולד ממזר ולא תפסי בה קדושין והיינו יבמה לשוק אליבא דרב וההיא ליתא בכללא דמתניתין דשניא היא שאין לו עליו אלא על אחרים קידושין ופי' הכל מודים כלומר מודה ר"ש התימני בנדה ומודה רבי סימאי ורבי ישבב אליבא דר"ע דסברי דאין קדושין תופסין בחיי לאווין בסוטה והיינו ר"ע דמתני' דהתם דפרק החולץ דבעי חייבי לאוין דשאר הא סוטה נמי חייבי לאוין דשאר הוא דזונה דעלמא לא מיפסלא לקהל אלא משום דהוי אשתו הוא דנאסרה עליו ואשתו שארו היא והיינו דמודה בהא ר"ע דאע"ג דלר"ע חייבי לאוין דשאר אין קידושין תופסין והולד ממזר ובהא חייבי לאוין דשאר הוא אפי' הכי מודה בה דהא כתיב בה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה אבל רש"י ז"ל פירש שם דהא אתיא כרבי סימאי אליבא דאידך תנא דר"ע דלא בעי חייבי לאוין דשאר דלתנא דר"ע דסיפא דמתני' דפרק החולץ דבעי חייבי לאוין דשאר סוטה ליכא שאר ומאי רבותא ומודה ר"ע דהא הוא בכל דכוותא שאין בהם שאר שאין הולד ממזר לר"ע וליתא אלא כדפרישנא וכן פירש ר"ת ז"ל ועיקר ובמקומה תתברר בס"ד:

ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושי. תמיהא מילתא דהא אמרינן ביבמות דרב סבר אין קדושין תופסין ביבמה ודריש לא תהיה לא יהא בה הויה לית ליה לאו ביבמה אלא עשה מדכתיב יבמה יבא עליה ולא אחר והוה ליה לאו הבא מכלל עשה עשה ושמואל דריש לא תהיה ללאו וסבר דקידושין תופסין ביבמה וא"כ הא דאמרינן הכא דאית ביה לאו ולא תפסי בה קדושין מני לא רב ולא שמואל. ואיכא למימר דלעולם כרב דאמרינן דיבמה שיש בה לאו אינו לאו ממש אלא לאו הבא מכלל עשה ופרכינן סתמא אליבא דרב אף על גב דלית הלכתא כוותיה דאשכחן דכותה בתלמודא. ובדין הוא דמצינן למימר הניחא לרב אלא לשמואל מאי איכא למימר אלא דעדיפא מינה קא פרכינן תדע דהא אפילו לרב מצינן למיפרך דא"כ אפי' חייבי עשה דהא יבמה לרב חייבי

עשה היא כדאמרן חלא דאידך פירכא ניחא לן דהוי רבותא טפי וכלישנא דידיה דנקט לאו. רבינו הגדול ז"ל:

ויש שסבורין דרב נמי סבר דלא תהיה ללאו אלא דסבר דאתי נמי לומר דלא תפסי בה קדושי והא דאמרי' התם בהא דאמר שמואל בעניותינו צריכא גט דמספקא ליה האי לא תהיה אי ללאי אתא אי דלא תפסי בה קדושין הוא דאתא ה"פ אי ללאו בלחוד אתא אי דלא תפסי בה קידושין נמי אתא אבל דכ"ע ללאו קיימא והיינו דפרכי' התם ולימא אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ולכ"ע פריך ובהכי מיתרצא הא דהכא כפשטה ושיטה דחיקא היא ומה שכתבנו נראה בעיני רבינו נר"ו. והא דאמרי' לעיל קולא וחומרא לחומרא מקשי' הקשה הראב"ד ז"ל דהא חומרא דאתיא לידי קילא היא דמפקת לה בלא גיטא ולאו קושיא הוא דלאו חומרא דקידושין גופיה אמרי' אלא חומרא דגופיה דאיסורא שחומר גופה גרם דלא תפסי בה קדושין לא צריכא גיטא כלל. ור"ע ע"כ בכהן כתיב פי' ומ"ה סתמיא קרא ולא איצטריך לפרושי:

דף סח:

נכרית מנ"ל א"ק כי יסיר את בנך בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה עיקר הפי' בזה דלעיל מיניה כתיב לא תתחתן בם בתך לא תתן לבניו (ובנו) [ובתו] לא תקח (לבתך) [לבנך] כי יסיר את בנך כו' והאי כי יסיר את בנך לאו היינו בנו ממש שנשא כותית דא"כ מאן מסר ליה אשתו כותית והוה ליה למכתב כי תסור את בנך או כי יסיר את בתך כלומר בעלה עכו"ם ותו אי בנך ממש אמאי קפיד רחמנא למכתב הסרת בנו טפי מבתו דהא כ"ש דבתו קרובה יותר שיסירנה בעלה כותי ונמשכת אחריו אלא ודאי דבנך זה היינו בן בתו דבני בנים קרוים בנים ועלה קאמר רחמנא כי יסיר את בנך שחתנו עכו"ם שנשא את בתו יסיר את בנו שיש לו מבעלה שישראל הוא ומדקפיד רחמנא אבן בנו הבא מבתו שנשאת לכותי ולא קפיד אבן בנו הבא מן הכותית משום דההוא בנה כמוה ועכו"ם הוא ולית לן בה אבל בן בתו הבא מן עכו"ם קפיד שהוא ישראל והיינו דדייקינן בנך קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קנוי בנך אלא בנה. וכ"ת היכי קפיד קרא אבן בתו ולא קפיד אבנו ובתו גופייהו איכא למימר דבנו ובתו שגדלו בתורה ובמצות קשים הם לפרוש ואינן נסתין וליכא למיחש אלא לקטנים וכ"ת ניחא ולדה כמוה מנ"ל דלא תפסי בה קידושין איכא למימר דהא ממילא שמעת מינה דכיון דולדה כמוה כ"ש דלא תפסי בה קידושי אי נמי דנפקא לן מדכתיב שבו לכם פה עם החמור דהא שני נעריו הוו וחד מינייהו אליעזר שהוא עבד והשני עכו"ם ותרווייהו

איתקוש לחמור דליכא למימר דהשני היה ישמעאל דההיא בנו קרוי ליה בכל דוכתא ולא נערו ואע"ג דהכי איתא באגדה אנן לא שמעי' לה הכא הילכך פריך הכי לעיל נכרי' מנ"ל כלומר הא אשכחן דלא תפסי קידושין לא בשפחה ולא בנכרית מדכתיב שבו לכם פה ואשכחן דשפחה ולדה כמוה מדכתיב האשה וילדיה מנ"ל דנכריות ולדה כמוה והא דמייתי' לקמן דלא תפסי קדושי בשפחה מדכתיב ואח"כ תבא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה לא איצטרכינן להא דהא נפקא לן מעם החמור אלא דכיון דאיתיה דרשינן לי' ומיהו קראי לא הוה יתיר' דהא קרא לגופייהו איצטרכו ומלישנא דקרא הוא דאיכא למשמע הכי וזהו הנכון. אבל רש"י גורס למעלה נכרית מנ"ל דכתיב לא תתחתן בם אשכחן דלא תפסי בה קידושין ולדה כמוה מנ"ל אמר קרא כי יסיר כו' ולא נהירא דהא מההוא קרא לא משמע דלא תפסי קדושי דידהי תדע דהא קרא בגירותן כתיב ואפילו תימא דבגיותן נמי קאי מ"מ כיון דבגירותן נמי קאי היכי שמעינן מינה דלא תפסי קדושין דידהו דהא ודאי ליכא למ"ד דנתינים גרים אין קדושין תופסין אלא מאן דאית להו שאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אלא ודאי ליתא להאי גירסא וליתא בנסחי דוקייני:

אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העכו"ם קרוי בנך. פי' דהא כי יסיר את בנך היינו בן בתו הבא מן העכו"ם כדפרישני וכ"ת ומאי אתא רבינא השתא לאשמועינן דהיינו דר' יוחנן גופיה ואיכא למימר משום דרבי יוחנן נקט סתמא בנך קרוי בנך והוה אמינא דההוא בנך ממש הוא ויסיר הוא חתנו האמור למעלה באומר בתו לא תקח לבנך ולהכי פריש רבינא דהא ל"ל דא"כ אמאי קפיד קרא בבנו טפי מבבתו אלא ודאי דבן בתו הבא מן העכו"ם הוא שמסירו אביו וקרא עליה בנך מפני שהוא ישראל:

גרסת הספרים נימא קסבר רבינא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. פי' אפילו לכהונה כישראל גמור מדקרי ליה בנך ולא אמר הולד כמוה ודחינן נהי דכשר לא הוי ישראל פסול מיקרי כלומר מזוהם לכהונה. ושפיר מיקרי בנך כיון דלאו ממזר הוא. וקשה קצת להאי גרסא מאי דקאמר נהי דכשר לא הוי דמשמע דאנן מודינן דלא הוה כשר וי"ל דלישנא קלילא הוא דהכי בעי למימר משום דקרי ליה בנך לית לך למשמע דהוי כשר דנהי דכשר לא הוי שפיר קרי לי' בנך מכיון דלא הוי ממזר ורש"י ז"ל נימא קסבר רבינא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ופי' הוא ז"ל דהולד אינו עכו"ם אלא בבת ישראל הרי הוא ממזר משום דהות ליה ממי שאין לו קדושין עליה ולא על אחרים. ולא נהירא דמהיכא משמע ממימרא דרבינא דס"ל דלהוו הולד ממזר מהאי טעמא עד דנידוק הכי אדרבה משמע ממימרא דהוי כישראל גמור. ופלוגתא היא בפרק החולץ דאיכא מ"ד הולד ממזר ואיכא מ"ד כשר ומקולקל לכהונה כדר"י דאמר מנין לעכו"ם

ועבד שבאו על כהנות לויה וישראלית שפסול' שנא' ובת כהן כי תהי' אלמנה וכו' והתם אמרינן דכי אתא רבין אמר ר' נתן ור' יהישע מורו בה להתירא ואף רב מורי בה להתירא ופרשו בה רבנן ז"ל דמורו בה להתירא לגמרי ואפילו לכהונה מדאמרי' דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל עכו"ם ועבד. הבא על בת ישראל הולד כשר וא"ל ר' שימי למיתב ליה ברתיה וכי הוה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל גלי או נסיב בת מינך ואי הוה ברתיה פסולה לכהונה היכי אמר הכי הא נפיק מינה חורבא דאזיל כהן נסיב לברתיה דהא קי"ל כרבנן שאין כהן צריך לבדוק באמהות כשלא קרא ערער ומסקנא דהתם פסיקנא הלכתא הולד כשר ולא איבריא מילתא אי כהני דמורו להיתרא לגמרי וכשר לכהונה אי כאידך דהוי מזוהם לכהונה מדנקט הולד כשר סתם וכדפרישנא האי כשר דאתמר בשמעתין: ומורי נר"ו היה פוסק הלכה להיתרא לגמרי בכל הנהו דמורו להיתרא דכי נקטינן בפסקא סתמא הולד כשר לגמרי קאמרינן כלישנא דאמרי' התם דרב מורי בה להתיר' דא"ל להההוא גברא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כלומר כשר לגמרי כדפרישנא ול"ל דרשא דר"י משום רשב"י דאמר מנין לעכו"ם ועבד שבאו על כהנ' לויה וישראלית שפסלה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה. והקשיתי לפניו נר"ו דא"כ כולה מתניתין ושמעתתה דאסרינן לכהונה בכלהו תלמודא בת ישראל שנשבית מפני שנבעלה לעכו"ם אליבא דהני מורו להתירא ואליבא דהלכתא אין אסורין לכהונה אלא לכהן גדול משום בעולה אבל לכהן הדיוט מותרת ובתה כשרה לכהונה ובנה מכהן כשר לעבודה וינאי המלך שערערו עליו לפי שנשבית אמו במודיעים לפי שהיה אביו כ"ג והיא פסולה לי משום בעולה. ותו קשיא לי מההיא דאמרינן בכתובות עשרה כהנים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי ופרישנא דמשתקין אותו מדין כהונה דבעינן זרעו מיוחס אחריו ואמאי משתקין אותו מדין כהונה שאפילו היה הבועל כותי הא אמרינן דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר אפילו לכהונה ובעכו"ם אין זרעו מיוחס אחריו ובהא איכא למימר דהתם לאו למימרא שמשתקין אותו מלהשיא בתו ואלמנותו לכהונה אלא לומר שאינו ראוי לעבודה כיון שאין אביו הכהן ידוע להתייחס אחריו דגבי עבודה כתיב ולזרעו אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו אבל אינו פגום לכהונה כלל כך תירץ לי נר"ו ואע"ג שרבו רבינו הגדול ז"ל כרב דכיון דפסקי' הלכתא הולד כשר ולא אמרי' בהדיא כשר לכהונה איכא לספוקי אי כהני דפסלי לכהונה ואי כאידך דמכשרי אפי' לכהונה ומספיקא לא מנסבינן בתו לכהונה ואם נשא אין מוציאין מידו והולד ספק חלל מ"מ תיקשי למאן דמורי להיתרא לגמרי מיהת ומסתבר לי דאפי' מאן דמכשיר לגמרי דוקא בולדה אבל היא גופה ודאי כיון שנבעלה לעכו"ם נפסלה לכהונה מדר' יוחנן משום

ר"ש בן יוחאי דלהכי לא אפיק פסול דידה בלשון חלל ופסול אחר אלא בלשון שיש אלמנות וגירושין בה למימרא דהיא גופא מיפגמא בהכי בין לתרומה בין ליוחסין אבל אינה פסולה גמורה לפסול העובר דרחמנא אפקריה לזרעיה והיינו דפסלינן שבויה בכל מקום לכהונה ואפילו לכהן הדיוט וכן אמר מורי נר"ו והולד שהוא פגום לכהונה איכא מ"ד דהיינו בנקבה אבל בזכר כשר שאם בא על בת ישראל אין הולד פסול לכהונה ולא פסלה לכהונה וכן אמרו בירושלמי אם ילדה בת פסולה לכהונה דגרסי' התם אע"ג דר"ש בן יוחאי אמר משום ר"ש עכו"ם ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודה הוא שאם היתה נקבה שהיא פסולה לכהונה אע"ג דרב אמר עכו"ם ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודה שאם היתה נקבה שפסולה מן הכהונה ע"כ. אבל דעת רבינו נר"ו ורבו ז"ל דבגמרא דילן גמרינן לה התם בק"ו מאלמנה לכהן גדול וכיון דכן מה אלמנה לכ"ג בנה פגום אם נבעלה לעכו"ם בנה פגום ואם בא על בת ישראל הולד פסול לכהונה כבת חלל זכר ובמקומו נאריך בעז"ה בזה:

אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסירים איכא למידוק א"כ יהא אסור להתחתן בשאר אומות אפי' בגירותן דהא קרא דלעיל דהיינו לא תתחתן בם בגירותן הוא דבגירותן הוא דאית להו חתנות. ואיכא למימר דלא תתחתן כללא היא בין לגיותן בין לגירותן דבשבעה אומות אסר רחמנא חתנות אפילו בגירותן אבל קרא דכי יסור דאתי לרבות שאר אומות לא איירי אלא בנכריתן דאלו בגירותן שרי וכ"ת מאן פסקא דאנכריתן בלחוד קאי הא ל"ק דכיון דנתגיירו פשיטא מילתא דשוב אינן מסירין ובנכריתן משמע כי יסיר:

כל היכא דלא קרינא ביה כי תהיינה לא קרינא ביה וילדו לו ליכא לפרושי דכל היכא שאין לו עליה הוייה ולדה כמוה דהא חייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין והולד כמוהו. כדתנן ביבמות פרק כיצד מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן היבום וחייב על מכתו וקללתו ובנו הוא לכל דבר ליורשו ולטמא ואמרי' עלה מ"מ לאתויי ממזר אלמא קרינא ביה וילדה לו וירית ליה לאבוה והוי בנו לכל דבר אלא הכא הכי פירושו כל היכא דלא קרינא ביה כי תהיין שאין קדושין תופסין בה לא ליה ולא לאחרים כגון שפחה ונכריות הולד כמוה אבל חייבי כריתות תהיין קרינא ביה שהרי יש לה קדושין על אחרים וזה מבואר:

דף סט.

דאמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי הא פרישנא בפרק קמא דלאו דוקא זיל גנוב שאין אומרים לו לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה דה"ה במוכר עצמו מפני דחקו שהוא מיתר

בשפחה אלא שאין רבו מוסר לו כרחך ומשום דשפחה כנענית איתא בנמכר בגניבתו בהדיא נקט תלמודא זיל גנוב:

ואקשינן ובשני דר' שמלאי עבד עברי מי הוה והא אמר מר אין ע"ע נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. פירוש שאינו נוהג בדיני עבד עברי המפורשים בתורה לצאת בשנים וביובל ובמיתת אדון ולהיות מותר בשפחה כנענית אבל יכול הוא למכור עצמו לעכו"ם או לישראל והוא קנו' לו קנין הגוף ולכי נפיק בעי גיטא דחירותא כדאיתא בפ' החולץ גם בפ' איזהו נשך בהנהו דיהבי זוזי לאינשי ומשתעבדי בהו וכדפרישית בפ' איזהו נשך גם במסכת גיטין:

אמר שמואל הלכה כר"מ דממזר מותר בשפחה אפילו לכתחלה וק"ל מאי שנא ממזר דמותר בשפחה אפילו לכתחלה וליתיה בלאו דלא יהיה קדש מבני ישראל שאסור ישראל בעבד ושפאה כדמתרגמי' בהדיא אע"ג דמתחייב בלאו דלא תתחתן ואסור בכותית ומ"ש מעבד משוחרר דכי היכי דמחייב בלאו דלא תתחתן מחייב בלאו דלא יהיה קדש כדתנן מי שחציו עבד חציו בן חורין לישא שפחה א"י מפני חירות שבו. תירץ רבינו יעקב ז"ל דכל היכא דאמר קרא לאו גרידא כגון לא תתחתן בם וכיוצא בו ממזר אסור בו אבל הכא דכתיב לא יהיה קדש ולא אמר רחמנא לא יקח שפחה אלא לא יהיה קדש פרט לזה שהוא קדש ועומד שיצירתיי בעבירה היתה מתחלה משא"כ בעבד משוחרר שהיתה יצירתו בהיתר ונכון הוא:

פרק רביעי

עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי וישראלי. קשיא ליה לרש"י דהא ביסוד מעלה של עזרה כתיב ומבני לוי לא מצאתי שם והכא מצינו לוים בכלל העולים. ותירץ דהני לויי היו מאותן הפסולים לעבודה שקצצו בהונות ידיהם כשאמרו להם שוביהם שירו לנו משיר ציון כדאיתא באגדתא אבל מן הכשרים לעבודה לא עלו אלא אח"כ והיינו דכתיב ומבני לוי לא מצאתי שם. כלומר מבני לוי הכשרים לעבודה. ולא נהירא שהרי נבנה הבית קודם שעלה עזרא והקריבו עליו קרבנות והאיך אפשר שלא היו שם לויים משוררים בפה ובכלי. והנכון שבמעלה ראשונה עלו שם מבני לוי כשרים אבל ביסוד המעלה של עזרה לא עלו והיינו דכתיב ומבני לוי לא מצאת שם וכן מפורש במקראות: נתינים הם הגבעונים ונקראים כן ע"ש ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים. ותמיה מילתא דהא במכות מוכח דאיסור נתינה דאורייתא דתנן אלו הן הלוקין ממזרת ונתינה לישראל וליכא למימר דבגררת ממזרת נקט נתינה כדקתני נמי חליצה בגררת גרושה דא"כ ה"ל לפרושי בתלמודא דממזרת ונתינה אינו חייב אלא אחת כי היכי דפריש

תלמודא בגרושה וחלוצה דקתני אינו חייב אלא אחת. ותו דבשלמא חלוצה דמתרביא מדין גרושה נקט לה אגב גררתא אלא נתינה דלא מתרבייא מממזרת ושני שמות חלוקים אמאי תני לה אגב גררתא אלא ודאי דנתינה דאורייתא וה"נ אמרינן בכתובות בפרק המדיר גבי מתניתין דאלו שכופין אותן להוציא דלהכי לא קתני ממזרת ונתינה משום דתנא דרבנן קתני דאורייתא לא קתני ואלו ביבמות אמרינן דנתינים יהושע גזר עליהם והתם נמי אמרינן דוד גזר עליהם. ואיכא למימר דודאי מדאורייתא אסורין לבוא בקהל דהא משבעה עממין היו דכתיב בהו לא תתחתן בם ובגירותן הוא דאית להו חתנות אלא שהיו כגרים משוחררים כמצרי אדומי או כעמוני ומואבי שלא היו משתעבדים בהם וגם לא היו אסורים לבא בקהל אלא הם עצמם אבל דורותיהן מותרין שלא כתב רחמנא בז' עממין איסור דורות וזרען שנולד בקדושה מותר ויהושע גזר עליהם שעבוד כל זמן שבית המקדש קיים וממילא אסרם לבא בקהל תוך זמן זה ואתא דוד וגזר עליהם שעבוד ואסרם לדרי עלמא ודאמרינן נמי משה גזר עליהם היינו שעבוד אלא שלא גזר אלא להההוא דרא שהיו אסורין לבוא בקהל מדין תורה כדי שלא יטמעו בהן ישראל ויהושע ודוד גזרו עליהם לדורות כדאמרן והא דתנן בכתובות אלו נערות שיש להם קנס הבא על הגיורת ועל הנתינה כו' ומני נתינה בפסולי ביאה דאורייתא דרבינהו רחמנא לקנס כדמפרש עלה בגמרא מיירי בנתינה ראשונה שאסורה מן התורה כדכתיבנא ושלא כדברי רש"י ז"ל. ואיכא דק"ל כיון דדוד גזר עליהם שעבוד לרבנן דאמרי בפרקין דלעיל דממזר אסיר בשפחה היכי תנן הכא דמותר בנתינה דקתני ממזר ונתינה מותרין לבוא זה בזה ויש שתירץ שלא גזר דוד שעבוד על הנתינים אלא לגבי כשרים אבל לגבי פסולין אין להם דין עבדים. וכן נראה דנהי דגזר עליהם דוד שעבוד דורות להשתעבד בהם כדין עבדים לא הוסיף באיסורין לענין יוחסין להיות כדין עבדים לזה כלל אלא באיסור נתינות ושיהו מותרין בממזרים כדינן:

והא דתנן גבי חרורי ממזרים נתינן שתוקי ואסופי מותרין לבא זה בזה אליבא דר' טרפון לאו דוקא חרורי ממזרי דהא ס"ל דממזר מותר בשפחה והא דנקט חרורי משום אידך דאסירי בעבדים אי נמי דכיון דרישא קא מני יוחסין שעלו מבבל אזיל ומפרש דינייהו כדאיתנהו ואיכא למידק האיך גירי וחרורי וכלהו אידך מותרין בנתינים דהא נתינים הוי בכלל איסור לא תתחתן בם כדפי' דבגירותן א"ל חתנות וכבר דוד גזר עליהם לדורות וכל חלו השנויין כאן חייבין הם בלאו דלא תתחתן בם בישראל ובכונה לאוי בר ממזר דליתי' בלאו דלא יהיה קדש לר"ט מטעמא דפריש ר"ת ז"ל לעיל תדע שהרי אסורין הם בכותים כישראל משום לא תתחתן ומשום כי יסיר וה"ה שאסורין בעבדים חוץ מממזר

וא"כ שאין כל אלו האסורין בשום לאו דיוחסין דלהא איקרו קהל כדלקמן בפרקין אלא דבעכו"ם ועבדים אסורין משום דכתיב בלאו דידהו כי יסיר והני נמי בני הסרה נינהו וחששה תורה שידיחו לע"ז וכן בעבדים שסורן רע כיון דלא שייכי במצות אסירי מהאי טעמא והוציאו בלשון לא יהיה קדש למעט ממזר לר"ט רבינו הגדול ז"ל. עיין בתוס' בפ' האשה שנתארמלה:

גמרא מאי אריא דתני עלו מבבל כו'. שאני התם דריע חזקייהו. פירש"י ז"ל דכיון דשאר כהני אכלי בקדשים ואינהו לא אכלי מידע ידעי דחששא דפסול אית בהו ולא מסקו להו ליוחסין. אבל פירש ר"ת ז"ל דריע חזקייהו שכיון שאבד כתב היחוס שלהם נודע פסולם לכל וקלא אית להו וליכא למיחש בהו וזה יותר נכון ופרכינן אי הכי מאי גדולה חזקה פירש כיון דליכא למיחש בהו למידי דינא הוא דלא ליפקו מחזקתיהו ומאי גדולה חזקה דמשמע שהיה לחוש ולא חששו שלא לבטל כח חזקה שהיא גדולה:

דף ע:

הא דאמר שמואל כל מ"ד מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא לא עבדא ממש שהרי נתייאשו מהם אדוניהם והפקירום וסבר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור והוי בן חורין גמור אלא ה"ק דלאו כהן הוא אלא עבד כהן דעבדי בני חשמונאי היו כדאיתא בפרק השותפין מיהו אליבא דהילכתא דקי"ל דמפקיר עבדו צריך גט שחרור כל האומר מבית חשמונאי אתינא עבד ממש הוא והיינו דאכריז רב יהודה על ההוא גברא שהוא עבד ואיקרעין כמה כתובת' בנהרדעא וכמה פירושי' נאמרו בזה וזה הנכון. וכ"ת דנהי דעבדי חשמונאי הראשונים היו עבדים מתחלה מ"מ בניהם כשרים דהא קיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא שמזוהם לכהונה וא"ל דאיכא מנייהו שנשאו מינן והוו להו עיסה שהי' פסולה בשיש בה עבדות כדאית' בכתוב':

דף עא.

כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב. פי' לרחק ולקרב היינו חללי ופסולי כהונה כדאמר התם הכהנים שומעים להם לרחק אבל לא לקרב לטמא ולטהר היינו שאר פסולי'. ודעת רבי' הגדול ז"ל דהיינו פסול עבדות דאלו פסול ממזרות ונתינות הא אפסיקא לקמן הלכתא כר' יוסי דאמר שהם טהורים לעתיד לבוא ומשמע אפילו בידועים שלא נטמעו דאלו באותו שנטמעו טהורים הם עכשיו מן התורה שאין אחד מהם שיעיד עליהם ומשפחה שנטמעת נטמעת ופלוגתא דר"מ ור' יוסי בידועים הם והיינו דמקשינן

עלה מדכתיב וישב ממזר ולא מתרצינן דההוא בספק ממזר וכ"ת א"כ בטלת לאו דלא יבא ממזר לע"ל א"ל שזה הוראת שעה היה לממזרים שהיה בדורות הראשונים שיכשרו אבל נוהג הלאו בבאים אחר מיכן וכי תימא אם כן דכוותיה גבי נתינים מי איכא למימר אפילו בידועים והא אמרינן ביבמות דבקשו להתיר נתינים ואמרו חלק מזבח מי יתיר א"ל דה"ק כיון שיש חלק למזבח אין כח להפקיעו עד שיפקיענו הש"י על פי נביא לימות המשיח אבל מורי נר"ו מפרש דלטמא ולטהר היינו פסולי עבדות ונתינות וממזרות שלא אמרו טהורים לעתיד לבא אלא בספקין אבל בודאין חלילה לערב פסול בזרע הקדש ודאקשינן מדכתיב וישב ממזר משום דמשמע ממזר ממש הוא שהרי ידוע היא לאליהו ויכול הי' להפרישו אלא כיון שהיו ספק מתחלתן ונטמעו הרי הם כשרים ור' יצחק דאמר משפחה שנטמעה נטמעה ס"ל שאפילו מעכשיו כשרים והיינו דאמרינן כסף מטהר את הממזרים שמתוך עשרם הם מתחתנים עם משפחות מיוחסות אע"פ שהם ספק פסולים שאלו היו יודעים חלילה שיתערבו בהם זרע קודש אפי' נותנים להם מלא ביתם כסף וזהב שעליהם נאמר אליהו כופתו והקב"ה רוצעו אלא ודאי אספיקם הדברים אמורים ואתיא שפיר ההוא דנחיטם ונוהג שפיר לאו דלא יבא ממזר. והאל ברחמיו יזכנו לימות המשיח ויורני האמת ותו לא מידי:

דף עא:

ת"ר גר נושא ממזרת כו'. מ"ט דר' יוסי ה' קהלי כתיב. פירש"י ז"ל תרי בממזר ותרי בעמוני ומואבי וחד דמצרי ואדומי אבל דפצוע דכא לא חשיב דההוא פסול הגוף הוא ולא פסול היוחסין. והראב"ד ז"ל פי' תרי דלממזר ותרי דעמוט ומואבי כדאמרן וחד דפצוע דכא אבל דמצרי ואדומי לא חשיב דההוא בהיתרא כתיב יבא להם בקהל ה' וזה יותר נכון בעיני:

לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין. פי' לפסולי כהונה אבל לפסולי קהל הוזהרו וא' נשים וא' אנשים בכלל לא יבא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אבל פסול כהונה לא נאמר אלא לבני אהרן וזה פשוט:

דף עג.

אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר עד ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא. ראיתי מקשים דרבא אדרבא דבפ' בהל' ספק בן תשעה לראשון אמרינן דפליגי אביי ורבא דאביי סבר הלכה כשמואל דאמר הלכה כמתני' דשרו ודאן בספיקן ורבא אמר הלכה כרב

דפסיק הלכה כר' אליעזר דאמר ודאן בספיקן אסור ונ"ל דלא קשיא דההוא פלוגתא הוא לאסור שתוקי בממזרת ורבא סבר דאסור דכיון דהוא ספק כי שרי חשבינן ליה. אבל להתיר שתוקי בישראל סבירא ליה דשרי דישראל חשבינן ליה וההא דרשא דספק ממזר יבא אית לי' דרבא אבל שיבא ממזר בקהל ספק לית ליה וכישראל גמור עביד ליה לכל מילי ואי הוה קשיא הוה אמינא דהכא ובה גרסינן אלא שאין אנו צריכין לכך:

אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר עד והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' תימה למה לי קרא דהא איכא תרי ספיקי ספק אזלי אינהו לגבייהו דהוה מחצה על מחצה והוי ספיקא אידך דאזלו אינהו לגביהן ואיכא רוב כשרים וכל ס"ס לקולא אפילו איסורא דאורייתא וא"ל דאין ה"נ ותלמודא רבותא נקט דאפילו אינן ודאי דאזלא איהו לגבייהו וליכא אלא חד ספיקא אפ"ה הולד כשר משום קרא דלא יבא ממזר וקרא נמי לא אצטריך אלא להכי א"נ בעיר שהוא מחצה על מחצה א"נ לאסופי אבל לשתוקי דאיכא ספק ספיקא לא צריך קרא דמדינא שרי:

בת שתוקי לא ישא שמא כו'. פי' שמא אביה של בת שתוקי אביו של שתוקי והשתא לא תלינן ביה אלא זנות כ"ש דשתוקי דאלו בת שתוקית בנשואי הות. ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנים עליו פי' אע"ג דאשתכח ברשות הרבים דתלינן דבצידי רה"ר הניחוהו ואיגדר לרה"ר דכיון שיש מקום לתלות להתירא תלינן אבל בנמצא בצידי ר"ה אין אנו צריכין לנאמנותו אפילו בלא שני רעבון וכן אם אמרו שהניחוהו ברה"ר ודאי אין נאמני' עליו דאנן סהדי דמשום שני רעבון לא קטלי לי' כנ"ל:

דף עג:

אמר רב חסדא ג' נאמנין לאלתר חיה ואסופי ופוטרת חברותיה. פי' אבל לא מני דיין ובעל מקח דלקמן דהנהו זימנא אחריני אית להו זה כל זמן שמקחו בידו וזה כל זמן שבעלי דינין עומדין לפניו ולאו לאלתר נינהו:

איכא בינייהו דאהדרה אפה דלרבנן מהימנא ולרבי אליעזר לא מהימנא והלכתא כרבנן ודוקא בהא לא הימניה רבנן כל זמן שיצא מן הבית דכיון שנתעלם כ"כ מעיניה לא סמכו עליה שתדע להכיר אי זה יצא ראשון לבכורה אבל לומר שאינו נתין וכיוצא בו לעולם נאמנות כל זמן שלא קרא ערער כדכתיבנא בסמוך דלא פליגי תנאי כלל:

פוטרת חברותיה מאי היא דתנן שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת כולן טמאות ואוקימנא בדוכתא בפ' האשה במשולבות זו בזו דאיכא למימר נתהפכו ויש לתלות הדם בכל אחת מהם אבל אינן משולבות היינו סיפא דהתם דקתני נמצא תחת הפנימית שתים

הפנימיות טמאות והחצונה טהורה תחת החצונה שתים החצינית טמאות והפנימית טהורות ודוקא בישנות דמתוך שינה מתהפכות במשולבות או דוחקת אחת לחברת' כשאינן משולבו' ונכנסת במקומה אבל יושבת או שוכבת במטה והן עירות אין לחוש להשמטה שאפשר לכל אחת מהן לדעת מקומה וא"ת בריא לי שלא באתי לכאן טהורה מיהו בעירות דומיא דישנות כגון במקום שהן יורדות ממקום למקום ולדחוק וליכנס לפנים ממחיצתן כגון שטוחנות ברחים דינן כישנות שאינן משולבות כדאיתא התם כ"כ הראב"ד ז"ל ובמסכת נדה הארכתי:

הא דאמר רבי יוחנן ד"ה אין ערער פחות משנים הכי אמרינן לה בכל דוכתא בהאי לישנא ולא ידעינן היכן אמרה ובירושלמי פירשו דלאו אדתנאי אתמר אלא דברי כל באי עולם: **ת"ר נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי כו'**. עד ולחזי זוזא ממאן נקט יש מפורשים דארישא קאי דמקחו בידו וה"פ דמסכתא מתני' בעדים דאי בדליכא עדים פשיטא דנאמן מגו דאי בעי אמר לא מכרתי כלל ומאי קמ"ל רישא וסיפא אלא ודאי בעדים וקמ"ל רישא דאע"ג דלא יכול למימר לא מכרתי דהא איכא עדים שמכר אפ"ה כיון שעדיין מקחו בידו ואי בעי מצי הדר ביה שאיך כאן משיכה נאמן לומר לזה מכרתי אע"ג דאי הדר ביה חייב לקבל מי שפרע לפי שכבר קבל דמים מ"מ המקח שלו הוא עדיין וראוי הוא שיהא נאמן בו ולהכי אקשינן השתא כיון שיש עדים בדבר מה אנו צריכנן לנאמנותו של מוכר ברישא ולא בסיפא נשאל את העדים ונחזי ממי קבל המוכר דמים דמסתמא מאן דיהיב זוזי לדידיה נתרצה ברישא והוא משך בסיפא דכל כמה דלא יהיב איניש זוזי לא מסרי ליה עיסקא כדאמרי' בפ' המדיר ולא ניחא לן לאוקמה בדלא חזו סהדי ממי קבל דמים דהא מסתמא דייקי בהא ודכוותה בפרק ח"ה הא דאקשינן אי דאיכא עדים ניחזו עדים מאי קאמרי ולא בעי' לאוקמי דחזו בהא ולא חזו בהא והכא נמי לא בעינן לתרוצי הכי ופרקינן דהב"ע דנקט זוזי מתרווייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידעינן הי מנייהו בע"כ דלא דייקי בה מסתמא ולפיכך אנו צריכנן לנאמנותו של מוכר וקמ"ל רישא דאע"ג דאיכא עדים שנטל ואי הדר ביה מחייב לקבל מי שפרע אפילו הכי נמן לומר לזה מכרתי מדעתי כ"ז שמקחו בידו שהמקח שלו וה"ה היכא דלא נקט אלא מחד מיניהו ולא ידעו עדים ממאן נקט שהמוכר נאמן לומר מזה קבלתי כ"ז שמקחו בידו דליכא טעמא לאפרושי בין הא להא אלא דאוקימנא בדנקט זוזי מתרווייהו משום דהאידך מסתמא עדים ידעי ומסהדי כדאמרן אשתכח השתא להאי פירושא דכ"ז שמקחו בידו אע"פ שיש עדים שמכר נאמן לומר מזה קבלתי דמים ולא מזה ומזה קבלתי מדעתי

ומזה בע"כ כ"ז שאין עדים מכחישין אותו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן אלא בעד א' בלבד ואפילו אין עדים שמכר מיהו נאמן כעד אחד דעלמא ופירוש נאה הוא זה:
אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דקושיין אסיפא דתניא דבזמן דאין מקחו בידו אינו נאמן. ומקשי' אמאי אינו נאמן דהא רישא שהוא נאמן לאו משום מגו הוא כלל ולאו משום דאי בעי הדר ביה דהא איכא עדים שמכר ואי הדר ביה מחייב במי שפרע תדע דרישא דומיא דסיפא דנאמן דיין לומר לזה זכיתי כ"ז שבעלי דינין עומדין לפניו והתם ליכא מגו כלל דמאי אמרת דיכול למימר לא פסקתי לכם הדין הא לאו מגו מעליא הוא אפילו אין עדים בדבר דאי אמר הכי הוה מכחיש לתרווייהו דמודו שפסק הדין לשניהם ואלו השתא דאמר לזה זכיתי ולזה חייבתי לא מכחיש אלא למאן דמחייב בלחוד וכל כי האי גוונא לאו מגו הוא ודכוותה נמי ברישא אפילו היכא דליכא מגו כלל נאמן וטעמא דמילתא דרבנן הימנוה במילתא דשייך בה ולא איכפת ליה שאינו נוגע בדבר זה ולא משקר כשם שהאמינו חיה לאלתר לומר זה בכור מהאי מא דאמרן והני נמי דכוות' ולהכי אקשינן דכיון דמהאי טעמא נמי נאמן אפילו כי אין מקחו בידו נמי אית ליה להימנוה לאלתר דידע ודייק במילתא דכיון דאיכא זוזי דמקבל מנייהו מדקדק הוא בדבר וזכור הוא ממי משניהם קבל דמים וכיון דכן לחזו זוזי ממאן נקט ולהמניה אע"ג שאין מקחו בידו והיינו דלא שיילנן ונחזי מוכר מאי קאמר ותלינן מילתא בקבלת זוזי אע"פ שאין המעות קונות משום דזוזי הוא דמדכרו ליה מסתמא דלא משקר ופרקינן הב"ע בדקביל מתרויהו ולא מצינו השתא למימר הב"ע דליתה למוכר קמן דהא אמתניתין קיימינן דמיירי בנאמנותו של מוכר שהוא לפנינו ולהכי איצטרכין למימר דהא דפרקינן.
ופרקינן דאי דלא קביל זוזי אלא מחד מיניהו ה"נ דמהימן לומר מזה קבלתי ומזה לא קבלתי אע"פ שאין מקחו בידו אבל הב"ע בשקבל משניהם מא' מדעתי' ומא' בע"כ דבהא לא דאיק ולא רמי אנפשי' ולא מידכר ולהכי אינו נאמן אלא בזמן שמקחו בידו אבל כי לא קביל זוזי אלא מחד מנייהו מהימן אע"פ שאין מקחו בידו וגם שיטה זו נכונה ליכא לפרושי הכי ומאי דוחקיה לאוקמי מתניתין דהתם בדלא קבל זוזי אלא מחד מנייהו דקשיא ליה לחזי זוזי ממאן נקט דילמא בדנקט מתרווייהו כדאסקינן הכא ודוחק הוא לומר דקסבר שאלו נטל מעות משניהם היה להם עליו תביעת מנה גם תרעומת מחלוקת אלא ודאי לא נטל אלא מן אחד ופרקינן דלעולם משניהם אלא שהאחד כו' ולפיכך אין להם תרעומות מיהו אכתי קשיא לוקמי' בדלית' למוכר קמן אלא הוי יודע דהאי ולחזי זוזי ממאן נקט דפרכינן הכא אינו כעין אותו שבשמועה ראשונה דשנים אוחזין דההוא קאי אלוקח כדפרישית התם וזה מן הלשונות שבתלמוד שהלשון אחד ועניינם מתחלף

ואל תטעה בזה. ולענין מנה מיותר אין אחד מהם יכול לתבעו למוכר בב"ד אלא א"כ בא בהרשאת חבירו כדכתיבנא התם:

ת"ר נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי כו'. אבל בזמן שאין בעלי דינין עומדין לפניו אינו נאמן. פי' אינו נאמן. אלא כעד א' ומתני' בדיין חד כדקתני בהדיא ומיירי בדיין ומומחה לרבים שיכול לכוף הנתבע לדון לפניו כדאיתא בסנהדרין א"נ כשאינו מומחה וקבלו' עלייהו בעלי דינין אבל שלשה והם ב"ד נאמנין הם לעולם כעדים דעלמא דנהי דאין עד נעשה דיין אבל דיין נעשה עד להעיד מה שנדון לפניו:

דף עד.

ונחזי זכותא ממאן נקט. פי' לאו אסיפא קאי דכיון דלא מהימן מנפשיה אמאי מהימן משום זכותא דנקיט האי ומאי ראיה איכא להמניה טפי אי סמכינן אזכותא דנקיט לחוד בלאו דידיה אלא אריש פרכינן למה לן לנאמנותו של דיין נחזי זכותא מאן נקיט ונסמוך עליה ופרקינן דקרעי' זכותא ופרכינן ונהדר ונודינהו פי' אמאי מהימן כיון דאפשר לן למחזי דינא היכי הוה נודינהו אנן ופרקינן לשודא דדייני וכ"ת למה ליה לאוקמה בשודא דדייט נימא דחיישינן לחלופי טענתא שיחזור אחד מהם לטעון טענת אחרת שיזכה בהם וא"ל דהב"ע דשטרי טענת' קיימין בידי סופרי הדיינין כסתמא דמילתא דליכא למיחש להכי והיינו דאקשינן ונהדר ונודינהו על טענתייהו ופרקינן דקרעי' זכותא דאלו קרעינן שטרי טענתא אפילו בדינא דלאו שודא ל"ל דנהדר ונודינהו אלא הדיין נאמן כ"ז שהבעלי דינין עומדין לפניו או אחרי כן אם הם שנים מקובלים או ג' והם ב"ד ואי לא המע"ה והדר דינא ואם טען אחד מהם לחברו העמדתיך בדין ונתחייבת לי ממון פלוני כפר לו ישבע לו כשאר תביעות ממון כדמוכח בריש פ' נערה שנתפתתה כנ"ל:

הא דאמרינן אי מהתם ה"א התם הוא דרוב כשרים אצלם כגון פנויה אבל היכא דרוב פסולין כגון אתרא דרוב פסולין א"נ כגון ארוסה אימא לא קמ"ל איכא דק"ל ולמ"ד התם דר"ג דמכשיר אפילו ברוב פסולין מכשיר אבא שאול מאי אתא לאשמועינן הכא וכדפריכנן לעיל הניחא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה אלא למ"ד מכשיר בבתה מאי א"ל ואמאי לא פרכינן הכא הכי ולאו קושי' היא דאנן לא קשיא לן כיון דאמרה רבן גמליאל אמאי אמרה אבא שאול ומאי קא משמע לן דהא אבא שאול תנא הוא וליכא למיפרך הכא אלא אנן הכי פרכינן דאלו איירי אבא שאול כדר"ג התם הוא א"ל ונימא ר"ג ורבי אליעזר ואבא שאול אומר נאמנת הלכך בהא דלעיל דאמרינן דר"ג מכשיר בבתה א"ל שפיר הניחא למ"ד כו' משום דלמ"ד דר"ג מכשיר בבתה בהדיא קתני לה

ר"ג במשנתינו דלהכי קתני תרתי מדברת ומעוברת כדאתא התם וכיון דאיירי ר"ג בבתה אם איתא דאיירי אבא שאול נמי בה הוה תני לה התם כדאמרן אבל אידך דאיכא מ"ד דאכשיר ר"ג אפילו ברוב פסולין לאו למימר' דר"ג אירי בהא דודאי לא אירי ר"ג אלא ברוב כשרים אלא דקסבר האי אמור' דה"ה דמכשיר ברוב פסולין מ"מ כיון דלא אירי ביה במתטתין לא הוה מצי למתני הא דאבא שאול בהדי דר"ג דאבא שאול אירי ברוב פסולין ור"ג אירי ברוב כשרין ולהכי לא אקשינן הכא הניחא כדפרכינן לעיל והלכתא כמ"ד דר"ג מכשיר בבתה ומכשירה אפילו ברוב פסולין ולא תימא דוקא רוב פסולין אלא ה"ה כולן פסולין דכיון שנבעלה לדעתה מאמנין אותה במה שטוענת לכשר נבעלתי ואע"ג דבהאי דוכתא ליכא השתא חד דכשר דילמא ההיא שעתא איקרי ואשכחה כשר וראיה לדבר מדפרכינן התם משביה ותיפוק לי דהכא רוב פסולין אצלה והתם במדברת רוב כשרים אצלה ופרקי' לה מטעמא דמאן דמכשיר מכשיר אפילו ברוב פסולין וכי פוסל פוסל אפי' ברוב כשרים אצלה וסייעיניה מינה ואם איתא נימא דשאני שבויה דכולן פסולין אצלה אבל ברוב פסולין בלחוד דכולי עלמא כשר ומדלא אמרינן הכי שמעי' דלא שאני לן בין רוב פסולין לכולן פסולין:

וכי תימא רב יהודה אוסר גר בממזרת. פירוש דשנו ליה תנא קמא בכללא דכל האסורין לבא בקהל והא כל האסורין לבא בקהל קתני ואלו גר אינו אסור לבא בקהל והיכא הוי בכלל משנתינו ותו הא מותר אסור. קשיא ליה לרבינו הגדול ז"ל מאי קושיא שהרי אין במשמע לשון התנא שלא יהא שם מי שהוא מותר לבא בקהל ואסור לבא זה בזה דאיהו הכי קתני שכל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה אבל מן המותרין לא בקהל אין כלם אסורים לבא זה בזה אלא יש מהם אסורים ויש מהם מותרים. ותו קשיא ליה בגר בכהנת היכי שייך ביה פסול כהני שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולי כהונה ונקבות לאו קהל כהונה הן. ומסתבר לי דתלמודא לא פריך שיהא במשמע לשון התנא דגר שמותר בממזרת ומותר בכהנת דהא לא משמע הכי כלל אלא אנן הכי קשיא לן דמדלא קתני תנא דמותרין זה בזה אלא באסארין לבא בקהל כהונה משמע דתו ליכא דאית ליה האי היתירא דאי לא הוה אמר ליה בהדיא ולהכי קשיא לן דהא איכא אחרינא דהוה ליה למתני בהדיא והיינו גר שמותר בממזרת ודכותה דהא טובא בתלמודא:

דף עד:

ממזר מאחותו איכא בינייהו דלתנא קמא הוה ממזר ולרבי יהודה לא הוה ממזר ומשום הכי אוסר אותו בפסולין. ופירש"י ז"ל דרבי יהודה ס"ל כרבי יהושע דאמר דאין ממזר

אלא מחייבי מיתות בית דין. ולא נהירא דהא רבי יהודה כר"ע סבירא ליה דממזר מחייבי לאוין הוי ממזר דהא דריש כוותיה קרא דלא יקח איש אשת אביו ולא יגלה את כנף אביו באנוסת אביו כדאיתא ביבמות והכי מוכח בסנהדרין פ"ד מיתות. אלא י"ל דס"ד דרבי יהודה אית ליה דמחייבי לאוין הוי ממזר כשיש בהם שאר כגון אנוסת אביו אבל היכא דליכא שאר לא הוי ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין ולא מחייבי כריתות ואתיא דר' יהודה כרבי עקיבא דקתני אי זהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא אבל מאחותו דלאו שאר בשר הוא לא הוי ממזר כנ"ל:

מאי קמ"ל תנינא איזהו ממזר כו'. פי' ואם איתא דרבנן ור"י בהא פליגי הכא התם ה"ל למתנייה באידך פלוגתא וכההוא דפרישית לעיל בדאבא שאול ור"ג וכן פירש"י ז"ל:

דף עה.

לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול שנאמר בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'. פי' הראב"ד ז"ל דלאו למימרא שאין זרעו פסול כלל אפילו לכהונה דהא אמרינן בפ' הערל אמר ר"ל מצרי שני בבת ישראל בתו פסולה לכהונה ולקמן נמי אמרינן אליבא דרבי יהודה מצרי שני יוכיח שאין בעבירה ובתו פסולה לכהונה ובמצרי שני שנשא בת ישראל איירי מדפרקינן עלה ואתוי מינה דגר שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה אלא ודאי דהכא הכי קאמר שאין זרעו פסול כמוהו דאיהו פסול אפילו לקהל ישראל ובתו אינה פסולה אלא לכהונה בלבד והיינו דמוכח דבתו כשרה בקהל ישראל מדכתיב בנים אשר יולדו להם כו' ואי ס"ד דזרעו אינו פסול אפילו לכהונה קאמר היכי מוכח מהאי קרא הכי תינח דשרי קרא זרעה בקהל ה' אבל בקהל כהונה לא שרי ליה אלא ודאי כדאמרן. ולא נהירא דאם כן מאי האי דפרכינן בסמוך מאי איכא בין רבי יוסי לרשב"ג דהא מצרי שני איכא בינייהו דלרבי יוסי אלמנותו כשרה ולרשב"ג פסולה מכיון שאי אתה נושא בתו שהי' פסולה לכהונה ואדרבה הכי הוה לן למבעיא מאי איכא בין ת"ק לרשב"ג דהא לתרווייהו אלמנותו של מצרי שני פסולה לכהונה לת"ק לפי שביאתו בעבירה ולרשב"ג לפי שאי אתה נושא בתו ותו מאי האי דאמרינן דאיכא בינייהו עמוני ומואבי דנקבותיהן כשרות לכהונה דהא ודאי למאן דפסל לכהונה בתו של מצרי שני ה"ה דפסיל לכהונה בתו של עמוני ומואבי אע"ג דכשרות בקהל ישראל משום עמוני ולא עמוני' מואבי ולא מואבי' וכדאית' בפ' הערל אלא ודאי דהכא מימרא כפשטה דמצרי שני אין זרעו פסול כלל ובתו כשרה לכהונה וכן בתו של עמוני ומואבי וסוגין כר"י דסבר הכי בפ' הערל ופליג אדר"ל ואל תתמה דהא האי שקלא וטריא דהכא דר' יוחנן היא

ודעולא תלמידיה דאזיל בשיטתיה וכן אמרו בירושלמי בפ' אלמנה לכ"ג דר' יוחנן מתרץ הכי לטעמיה:

וכי תימא אם כן היכי מוכח מקרא דבנים אשר יולדו להם דור שלישי דבתו כשרה לכהונה דקרא בקהל ישראל מיירי. ואיכא למימר דמשום דפשיט התם בפ' הערל דלא שני לן בין קהל ישראל לקהל כהונה בהא ובתו כשרה בשתיהן בשוה לא חש תלמודא הכא לברורי מילתא ונקט ליה האי קרא דפשיט ודכוותא בתלמודא א"נ דהא דדרשינן התם כ"א בתולה מעמיו לאתויי בתולה הבאה משני עממין דהיינו מצרי שני שנשא בת ישראל כדאית' התם ומ"ה מייתינן קרא דבנים אשר יולדו להם להכשיר בתו בקהל ישראל וממילא אתכשר בקהל כהונה משום בתולה מעמיו. וא"ת ולר"ל דפוסל לכהונה בתו של מצרי שני ובתו שני ובתו של עמוני ומואבי היכי מתרצינן מאי איכא בין ת"ק לרבי יוסי ובין רבי יוסי לרשב"ג דהא לא מצינו לאוקמה כדאוקימנא לרבי יוחנן דפליג עליה ואיכא למימר דאיהו מוקים דר' יוסי ורשב"ג פליגי במצרי שני ורבי יוסי דריש כל שזרעו פסול כמוהו לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול כמוהו ואלמנותו כשרה ולרשב"ג כיון שאי אתה נושא בתו אתה נושא אלמנותו ורבנן ורשב"ג פליגי בעמוני ומואבי דלרשב"ג אלמנותו כשרה דסבר בתו כשרה כר"י ורבנן פליגי עליה דסברי דאלמנותו ובתו פסולה לכהונה ואנא דאמרי כרבנן דפסלי אלמנת מצרי שני ועמוני ומואבי מפני שבתו פסולה והכי משמע בירושלמי בפרק אלמנה לכ"ג וזו שיטתו של רבינו הגדול ז"ל וכן עיקר:

אלמנת עיסה. פי' רש"י ז"ל בלשון אחרון דהיינו כהן שזרק גט לאשתו ספק קרוב לו ספק קרוב לה והחזירה לשני חדשים וילדה ממנו בן לז' חדשים ולא ידע אי הוי בן ז' דבתר גרושין והוי חלל או בן תשעה דמקמי גירושין והוי כשר ותרתי ספיקי אית ביה ספק נתגרשה אמו ספק לא נתגרשה. ואת"ל נתגרשה שמא בן תשעה הוא דקודם גרושין והיינו דאמרינן דהוי ספק ספיקא. ולא נהירא חדא דלא שייך בה מאי דאמרינן עלה בכתובות דלהכי מכשיר בה רבי יהושע משום דאשה נשאת בודקת ונשאת דלא מיקרי עיסה אלא כשרין ופסולין מעורבין ביחד כמו שהעיסה מעורבת ממים ומלח וקמח וסובין ובתוספתא אמרו עיסה פסולה לכהונה מפני ספק חללין שנטמעו בה וכן אמרו בפירקין וכל הארצות עיסה מפני שנטמעו בהם פסולין בכשרין לכן נראה כפירוש ר"ח ז"ל דעיסה היינו ספק מגורשת שמת בעלה ונישאת לכהן הדיוט וילדה לו בן והוי ספק חלל ואותו בן נטמע במשפחת כשרים ובאת רחל ונשאת לאחת מאותה משפחה ונתאלמנה ממנו דהשתא הויא רחל עיסה שהרי הוא ספק אם נשאת לאותו ספק חלל שנטמע במשפחה

והוי ספק ספקא דשמא נשאת לכשירים שבמשפחה ואת"ל לאותו שנטמע בה ההוא נמי ספק חלל הוא ואפשר שאמו אלמנה היתה והוא כשר והשתא אתי שפיר ההוא לישנא דכתובות:

למעוטי אלמנת עיסה שפסולה לכהונה. פי' דהא בתו פסולה מכהונה והא דפשיטא ליה בבתו טפי מאלמנותו משום דבתו לית לה חזקת כשרות אלמנותו אית לה חזקת כשרות:

ורמי דרב אדרב ורמי דשמואל אדשמואל דאתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ומותר בממזרת. פי' רב אמר הולד ממזר לענין שמותר בממזרת דשתוקי בממזר כשר ושמואל אמר הולד שתוקי ואסור בממזרת אבל לכולי עלמא שתוקי הוא ולא ממזר ודאי והיינו דמקשי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל דפליגי הכא בשתוקי בממזר דלרב מותר בה ולשמואל אסור בה ודלא בפלוגתא דלעיל ופרקינן דאפוך פלוגתא דארוסה שעיברה ואמרי דתרווייהו איצטריכו דאי אתמר הא דמתני' דפנויה ה"א התם אסר רב משום דרוב כשרים אצלה וקרוב הדבר לתלות שהוא כשר וראוי לאסרו בממזרת אבל ארוסה דרוב פסולין אצלה ואיכא למתלי שהיא ממזר אימא מודה רב דשרי בממזרת קמ"ל:

ואי אתמר האי דארוסה ה"א התם הוא דאסר רב משום ואיכא למתלי בארוס וקרוב לומר שהיא כשר וראוי לאוסרו בממזרת אבל בפנויה דליכא למתלי בכשר טפי מפסול אימא דשרי ליה בממזרת קמ"ל. ומינה שמעינן לצריכותא דשמואל דשרי בארוסה שעיברה דאע"ג דאיכא למיתלי בארוס וקרוב להיות כשר ואפ"ה שריא בממזרת ואי אשמועינן ארוסה ה"א התם הוא דשרי בממזרת משום דרוב פסולי' אצלה וקרוב הדבר שהוא ממזר אבל בפנויה דרוב כשרים אצלה אימא מודה לרב דאסר בממזרת שמא כשר הוא ומרובא אתא שהם כשרים קמ"ל דאפילו בהאי שרי והא דפרישנא דצריכי תרווייהו לרב ממילא שמעינן לשמואל ולא טרח תלמודא לפרושה ודכותה בתלמודא טובא:

לא צריכא דתפס. פירוש ואפילו תפס שלא בעדים מפקינין מניה דהא בשמא דתפיס בהו ולא מהני שום מגו לטעות שמא כדכתיבנא בפרק מי שמת. וקשיא לן הא דאמרינן בפ"ק דכתובות עשרה כהנים ופירש א' מהם ובעל הולד שתוקי והוינן בה מאי שתוקי אילימא שמשתקין אותו מנכסי פשיטא מי ידעינן אבוה מאן ניהו אלא שמשתקין אותו מדין כהונה ואמאי לא מוקמינן שמשתקין אותו מנכסי אביו ואע"ג דתפס כדפרקינן הכא ואיכא למימר דבשלמא הכא דאיכא למתלי בארוס אשמועינן רבותא דאע"ג דתפס מפקינין דיניה אבל התם דליכא למתלי בא' מאלו יותר מחברו פשיטא דאע"ג דתפס מפקי' מיניה ומאי קמ"ל להכי פירש שמשתקין איתו מדין כהונה דאע"ג דממה נפשך

כהן מעליא הוא אפ"ה איני עובד עבודה דבעינן ולזרעו אחריו וליכא כלומר מתייחס אחר אביו וליכא אבל אם בת היא כשרה לכהונה כדפרישנא לעיל בפירקין:

אבל הכא דרוב פסולין אצלה אימא לא קמ"ל. פי' קמ"ל דאפילו דרוב פסולין אצלה אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת. וקשיא לן דהכא גבי ולד קיימינן וקרי ליה בדוקי ע"ש בדיקת אמו שנאמנת להכשירו אלמא מכשרינן ליה לכתחלה על פי אמו ואלו התם בכתובות אמר שמואל אמר רב יהודא שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעבוד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה ופרישנא דבדיעבד מהימנא אבל לא לכתחלה ואיכא למימר דכי משוינן הפרש בין לכתחלה לדיעבד היינו גבי דידה דכיון דאית לה תקנתא. לאינסובי בישראל לא מכשרינן לה לכהונה לכתחלה אבל גבי ולד דאי פסלת לה משום ממזרות מיפסל אפילו לקהל ישראל ואין לו תקנה כדיעבד דמי ומכשרינן ליה לכהונה והיינו דפרקינן התם גבי עובד' דההוא ארוס ואריסתו הכי נמי כדיעבד דמי כלומר דלגבי ולד אף על גב דמכשרינן ליה לכתחלה גט דידיה כדיעבד דמי אבל לאו דיעבד ממש וזה דעת הרב ר' אלפסי ז"ל שפסק בהא דהכא ובההוא דהתם דתרוייהו דשמואל נינהו ולא פליגי:

סבר לה כרבי ישמעאל דאמר כותים גירי אריות הם. פי' והוה להו עכו"ם גמורים דאע"ג דמסכת נדה איפסקא הילכתא דא' גר שנתגייר לשם אשה או לשם שלחן מלכים או לאריות הוי גר רבי ישמעאל לא סבר הכי א"נ דשאני כותים דלא נשתקע שם ע"ז מפיהם לעולם אפי' אחר גמרת כדכתיב את ה' היו יריאים ואת אלוהיהם היו עובדים כו' והוי גירותם באונס לעולם ומ"ד גירי אמת הם סבר דגירי' הוו אלא שחזרו לסורם והוו להו כישראל מומר כדאמרי' ביבמות טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא דאי הדר ביה ישראל מומר הוי וזה יותר נכון:

דף עה:

ורבי ישמעאל ס"ל כר"ע דאמר כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. פי' ומאותם כותיים יש שאבותיהם נשאו בנות ישראל והוו להו ממזרים. ויש מהם שאבותיהם נשאו מינן והוו להו כותים ואי שרינן כותיים בכותית אפשר דהוו להו עכו"ם בממזר שהוא אסור. ואיכא למידק למה לן לאוקמה כר"ע כ"ש דאי ס"ל לרבי אליעזר דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר דהוי עדיף טעמיה טפי דאי שרינן כותי בכותית הוה ליה עכו"ם בבת ישראל דחמיר איסוריה מעכו"ם בממזרת. ויש שתירצו דכי אמרינן גירי אריות הם היינו כותים ראשונים אבל זרעם גרים גמורים שנתגיירו אחרי כן הלכך אותם ראשונים שנשאו בת ישראל אי אמרת דזרעם ממזר הוו להו בניהם דהשתא ממזרים וכי

מינסבו לכותיים שנשאו אבותיהם מינן והם היו גרים הוו להו גר בממזרת ואסור דרבי אליעזר כרבי יהודה סבירא ליה אבל אי אמרת דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר בני אותן שנשאו מינן הם גרים שנתגיירו ואידך שנשאו בנות ישראל בניהם ישראל והוו להו כותים בכותי גר בישראל דשרו לכ"ע:

ולא נהירא שהרי לא מצינו לכותיים שנתגיירו בטהם אח"כ וכי תימא דכיון שמלין וטובלין ומקבלין עליהם מצות זהו גירותן הא ליתא חדא דהא לא טבלי בפני ג' וגר שמל ולא טבל כאלו לא מל וליכא למימר מי לא טבלי לנידותן ולקירויין לפי דפרישנא לעיל ותו דמילתא סתם אפילו היה בפני כמה מישראל לא תלינן ליה במילה לשם גירות אדרבה אמרינן דלשם הר גריזים הוא כדאמרינן במסכת ע"ז אל ימול כותי מפני שהוא מל לשם הר גריזים ולא מצינו בשום מקום בגמרא דמוכח דהדר ואגייר אדרבה כל מקום שנחלקו בהם תנאים אם הם גירי אמת. או גירי אריות לדורם נחלקו ולא לכותיים ראשונים והכי מוכח בכל דוכתא. אבל הנכון דתלמודא משמע ליה השתא דרבי אליעזר דאסר כותי בכותית משום ספק ממזרת הוא ולא משום עכ"ום בישראל מדקתני ליה במתניתין בהדי שתוקי ואסופי ומשום הכי מהדרינן לאוקמה ככ"ע דהוה ליה חשש עכו"ם בממזרת ואפילו בא להתגייר לפנינו עכשיו אין להם תקנה דומיא דשתוקי ואסופי ואלו הוה חששא משום עכו"ם בממזרת הוי ליה תקנה לישא כותי בכותית אם באו ונתגיירו בפנינו א"נ אפשר דגמרא גמירא ליה דבהא דכותי לא ישא כותית רבי ישמעאל ור"ע שייכי בה וכדאמרינן לקמן ג' מחלוקת בדבר אלא דהשתא אנשויה לגמרא דידהו וקס"ד דמאי דשייך ר"ע בהא היינו דקסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר עד דשקלינן וטרינן ואדכרי' דג' מחלוקת בדבר מיהו למאי דקס"ד השתא אפשר דהוי טעמא דר"א משום עכו"ם בממזרת אי נמי משום גר בממזרת שהיו בהם מקצת שנתגיירו בלב שלם והם ובניהם גרים או משום דסברינן שנתערבו בהם כהנים כשרים כשנשאו מינם והם ישראלים כשרים ואתו לאיערובי באידך דבניהם ממזרים והוי ישראל בממזר. אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרת הבת דב"ש סברי דזקוקה ליבם ועולה ליבם ואי תנסב לשוק בלא חליצה הוי יבמה לשוק וב"ה סברי דפטורה מן החליצה ומן היבום וקיימא באיסור אשת אח מודים ב"ש לב"ה שאם נשאת לשוק בלא חליצה שאין הולד ממזר דיבמה לשוק בלאו ואין ממזר מחייבי לאוין מיהו ולד אח שיבמה לזו לב"ה ממזר גמור הוא כאשת אח דעלמא:

אמר רבי יוחנן אריב"ל ג' מחלוקת בדבר. י"מ דה"ק גמ' גמירא לה דג' מחלוקת בדבר מה טעם כותי לא ישא כותית דר' ישמעאל סבר כותים גירי אריות הן ונטמעו בהם

כהנים פסול שהם ישראל כשר וה"ל עכו"ם בישראל ור"ע סבר דכותים גירי אמת הן אלא שמתירין יבמ' נשואה לשוק ובניהם ממזרים דיש ממזר מחייבי לאוין וה"ל גר בממזרת או כהן בממזרת שהרי נטמעו בהם כהנים כשרים ויש מהם שנשאו מינם ור"א אסור נמי משום גר בממזר לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ושרו אשת איש לעלמא ובניהם ממזרים. ואחרים פירשו דג' מחלוקת בפסול שיש בכותיים ור' אליעזר אסר כותי בכותית מטעמא דאמרי ור"י ור"ע איירי בפסול כותיים לחוד ומאיזה טעם פסלם ר' אליעזר וסיעתו אבל אינהו לא מיירי כלל בעיקר דינא אם נושא כותי אם לאו ואפשר דאינהו סבירא להו דכותי נושא כותית כרבי יוסי דגר מותר בממזרת דאף על גב דיש בהם כהנים כשרים ולר"ע אפשר דפגע ישראל בממזרת קסבר דאפילו הכי לא החמירו לאסרה מפני ספק זה דהא קיי"ל דמדאורייתא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא וקהל ודאי הוא שלא יבא הא בקהל ספק יבא ואפילו ספק בודאי שרי מדאורייתא בהא דהכא דאוקימנא אדינא דאורייתא דקהל ספק וממזר ספק הם דלא החמירו חכמים אלא בספק עם ודאי והיינו טעמא דר' ישמעאל דלא חייש לעכו"ם בישראל מספיקא תדע דהא ר"י אוסר גר בממזרת וא"ה שרי שתוקי ואסופי בממזרת כדקתני כל האסורין לבוא בקהל מותרין לבא זה בזה ובכללא גר עמוני ומואבי אפילו לר' יהודה כדפרישית לעיל ומותרין אינהו שתוקי ואסופי בממזרת הלכך לר' ישמעאל ורבי עקיבא נמי כותי בכותית דהוי ספק בספק שרי דאוקמוה אדין תורה כדסבר רבי יהודה דאוקים שתוקי בממזר ודאי אדין תורה והלשון הזה נראה יותר נכון מפיק דלא שמעינן האי סברא דכותי לא ישא כותית אלא לרבי אליעזר בלחוד ואיהו נמי דקתני ספקן בספקן אסור:

דף עו.

מצת כותי מותרת כו'. פירש במסכת חולין גם במסכת גיטין והתם אמר דרבנן ורשב"ג פליגי בדאחזוק ולא כתיב' דרשב"ג שרי כיון דאחזוק ורבנן אסרי עד דכתיבה ואחזוק אבל כתיבה ולא אחזוק אפי' רשב"ג מודה והיינו דתנה רשב"ג טעמיה בכל מצוה שהחזיקו בה דאלמא כולה מילתא תליא בחזקה וכן עיקר ושלא כפירוש רש"י ז"ל. אסורה משום מאי משום דשפחה ולדה כמוה דאלו עבד הבא על [בת] ישראל הולד כשר וליכא למיחש דגר בישראל הוא דהוו וא"כ למה שפחה לחוד ופרקינן דאה"נ ומעשה שהי' כך הי' ממזר מאחות וממזר מאשת איש נתערבו בהם יש ספרים דגרסי' איכא בינייהו ופירושו כמו נתערבו בהם. כלומר שממזרים הללו היו בניה של כותים שאינם נכרי' והוה לשון משותף:

מתני' הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות ראשונות שתים באביה ושתים באמה שהם שמנה. פי' כל אשה מהן ואמה כדמפרש ואזיל וששתי זוגות באמה ושתי זוגות באביה. וכהנת דקתני לאו דוקא אלא אשה כשרה לכהונה ואפילו לויה וישראלית וה"ק כהן הבא לישא אשה כשרה לכהונה בודק אחריה משום ספק קללות שהוא פסול לכהונה ד' אמהות והא דקתני סתמא הנישא משום דסתמא דמלתא אינו נושא אשה כשרה לכהונה אלא כהן. והא דאוקים מתני' לרבנן כשקרא ערער כדאיתא בגמרא היינו סיפא דמיירי בפסולי קהל אבל רישא דספק חללות אפינו בשלא קרא ערער צריך בדיקה דמכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללים שביניהם וכל שבפסול כהונה כגון רישא דמתני' הוא צריך לבדוק בה ואינה צריכה לבדוק בו שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין והיינו דתני רישא כולה בדיקה גבי איהו בדידה אמה ואם אמה וכלהו שארא: ה"ג לויים וישראלים ול"ג לוים וישראלית דהכא בפסול קהל איירינן דאף היא צריכה לבדוק בו כשקרא ערער לרבנן או בשלא קרא ערער לר' מאיר ולהכי תני סיפא לויים וישראלים וא' אנשים וא' נשים במשמע וגרסי' בירושלמי ולא נמצאת מחמיר בישראל יותר מן הכהן אמר ר' יוסי ברבי בון אחת זו ואחת זו קנס קנסי כדי שיהא אדם דבק בשבטו ובמשפחתו פי' בדין הוא שלא יהו צריכין בדיקה כלל לא לפסולי כהונה ולא לפסולי ממזר אלא שקנסו חכמים להצריך בדיקה כדי שיהא כל א' דבק בשבטו ובמשפחתו הבדוקה לו ולא יהא צריך לטרוח ולבדוק וקנסו יותר בלויים דשראלים מן הכהנים לפי שאין מדקדקין כ"כ ביוחסין ואינן מודבקין במשפחותם רבי' הגדול זצ"ל:

גמרא מ"ש בנשי דבדקינן ומ"ש בגברי דלא בדקינן. פי' דהא לא בדקינן במתני' באבות אלא באמהות לחוד ופרקינן דגברי כי מנצו בהדי הדדי ביוחסים מינצו אם אית' דאיכא מילתא קלא אית לה מכיון דליכא קלא ליכא פסולא אבל בפסולי אמהות לא מינצי ומשום אינצויי דנשי לא ידיעא מלתא לאינשי וגבי גבאי צדקה שאין צריך בדיקה אפילו באמהות משום דאיידי דמינצו טובא אפילו בפסול הנשים מדקדקין בהם ואם איתא דאיכא שום מילתא משום צד ואפילו מצד האם קלא הוה ליה:

רב אדא בר אהבה תני ד' אמהות שהם י"ב. פי' דבכל א' מד' אמהות בודק עמה אמה ואם אמה והיה להו ג' בכ"א שהם י"ב ובלויים וישראל מוסיף א' לכ"א מארבעתן והוה להו ד' בכל אחת שהם י"ו ואסיקנא דלרבנן בכ"א מד' אמהות שהן ח' מוסיף בלויים וישראלים זוג א' והוה להו ו' והיינו דקתני מתני' ד' אמהות שהם י"ו כלומר ארבעה בכל אם ואם:

דף עו:

ששם היו מיוחסי כהונה ולוויה. פי' דכי תנן התם לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה יושבת ודנה את וכהונה כהן שנמצא בו פסול לבוש שחורים ומתכסה שחורים ויוצא הולך לו כהן שלא נמצא בו פסול לובש לבנים ומתעטף לבנים ונכנס משמע עם אחיו הכהנים ויום טוב היו עושים שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן ומפרש במתני' כשם שהיו בודקים את הכהנים. כך היו בודקים את הלוים. אף מי שהיה חתום בארכי הישנה של צפורי שלא היו חותמין בה אלא מיוחסין:

ונשאו אתך בדומין לך. פי' היינו דכתיב בפ' יתרו והקל מעליך ונשאו אתך דאלו אידך דכתיב בע' זקנים ונשאו אתך במשא העם דלמא משום שכינה:

הא דאמרי' ממשכנין על הצדקה אפילו בע"ש משום דכתיב ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך כדאיתא בר"ה ואמרינן בירשלמי מכאן למשכון ואע"ג דקי"ל כל מצות עשה שמתן שכרה כתיב בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה ובצדקה כתוב מתן שכרה בצדה בכמה דוכתי שאני הכא דגלי ביה קרא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך וטעמא דמילתא משום דהכא באמירתו נתחייב לגבוה או לעניים וכשם שכופין אותו לפרוע חובו כופין אתו לפרוע מה שנתחייב להקדש שלא יהא כח הדיוט חמור משל הקדש ובירושלמי פי' בזה טעם אחר ולא אתי בגמרא דילן כדכתיבנא בפ' השותפין. כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה כדפרי' בב"ק:

דף עז.

א"כ ג"ש מאי אהני ליה. פי' כיון דקרא בכהן כתיב לא סגיא דלא תתני בכהן נמי ולא נוקמה (דוליה) בלוי לבת חלל שנשא בת ישראל:

אמר קרא ולא יחלל זרעו בעמיו בעם א' הוא דמיחל כגון חלל בחללה בב' עממין אינו מיחל וכ"ת א"כ בתו של כהן בגרושה וחללה זונה תשתרי דשני עממין הוא הא לא אפשר דהא כתיב ביה ולא יחלל זרעו וכי דרשינן בעמיו לאתויי עם א' היינו בזרעו שאין זרעו של כהן המחולל מחלל אחריו אלא כשנושא אשה בעמיו שהוא ואשתו מעם א' שניהם חללים וכן נראה מיפרש"י ז"ל:

דף עז:

האי תנא איסור חל על איסור בכל אנפא לית ליה אבל איסור מוסף אית ליה. פי' איסור מוסף כל שנוסף בחתיכה זו תוספות חומרא באיסור האחרון יותר על הראשון הן לנאסר

ראשון כגון שנוסף בו איסור הנאה או חומרא אחרינא או שנוסף בו איסור לאחרים שלא היו נאסרין באיסור ראשון כהני דפריש תלמודא הכא. ויש איסור כולל והוא שלא נוסף באיסור אחרון שום חומרא בחתיכה זו לשום אדם יותר על האיסור הראשון אלא שחל איסור דרך כלל על חתיכה זו עם שאר חתיכות דהיתר ומיגו דחייל אהיתיר' חייל אאיסיר' כגון נבלה שנתנבלה מערב יום הכיפורים דכי אתי יוה"כ וחייל איסור אכילה בחתיכה של היתר חייל נמי בנבלה ויש איסור בת אחת והוא כל שחלין בחתיכה א' שני איסורין כאחת שלא קדם א' לחברו ובאיסור בת א' מודו כ"ע אבל באיסור מוסיף ואיסור כולל איכא פלוגתא ומאן דמידו באיסור כולל מודה נמי באיסור מוסיף ואיכא דמודה באיסור מוסף ולא מודה בכולל ואיכא דלא מודה בחד מינייהו כדאיתא במסכת שבועות בהדיא:

הואיל ושם זנות פוסל בישראל דאשת ישראל שזינתה אסורה לבעלה אפילו ישראל חשיב בכל דוכתא איסור מוסיף:

תני תנא קמי' דרב ששת כו'. עד פרט לאחותו של כ"ג אלמנה דלא אתי איסור אלמנה וחייל אאיסור אחות ואיני חייב עליה אלא משום אחותו אמר ליה דאמר לך מני ר"ש היא דסבר אין איסור חל על איסור דתניא ר"ש אומר האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור פירש"י ז"ל פטור מיוה"כ לעולם ולא מבעיא בשנתנבלה מערב יום הכיפורים דלא אתי איסור יום הכיפורים וחייל אאיסור נבלה דקדים אלא אפילו נתנבלה ביום הכיפורים דאיסור יום הכיפורים קדים אפילו בהא פטור מכרת דאפילו בעודה בחיים לא חל עליה איסור יום הכיפורים משום דקדים ליה איסור אבר מן החי. ולא נהירא דאם כן שנתנבלה ביום הכיפורים ופקע מיניה איסור אבר מן החי אמאי לא חיילו עליה כי הדדי איסור נבלה ויום הכיפורים דהא איסור בת אחת דכוותה היא דמודה בה רבי שמעון דהא דכותה אמר ביבמות פרק ד' אחין גבי זר שאוכל מליקה שחייב שתים אפילו לר"ש משום דהוה איסור בת אחת ופירש"י ז"ל התם שכל זמן שלא נמלקה יש בה משום מעילה ואפילו לאחר מליקה נמי כל זמן שלא הזה דמה שלא נראית לכהנים וכדתנן במסכ' מעילה חטאת העוף מועלין בה משהקדישה נמלקה הוכשר' ליפסול בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה הזה דמה חייבין עליה משום פגול נותר וטמא ואין בה מעילה דאלמא אפילו לאחר מליקה יש בה מעילה עד שמזה דמה ונראית לכהנים וכל זמן שיש בה איסור מעילה לא חיילי עליה איסור נבילה ולא איסור זרות איסור נבלה דמליקה לא חייל דהא קדים ליה איסור מעילה מחיים ואין איסור חל על איסור ואיסור זרות נמי לא חייל דאף על גב דקדשא אין איסור זרות חל עלייהו לא מחיים ולא במליקת' עד שהזה

דמה ונראית לכהנים וכדתניא בהדיא בפ' אלו הלוקין זר שאכל בשר חטאת ואשם קודם זריקת דמים פטור דכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם וזר לא יאכל. הלכך כל זמן שלא הזה דמה יש בה מעילה ולא חיילי בה איסור נבילה ואיסור זרות נבילה ומכיון שהזה דמה פקע איסור מעילה וחיילי עלה איסור נבילה ואיסור זרות כאחד וכ"פ ר"ח ז"ל:

ויש שפירשו דמשום הכי פטור מיוה"פ ולא חייל אחתיכה זו שנתנבלה ביום הכיפורים באיסור בת א' משום דאיסור נבילה קודם בה לאיסור יוה"כ ולא הוי איסור בת א' דנביל' שיעורה בכזית ויוה"כ שיעורו בככותבות ול"נ דאנן לאו לחיוביה לאוכל אתינן אלא לדון באיסורין האיך חלין וחתיכה שיש בה כותבות הרי קדים וחייל ביה איסור יוה"כ כשם שחל איסור נבילה על כזית שבו ואין א' מהם קודם לחברו וזה פשוט מאוד. והראב"ד ז"ל פירש דלעולם קדים איסור נבלה לאיסור יוה"כ. שאון דנין בענין זה בחתיכה זו עצמה אלא בחתיכה כיוצא בה והאי גברא משעה שנעשה גדול קודם יוה"כ נתחייב באיסור נבלה דאף על גב דעדיין לא נתנבלה בהמה זו הא איכא כמה נבלות בעלמא דמתסר בהו ולא חל עליו איסור יוה"כ עד עכשיו שהרי לא היה שם יוה"כ בעולם משנעשה גדול עד עכשיו וכדאמרינן התם ביבמות בזר ששמש בשבת שחייב ב' באיסור בת אחת כגון דאייתי שתי שערות ונעשה גדול בשבת דהאי שעתא חייל עליה חיוב מצות. ואשתכח דחייל עליה איסור שבת ואיסור זרות כאחד הלכך אע"פ שחל שבת קודם שיבא איסור זרות לעולם אנן בתר זמן דחיילי עליה איסורו אזלינן וכ"פ הוא ז"ל בהא דאמרינן לעיל דזר שאכל מליקה חייב בב' באיסור א' משום דכבר נעשה גדול קודם לכן וחלו עליו כאחת איסור זרות ונבילה מאותה שעה ואע"ג שלא נמלק עוף זה עדיין הא כמה נבלות וכמה קדשים דמתסר בהו. ואין זה נכון כלל דלעולם בכל איסורין שעל ידי מעשה אין הולכין ואין דנין בענין חלות איסורין אחר איסורין דעלמא כיוצא בחתיכה זו לומר תתחייב בזו משעה שנעשה גדול אלא א' חתיכה זו שנתקל ביה דנין מאימתי חל עליה האיסור דאלת"ה מצינו דאיסור דוחה איסור ואנן לא אמרינן בשום דוכתא שיהא איסור דוחה איסור אלא שאין איסור חל על איסור וראיה לדבר מדאמרינן התם בההוא פירקא חמותו ונעשית אשת איש נדון בחמותו בשריפה ואינו נדון באשת איש בחנק משום דאיסור חמותה קדים באשה זו לאיסור אשת איש ואם איתא דאזלינן בתר נשים דעלמא הוה לן למימר שיהא נדון בא"א דהא גברא משעה שנעשה גדול חייל עליה איסור אשת איש גבי נשים נשואות דעלמא ואיסור חמות לא חייל עליה עד שנעשית חמותו אלא ודאי דלא אמרינן הכי שאם אתה אומר כן נמצא איסור דוחה איסור דהאי גברא כיון שנעשית אשה זו חמותו קם עליה באיסור חמות ואלו בא עליה היה חייב שריפה ואם אתה אומר

דהשתא נעשית א"א יהא נדון בחנק נמצא איסור דוחה איסור והא לא אפשר דאיסור שבו להיכן הלך וכדאמרינן בפרק גיד הנשה פשיטא משום דאיקדשה פקע מיניה איסור גיד הנשה וראיה לדבר נמי מדאמר בפ' גיד הנשה דתנן דגיד הנשה נוהג במוקדשין דשקלינן וטרינן ופרישנא דמתני' בוולדות קדשים עסקינן וקסבר ולדות קדשים ממעי אמן קדושים וקסבר דגיד הנשה נוהג בשליל דאיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשים בהדי הדדי קא אתו ולדברי מר"ן ז"ל למה ליה למימר דקסבר ממעי אמן קדושין ונוהג בשליל יבלאו הכי טמא דאף על גב דאיסור גיד הגשה קדם בזה לאיסור מוקדשין מכלמקום דכיון שנעשה גדול חיילי עליה איסור גיד הנשה ואיסור מוקדשין כאחת דהא איכא בעלמא כמה גידין וכמה מוקדשין וכמו שפירש הוא ז"ל בזר שאכל מליקה אלא דהא ודאי ליתא ולעולם בחתיכה זו דנין כמו שאמרנו והיינו ההוא דזר ששמש בשבת ונעשה גדול בו ביום שחייב שתים מפני שבמלאכה זו בעצמה חלו עליו איסור שבת ואיסור זרות כי הדדי ולא נתחייב בשום איסור עד עכשיו שנעשה גדול וחלו עליה איסור זרות ושבת כאחת אבל אידך דקדמי איסורי אהדדי אחר שנעשה גדול ליכא למימר הכי מטעמא דאמרן תדע דלמאן דאמר איסור חל ע"א כאחת שבת והוא יוה"כ חייב שתים ואמאי נימא דאיסור שבת קדים בשבתות דעלמא קודם י"ה זה ולחייב משום שבת לחוד אלא ודאי דהא ליתא לפי' יש לחוש האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור שהוא פטור מן האחרון שאם נתנבלה מערב יום הכיפורים פטור מיוה"כ וחייב משום נבלה דקדים דאין איסור חל על איסור קודם ואם נתנבלה ביוה"כ מעיקרא חייל עליה איסור יום הכיפורים ולא חייל עליה השתא איסור נבלה ולפיכך מחייב משום יוה"כ ופטור משום נבלה ורבנן מודו בנתנבלה ביוה"כ ופליגי עלה בנתנבלה מעי"ה דקא סברי דאתי איסור יוה"כ וחייל אאיסור נבלה באיסור כולל במגו דאתכלל איסורא די"ה בחתיכות דהיתירא חייל נמי בנבילה דאיסור חמור חייל על איסור קל בכולל. ובמקצת נוסחאות אשכחן במסכת חולין ר"ש אומר האוכל נבלה ביוה"כ אינו חייב אלא א' פירוש ולא מסיימ' דפעמים חייב משום נבלה ופעמים חייב. משום יוה"כ ודאמרי' בנתנבלה ביוה"כ דחייל עלה איסור יוה"כ ולא מידחו משום אבר מן החי אפילו לר"ש משכחת לה בנולדה בהמה זו ביוה"כ עצמה דחייל עלה איסור יוה"כ ואיסור אבר מן החי כי הדדי וכשמתה פקע איסור אבר מן החי ואשתאר איסור יוה"כ ולא חייל עלה איסור נבלה מיהו לרבנן משכחת לה אפילו נולדה מעי"ה דאף על גב דאסיר' משום אבר מן החי חייל עלה איסור יוה"כ בכולל כנ"ל: אפילו תימא רבנן כי אמר רבנן איסור חל על איסור ה"מ איסור חמור על איסור קל כגון יום הכיפורים על נבלה אבל איסור קל על איסור חמור כי הכא דאיסור אלמנה

קיל מאיסור אחות לא חייל עליה וה"נ אמרינן דאין איסור נבלה חל על איסור יוה"כ כדכתיבנא לעיל. ואיכא דק"ל אמאי לא קאמר דכי אמר רבנן איסור חל על איסור ה"מ באיסור כולל כההוא דנבלה שנתנבלה מעי"ה דחייל עלה איסור יוה"כ בכולל אבל הכא באלמנה ואחותו דליכא באלמנה איסור כולל לא ולאו קושיא היא דבהא נמי נהי דאיסור כולל ליכא איסור מוסיף איכא דמעיקרא קודם אלמנותה לא הוה אסורה אלא לכ"ג זה שהוא אחיה נתאלמנה איתסרא לכ"ג דעלמא דאע"ג דליכא שני כהנים גדולים בדור איכא כהן משיח וכהן שעבר שאסורין באלמנה כדאיתא בסוף מסכת הוריות אי נמי דלמחר תהא אסורה לכ"ג שיתמנה אחריו של לה וכיון דאיתוסף בה איסורא לעלמא איתוסף נמי להאי וקי"ל דמאן דלית ליה איסור כולל מודה באיסור מוסיף הלכך לרבנן דינא הוא דחייל איסור אלמנה על איסור חמותו באיסור מוסיף אלא דאין איסור קל חל על איסור חמור. ואיכא למידק מעיקרא היכי אוקימנ' להההיא כר"ש אי משום דאוכל נבלה ביוה"כ לא דמי דההיא איסור כולל והא דהכא איסור מוסיף ואע"ג דלית ליה איסור כולל אפשר דמודה באיסור מוסיף דהא אמר במסכת שבועות דאפילו מאן דלית ליה איסור כולל זימנין דמודה באיסור מוסיף וכ"ת דקים ליה לתלמודא דלא מודה ר"ש לא באיסור כולל ולא באיסור מוסיף אלא באיסור בת א' כדאיתא בפ"ד אחין מ"מ ה"ל לפרושי הכי הכא ולא למנקטיה סתמיה ממתנית' דהאוכל נבילה דההיא לאו הכריחא היא כדאמר. ואיכא למימר דאלו אתא תלמודא הכא לאכרוחי דהא ר"ש הוא הכי נמי דה"ל לאתויי ההיא דפ"ד אחין לאכרוחי דלית ליה לר"ש אלא איסור בת א' אבל לא אתא תלמודא הכא אלא דהא לאו רבנן היא דקא מודו באיסור כולל וכ"ש במוסיף ואם איתא אפשר דאתיא כר"ש דלא מודה בכולל וה"ה באיסור מוסיף מכל מקום ואפילו לא אתיא נמי כר"ש משום דמודה דאיסור מוסיף קים לן דלא אתיא כרבנן ודכותא דהא טובא בתלמודא. והא דאמרינן אין איסור קל חל על איסור חמור היינו בשאר אסורי אבל בקדשים חייל כדאיתא בכריתות פ' דם שחיטה:

והא דאמרינן בפ"ד אחין דאפילו לרבי יוסי דאית ליה הבערה ללאו יצאת זר ששמש בשבת חייב שתים בהקטרה חדא משום זרות וחדא משום הבערה בשבת ואע"ג דהבערה איסור קל והוה לאו בעלמא חייל אאיסור זרות דחיוב מיתה והא לא קשיא למאן דמפרש התם דהא אוקימנא לרבי יוסי איסורו בלחוד חשוב לקוברו בין רשעים גמורים אבל התם איכא נוסחי דייקא דרבי יוסי לאוי נמי קתני כדכתיבנא התם ואיכא למימר דאע"ג דליכא בהבערה אלא לאו כיון דאיסורא משום שבת שם שבת א' הוא והוה איסור חמור דהוה בסקילה ולפיכך חייל אכל מידי וכי האי דאמרינן לעיל הואיל ושם זנות פוסל בישראל

וכדאמרינן נמי בסמוך מ"ד איסור כהונה שאני דמשום איסור כהונה להוה חמורין כל לאוין דאיתב הקמ"ל דלא חשיב איסור כהונה לגביה איסור עריות איסור חמור אלא איסור קל אבל שבת פשיטא מילתא דאיסור חמור הוא וחייל אכל מילי:

לא יאמר גרושה בכ"ג ותיתי מק"ו לא צריך ק"ו ממש שהרי כבר נאסר בה כשהיה הדיוט ומשום דנתמנה כ"ג לא ירד מקדושתיה אלא נקטיה לרבותא אפילו נתמנה מיד שהגדיל שלא היה הדיוט מעולם:

כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט. פי' שחייב על גרושה לחודה אף על פי שאינה זונה וחללה דהא פלגא קרא ואשה גרושה מאישה לא יקחו ללמד שילקה עליה בפני עצמה וה"ה על חללה לחודה או על זונה לחודה כי בא זו ללמד על אלו הא לאו הכי ה"א שאינו חייב עד שיהו כולן בה. כך חלוקה אלמנה בכהן גדול סלקא דעתך אמינא כיון דכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה לא לחייב על אלמנה לחוד קא משמע לן דילמוד מגרושה דהדיוט דכהן גדול לא צריך קרא בפני עצמו דהא מגרושה (יליף) אלא ללמד על אלמנה אתא שיהא חייב עליה ולוקה עליה ובהא נמי חשיב לאו שבכללות שהרי לכך יצתה גרושה וכי הויא גרושה וחללה זונה לקי אכולהו למאן דאית ליה איסור חל על איסור כיון דהוה איסור מוסיף ולמאן דלית ליה איסור חע"א נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים אבל ליכא לפרושי כדפי' רש"י ז"ל דקרא אתא לחלקן ולחייבו על כולן דא"כ תפשוט מהכא דאיסור חע"א באיסור מוסיף מיהא תקשי לכלהו תנאי דפליגי בהא ונימא להו קרא למאי אתא אלא ודאי דליתא אלא כדפירש"י כנ"ל:

הא דאמרינן אין חללה אלא מאיסור כהונה. פי' דכולה יתירא הויא דלא לכתוב חללה וזונה דכ"ג דתיתי מכהן הדיוט אלא מיותר היא לדרשה שאין חללה באה אלא מאלמנה וגרושה שהם פסולי כהונה ובדין הוא דליכתבה בתר זונה שהיא גם כן מפסולי כהונה וכדאמר בסמוך אלא משום דאיכא זונה פוסלת בישראל כשזנתה תחת בעלה והייתי סבור אפילו מאיסורין דלאו כהונה הוה חללה להכי כתביה בתר אלמנה וגרושה ואמר כי זונה מיותר לג"ש נאמר כאן זונה וגו':

אמר רב אשי הלכך. פי' כיון דאין חללה אלא מאיסור כהונה כהן הבא על אחותו זונה משויא לה דכל נבעלה לפסול לה הויא זונה לכהן חללה לא לה דכשבא עליה לא הוה בה פסול כהונה אלא פסול עריות השוה לכל. וכ"ת ואמאי והא בהעראה בעלמא נעשית זונה כדאית' ביבמות וכיון דכן כי גמר ביאתו הויא כפסולי כהונה ונעשית חללה. הא לא קשיא לפום מאי דכתיבנא בפ"ק דכי אמרי' דהעראה שמה ביאה ומחייב כשפירש ולא גמר ביאתו אבל כשגמר ביאתו דעתו על גמר ביאה הלכך בגמר ביאה הויא זונה:

דף עח.

אמר רב יהודה כ"ג באלמנה חייב שתים משום לא יקח ומשום לא יחלל. פי' משום לא יחלל דגבי דידה דפרישנא לעיל שנעשית חללה מדכתיב לא יחלל זה שהי' כשר ונתחלל ומיירי כשהתרו בו משום שתיהם:

ופרכינן ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו. פי' דכה"ג דכתיבא בהאי לישנא ליכא משום לאו שבכללות לכ"ע כנ"ל. והכי מוכח ממאי דכתיב' בפ' המקבל ושם מבואר יפה:

אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה. פירוש לוקה על קידושין בלחוד אף על פי שלא בעל ועל בעילה לחודה אף על פי שלא קידש וכן אם קידש ובעל לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל:

רבא אמר בעל לוקה יש שפירש לוקה אחת אע"פ שקדש דמשום קדושין לא מחייב לעולם דלא יקח גרירא דלא יחלל הוא מה טעם לא יקח משום לא יחלל וקשיא לן דהא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא דלמ"ד יש שליח לדבר עבירה כ"ג שאמר לישראל צא וקדש לי אשה חייב דשלוחו כמותו ואלו הכא אמרינן דליכא לאו בקדושין אפילו מקדש' הוא עצמו ולא מסתבר דתיתי ההוא כאביי לחוד לכן נ"ל לא בעל אינו לוקה משום קידושין לחודייהו דלא אהני מעשיו אבל קדש ובעל לוקה שתים אחת משום לא יקח וא' משום לא יחלל דכיון דבעל הא אהני מעשיו דקידושין ואף על גב דבשעת קידושין הויא לה התראת ספק דדילמא לא בעיל קסבר התראת ספק שמה התראה דהכי נמי קיימא לן ומפ' לקמן בבעל ולא קידש לוקה אחת והשתא אתיא ההיא דבב"מ לרבא בשקידש ע"י שליח ובעל כן פי' רש"י ז"ל והרז"ה ז"ל:

ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה. פי' דאע"ג דכהן שקידש ולא בעל מיחייב אביי הכא מודה דפטור ואע"ג דכתיב לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחת' דהיינו קיחה דקידושין בהא מודה דגרירא דביא' הם דכתיב לקחת' להיות לו לאשה:

ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש לוקה וכ"ת מאי מודה הא בהדיא אמרה בעל לוקה הכי קאמרינן דלא תימ' כשם שאינו חייב בעל לא יקח לחודיה כך אינו חייב על לא יחלל לחודי' דתרווייהו צריכי אהדדי ואם בעל בלא קידושין אינו לוקה וכי אמר רבא בעל לוקה היינו בשקיד' ובעל אבל על חד מנייהו באנפי נפשי' לא לקי כדאסקי' במחזיר גרושתו שאינו חייב עד שיקדש ויבעול קא משמע לן דרבא הכי קאמר דאפילו בעל לחוד בלא קדושין לוקה אחת ואם קידש ובעל לוקה שתים כדפרישית לעיל:

ויש מרבותינו ז"ל שהיו למדין מכאן דבשאר חייבי לאוין לא מחייב בביאה בלאו דהא לא מודה רבא אלא בכ"ג באלמנה הא בשאר חייבי לאוין אינו חייב בביאה בלא קידושין והא ליתא כלל דא"כ אדדייקי' מהכ' לפטורה נדוק מאידך לחיובא דאמרי' ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש אינו לוקה ודוקא בהא משום דדרך הוייה אסרה תורה הא בשאר חיובי לאוין לוקה וקשי' מימר' דרבא אהדדי אלא ודאי דהא לית' ועיקרן של דברים שלא עלה על דעת מעולם לחייב על קדושין או לתלות ביאה בקידושין אלא בהני לאוין דכ"ג ומחזיר גרושתו דכתיב בהו קיחה שהוא לשון קידושין דבכהן כתיב לא יקח ובאידך כתיב לשוב לקחת'. אבל שאר חייבי לאוין בביאה תלינהו רחמנא דכתיב לא יבא ולא הזכיר שם קידושין כלל הילכך אין טעם לחייב בהם משום מקדש ולא לפטור בהם בעילה בלא קדושין וזה פשוט ומושכל ראשון. ובהדיא אמרינן בפרק אלו נערות שיש להם קנס דמנינן הבא על הממזרת שיש לה קנס דאי כר' יצחק דאמר אין אדם לוקה ומשלם קשיא ממזרת היאך משלם קנס כיון שהו' לוקה אלמא האונס הממזרת לוקה בהתרא' והא קי"ל דבאונס ומפתה ליכא קידושין וכדאיתא במכילתין לעיל אלא בעל ולא קידש בחייבי לאוין לוקה ולא הזכירו קידושין אלא באלו דכתיב בהו קיחה ולא עוד אלא שאפי' באיסורי עריות שיש בהם קיחה כגון אשת אב ואחות אשה דכתיב לא יקח איש את אשת אביו וכתיב ואשה אל אחורה לא תקח אינו לוקה על הקידושין לדברי הכל. ואם בעל ולא קידש חייב שלא אמרו קידושין ולחייב לעכב בביאה אלא במקום שנא' קיחה והוא מקום שתופסין קידושין דקיחה דאזהר בהו היינו שלא לקדש ככהן באלמנה גרושה וחללה זונה ובמחזיר גרושתו אבל בעריות שאין קדושין תופסין בהם אין לאו דקיחה האמור בהם לאו על קידושין אלא ללמד שאין בהם קיחה ולא תפסי בהו קידושי ולאו דאית בהן היינו ביאה כדכתיב ולא יגלה ואפילו בביאה בלא קידושין שהקדושין כמאן דליתנהו דמו דלא אהני ולא חיילי כלל וגבי ישראל בנתינה דכתיב לא תתחתן בם ודרשינן ליה בגירותן דאית להו חתנות ותפסי בהו קידושין אף היא אינה אזהרה שלא לקדש ואם קידש ולא בעל אינו לוקה שאין אזהרת הכתוב אלא שלא לבעול אותה אפילו אחר שנתגיירה דתפסי בה קידושין ואית בה חתנות דהוה ס"ד דתהוי כגיורת דכשרה בישראל תדע דהא קרא בין בגרותן בין בגיותן כתיב ואלו בגיותן דלא תפסי בהו קידושין פשיטא מילתא שאם קידש ולא בעל אינו לוקה כשם שאינו לוקה בעריות דלא תפסי קידושין וכיון דכן ה"ה בגירותן שאין לוקה משום קדושין דאזהרה דלא תתחתן שוה היא בגיותן ובגירותן והיינו דתנן בכל דוכתא ממזרת ונתינה לישראל בכלל הלוקין ולא שנינו כהן הנושא כמו ששנינו המחזיר גרושתו ולא שנינו הבא על גרושתו משניסת משום

דבהא בעינן קידושין והחזרה בביאה. ובהני סגי בביאה לחוד כדאמרן ומיהו יבמה לשוק אליבא דשמואל דסבר דלא תהיה דכתיב ביה ללאו הוא דאתא כיון שהוא לשון הוייה וקידושין קדושין תופסין בה ה"ל בלא יקח ולדידיה קידש לוקה בעל ולא קידש אינו לוקה והרי זה מבואר יפה וזו שיטתו של רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל:

ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה. פירוש דלא תימא דכי היכי דכהן באלמנה או גרושה לדברי שניהם בעל ולא קידש לוקה ואין לא יקח מעכב דה"ה בהאי דשאני התם דכתיב לא יחלל באנפי נפשיה לחייבי עליה לחוד בלא קיחה אבל במחזיר גרושתו ערבינהו קרא לקיחה והוויה דכתיב לקחתה להית לו לאשה אינו חייב אלא דרך הוייה הלכך לא מחייב עד דאיכא קדושין וביאה ומסתבר לי דכי איתנהו לתרוייהו לא מחייב אלא חדא כיון דערבינהו וכתב איתא בדידה (צ"ל וכתבינהו בהדדי ד"ה):

תניא רבי יהודה גר זכר שנשא בת ישראל כבת חלל שנשא ישראל שפסולה לכהונה והדין ניתן כו' עד מצרי שני יוכיח פירוש שנשא בת ישראל שאין יצירתו בעבירה ובתו פסולה לכהונה ואתיא כר"ל. כדפירש' לעיל ונכון אבל רש"י ז"ל מפרש והוא מצרי שבא על מצרית ראשונה יוכיח שבתו פסולה לכהונה לדברי הכל והשתא ליכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד עבירה דמצרי במצרית ליכא שום עבירה. ולית הלכתא כותיה אלא כרבי אליעזר דדריש מזרע ואפי' מקצת זרע כדלקמן ולא עביד האי ק"ו דר"י משום קרא דכתיב מזרע מפיק מיניה אי נמי דרבי יהודה מייתי ליה במה הצד דגר פוסל בביאתו ורבי אליעזר לא סבר ליה דגר פוסל בביאתו כדאמרינן בסמוך ורש"י ז"ל נותן טעם אחר בדבר ואינו נכון תניא רשב"י אומר גיורת פחות' מבת ג' שנים ויום א' כשרה לכהונה פירש"י ז"ל דלא מפסל' משום זונה ולכאורה נראה מדבריו דרבנן דפסלי היינו משום דמחזקי לה שנבעלה לעכו"ם בגיותה והויה זונה ול"נ חדא דהא ביאתה לאו ביאה היא בשום מקום ולא בעריות לחיובא ותו דהא בדאורייתא פליגי ואלו האי איסורא דרבנן הוא דחיישי לה שנבעלה לפי שסתם כותית הם זונות ועוד דהא"ר יוחנן וכלן מקרא א' דרשו ובמשמעות הכתוב פליגי ומשום גזירת הכתוב אתו עלה זה לכשרות וזה לפסלות ואף על גב דמקרא זה דברי קבלה הוא מכל מקום דאורייתא נינהו אלא דאתא יחזקאל ופירש וכדאמרינן בעלמא הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא דאורייתא ואתא יחזקאל ופירש וזה מבואר ותו לא מידי אבל י"ל לפי' רש"י ז"ל דודאי מה שפי' יחזקאל היינו משום דאשמועינן דזו בכלל זונה ולא מפני שנבעלה אלא כל

שנולד' בגויית חל עליה שם זונה שהרי אין הדעת נותנת שיחזקאל איסורי כהונה שלא נאמרה בתורה כלל בענין זה שהאריך בו הכתוב כ"כ:
מאי אפילו. פי' אמאי אסקיה תרי דרגי שאמרו שניהם שהוא עובר בחדא סגי ופריק דלרבותא נקט דאפילו בהא לא מהימנא:

דף עח:

יכיר ל"ל דנכסים שנפלו כשהוא גוסס. פירוש דההיא שעתא לאו בר הקנא' ולפיכך אפילו לר"מ לא קנה מדין מתנה שנתן לו קודם לכן דאף על גב דאר"מ אדם מקנה חברו דבר שאינו ברשותו ושאינו בעולם מ"מ אין המתנה חלה אלא כשבא לרשותו ובא לעולם כדכתיבנא לעיל הילכך כיון דהשתא לאו בר הקנאה הוא אין במעשיו כלום ולהכי זכי משום דכתיב יכיר יכירנו לאחרים והא דלא נקט בנכסים שנפלו לו אחר מיתה משום דהני נכסים ראוים הם ואין בכור נוטל פי שנים באוי כדאיתא בבכורות וביש נוחלין איכא מרבנן ז"ל מאן דדייק מהכא דגוסס אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה ואין גיטו גט ומסעדי לה נמי מההוא דאמרינן במסכת גיטין המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נתנו לו בחזקת חולה ואמר עלה בגמרא דדוקא הניחו חולה שרוב חולים לחיים אבל גוסס לא שרוב גוססין למיתה אלמא גוסס אין גטו גט. והא ליתא דהא תנן בהדיא במסכת שמחות ובריש אהלות הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו נוחל ומנחיל וזוקק ליבום ופוטר מן היבום וכ"ת דהתם היא במילי דאתו ממילא אבל מתנה וגט דבעו אמירה והקנאה לא הא ליתיה דהא אמרינן בערכין גוסס נודר ומעריך ועוד אין לך גוסס בעול' יותר מי ששחטו ב' או רוב שנים או צלוב או מגוייד שגטו גט כשדעתו מיושבת עליו כדאיתא התם בפרק מי שאחזו וה"ה להאי וכיון דגטו גט ודאי מתנתו מתנה וכל שכן הוא. וההיא דהמביא גט ה"פ ל"ש שנותנה לה בחזקת שהוא עכשיו קיים אלא בחולה שרוב חולים לחיים אבל בגוסס אינו נותנה לה דחיישינן שמא עכשיו מת הוא שהרי רוב גוססין למיתה ובכי האי חיישינן למיתה בתר רובא הא אלו ידעינן ודאי שעדיין הוא גוסס ודעתו מיושבת עליו כמו שהניחו ודאי נותנו לה ומתגרשת גירושין גמורים ומאי דאמרי' הכא בנכסי' שנפלו כשהוא גוסס לאו למימרא שאם יכול לדבר ודעתו מיושבת עליו אין מתנתו מתנה אלא משום שאינו יכול לדבר ונטרפה דעתו נשתתק שכך סתמן של גוססין והוא הדין דיכול לומר בנכסים שנפלו לאחר שנשתתק אלא דאורחא דמילתא נקט לפי שרוב גוססין משתתקין וכ"כ ר"י הזקן בעל התוספות ז"ל וכבר כתבתיה בפ' מי שאחזו בס"ד מפי רבינו נר"ו:

הא דאמר רבי יהודה כשם שנאמן לומר שהוא ממזר כך נאמן לומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה י"מ דמסברא אתינן עלה דכיון שנאמן לפוסלו בממזרת כ"ש באלו אבל הר"ר אליהו מפר' פי' דנפקא לן מדכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ופרישנא לעיל דהיינו שנוא' בנשואיה כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וקאמר רחמנא יכיר אותו שהוא בכורו אלא שהוא בן שנואה זו וכן אמרו בירושלמי בן שנואה יכיר בן אהובה יכיר ויפה פי' ז"ל:

דף עט.

אתמר קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת. פי' שיש בה סימני בוגרת השנויין בפי יוצא דופן (דף מ"ז) ולא ידעי אם כשקדשה אביה ביום זה היתה עדיין נערה שהיא ברשותו או אם כבר בגרה ויצאתה מרשותו רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו וכיון דהשתא בוגרת צפרא נמי בוגרת ואין חוששין לקדושי האב כלל ושמואל אמר חוששין לקידושי שניהם מן הספק ואסיקנא דאי בתוך ו' חדשים של ימי נערות כגון דידעינן ודאי אימתי התחיל זמן נערות לא אמר הרי בוגרת לפנינו שכל ו' חדשים אלו חזקה הם לנערות עד שידוע לנו שבגרה ואין לנו לתלות אלא משעה שראינוהו בוגרת ולא למפרע ואם אחר ו' חדשים חזקה הם לבוגרות ודכ"ע אית להו דרב ואין חוששין לקידושי האב כלל אלא הכא ביומא דמישלם שיתא חדשים פליגי דההוא יומא לא מוחזק לא בנערות ודאי ולא בבגרות ודאי ושקול הוא בשניהם דזימנין דבגרה וזימנין דלא בגרה הילכך האי יומא לא קיימא בחזקת נערה ולא בחזקת בוגרת ומשמע מדלא אוקימנא בדלא ידעינן בהאי איתתא סימני נערות דמעיקרא מידי כן אייתינהו דמני להו אלא שמצאנוה בסימני בוגרת עכשיו דבהא דכולי עלמא חוששין לקידושי שניהם. ואפשר נמי דה"ה דתלינן בה וחדא מנייהו נקט:

ואקשינן לשמואל מדתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר. פי' ומתחלתו היה שלם ודאי ואין ידוע מאימתי התחיל ליחסר כל טהרות שנעשו על גביו כלומר כל טהרות שנגע ועשה טמא שטבל שם על סמך טבילה זו למפרע טמאות ואפילו טהרות שנגע בר"ה דאע"ג דספק טומאה בר"ה ספקו טהור הכא לא בספק חסר משוינן לה למפרע אלא ודאי חסר ומי שטבל בו טמא ודאי אלא כיון דהשתא חסר למפרע נמי חסר ודאי מכיון שראוי לחסר והיינו דרב דאמר דכיון דהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת ודאי וקשי' לשמואל דמשוי לה ספק ופריק דשאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימור לא טבל

אבל הכא ליכא למימר אוקמה בחזקת בוגרת דהא לית לה חזקה דבגרות עד לאחר ו' חדשים כדפרישנא:

וקשיא לן אמאי אזלינן בתר חזקת טמא ניזל בתר חזקת טהרות שנגע בהן שהיו בחזקת טהרה ולא נטמאה מספק ואיכא למימר דכיון דודאי נגע בהם אין להם שוב חזקה וכדאמרי' בשליא בבית דכיון דרוב שליות יש להם ולד הבית טמא ולא אזלינן בתר חזקה דבית כלל למימר אוקים מיעוט שליות שאין להם ולד לחזקת בית שהוא טהור אלא מכיון דה"ל שליא בבית נפק ליה בית מחזקתיה וה"ל כשליא וה"ה להא וכן בנדה לב"ה דמטמאו למפרע מעת לעת כל טהרות שנגעה דכיון דודאי נגעה נפקו טהרות מחזקתם והוה כנדה גופה וכן אתה דן בכ"מ דאיכא ודאי מגע ולא אזלינן בתר חזקת טהרות אלא כשיש ספק במגע עצמו ושמא לא נגע:

ומקשינן אדרבה העמד מקוה על חזקתה ואימור לא חסר עד השתא. פירוש דהא מתחלתה שלם הנחנו אותו ואוקמי' אחזקיה ואסיקנא דלא דמי הא דשמעתין למקוה במקוה איכא תרתי לריעותא חדא דהעמד טמא על חזקתו וחדא דהוה חסר לפניך והכא ליכא אלא חדא לריעותא והיינו הרי בוגרת לפניך אבל חזקה דבגרות ליכא ומשום הכי משוינן ליה התם למפרע בודאי חסר והכא משוינן ליה ספק ואף על גב דבסוטה ליכא אלא חדא לריעות' ומשוינן לה טמאה ודאי לא דמי דהתם מכאן ולהבא אבל הכא למפרע לא. אי נמי דשאני התם דיש רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה כדפריק ר"ש בריש מסכת נדה דהא דמיא למעת לעת שבנדה שתולין ולא אוכלין ולא שורפין כדאיתא התם. והא דלא אקשינן לרב מההיא דבנדה משום דשאני התם דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי ובדין הוא שתהא דיה שעתא דנוקים איתתא בחזקתה אלא שעשו חכמים סייג לדבריהם לטהרות מיהת כדאיתא התם כנ"ל:

ולשמואל מ"ש מחביות דתניא היה בודק את החבית. פירש בריחא או שתקן ממנו קצת וטעמו דאי לא אסור לטעום ואפילו לכהן כי טבל אסור לכהן להיות מפריש עליה והולך ואח"כ שנמצאה חומץ וכל שבודאי חומץ אין תרומתו על היין תרומה ולאו משום דהוה להו שני מינין כפירש"י ז"ל הכא אלא משום דהוה תרומות טעות. וכדפרישנא בפ' האיש מקדש כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק בפרק המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ו) אפליגו בה אמוראי דחד אמר כל ג' ימים הראשונים של אחר בדיקה ודאי יין דטעמיה חמרא וריחא חלא חמרא מכאן ואילך ספק. וחד אמר כל ג' ימים האחרונים הסמוכים למציאה ודאי חומץ דבודאי כבר איקרם ג' ימים קודם לכן וה"ל טעמיה וריחו חלא דהוה

חלא מכאן ואילך ספק חומץ ואפילו ג' ימים הראשונים דדילמא לאלתר איקרם והוה ריחיה חלא דדיניה כחלא והכי מפרש התם:

ורמינן חביות אמקוה. פירוש דקס"ד דהא דחביות רבנן היא ומ"ש התם גבי מקוה דמשוינן לה ודאי חסר למפרע ומ"ש הכא גבי חביות דמשוינן לה ספק חומץ למפרע ופרקינן מאן תנא חביות ספיקא הוה ר"ש דלגבי מקוה נמי ספק משוי לה דתניא מקוה שנמדד כו' אבל לרבנן ודאי חומץ משוינן ליה כי השתא דומיא דמקוה ופירותיו טבלים ודאי למפרע והשתא דאמר הכי מסתברא דלית הילכתא כההיא מתניתא דחביות דהא אוקימנא כר"ש ואנן כרבנן דמקוה קי"ל וה"ה גבי חביות דהא כי הדדי נינהו ומן התימא הגדול על הרמב"ם ז"ל שפסק במקוה כרבנן ובחביות כר"ש ואפשר שהזקיקו לרב ז"ל לומר כן משום דהתם בפ' המוכר איפלגו ר"י וריב"ל בפירוש דהאי מתניתא דחביות במאי דקתני כל שלשה ימים ודאי וכדכתיבנא לעיל דאלמא הלכתא כההיא מתניתין אלא דאם כן אמאי מקשי' הכא לשמואל מחביות ומקוה מרבנן לימא אנא דאמרי כר"ש דהלכתא כותיה ותו דאם כן במקוה נמי הוה ליה למר"ן ז"ל למיפסק כר"ש דמאן פלגינהו ואמאי נקט חוטרא בתרי רישי אלא ודאי הלכתא כרבנן בתרווייהו ומאי דאיפלגו ר"י וריב"ל התם בפי' דמתניתא דחביות לאו משום דהלכת' כותיה בספיקו אלא למגמר מינה מאי דס"ל בדינא דטעמיה חמרא וריחיה חלא אי הוה חלא או חמרא דבהא לא איפלגו רבנן עליה ושפיר מצינן למגמר מיניה הא דינא מכלל ודכותיה בתלמודא טובא כנ"ל. ובריש מסכת נדה דר"ש ורבנן לא למדוה אלא מסוטה ואף על גב דחד מנייהו לא יהיב להו דין סוטה דרבנן מיטמו אפי' ברשות הרבים ורבי שמעון ברשות היחיד תולה משא"כ בסוטה דטמאה ודאי כבר פי' רבינו תם ז"ל דה"ק ושניהם לא למדוה אלא ממה שמחלקין בין אלו לסוטה דלכולי עלמא איכא חלוקה בינייהו ובהאי חלוקה פליגי דרבנן סברי דכרה"י דמי הני לסוטה אבל לא ברשות הרבים לגריעותא דהתם חדא לגריעותא והכא תרתי ור"ש סבר דבר"ה דמי לסוטה לטהרה אבל לא ברה"י דהתם רגלים לדבר שקנא לה ולהכי הויא ודאי אבל הכא ליכא רגלים ותולין וכדמפרש התם:

נימא כתנאי דתניא מי שהוציא מיד מי הוא מוציא מידיהם בלא ראיה. פירוש הא מתניתא איתא בפרק מי שמת אמתניתין דתני לא כתב בה ש"מ הוא אומר ש"מ הייתי פירוש וכיון שעמדתי חזרה מתנתי והם אומרים בריא היית פירוש שאין בשטר המתנה שום הוכחה לענין זה וע"כ מיירי בדאית בה קנין דאי באמירה בעלמא מאי הם אומרים בריא היית דהא בריא לא מקני באמירה וע"כ לאו מתנה במקצת היא דא"כ מאי הוא אומר ש"מ היית דהא מתנה במקצת אם עמד אינו חוזר ואפילו במצוה מחמת מיתה

אלא ודאי מתנה בכל היא והיינו לישנא דהם אומרים בריא דמשמע דחילק כל נכסיו לרבים וארישא קאי דקתני כתב כל נכסיו לאחרים ואית בה קנין אי נמי כגון שכתב בשטר סתם אנו העדים מעידין שנתן פלוני כל נכסיו לפלוני וכן פירש הר"ד יוסף ז"ל. במיפה את כחו ולא מוכיח אם הוא מתנת בריא או מתנת ש"מ ואלו היו העדים כאן יכולין היו לברר הדבר ואפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר דלית בהא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדפרשי' התם. ועל הא איפלגו רבי מאיר ורבנן במתניתין מי נאמן ואמרו ליה חכמים המע"ה ואיפלגו בה במתניתא רבי יעקב ורבי נתן דר"י סבר דנכסי בחזקת נותן קיימי ועל המקבלים להביא ראיה שהיה בריא ורבי נתן סבר דבתר השתא מוקמינן לה ואם בריא הוא עכשיו עליו להביא ראיה שהי' למפרע ש"מ כשנתן מתנה זו ואם ש"מ הוא עכשיו עליהם להביא ראיה שהיה בריא כשנתן מתנה והתם פריש רבא טעמיה דרבי יעקב ורבנן דמתני' דקיימי כוותיה משום דספיקא ואוקי ממונא בחזקת מריה ומשום הכי פרכינן הכא לימא רב דאמר כרבי נתן ומוקים לה בתר השתא דבצפרא נמי בוגרת כי השתא ושמואל דאמר כר"י דספיקא והתם דאיכא חזקת נכסים מוקמי' נכסי בחזקתייהו הכא דליכא חזקת הגוף הוה ספיקא וחוששין לקדושי שניהם ופרקינן אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לר"י התם הוא דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו ובכי האי גוונא לא אזלינן בתר השתא למפרע כיון דאיכא חזקה דמרעא הוא אבל הכא ליכא למרעה לשוויוה בוגרת בצפרא דליכא למימר אוקמה בחזקת נערה דהא כל יומא דמישלם לית לה חזקה דנערות ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"נ ע"כ לא קאמר אלא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי ואיהו מפיק נפשיה מחזקיה אבל הכא משום דחיישינן לקדושי האב דצפרא מי מפקינן לה מחזקתה דבגרות הוא כל הדין יומא לית לה חזקה דבגרות דביומא דנא לית לה שום חזקה כלל כדפירש לעיל:

ופסק תלמודא הילכתא כוותיה דרב אפילו בשאינו מכחישתו וכ"ש במכחישתו לומר דקים לה שהיתה בוגרת בצפרא שמואל נמי מודה בהא והא דאיצטריך תלמודא למיפסק כוותיה דרב אף על גב דהא קי"ל דכל רב ושמואל הלכתא כוותיה דרב באיסורי והכא איסורי הוא היינו משום דאמימר פסק כשמואל וכיון דהוא פלוגתא דאמימר ורב אשי פסק תלמודא כרב (וכרב אשי) ותו דפשטה דמתניתין דרבי נתן כרב ושמואל דאמר כרב יעקב דהלכתא כותיה וקמ"ל תלמודא דשנוייא דשניין שינוייא היא דרב דאמר אפילו כרבי יעקב. ותו דהכא נמי איכא ממונא שאין האב זוכה בכסף קידושיה כנ"ל:

דף פ.

מלקין על החזקות כדר"י דא"ר יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה כלומר שראוה לובשת בגדי נדותה בעלה לוקה עליה משום נדה משום חזקה זו בלא ראיה אחרת:
וסוקלין ושורפין על החזקה כדרב הונא דאמר איש ואשה כו'. פי' וכ"ש לענין ירושה ושאר דברים דסגי בחזקה שהם בניו או אחיו ואינם צריכין לראייה.
ואזדו לטעמייהו דתנן תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאין מפני שדרכו לטפח. פירש"י ז"ל דהאי תינוק בודאי נגע בעיסה שהרי בצק בידו אלא דלא ידעינן אם הוא טמא או לא וחכמים מטמאין משום דאחזוקי ליה בטמא שדרך התינוק לטפח באשפה שיש בה כמה נבלות ושקצים ורמשים דמטמו ליה. ול"נ האי פירוש חדא דאם כן דודאי נגע בעיסה היכי אמר דעיסה זו בחזקת טהרה עומדת הא כיון דתינוק נגע בה בטלה חזקתיה והויא כתינוק וכדמוכח ממאי דכתיבנא לעיל בנדה ומקוה ושליא בבית ותו דהא כל התינוקות בחזקת טמאין הם מפני שהנדות מגפפות אותן כדאיתא בתוספתא ולמה לי טעמא דמטפח בשרצים ונבלות ותו בהדיא גרסי' בירושלמי דפרקין תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאין שדרך תינוק מטפח בעיסה. לכ"נ כמ"ש רבינו הגדול ז"ל דהכא בשאין ידוע אם נגע אם לא ותינוק ודאי טמא ור"מ מטהר דשמא לא נגע בו ואיכא חזקת עיסה ורבנן אומרין שדרך תינוקת לטפח בעיסה כדמפרש טעמייהו ואזיל. ואף על גב דבצק בידו מטהר ר"מ דשמא לא נגע ובצק זה שבידו ממקום אחר היה או אדם טהור נכנס שם שנתנו לו כך פירש בתוספות:
והוינן בה מ"ט דר"מ סבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע רובא:
ורבנן סברי מיעוטא כמאן דליתיה דמי רובא וחזקה רובא עדיף. איכא למידק טובא דהא בריש פרק האשה זוטא דיבמות אשכחן להו לרבנן ור"מ דאמרי דהיכא דאיכא רובא מהאי גיסא ומיעוטא וחזקה מהאי גיסא סמכינן מיעוטא אחזקה ה"ל כפלגא ופלגא דתנן האשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ושמע' שמת בעלה לא תנשא ולא תתייבם שמא מעיברת היא צרתה חמותה תנשא כו' ושקלינן וטרינן עד דאמר רבא רישא חזקה לייבום ורובא לשוקא דרוב נשים מתעברות וחזקה לא עדיף כרובא ואתי מיעוטא דמפילות וסמוך לחזקה וה"ל כפלגא ופלגא סיפא דחמותו ולא ידעינן ליה אחי וחיישינן לעבור חמותה חזקה לשוק ורובא לייבום סמוך מיעוטא לחזקה והוי ליה כפלגא ופלגא והאי

פירוקא אליבא דכ"ע הוא בין לר"מ בין לרבנן וה"פ רבנן ז"ל התם וספרים יש שכתוב בהם בפי' אלא אמר רבא לעולם רבנן הוא וכ"פ רבינו האיי גאון ז"ל:

ותירץ רבינו הגדול הרמב"ן זצ"ל דהכא נמי ר"מ כפלגא ופלגא דאין ליה וכיון דהוי שקולין טהור דאפושי טומאה לא מפשינן כדאמר בכמה דוכתי והיינו דקאמר דאיתרע ליה רובא ורבנן סברי דמיעוטא לא חשיב כולי האי לצרופי בהדי חזקה לטהר אלא עדיין הרוב מכריע וטמא להיות תולין ולא אוכלין ולא שוחין דלא משוינן ליה טמא ודאי וכדקאמר רבי יוחנן הכא והתם בנדה שלהי פרק כל היד אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה והביא ראיה לדבריו דהכא ספיקא הוי לרבנן ולא טמא ודאי מדאמר במסכת נדה אמר רבי יוחנן בשלשה מקומות סמכו חכמים אחר הרוב ועשאוה כודאי מקור שליא וחתיכה והוינן בה ותו ליכא והא איכא ט' חניות והא איכא ט' צפרדעים כו' והא איכא כו' ומפרק להו כולהו ואמר דהא דרבי יוחנן אי אתא למעוטי רובא דאיכא חזקה בהדי' דלא שרפינן עלה תרומה הא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא דתנן תינוק שנמצא כו' וא"ר יוחנן אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה אלמא לא עשו רובא דאיכא חזקה בהדי' כודאי טומאה אלא ספק ולר"מ עבדו הספק שקול ואפושי טומאה בטהרות לא מפשינן ולרבנן הוי ספק קרוב לודאי שהרוב מכריע לטומאה ותולין ולא אוכלין ולא שורפין ולפום הא אומר מורי נראה דמאי דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין כן בפ"ק דחולין לאו דוקא רוב אלא כל המצויין דאי לא סמוך מיעוטא לחזקת בהמה דקיימא בחזקת איסור וה"ל פלגא ופלגא וספיקא דאורייתא לחומרא וכדפרישית התם ונכון הוא:

מיהו מסתברא דקושיא מעיקרא ליתא דכי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל כפלגא ופלגא התם הוא שהמיעוט מסולק מן הרוב עצמו שמאותו רוב דתלינן רוב נשים מתעברות יש מקצתן שמפילות וחזר אותן רוב כאלו הוא מחצה ומצטרף המיעוט עם החזקה להיות כמחצה אבל הכא שהמיעוט ההוא אינו נוטל מחלק הרוב אלא מיעוט בפני עצמו מלבד הרוב שרוב תינוקות מטפחין והמיעוט הנשאר אין מטפחין והרוב עומד בעצמו ובכחו קיים אין המיעוט חשוב להצטרף עם החזקה להיות כנגד הרוב כפלגא ופלגא והתם נמי דוקא מיעוט דמפילות מצטרף בחזקה כנגד הרוב אבל לא המיעוט דנשים שאין מתעברות שאינו מסולח מן הרוב. וכ"ת ולמה לי התם חזקה דהיתירא ת"ל דאיכא תרי מיעוטי מיעוט שאין מתעברות ומיעוט שאין מפילות וה"ל פלגא. י"ל דנשים שאין מתעברות אינם מיעוט גמור אלא מיעוטא דמיעוטא אחד מק' או יותר ולפום הא האי דחולין שפיר אתיא כפשטה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם

רוב ממש ובהכי סגי מפני שהמיעוט אינו מסולק מן הרוב וכמאן דליתיה דמי כדאמרינן הכא והשתא שפיר איפליגו בהאי דהכא ר"ל ור"י דריש לקיש סבר דכיון דלרבנן רוב גמור הוא סמכו אל הרוב ועשאוהו כודאי אפילו לשרוף תרומה ור"י סבר שלא סמכו חכמים על רוב זה לשרוף תרומה שאין חזקתן של רוב תינוקות שמטפחין בעיסה כדאי לשרוף עליה תרומה אע"פ שהוא רוב ממש ולא סמכו על הרוב לעשותו כודאי אלא באותן שלש מקומות ואמר ולר"י אי זו היא חזקה ששורפין עליה את התרומה דתניא עיסה בתיך הבית ושרצים טמאים וצפרדעים שהם טהורין מטפלין שם ונמצאו חתיכות בעיסה ואינו ידוע מאיזה מקום היו ההתיכות הללו אם מן השרצים או מן הצפרדעים אם רוב שרצים טמאה ואם רוב צפרדעים טהורה פירוש דאזלי בתר רובא לטמא או לטהר כודאי ואם רוב שרצים טמאה לשרוף את התרומה. וכ"ת ומ"ש הא מההוא דתינוק שלא עשאוהו כודאי אלא ספק לתלות ורבי יהודה יש לומר משום דהכא ודאי מגע איכא וליכא חזקה דעיסה דהדר' לה כחתיכות כדפרישנא לעיל משא"כ בהאי דתינוק דליכא ודאי מגע ואיכא חזקה דעיסה בהדי מיעוטא והוי כפלגא ופלגא. ולפי' רש"י ז"ל שפירש בהאי דתינוק דודאי נגע חשבינן ליה י"ל דשאני הכא דהוי רובא דאיתיה לקמן דרובא דשרצים בבית עמנו משא"כ גבי תינוק דאזלי' בתר רוב תינוק' דעלמא דהוי רובא דליתיה קמן וכ"פ הוא ז"ל וכ"ת לרבנן ור"מ בההיא דתינו' למה לי רובא כיון דספיק' הוא והוי רה"י הוי לי' ספק טומאה ברה"י דספקו טמא ולא אוכלין ולא שורפין כדאמר רבנן השתא אליבא דרבי יוחנן ור"מ האיך מטהר. וי"ל דכיון דהוי דבר שאין בו דעת לשאול אפי' ברה"י ספקו טהור דלא גמרינן מסוטה אלא כל שיש בו דעת לישאל כוותה כדאמר במסכת נדה ובכל דוכתא וכדמוכח בהא דבסמוך דאמר תניא כותיה דר' יוחנן ב' דברים אין בהן דעת לשאול פי' והוה מדינא דספיקם אפילו ברה"י טהור ועשאום כמי שיש בו דעת לשאול דהוה ספקם ברה"י טמא ואילו הן תינוק ועוד אחרת וחששו בהן על הרוב לתלות ולעשות ספק ומדקא מצרף הא דתינוק ובאידך תניא בהדיא דתולין לא אוכלין ולא שורפין מכלל דה"ה בתינוק והיינו כר"י ולא כריש לקיש:

דף פ:

אמר ריב"ל לא שנו אלא במשקין לבנין אבל במשקין אדומי' לא דאם איתא דנקור בה מינכרא מילתא ופרכינן ודילמא בלעתינהו עיסה אלא אמר ר' יוחנן דבר זה שמע בריבי דבאדומים תולין להיתירא אבל לא שמע פי' שלא בכל האדומים התירו אלא בעכורין והכי אתמר לא שנו דבאדומים נמי תולין אלא בצלולים שהם כל כך צלולים שאפילו

בבואה של תינוק קטן נראית בהם וכ"ש של גדול דאף על גב דאין מראה אדמימות ניכר בעיסה חיישינן שמא בעלתינהו אבל בעכורים כיון דאדומים הן ועכורין דלא בלעתינהו עיסה ואין אדמימות ניכר בהו טהורה דאם איתא דנקור מינכרא מילתא ואפילו במשקין לבנים לא אסרו אלא כשהם קרובים לעיסה אבל אם רחוקים מן העיסה מאוד לא שאפי' שתו מהם התרנגולים בעוד שהולכין לנקר בעיסה ינגב משקה שבפניהם ולא תטמא העיסה שהתרנגולים עצמם אינם טמאים כלל דבעלי חיים אינם מקבלים טומאה חוץ מן האדם שמקבל טומאה מן האב הטומאה ולא מן האוכלים ומשקין טמאים ואין טמאות עיסה זו אלא מפני המשקי' שטפחו שם כשנקרו תרנגולים בפיהם אבל אם נתנגב פיהם קודם שנקרו בה לית לן בה וזה דבר פשוט:

מתניתין לא יתיחד איש עם ב' נשים כו'. פי' אפילו עם ב' נשים וכ"ש עם אשה אחת מפני שהנשים דעתן קלה עליהן ומחפות זו על זו ולא מכספי מהדדי והא דקתני סיפא מי שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהם קשיא לן מאי איריא מי שעסקו עם הנשים אפילו אינש אחרינא לא יתייחד עם ב' נשים וליכא למימר דרישא ב' נשים דוקא אבל ביותר מב' נשים מתייחד וקמ"ל סיפא דמי שעסקו עם הנשים לא יתייחד אפי' עם נשים הרבה כדפירש רש"י ז"ל דהא אמר בגמר' דטעמא דרישא מפני שהנשים דעתן קלות עליהן ומחפות זו על זו ולא מכלימין מהדדי והאי טעמא אפי' בנשים הרבה איתיה אלא דאיידי דבעי למיתני אבל אשה א' מתייחד' עם ב' אנשים נקט רישא ב' נשים. ויש לומר דסיפא אתא לכשרין דקיי"ל דאשה א' מתייחדת עם ב' אנשים בכשרין כדמפרש בגמרא אבל אם עסקו עם הנשים הוה להו כפריצים ואין אשה אחת ולא הרבה מתייחדין עמהן אע"פ שהן ב' וכן פסק רבינו הגדול זצ"ל:

גמרא ורבנן כי ההיא מעשה דההיא איתתא האי מעשה איתיה במקצת נוסחי. דאיתתא מית גברא והות בכי ליה יומא כו' עד דיהבתיה לבעלה ולצלבי' בצליב' ז"ל לא גריס לי' ומפ' בע"א כמ"ש בפירושיו. לאו כשרין כגון אנן אלא כגון רבי חנינא ורב פפי וחביריו פירוש צניעות נהג בעצמו דאלו מן הדין סתם כל אדם כשרין לענין זה עד שיהא מוחזק בפריץ וכ"ש אינהו דחכימי וחסידי ומשום ענותנותא הוא דאמר הכי וזה פשוט:

דף פא.

אמר רבא מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד. פירוש שאשת איש שנתייחדה עם א' ושהתה עמו כדי ביאה אין ב"ד אוסרין אותה לבעלה מפני כך אע"פ שיש עדים בדבר כרישא דקתני מלקין והתם לא סגיא בלא עדים וטעמא דמילתא משום דלעולם

אין ב"ד מוציאין אשה מתחת בעלה עד דמודה בעל דאסיר' ליה דהודאתו עדיפא מעדים אי נמי עד דאיכא עדי טומאה ממש או שיראו מנאפים או כמכחיל בשפופרת אבל לא משום יחוד גרידא ולא משום קלא דלא פסיק ודבר מכוער בעדים ואפילו אין לה בנים וכדאמרן ביבמות בפרק כיצד אשת אחיו ובי דינא בעדים הוא דמפקי כלומר בעידי טומאה ואמר נמי בפרק בתרא דמסכת גיטין בשילהי פירקא אכלה בשוק גרגרה בשוק הניקה בשוק בכלן ר"מ אומר תצא אמר ליה ריב"נ אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה והתורה אמרה כי מצא בה ערות דבר נאמר כאן דבר ונאמר להלן על פי שני עדים יקום דבר מה להלן דבר ברור כלומר שלוה או מכר ולא משום אמתלאות גמורות אף כאן דבר ברור כלומר עידי טומאה דבלאו הכי לא הוה דבר ברור וכדאמר נמי בפ' האיש מקדש הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים והא דתנן במסכת כתובות העוברת על דת משה ויהודית תצא שלא בכתובה לאו דמפקי' לה בי דינא מיניה בע"כ אלא שאם רצה מוציאה שלא בכתובה וכ"נ הא דאמרינן ביבמות פרק כיצד רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר ומנעלים הפוכים תחת המטה הואיל ומכוער הדבר תצא שלא בכתובה היינו שאם רצה להוציא יוצאה בלא כתובה לא שיוצאיה ממנו ב"ד בע"כ וכ"פ שם הגאונים ז"ל. ודין הוא דהא קיי"ל אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה אבל בסתירה בלא קנוי אינה נאסרת ואפילו במקנא לה על פי עצמו או במקנ' לה ע"פ עד א' ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ונכנסה עמו בפני עדים לסתר או לחורבה ושהתה עמו כדי ביאה אינה נאסרת על בעלה כדאיתא במסכת סוטה והרי אין לך מכוער גדול מזה והא דאמרינן בשלהי מסכת נדרים ההוא נואף דעל גבי דההיא איתתא אתא גברא סליק נואף יתיב בבבא הוה תחלי התם וטעמינון חויא בעא מאריה דביתא למיכל מנהון אמר לי' ההוא נואף לא תיכול מנהון דטעמיה חויא אמר רבא איתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולימות דאלמא אי לאו דאמר נואף הכי אסורה לבעלה התם לאו דמפקי ליה בי דינא אלא דאלו בא לצאת ידי שמים ולבו נוקפו מפיק לה כדאמר בפרקא דלעיל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה שכל שלבו מאמין על פי עצמו או אפילו על פי עכו"ם שאסורה לו אשתו חייב להוציאה בבא לצאת ידי שמים ואם הודה נאמן דהוה ליה ספיקא כדאיתא בפ' קמא דכתובות. אלא דבכה"ג דליכא עידי ייחוד ולא עידי דבר מכוער אלא שהוא אוסרה על עצמו חייב לפרוע לה כתובתה שאם אין אתה אומר כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיהא לה כתובה:

פסק נמצאת אומר כי שלשה דינין בדבר דעל פי עצמו או על פי עד אחד שמאמין בו אסורה לו וחייב להוציאה בבא לצאת ידי שמים ובית דין מוציאין ממנו גם כן על פיו

וחייב לפרוע לה כתובתה. ובעוברת על דת משה ויהודית או בעידי דבר מכוער אם רצה להוציא מוציא שלא בכתובה והוא דאיכא התראה כדאיתא במסכת סוטה מיהו דוקא בעוברת על דת אבל בדת יהודית או בעידי דבר מכוער אינה צריכה התראה והא דאיבעיא לן התם בעוברת על דת ורצה הבעל לקיימה אם מותר אם לאו ולא איפשיטא התם במקום בעיא הא איפשטא מאידך דקיימא לן דבעל שמחל על קנויו קודם שנסתרה שהוא מחול וכל שכן לעוברת על דת שאם רצה לקיים מקיים ואין בית דין מוציאין מידו וכ"פ רבותינו ז"ל. וכיון שקיימה לאחר שהיה יכול למיקבל בבית דין ולהוציאה ולא הוציאה גלי אדעתיה דמחל ותו לא מפסיד לה לכתובתה. איכא עידי טומאה ממש או עידי קינוי וסתירה שהוא כעידי טומאה בית דין מוציאין ממנו בעל כרחו שלא בכתובה ואפילו יש לה כמה בנים ואינה צריכה התראה כלל ועידי טומאה קיימא לן כשמואל דאפילו לעונשין סגיא שיראו המנאפין ולא בעי כמכחול בשפופרת מיהו כל היכא דאיכא דבר מכוער ורצה הבעל והוציאה וכנסה נטען בית דין מוציאין ממנו בע"כ וכל שהוציאה בעל מדינא אפי' מעצמו בענין שאסורה לנטען אי כנסה נטען מוציאין בית דין ממנו ובהא חמיר נטען טפי מבעל שאין מוציאין ממנו בע"כ וטעמא דמילתא משום דדבר מכוער הוי כקלא דלא פסיק ומתחזק בב"ד דקיי"ל שלהי מסכת גיטין דאי הוי קלא מקמי נשואין חיישינן ליה ואי הוה קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה הילכך לגבי בעל הוה ליה קלא דבתר נישואין ולגבי נטען הוי קלא דמקמי נישואין ומשום הכי מפקינן לה מיניה ואלומיה אלמיה לקלא אבל בעל שגירש שאף על פי שאסור לו לחזור כיון דמשום נטען אפקה אם החזיר אין מוציאין דקים ליה בקלא דליתיה וכדאיתא התם וכן קבלתי שמועה זו מפי רבינו הרב נר"ו וכן דעת גדולי רבותינו זכרונם לברכה והנה נכון):

מלקין על לא טובה השמועה. פי' אדם ששמועתו רעה שפרוץ בעריות וכיוצא בו ויש רגלים בדבר או קלא דלא פסוק מכין אותו מכות מרדות משום דעבר על הא דכתיב אל בני כי לא טובה השמועה וקיי"ל דאין מלקין על ייחוד אשת איש ידועה אפילו בעדים ואפילו בהכרזה דמשום ייחוד מלקין ליה דילמא איכא דשמע במלקותו ולא שמע בדבר זה ואתה מוצא לעז על בניה שיש לה עכשיו או שיהיו לה לאחר מכאן. אסיקנא דבעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ואי גייסא ביה חוששין:

אמר רב כהנא אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין להם משום ייחוד נשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד. פי' שהפנימיי' יש להם דרך לחוץ ואין לחיצונים דרך לפנים הלכך כשהאנשים בפנים חוששין שמא יצא אחד מהם לחוץ ויתייחד עם נשים הרבה

שהוא אסור אבל כשהנשים בפנים אפילו תצא אחת מהן הרי מתייחדת עם ב' אנשים שהוא מותר:

במתניתא תנא איפכא משום דהנהו דבפנים כד נפק חד מנייהו לברא מירתת דילמא נפק חברא שיש לו גם כן דרך לחוץ והוי כפתח פתוח לרשות הרבים הילכך אנשים בפנים אין חוששין משום ייחוד דכי נפיק חד מנייהו לברא מרתת אבל אנשים מבחוץ חוששין שמא יכנס א' מהם לפנים ולא מרתת שאין לחבריו דרך לפנים ונמצא מתייחד עם הנשים שהוא אסור:

ואסיקנא דבין הכי ובין הכי חוששין משום ייחוד הכל לפי דעת יראת שמי' וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו אם ראוי לו לעשות הרחקה ליצרו עושה ואפילו להסתכל בבגדי צבעונין של אשה אסור כדאיתא במסכת ע"ז. ואם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו אין מעלה טינא כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש והיינו ההיא דר' יוחנן דיתיב אשערי טבילה ולא חייש איצר הרע ור' אמי דנפקי ליה אמהתה דבי קיסר וכמה מרבנן דמשתעי בהדי הנהו מטרוניית' ורב אדא בר אהבה שאמר בכתובות דנקיט כלה אכתפיה ורקיד בה ולא חייש להרהורא מטעמא דאמרן אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו ולא כל ת"ח בוטחין ביצריהן כדחזינן בשמעתין כל הני עובדין דמייתי ואשרי מי שגובר על יצרו ועמלו ואומנתו בתורה שדברי תורה עומדים לו לאדם בילדותו ונותנין לו אחרית ותקוה לעת זקנתו. שנאמר עוד ינובין בשיבה דשנים ורעננים יהיו וכי"ר: